నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

కఙ్ఖావితరణీపురాణ-టీకా

గన్థారమ్భకథా

బుద్ధం ధమ్మఞ్చ సఙ్ఘన్తి-ఆదినా యా పకాసితా;
భదన్తబుద్ధఘోసేన, మాతికాట్ఠకథా సుభా;
తస్సా హి లీనపదం వి-కాసనకోయమారమ్భో.

గన్థారమ్భకథావణ్ణనా

విప్పసన్నేనాతి వివిధప్పసన్నేన. కథం? ''ఇతిపి సో…పే॰… బుద్ధో భగవా, స్వాక్ఖాతో…పే॰… విఞ్ఞూహి, సుప్పటిపన్నో…పే॰… లోకస్సా''తి (అ॰ ని॰ ౫.౧౦) ఏవమాదినా. **''చేతసా''**తి వుత్తత్తా తీసు వన్దనాసు చేతోవన్దనా అధిప్పేతా. తన్నిన్నతాదివసేన కాయాదీహి పణామకరణం **వన్దనా,** గుణవసేన మనసాపి తథావ కరణం **మానం,** పచ్చయప్పటిపత్తియాదీహి పూజాకరణం **పూజా,** పచ్చయాదీనం అభిసఙ్ఖరణం సక్కచ్చ కరణం **సక్కారో,** తేసం. **భాజనన్తి** ఆధారో, అధికరణం వా.

థేరా మహాకస్సపాదయో, తేసం వంసోతి **థేరవంసో,** ఆగమాధిగమసమ్పదాయ తస్స వంసస్స పదీపభూతాతి థేరవంసప్పదీపా, తేసం **థేరవంసప్పదీపానం.** అసంహీరత్తా **థిరానం. వినయక్కమే**తి వినయపిటకే, ఆరమ్భానురూపవచనమేతం. సుత్తాభిధమ్మేసుపి తే థిరా ఏవ. ''బుద్ధం ధమ్మఞ్చ సఙ్ఘఞ్చ పుబ్బాచరియసీహానఞ్చా''తి అవత్వా కస్మా విసుం వుత్తన్తి చే? పయోజనవిసేసదస్సనత్థం. వత్థుత్తయస్స హి పణామకరణస్స అన్తరాయనివారణం పయోజనం అత్తనో నిస్సయభూతానం ఆచరియానం పణామకరణస్స ఉపకారఞ్ఞుతాదస్సనం. తేన బుద్ధఞ్చ ధమ్మఞ్చ సఙ్ఘఞ్చ వన్దిత్వా, **చ**-సద్దేన పుబ్బాచరియసీహానఞ్చ **నమో** కత్వాతి యోజనా. అథ వా **''వన్దిత్వా''**తి చేతోవన్దనం దస్సేత్వా తతో **''నమో కత్వా''**తి వాచావన్దనా, **''కతఞ్జలీ''**తి కాయవన్దనాపి దస్సితాతి యోజేతబ్బం.

ఇదాని అభిధానప్పయోజనం దస్సేతుం **''పామోక్ఖ''**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **పామోక్ఖన్తి** పధానం. సీలఞ్హి సబ్బేసం కుసలధమ్మానం పధానం ఆదిభావతో. యథా చ సత్తానం ఖజ్జభోజ్జలేయ్యపేయ్యవసేన చతుబ్బిధోపి ఆహారో ముఖేన పవిసిత్వా అఙ్గమఙ్గాని ఫరతి, ఏవం యోగినోపి చాతుభూమకం కుసలం సీలముఖేన పవిసిత్వా అత్థసిద్ధిం సమ్పాదేతి. తేన వుత్తం **''ముఖ''**న్తిఆది. అథ వా **ముఖన్తి** ఉపాయో, తేన **మోక్ఖప్పవేసాయ** నిబ్బానసచ్ఛికిరియాయ ముఖం ఉపాయోతి అత్థో. మహేసినా యం పాతిమోక్ఖం పకాసితన్తి సమ్బన్ధో. మహన్తే సీలాదిక్ఖన్ధే ఏసి గవేసీతి **మహేసి.**

సూరతేన నివాతేనాతి ''తత్థ కతమం సోరచ్చం? యో కాయికో అవీతిక్కమో''తిఆదినా (ధ॰ స॰ ౧౩౪౯) సూరతేన, నీచవుత్తినా మానుద్ధచ్చవసేన అత్తానం అనుక్ఖిపనభావేన నివాతేన. **వినయాచారయుత్తేన** చారిత్తవారిత్తేహి యుత్తేన. ''సోణత్థేరేన యాచితో''తి అవత్వా **''సూరతేనా''**తిఆది కస్మా వుత్తం, కిం దుస్సీలేన వా దుట్ఠేన వా అలజ్జినా వా యాచితేన

వణ్ణనా కాతుం న వట్టతీతి చే? న న వట్టతి. థేరస్స వచనం పటిక్ఖిపితుం న సక్కా, ఏవరూపగుణో థేరోవ, యాచనవసేన కత్తబ్బో ఆదరేనాతి దస్సేతుం వుత్తం.

నామేనాతి అత్తనో గుణనామేన. సద్దలక్ఖణసుభతో, వినిచ్ఛయసుభతో, విఞ్ఞేయ్యసుభతో చ **సుభం**.

గన్థారమ్భకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిదానవణ్ణనా

"ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతి, తత్థాయస్మన్తే పుచ్ఛామి…పే… తుణ్హీ, ఏవమేతం ధారయామీ"తి వత్వా "ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదాన"న్తిఆదినా నయేన వుత్తం. ఏత్థేవ యావతతియానుసావనకథావసానే అథ ఖో ఉద్దేసకాలే "ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతీ"తి వత్వా "ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదానం. తత్థాయస్మన్తే పుచ్ఛామీ"తిఆదినా నయేన ఆగతం. ఉపోసథక్ఖన్ధకేపి ఏవమేవ ఆగతం. తత్థ పుబ్బే వుత్తం పచ్ఛా ఆగతసుత్తేన విరుజ్ఝతి. తస్మా యథా న విరుజ్ఝతి, తథా ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బం. ఏవం న విరుజ్ఝతీతి ఏకే. కథం? "ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతీ"తి వత్వా "ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదానం. తత్థాయస్మన్తే పుచ్ఛామీ"తిఆదినా సుఉద్దిట్ఠం హోతీతి ఏతం ఉద్దేసలక్ఖణం ఇధాపి ఖన్ధకేపి వుత్తత్తా. తస్మా "ఫాసు హోతీ"తి వత్వా "తత్థాయస్మన్తే పుచ్ఛామీ"తి వుత్తట్ఠానే అవుత్తమ్పి ఆనేత్వా గహేతబ్బం. కస్మా? ఇధ నిదానం న దస్సితం, ఉద్దేసో ఉద్దేసకాలే ఉద్దిసితబ్బలక్ఖణస్స తత్థ వుత్తత్తా. అపిచ "నిదానుద్దేసో"తి పదం ఉద్ధరిత్వా నిదానుద్దేసం దస్సేతుకామోపి "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో…పే… ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతీ"తి పాఠవసేన ఆగతం నిదానం నిట్ఠాపేత్వా ఉపరి అట్ఠకథావసేన యోజేతబ్బం పాళిం ఇధ యోజేత్వా "తత్థాయస్మన్తే పుచ్ఛామి…పే… ధారయామీ"తి నిదానపాళిం పరిపుణ్ణం కత్వా పున "తత్థ నిదానుద్దేసో"తి ఉద్ధటపదవసేన సఙ్ఖేపతో నిదానుద్దేసలక్ఖణం దస్సేతుం "ఏవమేతం ధారయామీ"తి వత్వా "ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదాన"న్తిఆది వుత్తం, తస్మా ఏవం ఉపరి చ ఖన్ధకే చ, అథ ఖో ఉద్దేసకాలే "ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతీ"తి వత్వా "ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదానం. తత్థాయస్మన్తే పుచ్ఛామీ"తిఆది నిదానుద్దేసోవ దస్సితో, న నిదానం.

సవనాణత్తివచనన్తి ఏత్థ సఙ్ఘనవకతరేన వత్తుం అయుత్తన్తి చే? యుత్తమేవ. "పాతిమోక్ఖుద్దేసకేన ఏవం వత్తబ్బ"న్తి భగవతా వుత్తత్తా భగవతోవ ఆణత్తి, న ఉద్దేసకస్స. ఇధ నవకతరవసేన వుత్తం. థేరోపి పన ఉద్దిసితుం లభతీతి దస్సనత్థం **''థేరాధికం పాతిమోక్ఖ''**న్తి వుత్తం. ఇమినా సుత్తేన నవకతరో న లభతీతి చే? తం దస్సేతుం **''యో తత్థ భిక్ఖూ''**తిఆది వుత్తం.

యథా చతువగ్గేన ఠపేత్వా ఉపసమ్పదాపవారణాఅబ్భానాని సబ్బం సఙ్ఘకమ్మం కాతుం వట్టతి, ఏవం "అతిరేకవీసతివగ్గేన ఇమం నామ కమ్మం కాతబ్బ"న్తి అవత్వా అతిరేకవచనత్తా అఞ్ఞం అత్థం సూచేతి, కిం తన్తి **''చతువగ్గాదినా''**తిఆది. తఞ్హి తేహి ఏవ సిద్ధం. కథం? చతువగ్గేన ఉపసమ్పదాపవారణా…పే… వీసతివగ్గేన న కిఞ్చి సఙ్ఘకమ్మం కాతుం న వట్టతీతి. ఏత్థ "దసవగ్గేన అబ్భానకమ్మమత్తం ఠపేత్వా"తి వదన్తేన చతుపఞ్చవగ్గేన కరణీయానిపి దసవగ్గేన కాతుం అనుఞ్ఞాతాని. తస్మా అతిరేకేన వట్టతీతి దీపితం, "ఠపేత్వా"తి వచనేన ఊనతరేన న వట్టతీతి దీపితమేవ. తస్మా న వత్తబ్బం అతిరేకవీసతివగ్గోతి చే? వత్తబ్బమేవ. చతుపఞ్చవగ్గేన కత్తబ్బం ఛసత్తఅట్ఠనవవగ్గేన కాతబ్బన్తి చ, దసవగ్గేన కాతబ్బం ఏకాదసద్వాదస…పే… ఏకూనవీసతివగ్గేన కాతబ్బన్తి చ దీపితం. ఊనతరేన న వట్టతీతి దీపితం

పాకటతో. సబ్బప్పకారేన పన అతిరేకవీసతిఅనతిరేకవీసతివగ్గే వుత్తేపి దీపితం హోతీతి **వజిరబుద్ధిత్థేరేన** లిఖితం. ఇతో పట్ఠాయ “లిఖిత”న్తి వుత్తే వజిరబుద్ధిత్థేరేనాతి గహేతబ్బం.

సచే అనుపోసథేపి వట్టేయ్య, “ఉపోసథం కరేయ్యా”తి న వదేయ్య, యస్మా అనుపోసథే కాతుం న వట్టతి, తస్మా “అజ్జుపోసథో”తి వత్వా పున **“ఉపోసథం కరేయ్యా”**తి వుత్తం. “పచ్ఛిమకత్తికపుణ్ణమా ఏవా”తి అవధారణం తతో పరం పవారణాదివసస్స నత్థితాయ కతం. ఉద్ధం పకతిఉపోసథే వుత్తేన పకతిచారిత్తేన సద్ధిం **ఇదమ్పి**.

“నిమిత్తేన నిమిత్తం సమ్బన్ధిత్వా”తి న వత్తబ్బం “తివిధసమ్పత్తియుత్తా”తి వుత్తత్తాతి చే? వత్తబ్బమేవ. కస్మా? తివిధసమ్పత్తి నామ నిమిత్తసమ్పత్తి, పరిసాసమ్పత్తి, కమ్మవాచాసమ్పత్తీతిఆదిం వత్వా “నిమిత్తసమ్పత్తి నామ పబ్బతనిమిత్తం, పాసాణనిమిత్త”న్తిఆది వుత్తం, న నిమిత్తేన నిమిత్తసమ్బన్ధనం వుత్తం. అపిచ “తివిధసమ్పత్తియుత్తా”తి సమ్పయోగఙ్గేసు దస్సేత్వా పున తమేవ పహానఙ్గేసు దస్సేతుం “నిమిత్తేన నిమిత్తం సమ్బన్ధిత్వా”తి వుత్తం. నదిసముద్దజాతస్సరేసు సమ్మతసీమాతో కమ్మాని న విపజ్జన్తి ఉదకుక్ఖేపసీమత్తాతి “విపత్తిసీమాయో నామా”తి కస్మా వుత్తాతి చే? సీసలక్ఖణాని సమ్పాదేత్వా నదియం సీమాయ బద్ధాయ ఉదకపరియన్తం కత్వా సీమాగతత్తా పున తం నదిం అన్తో కత్వా తళాకే కతే సచే తస్సా సీమాయ కమ్మం కాతుం వట్టేయ్య, సీమాతో కమ్మాని న విపజ్జేయ్యుం. యస్మా పన ఏవం కాతుం న వట్టతి, తస్మా “ఉదకుక్ఖేపసీమత్తా”తి వుత్తం అకారణం.

వీసతివగ్గకరణీయత్తా సబ్బకమ్మస్స కమ్మారహేన సద్ధిం **ఏకవీసతి భిక్ఖూ నిసీదితుం న సక్కోన్తీ**”తి వుత్తం, సుఖనిసజ్జావసేన నిసీదితున్తి అధిప్పాయో. “పరిమణ్డలాకారేన నిసీదితు”న్తి అట్ఠకథాయం వుత్తం. **తియోజనం అతిక్కమిత్వా**తి మజ్ఝే ఠత్వా దియడ్ఢం కత్వా తియోజనం. కోణతో హి కోణం తియోజనం అతిక్కామేతి, ఆపత్తిఞ్చ ఆపజ్జతి, సీమా చ అసీమా హోతి. **కిత్తేత్వా**తి నిమిత్తాని సమ్పన్నానిపి అఞ్ఞమఞ్ఞనామవిపరియాయేన, అనిమిత్తానం నామేహి చ కిత్తేత్వాతి అత్థో.

రాసికతం పంసుపి రుక్ఖేసు జాతేసు **సుద్ధపంసుపబ్బతో** హోతి. **గుళపిణ్డపరిమాణో** థూలతాయ, న తులగణనాయ. **భూమియం పతిట్ఠితో**”తి ఇమినా కుటసరావాదీసు రోపితం పటిక్ఖిపతి, తతో అపనేత్వా పన తఙ్ఖణమ్పి భూమియం రోపితో వట్టతి. నవమూలసాఖానిగ్గమనం పన అకారణం. ఖన్ధం ఛిన్దిత్వా రోపితే పన ఏతం యుజ్జతి. **సూచిదణ్డకప్పమాణో** కనిట్ఠఙ్గులిపరిమాణమత్తో. **“అట్ఠఙ్గులుబ్బేధో”**తి ఇమినా ఉబ్బేధో పరిచ్ఛిన్నో హోతి, **“గోవిసాణమత్తో”**తి ఇమినా పరిణాహో. “ఏవం సన్తేపి గోవిసాణపరిణాహే పరిచ్ఛేదో నత్థి, తస్మా ఖుద్దకోపి మహన్తోపి వట్టతి ఏవా”తి వదన్తి.

జాతస్సరే పరిపుణ్ణమేవ ఉదకం నిమిత్తూపగం దిస్వా అపరిపుణ్ణం అన్తరా రిత్తిభూతం “జాతస్సరే సమ్మతా”తి వుత్తం విపత్తిం న ఆపజ్జతీతి “నదియా సమ్మతా, సముద్దే సమ్మతా, జాతస్సరే సమ్మతా”తి ఏత్థాపి లోణీ న గహితా. **బద్ధసీమం వా నదిసముద్దజాతస్సరే వా అనోక్కమిత్వా**తి ఏత్థాపి “నదియా వా, భిక్ఖవే, సముద్దే వా జాతస్సరే వా”తి (మహావ. ౧౪౭) ఏత్థాపి న గహితా. తస్మా లోణీ న అబద్ధసీమాతి చే? అబద్ధసీమావ. “యోపి నదిం వా సముద్దం వా భిన్దిత్వా నిక్ఖన్తఉదకేన కతో సోబ్భో ఏతం లక్ఖణం పాపుణాతి, అయమ్పి జాతస్సరోయేవా”తి (కఙ్ఖా. అట్ఠ. నిదానవణ్ణనా) వుత్తత్తా జాతస్సరగ్గహణేన గహితాతి తత్థ తత్థ అవుత్తా. “యావతికా తస్మిం గామఖేత్తే”తి వుత్తత్తా అఞ్ఞమ్పి గామం అన్తో కత్వా

సమానసంవాసకసీమాసమ్మన్ననకాలే తస్మిం గామే భిక్ఖూ ఆగచ్ఛన్తు వా మా వా, వట్టతి. అవిప్పవాససీమాసమ్మన్ననకాలే ఆగన్తబ్బమేవ.

అగమనపథేసూతి ఏత్థ ఏకదివసేన గన్త్వా పచ్చాగన్తుం అసక్కుణేయ్యట్ఠానేతి వదన్తి, బద్ధసీమాభావం పటిక్ఖిపిత్వాతి అత్థో.

''**సమన్తా ఉదకుక్ఖేపా**''తి వుత్తత్తా సబ్బదిసాసు గహేతబ్బమేవాతి చే? యతో లబ్భతి, తతో గహేతబ్బో "యస్మిం పదేసే పకతివీచియో ఓత్థరిత్వా సణ్ఠహన్తి, తతో పట్ఠాయ కప్పియభూమి, తత్థ ఠత్వా ఉపోసథాదికమ్మం కాతుం వట్టతీ"తి వుత్తత్తా. అనుబన్ధో అడ్ఢమాసో **అన్వడ్ఢమాసో**, అడ్ఢమాసస్స వా అను. **యో పన కేనచి** అన్తమసో తిరచ్ఛానేనపి **ఖణిత్వా అకతోతి** అధిప్పాయో.

''**అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదం అనతిక్కమిత్వా ఠితోపి కమ్మం కోపేతీ**''తి వుత్తత్తా అతిక్కమిత్వా ఠితో న కోపేతీతి దీపితమేవ హోతీతి **ఉపతిస్సత్థేరో,** తం పన "ద్విన్నం ఉదకుక్ఖేపానం అన్తరే అఞ్ఞో ఏకో ఉదకుక్ఖేపో ఉపచారత్థాయ ఠపేతబ్బో"తి వచనేన విరుజ్ఝతి. **సమన్తపాసాదికాయఞ్హి** "అఞ్ఞం తత్తకంయేవా"తి పదం నత్థి. తస్మా తస్సాధిప్పాయో పరియేసితబ్బో. అన్తోఉదకుక్ఖేపసీమాయ ఉపచారత్థాయ ఠపితం ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదం అనతిక్కమిత్వాతి అత్థో గహేతబ్బో. థేరేన అఞ్ఞథా పపఞ్చిత్వా లిఖితం.

''**సభాగవత్థునా లహుకాపత్తి**''న్తి వుత్తత్తా సభాగసఙ్ఘాదిసేసం ఆరోచేతుం వట్టతీతి చే? న వట్టతి దేసనాగామినిం సన్ధాయ ఇధ వుత్తత్తా. తస్మా ఏవ **సముచ్చయక్ఖన్ధకే** "సభాగసఙ్ఘాదిసేసం ఆపన్నస్స పన సన్తికే ఆవికాతుం న వట్టతి. సచే ఆవికరోతి, ఆపత్తి ఆవికతా హోతి, దుక్కటా పన న ముచ్చతీ"తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౧౦౨) వుత్తం. యథా సఙ్ఘేన "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో…పే॰… పటికరిస్సతీ"తి వత్వా ఉపోసథం కాతుం లభతి, ఏవం తీహి ద్వీహిపి అఞ్ఞం సుద్ధం పస్సిత్వా "పటికరిస్సామా"తి వత్వా ఉపోసథం కాతుం వట్టతి. ఏకేనాపి "పరిసుద్ధం లభిత్వా పటికరిస్సామీ"తి ఆభోగం కత్వా ఉపోసథం కాతుం వట్టతీతి. అట్ఠకథాయమ్పి "సామన్తో భిక్ఖు ఏవమస్స వచనీయోతి ఏత్థ సభాగో ఏవ వత్తబ్బో. విసభాగస్స హి వుచ్చమానే భణ్డనకలహసఙ్ఘభేదాదీనిపి హోన్తి, తస్మా తస్స అవత్వా ఇతో వుట్ఠహిత్వా పటికరిస్సామీ"తి ఆభోగం కత్వా ఉపోసథో కాతబ్బోతి అన్ధకట్ఠకథాయం వుత్త"న్తి వత్వా తస్స అప్పటిక్ఖిత్తత్తా వట్టతీతి దీపితమేవ. ''**యదా అఞ్ఞం సుద్ధం భిక్ఖుం అనాపత్తికం పస్సిస్సతి, తదా తస్స సన్తికే''తి** వుత్తత్తా లహుకస్సేవ అనుఞ్ఞాతత్తా **సముచ్చయక్ఖన్ధకే** వుత్తత్తా సభాగసఙ్ఘాదిసేసం పన ఇత్తియా ఆరోచేత్వా ఉపోసథం కాతుం న వట్టతి.

దేవబ్రహ్మా పన "తిరచ్ఛానగతో"తి పదం ఠపేత్వా యేన కేనచి పదేన అసఙ్గహితాపి ఇమినా సఙ్గహితాతి దస్సనత్థం ''**యస్స ఉపసమ్పదా పటిక్ఖిత్తా**''తి వుత్తం.

"చాతుమాసినియం పన పవారితానం సన్తికే అనుపగతేన వా ఛిన్నవస్సేన వా వుట్ఠవస్సేన వా"తి అవత్వా ''**అనుపగతేన వా ఛిన్నవస్సేన వా**''తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. వుట్ఠవస్సో పన తస్మిం కాలే అనుపగతత్తా "అనుపగతో"తి సఙ్ఖ్యం గతోతి. సబ్బాయ వుట్ఠితాయ సట్ఠే వుట్ఠహిత్వా గతే సన్నిపాతేతుం న సక్కా, ఏకచ్చే సన్నిపాతేత్వా పారిసుద్ధిం ఆరోచేతుం వట్టతీతి వదన్తి. కస్మా? ఇత్థిం ఠపేత్వా కత్తబ్బసఙ్ఘకమ్మాభావా వగ్గం న హోతీతి. పవారణాయపి ఏసేవ నయో. అయఞ్హేత్థ

విసేసో – సచే పురిమికాయ ఉపగతేహి పచ్ఛిమికాయ ఉపగతా థోకతరా చేవ హోన్తి సమసమా చ, సఙ్ఘపవారణాయ చ గణం పూరేన్తి, సఙ్ఘపవారణావసేన ఞత్తి ఠపేతబ్బాతి. “**ఏకోవ భిక్ఖు హోతి...పే.... అఞ్ఞేసం అనాగతభావం ఞత్వా**”తి వుత్తత్తా అధిట్ఠానుపోసథం సీమం పవిసిత్వా కాతుం న సక్కాతి వదన్తి.

“**కిం సఙ్ఘస్స పుబ్బకిచ్చ**”న్తి ఇదం న ఞత్తిం ఠపేత్వా వత్తబ్బం. తఞ్హి ఞత్తితో పురేతరమేవ కరీయతి. తస్మా “సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, కిం సఙ్ఘస్స పుబ్బకిచ్చం, యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్ల”న్తి వత్తబ్బం సియాతి. తథాపి న వత్తబ్బం. న హి తం ఞత్తియా అన్తో కరీయతీతి. ఏవం సన్తే నేతం వత్తబ్బన్తి ఆపజ్జతి పయోజనాభావాతి చే? న, యథాగతట్ఠానే ఏవ వత్తబ్బతో, పరపదాపేక్ఖతాయాతి వుత్తం హోతి. ఇదం పుబ్బకిచ్చం అకత్వా ఉపోసథకమ్మం కరోన్తో సఙ్ఘో, పుగ్గలో వా ఠపనక్ఖేత్తాతిక్కమే ఆపజ్జతి. తస్మిఞ్హి ఖేత్తే అతిక్కన్తే సమ్మజ్జనాదికరణే ఆపత్తిమోక్ఖో న హోతి ఉపోసథకమ్మతో పుబ్బే కత్తబ్బకమ్మాకరణపచ్చయత్తా తస్సా ఆపత్తియా. న సా కమ్మపరియోసానాపేక్ఖా ఏత్థాగతసమ్పజానముసావాదాపత్తి వియ, తస్మా పాతిమోక్ఖుద్దేసకో భిక్ఖు “పారిసుద్ధిం ఆయస్మన్తో ఆరోచేథా”తి వత్తుకామో పఠమమేవ పారిసుద్ధాపారిసుద్ధిపచ్చయం పుబ్బకిచ్చం సరాపేతి. తఞ్హి కతం పారిసుద్ధిపచ్చయో హోతి, అకతం అపారిసుద్ధిపచ్చయో. తేనేవ ఉభయాపేక్ఖాధిప్పాయేన కతం, న కతన్తి అవత్వా “కిం సఙ్ఘస్స పుబ్బకిచ్చ”మిచ్చేవాహ. తత్థ అకతపక్ఖే తావ పారిసుద్ధిఆరోచనక్కమనిదస్సనత్థం పరతో “యస్స సియా ఆపత్తి, సో ఆవికరేయ్యా”తి చ, కతపక్ఖే “అసన్తియా ఆపత్తియా తుణ్హీ భవితబ్బ”న్తి చ వక్ఖతి.

“సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన చతూహి భిక్ఖూహి సన్నిపతిత్వా”తి చ, “ఉపోసథకరణత్థం సన్నిపతితే సఙ్ఘే బహి...పే.... అదేన్తేన ఛన్దో దాతబ్బో”తి చ వదన్తి. అసన్నిపతితేపి పన వట్టతి. ఇదఞ్హి ఛన్దదానసమయదస్సనత్థం వుత్తం. ఉపోసథకరణత్థం సన్నిపతితే సఙ్ఘే బహి ఉపోసథం కత్వా ఆగతస్స కత్తబ్బాకారదస్సనత్థఞ్చ వుత్తం. పధానఘరవాసినో పధానఘరం పవిసితుకామా అత్తనో సభాగభిక్ఖూనం ఛన్దం దత్వా సచే సఙ్ఘో సన్నిపతతి, “మయ్హం ఛన్దో ఆరోచేతబ్బో”తి వత్వా పధానఘరం పవిసన్తి. అయం సీహళదీపే పయోగో. ఆరోచేన్తేన పన సన్నిపతితే ఆరోచేతబ్బం. పఞ్చసు భిక్ఖూసు ఏకస్మిం విహారే వసన్తేసు ఏకస్స ఛన్దపారిసుద్ధిం ఆహరిత్వా చతున్నం పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితుం అనుఞ్ఞాతత్తా సన్నిపతితే ఛన్దో గహేతబ్బో ఆరోచేతబ్బోతి వచనం నిరత్థకం వియ. “థేయ్యసంవాసకో పటిజానాతీతి (మహావ. ౧౬౭) వచనతో సామణేరేన ఆహటాపి వట్టతి. కమ్మం న కోపేతీ”తి చ, “సచే పుబ్బే ఛన్దం దత్వా బహిసీమాగతో పున పవిసతి, పచ్ఛా ఛన్దగ్గహణకిచ్చం నత్థి, తస్స పయోగో సీమాసమ్ముతివసేన వేదితబ్బో”తి చ “ఛన్దదానే తిక్ఖత్తుం వచనే ఇదం పయోజనం – పఠమం సమగ్గభావం, దుతియం పచ్ఛా విధాతబ్బభావం, తతియం ఛన్దహారకస్స దుక్కటమోచనం దీపేతీ”తి (వజిర. టీ. మహావగ్గ ౧౬౪) చ లిఖితం. **బిళాలసఙ్ఖలికాబద్ధావ** హోతి అన్తోగేహే ఏవ సమ్పయోజనత్తా, యథా సా న కత్థచి గచ్ఛతి, తథా సాపి న కత్థచి గచ్ఛతీతి అధిప్పాయో. ఇతరథా విసేసనం నిరత్థకం హోతీతి ఆచరియేన గహితం.

“న హి తం అకత్వా ఉపోసథం కాతుం వట్టతీ”తి పుబ్బే దస్సితత్తా “ఇదమ్పి హి ఉభయ”న్తి కస్మా వుత్తన్తి చే? సేసాని థేరేన ఆణత్తేన కాతబ్బాని దస్సితాని, ఇమే పన ద్వే థేరేన వా పాతిమోక్ఖుద్దేసకేన వా ఞత్తిట్ఠపనకేన వా యేన వా తేన వా కాతబ్బానీతి చ, సమ్మజ్జనాదీని తత్థ తత్థ తాదిసాని పయోజనాని నిప్ఫాదేన్తి, ఇమే పన ద్వే తత్థ తత్థ న కిఞ్చి కమ్మం సాధేన్తి, తస్మా “కిం ఇమినా”తి అవత్వా కాతబ్బమేవాతి దస్సేతుఞ్చ “**ఇదమ్పి హి ఉభయ**”న్తిఆది వుత్తం. “**ఆయస్మన్తానం పాదే వన్దతీ**”తి గణవసేన వత్వా పుగ్గలవసేన న వుత్తం తేన ఆరోచేతబ్బస్స అఞ్ఞస్స అభావా.

సఙ్ఘస్స ఉద్దిట్ఠం హోతీతి సఙ్ఘేన ఉద్దిట్ఠం హోతీతి అత్థో. **సమగ్గస్స హి సఙ్ఘస్సా**తి ఏత్థ సమగ్గభావస్స కాయసామగ్గికారణత్తా నత్థి దోసోతి చే? తం న, ఉద్దేసేపి సవనేపి సమగ్గభావస్స ఇచ్ఛితబ్బత్తా. "సుణాతు మే, భన్తే"తి హి ఇమినా చిత్తసామగ్గిం దీపేతి సవనే సబ్బేహి ఏకీభూతభావతో.

సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం ఆపజ్జతీతి ఏత్థ అనాదరియవసేన ఆపజ్జన్తో ఏవ అలజ్జీ హోతి, న ఇతరోతి. **ఆపత్తిం పరిగూహతీ**తి ఏత్థ లజ్జాయ పరిగూహన్తో అలజ్జీ న హోతి, 'కిం ఇమినా'తి అనాదరియవసేన పరిగూహన్తో హోతీ"తి చ లిఖితం.

''**సత్తన్నం ఆపత్తిక్ఖన్ధాన**''న్తి న వత్తబ్బం, "ఛన్న"న్తి వత్తబ్బన్తి చే? సత్తన్నమేవాతి వత్తబ్బం. పారాజికాపత్తిం ఆపన్నో హి సచే అత్తనో సాపత్తికభావం పకాసేతి, సఙ్ఘస్స చ ఉపోసథో సమ్పజ్జతి, తస్స చ గిహిభావేన వా సామణేరభావేన వా సుద్ధి హోతీతి.

ఏకచ్చే ఆచరియా నామ ధమ్మసిరిత్థేరాదయో. **ధమ్మసిరిత్థేరో** పన

ఏకచ్చే ఆచరియా నామ ధమ్మభారికో కిర ఆచరియో. కస్మా ఏవం వుత్తన్తి చే? **యావతతియానుసావనా** నామ తిక్ఖత్తుం వచనం. తథా పాఠే అనాగతత్తా కేవలం "యావతతియం అనుసావిత"న్తి పదమేవ దిస్వా ''**యస్స సియా ఆపత్తి, సో ఆవికరేయ్యా**''తి ఇదం "సచే ఆపత్తిం ఆపన్నా, ఆవికరోథా"తి ఇమమత్థం దీపేతి. ''**అసన్తియా ఆపత్తియా తుణ్హీ భవితబ్బ**''న్తి ఇదమ్పి తమేవత్థం దీపేతి. ''**తుణ్హీభావేన ఖో పనాయస్మన్తే పరిసుద్ధాతి వేదిస్సామీ**''తి ఇదమ్పి తమేవాతి ఏవమత్థం గహేత్వా వుత్తం కిర.

అపరేతి అత్థదస్సిత్థేరో కిర. **ఏతం సన్ధాయాతి** ఏత్థ "సకిమ్పి అనుసావిత"న్తి పదస్స వచనేన తిక్ఖత్తుం అనుసావనా కాతబ్బాతి ఏత్తకమేవ దీపితం వియ దిస్సతి.

ఇమమత్థం సన్ధాయ వుత్తన్తి కథం విఞ్ఞాయతీతి చే? ''**అయమేత్థ ఆచరియపరమ్పరాభతో వినిచ్ఛయో**''తి వుత్తం.

''**సరమానేనా**''తి ఇమినా సమ్పజానముసావాదస్స సచిత్తకత్తం దస్సేతి. **సఙ్ఘమజ్ఝే వా**తిఆది లక్ఖణవచనం కిర. సఙ్ఘుపోసథకరణత్థం సఙ్ఘమజ్ఝే చే నిసిన్నో, తస్మిం సఙ్ఘమజ్ఝే ఆవికాతబ్బా. గణుపోసథకరణత్థఞ్చే గణమజ్ఝే నిసిన్నో, తస్మిం గణమజ్ఝే. ఏకస్సేవ సన్తికే చే పారిసుద్ధిఉపోసథం కత్తుకామో, తస్మిం ఏకపుగ్గలే ఆవికాతబ్బాతి, ఏతేన న కేవలం సఙ్ఘమజ్ఝే ఏవాయం ముసావాదో సమ్భవతి, అథ ఖో ఏత్థ వుత్తలక్ఖణేన అసతిపి "పారిసుద్ధిం ఆయస్మన్తో ఆరోచేథా"తిఆదివిధానే గణుపోసథేపి సాపత్తికో హుత్వా ఉపోసథం కత్తుకామో అనారోచేత్వా తుణ్హీభూతోవ చే కరోతి, అయం సమ్పజానముసావాదాపత్తిం ఆపజ్జతీతి ఇమస్సత్థస్స ఆవికరణతో లక్ఖణవచనం కిరేతన్తి వుత్తన్తి తక్కికా. అఞ్ఞథా "గణమజ్ఝే వా"తి న వత్తబ్బన్తి తేసం అధిప్పాయో. ఆరోచనాధిప్పాయవసేన వుత్తన్తి ఆచరియస్స తక్కో. ఆరోచేన్తో హి "సఙ్ఘస్స ఆరోచేమీ"తి అధిప్పాయేన ఆవికరోన్తో సఙ్ఘమజ్ఝే ఆవికరోతి నామ, ఉభతోపస్సే నిసిన్నానం ఆరోచేన్తో గణమజ్ఝే ఆవికరోతి నామ, "ఏకస్సేవ ఆరోచేస్సామీ"తి అధిప్పాయేన ఆవికరోన్తో ఏకపుగ్గలే ఆవికరోతి నామ. **సచేపి వేమతికో హోతి...పే.... పటికరిస్సామీ**తి ఏవం కతే యావ వేమతికో హోతి, తావ సభాగాపత్తిం పటిగ్గహేతుం లభతి, అఞ్ఞేసఞ్చ కమ్మానం పరిసుద్ధో నామ హోతి. పున నిబ్బేమతికో హుత్వా దేసేతబ్బం వా న వాతి నేవ పాళియం, న అట్ఠకథాయం అత్థి, దేసితే పన దోసో నత్థి. తథా **ఇతో వుట్ఠహిత్వా తం ఆపత్తిం పటికరిస్సామీ**తి ఏత్థ చ సకలసఙ్ఘే సభాగాపత్తిం ఆపన్నే, వేమతికే చాతి లిఖితం (వజిర॰ టీ॰ మహావగ్గ ౧౬౯-౧౭౦).

నిదానవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికకణ్డం

౧. పఠమపారాజికవణ్ణనా

ఇధ పన ఠత్వా సిక్ఖాపదానం కమభేదో పకాసేతబ్బో. కథం – సబ్బసిక్ఖాపదానం యథాసమ్భవం దేసనాక్కమో, పహానక్కమో, పటిపత్తిక్కమో, ఉప్పత్తిక్కమోతి చతుబ్బిధో కమో లబ్భతి. తత్థ భగవతా రాజగహే భిక్ఖూనం పాతిమోక్ఖుద్దేసం అనుజానన్తేన పాతిమోక్ఖుద్దేసస్స యో దేసనాక్కమో అనుఞ్ఞాతో, తం దేసనాక్కమం అనుక్కమన్తోవ మహాకస్సపో పఠమం పారాజికుద్దేసం పుచ్ఛి, తదనన్తరం సఙ్ఘాదిసేసుద్దేసం, తదనన్తరం అనియతుద్దేసం, తదనన్తరం విత్థారుద్దేసం. తదనన్తరం భిక్ఖునివిభఙ్గఞ్చ తేనేవ అనుక్కమేన పుచ్ఛి. తతో పరం తయో ఆపత్తిక్ఖన్ధే సఙ్గహేతుం వినా గణనపరిచ్ఛేదేన సేఖియధమ్మే పుచ్ఛి. ఆపత్తిక్ఖన్ధే సభాగతో పట్ఠాయ పుచ్ఛన్తో వీసతిఖన్ధకే పుచ్ఛి. నిదానుద్దేసన్తోగధానం వా సరూపేన అనుద్దిట్ఠానం పుచ్ఛనత్థం ఖన్ధకే పుచ్ఛి. ఏతేన ఖన్ధకే పఞ్ఞత్తా థుల్లచ్చయాపి సఙ్గహితా హోన్తి. పుచ్ఛితానుక్కమేనేవ ఆయస్మా ఉపాలిత్థేరో బ్యాకాసి. అయమేత్థ **దేసనాక్కమో**. ఉభతోవిభఙ్గఖన్ధకతో పన ఉచ్చినిత్వా తదా పరివారో విసుం పాళి కతో, ఇమమేవ వచనం సన్ధాయ అట్ఠకథాయం వుత్తం “ఏతేనేవ ఉపాయేన ఖన్ధకం పరివారేపి ఆరోపయింసూ”తిఆది (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.పఠమమహాసఙ్గీతికథా). అపిచ పాళియం “ఏతేనేవ ఉపాయేన ఉభతోవిభఙ్గే పుచ్ఛి. పుట్ఠో పుట్ఠో ఆయస్మా ఉపాలి విస్సజ్జేసీ”తి (చూళవ॰ ౪౩౯) ఏత్తకమేవ వుత్తం. తస్మా థేరో ఉభతోవిభఙ్గే ఏవ పుచ్ఛి. విస్సజ్జన్తో పన ఆయస్మా ఉపాలి నిరవసేసం దస్సేన్తో ఖన్ధకపరివారే అన్తో కత్వా దేసేసి. గణసజ్ఝాయకాలే పన తదా ఖన్ధకపరివారా విసుం పాళి కతాతి అయమేత్థ **దేసనాక్కమో**.

యది ఏవం నిదానుద్దేసో పఠమదేసనాతి చే? న, ఉపోసథక్ఖన్ధకే (మహావ॰ ౧౩౩) “యాని మయా భిక్ఖూనం సిక్ఖాపదాని పఞ్ఞత్తాని, తాని నేసం పాతిమోక్ఖుద్దేసం అనుజానేయ్య”న్తి వచనతో, “యస్స సియా ఆపత్తీ”తి (మహావ॰ ౧౩౪) వచనతో చ. అకుసలాబ్యాకతానం ఆపత్తీనం దిట్ఠధమ్మసమ్పరాయికాసవట్ఠానియత్తా యథాభూతం సీలసంవరకేన పరివజ్జనేన పహాతబ్బత్తా **పహానక్కమో**పేత్థ సమ్భవతి “తావదేవ చత్తారి అకరణీయాని ఆచిక్ఖితబ్బానీ”తి వచనతో. తథా “సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసూ”తి (మ॰ ని॰ ౩.౭౫; విభ॰ ౫౦౮) వచనతో యథాభూతం ఆచిక్ఖనసిక్ఖనేన **పటిపత్తిక్కమో**పి సమ్భవతి. యథుద్దేసక్కమం పరియాపుణితబ్బపరియత్తిఅత్థేనాపి పటిపత్తిక్కమో, ఏవమిమేహి తీహి కమేహి దేసేతబ్బానమేతేసం సిక్ఖాపదానం యథాసమ్భవం **ఉప్పత్తిక్కమో** సమ్భవతి. తథా హి యం యం సాధారణం, తం తం భిక్ఖుం ఆరబ్భ ఉప్పన్నే ఏవ వత్థుస్మిం “యా పన భిక్ఖునీ ఛన్దసో మేథునం ధమ్మ”న్తిఆదినా నయేన భిక్ఖునీనమ్పి పఞ్ఞత్తం. యతో భిక్ఖునీనం తం అనుప్పన్నపఞ్ఞత్తి న సియా, తతో అనుప్పన్నపఞ్ఞత్తి తస్మిం నత్థీతి (పరి॰ ౨౧౧-౨౧౨) పరివారవచనం న విరుజ్ఝతి. ఏత్తావతా పురిమేన కమత్తయేన యం పఠమం దేసేతబ్బం, తం పారాజికుద్దేసే పఠముప్పన్నత్తా మేథునధమ్మపారాజికం సబ్బపఠమం దేసేతుకామో ఆయస్మా ఉపాలిత్థేరో “తత్ర సుదం భగవా వేసాలియం విహరతీ”తి (పారా॰ ౨౩) వేసాలియమేవ పాపేత్వా ఠపేసి.

ఇదాని సబ్బేసం సిక్ఖాపదానం పఞ్ఞాపనవిధానం వేదితబ్బం. కథం? “ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, ఇమం సిక్ఖాపదం ఉద్దిసేయ్యాథా”తి (పారా॰ ౩౯, ౪౩) ఏవం సఉద్దేసఅనుద్దేసభేదతో దువిధం. తత్థ పాతిమోక్ఖే సరూపతో ఆగతా పఞ్చ ఆపత్తిక్ఖన్ధా **సఉద్దేసపఞ్ఞత్తి** నామ. సాపి ద్విధా సపుగ్గలాపుగ్గలనిద్దేసభేదతో. తత్థ యస్సా పఞ్ఞత్తియా అన్తో ఆపత్తియా సహ, వినా వా పుగ్గలో దస్సితో, సా **సపుగ్గలనిద్దేసా**. ఇతరా **అపుగ్గలనిద్దేసా**.

తత్థ సపుగ్గలనిద్దేసా ద్విధా అదస్సితదస్సితాపత్తిభేదతో. తత్థ **అదస్సితాపత్తికా** నామ అట్ఠ పారాజికా ధమ్మా వేదితబ్బా. “పారాజికో హోతి అసంవాసో”తి (పారా॰ ౩౯, ౪౪, ౮౯, ౯౧, ౧౬౭, ౧౭౧, ౧౯౫, ౧౯౭) హి పుగ్గలోవ తత్థ దస్సితో, నాపత్తి. **దస్సితాపత్తికా** నామ భిక్ఖునిపాతిమోక్ఖే ఆగతా సత్తరస సఙ్ఘాదిసేసా ధమ్మా. “అయమ్పి భిక్ఖునీ పఠమాపత్తికం ధమ్మం ఆపన్నా నిస్సారణీయం సఙ్ఘాదిసేస”న్తి (పాచి॰ ౬౮౩, ౬౮౪) హి తత్థ ఆపత్తి దస్సితా సద్ధిం పుగ్గలేన.

తథా అపుగ్గలనిద్దేసాపి అదస్సితదస్సితాపత్తిభేదతో ద్విధా. తత్థ **అదస్సితాపత్తికా** నామ సేఖియా ధమ్మా. వుత్తావసేసా **దస్సితాపత్తికా**తి వేదితబ్బా.

సాపి ద్విధా అనిద్దిట్ఠకారకనిద్దిట్ఠకారకభేదతో. తత్థ **అనిద్దిట్ఠకారకా** నామ సుక్కవిసట్ఠిముసావాదోమసవాదపేసుఞ్ఞభూతగామఅఞ్ఞవాదకఉజ్ఝాపనకగణభోజనపరమ్పరభోజనసురామేరయఅఙ్గులిపతోదకహసధమ్మఅనాదరియతలఘాతకజతుమట్ఠకసిక్ఖాపదానం వసేన పఞ్చదసవిధా హోన్తి. తత్థ నిద్దిట్ఠకారకే మిస్సామిస్సభేదో వేదితబ్బో – తత్థ ఉపయోగభుమ్మవిభత్తియో ఏకంసేన **మిస్సా**. అవసేసా **మిస్సా చ అమిస్సా** చ. సేయ్యథిదం – **పచ్చత్తం** తావ ద్వీసు అనియతేసు ఉపయోగేన మిస్సం, ద్వాదససు పాటిదేసనీయేసు కరణేన మిస్సం, ఊనపఞ్చబన్ధనపత్తసిక్ఖాపదేసు సామికరణేహి, ఊనవీసతివస్సే భుమ్మేన, మోహనకే ఉపయోగసామిభుమ్మేహి. యస్మా “వివణ్ణక”న్తి భావో అధిప్పేతో, న కత్తా, తస్మా వివణ్ణకసిక్ఖాపదం యదా న సమ్భవతి, ఏవం పచ్చత్తం పఞ్చవిధం మిస్సం హోతి. సేసేసు పఠమానియతం ఠపేత్వా ఆదిమ్హి “యో పన భిక్ఖూ”తి ఏవమాగతం పచ్చత్తం వా, దుతియానియతం ఠపేత్వా పణీతభోజనసమణుద్దేసతతియచతుత్థపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదేసు మజ్ఝే “యో పన భిక్ఖూ”తి ఏవమాగతం పచ్చత్తం వా, దుబ్బచకులదూసకసంసట్ఠసిక్ఖాపదేసు ఆదిమ్హి కేవలం “భిక్ఖూ”తి ఆగతం పచ్చత్తం వా, భేదానువత్తకసిక్ఖాపదే మజ్ఝే ఆగతం పచ్చత్తం వా అఞ్ఞాయ విభత్తియా అమిస్సమేవ హోతి. తత్థ భేదానువత్తకతువట్టనద్వయసంసట్ఠదుతియపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదేసు బహువచనం, ఇతరత్థ సబ్బత్థ ఏకవచనమేవాతి వేదితబ్బం.

తథా **ఉపయోగో** ద్వీసు వికప్పనసిక్ఖాపదేసు, తన్తవాయసిక్ఖాపదే చ పచ్చత్తేన మిస్సో, అభిహటసిక్ఖాపదే కరణేన, రాజసిక్ఖాపదే కరణసామిపచ్చత్తేహీతి ఉపయోగో తిధా మిస్సో హోతి. **కరణ**ఞ్చ కుటికారమహల్లకదుతియకథినద్వేభాగనిసీదనసన్థతదుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదేసు ఛసు పచ్చత్తేన మిస్సం, పఠమతతియకథినఅట్ఠఙ్గులపాదకనిసీదనకణ్డుప్పటిచ్ఛాదికవస్సికసాటికఉదకసాటికద్వేధమ్మపచ్చాసీసనసిక్ఖాపదేసు అట్ఠసు సామినా మిస్సన్తి కరణం ద్విధా మిస్సం హోతి. అవసేసేసు ఛబ్బస్సవస్సికసాటికద్వత్తిచ్ఛదనావసథపిణ్డమహానామగరులహుపావురణసిక్ఖాపదేసు సత్తసు కరణవిభత్తి అఞ్ఞవిభత్తియా అమిస్సా, అచ్చేకఏళకలోమసిక్ఖాపదేసు సామివిభత్తి కరణవిభత్తియా మిస్సా. అతిరేకపత్తభేసజ్జసిక్ఖాపదేసు అగ్గహితగ్గహణేన సామివిభత్తి అమిస్సావ హోతీతి వేదితబ్బా. ఏవం తావ నిద్దిట్ఠకారకేసు సిక్ఖాపదేసు –

పఞ్చధా చ తిధా చేవ, ద్విధా చేపి తథేకధా;
భిన్నా విభత్తియో పఞ్చ, సబ్బేకాదసధా సియుం.

ఏవం తావ యథావుత్తేసు సఉద్దేసపఞ్ఞత్తిసఙ్ఖాతేసు సిక్ఖాపదేసు అగ్గహితగ్గహణేన పఞ్ఞాసుత్తరేసు తిసతేసు నవుతిఅనిద్దిట్ఠకారకే వజ్జేత్వా నిద్దిట్ఠకారకాని అతిరేకసట్ఠిద్విసతాని హోన్తి. తేసు పచ్చత్తకరణాని తింసుత్తరాని ద్విసతాని హోన్తి. తేసు అమిస్సపచ్చత్తకరణాని ద్వాదసుత్తరాని ద్విసతాని, మిస్సపచ్చత్తకరణాని అట్ఠారస హోన్తి. అవసేసేసు తింసతియా సిక్ఖాపదేసు మిస్సోపయోగకరణాని పఞ్చ హోన్తి, మిస్సకరణాని చుద్దస, అమిస్సాని సత్త, మిస్సామిస్సకరణాని ద్వే, అమిస్సాని ద్వేతి సబ్బేసుపి నిద్దిట్ఠకారకేసు భేదానువత్తకదుబ్బచకులదూసకపఠమదుతియతతియకథినఅభిహటకుటికారమహల్లకవికప్పనద్వయద్వేభాగఛబ్బస్సనిసీదనసన్థతఏళకలోమాతిరేకపత్తభేసజ్జవస్సికసాటికతన్తవాయఅచ్చే
పఞ్చత్తింసేసు “యో పన భిక్ఖూ”తి నత్థి. దుతియానియతపణీతభోజనసమణుద్దేసతతియచతుత్థపాటిదేసనీయేసు మజ్ఝే అత్థి.

ఏత్తావతా సఉద్దేసానుద్దేసదుకం, సపుగ్గలాపుగ్గలనిద్దేసదుకం, పచ్చేకదస్సితాపత్తిదుకద్వయం, అనిద్దిట్ఠకారకదుకం, తత్థ నిద్దిట్ఠకారకేసు పచ్చత్తభుమ్మదుకం, సయోపనాయోపనదుకం, అయోపనమజ్ఝేయోపనదుకం, ఏకానేకవచనదుకన్తి నవ దుకాని దస్సితాని హోన్తి. విసేసకారణం తస్మిం తస్మిం సిక్ఖాపదే సమ్పత్తే ఆవిభవిస్సతి. ఏవం తావ సఉద్దేసపఞ్ఞత్తిం ఞత్వా సేసవినయపిటకే యా కాచి పఞ్ఞత్తి అనుద్దేసపఞ్ఞత్తీతి వేదితబ్బా. సా పదభాజనన్తరాపత్తివినీతవత్థుపటిక్ఖేపపఞ్ఞత్తిఅవుత్తసిద్ధిసిక్ఖాపదవసేన ఛబ్బిధా హోతి.

తత్థ “యేభుయ్యేన ఖయితే ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స (పరి. ౧౭౨-౧౭౮), వట్టకతే ముఖే అచ్ఛుపన్తస్స ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి (పారా. ౨౩) ఏవమాదికా పదభాజనే సన్దిస్సమానాపత్తి **పదభాజనసిక్ఖాపదం** నామ. “న చ, భిక్ఖవే, సబ్బమత్తికామయా కుటి కాతబ్బా, యో కరేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తిఆది (పారా. ౮౭) **అన్తరాపత్తిసిక్ఖాపదం** నామ. “అనుజానామి, భిక్ఖవే, దివాపటిసల్లీయన్తేన ద్వారం సంవరిత్వా పటిసల్లీయితు”న్తి (పారా. ౭౭) ఏవమాది **వినీతవత్థుసిక్ఖాపదం** నామ. “సఙ్ఘభేదకో, భిక్ఖవే, అనుపసమ్పన్నో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో”తి (మహావ. ౧౧౭) ఏవమాది **పటిక్ఖేపసిక్ఖాపదం** నామ.

యస్మా పన తేన తేన పటిక్ఖేపేన “యో పన భిక్ఖు సమగ్గం సఙ్ఘం అధమ్మసఞ్ఞీ భిన్దేయ్య, పారాజికో హోతి అసంవాసో. యో పన భిక్ఖు దుట్ఠచిత్తో భగవతో జీవమానకసరీరే లోహితం ఉప్పాదేయ్య, పారాజికో హోతి అసంవాసో”తి సిక్ఖాపదాని పఞ్ఞత్తాని హోన్తి. యాని సన్ధాయ “ఏకస్స ఛేజ్జకా హోతి, చతున్నం థుల్లచ్చయం, చతున్నఞ్చేవ అనాపత్తి, సబ్బేసం ఏకవత్థుకా”తి వుత్తం. “అత్థాపత్తి తిట్ఠన్తే భగవతి ఆపజ్జతి, నో పరినిబ్బుతే”తి (పరి. ౩౨౩) చ వుత్తం. తేన న కేవలం “న, భిక్ఖవే, జానం సఙ్ఘభేదకో అనుపసమ్పన్నో ఉపసమ్పాదేతబ్బో... పే.... ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి ఇదమేవ సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం హోతి సాధకం హోతి. “పణ్డకో, భిక్ఖవే, అనుపసమ్పన్నో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో, ఉపసమ్పన్నో నాసేతబ్బో”తి (మహావ. ౧౦౯) ఏవమాదీసు పన ఉపజ్ఝాయాదీనం దుక్కటమేవ పఞ్ఞత్తం, న పణ్డకాదీనం పారాజికాపత్తి. న హి తేసం భిక్ఖుభావో అత్థి. యతో సియా పారాజికాపత్తి. తథా “న అచ్ఛిన్నే థేవే పక్కమితబ్బ”న్తి (మహావ. ౬౬, ౬౭, ౭౮, ౭౯) ఏవమాదికఞ్చ **పటిక్ఖేపసిక్ఖాపద**మేవ నామ.

ఖన్ధకేసు పఞ్ఞత్తదుక్కటథుల్లచ్చయాని **పఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదం** నామ. “తేన హి, సారిపుత్త, భేదానువత్తకే థుల్లచ్చయం దేసాపేహీ”తి (చూళవ. ౩౪౭) వుత్తం, థుల్లచ్చయమ్పి తత్థేవ సమోధానం గచ్ఛతి. ఇదం తేసం విభత్తికమ్మక్ఖణే అపఞ్ఞత్తత్తా అవిజ్జమానమ్పి భగవతో వచనేన విసుద్ధక్ఖణేపి విజ్జమానం జాతన్తి ఏకే. “భేదానువత్తకే దేసాపేహీ”తి వచనతో సేసభేదానువత్తకానం “యో పన భిక్ఖు జానం సఙ్ఘభేదకానం అనువత్తేయ్య, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం హోతీతి వేదితబ్బం. తథా సబ్బాని ఖన్ధకవత్తాని, వినయకమ్మాని చ తత్థేవ సమోధానం గచ్ఛన్తి. యథాహ “పఞ్ఞత్తే తం ఉపాలి మయా ఆగన్తుకానం భిక్ఖూనం ఆగన్తుకవత్తం...పే.... ఏవం సుపఞ్ఞత్తే ఖో మయా ఉపాలి సిక్ఖాపదే”తిఆది. “యా పన భిక్ఖునీ నచ్చం వా గీతం వా వాదితం వా దస్సనాయ గచ్ఛేయ్య , పాచిత్తియ”న్తి (పాచి. ౮౩౪) ఇమినా సుత్తేన భిక్ఖునీ నచ్చేయ్య వా గాయేయ్య వా వాదేయ్య వా, పాచిత్తియన్తి ఏవమాదికం యం కిఞ్చి అట్ఠకథాయ దిస్సమానం ఆపత్తిజాతం వినయకమ్మం వా **అవుత్తసిద్ధిసిక్ఖాపదం** నామ. ఛబ్బిధమ్పేతం ఛహి ఆకారేహి ఉద్దేసారహం న హోతీతి **అనుద్దేససిక్ఖాపదం** నామాతి వేదితబ్బం. సేయ్యథిదం – పఞ్చహి ఉద్దేసేహి యథాసమ్భవం విసభాగత్తా థుల్లచ్చయదుబ్భాసితానం సభాగవత్థుకమ్పి దుక్కటథుల్లచ్చయద్వయం అసభాగాపత్తికత్తా అన్తరాపత్తిపఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదానం, నానావత్థుకాపత్తికత్తా పటిక్ఖేపసిక్ఖాపదానం, కేసఞ్చి వినీతవత్థుపఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదానఞ్చ అదస్సితాపత్తికత్తా, అదస్సితవత్థుకత్తా భేదానువత్తకథుల్లచ్చయస్స, అదస్సితాపత్తివత్థుకత్తా అవుత్తసిద్ధిసిక్ఖాపదానన్తి. ఏత్తావతా “దువిధం సిక్ఖాపదపఞ్ఞాపనం సఉద్దేసానుద్దేసభేదతో”తి యం వుత్తం, తం సమాసతో పకాసితం హోతి.

పఞ్ఞత్తియం తావ –

> “కారకో ఇధ నిద్దిట్ఠో, అపేక్ఖాయ అభావతో;
> పుబ్బే వత్తబ్బవిధానా-భావతో చ ఆదితో యోపనేన సహా”తి. –

అయం నయో వేదితబ్బో. తస్సత్థో – యే తే అనిద్దిట్ఠకారకా పుబ్బే వుత్తప్పభేదా సుక్కవిసట్ఠిఆదయో సిక్ఖాపదవిసేసా, తేసు అధిప్పాయకమ్మవత్థుపుగ్గలపయోగే అపేక్ఖాయ భావతో కారకో న నిద్దిట్ఠో తేసం సాపేక్ఖభావదస్సనత్థం. తం సబ్బం తస్మిం తస్మిం సిక్ఖాపదే ఆవిభవిస్సతి, **ఇధ** పన పారాజికపఞ్ఞత్తియం **అపేక్ఖాయ అభావతో కారకో నిద్దిట్ఠో**. యో పన కారకో “నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మి”న్తిఆదీసు (పారా. ౪౯౭, ౪౯౨, ౪౯౭) వియ **పుబ్బే వత్తబ్బవిధానాభావతో** కరణాదివసేన అనిద్దిసిత్వా పచ్చత్తవసేన నిద్దిట్ఠో అపేక్ఖాయ అభావతో. తత్థ నిద్దిసియమానో సేసదుతియానియతపణీతభోజనం సమణుద్దేసతతియచతఉత్థపాటిదేసనీయేసు వియ మజ్ఝే అనిద్దిసిత్వా “న హేవ ఖో పన...పే.... ఓభాసితు”న్తిఆది (పారా. ౪౭౩) వియ పుబ్బే వత్తబ్బవిధానాభావతో ఏవ ఆదిమ్హి నిద్దిట్ఠో. ఆదిమ్హి నిద్దిసియమానోపి పుబ్బే వుత్తప్పభేదేసు భేదానువత్తకాదీసు పఞ్చత్తింసేసు సిక్ఖాపదేసు వియ అనిద్దిసిత్వా పుబ్బే వత్తబ్బవిధానాభావతో ఏవ “యో పన భిక్ఖూ”తిఆదితోవ **యోపన**-సద్దేన సహ నిద్దిట్ఠో. ఏవం నిద్దిసియమానోపి సో యస్మా “యా పన భిక్ఖునియో ద్వే ఏకమఞ్చే తువట్టేయ్యు”న్తిఆది (పాచి. ౯౩౩) ఆపత్తి వియ పరప్పభవం ఆపత్తిం న ఆపజ్జతి, తస్మా “యో పన భిక్ఖూ”తి ఏకవచనేన నిద్దిట్ఠో. మేథునధమ్మాపత్తిపి పరప్పభవా “ద్వయంద్వయసమాపత్తీ”తి (పారా. ౩౯) వచనతోతి చే? తం న, అధిప్పాయజాననతో. అనేకిస్సా ఏవ భిక్ఖునియా ఆపత్తి, న ఏకిస్సాతి నియమో తత్థ అత్థి, న ఏవం ఇధ నియమోతి అనియమితాధిప్పాయో. లమ్బీముదుపిట్ఠీనం కుతో “ద్వయంద్వయసమాపత్తీ”తి (పారా. ౭౭) వచనతో తేసం మేథునధమ్మాపత్తి. అయమత్థో చతస్సో మేథునధమ్మపచ్చయాతి అట్ఠవత్థుకం సన్ధాయ “ఛేజ్జం సియా మేథునధమ్మపచ్చయా”తి (పరి. ౪౮౧) చ పరివారే వుత్తవచనేన సాధేతబ్బో.

భేదానువత్తకసిక్ఖాపదే తిణ్ణం ఉద్ధం న సమనుభాసితబ్బా, న సఙ్ఘేన సఙ్ఘం ఏకతో కాతబ్బన్తి. నయదస్సనత్థం ఆదితోవ “భిక్ఖూ హోన్తీ”తి బహువచననిద్దేసం కత్వా పున “ఏకో వా ద్వే వా తయో వా”తి (పారా. ౪౧౮) వుత్తం, అఞ్ఞథా న తతో ఉద్ధం “అనువత్తకా హోన్తీ”తి ఆపజ్జతి. తతో నిదానవిరోధో. పఞ్చసతమత్తా హి తదనువత్తకా అహేసుం. యం పన **సత్తసతికక్ఖన్ధకే** “సఙ్ఘో చత్తారో పాచీనకే భిక్ఖూ, చత్తారో పావేయ్యకే భిక్ఖూ సమ్మన్నేయ్య ...పే.... సమ్మతా”తిఆది (చూళవ. ౪౭౬) ఇత్తిదుతియకమ్మం వుత్తం, తం “ఉబ్బాహికాయ ఇమం అధికరణం

వూపసమేతు”న్తి వుత్తత్తా తేహి కత్తబ్బవిధానం. సమ్ముతికరణమేవ వా తతియం కత్వా కప్పతి. న హి తే తేన కమ్మేన కమ్మారహా కమ్మకతా హోన్తి. యస్స సఙ్ఘో కమ్మం కరోతి, సో కమ్మారహోతి లక్ఖణం. న చ తదా సఙ్ఘో తేసం అట్ఠన్నమ్పి భిక్ఖూనం కమ్మం అకాసి. భజాపియమానా తే కమ్మపత్తభావం భజన్తి. అధికరణవూపసమకమ్మస్స పత్తా యుత్తా సఙ్ఘేన కతాతి కత్వా కమ్మపత్తా ఏవ హి తే హోన్తి. “తే భిక్ఖూ భిక్ఖూహి యావతతియం సమనుభాసితబ్బా తస్స పటినిస్సగ్గాయా”తి (పారా॰ ౪౧౮) వచనతో తేహి కత్తబ్బవిధానం. సమ్ముతికరణమేవ కమ్మం హోతీతి చే? తం న, అధిప్పాయజాననతో, తస్స పటినిస్సగ్గాయ ఏవ తే భిక్ఖూ కమ్మారహా కాతబ్బా, న దోసాగతివసేనాతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. న హి పాచీనకాదీనం సమ్ముతియా అధికరణవూపసమసిద్ధి వియ తేసం సమనుభాసనకమ్మేన తస్స పటినిస్సగ్గసిద్ధి హోతి, సమ్ముతి నామేసా పఠమం అనుమతిం గహేత్వా యాచిత్వావ కరీయతి, న తథా కమ్మన్తి. కమ్మకరణే పన తదత్థసిద్ధి హోతియేవ. పరసమ్ముతియా బహుతరావ సమ్మన్నితబ్బాతి వేదితబ్బం.

“మేథునధమ్మ”న్తి ఏవం బాహుల్లనయేన లద్ధనామకం సకపయోగేన వా పరపయోగేన వా అత్తనో నిమిత్తస్స సకమగ్గే వా పరమగ్గే వా పరనిమిత్తస్స వా సకమగ్గే ఏవ పవేసనపవిట్ఠట్ఠితఉద్ధరణేసు యం కిఞ్చి ఏకం పటిసాదియనవసేన సేవేయ్య, పారాజికో హోతి అసంవాసోతి. కేచి పన “పవేసనాదీని చత్తారి వా తీణి వా ద్వే వా ఏకం వా పటిసేవేయ్య, పారాజికో హోతి. వుత్తఞ్హేతం ‘సో చే పవేసనం సాదియతి, పవిట్ఠం సాదియతి, ఠితం సాదియతి, ఉద్ధరణం సాదియతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా’తిఆదీ”తి (పారా॰ ౫౮) వదన్తి. తేసం మతేన చతూసుపి చతస్సో పారాజికాపత్తియో ఆపజ్జతి. తేయేవ ఏవం వదన్తి – ఆపజ్జతు మేథునధమ్మపారాజికాపత్తి, మేథునధమ్మపారాజికాపత్తియా తంభాగియాతి అత్తనో వీతిక్కమే పారాజికాపత్తియో, సఙ్ఘాదిసేసాపత్తిఞ్చ ఆపజ్జిత్వా సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ గహట్ఠకాలే మేథునాదికం పారాజికం ఆపజ్జిత్వా పున పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పజ్జిత్వా ఏకం సఙ్ఘాదిసేసాపత్తిం ఏకమనేకం వా పటికరిత్వావ సో పుగ్గలో యస్మా నిరాపత్తికో హోతి, తస్మా సో గహట్ఠకాలే సాపత్తికోవాతి. అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నస్సాపి అత్థేవ ఆపత్తి. వుట్ఠానదేసనాహి పన అసుజ్ఝనతో “పయోగే పయోగే ఆపత్తి పారాజికస్సా”తి న వుత్తం. గణనపయోజనాభావతో కిఞ్చాపి న వుత్తం, అథ ఖో పదభాజనే (పారా॰ ౫౮) “ఆపత్తి పారాజికస్సా”తి వచనేనాయమత్థో సిద్ధోతి యుత్తిఞ్చ వదన్తి.

యది ఏవం మాతికాయమ్పి “యో పన భిక్ఖు మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్య, పారాజిక”న్తి వత్తబ్బం భవేయ్య, పారాజికస్స అనవసేసవచనమ్పి న యుజ్జేయ్య. సబ్బేపి హి ఆపత్తిక్ఖన్ధే, భిక్ఖుగణనఞ్చ అనవసేసేత్వా తిట్ఠతీతి అనవసేసవచనన్తి కత్వా పవేసేవ ఆపత్తి, న పవిట్ఠాదీసు. తమేవేకం సన్ధాయ “యస్స సియా ఆపత్తీ”తి (మహావ॰ ౧౩౪) పారాజికాపత్తిమ్పి అన్తో కత్వా నిదానుద్దేసవచనం వేదితబ్బం. తస్మా మాతికాయం “పారాజిక”న్తి అవత్వా “పారాజికో హోతీ”తి (పారా॰ ౪౨, ౪౪) పుగ్గలనిద్దేసవచనం తేన సరీరబన్ధనేన ఉపసమ్పదాయ అభబ్బభావదీపనత్థం. “ఆపత్తి పారాజికస్సా”తి పదభాజనే వచనం అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్సాపి పారాజికస్స అసంవాసస్స సతో పుగ్గలస్స అథేయ్యసంవాసకభావదీపనత్థం. న హి సో సంవాసం సాదియన్తోపి థేయ్యసంవాసకో హోతి, తస్మా ఉపసమ్పన్నో “భిక్ఖూ”త్వేవ వుచ్చతి. తేనేవాహ “అసుద్ధో హోతి పుగ్గలో అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నో, తఞ్చే సుద్ధదిట్ఠి సమానో అనోకాసం కారాపేత్వా అక్కోసాధిప్పాయో వదతి, ఆపత్తి ఓమసవాదేన దుక్కటస్సా”తి (పారా॰ ౩౮౯) అనుపసమ్పన్నస్స తదభావతో సిద్ధో సో ఉపసమ్పన్నో “భిక్ఖూ”త్వేవ వుచ్చతీతి, తేన పదసోధమ్మం, సహసేయ్యఞ్చ జనేతి, భిక్ఖుపేసుఞ్ఞాదిఞ్చ జనేతీతి వేదితబ్బం (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౩౯).

నిదానా మాతికాభేదో, విభఙ్గో తన్నియామకో;

తతో ఆపత్తియా భేదో, అనాపత్తి తదఙ్గథాతి. (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౪౩-౪౪) –

అయం నయో వేదితబ్బో. తత్థ సుదిన్నవత్థు (పారా॰ ౨౪ ఆదయో)-మక్కటివత్థు (పారా॰ ౪౦ ఆదయో)-వజ్జిపుత్తకవత్థు (పారా॰ ౪౩) చాతి తిప్పభేదవత్థు ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స **నిదానం** నామ. తతో నిదానా “యో పన భిక్ఖు భిక్ఖూనం…పే॰… అసంవాసో”తి (పారా॰ ౪౪) ఇమిస్సా **మాతికాయ భేదో** జాతో. తత్థ హి “అన్తమసో తిరచ్ఛానగతాయా”తి (పారా॰ ౪౪) ఇత్థిలిఙ్గవసేన “సచ్చం, ఆవుసో, భగవతా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, తఞ్చ ఖో ఇత్థియా, నో పురిసే, నో పణ్డకే, నో ఉభతోబ్యఞ్జనకే చా”తి మక్కటిపారాజికో వియ అఞ్ఞోపి లేసం ఓడ్డేతుం సక్కోతి, తస్మా తాదిసస్స అలేసోకాసస్స దస్సనత్థం ఇదం వుచ్చతి, మక్కటిసఙ్ఖాతా నిదానా “అన్తమసో తిరచ్ఛానగతాయపీ”తి మాతికాయ వచనభేదో, న ఇత్థియా ఏవ మేథునసిద్ధిదస్సనతో. తస్మా **విభఙ్గో తన్నియామకో** తస్సా మాతికాయ అధిప్పేతత్థనియామకో విభఙ్గోతి. విభఙ్గే హి “తిస్సో ఇత్థియో, తయో ఉభతోబ్యఞ్జనకా, తయో పణ్డకా, తయో పురిసా. మనుస్సిత్థియా తయో మగ్గే, తిరచ్ఛానగతపురిసస్స ద్వే మగ్గే”తిఆదినా (పారా॰ ౫౬) నయేన సబ్బలేసోకాసం పిదహిత్వా నియమో కతో. ఏత్థాహ – యది ఏవం సాధారణసిక్ఖాపదవసేన వా లిఙ్గపరివత్తనవసేన వా న కేవలం భిక్ఖూనం, భిక్ఖునీనమ్పి “సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి విభఙ్గే వత్తబ్బం సియా. తదవచనేన హి భిక్ఖునీ పురిసలిఙ్గపాతుభావేన భిక్ఖుభావే ఠితా ఏవం వదేయ్య “నాహం ఉపసమ్పదాకరణకాలే భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నా, తస్మా న అపచ్చక్ఖాతసిక్ఖాపి మేథునధమ్మేన పారాజికా హోమీ”తి. వుచ్చతే – యథా వుత్తం, తథా న వత్తబ్బం అనిట్ఠప్పసఙ్గతో. తథా వుత్తే భిక్ఖునీనమ్పి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం అత్థీతి ఆపజ్జతి. తఞ్చానిట్ఠం. ఇదమపరమనిట్ఠం “సబ్బసిక్ఖాపదాని సాధారణానేవ నాసాధారణానీ”తి. అపిచాయం భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నావ హోతీతి దస్సనత్థం “అనుజానామి, భిక్ఖవే, తంయేవ ఉపజ్ఝం తమేవ ఉపసమ్పదం తాని వస్సాని భిక్ఖూహి సఙ్గమితు”న్తిఆది (పారా॰ ౬౯) వుత్తం. **తతో ఆపత్తియా భేదో**తి తతో విభఙ్గతో “అక్ఖయితే సరీరే పారాజికం, యేభుయ్యేన ఖయితే థుల్లచ్చయ”న్తిఆది (పారా॰ ౭౩, పరి॰ ౧౭౭) ఆపత్తియా భేదో హోతి. **అనాపత్తి తదఙ్గథా**తి తతో ఏవ విభఙ్గతో యేన ఆకారేన ఆపత్తి వుత్తా, తతో అఞ్ఞేనాకారేన అనాపత్తిభేదోవ హోతి. “సాదియతి, ఆపత్తి పారాజికస్స, న సాదియతి, అనాపత్తీ”తి హి విభఙ్గే అసతి న పఞ్ఞాయతి. ఏత్తావతా “నిదానా మాతికాభేదో”తి అయం గాథా సమాసతో వుత్తత్థా హోతి. విసేసకారణం పన తస్మిం తస్మిం సిక్ఖాపదే ఆవిభవిస్సతి.

పఠమపఞ్ఞత్తి తావ పఠమబోధిం అతిక్కమిత్వా పఞ్ఞత్తత్తా, ఆయస్మతో సుదిన్నస్స అట్ఠవస్సికకాలే పఞ్ఞత్తత్తా చ రత్తఞ్ఞుమహత్తం పత్తకాలే పఞ్ఞత్తా, దుతియపఞ్ఞత్తి బాహుసచ్చమహత్తం పత్తకాలే. సో హి ఆయస్మా మక్కటిపారాజికో యథా మాతుగామప్పటిసంయుత్తేసు సిక్ఖాపదేసు తిరచ్ఛానగతిత్థీ న అధిప్పేతా, తథా ఇధాపీతి సఞ్ఞాయ “సచ్చం, ఆవుసో…పే॰… తఞ్చ ఖో మనుస్సిత్థియా, నో తిరచ్ఛానగతాయా”తి (పారా॰ ౪౧) ఆహ. తతియపఞ్ఞత్తి లాభగ్గమహత్తం పత్తకాలే ఉప్పన్నా “యావదత్థం భుఞ్జిత్వా”తిఆది (పారా॰ ౪౩) వచనతో, వేపుల్లమహత్తమ్పి ఏత్థేవ లబ్భతీతి ఇమం పఠమపారాజికసిక్ఖాపదం తివిధమ్పి వత్థుం ఉపాదాయ చతుబ్బిధమ్పి తం కాలం పత్వా పఞ్ఞత్తన్తి వేదితబ్బం.

తత్థ **యో పనా**తి అనవసేసపరియాదానపదం. **భిక్ఖూ**తి తస్స అతిప్పసఙ్గనియమపదం. **భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో**తి తస్స విసేసనవచనం. న హి సబ్బోపి భిక్ఖునామకో, యా భగవతా యాయ కాయచి ఉపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నభిక్ఖూనం హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదేన సిక్ఖితబ్బా సిక్ఖా విహితా , “ఏత్థ సహ జీవన్తీ”తి యో చ సాజీవో వుత్తో, తం ఉభయం సమాపన్నోవ హోతి. కదా పన సమాపన్నో హోతి? యాయ కాయచి ఉపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నసమనన్తరమేవ తదుభయం జానన్తోపి అజానన్తోపి తదజ్ఝుపగతత్తా సమాపన్నోవ నామ హోతి. **సహ జీవన్తీ**తి యావ సిక్ఖం న పచ్చక్ఖాతి, పారాజికభావం వా న పాపుణాతి. యం పన వుత్తం **అన్ధకట్ఠకథాయం** “సిక్ఖం పరిపూరేన్తో సిక్ఖాసమాపన్నో సాజీవం అవీతిక్కమన్తో సాజీవసమాపన్నో”తి, తం ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదవసేన వుత్తం. న హి సిక్ఖం అపరిపూరేన్తో, కామవితక్కాదిబహులో వా ఏకచ్చం సావసేసం సాజీవం వీతిక్కమన్తో వా సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో నామ న హోతి.

ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన పన చతుక్కం లబ్భతి – “అత్థి భిక్ఖు సిక్ఖాసమాపన్నో సీలాని పచ్చవేక్ఖన్తో న సాజీవసమాపన్నో అచిత్తకం సిక్ఖాపదం వీతిక్కమన్తో, అత్థి న సిక్ఖాసమాపన్నో కామవితక్కాదిబహులో సాజీవసమాపన్నో నిరాపత్తికో, అత్థి న సిక్ఖాసమాపన్నో న చ సాజీవసమాపన్నో అనవసేసం ఆపత్తిం ఆపన్నో, అత్థి ఉభయసమాపన్నో సిక్ఖం పరిపూరేన్తో సాజీవఞ్చ అవీతిక్కమన్తో”తి. అయమేత్థ చతుత్థో భిక్ఖు ఉక్కట్ఠో ఇధ అధిప్పేతో సియా. న హి భగవా అనుక్కట్ఠం వత్తుం యుత్తోతి చే? న, “తత్ర యాయం అధిసీలసిక్ఖా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా సిక్ఖా”తి వచనవిరోధతో, ఉక్కట్ఠగ్గహణాధిప్పాయే సతి “సిక్ఖాతి తిస్సో సిక్ఖా”తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బన్తి అధిప్పాయో. సిక్ఖత్తయసమాపన్నో హి సబ్బుక్కట్ఠో. “మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్యా”తి పరతో వచనం అపేక్ఖిత్వా అధిసీలసిక్ఖావ వుత్తాతి చే? న, తస్సాపి అభబ్బత్తా. న హి అధిసీలసిక్ఖం పరిపూరేన్తో, సాజీవఞ్చ అవీతిక్కమన్తో మేథునధమ్మం పటిసేవితుం భబ్బో, తం సిక్ఖం అపరిపూరేన్తో, సాజీవఞ్చ వీతిక్కమన్తోయేవ హి పటిసేవేయ్యాతి అధిప్పాయో. తస్మా ఏవమేత్థ అత్థో గహేతబ్బో. యస్మా సిక్ఖాపదసఙ్ఖాతో సాజీవో అధిసీలసిక్ఖమేవ సఙ్గణ్హాతి, న ఇతరసిక్ఖాద్వయం, తస్మా “తత్ర యాయం అధిసీలసిక్ఖా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా సిక్ఖా”తి వుత్తం. తస్మా అధిసీలసిక్ఖాయ సఙ్గాహకో సాజీవో సిక్ఖాసాజీవోతి వుత్తో. ఇతి సాజీవవిసేసనత్థం సిక్ఖాగ్గహణం కతం. తదత్థదీపనత్థమేవ విభఙ్గే సిక్ఖం అపరామసిత్వా “తస్మిం సిక్ఖతి, తేన వుచ్చతి సాజీవసమాపన్నో”తి (పారా. ౪౫) వుత్తం. తేన ఏకమేవిదం అత్థపదన్తి దీపితం హోతి. తఞ్చ ఉపసమ్పదూపగమనన్తరతో పట్ఠాయ సిక్ఖనాధికారత్తా “సిక్ఖతీ”తి చ “సమాపన్నో”తి చ వుచ్చతి. యో ఏవం “సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి సఙ్ఖం గతో, తాదిసం పచ్చయం పటిచ్చ అపరభాగే సాజీవసఙ్ఖాతమేవ సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయ తస్మింయేవ దుబ్బల్యం అనావికత్వా మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్యాతి అయమత్థో యుజ్జతి.

కిన్తు అట్ఠకథానయో పటిక్ఖిత్తో హోతి, నో చ న పటిక్ఖేపారహో హోతి, అధిప్పాయో పనేత్థ పరియేసితబ్బో. సబ్బేసు సిక్ఖాపదేసు ఇదమేవ భిక్ఖులక్ఖణం సాధారణం యదిదం “భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి. ఖీణాసవోపి సావకో ఆపత్తిం ఆపజ్జతి అచిత్తకం, తథా సేక్ఖో, పుథుజ్జనో పన సచిత్తకమ్పి, తస్మా సేక్ఖాసేక్ఖపుథుజ్జనానం సామఞ్ఞమిదం భిక్ఖులక్ఖణన్తి కత్వా కేవలం సిక్ఖాసమాపన్నో, కేవలం సాజీవసమాపన్నో, ఉభయసమాపన్నో చాతి సరూపేకదేసఏకసేసనయేన “సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”త్వేవ సమ్పిణ్డేత్వా ఉక్కట్ఠగ్గహణేన అనుక్కట్ఠానం గహణసిద్ధితో అట్ఠకథాయం ఉక్కట్ఠోవ వుత్తో. తమేవ సమ్పాదేతుం “తస్మిం సిక్ఖతి, తేన వుచ్చతి సాజీవసమాపన్నో”తి ఏత్థ సిక్ఖాసద్దస్స అవచనే పరిహారం వత్వా యస్మా పన సో సిక్ఖమ్పి సమాపన్నో, తస్మా సిక్ఖాసమాపన్నోతిపి అత్థతో వేదితబ్బోతి చ వత్వా “యం సిక్ఖం సమాపన్నో, తం అపచ్చక్ఖాయ, యఞ్చ సాజీవం సమాపన్నో, తత్థ దుబ్బల్యం అనావికత్వా”తి వుత్తన్తి అయమట్ఠకథాయ అధిప్పాయో వేదితబ్బో. ఏతస్మిం పన అధిప్పాయే అధిసీలసిక్ఖాయ ఏవ గహణం సబ్బత్థికత్తా, సీలాధికారతో చ వినయస్సాతి వేదితబ్బం. యథా చ సిక్ఖాపదం సమాదియన్తో సీలం సమాదియతీతి వుచ్చతి, ఏవం సిక్ఖాపదం పచ్చక్ఖన్తో సీలం పచ్చక్ఖాతీతి వత్తుం యుజ్జతి, తస్మా తత్థ వుత్తం “యం సిక్ఖం సమాపన్నో, తం అపచ్చక్ఖాయా”తి (పారా. అట్ఠ. సిక్ఖాపచ్చక్ఖానవిభఙ్గవణ్ణనా). ఏత్తావతా సమాసతో “సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి ఏత్థ వత్తబ్బవినిచ్ఛయో నిట్ఠితో హోతి.

కిం ఇమినా విసేసవచనేన పయోజనం, నను “యో పన భిక్ఖు సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయ దుబ్బల్యం అనావికత్వా…పే.… అసంవాసో”తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బన్తి చే? న వత్తబ్బం అనిట్ఠప్పసఙ్గతో. “యో పన సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో థేయ్యసంవాసాదికో కేవలేన సమఞ్ఞామత్తేన, పటిఞ్ఞామత్తేన వా భిక్ఖు, తస్సాపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం అత్థి, సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయ చ మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తస్స పారాజికాపత్తి. యో వా పచ్ఛా పారాజికం ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వా న సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో, తస్స చ, యో వా పక్ఖపణ్డకత్తా పణ్డకభావూపగమనేన న సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో, తస్స చ తదుభయం అత్థీతి ఆపజ్జతి. పణ్డకభావపక్ఖే చ పణ్డకో ఉపసమ్పదాయ న వత్థూ”తి వుత్తం. తస్మా ఇతరస్మిం పక్ఖే వత్థూతి సిద్ధం. తస్మిం పక్ఖే ఉపసమ్పన్నో పణ్డకభావపక్ఖే పణ్డకత్తా న సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో, నో పరిచ్చజితబ్బాయ సిక్ఖాయ అభావేన సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయ ముఖేన పరస్స అఙ్గజాతగ్గహణనయేన మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్య, తస్స కుతో పారాజికాపత్తీతి అధిప్పాయో. అయం నయో అపణ్డకపక్ఖం అలభమానస్సేవ పరతో యుజ్జతి, లభన్తస్స పన అరూపసత్తానం కుసలాదిసమాపత్తిక్ఖణే భవఙ్గవిచ్ఛేదే సతిపి అమరణం వియ పణ్డకభావపక్ఖేపి భిక్ఖుభావో అత్థి. సంవాసం వా సాదియన్తస్స న థేయ్యసంవాసకభావో అత్థి అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నస్స వియ. న చ సహసేయ్యాదిం జనేతి . గణపూరకో పన న హోతి అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నో వియ. న నో సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో. ఇతరస్మిం పన పక్ఖే హోతి, అయం ఇమస్స తతో విసేసో. కిమయం సహేతుకో, ఉదాహు అహేతుకోతి? న అహేతుకో. యతో ఉపసమ్పదా తస్స అపణ్డకపక్ఖే అనుఞ్ఞాతా సహేతుకప్పటిసన్ధికత్తా. పణ్డకభావపక్ఖేపి కిస్స నానుఞ్ఞాతాతి చే? పణ్డకభూతత్తా ఓపక్కమికపణ్డకస్స వియ.

అపిచ “సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి ఇమినా తస్స సిక్ఖాసమాదానం దీపేత్వా తం సమాదిన్నం సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయ, తత్థ చ దుబ్బల్యం అనావికత్వాతి వత్తుం యుజ్జతి, న అఞ్ఞథాతి ఇమినా కారణేన యథావుత్తానిట్ఠప్పసఙ్గతో “యో పన భిక్ఖు భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయా”తిఆది వుత్తం. యథా చేత్థ, ఏవం “యో పన భిక్ఖు భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయ దుబ్బల్యం అనావికత్వా గామా వా అరఞ్ఞా వా అదిన్నం…పే.… యో పన భిక్ఖు భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయ దుబ్బల్యం అనావికత్వా సుగతచీవరప్పమాణం చీవరం కారాపేయ్యా”తి సబ్బత్థ యోజేతబ్బం.

‘‘**అన్తమసో తిరచ్ఛానగతాయపీ**’’తి మనుస్సిత్థిం ఉపాదాయ వుత్తం. న హి పగేవ పణ్డకే, పురిసే వాతి వత్తుం యుజ్జతి. సేసం తత్థ తత్థ వుత్తనయమేవ . అయం తావ మాతికాయ వినిచ్ఛయో అఞ్ఞత్థాపి యథాసమ్భవం యోజేత్వా దీపేతబ్బో.

సారిపుత్తబేలట్ఠసీసానన్దాదయోపి సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తికారణత్తా చ ఆపత్తిఆపజ్జనతో చ కస్మా మహావిభఙ్గే ఞత్తిచతుత్థఉపసమ్పదాయేవ ఆగతాతి? పటిక్ఖిత్తాయ సరణగమనూపసమ్పదాయ అనుఞ్ఞాతప్పసఙ్గభయాతి ఉపతిస్సత్థేరో. ఆపత్తియా భబ్బతం సన్ధాయ తస్మిమ్పి వుత్తే పుబ్బే పటిక్ఖిత్తాపి భగవతా పున అనుఞ్ఞాతాతి భిక్ఖూనం మిచ్ఛాగాహో వా విమతి వా ఉప్పజ్జతి, తస్మా న వుత్తాతి వుత్తం హోతి.

“అధమ్మకమ్మం వగ్గకమ్మ”తి (మహావ. ౩౮౭) వచనతో కుప్పకమ్మమ్పి కత్థచి “కమ్మ”న్తి వుచ్చతి, తస్మా ‘‘**అకుప్పేనా**’’తి వుత్తం. యస్మా అకుప్పకమ్మమ్పి ఏకచ్చం న ఠానారహం, యేన అపత్తో ఓసారణం సుఓసారితోతి వుచ్చతి, తస్మా ‘‘**ఠానారహేనా**’’తి వుత్తం. యది ఏవం “ఠానారహేనా”తి ఇదమేవ వత్తబ్బం ఇమినా అకుప్పసిద్ధితోతి చే? న, అట్ఠానారహేన అకుప్పేన ఉపసమ్పన్నో ఇమస్మిం అత్థే న అధిప్పేతో అనిట్ఠప్పసఙ్గతో. ద్వీహి పనేతేహి ఏకతో వుత్తేహి అయమత్థో పఞ్ఞాయతి – కేవలం తేన అకుప్పేన ఉపసమ్పన్నో అయమ్పి ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో భిక్ఖూతి, ఠానారహేన చ అకుప్పేన చ ఉపసమ్పన్నో అయమ్పి ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో భిక్ఖూతి, కుప్పేన ఉపసమ్పన్నో నాధిప్పేతోతి.

‘‘**పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయ అపరిపుణ్ణవీసతివస్సో**’’తి వుత్తత్తా ఓపపాతికఞ్చాతి సోళసవస్సుద్దేసికా ఓపపాతికా పటిసన్ధితో పట్ఠాయ అపరిపుణ్ణవీసతివస్సాతి వదన్తి. ‘సోళసవస్సుద్దేసికా హోన్తీ’తి వుత్తత్తా పున చత్తారి వస్సాని ఇచ్ఛితబ్బాని, ‘పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయా’తి ఇదం గబ్భసేయ్యకానం వసేన వుత్త”న్తి ఏకే. “కేచి వదన్తీ”తి యత్థ యత్థ లిఖీయతి, తత్థ తత్థ విచారేత్వా అత్థం సుట్ఠు ఉపలక్ఖయే. ఓపక్కమికే పణ్డకభావో ఆరుళ్హనయేన వేదితబ్బో. “పక్ఖపణ్డకో అపణ్డకపక్ఖే పబ్బాజేత్వా పణ్డకపక్ఖే నాసేతబ్బో”తి (వజిర. టీ. మహావగ్గ ౧౦౯) లిఖితం.

“బిన్దుం అదత్వా చే నివాసేతి, **థేయ్యసంవాసకో** న హోతీ”తి వదన్తి, వీమంసితబ్బం. **లిఙ్గానురూపస్సా**తి సామణేరారహస్స సంవాసస్స సాదితత్తాతి అధిప్పాయో.

రాజభయాదీహి గహితలిఙ్గానం “గిహీ మం ‘సమణో’తి జానన్తూ”తి వఞ్చనచిత్తే సతిపి భిక్ఖూనం వఞ్చేతుకామతాయ చ తేహి సంవసితుకామతాయ చ అభావా దోసో న జాతోతి. “యో ఏవం పబ్బజతి, సో థేయ్యసంవాసకో నామ హోతీ”తి వా “ఏవం కాతుం న లబ్భతీ”తి వా “ఏవం పబ్బజితో సామణేరో న హోతీ”తి వా న జానాతి, వట్టతి. “జానాతి, న వట్టతీ”తి చ లిఖితం. “రాజదుబ్భిక్ఖాదిఅత్థాయ చీవరం పారుపిత్వా సంవాసం సాదియన్తో థేయ్యసంవాసకో హోతి. కస్మా? అసుద్ధచిత్తత్తా. పున సో ‘సుద్ధం బ్రహ్మచరియం కరిస్సామి, కిం ఏతేనాతి విప్పటిసారేన వా పచ్చయాదిసులభతాయ వా కరిస్సామీ’తి సుద్ధమానసో హుత్వా యావ సో సంవాసం నాధివాసేతి, తావ థేయ్యసంవాసకో న హోతి. ఏవం సుద్ధచిత్తుప్పత్తితో పట్ఠాయ సంవాసం సాదియతి చే, థేయ్యసంవాసకో హోతీతి అధిప్పేతో. ఇతరథా సబ్బం విరుజ్ఝతీ”తి ఏకే.

“నాభిపరామాసాదినా జాతో తథారూపం పితరం ఘాతేతి చే, **పితుఘాతకో** హోతీ”తి వదన్తి.

యో పన కాయసంసగ్గేన సీలవినాసం పాపేతి, న సో **భిక్ఖునిదూసకో** “తిణ్ణం మగ్గాన”న్తి వచనతో. భిక్ఖునిం పన ఏకతోఉపసమ్పన్నం దూసేత్వాపి భిక్ఖునిదూసకో హోతి, సోపి పారాజికో హోతీతి వినిచ్ఛయో. భిక్ఖునీ పన థేయ్యసంవాసికా, మాతుపితుఅరహన్తఘాతికా, లోహితుప్పాదికా, తిత్థియపక్కన్తికా చ హోతి, అట్ఠకథాసు అనాగతం వినయధరా సమ్పటిచ్ఛన్తి.

“సమ్పజానముసావాదే పాచిత్తియ”న్తి (పాచి॰ ౧) వుత్తం మరియాదం అవీతిక్కమన్తో తస్మిఞ్చ సిక్ఖాపదే సిక్ఖతీతి వుచ్చతి. **సిక్ఖాపదన్తి** అసభావధమ్మో సఙ్కేతోవ, ఇధ పఞ్ఞత్తి అధిప్పేతా. “మేథునసంవరస్సేతం అధివచన”న్తి సమన్తపాసాదికాయం వుత్తం, తం పనత్థం సన్ధాయాతి లిఖితం. **సిక్ఖాతి** తం తం సిక్ఖాపదం, సిక్ఖనభావేన పవత్తచిత్తుప్పాదో. **సాజీవన్తి** పఞ్ఞత్తి. తదత్థదస్సనత్థం పుబ్బే “మేథునసంవరస్సేతం అధివచన”న్తి వుత్తం. యస్మా సిక్ఖాయ గుణసమ్మతాయ పుఞ్ఞసమ్మతాయ తన్తియా అభావతో లోకస్స దుబ్బల్యావికమ్మం తత్థ న సమ్భవతి. పత్థనీయా హి సా, తస్మా **“యఞ్చ సాజీవం సమాపన్నో, తస్మిం దుబ్బలభావం అప్పకాసేత్వా”**తి వుత్తం. ఆణాయ హి దుబ్బల్యం సమ్భవతీతి ఉపతిస్సో. దుబ్బల్యావికమ్మపదం సిక్ఖాపచ్చక్ఖానపదస్స బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతాయ వా పరివారకభావేన వా వేదితబ్బం. అథ వా యస్మా సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స ఏకచ్చం దుబ్బల్యావికమ్మం అకతం హోతి, తస్మా తం సన్ధాయ “సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయా”తి పదస్స అత్థం వివరన్తో **“దుబ్బల్యం అనావికత్వా”**తి ఆహ. తత్థ సియా యస్మా న సబ్బం దుబ్బల్యావికమ్మం సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం, తస్మా “దుబ్బల్యం అనావికత్వా”తి పఠమం వత్వా తస్స అత్థనియమత్థం “సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయా”తి వత్తబ్బన్తి? తం న, కస్మా? అత్థానుక్కమాభావతో. “సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి హి వుత్తత్తా “యం సిక్ఖం సమాపన్నో, తం అపచ్చక్ఖాయ, యఞ్చ సాజీవం సమాపన్నో, తత్థ దుబ్బల్యం అనావికత్వా”తి వుచ్చమానే అనుక్కమేనేవ అత్థో వుత్తో హోతి, న అఞ్ఞథా, తస్మా ఇదమేవ పఠమం వుత్తన్తి. **తేసంయేవా**తి చుద్దసన్నం.

“సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయా”తి సబ్బసిక్ఖాపదానం సాధారణత్థం **“అయమేత్థ అనుపఞ్ఞత్తీ”తి** వుత్తం.

పవేసనం నామ అఙ్గజాతం పవేసేన్తస్స అఙ్గజాతేన సమ్ఫుసనం. **పవిట్ఠం** నామ యావ మూలం పవేసేన్తస్స విప్పకతకాలో వాయామకాలో. సుక్కవిసట్ఠిసమయే అఙ్గజాతం **ఠితం** నామ. **ఉద్ధరణం** నామ నీహరణకాలో. వినయగణ్ఠిపదే పన “వాయామతో ఓరమిత్వా ఠానం **ఠితం** నామా”తి వుత్తం, తం అసబ్బరతో దస్సనత్థం వుత్తం. పవేసనపవిట్ఠఉద్ధరణకాలేసుపి సుక్కవిసట్ఠి హోతియేవ. **సాదియనం** నామ సేవనచిత్తస్స అధివాసనచిత్తస్స ఉప్పాదనం.

ఉభతోవిభఙ్గే ఏవ పఞ్ఞత్తాని సన్ధాయ **“ఇదఞ్హి సబ్బసిక్ఖాపదానం నిదాన”**న్తి వుత్తం. “వినయధరపఞ్చమేన గణేన ఉపసమ్పదా”తి (మహావ॰ ౨౫౯) వుత్తత్తా ఇధ తతియా సహయోగేన వుత్తా. తస్మా వీసతిపి భిక్ఖూ చే నిసిన్నా, పఞ్చమో వినయధరోవ ఇచ్ఛితబ్బో, ఏవం సతి పారాజికో చే వినయధరో, ఉపసమ్పదాకమ్మం కోపేతీతి చే? న, పరివారావసానే కమ్మవగ్గే (పరి॰ ౪౮౨ ఆదయో) యం కమ్మవిపత్తిలక్ఖణం వుత్తం, తస్స తస్మిం నత్థితాయ. “కథం వత్థుతో వా ఞత్తితో వా అనుస్సావనతో వా సీమతో వా పరిసతో వా”తి ఏత్తకం వుత్తం, నను అయం “పరిసతో వా”తి వచనేన సఙ్గహితోతి చే? న, “ద్వాదసహి ఆకారేహి పరిసతో కమ్మాని విపజ్జన్తీ”తి (పరి॰ ౪౮౩) సుత్తస్స హి విభఙ్గే తస్స అనామట్ఠత్తాతి అయమత్థో యస్మా తత్థ తత్థ సరూపేన వుత్తపాళివసేనేవ సక్కా జానితుం, తస్మా నయముఖం దస్సేత్వా సంఖిత్తోతి లిఖితం. “అఙ్గ”న్తి పదం ఉద్ధరిత్వా “సబ్బసిక్ఖాపదేసు ఆపత్తీనం అఙ్గానఙ్గం వేదితబ్బ”న్తి వుత్తం, ఇధ పన “అఙ్గ”న్తి వుత్తం, కస్మా? సముట్ఠనాదీనం పరివారాదీసు సఙ్ఖేపేన ఆగతత్తా తత్థ గహేత్వా ఇధాపి నిద్దిట్ఠానం అనఙ్గానం వవత్థానాభావతో, సబ్బత్థ సఙ్ఖేపతో చ విత్థారతో చ అనఙ్గత్తే వుచ్చమానే అతివిత్థారతాయ తస్మిం తస్మిం సిక్ఖాపదే అనూనం వత్తబ్బతో చాతి వేదితబ్బో, సబ్బాపత్తీనం సఙ్గాహకవసేనాతి అత్థో.

యాని సిక్ఖాపదాని “కిరియానీ”తి వుచ్చన్తి, తేసం వసేన కాయవాచా సహ విఞ్ఞత్తియా వేదితబ్బా, అకిరియానం వసేన వినా విఞ్ఞత్తియా వేదితబ్బా. చిత్తం పనేత్థ అప్పమాణం భూతారోచనసముట్ఠానస్స కిరియత్తా, అచిత్తకత్తా చ. తత్థ కిరియా ఆపత్తియా అనఙ్గన్తరచిత్తసముట్ఠానా వేదితబ్బా. అవిఞ్ఞత్తిజనకమ్పి ఏకచ్చం బాహుల్లనయేన “కిరియ”న్తి వుచ్చతి యథేవ పఠమపారాజికం. విఞ్ఞత్తియా అభావేపి “సో చే సాదియతి, ఆపత్తి పారాజికస్స, న సాదియతి, అనాపత్తీ”తి హి వుత్తం, విఞ్ఞత్తిసఙ్ఖాతాపి కిరియా వినా సేవనచిత్తేన న హోతి వుత్తచిత్తజత్తా, వికారరూపత్తా, చిత్తానుపరివత్తికత్తా చ. తస్మా కిరియాసఙ్ఖాతమిదం విఞ్ఞత్తిరూపం, ఇతరం చిత్తజరూపం వియ జనకచిత్తేన వినా న తిట్ఠతి, ఇతరం సద్దాయతనం తిట్ఠతి, తస్మా కిరియాయ సతి ఏకన్తతో తజ్జనకం సేవనచిత్తం అత్థి ఏవాతి కత్వా న సాదియతి, అనాపత్తీతి న యుజ్జతీతి. యస్మా విఞ్ఞత్తిజనకమ్పి సమానం సేవనచిత్తం న సబ్బకాలం విఞ్ఞత్తిం జనేతి, తస్మా వినాపి విఞ్ఞత్తియా సయం ఉప్పజ్జతీతి కత్వా “సాదియతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా”తి వుత్తం. నుప్పజ్జతి చే, న సాదియతి నామ, తస్స అనాపత్తి. తేనేవ భగవా “కించిత్తో త్వం భిక్ఖూ”తి (పారా॰ ౧౩౫) చిత్తేనేవ ఆపత్తిం పరిచ్ఛిన్దతి, న కిరియాయాతి వేదితబ్బం.

ఏత్థ **సముట్ఠాన**గ్గహణం కత్తబ్బతో వా అకత్తబ్బతో వా కాయాదిభేదాపేక్ఖమేవ ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, న అఞ్ఞథాతి దస్సనప్పయోజనం. తేసు **కిరియా**గ్గహణం కాయాదీనం సవిఞ్ఞత్తికావిఞ్ఞత్తికభేదదస్సనప్పయోజనం. **సఞ్ఞా**గ్గహణం ఆపత్తియా అఙ్గానఙ్గచిత్తవిసేసదస్సనప్పయోజనం. తేన యం చిత్తం కిరియలక్ఖణే వా అకిరియలక్ఖణే వా సన్నిహితం, యతో వా కిరియా వా అకిరియా వా హోతి, న తం అవిసేసేన ఆపత్తియా అఙ్గం వా అనఙ్గం వా హోతి. కిన్తు యాయ సఞ్ఞాయ “సఞ్ఞావిమోక్ఖ”న్తి వుచ్చతి, తాయ సమ్పయుత్తం చిత్తం అఙ్గం, ఇతరం అనఙ్గన్తి దస్సితం హోతి. ఇదాని యేన చిత్తేన సిక్ఖాపదం **సచిత్తకం** హోతి, తదభావా **అచిత్తకం,** తేన తస్స అవిసేసేన సావజ్జతాయ “లోకవజ్జమేవా”తి వుత్తం. కిన్తు సావజ్జంయేవ సమానం ఏకచ్చం లోకవజ్జం, ఏకచ్చం పణ్ణత్తివజ్జన్తి దస్సనప్పయోజనం **చిత్తలోకవజ్జ**గ్గహణం. చిత్తమేవ యస్మా “లోకవజ్జ”న్తి వుచ్చతి, తస్మా మనోకమ్మమ్పి సియా ఆపత్తీతి అనిట్ఠప్పసఙ్గనివారణప్పయోజనం **కమ్మ**గ్గహణం.

యం పనేత్థ అకిరియలక్ఖణం కమ్మం, తం కుసలత్తికవినిముత్తం సియాతి అనిట్ఠప్పసఙ్గనివారణప్పయోజనం **కుసలత్తిక**గ్గహణం. యా పనేత్థ అబ్యాకతాపత్తి, తం ఏకచ్చం అవేదనమ్పి నిరోధం సమాపన్నో ఆపజ్జతీతి వేదనాత్తికం ఏత్థ న లబ్భతీతి అనిట్ఠప్పసఙ్గనివారణత్థం **వేదనాత్తిక**గ్గహణం. సిక్ఖాపదఞ్హి సచిత్తకపుగ్గలవసేన "తిచిత్తం తివేదన"న్తి లద్ధవోహారం అచిత్తకేనాపన్నమ్పి "తిచిత్తం తివేదన"మిచ్చేవ వుచ్చతి. తత్రిదం సాధకసుత్తం – "అత్థాపత్తి అచిత్తకో ఆపజ్జతి అచిత్తకో వుట్ఠాతి (పరి. ౩౨౪), అత్థాపత్తి కుసలచిత్తో ఆపజ్జతి కుసలచిత్తో వుట్ఠాతీ"తిఆది (పరి. ౪౭౦). "సచిత్తకం ఆపత్తిదీపనం, సఞ్ఞావిమోక్ఖం అనాపత్తిదీపనం, అచిత్తకం వత్థుఅజాననం, నోసఞ్ఞావిమోక్ఖం వీతిక్కమనాజాననం. ఇదమేవ తేసం నానాత్త"న్తి (వజిర. టీ. పారాజిక ౬౧-౬౬ పకిణ్ణకకథావణ్ణనా) లిఖితం.

సచిత్తకపక్ఖేతి ఏత్థ అయం తావ గణ్ఠిపదనయో – సచిత్తకపక్ఖేతి సురాపానాదిఅచిత్తకే సన్ధాయ వుత్తం. సచిత్తకేసు పన యం ఏకన్తమకుసలేనేవ సముట్ఠాతి, తఞ్చ ఉభయం **లోకవజ్జం** నామ. సురాపానస్మిఞ్హి "సురా"తి వా "పాతుం న వట్టతీ"తి వా జానిత్వా పివనే అకుసలమేవాతి. తత్థ "న వట్టతీతి జానిత్వా"తి వుత్తవచనం న యుజ్జతి పణ్ణత్తివజ్జస్సాపి లోకవజ్జతాపసఙ్గతో. ఇమం అనిట్ఠప్పసఙ్గం పరిహరితుకామతాయ చ **వజిరబుద్ధిత్థేరేన** లిఖితం – "ఇధ 'సచిత్తక'న్తి చ 'అచిత్తక'న్తి చ విచారణా వత్థువిజాననే ఏవ హోతి, న పణ్ణత్తివిజాననే. యది పణ్ణత్తివిజాననే హోతి , సబ్బసిక్ఖాపదాని లోకవజ్జానేవ సియుం, న చ సబ్బసిక్ఖాపదాని లోకవజ్జాని. తస్మా వత్థువిజాననే ఏవ హోతీతి ఇదం యుజ్జతి. కస్మా? యస్మా సేఖియేసు పణ్ణత్తివిజాననమేవ పమాణం, న వత్థుమత్తవిజానన"న్తి. అయం పనేత్థ అత్థో సిక్ఖాపదసీసేన ఆపత్తిం గహేత్వా యస్స సిక్ఖాపదస్స సచిత్తకస్స చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జం, సచిత్తకాచిత్తకసఙ్ఖాతస్స అచిత్తకస్స చ సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తమ్పి సురాపానాదిలోకవజ్జన్తి ఇమమత్థం సన్ధాయ **"యస్సా సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, అయం లోకవజ్జా నామా"**తి వుత్తం. "సచిత్తకపక్ఖే"తి హి ఇదం వచనం అచిత్తకం సన్ధాయాహ. న హి ఏకంసతో సచిత్తకాయ "సచిత్తకపక్ఖే"తి విసేసనే పయోజనం అత్థీతి, ఏవం సన్తేపి అనియమేన వుత్తత్తా నియమవసేన ఏవ గహేతబ్బన్తి అత్థో.

తిరచ్ఛానానం పనాతి పన-సద్దేన థుల్లచ్చయాదికారం నివత్తేతి. **కిరియాతి** ఏత్థ "రితం సాదియతీ"తి (పారా. ౨౧౮) వుత్తత్తా తం కథన్తి చే? "సాదియతీ"తి వుత్తత్తా కిరియా ఏవ. ఏవం సన్తే "కాయకమ్మం మనోకమ్మ"న్తి వత్తబ్బన్తి చే? న, పచురవోహారవసేన "కాయకమ్మ"న్తి వుత్తత్తా. ఉబ్బజాణుమణ్డలికాయ లబ్భతి ఏవాతి లిఖితం. పుబ్బే వుత్తనయేన సంసన్దేత్వా గహేతబ్బం. "దున్నిక్ఖిత్తస్స, భిక్ఖవే, పదబ్యఞ్జనస్స అత్థోపి దున్నయో హోతీ"తి (అ. ని. ౨.౨౦) వదన్తేనాపి అత్థస్స సుఖగ్గహణత్థమేవ పదబ్యఞ్జనస్స సునిక్ఖిత్తభావో ఇచ్ఛితో, న అక్ఖరవచనాయ, తస్మా ఆహ **''అత్థఞ్హి నాథో సరణం అవోచా''**తిఆది.

పఠమపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియపారాజికవణ్ణనా

గామా వా అరఞ్ఞా వాతి లక్ఖణానుపఞ్ఞత్తికత్తా ఆదిమ్హి వుత్తా. సబ్బస్మిఞ్హి వినయపిటకే గామో, గామూపచారో, గామక్ఖేత్తం, గామసీమా, గామసీమూపచారోతి పఞ్చవిధో గామభేదో వేదితబ్బో. తథా ఆరఞ్ఞకసీమాయ ఏకం అగామకం అరఞ్ఞం, సంవిధానసిక్ఖాపదానం (పాచి. ౧౮౦ ఆదయో) ఏకం, సగామకం ఏకం , అవిప్పవాససీమాయ ఏకం, గణమ్హాఓహీయనకస్స (పాచి. ౬౯౧) ఏకన్తి పఞ్చవిధో అరఞ్ఞభేదో వేదితబ్బో. తత్థ అత్థి గామో న గామపరిహారం కత్థచి లభతి, అత్థి గామో న గామకిచ్చం కరోతి, తథా అత్థి అరఞ్ఞం న అరఞ్ఞపరిహారం కత్థచి లభతి, అత్థి అరఞ్ఞం న అరఞ్ఞకిచ్చం కరోతీతి అయమ్పి భేదో వేదితబ్బో.

తత్థ అవిప్పవాససీమాసమ్మన్ననకమ్మవాచాయ ఠపేత్వా "గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా"తి (మహావ. ౧౪౪) ఏత్థ **గామో** నామ పరిక్ఖిత్తో చే, పరిక్ఖేపస్స అన్తో, అపరిక్ఖిత్తో చే, పరిక్ఖేపోకాసతో అన్తో వేదితబ్బో. అయం ఉదోసితసిక్ఖాపదే "అన్తోగామో"తి (పారా. ౪౭౮) ఆగతో. సాసఙ్కసిక్ఖాపదే "అన్తరఘర"న్తి (పారా. ౬౫౪) ఆగతో అనాసఙ్కతో. యథాహ "అన్తరఘరే నిక్ఖిపేయ్యాతి సమన్తా గోచరగామే నిక్ఖిపేయ్యా"తి (పారా. ౬౫౪). తథా అన్తరఘరప్పటిసంయుత్తానం సేఖియానం అయమేవ పరిచ్ఛేదో వేదితబ్బో. "యా పన భిక్ఖునీ ఏకా గామన్తరం గచ్ఛేయ్యా"తి (పాచి. ౬౮౭) ఏత్థాపి అయమేవ పరిచ్ఛేదో అధిప్పేతో "పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తియా, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం అతిక్కమన్తియా"తి వుత్తత్తా.

యేసు **పురాణపోత్థకేసు** "ఉపచారం ఓక్కమన్తియా"తి లిఖితం, తం వికాలే గామప్పవేసనసిక్ఖాపదేసు ఆచిణ్ణం నయం గహేత్వా పమాదేన లిఖీయతి, న పమాణం. యేసు చ **పోత్థకేసు** వికాలే గామప్పవేసనసిక్ఖాపదస్స **విభఙ్గే** (పాచి. ౫౧౩) "గామం పవిసేయ్యాతి పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తస్స, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం అతిక్కమన్తస్సా"తి లిఖీయతి, సా పమాదలేఖా. **ఉపచారం ఓక్కమన్తస్సాతి** తత్థ పాఠో. వుత్తఞ్హి **సమన్తపాసాదికాయం** "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారో అదిన్నాదానే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో"తి (పాచి. అట్ఠ. ౫౧౨). ఇధ **కఙ్ఖావితరణియమ్పి** వుత్తం "సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛిత్వాతి…పే… ఉపచారం ఓక్కమన్తస్సా"తిఆది (కఙ్ఖా. అట్ఠ. వికాలగామప్పవేసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా).

యం పన **కత్థచి పోత్థకే** "భిక్ఖునియా గామన్తరాధికారే ఏకేన పాదేన ఇతరస్స గామస్స పరిక్ఖేపం వా అతిక్కమన్తే, ఉపచారం వా ఓక్కన్తే థుల్లచ్చయం, దుతియేన అతిక్కన్తమత్తే, ఓక్కన్తమత్తే చ సఙ్ఘాదిసేసో"తి పాఠో దిస్సతి. తత్థ "ఓక్కన్తే, ఓక్కన్తమత్తే"తి ఏతాని పదాని అధికాని , కేవలం లిఖితకేహి అఞ్ఞోహి లిఖితాని. **కత్థచి పోత్థకే** "ఓక్కన్తమత్తే చా"తి పదం న దిస్సతి, ఇతరం దిస్సతి. తాని ద్వే పదాని పాళియా విరుజ్ఝన్తి. "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం అతిక్కామేన్తియా"తి (పాచి. ౬౯౨) హి పాళి . తథా సమన్తపాసాదికాయ (పాచి. అట్ఠ. ౬౯౨) విరుజ్ఝన్తి. "పరిక్ఖేపారహట్ఠానం ఏకేన పాదేన అతిక్కమతి, థుల్లచ్చయం, దుతియేన అతిక్కమతి, సఙ్ఘాదిసేసో. అపిచేత్థ సకగామతో…పే… ఏకేన పాదేన ఇతరస్స గామస్స పరిక్ఖేపే వా ఉపచారే వా అతిక్కన్తే థుల్లచ్చయం, దుతియేన అతిక్కన్తమత్తే సఙ్ఘాదిసేసో"తి (పాచి. అట్ఠ. ౬౯౨) హి వుత్తం.

గణ్ఠిపదే చస్స "పరిక్ఖేపం అతిక్కామేన్తియా"తి వత్వా "ఉపచారేపి ఏసేవ నయో"తి వుత్తం. **అనుగణ్ఠిపదే** చ "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం 'ఓక్కమన్తియా'తిపి పోత్థకేసు ఏకచ్చేసు దిస్సతి, తం న గహేతబ్బ"న్తి వుత్తం. అపరమ్పి వుత్తం "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం 'అతిక్కామేన్తియా'తి వచనేనాపి ఏవం వేదితబ్బం – వికాలే గామప్పవేసనే ద్విన్నం లేడ్డుపాతానం ఏవ వసేన ఉపచారో పరిచ్ఛిన్దితబ్బో, ఇతరథా యథా ఏత్థ పరిక్ఖేపారహట్ఠానం పరిక్ఖేపం వియ కత్వా 'అతిక్కామేన్తియా'తి వుత్తం, ఏవం తత్థాపి 'అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం అతిక్కామేన్తస్సా'తి వదేయ్య. యస్మా పన తత్థ పరిక్ఖేపారహట్ఠానతో ఉత్తరిమేకో లేడ్డుపాతో ఉపచారోతి అధిప్పేతో. తస్మా తదత్థదీపనత్థం 'అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్సా'తి వుత్త"న్తి.

యం పన **అన్ధకట్ఠకథాయం** పరిక్ఖేపారహట్ఠానంయేవ ఉపచారన్తి సల్లక్ఖేత్వా “పరిక్ఖేపపఅక్ఖేపారహట్ఠానానం నిన్నానాకరణదీపనత్థం ఉపచారం ఓక్కమన్తస్సా”తి వుత్తం, పాళివిసేసమసల్లక్ఖేత్వా “అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం అతిక్కమన్తస్స ఇధ ఉపచారో పరిక్ఖేపో యథా భవేయ్య, తం ఉపచారం పఠమం పాదం అతిక్కామేన్తస్స ఆపత్తి దుక్కటస్స, దుతియం పాదం అతిక్కామేన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తి వుత్తం, తం న గహేతబ్బమేవ పాళియా విసేససమ్భవతోతి. **పోరాణగణ్ఠిపదే** “ఉపచారం అతిక్కామేన్తియా భిక్ఖునియా గామన్తరాపత్తీ”తి వుత్తం. తస్మా ఇధ కఙ్ఖావితరణియా “ఏకేన పాదేన ఇతరస్స...పే.... అతిక్కన్తమత్తే సఙ్ఘాదిసేసో”తి అయమేవ పాఠో వేదితబ్బో. ఏత్తావతా ఇమేసు యథావుత్తేసు ఠానేసు యథావుత్తపరిచ్ఛేదోవ గామోతి వేదితబ్బో. ఇమస్స అత్థస్స దీపనత్థం “గామో నామ ఏకకుటికోపీ”తిఆది (పారా. ౯౨) వుత్తం. ఇమస్స వసేన అసతిపి పరిక్ఖేపాతిక్కమే, ఉపచారోక్కమనే వా అన్తరారామతో వా భిక్ఖునుపస్సయతో వా తిత్థియసేయ్యతో వా పటిక్కమనతో వా తం గామం పవిసన్తస్స అన్తరారామపరిక్ఖేపస్స, ఉపచారస్స వా అతిక్కమనవసేన గామపచ్చయా ఆపత్తియో వేదితబ్బా.

గామూపచారో పన “ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా”తి (మహావ. ౧౪౪) ఏత్థ పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపోవ, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపోకాసోవ. వుత్తఞ్హేతం అట్ఠకథాయం “గామూపచారోతి పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపో, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపోకాసో. తేసు అధిట్ఠితతేచీవరికో భిక్ఖు పరిహారం న లభతీ”తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౪౪). కిం పనేత్థ కారణం, యేన అయం గామో, గామూపచారో చ ఇధ అఞ్ఞథా, అఞ్ఞత్థ తథాతి? అట్ఠుప్పత్తితో “తేన ఖో పన సమయేన భిక్ఖూ ‘భగవతా తిచీవరేన అవిప్పవాససమ్ముతి అనుఞ్ఞాతా’తి అన్తరఘరే చీవరాని నిక్ఖిపన్తీ”తి (మహావ. ౧౪౩) ఇమిస్సా హి అట్ఠుప్పత్తియా “ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా”తి (మహావ. ౧౪౪) వుత్తం. తస్మా యత్థ అన్తరఘరసఞ్ఞా, తత్థ అవిప్పవాససీమా న గచ్ఛతీతి వేదితబ్బా. తేన చ ఉదోసితసిక్ఖాపదే “అన్తోగామే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా అన్తోగామే వత్థబ్బ”న్తి (పారా. ౪౭౮) చ “సభాయే వా ద్వారమూలే వా, హత్థపాసా వా న విజహితబ్బ”న్తి చ వుత్తం. కప్పియభూమియం వసన్తోయేవ హి కప్పియభూమియం నిక్ఖిత్తచీవరం రక్ఖతి. సాసఙ్కసిక్ఖాపదే పన “యస్మా యత్థ గామే చీవరం నిక్ఖిత్తం, తేన గామేన విప్పవసన్తో చీవరేన విప్పవసతీతి వుచ్చతి, తస్మా పున గామసీమం ఓక్కమిత్వా వసిత్వా పక్కమతీ”తి వుత్తం. తస్మిఞ్హి సిక్ఖాపదే గామసీమా గామో నామాతి అధిప్పేతో. తత్థ వికాలే గామప్పవేసనసిక్ఖాపదవిభఙ్గే “పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తి (పాచి. ౫౧౩) వచనతో పరిక్ఖేపో న గామో. కిన్తు గామూపచారోతి లేసేన దస్సితం హోతి. ఇమస్మిం పన సిక్ఖాపదవిభఙ్గే “గామూపచారో నామా”తి ఆరభిత్వా “అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో”తి ఇమినా అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపోకాసో గామూపచారోతి సిద్ధం. తదత్థసమ్భవతో తస్మిం ఘరూపచారే ఠితస్స లేడ్డుపాతో గామూపచారోతి **కురున్దట్ఠకథాయం, మహాపచ్చరియమ్పి** వుత్తం . ఉపచారో హి “గామో ఏకూపచారో నానూపచారో”తిఆదీసు ద్వారం, “అజ్ఝోకాసో ఏకూపచారో”తి ఏత్థ సమన్తా సత్తబ్భన్తరసఙ్ఖాతం పమాణం, తస్మా “గామూపచారోతి పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపో, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపోకాసో”తి **అన్ధకట్ఠకథాయం** వుత్తన్తి వేదితబ్బం. తథా **కురున్దియం, మహాపచ్చరియఞ్చ**. తథా పాళియమ్పి “అజ్ఝారామో నామ పరిక్ఖిత్తస్స ఆరామస్స అన్తో ఆరామో, అపరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారో. అజ్ఝావసథో నామ పరిక్ఖిత్తస్స ఆవసథస్స అన్తో ఆవసథో, అపరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారో”తిఆదీసు దిస్సతి. **మహాఅట్ఠకథాయం** పన “గామూపచారో”తిఆదీసు దిస్సతి. తస్మా దుతియో లేడ్డుపాతో ఉపచారోతి అధిప్పేతో.

“అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తి పాళివిసేససమ్భవతో చ పఠమో లేడ్డుపాతో గామో ఏవ, దుతియో గామూపచారోతి వుత్తం. పరిక్ఖిత్తస్స పన గామస్స ఇన్దఖీలే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో గామూపచారోతి వుత్తన్తి ఏత్థ భేదో నత్థి. ఏత్తావతా పరిక్ఖిత్తస్స దువిధో ఉపచారో, అపరిక్ఖిత్తస్స చతుబ్బిధో ఉపచారో యత్థ సమ్భవతి, యత్థ చ న సమ్భవతి, తం సబ్బం దస్సితం హోతి.

గామఖేత్తస్స చ గామసీమాయ చ లక్ఖణం అట్ఠకథాయమేవ వుత్తం. ఉభయఞ్హి అత్థతో ఏకం. తత్థ గామసీమాయ గామభావో సాసఙ్కసిక్ఖాపదవసేన వేదితబ్బో.

గామసీమూపచారో నామ మనుస్సానం కట్ఠతిణపుప్ఫఫలాదిఅత్థికానం వనచరకానం వలఞ్జనట్ఠానం. ఇమస్స గామసీమూపచారభావో ఉదోసితసిక్ఖాపదే, “అగామకే అరఞ్ఞే సమన్తా సత్తబ్భన్తరా”తి (పారా. ౪౯౪) ఆగతట్ఠానే ఖన్ధకే (మహావ. ౧౪౭) చ వేదితబ్బో. ఏత్థ హి భగవా గామన్తవాసీనం భిక్ఖూనం సీమం దస్సేన్తో “యం గామం వా నిగమం వా ఉపనిస్సాయ విహరతీ”తి (మహావ. ౧౪౭) వత్వా దస్సేతి. తదనన్తరమేవ “అగామకే”తిఆదినా సత్తబ్భన్తరసీమం దస్సేతి. తస్మా యో భిక్ఖు గామం వా నిగమం వా ఉపనిస్సాయ న విహరతి, కేవలం నావాయం వా థలమగ్గేన వా అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నో హోతి, తస్స తత్థ తత్థ సత్తబ్భన్తరసీమా లబ్భతీతి వేదితబ్బో. వుత్తఞ్హి “ఏకకులస్స సత్థో హోతి , సత్థే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా పురతో వా పచ్ఛతో వా సత్తబ్భన్తరా న విజహితబ్బ”న్తిఆది (పారా. ౪౮౯). ఇదమేవ అరఞ్ఞం సన్ధాయ “ఆరఞ్ఞకసీమాయ ఏకం అగామకం అరఞ్ఞ”న్తి వుత్తం.

యం సన్ధాయ “అగామకే అరఞ్ఞే అద్ధయోజనే అద్ధయోజనే ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తి (పాచి. ౪౧౪) పాళియం వుత్తం. ఇదం **సంవిధానసిక్ఖాపదానం ఏకం అగామకం అరఞ్ఞం** నామ.

పురిమేన పన సఘరం సఙ్గహితం, ఇమినా తమసఙ్గహితన్తి. యం సన్ధాయ గణమ్హా ఓహీయనాధికారే అట్ఠకథాయం (పాచి. అట్ఠ. ౯౨) “అగామకే అరఞ్ఞేతి ఏత్థ ‘నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలా సబ్బమేతం అరఞ్ఞ’న్తి ఏవం వుత్తం లక్ఖణం అరఞ్ఞం. తం పనేత కేవలం గామాభావేన ‘అగామక’న్తి వుత్తం, న విఞ్ఝాటవిసదిసతాయా”తి వుత్తం. యం సన్ధాయ “ఆరఞ్ఞకం నామ సేనాసనం పఞ్చధనుసతికం పచ్ఛిమ”న్తి (పారా. ౬౫౪; పాచి. ౫౭౩) వుత్తం. **ఇదం ఆరఞ్ఞకసేనాసనం** నామ పరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపతో బహి, అపరిక్ఖిత్తస్స పన పరిక్ఖేపోకాసతో బహి సరుక్ఖం వా అరుక్ఖం వా విహారే కున్నదిసమాకిణ్ణమ్పి అరఞ్ఞం నామ. తథా “గణమ్హా ఓహీయనకస్స ఏక”న్తి వుత్తం. ఇదం అరఞ్ఞంవ. ఇదం పన పుబ్బే అగామకభావేన ఆగతట్ఠానే వుత్తలక్ఖణమేవ హుత్వా నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలా దస్సనూపచారవిజహనే ఏకమేవ ఆపత్తిం కరోతి, తతో ఉద్ధం అనాపత్తి. “సంవిధానసిక్ఖాపదానం ఏక”న్తి వుత్తం పన అద్ధయోజనే అద్ధయోజనే ఏకేకం ఆపత్తిం కరోతి, న తతో ఓరం. ఇతరాని తీణి యథావుత్తపరిచ్ఛేదతో ఓరమేవ తత్థ వుత్తవిధిం న సమ్పాదేన్తి, పరం సమ్పాదేన్తి. ఏవమేతేసం అఞ్ఞమఞ్ఞనానత్తం వేదితబ్బం.

తత్థ పఞ్చవిధే గామే యో “పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఇన్దఖీలే ఠితస్స లేడ్డుపాతో”తి (పారా. ౯౨) వుత్తో, సో న కత్థచి వినయపిటకే ఉపయోగం గతో, కేవలం అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపోకాసతో అపరో ఏకో లేడ్డుపాతో గామూపచారో నామాతి దీపనత్థం వుత్తో. పరిక్ఖిత్తస్సపి చే గామస్స ఏకో లేడ్డుపాతో కప్పియభూమిసమానో ఉపచారోతి వుత్తో, పగేవ అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపోకాసతో ఏకో. సో పన పాకటత్తా చ అజ్ఝోకాసత్తా చ ఓక్కమన్తస్స ఆపత్తిం కరోతి ఠపేత్వా భిక్ఖునియా గామన్తరాపత్తిం. భిక్ఖునియో హి తస్మిం దుతియలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతే గామూపచారే వసన్తీ ఆపత్తిఞ్చ ఆపజ్జన్తి, గామం పవిసన్తీ గామన్తరాపత్తిఞ్చ. తాసఞ్హి ఠితట్ఠానం అరఞ్ఞసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి “తావదేవ ఛాయా మేతబ్బా...పే.... తస్సా తయో చ నిస్సయే, అట్ఠ చ అకరణీయాని ఆచిక్ఖేయ్యాథా”తి (చూళవ. ౪౩౦) వచనతో. అరఞ్ఞప్పటిసంయుత్తానం సిక్ఖాపదానం, వికాలేగామప్పవేసనసిక్ఖాపదస్స (పాచి. ౫౧౮) చ భిక్ఖునీనం అసాధారణత్తా చ అన్తరారామభిక్ఖునుపస్సయప్పటిక్కమనాదీనం కప్పియభూమిభావవచనతో చ “ఏకా గణమ్హా ఓహీయేయ్యాతి అగామకే అరఞ్ఞే దుతియికాయ భిక్ఖునియా దస్సనూపచారం వా

సవనూపచారం వా విజహన్తియా ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తిఆదిసిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తితో (పాచి॰ ౬౫౨) చ భిక్ఖునిక్ఖన్ధకనయఏన వా యస్మా పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఇన్దఖీలతో పట్ఠాయ అపరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారతో పట్ఠాయ నీయతి, తత్థ అన్తరఘరే నిక్ఖిత్తచీవరే సతి చతురఙ్గసమోధానేన భిక్ఖూ వసన్తి, తస్మా **సగామకం** నామ హోతి.

అవిప్పవాససీమాయ ఏకం నామ “న, భిక్ఖవే, భిక్ఖునియా అరఞ్ఞే వత్థబ్బం, యా వసేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి (చూళవ॰ ౪౨౧) వచనతో భిక్ఖునీనం అరఞ్ఞవాసో నామ నత్థీతి సిద్ధం. తాయ హి అరఞ్ఞే భిక్ఖునుపస్సయే సతి అన్తోఆవాసేపి దుతియికాయ దస్సనసవనూపచారం విజహన్తియా ఆపత్తి. తస్మా అవిప్పవాససీమాధికారే “ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా”తి (మహావ॰ ౧౪౪) ఏత్థ యం ఠానం ఠపితం, తత్థేవ భిక్ఖునుపస్సయోపి కప్పతి, న తతో పరం.

తాసఞ్చ అవిప్పవాససీమాకమ్మవాచాయం “ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా”తి వచనం నత్థీతి కత్వా తేస్వేవ గామగామూపచారేసు ఫరతి. తతో పరం దుతియేసు లేడ్డుపాతాదీసు తాసం అకప్పియభూమికత్తా న సమానసంవాసకసీమా అరఞ్ఞే ఫరతి భిక్ఖూనం గామగామూపచారం వియ. తస్మా వుత్తం “భిక్ఖునియా ఠపేత్వా గామన్తరాపత్తి”న్తి.

ఏవం తావ పఞ్చవిధం గామభేదం, అరఞ్ఞభేదఞ్చ ఞత్వా ఇదాని “**అత్థి గామో న గామపరిహారం కత్థచి లభతీ**”తిఆదిభేదో వేదితబ్బో. తత్థ యో అట్ఠకథాయం “అమనుస్సో నామ యో సబ్బసో వా మనుస్సానం అభావేన యక్ఖపరిగ్గహభూతో”తి వుత్తో, సో గామో న గామపరిహారం కత్థచి సిక్ఖాపదే లభతి. యఞ్హి సన్ధాయ అట్ఠకథాయం “తం పనేతం బుద్ధకాలే, చక్కవత్తికాలే చ నగరం హోతి, సేసకాలే సుఞ్ఞం హోతి యక్ఖపరిగ్గహిత”న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౮౪; దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౨౦) వుత్తం. యో పన పటిరాజచోరాదిహి విలుత్తత్తా, కేవలం భయేన వా ఛడ్డితో సఘరోవ అన్తరహితగామభూతో, సో “గామన్తరే గామన్తరే ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తి (పాచి॰ ౧౮౩) వుత్తపాచిత్తియం జనేతి, వికాలే గామప్పవేసనం, సేఖియే చత్తారి జనేతీతి వేదితబ్బా. యో పన గామో యతో వా మనుస్సా కేనచిదేవ కరణీయేన పునపి ఆగన్తుకామా ఏవ అపక్కన్తాతి వుత్తో, అమనుస్సో సో పకతిగామసదిసోవ.

అత్థి అరఞ్ఞం న అరఞ్ఞపరిహారం కత్థచి లభతీతి ఏత్థ “అజ్ఝోకాసో ఏకూపచారో నామ అగామకే అరఞ్ఞే సమన్తా సత్తబ్భన్తరా ఏకూపచారో, తతో పరం నానూపచారో”తి (పారా॰ ౪౯౪) ఏత్థ య్వాయం నానూపచారోతి వుత్తో, తం వేదితబ్బం. యో పన పరిక్ఖిత్తస్స ఏకలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతో గామూపచారనామకో గామో, యో వా సత్థో నాతిరేకచాతుమాసనివిట్ఠో, సో **అత్థి గామో న గామకిచ్చం కరోతి**. న హి తం ఠానం ఓక్కమన్తో గామప్పవేసనాపత్తిం ఆపజ్జతి. యం పన గామసీమాయ పరియాపన్నం మనుస్సానం వలఞ్జనట్ఠానభూతం అరఞ్ఞం, తం **అత్థి అరఞ్ఞం న అరఞ్ఞకిచ్చం కరోతి** నామ. న హి తత్థ ఆరఞ్ఞకసీమా లబ్భతీతి. ఏత్తావతా “గామా వా అరఞ్ఞా వా”తి ఇమిస్సా అనుపఞ్ఞత్తియా లక్ఖణానుపఞ్ఞత్తిభావో దస్సితో హోతి.

“గోనిసాదినివిట్ఠోపి గామో”తి ఏత్థ సచే తస్స గామస్స గామఖేత్తపరిచ్ఛేదో అత్థి, సబ్బోపి ఏకో గామో. నో చే, ఉపచారేన వా పరిక్ఖేపేన వా పరిచ్ఛిన్దితబ్బో. సచే గామఖేత్తే సతి కానిచి తాని ఘరాని అఞ్ఞమఞ్ఞఉపచారప్పహోనకం ఠానం అతిక్కమిత్వా దూరే దూరే కతాని హోన్తి, వికాలే గామప్పవేసే ఉపచారోవ పమాణం. అన్తరఘరపటిసంయుత్తేసు సేఖియేసు, భిక్ఖునియా గామన్తరాపత్తీసు చ ఘరానం పరిక్ఖేపారహట్ఠానం పమాణం, ఉపోసథాదికమ్మానం గామఖేత్తం పమాణం, ఆరఞ్ఞకసేనాసనస్స ఆసన్నఘరస్స దుతియలేడ్డుపాతతో పట్ఠాయ పఞ్చధనుసతన్తరతా పమాణన్తి ఏవం నో పటిభానన్తి ఆచరియా.

“యమ్పి ఏకస్మింయేవ గామఖేత్తే ఏకం పదేసం ‘అయమ్పి విసుంగామో హోతూ’తి పరిచ్ఛిన్దిత్వా రాజా కస్సచి దేతి, సోపి విసుంగామసీమా హోతియేవా”తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౪౭) అట్ఠకథావచనతో తం పవిసన్తియా భిక్ఖునియా గామన్తరాపత్తి హోతి ఏవ. సచే తత్థ విహారో వా దేవకులం వా సభా వా గేహం వా నత్థి, కేవలం వత్థుమత్తకమేవ హోతి, గామోతి వినయకమ్మం సబ్బం తత్థ కప్పతి. “అమనుస్సో గామో”తి హి వుత్తం. తఞ్చ ఠానం ఇతరస్స గామస్స పరిక్ఖేపబ్భన్తరే వా ఉపచారబ్భన్తరే వా హోతి, వికాలే గామప్పవేసనం ఆపుచ్ఛిత్వావ గన్తబ్బం. నో చే, అరఞ్ఞం వియ యథాసుఖం గన్తబ్బం. తత్థ చే ఆరామో వా తిత్థియసేయ్యాదీసు అఞ్ఞతరోవా హోతి, లద్ధకప్పమేవ. భిక్ఖునుపస్సయో చే హోతి, గామం పిణ్డాయ పవిసన్తియా భిక్ఖునియా గామన్తరాపత్తి పరిహరితబ్బా. “అరఞ్ఞం నామ ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చ అవసేసం అరఞ్ఞం నామా”తి (పారా॰ ౯౨) ఏత్థ పరిక్ఖేపే సతి యథావుత్తపరిచ్ఛేదం గామమేవ ఠపేత్వా అవసేసం తస్స ఉపచారం, తతో పరఞ్చ అరఞ్ఞం నామ, పరిక్ఖేపే అసతి యథావుత్తపరిచ్ఛేదం గామూపచారమేవ ఠపేత్వా తతో పరం అవసేసం అరఞ్ఞం నామాతి అధిప్పాయో. ఏవం సతి “నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలా సబ్బమేతం అరఞ్ఞ”న్తి (విభ॰ ౨౫౯) వుత్తలక్ఖణే అగామకే అరఞ్ఞే గణమ్హాఓహీయనాపత్తి, తత్థ అవిప్పవాససీమాయ ఫరణం వికాలే గామప్పవేసనాపత్తియా అనాపత్తీతి ఏవమాదివినయవిధి సమేతి, అఞ్ఞథా న సమేతి.

“ఠపేత్వా గామూపచారం అవసేసం అరఞ్ఞం నామా”తి (మహావ॰ ౧౪౪) వుత్తే గామూపచారతో పరో అరఞ్ఞన్తి సిద్ధే “ఠపేత్వా గామ”న్తి విసేసత్థో న దిస్సతి, గామస్స పన అరఞ్ఞభావప్పసఙ్గభయా వుత్తన్తి చే? న, గామూపచారస్స అభావప్పసఙ్గతో. సతి హి గామే గామూపచారో హోతి, నో చ తవ మతేన అరఞ్ఞభూతో. కుతో దాని గామూపచారో. గామూపచారోపి చే అరఞ్ఞసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, పరోవ గామోతి కత్వా న యుత్తం గామస్స అరఞ్ఞభావప్పసఙ్గతో చ. తస్మా “గామా వా అరఞ్ఞా వా”తి ఏత్థ గామూపచారోపి “గామో” త్వేవ సఙ్గహితో. తస్మా గామస్స అరఞ్ఞభావప్పసఙ్గో న యుజ్జతి. యది ఏవం “ఠపేత్వా గామం అవసేసం అరఞ్ఞం నామా”తి ఏత్తకం వత్తబ్బన్తి చే? న, అరఞ్ఞస్స పరిచ్ఛేదజాననప్పసఙ్గతో. తథా హి వుత్తో “అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదో న పఞ్ఞాయతీ”తి నో లద్ధి. గామూపచారపరియన్తో హి ఇధ గామో నామ. యది ఏవం “గామస్స చ అరఞ్ఞస్స చ పరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్త”న్తి అట్ఠకథాయం వత్తబ్బం, “అరఞ్ఞస్స పరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్త”న్తి కిమత్థం వుత్తన్తి చే? వుచ్చతే – అట్ఠకథాచరియేన పఠమగామూపచారంయేవ సన్ధాయ వుత్తం “అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదదస్సనత్థ”న్తి సబ్బసిక్ఖాపదే హి బాహిరఇన్దఖీలతో పట్ఠాయ గామూపచారం అరఞ్ఞం నామ. గామపరిచ్ఛేదవచనే పయోజనం పనేత్థ నత్థి పరిక్ఖేపేనేవ పాకటభూతత్తా. దుతియగామూపచారోవ గామస్స పరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తో పరిక్ఖేపభావేన అపాకటత్తా. తత్థ పఠమగామూపచారో చే అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తో, తత్థ న వత్తబ్బో. “నిక్ఖమిత్వా ఇన్దఖీలా సబ్బమేతం అరఞ్ఞ”న్తి వత్తబ్బం. ఏవం సన్తే సుబ్యత్తతరం అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదో దస్సితో హోతి, మిచ్ఛాగాహో చ న హోతి.

“మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో”తి హి వుత్తే అయం గామూపచారోవ అరఞ్ఞం గామూపచారస్స విభజ్జత్తా. యది అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తం, అవుత్తకమేవ, అరఞ్ఞతో పరన్తి చ మిచ్ఛాగాహో హోతీతి చే, నను వుత్తం “పఠమమేవ ఇదం పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారనియమనత్థం వుత్త”న్తి? అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం కిఞ్చాపి “గామూపచారో”తిఆది ఆరద్ధం, ఇన్దఖీలే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతోతి పన ఏవం వచనప్పయోజనం. అపరిక్ఖిత్తస్స చ గామస్స య్వాయం లేడ్డుపాతో ఉపచారో”తి **మహాఅట్ఠకథాయం** వుత్తో, తస్స నియమనన్తి వుత్తం హోతి. కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? “అరఞ్ఞం నామా”తి పదం అనుద్ధరిత్వా “గామూపచారో నామా”తి ఉద్ధరణస్స కతత్తా. తత్థ “గామూపచారో నామా”తి మాతికాయం అవిజ్జమానం పదం ఉద్ధరన్తో తయో అత్థవసే దస్సేతి. సేయ్యథిదం – అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదదస్సనమేకో అత్థో, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారేన సద్ధిం పరిచ్ఛేదదస్సనమేకో, న కేవలం అపరిక్ఖిత్తస్సయేవ ఉపచారో వినయాధికారే సప్పయోజనో దస్సితబ్బో, నిప్పయోజనోపి పరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారో ఇమినా పరియాయేన లబ్భతీతి అనుసఙ్గప్పయోజనమేకో అత్థోపి వేదితబ్బో.

“అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో”తి ఇదం భగవా తయో అత్థవసే పటిచ్చ అభాసి. సేయ్యథిదం – అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిచ్ఛేదదస్సనమేకో, అవిప్పవాససీమాధికారే అయమేవ గామూపచారోతి దస్సనమేకో, తత్థ ఠితస్స దుతియో లేడ్డుపాతో సబ్బత్థ గామప్పటిసంయుత్తేసు సిక్ఖాపదేసు సకిచ్చకో ఉపచారోతి దస్సనమేకోతి ఏవం భగవా అత్తనో దేసనావిలాసప్పత్తియా ఏకేకపదుద్ధారణేన తయో అత్థవసే దస్సేతీతి వేదితబ్బం.

తథా అవిప్పవాససీమాకమ్మవాచాయ “ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా”తి (మహావ. ౧౪౪) ఏత్థాపి పరిక్ఖేపే సతి గామం ఠపేత్వా, అసతి గామూపచారం ఠపేత్వాతి అత్థో. పరిక్ఖిత్తస్స, అపరిక్ఖిత్తస్స చ మజ్ఝే ఆరామే అవిప్పవాససీమాసమ్మన్ననకాలే అయం నయో అతివియ యుజ్జతి. ఉభయపరివజ్జనతో పుబ్బే వుత్తనయేన వా ఉభయత్థ ఉభయం లబ్భతేవ. “అన్తరారామేసు పన అఛిణ్ణకప్పా భిక్ఖూ అవిప్పవాససీమం సమ్మన్నన్తీ”తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. “అన్తరఘరప్పటిసంయుత్తానం సేఖియానం అన్తరారామేసు అసమ్భవతో అన్తరారామో న గామసఙ్ఖం గచ్ఛతి, తస్మా తత్థాపి అవిప్పవాససీమా రుహతేవా”తి ఏకే. తే భిక్ఖూ దుతియస్స గామూపచారస్స గామసఙ్ఖాసభావతో తాసం ఇమాయ దుతియాయ అవిప్పవాసకమ్మవాచాయ అభావం దస్సేత్వా పటిక్ఖిపితబ్బా. అజ్ఝారామో పన గామోపి సమానో తిత్థియసేయ్యాది వియ కప్పియభూమీతి వేదితబ్బో.

ఆపత్తియా పరిచ్ఛేదం, తథానాపత్తియాపి చ;
దస్సేతుం గామసమ్బన్ధ-సిక్ఖాపదవిభావనే.

గామగామూపచారా ద్వే, దస్సితా ఇధ తాదినా;
సీమా సీమూపచారా తు, అనేకన్తాతి నుద్ధటా.

ఉపచారా చ ద్వే హోన్తి, బాహిరబ్భన్తరబ్భసా;
పరిక్ఖిత్తాపరిక్ఖిత్త-భేదా చే చతురో సియుం.

అయఞ్హి **ఉపచార**సద్దో వినయపిటకే “అనుజానామి, భిక్ఖవే, అగిలానేనపి ఆరామే ఆరామూపచారే ఛత్తం ధారేతు”న్తి (చూళవ. ౨౭౦) ఏవమాదీసు బాహిరే ఉపచారే దిస్సతి. బాహిరో ఉపచారో నామ పరిక్ఖేపతో, పరిక్ఖేపారహట్ఠానతో వా ఏకో లేడ్డుపాతో. “అజ్ఝారామో నామ పరిక్ఖిత్తస్స ఆరామస్స అన్తోఆరామో, అపరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారో. అజ్ఝావసథో నామ పరిక్ఖిత్తస్స ఆవసథస్స అన్తోఆవసథో, అపరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారో”తిఆదీసు (పాచి. ౫౦౬) పన ఉపచారసద్దో అబ్భన్తరే ఉపచారే దిస్సతి. అబ్భన్తరో ఉపచారో చ నామ పరిక్ఖేపో, పరిక్ఖేపారహట్ఠానఞ్చ హోతి. ఇధ పన పరిక్ఖేపో “అజ్ఝారామో, అజ్ఝావసథో”తి వా న వుచ్చతి, అన్తో ఏవ ఆరామో, ఆవసథోతి వా. తేసు బాహిరబ్భన్తరభేదభిన్నేసు ద్వీసు ఉపచారేసు అవిప్పవాససీమాధికారే “ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా”తి (మహావ. ౧౪౪) ఏత్థ గామూపచారో నామ అబ్భన్తరూపచారో అధిప్పేతో, న బాహిరో. భిక్ఖునియా అరఞ్ఞసఙ్ఖాతతాయ తస్స బాహిరస్స, తస్సా గామన్తరాపత్తియా ఠానభూతత్తా చ అబ్భన్తరఉపచారస్సాతి ఇదమేత్థ కారణద్వయం వేదితబ్బం. తత్థ ఇధ అదిన్నాదానపారాజికవిభఙ్గేయేవ పఠమో గామూపచారో దస్సితో, నో బాహిరో, దుతియో అబ్భన్తరోతి వేదితబ్బో. పఠమేన చ అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స దుతియలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతో బాహిరో ఉపచారో, దుతియేన చ పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపతో బాహిరసఙ్ఖాతో అబ్భన్తరో ఉపచారో లేసేన దస్సితోతి వేదితబ్బో. ఏవం చత్తారోపి ఉపచారా ఇధ భగవతా దేసనావిలాసప్పత్తేన దేసనాలీలాయ దస్సితా హోన్తీతి అయం నయో సుట్ఠు లక్ఖేత్వా ఆచరియేహి సమ్మన్తయిత్వా యథానురూపం తత్థ యోజేతబ్బో. ఇతరథా –

అసమ్బుధం బుద్ధమహానుభావం;
ధమ్మస్స గమ్భీరనయత్తతఞ్చ;
యో వణ్ణయే నం వినయం అవిఞ్ఞూ;
నో దుద్దనో సాసననాసహేతు.

పాళిం తదత్థఞ్చ అసమ్బుధఞ్హి;
నాసేతి యో అట్ఠకథానయఞ్చ;
అనిచ్ఛయం నిచ్ఛయతో పరేహి;
గామోతి తేయేవ పురక్ఖతో నో.

అనుక్కమేనేవ మహాజనేన;
పురక్ఖతో పణ్డితమాని భిక్ఖు;
అపణ్డితానం విమతిం అకత్వా;
ఆచరియలీలం పురతో కరోతి.

తత్థ హి పాళియం “గామస్స ఉపచారో గామూపచారో, గామసఙ్ఖాతో ఉపచారో గామూపచారో నామా”తి ఉద్ధరిత్వా గామస్స ఉపచారం దస్సేన్తో “ఇన్దఖీలే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో”తి (పారా. ౯౨) వత్వా పున గామసఙ్ఖాతం ఉపచారం దస్సేన్తో “ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో”తి వుత్తం. ఇమమత్థం సన్ధాయ వికాలే గామప్పవేసనగామన్తరఅప్పవాససమ్ముతిఆదీసు పరిక్ఖేపారహట్ఠానమేవ గామూపచారన్తి వుత్తన్తి లిఖితం.

అత్థతో ఏకన్తి ఏత్థ సఙ్ఖాసద్దం సఙ్ఖాతసద్దేన సమానయతి. “**ఆదియేయ్యా**”తి ఇదం పఞ్చవీసతియా అవహారానం సాధారణపదం. ఠానాచావనవసేన చ ఖీలాదీని సఙ్కామేత్వా ఖేత్తాదిగ్గహణవసేన చాతి అత్థో. ఠానాచావనే యథా సామికస్స ధురనిక్ఖేపాదిం అనోలోకేత్వావ ఆపత్తి, తథా ఇధాపీతి గహేతబ్బా.

“అసుకం నామ భణ్డం అవహరిస్సామీ”తి సబ్బేసం ఏకాసయత్తా “**ఏకేనాపి**”తి వుత్తం. యది ఆణత్తి ఇచ్ఛితబ్బా, సంవిధావహారో నామ ఏకో అవహారో పరిహాయితబ్బో.

ఓకాసపరికప్పే ఠానాచావనాయ గహితమ్పి ఓకాసపరికప్పితత్తా రక్ఖతి. ఓకాసాతిక్కమోవ పమాణం పుబ్బే అసుద్ధచిత్తేన గహితత్తా. ఇదాని సుద్ధచిత్తేన గహితేపి హోతి ఏవాతి వదన్తి, తం న సున్దరం. ఏత్థ పన వినిచ్ఛయో సమన్తపాసాదికం ఓలోకేత్వా గహేతబ్బో.

ఉద్ధారో నత్థీతి ఠానాచావనం నత్థీతి అత్థో.

ఉద్ధతమత్తే అవహారో సకలస్స పయోగస్స నిట్ఠాపితత్తా, న అత్థసాధకవసేన. **ఉద్ధారేయేవ రక్ఖతీతి** ఏత్థ ఏవ-సద్దేన పాతనే న రక్ఖతీతి అత్థే సిద్ధేపి అత్థసాధకవసేన అత్థం దస్సేతుం ''**తం ఉద్ధరిత్వా**''తిఆది వుత్తం.

"పథబ్యారాజపదేసరాజాదయో బహూ, తేసం సఙ్గణ్హనత్థం 'రాజానో'తి బహువచనం వుత్త"న్తి లిఖితం. కిఞ్చాపి బహువచనం కతం, ఇదం పన ఏకం బిమ్బిసారమేవాతి దట్ఠబ్బం. రాజానోతి కిఞ్చి అనిద్దిసిత్వా సాధారణవసేన కిఞ్చాపి వుత్తం, ఇదం పన బిమ్బిసారమేవాతి.

పుబ్బప్పయోగేతి ఏత్థ గమనకాలే మగ్గసోధనాధికరణే అపాచిత్తియఖేత్తే దుక్కటం, లతాచ్ఛేదనాదీసు పాచిత్తియమేవ. గన్త్వా పన కుమ్భిమత్థకే జాతలతాదిచ్ఛేదనే సహపయోగత్తా దుక్కటం. "ఏకభణ్డే ఏవం భారియమిదం, 'త్వమ్పి ఏకపస్సం గణ్హ, అహమ్పి ఏకపస్సం గణ్హామీ'తి సంవిదహిత్వా ఉభయేసం పయోగేన ఠానాచావనే కతే కాయవాచాచిత్తేహి సముట్ఠాతి. అఞ్ఞథా సాహత్థికం వా ఆణత్తికస్స అఙ్గం న హోతి , ఆణత్తికం వా సాహత్థికస్సాతి వుత్తలక్ఖణేన విరుజ్ఝతీ"తి **వినయగణ్ఠిపదే** లిఖితం. **పి**-సద్దో పనేత్థ తత్థేవ లిఖితో.

కాయవాచాసముట్ఠానం, యస్సా ఆపత్తియా సియా;
తత్ర వాచఙ్గం చిత్తంవ, కమ్మం నస్సా విధీయతి.

కిరియాకిరియాదికం యఞ్చే, యమ్పి కమ్మత్తయం భవే;
న యుత్తం తం విరుద్ధత్తా, కమ్మమేకంవ యుజ్జతీతి. (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౧౩౧ పకిణ్ణకకథావణ్ణనా);

దుతియపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియపారాజికవణ్ణనా

యథా ఞాతపరిఞ్ఞా ధమ్మానం సభావజాననమేవ "ఇదం రూపం, అయం వేదనా"తి, తీరణపరిఞ్ఞా పన ధమ్మసభావేన సద్ధిం అనిచ్చాదివసేన పవత్తమానం "రూపం అనిచ్చన్తి వా"తిఆది, ఏవమిధ సద్ధిం చేతేత్వా ఏకత్తేనాపి పాణాతిపాతాభావా ''**జీవితా వోరోపేయ్య**''తి వుత్తం. "మనుస్సవిగ్గహ"న్తి వుత్తత్తా గబ్భసేయ్యకానం వసేన సబ్బసుఖుమఅత్తభావతో పట్ఠాయ దస్సేతుం ''**కలలతో పట్ఠాయా**''తి ఆహ. ఏత్థ జీవితా వోరోపేన్తో పచ్చుప్పన్నతో వియోజేతి. తత్థ ఖణపచ్చుప్పన్నం న సక్కా వోరోపేతుం, సన్తతిపచ్చుప్పన్నం వా అద్ధాపచ్చుప్పన్నం వా సక్కా. కథం? తస్మిఞ్హి ఉపక్కమే కతే లద్ధూపక్కమం జీవితదసకం నిరుజ్ఝమానం దుబ్బలస్స పరిహీనవేగస్స పచ్చయో హోతి. సన్తతిపచ్చుప్పన్నం యథా ద్వే తయో జవనవారే జవిత్వా నిరుజ్ఝతి, అద్ధాపచ్చుప్పన్నఞ్చ తదనురూపం కత్వా నిరుజ్ఝతి, తథా పచ్చయో హోతి. తతో సన్తతిపచ్చుప్పన్నం వా అద్ధాపచ్చుప్పన్నం వా యథాపరిచ్ఛిన్నకాలం అపత్వా అన్తరావ నిరుజ్ఝతి. ఏవం తదుభయమ్పి వోరోపేతుం సక్కా. తస్మా పచ్చుప్పన్నం వియోజేతి.

''**ఇమస్స పనత్థస్సా**''తి వోహారవసేన వుత్తమత్థం పరమత్థవసేన ఆవిభావత్థం ''**పాణో వేదితబ్బో**''తిఆది వుత్తం. కాయవిఞ్ఞత్తిసహితాయ చేతనాయ పయుజ్జతీతి **పయోగో,** కో సో? సరీరే సత్థాదీనం గమనం పహరణన్తి కాయవచీవిఞ్ఞత్తిసహితాయ చేతనాయ పరసరీరే సత్థపాతనం. **దూరే ఠితన్తి** దూరే వా తిట్ఠతు, సమీపే వా. హత్థతో ముత్తేన పహారో **నిస్సగ్గియో. తత్థాతి** నిస్సగ్గియప్పయోగే. **యో కోచి మరతూతి** ఏత్థ మహాజనసమూహే న సక్కా. యస్సూపరి సరో పతతి, తస్సేవ జీవితమరణం కాతుం, న యస్స కస్సచి జీవితమరణం. **ఆణాపనన్తి** వచీవిఞ్ఞత్తిసహితాయ చేతనాయ అధిప్పేతత్థసాధనం. తేనేవ "సాపేతుకామో న సాపేతీ"తి (పారా॰ ౨౪) వుత్తం. **ఆణత్తినియామకాతి** ఆణత్తికప్పయోగసాధికా. ఏతేసు హి అవిరజ్ఝితేసు ఏవ ఆణత్తిపయోగో హోతి, న అఞ్ఞథా.

రూపూపహారోతి ఏత్థ –

"మమాలాభేన ఏసిత్థీ, మరతూ"తి సమీపగో;
దుట్ఠచిత్తో సచే యాతి, హోతి సో ఇత్థిమారకో.

భిక్ఖత్థాయ సచే యాతి, జానన్తోపి న మారకో;
అనత్థికో హి సో తస్సా, మరణేన ఉపేక్ఖకో.

వియోగేన చ మే జాయా, జననీ చ న జీవతి;
ఇతి జానం వియుఞ్జన్తో, తదత్థికో హోతి మారకో.

పబ్బజ్జాదినిమిత్తఞ్చే, యాతి జానం న మారకో;
అనత్థికో హి సో తస్సా, మరణేన ఉపేక్ఖకో.

హారకసద్దస్స భేదతో అత్థం విత్థారేత్వా ఉభయమ్పి ఏకమేవాతి దస్సేతుం ''**సత్థఞ్చ తం హారకఞ్చా**''తిఆది వుత్తం. **ఏతేన థావరప్పయోగం దస్సేతి** సాహత్థికాదీసు పయోగేసు. ''**ఇతి చిత్తమనో**''తి ఉద్ధరిత్వాపి ఇతిసద్దస్స అత్థో న తావ వుత్తో. కిఞ్చాపి న వుత్తో, అధికారవసేన పన ఆగతం ఇతిసద్దం యోజేత్వా **ఇతి చిత్తసఙ్కప్పోతి** ఏత్థ "మరణసఞ్ఞీ మరణచేతనో మరణాధిప్పాయో"తి వుత్తత్తా మరణంయేవ వక్ఖతీతి వేదితబ్బో. **వుత్తనయేనాతి** ఛప్పయోగవసేన. సాహత్థికనిస్సగ్గియప్పయోగేసు సన్నిట్ఠాపకచేతనాయ సత్తమాయ సహ

ఉప్పన్నకాయవిఞ్ఞత్తియా సాహత్థికతా వేదితబ్బా. ఆణత్తికే పన సత్తహిపి చేతనాహి సహ వచీవిఞ్ఞత్తిసమ్భవతో సత్త సత్త సద్దా ఏకతో హుత్వా ఏకేకక్ఖరభావం గన్త్వా యత్తకేహి అక్ఖరేహి అత్తనో అధిప్పాయం విఞ్ఞాపేన్తి, తదవసానక్ఖరసముట్ఠాపికాయ సత్తమచేతనాయ సహజాతవచీవిఞ్ఞత్తియా ఆణత్తికతా వేదితబ్బా.

తతియపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థపారాజికవణ్ణనా

ఇధేవ సఙ్ఘహన్తి "ఇతి జానామి, ఇతి పస్సామీ"తి పదే కథన్తి చే, **"ఇతి జానామీ"**తిఆదిమాహ . కేవలం "పాపిచ్ఛతాయా"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ చతుత్థపారాజికవణ్ణనా) వచనతో మన్దత్తా మోమూహత్తా సముదాచరన్తస్స అనాపత్తీతి దీపితం. "అతీతకాలే సోతాపన్నోమ్హీ"తి వదన్తో పరియాయేన వదతి, "యో తే విహారే వసతి, సో భిక్ఖు అరహా"తిఆదీసు (పరి॰ ౧౬౨) వియ సిక్ఖాపదేపి "ఇతి జానామీ"తి (పారా॰ ౧౯౭, ౧౯౯) పచ్చుప్పన్నమేవ వుత్తం.

చతుత్థపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

మాతుఘాతకపితుఘాతకఅరహన్తఘాతకా తతియపారాజికం ఆపన్నా, భిక్ఖునిదూసకో, లమ్బీఆదయో చ చత్తారో పఠమపారాజికం ఆపన్నా ఏవాతి కత్వా కుతో చతువీసతీతి చే? న, అధిప్పాయాజాననతో. మాతుఘాతకాదయో హి చత్తారో ఇధానుపసమ్పన్నా ఏవ అధిప్పేతా, లమ్బీఆదయో చత్తారో కిఞ్చాపి పఠమపారాజికేన సఙ్గహితా, యస్మా పన ఏకేన పరియాయేన మేథునధమ్మం పటిసేవినో హోన్తి, తస్మా విసుం వుత్తా. **న లభతి భిక్ఖూహీతి** ఏత్థ "ఉపోసథాదిభేదం సంవాస"న్తి ఏత్తకం వుత్తం. వినయట్ఠకథాయం "ఉపోసథప్పవారణపాతిమోక్ఖుద్దేససఙ్ఘకమ్మప్పభేద"న్తి వుత్తం. పాళియం "సంవాసో నామ ఏకకమ్మం ఏకుద్దేసో సమసిక్ఖతా"తి (పారా॰ ౨౨, ౯౨, ౧౭౨, ౧౯౭) వుత్తం. తివిధేనాపి సఙ్ఘకమ్మం కాతుం న వట్టతీతి పటిక్ఖిత్తం. "న, భిక్ఖవే, గహట్ఠేన నిసిన్నపరిసాయ పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితబ్బ"న్తిఆది (మహావ॰ ౧౫౪) పాతిమోక్ఖప్పవారణాసు ఏవ ఆగతం, అఞ్ఞేసు చ ఏవరూపేసు ఠానేసు సేసం కమ్మం కాతుం నత్థి పటిక్ఖేపో. ఆచరియాపి "సేసం కమ్మం కాతుం వట్టతి, నత్థి ఆపత్తీ"తి వదన్తి. "అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నం అమూలకేన పారాజికేన చోదేన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసో, సఙ్ఘాదిసేసేన చోదేన్తస్స పాచిత్తియన్తి భిక్ఖునో వియ వుత్తం, న అనుపసమ్పన్నస్స వియ దుక్కటం. తస్మా తేన సహసేయ్యా, తస్స పటిగ్గహణఞ్చ భిక్ఖుస్స వట్టతీతి ఆచరియా వదన్తీ"తి లిఖితం. **"యథా పురే తథా పచ్ఛాతి** 'ఏకకమ్మం ఏకుద్దేసో సమసిక్ఖతా'తి ఏవం వుత్తసంవాసస్స అభబ్బతామత్తం సన్ధాయ వుత్త"న్తి వదన్తి, వీమంసితబ్బం.

ఇదాని చతున్నమ్పి సాధారణం పకిణ్ణకం – మేథునధమ్మం పటిసేవన్తో అత్థి కోచి పారాజికో హోతి అసంవాసో, అత్థి కోచి న పారాజికో హోతి అసంవాసో, అత్థి కోచి న పారాజికో సంవాసో దుక్కటవత్థుస్మిం వా థుల్లచ్చయవత్థుస్మిం వా పటిసేవన్తో, అత్థి కోచి న పారాజికో పక్ఖపణ్డకో అపణ్డకపక్ఖే ఉపసమ్పన్నో పణ్డకపక్ఖే మేథునధమ్మం పటిసేవన్తో. సో ఆపత్తిం నాపజ్జతీతి న పారాజికో నామ. న హి అభిక్ఖుస్స ఆపత్తి నామ అత్థి. సో అనాపత్తికత్తా అపణ్డకపక్ఖే ఆగతో కిం అసంవాసో హోతి, న హోతీతి? హోతి. "అభబ్బో తేన సరీరబన్ధనేనా"తి (మహావ॰ ౧౨౯) హి వుత్తం. "యో పన భిక్ఖు భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో…పే… అసంవాసో"తి (పారా॰ ౪౪) వుత్తత్తా యో భిక్ఖుభావేన మేథునం ధమ్మం పటిసేవతి, సో ఏవ అభబ్బో. నాయం అపారాజికత్తాతి చే? న, "బ్యత్తేన భిక్ఖునా పటిబలేన సఙ్ఘో ఞాపేతబ్బో"తి (మహావ॰ ౧౨౬) వుత్తట్ఠానే యథా అభిక్ఖునా కమ్మవాచాయ సావితాయపి కమ్మం రుహతి కమ్మవిపత్తియా అసమ్భవతో, ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం. తత్రాయం విసేసో – ఉపసమ్పన్నపుబ్బో ఏవం చే కమ్మవాచం సావేతి, సఙ్ఘో చ తస్మిం ఉపసమ్పన్నసఞ్ఞీ ఏవ చే, కమ్మం రుహతి, నాఞ్ఞథాతి నో ఖన్తీతి ఆచరియో.

గహట్ఠో వా తిత్థియో వా పణ్డకో వా కమ్మవాచం సావేతి, సఙ్ఘేన కమ్మవాచా న వుత్తా హోతి. "సఙ్ఘో ఉపసమ్పాదేయ్య సఙ్ఘో ఉపసమ్పాదేతి, ఉపసమ్పన్నో సఙ్ఘేనా"తి (మహావ॰ ౧౨౭) హి వచనతో సఙ్ఘేన కమ్మవాచాయ వత్తబ్బతాయ సఙ్ఘపరియాపన్నేన, సఙ్ఘపరియాపన్నసఞ్ఞితేన వా ఏకేన వుత్తాయ సఙ్ఘేన వుత్తా హోతీతి వేదితబ్బో, న గహట్ఠతిత్థియపణ్డకాదీసు అఞ్ఞతరేన. అయమేవ సబ్బకమ్మేసు యుత్తి దట్ఠబ్బా.

తథా అత్థి మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తో కోచి నాసేతబ్బో, "యో భిక్ఖునిదూసకో, అయం నాసేతబ్బో"తి (మహావ॰ ౧౧౪-౧౧౭ అత్థతో సమానం) వుత్తత్తా తేన ఏవ సో అనుపసమ్పన్నోవ సహసేయ్యాపత్తిం వా అఞ్ఞం వా తాదిసం జనేతి, తస్స ఓమసనే చ దుక్కటం హోతి. అభిక్ఖునియా మేథునధమ్మం పటిసేవన్తో న నాసేతబ్బో, "అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నో, భిక్ఖవే, అనుపసమ్పన్నో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో"తి పాళియా అభావతో, తేనేవ సో ఉపసమ్పన్నసఙ్ఖం గచ్ఛతి, సహసేయ్యాపత్తిఆదిం న జనేతి, కేవలం అసంవాసోతి కత్వా గణపూరకో న హోతి. ఏకకమ్మఏకుద్దేసో హి సంవాసోతి వుత్తో, సమసిక్ఖతాపి సంవాసోతి కత్వా సో తేన సద్ధిం నత్థితి. పదసోధమ్మాపత్తిం పన జనేతీతి కారణచ్ఛాయా దిస్సతీతి. యథా భిక్ఖునియా సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఏకకమ్మాదినో సంవాసస్స అభావా భిక్ఖునీ అసంవాసా భిక్ఖుస్స, తథా భిక్ఖు చ భిక్ఖునియా, పదసోధమ్మాపత్తిం పన న జనేతి. తథా అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నోపి ఏకచ్చో "యో నాసేతబ్బోతి వుత్తో"తి ఇమినా నిదస్సనేన సకారణచ్ఛాయా అజ్ఝుపేక్ఖితా హోతీతి న గహణం గచ్ఛతి. అపిచ "ఉభో నాసేతబ్బా, దూసకో నాసేతబ్బో"తి (పారా॰ ౬౬) వచనతో, "మేత్తియం భిక్ఖునిం నాసేథా"తి (పారా॰ ౩౮౪) వచనతో చ యో సఙ్ఘమజ్ఝం పవిసిత్వా అనువిజ్జకేన అనువిజ్జియమానో పరాజితో, సోపి అనుపసమ్పన్నోవ, న ఓమసవాదపాచిత్తియం జనేతీతి వేదితబ్బో.

అపిచేత్థ సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకచతుక్కం వేదితబ్బం. అత్థి హి పుగ్గలో సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో న సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో, అత్థి పుగ్గలో న సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో, అత్థి పుగ్గలో సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో చేవ సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో చ, అత్థి పుగ్గలో నేవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో న సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో. తత్థ తతియో భిక్ఖునీ సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకా వేదితబ్బా. సా హి యావ న లిఙ్గం పరిచ్చజతి, కాసావేసు సఉస్సాహావ సమానా సామఞ్ఞా చవితుకామా సిక్ఖం పచ్చక్ఖన్తీపి భిక్ఖునీ ఏవ సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నావ. వుత్తఞ్హి భగవతా "నత్థి, భిక్ఖవే, భిక్ఖునియా సిక్ఖాపచ్చక్ఖాన"న్తి. కదా పన సా అభిక్ఖునీ హోతీతి? యదా సా విబ్భన్తాతి సఙ్ఖం గచ్ఛతి. వుత్తఞ్హి భగవతా "యదేవ సా విబ్భన్తా, తదేవ సా అభిక్ఖునీ"తి (చూళవ॰ ౪౩౪). కిత్తావతా పన విబ్భన్తా హోతీతి? సామఞ్ఞా చవితుకామా కాసావేసు అనాలయా కాసావం వా అపనేతి, నగ్గా వా గచ్ఛతి, తిణపణ్ణాదినా వా పటిచ్ఛాదేత్వా గచ్ఛతి, కాసావంయేవ వా గిహినివాసనాకారేన నివాసేతి, ఓదాతం వా వత్థం నివాసేతి, లిఙ్గేనేవ వా సద్ధిం తిత్థియేసు పవిసిత్వా కేసలుఞ్చనాదివతం సమాదియతి, తిత్థియలిఙ్గం వా సమాదియతి, తదా విబ్భన్తా నామ హోతి. తత్థ యా సలిఙ్గే ఠితావ తిత్థియవతం సమాదియతి, సా తిత్థియపక్కన్తభిక్ఖు వియ పచ్ఛా పబ్బజ్జమ్పి న లభతి. సేసా పబ్బజ్జమేవ లభతి, న ఉపసమ్పదం. పాళియం కిఞ్చాపి "యా, భిక్ఖవే, భిక్ఖునీ సకావాసా తిత్థాయతనం సఙ్కన్తా, సా ఆగతా న ఉపసమ్పాదేతబ్బా"తి (చూళవ॰ ౪౩౪) వచనతో యా పఠమం విబ్భమిత్వా పచ్ఛా తిత్థాయతనం సఙ్కన్తా, సా ఆగతా ఉపసమ్పాదేతబ్బాతి

అనుఞ్ఞాతం వియ దిస్సతి. సఙ్గీతిఆచరియేహి పన “చతువీసతి పారాజికానీ”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౩౩) వుత్తత్తా న పున సా ఉపసమ్పాదేతబ్బా. తస్మా ఏవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం నానుఞ్ఞాతం భగవతా. అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నా పన భిక్ఖునీ ఏవ. పక్ఖపణ్డకీపి భిక్ఖునీ ఏవ. ఇమం నయం చతూసుపి యోజేత్వా యథారహం కథేతబ్బం.

పారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘాదిసేసకణ్డం

౧. సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అఞ్ఞత్ర సుపినన్తాతి స్వాయం దుబ్బలవత్థుకత్తా చేతనాయ పటిసన్ధిం ఆకడ్ఢితుం అసమత్థా, సుపినే ఉపట్ఠితం నిమిత్తఞ్హి దుబ్బలం. పవత్తే పన అఞ్ఞేహి కుసలాకుసలేహి ఉపత్థమ్భితా విపాకం దేతి. కిఞ్చాపి విపాకం దేతి, అథ ఖో అవిసయే ఉప్పన్నత్తా అబ్బోహారికావ సుపినన్తచేతనాతి లిఖితం. యం పనేత్థ "సుపినే ఉపట్ఠితం నిమిత్తఞ్హి దుబ్బల"న్తి వుత్తం, తం అనేకన్తం, న చ ఆరమ్మణదుబ్బలతాయ చిత్తప్పవత్తి దుబ్బలా అతీతానాగతారమ్మణాయ, పఞ్ఞత్తారమ్మణాయ వా అదుబ్బలత్తా. తస్మా **దుబ్బలవత్థుకత్తా**తి దుబ్బలహదయవత్థుకత్తాతి నో తక్కోతి (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౨౩౮-౨౩౯) ఆచరియో. అవత్థుకతాయ దుబ్బలభావో యుజ్జతీతి చే? న, అవత్థుకాయ భావనాపభవాయ అతిరేకబలవసమ్భవతో. భావనాబలసమప్పితఞ్హి చిత్తం అరూపమ్పి సమానం అతిభారమ్పి కరజకాయం గహేత్వా ఏకచిత్తక్ఖణేనేవ బ్రహ్మలోకమ్పి పాపేత్వా ఠపేతి, తప్పటిభాగం అనప్పితమ్పి కామావచరచిత్తం కరజకాయం ఆకాసే లఙ్ఘనసమత్థం కరోతి. కిం పనేత్థ తం అనుమానకరణం? యేన చిత్తస్సేవ ఆనుభావోతి పఞ్ఞాయేయ్య చిత్తానుభావేన ఠపనలఙ్ఘనాదికిరియావిసేసనిబ్బత్తిదస్సనతో. పకతిచిత్తసముట్ఠానరూపం వియ అసంసట్ఠత్తా, నిక్ఖమనత్తా చ వత్థిసీసం, కటి, కాయోతి తిధా సుక్కస్స ఠానం పకప్పేన్తి ఆచరియా. సప్పవిసం వియ తం దట్ఠబ్బం, న చ విసే ఠాననియమో, కోధవసేన పస్సన్తస్స హోతి. ఏవమస్స న ఠాననియమో, రాగవసేన ఉపక్కమన్తస్స హోతీతి నో తక్కోతి ఆచరియో.

''**దకసోతం అనోతిణ్ణేపీ**''తి ఇదం "ఓతిణ్ణమత్తే"తి ఇమినా విరుజ్ఝతీతి చే, తం దస్సేతుం ''**ఠానతో పన చుత**''న్తిఆదిమాహ. తస్సత్థో – నిమిత్తే ఉపక్కమం కత్వా సుక్కం ఠానా చావేత్వా పున విప్పటిసారవసేన దకసోతోరోహణం నివారేతుం న సక్కా, తథాపి అధివాసాధిప్పాయేన అధివాసేత్వా అన్తరా దకసోతతో ఉద్ధం నివారేతుం అసక్కుణేయ్యతాయ ''**బహి నిక్ఖన్తే వా**''తి వుత్తం, తస్మా ఠానా చుతఞ్హి అవస్సం దకసోతం ఓతరతీతి అట్ఠకథాయ అధిప్పాయో. తస్మా ఉభయం సమేతీతి గహేతబ్బం.

ఏత్థాహ – కస్మా ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే "యో పన భిక్ఖూ"తిఆదినా కారకో న నిద్దిట్ఠోతి? వుచ్చతే – అధిప్పాయాపేక్ఖాయ భావతో కారకో న నిద్దిట్ఠో తస్స సాపేక్ఖభావదస్సనత్థం. కథం? కణ్డువనాదిఅధిప్పాయచేతనావసేన చేతేన్తస్స కణ్డువనాదిఉపక్కమేన ఉపక్కమన్తస్స మేథునరాగవసేన ఊరుఆదీసు దుక్కటవత్థూసు, వణాదీసు థుల్లచ్చయవత్థూసు చ ఉపక్కమన్తస్స సుక్కవిసట్ఠియా సతిపి న సఙ్ఘాదిసేసో "అనాపత్తి భిక్ఖు న మోచనాధిప్పాయస్సా"తి (పారా॰ ౨౬౩) వచనతో. తస్మా తదత్థదస్సనత్థం ఇధ కారకో న నిద్దిట్ఠో. అఞ్ఞథా "యో పన భిక్ఖు సఞ్చేతనికం సుక్కవిసట్ఠిం ఆపజ్జేయ్య, సఙ్ఘాదిసేసో"తి నిద్దిట్ఠే కారకే "చేతేతి న ఉపక్కమతి ముచ్చతి, అనాపత్తీ"తి (పారా॰ ౨౬౨) వుత్తవచనవిరోధో. తథా "సఞ్చేతనికాయ సుక్కవిసట్ఠియా అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా సఙ్ఘాదిసేసో"తి భుమ్మే నిద్దిట్ఠేపి సో ఏవ విరోధో హేత్వత్థనియమసిద్ధితో. తస్మా తదుభయమ్పి వచనక్కమం అవత్వా "సఞ్చేతనికా సుక్కవిసట్ఠి అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా సఙ్ఘాదిసేసో"తి వుత్తం. తత్థ నిమిత్తత్థే భుమ్మవచనాభావతో హేత్వత్థనియమో న కతో హోతి. తస్మిం అకతే సఞ్చేతనికా సుక్కవిసట్ఠి అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా సఙ్ఘాదిసేసోతి, ఉపక్కమే అసతి అనాపత్తీతి అయమత్థో దీపితో హోతీతి వేదితబ్బం.

ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే ద్వే ఆపత్తిసహస్సాని హోన్తి. కథం? అత్తనో హత్థాదిభేదే అజ్ఝత్తరూపే రాగూపత్థమ్భనవసేన అఙ్గజాతే కమ్మనియప్పత్తే ఆరోగ్యత్థాయ నీలం మోచేన్తస్స ఏకా ఆపత్తి, అజ్ఝత్తరూపే ఏవ రాగూపత్థమ్భే పీతకాదీనం మోచనవసేన నవాతి దస. ఏవం "సుఖత్థాయా"తిఆదీనం నవన్నం వసేనాతి రాగూపత్థమ్భే అజ్ఝత్తరూపవసేన సతం. ఏవమేవం వచ్చప్పస్సావవాతఉచ్చాలిఙ్గపాణకదట్ఠూపత్థమ్భేసు చ సతం సతం కత్వా సబ్బం పఞ్చసతం. యథా అజ్ఝత్తరూపే పఞ్చసతం, ఏవం బహిద్ధారూపే వా అజ్ఝత్తబహిద్ధారూపే వా ఆకాసే వా కటిం కమ్పేన్తోతి ద్వే సహస్సాని ఆపత్తియో హోన్తీతి.

సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా

''**ఓతిణ్ణో**''తి ఇమినాస్స సేవనాధిప్పాయతా దస్సితా. తేనేవ "కాయసంసగ్గరాగసమఙ్గిస్సేతం అధివచన"న్తి వుత్తం. ''**విపరిణతేన...పే.... సద్ధి**''న్తి ఇమినాస్స వాయామో దస్సితో. ''**సద్ధి**''న్తి హి పదం సంయోగం దీపేతి, సో చ సంయోగో సమాగమో. కేన చిత్తేన? విపరిణతేన చిత్తేన, న పత్తప్పటిగ్గహణాధిప్పాయాదినాతి అధిప్పాయో. ''**కాయసంసగ్గం సమాపజ్జేయ్యా**''తి ఇమినాస్స వాయమతో ఫస్సప్పటివిజాననా దస్సితా హోతి. వాయమిత్వా ఫస్సం పటివిజానన్తో హి సమాపజ్జతి నామ. ఏవమస్స తివఙ్గసమ్పత్తి దస్సితా హోతి. అథ వా **ఓతిణ్ణో విపరిణతేన చిత్తేన** యక్ఖాదినా సత్తో వియ. ఉపయోగత్థే వా ఏతం కరణవచనం, **ఓతిణ్ణో** విపరిణతం చిత్తం కూపాదిం వియ సత్తో. అథ వా "రాగతో ఉత్తిణ్ణో భవిస్సామీ"తి భిక్ఖుభావం ఉపగతోపి యో పన భిక్ఖు తతో ఉత్తిణ్ణాధిప్పాయతో విపరిణతేన చిత్తేన హేతుభూతేన తమేవ రాగం ఓతిణ్ణో. మాతుగామేన అత్తనో సమీపం వా ఆగతేన, అత్తనా ఉపగతేన వా. ఏతేన మాతుగామస్స సారత్తతా వా హోతు, విరత్తతా వా, సా ఇధ అప్పమాణం.

హత్థగ్గాహం వాతి ఏత్థ హత్థేన సబ్బోపి ఉపాదిన్నకో కాయో సఙ్గహితో, న భిన్నసన్తానో తప్పటిబద్ధో వత్థాలఙ్కారాది. **వేణిగ్గహణేన** అనుపాదిన్నకో అభిన్నసన్తానో కేసలోమనఖగ్గదన్తగ్గాదికో కమ్మపచ్చయఉతుసముట్ఠానో గహితోతి వేదితబ్బం. తేనేవాహ ''**అన్తమసో లోమేన లోమం ఫుసన్తస్సాపీ**''తి. తేన **అఞ్ఞతరస్స వా...పే.... పరామసన**న్తి ఏత్థ అనుపాదిన్నకానమ్పి కేసలోమాదీనం అఙ్గభావో వేదితబ్బో. ఏవం సన్తే "ఫస్సం పటిజానన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసో"తి ఇమినా విరుజ్ఝతీతి చే? న, తదత్థజాననతో. ఫుట్ఠభావం పటివిజానన్తోపి ఫస్సం పటిజానాతి నామ, న కాయవిఞ్ఞాణుప్పత్తియా ఏవ. అనేకన్తికఞ్హేత్థ కాయవిఞ్ఞాణం. తస్మా ఏవ ఇధ ఫస్సప్పటివిజాననం అఙ్గన్త్వేవ న వుత్తం. తస్మిఞ్హి వుత్తే ఠానమేతం విజ్జతి "న చ మే లోమఘట్టనేన కాయవిఞ్ఞాణం ఉప్పన్నం, తస్మిం 'న ఫస్సం పటిజానామీ'తి అనాపన్నసఞ్ఞీ సియా"తి. "వేణీ నామ కహాపణమాలాదిసమ్పయుత్తం, తత్థ 'వేణిం గణ్హిస్సామీ'తి కహాపణమాలాదిం ఏవ గణ్హాతి, న లోమం, నత్థి సఙ్ఘాదిసేసో"తి వదన్తి. వీమంసితబ్బం.

కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

"కదా తే మాతా పసీదిస్సతీ"తి ఆయాచనం **దుట్ఠుల్లవాచాయ సిఖాపత్తలక్ఖణదస్సనత్థం** వుత్తం, న మేథునుపసంహితేయేవ దుట్ఠుల్లవాచాతి దస్సనత్థం. ''**ఉభతోబ్యఞ్జనకాసీ**''తి వచనం పన పురిసనిమిత్తేన

అసఙ్ఘాదిసేసవత్థునా మిస్సవచనం, పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకస్స చ ఇత్థినిమిత్తం పటిచ్ఛన్నం, ఇతరం పాకటం. యది తమ్పి జనేతి, కథం 'అనిమిత్తాసీ'తిఆదీని పదాని న సఙ్ఘాదిసేసం జనేన్తీ"తి ఏకే, తం న యుత్తం పురిసస్సాపి నిమిత్తాధివచనత్తా.

"మేథునుపసంహితాహి సఙ్ఘాదిసేసో"తి (పారా. ౨౮౮) మాతికాయం లక్ఖణస్స వుత్తత్తా చ మేథునుపసంహితాహి ఓభాసనే పటివిజానన్తియా సఙ్ఘాదిసేసో, అప్పటివిజానన్తియా థుల్లచ్చయం, ఇతరేహి ఓభాసనే పటివిజానన్తియా థుల్లచ్చయం, అప్పటివిజానన్తియా దుక్కటన్తి ఏకే, విచారేత్వా గహేతబ్బం. ఏత్థాహ – "**సిఖరణీ**"తిఆదీహి అక్కోసన్తస్స పటిఘచిత్తం ఉప్పజ్జతి, కస్మా "తివేదన"న్తి అవత్వా "ద్వివేదన"న్తి వుత్తన్తి? రాగవసేన అయం ఆపత్తి, న పటిఘవసేన. తస్మా రాగవసేనేవ పవత్తో అక్కోసో ఇధ అధిప్పేతో. తస్మా "ద్వివేదన"న్తి వచనం సువుత్తమేవ.

దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అత్తకామసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దుట్ఠుల్లోభాసనే వుత్తప్పకారాయాతి దుట్ఠుల్లాదుట్ఠుల్లజాననసమత్థాయ. పరస్స భిక్ఖునో అత్తకామపారిచరియాయ వణ్ణభణనే దుక్కటం, "యో తే విహారే వసతి, తస్స అగ్గదానం మేథునం ధమ్మం దేహీ"తి పరియాయవచనేపి దుక్కటం, "అత్తకామపారిచరియాయ వణ్ణం భాసేయ్య, యా మాదిసం సీలవన్త"న్తి చ వుత్తత్తాతి ఏకే. పఞ్చసు అఙ్గేసు సబ్భావా సఙ్ఘాదిసేసోవాతి ఏకే, విచారేత్వా గహేతబ్బం. "ఇమస్మిం సిక్ఖాపదద్వయే కాయసంసగ్గే వియ యక్ఖిపేతీసుపి దుట్ఠుల్లత్తకఆమవచనే థుల్లచ్చయన్తి వదన్తి. అట్ఠకథాసు పన నాగత"న్తి (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౨౯౫) లిఖితం. ఉభతోబ్యఞ్జనకో పన పణ్డకగతికోవ.

అత్తకామసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అలంవచనీయాతి న వచనీయా, నివారణే **అలం**-సద్దో, న అలంవచనీయా **నాలంవచనీయా**. "పటిగ్గణ్హాతి వీమంసతి పచ్చాహరతి, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సా"తి (పారా॰ ౩౦౫) వుత్తత్తా యస్స ఏకన్తేన సఙ్ఘాదిసేసో హోతి, తస్స పటిగ్గణ్హనవీమంసనపయోగా ఏతే దుక్కటథుల్లచ్చయా నత్థీతి వదన్తీతి లిఖితం. కిఞ్చాపి ఏత్థ "ఇత్థీ నామ మనుస్సిత్థీ, న యక్ఖీ న పేతీ న తిరచ్ఛానగతా. పురిసో నామ మనుస్సపురిసో, న యక్ఖో న పేతో న తిరచ్ఛానగతో"తి పాళి నత్థి, తథాపి కాయసంసగ్గాదీసు "మాతుగామో నామ మనుస్సిత్థీ"తి (పారా॰ ౨౮౫) ఇత్థివవత్థానస్స కతత్తా ఇధాపి మనుస్సిత్థీ ఏవాతి పఞ్ఞాయతి. మేథునపుబ్బభాగసామఞ్ఞతో ఇత్థివవత్థానేన పురిసవవత్థానం కతమేవ హోతి. తేనేవాహ "యేసు సఞ్చరిత్తం సమాపజ్జతి, తేసం మనుస్సజాతికతా"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా). కాయసంసగ్గాదీసు చ పణ్డకయక్ఖిపేతియో థుల్లచ్చయవత్థుకావ వుత్తా, తథా ఇధాపి, పణ్డకసభావత్తా మనుస్సఉభతోబ్యఞ్జనకో చ థుల్లచ్చయవత్థుకోవ హోతి. సేసా మనుస్సపురిసఅమనుస్సపణ్డకఉభతోబ్యఞ్జనకతిరచ్ఛానగతపురిసాదయో దుక్కటవత్థుకావ మిచ్ఛాచారదస్సనసభావతోతి వేదితబ్బం.

సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కిం భన్తేతి ఏత్థకేపి వుత్తే. పుచ్ఛితో యదత్థాయ పవిట్ఠో, తం కథేతుం లభతి పుచ్ఛితపఞ్హత్తా భిక్ఖాచారవత్తేతి లిఖితం. హత్థకమ్మం యాచితో "ఉపకరణం, మూలం వా దస్సతీ"తి యాచతి, వట్టతి, న వట్టతీతి? వట్టతి సేనాసనే ఓభాసపరికథాదీనం లద్ధత్తాతి ఏకే. **తిహత్థా వా**తి ఏత్థ వడ్ఢకిహత్థేన తిహత్థా. "**పమాణయుత్తో మఞ్చో**"తి పకతివిదత్థియా నవవిదత్థిప్పమాణమఞ్చో, నో తత్థ ఇతో చ న సఞ్చరతి, తస్మా చతుహత్థవిత్థారా న హోతీ"తిఆది లిఖితం. అకుటియా పన వత్థుదేసనాకిచ్చం నత్థి ఉల్లిత్తావలిత్తం కాతుం వుత్తత్తా. "ఉల్లిత్తాదిభావో…పే॰… 'ఛదనమేవ సన్ధాయ వుత్తో'తి యుత్తమిదం. కస్మాతి చే? యస్మా మత్తికామయభిత్తిం ఉట్ఠాపేత్వా ఉపరి ఉల్లిత్తం వా అవలిత్తం వా ఉభయం వా భిత్తియా ఘటితం కరోన్తస్స ఆపత్తి ఏవ వినాపి భిత్తిలేపేనా"తి లిఖితం. ఏవమేత్థ ధమ్మబుతులాపిట్ఠసఙ్ఘాటాది నిరత్థకం సియా. తస్మా విచారేత్వావ గహేతబ్బం. "ఉపోసథాగారమ్పి భవిస్సతి, అహమ్పి వసిస్సామీ"తి వా "భిక్ఖూహి వా సామణేరేహి వా ఏకతో వసిస్సామీ"తి వా కరోన్తస్స వట్టతి ఏవ. కస్మా? "అత్తుద్దేస"న్తి వుత్తత్తాతి లిఖితం.

ఇదం పన సిక్ఖాపదం చతుత్థపారాజికం వియ నిదానాపేక్ఖం. న హి వగ్గుముదాతీరియా భిక్ఖూ సయమేవ అత్తనో అసన్తం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం ముసావాదలక్ఖణం పాపేత్వా భాసింసు. అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్హి తే ఉత్తరిమనుస్సధమ్మవణ్ణం భాసింసు. న చ తావతా పారాజికవత్థు హోతి, తత్తకేన పన లేసేన భగవా తం వత్థుం నిదానం కత్వా పారాజికం పఞ్ఞపేసి, తథా ఇధాపి. న హి నిదానే "అదేసితవత్థుకాయో సారమ్భాయో అపరిక్కమనాయో"తి వుత్తం. "అప్పమాణికాయో"తి పన వుత్తత్తా పమాణమతిక్కమన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసోవ నిదానాపేక్ఖో. తత్థ సారమ్భే అపరిక్కమనే సఙ్ఘాదిసేసప్పసఙ్గం వియ దిస్సమానం "విభఙ్గో తంనియమకో"తి వుత్తత్తా విభఙ్గే న నివారేతి. తథా మహల్లకే.

ఏత్థాహ – కిమత్థం మాతికాయం దుక్కటవత్థు వుత్తం, నను విభఙ్గే ఏవ వత్తబ్బం సియాతి? ఏవమేతం. కిం ను భిక్ఖూ అభినేతబ్బా వత్థుదేసనాయ, తేహి భిక్ఖూహి వత్థు దేసేతబ్బం, కీదిసం? అనారమ్భం సపరిక్కమనన్తి. ఇతరఞ్హి "సారమ్భే చే భిక్ఖు వత్థుస్మిం అపరిక్కమనే"తి ఏవం అనుప్పసఙ్గవసేన ఆగతత్తా వుత్తం. యస్మా వత్థు నామ అత్థి సారమ్భం అపరిక్కమనం, అత్థి అనారమ్భం సపరిక్కమనం, అత్థి సారమ్భం సపరిక్కమనం, అత్థి అనారమ్భం అపరిక్కమనన్తి బహువిధం, తస్మా బహువిధత్తా వత్థు దేసేతబ్బం అనారమ్భం సపరిక్కమనం, నేతరన్తి వుత్తం హోతి. కిమత్థికా పనేత్థ వత్థుదేసనాతి చే? గరుకాపత్తిపఞ్ఞాపనహేతుపరివజ్జనుపాయత్తా. వత్థుఅదేసనా హి గరుకాపత్తిపఞ్ఞాపనహేతుభూతా. గరుకాపత్తిపఞ్ఞాపనం అకతవిఞ్ఞత్తిగిహిపీళాజననం, అత్తదుక్ఖపరదుక్ఖహేతుభూతో చ సారమ్భభావోతి ఏతే వత్థుదేసనాపదేసేన ఉపాయేన పరివజ్జితా హోన్తి. న హి భిక్ఖూ అకప్పియకుటికరణత్థం గిహీనం వా పీళానిమిత్తం, సారమ్భవత్థుకుటికరణత్థం వా వత్థుం దేసేన్తీతి. హోన్తి చేత్థ –

"దుక్కటస్స హి వత్థూనం, మాతికాయ పకాసనా;
గరుకాపత్తిహేతూనం, తేసం ఏవం పకాసితా.

"వత్థుస్స దేసనుపాయేన, గరుకాపత్తిహేతుయో;
వజ్జితా హోన్తి యం తస్మా, సారమ్భాది జహాపితా"న్తి.

కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కిరియామత్తతో సముట్ఠానభావతో అకిరియమేవేతం. తం దేసనాఅకరణవసేన. **భిక్ఖూ వా అనభినేయ్యా**తి ఏత్థ **వా**-సద్దో అవధారణత్థోతి వేదితబ్బో. "ఆయస్మా ఛన్నో చేతియరుక్ఖం ఛేదాపేసీ"తి (పారా॰ ౩౬౫) ఆగతత్తా ఇదమ్పి నిదానాపేక్ఖన్తి వేదితబ్బం.

విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. దుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా

"కస్మా మమ వన్దనాదీని…పే॰… 'ఘటితేయేవ సీసం ఏతీ'తి వుత్తత్తా అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నకం వన్దితుం న వట్టతీ"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. పరివారావసానే ఉపాలిపఞ్చకే "కతి ను ఖో, భన్తే, అవన్దియా"తిఆదినా (పరి॰ ౪౬౭) వుత్తపాళియం అవుత్తత్తా, "పచ్ఛా ఉపసమ్పన్నేన పురే ఉపసమ్పన్నో వన్దియో"తి (పరి॰ ౪౬౮) వుత్తత్తా చ, తస్మా ఏవ ఇమిస్సం కఙ్ఖావితరణియం "ఉపసమ్పన్నోతి సఙ్ఖ్యుపగమన"న్తి వుత్తం. సుత్తాధిప్పాయో పన ఏవం గహేతబ్బో – అవన్దన్తో సామీచిప్పటిక్ఖేపసఙ్ఖాతాయ చోదనాయ చోదేతి నామాతి దస్సనత్థం వుత్తన్తి. తస్మా ఏవ "ఏత్తావతా చ చోదనా నామ హోతీ"తి వుత్తం. ఇధ అధిప్పేతం ఆపత్తిఆపజ్జనాకారం దస్సేతుం "'కస్మా మమ వన్దనాదీని న కరోసీ'తిఆది వుత్త"న్తి లిఖితం.

కతూపసమ్పదన్తి యస్స ఉపసమ్పదా రుహతి, తం, పణ్డకాదయో. **ఠపనక్ఖేత్త**న్తి ఏత్థ సబ్బసఙ్గాహికం, పుగ్గలికఞ్చాతి దువిధం పవారణాఠపనం. తత్థ సబ్బసఙ్గాహికే "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో…పే॰… తేవాచికం పవారే"తి **సు**-కారతో యావ **రే**-కారో. పుగ్గలికఠపనే పన "సఙ్ఘం, భన్తే, పవారేమి…పే॰… పస్సన్తో పటీ"తి **సం**-కారతో యావ అయం సబ్బపచ్ఛిమో **టి**-కారో, ఏత్థన్తరే ఏకపదేపి ఠపేన్తేన ఠపితా హోతి. ఉపోసథే పన ఇమినానుసారేన విసేసో వేదితబ్బో "కరేయ్యా"తి **రే**-కారే అనతిక్కమన్తే.

దుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. అఞ్ఞభాగియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అఞ్ఞభాగో వా అస్స అత్థీతి యథా సువణ్ణస్సేదం సోవణ్ణమిత్యత్ర సువణ్ణవా అనేన సువణ్ణో ఇత్యుచ్చతే. తం పటిమాయ సరీరం, సిలాపుత్తకస్స సరీరన్తి చ నిదస్సనం. ఛగలకస్స "దబ్బో"తి దిన్నం నామం "దేసో"తి వుచ్చతి. కస్మా? థేరం అనుద్ధంసేతుం థేరస్సాపి అపదిసితబ్బత్తా. **అఞ్ఞమ్పి వత్థుం** న థేరంయేవ. **లిస్సతి సిలిస్సతి వోహారమత్తేనేవ**న అత్థతో. **ఈసకం అల్లీయతీ**తి లేసోతి అధిప్పాయో. లిససేలఛకోలఅల్లీభావే. తేన వుత్తం "ఈసకం అల్లీయతీతి లేసో"తి. యస్మా దేసలేసా అత్థతో నిన్నానాకరణం, తస్మా "కిఞ్చిదేసం లేసమత్తం ఉపాదాయా"తి పదం ఉద్ధరిత్వా "దస లేసా జాతిలేసో"తిఆది (పారా॰ ౩౯౪) పదభాజనే వుత్తం.

అట్ఠుప్పత్తివసేనేవ ఆవిభూతన్తి ఏత్థ కిఞ్చ భియ్యో అనియమత్తా. న హి మేత్తియభూమజకానం వియ అఞ్ఞేసం సబ్బేసమ్పి "ఛగలకమేవేత్థ అఞ్ఞభాగియం అధికరణం హోతి, అఞ్ఞం గోమహింసాదికమ్పి హోతి, న చ మేత్తియభూమజకా వియ సబ్బేపి నామలేసమత్తమేవ ఉపాదియన్తి, అఞ్ఞమ్పి జాతిలేసాదిం ఉపాదియన్తి, తస్మా అనియమత్తా న విభత్తం. కిఞ్చ భియ్యో తథావుత్తే ఛగలకస్సేవ అఞ్ఞభాగియతా సమ్భవతి, న అఞ్ఞస్స, యేన సోవ దస్సితో. లేసో చ నామ లేసోవ, న జాతిఆది, యేన సోవ దస్సితోతి ఏవం మిచ్ఛాగాహప్పసఙ్గతోతి వేదితబ్బం. **ఇధ చ...పే.... సఞ్ఞినోపీ**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే చ అమూలకసిక్ఖాపదే చాతి అత్థో.

అఞ్ఞభాగియసిక్ఖం యో, నేవ సిక్ఖతి యుత్తితో;

గచ్ఛే వినయవిఞ్ఞూహి, అఞ్ఞభాగియతంవ సో. (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ४०८);

అఞ్ఞభాగియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. భేదానువత్తకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తిణ్ణం ఉద్ధం కమ్మారహా...పే.... కరోతీతి ఏత్థ "ఇమే చత్తారో"తి వా "ఇమఞ్చ ఇమఞ్చా"తి వా వత్వా కాతుం న వట్టతీతి లిఖితం.

భేదానువత్తకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దుక్ఖేన వత్తబ్బో **దుబ్బచో. వుచ్చమానో** న సహతి.

దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిగమనవణ్ణనా

"నామమత్తవసేనా"తి పాఠో. "నామగోత్తవసేనా"తి లిఖితం. ఇదం వుత్తం హోతి – "అయం కిరియా భిక్ఖూనం కాతుం న వట్టతీ"తి జానిత్వా సచే ఛాదేతి, ఛన్నావ హోతీతి అత్థో. **సభాగమత్తమేవా**తి అపేరిసభాగమత్తమేవాతి అధిప్పాయో.

వత్థు చేవ గోత్తఞ్చాతి ఏత్థ **వత్థూ**తి వీతిక్కమనం అసుచిముచ్చనం. గోత్తన్తి గం తాయతీతి గోత్తం, సజాతితో అఞ్ఞత్థ గన్తుం అదత్వా గం బుద్ధిం, వచనఞ్చ తాయతీతి అత్థో. వత్థు చ సజాతిమేవ గచ్ఛతి. **సజాతి** నామేత్థ అఞ్ఞేహి విసిట్ఠావిసిట్ఠభూతా కిరియా, న కాయసంసగ్గాది. **నామఞ్చేవ ఆపత్తి చా**తి ఏత్థ **ఆపత్తీ**తి వీతిక్కమేనాపన్నాపత్తియా నామం.

పున ఆగతాగతానం భిక్ఖూనం ఆరోచేతబ్బాతి ఏత్థ ద్విన్నం ఆరోచేన్తేన "ఆయస్మన్తా ధారేన్తు"తిణ్ణం వా అతిరేకానం వా ఆరోచేన్తేన "ఆయస్మన్తో ధారేన్తూ"తి ఏవం ఆరోచనవిధానం వేదితబ్బం. **వత్తభేదఞ్చ రత్తిచ్ఛేదఞ్చ అకత్వా**తి ఏత్థ ఠపేత్వా నవకతరం పారివాసికం అవసేసానం అన్తమసో మూలాయపటికస్సనారహాదీనమ్పి అభివాదనాదిసాదియనే, పటిపాటియా నిసీదనే, ఓవదనే, కమ్మికానం గరహణే చాతిఆదీసు వత్తభేదో హోతి. దస్సనసవనవిసయేసు అనారోచనే చ భిక్ఖూహి

ఏకచ్ఛన్నే వసనే చ అజానన్తస్సేవ విహారే భిక్ఖూనం ఆగన్త్వా గమనే చాతిఆదీసు రత్తిచ్ఛేదో హోతి. నానాసంవాసకేహి వినయకమ్మాభావతో తేసం అనారోచనే రత్తిచ్ఛేదో న హోతి. “ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా”తి వచనతో అన్తో న వట్టతి. నిక్ఖిత్తవత్తేనేవ హుత్వా విచరన్తేన యస్స సన్తికే పుబ్బే సమాదియిత్వా ఆరోచితం, తస్సాపి సన్తికే పచ్ఛా నిక్ఖిపనకాలే ఆరోచేత్వావ నిక్ఖిపితబ్బం. తస్మా పున సమాదానకాలేపి సో చే తతో గచ్ఛతి, తం దివసం అగన్త్వా దివా ఆరోచేత్వాపి యది ఏవం అతీతదివసం హోతి, “అరుణే ఉట్ఠితే తస్స సన్తికే ఆరోచేత్వా వత్తం నిక్ఖిపిత్వా విహారం గన్తబ్బన్తి తస్స సన్తికే ఆరోచేత్వా వత్తం నిక్ఖిపితబ్బ”న్తి వుత్తం. అపిచ “విహారం గన్త్వా యం సబ్బపఠమం భిక్ఖుం పస్సతి, తస్స ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపితబ్బ”న్తి వుత్తం. సచే రత్తిచ్ఛేదో హోతి, విహారసీమాపరియాపన్నానం సబ్బేసం ఆరోచేతబ్బం సియా. “తస్స ఆరోచేత్వా”తి ఇదం పన పుబ్బే అనారోచితం సన్ధాయ వత్తభేదరక్ఖణత్థం వుత్తం. తస్మా ఏవ **సమన్తపాసాదికాయం** (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౯౭) ఏవం వుత్తం “అఞ్ఞం విహారతో నిక్ఖన్తం వా ఆగన్తుకం వా”తి.

సుద్ధన్తపరివాసే పన సచే “మాసమత్తం అసుద్ధోమ్హీ”తి అగ్గహేసి, పరివసన్తో పున ఊనం వా అధికం వా సన్నిట్ఠానం కరోతి, తత్తకమ్పి పరివసితబ్బమేవ, పరివాసదానకిచ్చం నత్థి. అయఞ్హి సుద్ధన్తపరివాసో నామ ఉద్ధమ్పి ఆరోహతి, హేట్ఠాపి ఓరోహతి. ఇదమస్స లక్ఖణం.

సమోదహిత్వాతి మూలాపత్తిట్ఠానే ఠపేత్వా, పక్ఖిపిత్వాతి అత్థో. అప్పటిచ్ఛన్నా చే అన్తరాపత్తి, మూలాయ పటికస్సనం అకత్వా పుబ్బే గహితపరివాసేనేవ పరివసితబ్బం. యో పన ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వా విబ్భమిత్వా పున ఉపసమ్పన్నో హుత్వాపి పటిచ్ఛాదేతి, యో చ పుబ్బే పటిచ్ఛాదేత్వా పచ్ఛా న పటిచ్ఛాదేతి, యో చ ఉభయత్థ పటిచ్ఛాదేతి, సబ్బేసం పటిచ్ఛన్నదివసవసేన పరివాసో దాతబ్బో. “పురిమస్మిం ఆపత్తిక్ఖన్ధే వా”తి చ “పచ్ఛిమస్మిం ఆపత్తిక్ఖన్ధే వా”తి (చూళవ॰ ౧౬౬ ఆదయో) చ పాళియం వుత్తత్తా ద్వే భిక్ఖూ విసుద్ధికం ఆపన్నా హోన్తి, తే సుద్ధికదిట్ఠినో హోన్తి. ఏకో ఛాదేతి, ఏకో న ఛాదేతి. యో ఛాదేతి, సో దుక్కటం దేసాపేతబ్బో. “ఉభోపి యథాధమ్మం కారాపేతబ్బా”తి (చూళవ॰ ౧౮౧) వచనతో యం కిఞ్చి ఆపత్తిం ఛాదేత్వా దుక్కటం ఆపజ్జతీతి వేదితబ్బో.

తేసు గతేసు వా అగతేసు వా పురిమనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బన్తి ఏత్థ ఊనే గణే చరణం, అనుట్ఠహనం ఏకరత్తమ్పి గణేన విప్పవాసం, సచే రత్తియా ఏకక్ఖణేన సఙ్ఘో వసతి, సచే సో పురే అరుణమేవ కేనచి కరణీయేన గతోతి ఏత్థపి మానత్తేపి ఏవం జాతే. “అయఞ్చ యస్మా గణస్స ఆరోచేత్వా, భిక్ఖూనఞ్చ అత్థిభావం సల్లక్ఖేత్వావ వసి, తేనస్స ఊనే గణే చరణదోసో వా విప్పవాసో వా న హోతీ”తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౯౭) **సమన్తపాసాదికాయం** వుత్తం. తస్మా తేన ఆరోచితే ముహుత్తమ్పి నిసీదిత్వా గతేపి విప్పవాసో నత్థి. పారివాసికస్స, ఉక్ఖిత్తకస్స చ పకతత్తేన తస్మిం వసనం ఉదకపాతేన వారితం, తస్మా నానూపచారేపి ఏకచ్ఛన్నే న వట్టతి.

ఇదాని పాఠవిచారణా వేదితబ్బా – ‘‘**నవ పఠమాపత్తికా చత్తారో యావతతియకా**’’తి ఇదం సభావనియమవచనం. తేన వుట్ఠానం అనియమన్తి దస్సేతి. ఏకచ్చాపత్తివుట్ఠానఞ్హి కమ్మతోపి హోతి అకమ్మతోపి, న ఏవం ఆపజ్జనన్తి వుత్తం హోతి. **అఞ్ఞతరం వా అఞ్ఞతరం వాతి** తేసం ద్విధా భిన్నానమ్పి వుట్ఠానక్కమభేదాభావదీపకవచనం. **యావతీహం, తావతీహ**న్తి ఏత్థ అహపరిచ్ఛేదో అరుణవసేన. ‘‘**జాన**’’న్తి ఇమినా జాననప్పటిచ్ఛన్నస్స అకామా పరివత్థబ్బన్తి దస్సేతి. **తేన భిక్ఖునా అకామా పరివత్థబ్బ**న్తి తేన భిక్ఖునా వసతా అకామా పరివత్థబ్బం, న పరివత్తితలిఙ్గేనాతి దస్సనత్థం వుత్తం. **పరివుత్థపరివాసేనాతి**

ఆదిమ్హి పరివుత్థపరివాసేనేవ పరివాసతో ఉత్తరి ఇతివారేన ఆదితో భిక్ఖునావ ధారత్తం, పరివత్తితలిఙ్గేన ఉద్ధమ్పి భిక్ఖుమానత్తాయ పటిపజ్జితబ్బం, న పరివాసే వియ తప్పచ్చయా అచిణ్ణమానత్తో. చిణ్ణమానత్తోవ అబ్భేతబ్బో, న ఇతరో, న పరివాసే వియ మానత్తారహో, పక్ఖమానత్తఞ్చ చరన్తియా భిక్ఖునియా లిఙ్గం పరివత్తాతిక్కమే సతి చిణ్ణమానత్తో భిక్ఖు హోతి, పున భిక్ఖుమానత్తం గహేత్వా చిణ్ణమానత్తోవ భిక్ఖు అబ్భేతబ్బోతి దస్సేతి.

యత్థ సియాతి యస్సం సమానసంవాసకసీమాయమ్పి వీసతిగణో భిక్ఖుసఙ్ఘో అత్థి. **ఏకేనపి చే ఊనో వీసతిగణో**తి న యుజ్జతి, ఊనో చే. న హి వీసతిగణో, సఙ్ఘో చే ఊనో. తస్మా "ఏకేనపి చే ఊనో సఙ్ఘో"తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బన్తి చే? న, చతువగ్గపఞ్చవగ్గదసవగ్గప్పసఙ్గనివారణప్పయోజనతో. తస్మా వీసతివగ్గో భిక్ఖుసఙ్ఘో చే భిక్ఖునా ఏకేనపి ఊనో, నట్ఠో దట్ఠబ్బో. కేచి పన వినయే అప్పకతఞ్ఞునో "యథా అతిరేకచతువగ్గోపి సఙ్ఘో చతువగ్గకరణీయే కమ్మే 'చతువగ్గో'తి వుచ్చతి, తథా పఞ్చవగ్గదసవగ్గకరణీయే కమ్మే అతిరేకపఞ్చవగ్గదసవగ్గోపి 'పఞ్చవగ్గదసవగ్గో'తి వుచ్చతి. తస్మా ఊనోపి చతువగ్గపఞ్చవగ్గదసవగ్గవీసతివగ్గోవా"తి మఞ్ఞేయ్యుం, తేసం మఞ్ఞనానివారణత్థం "**ఏకేనపి చే ఊనో**"తిఆది వుత్తం. అథ వా వీసతి భిక్ఖుసఙ్ఘో చే, ఠపేత్వా ఏకేనపి చే ఊనో అప్పకతత్తో, తం ఠపేత్వా ఏకేనపి చేతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **అయం తత్థ సామీచీ**తి వచనం యం వుత్తం సబ్బత్థ "తస్స ఆపత్తియా పరివాసం దేతి, మూలాయ పటికస్సతి, మానత్తం దేతి, అబ్భేతీ"తి, తస్స ఆవిభావకరణత్థం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. తేన తేసు అయం యథావుత్తా సామీచి నియతా ఇచ్ఛితబ్బా, న రాజసిక్ఖాపదాదీసు వియ అనియతా. తత్థ హి కేనచి అన్తరాయేన తం సామీచిమకరోన్తేపి అనాపత్తీతి దీపితం హోతి.

సఙ్ఘాదిసేసవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనియతకణ్డం

౧. పఠమానియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అనియతే ఆదితోవ ఇదం పకిణ్ణకం. సేయ్యథిదం – ఇదం అనియతకణ్డం నిప్పయోజనం తత్థ అపుబ్బాభావతోతి చే? న, గరుకలహుకభేదభిన్నాపత్తిరోపనారోపనక్కమలక్ఖణదీపనప్పయోజనతో. ఏత్థ హి "సా చే ఏవం వదేయ్య 'అయ్యో మయా…పే.… నో చ తం పటిజానాతి, ఆపత్తియా కారేతబ్బో'"తిఆదినా (పారా. ౪౪౬) ఆపత్తియా గరుకాయ, లహుకాయ చ ఆరోపనక్కమలక్ఖణం, "న కారేతబ్బో"తి ఇమినా అనారోపనక్కమలక్ఖణఞ్చ దస్సితం. లక్ఖణదీపనతో ఆదిమ్హి, అన్తే వా ఉద్దిసితబ్బన్తి చే? న, అసమ్భవతో. కథం న తావ ఆదిమ్హి సమ్భవతి, యేసమిదం లక్ఖణం, తేసం సిక్ఖాపదానం అదస్సితత్తా. న అన్తే గరుకమిస్సకత్తా. తస్మా గరుకలహుకానం మజ్ఝే ఏవ ఉద్దిసితబ్బతం అరహతి ఉభయమిస్సకత్తా. యా తత్థ పాచిత్తియసఙ్ఖాతా లహుకాపత్తి దస్సితా, సాపి గరుకాతి కథితా. తేనేవాహ "మేథునధమ్మసన్నిస్సితకిలేససఙ్ఖాతేన రహస్సాదేనా"తిఆది. తస్మా గరుకానం ఏవ అనన్తరం ఉద్దిట్ఠన్తిపి ఏకే. ఏవం సతి పఠమానియతమేవాలం తావతా లక్ఖణదీపనసిద్ధితో, కిం దుతియేనాతి చే? న, ఓకాసనియమపచ్చయమిచ్ఛాగాహనివారణప్పయోజనతో. "పటిచ్ఛన్నే ఆసనే అలంకమ్మనియే"తి ఓకాసనియమతో హి తబ్బిపరీతే ఓకాసే ఇదం లక్ఖణం న వికప్పితన్తి మిచ్ఛాగాహో హోతి. తంనివారణతో దుతియానియతమ్పి సాత్థకమేవాతి అధిప్పాయో. కస్మా? ఓకాసభేదతో, రహోభేదదీపనతో, రహోనిసజ్జస్సాదభేదదీపనతో. ఓకాసనియమభావే చ రహోనిసజ్జస్సాదభేదో జాతో. ద్విన్నం రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదానం నానాత్తజాననఞ్చ సియా తథా కాయసంసగ్గభేదదీపనతో. నాలం కమ్మనియేపి హి ఓకాసే అప్పటిచ్ఛన్నే, పటిచ్ఛన్నేపి వా నిసిన్నాయ వాతపానకవాటచ్ఛిద్దాదీహి నిక్ఖన్తకేసాదిగ్గహణేన కాయసంసగ్గో లబ్భతీతి ఏవమాదయోపి నయా విత్థారతో వేదితబ్బా.

తత్రిదం ముఖమత్తనిదస్సనం – **ఓకాసభేదతో**తి అలంకమ్మనియనాలంకమ్మనియభేదతో. పటిచ్ఛన్నమ్పి హి ఏకచ్చం నాలంకమ్మనియం వాతపానాదినా అన్తరితత్తా , ఉభయప్పటిచ్ఛన్నమ్పి ఏకచ్చం నాలంకమ్మనియం విజానతం అజ్ఝోకాసత్తా. **రహోభేదదీపనతో**తి ఏత్థ రహభావసామఞ్ఞేపి రహో ద్విధా పటిచ్ఛన్నాపటిచ్ఛన్నభేదతోతి అధిప్పాయో. **రహోనిసజ్జస్సాదభేదదీపనతో**తి మేథునస్సాదవసేన నిసజ్జా, దుట్ఠుల్లస్సాదవసేన నిసజ్జాతి తాదిసస్స భేదస్స దీపనతోతి అత్థో. "ఇధ ఆగతనయత్తా భిక్ఖునిపాతిమోక్ఖే ఇదం కణ్డం పరిహీనన్తి వేదితబ్బ"న్తి వదన్తి. "అట్ఠుప్పత్తియా తత్థ అనుప్పన్నత్తా"తి ఏకే, తం అనేకన్తభావదీపనతో అయుత్తం. సబ్బబుద్ధకాలే హి భిక్ఖూనం పఞ్చ, భిక్ఖునీనం చత్తారో చ ఉద్దేసా సన్తి. పాతిమోక్ఖుద్దేసపఞ్ఞత్తియా అసాధారణత్తా తత్థ నిద్దిట్ఠసఙ్ఘాదిసేసపాచిత్తియానన్తి ఏకే. తాసఞ్హి భిక్ఖునీనం ఉబ్భజాణుమణ్డలిక (పాచి. ౬౫౮) -అట్ఠవత్థుక (పాచి. ౬౭౫) -వసేన కాయసంసగ్గవిసేసో పారాజికవత్థు, "హత్థగ్గహణం వా సాదియేయ్య, కాయం వా తదత్థాయ ఉపసంహరేయ్యా"తి (పాచి. ౬౭౫) వచనతో సాదియనమ్పి, "సన్తిట్ఠేయ్య వా"తి (పాచి. ౬౭౫) వచనతో ఠానమ్పి, "సఙ్కేతం వా గచ్ఛేయ్యా"తి (పాచి. ౬౭౫) వచనతో గమనమ్పి, "ఛన్నం వా అనుపవిసేయ్యా"తి (పాచి. ౬౭౫) వచనతో పటిచ్ఛన్నట్ఠానప్పవేసోపి హోతి, తథా "రత్తన్ధకారే అప్పదీపే, పటిచ్ఛన్నే ఓకాసే అజ్ఝోకాసే ఏకేనేకా సన్తిట్ఠేయ్య వా సల్లపేయ్య వా"తి (పాచి. ౮౩౯) వచనతో దుట్ఠుల్లవాచాపి పాచిత్తియవత్థుకన్తి కత్వా తాసం అఞ్ఞథా అనియతకణ్డస్స అవత్తబ్బతాపత్తితో న వుత్తన్తి తేసం అధిప్పాయో. పకిణ్ణకం.

“దేసనావుట్ఠానగామినీనం ఆపత్తీనం వసేన అలజ్జిఆదయో లజ్జీనం చోదేస్సన్తీ”తి ఆగతత్తా లజ్జిపగ్గహత్థాయ పతిరూపాయపి ఉపాసికాయ వచనేన అకత్వా భిక్ఖుస్సేవ పటిఞ్ఞాయ కాతబ్బన్తి ఆపత్తియో పన లక్ఖణదస్సనత్థం పఞ్ఞత్తం విత్థారనయమేవ గహేత్వా వత్తుం యుత్తం “ఇమే ఖో పనాయస్మన్తో ద్వే అనియతా ధమ్మా”తి (పారా. ౪౪౩) ఉద్దేసదస్సనత్తాతి లిఖితం. **సోతస్స రహోతి** ఏత్థ **రహోతి** వచనసామఞ్ఞతో వుత్తం. దుట్ఠుల్లసామఞ్ఞతో దుట్ఠుల్లారోచనప్పటిచ్ఛాదనసిక్ఖాపదేసు పారాజికవచనం వియ. తస్మా **‘‘చక్ఖుస్సేవ పన రహో ‘రహో’తి ఇధ అధిప్పేతో’’**తి వుత్తం. కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? “మాతుగామో నామ…పే.… అన్తమసో తదహుజాతాపి దారికా”తి (పారా. ౪౪౫) వుత్తత్తా దుట్ఠుల్లోభాసనం ఇధ నాధిప్పేతన్తి దీపితమేవాతి. **అన్తోద్వాదసహత్థేపీతి పి**-సద్దేన అపిహితకవాటస్స గబ్భస్స ద్వారే నిసిన్నేపీతి అత్థో. అచేలకవగ్గే రహోపటిచ్ఛన్నాసనసిక్ఖాపదే (పాచి. ౨౮౮) “యో కోచి విఞ్ఞూ పురిసో దుతియో హోతీ”తి ఇమస్స అనురూపతో **‘‘ఇత్థీనం పన సతమ్పి అనాపత్తిం న కరోతియేవా’’**తి వుత్తం. “అలంకమ్మనియేతి సక్కా హోతి మేథునం ధమ్మం పటిసేవితు”న్తి (పారా. ౪౪౫) విభఙ్గే వచనతో రహోనిసజ్జస్సాదో చేత్థ మేథునధమ్మసన్నిస్సితకిలేసో, న దుతియే వియ దుట్ఠుల్లవాచస్సాదకిలేసో. తస్మా చ పఞ్ఞాయతి సోతస్స రహో నాధిప్పేతోతి.

తిణ్ణం ధమ్మానం అఞ్ఞతరేన వదేయ్యాతి రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవసేన నిసిన్నస్స తస్సానుసారేన పాచిత్తియమేవ అవత్వా పారాజికసఙ్ఘాదిసేసాయపి ఆపత్తియా భేదదస్సనత్థం వుత్తం. పున ఆపత్తిప్పటిజాననం అవత్వా కస్మా “నిసజ్జం భిక్ఖు పటిజానమానో”తి వత్థుప్పటిజాననం వుత్తన్తి? వుచ్చతే – ఆపత్తియా చోదితే వినయధరేన “కిస్మిం వత్థుస్మి”న్తి పుచ్ఛితే చుదితకేన “ఇమస్మిం వత్థుస్మి”న్తి వుత్తే వినయధరేన “ఈదిసం నామ అకాసీ”తి పుచ్ఛితే సో వత్థుం పటిజానమానోవ కారేతబ్బోతి దస్సనత్థం **‘‘నిసజ్జం భిక్ఖు పటిజానమానో’’**తి వుత్తం. యది ఏవం నిసజ్జం పటిజానమానోపి ఆపత్తియావ కారేతబ్బోతి? అనురూపమేవ. ఏవం పన గహేతబ్బం – తిణ్ణమ్పి ఆపత్తీనం వత్థూని అగ్గహేత్వా ఇధ సిక్ఖాపదవసేన నిసజ్జమేవ వుత్తం. తస్మిం గహితేపి హి ఆపత్తి గహితావ హోతీతి. **యేన వా సాతి** ఏత్థ **వా**-సద్దో “తేన సో భిక్ఖు కారేతబ్బో వా”తి యోజేతబ్బో. సో చ వికప్పత్థో. తస్మా “కారేతబ్బో వా పటిజానమానో, న వా కారేతబ్బో అప్పటిజానమానో”తి అత్థో. తేన వుత్తం **‘‘పటిజానమానో వా’’**తిఆది. రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవసేన నిసజ్జపచ్చయా ఆపత్తియా వుత్తత్తా సేసేసుపి సేససిక్ఖాపదవసేన ఆపత్తి గహేతబ్బా. **‘‘సముట్ఠానాదీని పఠమపారాజికసదిసానేవా’’**తి వుత్తత్తా ఇధ దుట్ఠుల్లోభాసనస్స అనధిప్పేతభావో వేదితబ్బో.

పఠమానియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియానియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సఙ్ఘాదిసేసేన వాతి కాయసంసగ్గదుట్ఠుల్లోభాసనేన. తస్మా ఏవం కాయసంసగ్గవారో పాళియమ్పి వుత్తో. **అనన్ధో అబధిరోతి** అనన్ధో కాయసంసగ్గం పస్సతి, అబధిరో దుట్ఠుల్లం సుణాతి, తస్మా ఏవ అదిన్నాదానసదిసానేవాతి వుత్త”న్తి లిఖితం. ఏత్థ చ కాయవాచాచిత్తతో సముట్ఠానం కథన్తి చే? కాయసంసగ్గఞ్హి సమాపజ్జన్తో దుట్ఠుల్లమ్పి భణతి, దుట్ఠుల్లం భణన్తో నిసీదతి చాతి సమ్భవతి, దుట్ఠుల్లమేవ వా సన్ధాయ వుత్తం. తఞ్హి అదిన్నాదానసముట్ఠానన్తి.

యో దేసనం సబ్బవిదూపమోవ;

నానానయాకారవిచిత్తభేదం;

ఞాతుం ఉపాయాన మనో సతిమా;

తం లాభహేతుం న కరోతి పుఞ్ఞన్తి.

దుతియానియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనియతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిస్సగ్గియకణ్డం

౧. చీవరవగ్గో

౧. కథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా

నిస్సగ్గియకణ్డే తిణ్ణం కథినసిక్ఖాపదానం, వస్సికసాటికఅచ్చేకచీవరసాసఙ్కసిక్ఖాపదానఞ్చ ఏకదేసనాయ తథాకిణ్ణాపత్తిక్ఖన్ధావ వేదితబ్బా –

కథినం యస్స చత్తారో, సహజా సమయద్వయం;
ఛన్నం సిక్ఖాపదానఞ్చ, ఏకదేసవినిచ్ఛయో.

తత్థ **కథినన్తి** "సఙ్ఘస్స అనుమోదనాయ, గణస్స అనుమోదనాయ, పుగ్గలస్స అత్థారా సఙ్ఘస్స అత్థతం హోతి కథిన"న్తి (పరి॰ ४౧४) వచనతో తేసంయేవ అనుమోదనాదిధమ్మానం సఙ్గహో **కథినం** నామ. యథాహ "కథినం జానితబ్బన్తి తేసఞ్ఞేవ ధమ్మానం సఙ్గహో సమవాయో నామం నామకమ్మ"న్తిఆది (పరి॰ ४౧౨). తస్మా **కథినన్తి** ఇదం బహూసు ధమ్మేసు నామమత్తం, న పరమత్థతో ఏకో ధమ్మో. కో పనస్స అత్థారోతి? తదేకదేసోవ ఖీరస్స ధారా వియ. యథా చాహ "అత్థారో ఏకేన ధమ్మేన సఙ్గహితో వచీభేదేనా"తి. **సహజా** నామ అట్ఠ మాతికా, ద్వే పలిబోధా, పఞ్చానిసంసాతి ఇమే పన్నరస ధమ్మా. **సమయద్వయం** నామ కథినత్థారసమయో, చీవరసమయో చాతి. తత్థ **కథినత్థారసమయో** వస్సానస్స పచ్ఛిమో మాసో. **చీవరసమయో** నామ అనత్థతే కథినే అయం కత్తికమాసో, అత్థతే చత్తారో హేమన్తికా చాతి పఞ్చ మాసా.

తత్థ **అట్ఠ మాతికా** నామ పక్కమనన్తికాదయో. తా సబ్బాపి అత్థారేన ఏకతో ఉప్పజ్జన్తి నామ. తబ్భావభావితాయ అత్థారే సతి ఉద్ధారో సమ్భవతి. తత్థ కథినత్థారేన ఏకుప్పాదా ఏకనిరోధా అన్తరుబ్భారో సహుబ్భారో, అవసేసా కథినుబ్భారా ఏకుప్పాదా, నానానిరోధా చ. తత్థ **ఏకనిరోధాతి** అత్థారేన సహ నిరోధా, అన్తరుబ్భారసహుబ్భారానం ఉద్ధారాభావో ఏకక్ఖణే హోతీతి అత్థో. సేసా నానా నిరుజ్ఝన్తి నామ. తేసు హి ఉద్ధారభావం పత్తేసుపి అత్థారో తిట్ఠతి ఏవాతి అట్ఠకథాయం అత్థవిభావనా. సచే అత్థతే కథినే భిక్ఖుస్మిం సాపేక్ఖే తమ్హా ఆవాసా పక్కమన్తే సఙ్ఘో **అన్తరుబ్భారం** కరోతి, తస్స భిక్ఖునో పఠమమేవ మూలావాసే నిట్ఠితచీవరపలిబోధాభావేపి సతి అన్తరుబ్భారే పలిబోధో ఛిజ్జతి సతిపి సాపేక్ఖతాయ సఉస్సాహత్తా. ఇమినా పరియాయేన **పక్కమనన్తికో కథినుద్ధారో** అత్థారేన ఏకుప్పాదో నానానిరోధో హోతి. తథా అన్తరుబ్భారే సతి సుణన్తస్సాపి యావ చీవరనిట్ఠానం న గచ్ఛతి, తావ పరిహారసమ్భవతో **నిట్ఠానన్తికో**. యావ సన్నిట్ఠానం న గచ్ఛతి, తావ పరిహారసమ్భవతో **సన్నిట్ఠానన్తికో**. యావ న నస్సతి, తావ పరిహారసమ్భవతో **నాసనన్తికో**. యావ న సుణాతి, తావ పరిహారసమ్భవతో **సవనన్తికో**. యావ చీవరాసా న ఛిజ్జతి, తావ పరిహారసమ్భవతో **ఆసావచ్ఛేదికో**. యావ సీమం నాతిక్కమతి, తావ పరిహారసమ్భవతో **సీమాతిక్కన్తికో**. అత్థారేన ఏకుప్పాదో నానానిరోధో హోతీతి వేదితబ్బో.

తత్థ అన్తరుబ్భారసహుబ్భారా ద్వే అన్తోసీమాయం ఏవ సమ్భవన్తి, న బహిసీమాయం. పక్కమనసవనసీమాతిక్కన్తికా బహిసీమాయమేవ సమ్భవన్తి, న అన్తోసీమాయం. నిట్ఠానసఅట్ఠానాసావచ్ఛేదికా అన్తోసీమాయఞ్చేవ బహిసీమాయఞ్చ. అన్తరుబ్భారో సఙ్ఘాయత్తో, పక్కమననిట్ఠానసన్నిట్ఠానసీమాతిక్కన్తికా పుగ్గలాధీనా, సేసా తదుభయవిపరీతా.

తత్థ “**నిట్ఠితచీవరస్మి**”న్తి ఇమినా చీవరపలిబోధాభావమేవ దీపేతి. న ఆవాసపలిబోధాభావం. “**ఉబ్భతస్మిం కథినే**”తి ఇమినా ఉభయపలిబోధాభావం దీపేతి, తస్మా ఉభయపలిబోధాభావదీపనత్థం తదేవ వత్తబ్బన్తి చే? న, విసేసత్తా. కథం? కామఞ్చేతం తస్మా “ఉబ్భతస్మిం కథినే”తి కేసఞ్చి కథినుద్ధారానం నానానిరోధత్తా, సఙ్ఘపుగ్గలాధీనానధీనత్తా చ అన్తోబహిఉభయసీమాసు నియమానియమతో చ ఉబ్భతస్మిం కథినే సఙ్ఘస్స, న పుగ్గలస్స ఉబ్భతం హోతి, తథాపి “ఉబ్భతస్మిం కథినే”తి ఇదం సామఞ్ఞవచనం. తస్మా “నిట్ఠితచీవరస్మి”న్తి ఇమినా నియమేతి.

కిం వుత్తం హోతి – సఙ్ఘస్స అన్తరుబ్భారేన ఉబ్భతస్మిం కథినే అచ్ఛిన్నచీవరపలిబోధో బహిసీమాగతో పచ్ఛా గన్త్వా అత్తనో సీమాగతో అనిట్ఠితచీవరో ఆనిసంసం లభతి ఏవాతి కత్వా “నిట్ఠితచీవరస్మి”న్తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం. తత్థ **ఆవాసపలిబోధో** నామ వసతి వా తస్మిం ఆవాసే, సాపేక్ఖో వా పక్కమతి. **చీవరపలిబోధో** నామ చీవరం అకతం విప్పకతం, చీవరాసానుపచ్ఛిన్నా, తబ్బిపరీతేన అపలిబోధో వేదితబ్బో. తత్థ అనత్థతకథినానం చీవరకాలసమయే నియమతో చత్తారో ఆనిసంసా లబ్భన్తి, అసమాదానచారో అనియమతో. తేన సాసఙ్కసిక్ఖాపదం వుత్తం. కథం చత్తారో నియతాతి చే? “చీవరకాలసమయో నామ అనత్థతే కథినే వస్సానస్స పచ్ఛిమో మాసో”తి (పారా· ౬౪౯) వచనతో అనత్థతకథినానం తస్మిం మాసే యావదత్థచీవరం సిద్ధం, తథా తతియకథినసిక్ఖాపదే (పారా· ౪౯౭ ఆదయో) అకాలచీవరం నామ పిట్ఠిసమయతో పట్ఠాయ తం పటిగ్గహేత్వా సఙ్ఘతో లభితబ్బం చే, యావ చీవరకాలసమయం నిక్ఖిపిత్వా భాజేత్వా గహేతబ్బం. పుగ్గలికం చే, వస్సానస్స ఛట్ఠపక్ఖస్స పఞ్చమితో పట్ఠాయ యావ చీవరకాలసమయం అనధిట్ఠితం అవికప్పితం వట్టతి అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదేన అనుఞ్ఞాతత్తా, న తతో పరం. తదా ఉప్పన్నచీవరస్స పటిసిద్ధత్తా పఠమకథినేన. తత్థ అట్ఠకథాయం వుత్తనయో సఙ్ఘికం సన్ధాయ, తథా **పోరాణగణ్ఠిపదే** చాతి వేదితబ్బం.

పఠమకథినే (పారా· ౪౬౫ ఆదయో) పఠమపఞ్ఞత్తియా, అవిసేసేన వా ఏకాదసమే దివసే ఆపత్తి. వస్సానస్స హి అన్తోనివారణత్థం అట్ఠకథాయ “నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే”తి (పారా· ౪౬౨ ఆదయో) వుత్తం. ఏసేవ నయో దుతియే, తతియే చ. తేన చీవరకాలతో పురే వా అన్తో వా ఉప్పన్నం చీవరకాలతో ఉద్ధం ఏకదివసమ్పి పరిహారం న లభతి. యది లభేయ్య, అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవిరోధో. “యావ చీవరకాలసమయం నిక్ఖిపితబ్బం, తతో చే ఉత్తరి నిక్ఖిపేయ్య, నిస్సగ్గియ”న్తి (పారా· ౬౪౮) హి తత్థ వుత్తం. వస్సావాసికభావేన సఙ్ఘతో లద్ధం వుట్ఠవస్సత్తా అత్తనో సన్తకభూతం అచ్చేకచీవరం చీవరకాలసమయం అతిక్కామయతో ఏవ ఆపత్తి, న అచ్చేకచీవరకాలం అతిక్కామయతో ఆపత్తీతి. “అనత్థతే కథినే ఏకాదసమాసే ఉప్పన్న”న్తి (పారా· ౫౦౦) వచనతో యో చ తత్థ చీవరుప్పాదో, సో చ నేసం భవిస్సతీతి సిద్ధం, అనామన్తచారగణభోజనసిక్ఖాపదే “అఞ్ఞత్ర సమయా”తి (పాచి· ౨౨౨ ఆదయో) వుత్తత్తా సేసద్వయం సిద్ధమేవ. తస్మా “కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం, ఏతం అకాలచీవర”న్తి (పారా· ౫౦౦) వచనతో ఆదిస్స దిన్నచీవరం పరిహారం న లభతి.

అపరకత్తికాయమేవ వా ఉబ్భతస్మిం కథినే లభతి, ఏవం “ఉబ్భతస్మిం కథినే”తి వుత్తత్తాతి చే? న వత్తబ్బం. ఛ ఠానాని హి సాపేక్ఖతాయ వుత్తాని . దుట్ఠదోసద్వయే అధికరణచతుత్థం, పఠమానియతే సోతస్స రహో, తతియకథినే ఆదిస్స దిన్నం చీవరం, అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదే “సఞ్ఞాణం కత్వా నిక్ఖిపితబ్బ”న్తి పదం, దుట్ఠుల్లారోచనప్పటిచ్ఛాదనద్వయే అధికరణం, పారాజికవచనఞ్చ, తీసు కథినసిక్ఖాపదేసు “అట్ఠన్నం మాతికానం అఞ్ఞతరాయా”తి వచనన్తి. తత్థ **ఆదిస్స దిన్నం చీవరం** సఙ్ఘికం భాజితబ్బచీవరం సన్ధాయ వుత్తం, న పుగ్గలికం. **సఞ్ఞాణం కత్వా నిక్ఖిపితబ్బ**న్తి వస్సావాసికచీవరం సన్ధాయ వుత్తం.

అవుట్ఠవస్సేన పచ్ఛా దాతబ్బత్తా సఙ్ఘానం కాతబ్బం, న ఞాతిప్పవారితతో లద్ధం పుగ్గలికం సన్ధాయ. తస్మా దువిధం అచ్చేకచీవరం సఙ్ఘే నిన్నం, పుగ్గలే నిన్నఞ్చాతి సిద్ధం. తత్థ సఙ్ఘే పరిణతం అచ్చేకచీవరం వస్సూపనాయికదివసతో పట్ఠాయ, పిట్ఠిసమయతో పట్ఠాయ వా యావ పవారణా నిక్ఖిపితుం వట్టతి ఏవ సఙ్ఘికత్తా, పుగ్గలికమ్పి "వస్సంవుట్ఠకాలే గణ్హథా"తి దిన్నత్తా. తాదిసఞ్హి యావ వస్సంవుట్ఠో న హోతి, తావ తస్సేవ దాయకస్స సన్తకం హోతి. ఏత్తకో విసేసహేతు.

"అనచ్చేకచీవరే అనచ్చేకచీవరసఞ్ఞీ చీవరకాలసమయం అతిక్కామేతి, అనాపత్తీ"తి వచనతో అచ్చేకచీవరకస్సేవ సో అపరాధో. యేన "విరోధో"తి వచనం దస్సేయ్యాతి న వినయే విసేసహేతు పరియేసితబ్బో. బుద్ధవిసయత్తా పమాణన్తి చే? న, యది ఏవం ఏత్థ అత్తనో సన్తకభూతమ్పి అచ్చేకచీవరం సఙ్ఘానం కత్వా నిక్ఖిపితబ్బమేవ, న అధిట్ఠాతబ్బం న వికప్పేతబ్బం న విస్సజ్జేతబ్బం. తతో "అనాపత్తి, అన్తోసమయే అధిట్ఠేతి వికప్పేతి విస్సజ్జేతీ"తిఆదివచనవిరోధో (పారా. ౬౫౧) అధివాసేతబ్బో సియా. తథా "వస్సానస్స పచ్ఛిమే మాసే కథినుద్ధారే కతే తస్మిం మాసే అత్థతే కథినే కథినుద్ధారదివసం అతిక్కామేతి, నిస్సగ్గియం హోతీ"తి వచనతో నిస్సగ్గియం హోతీతి అయమ్పి అత్థవిరోధో అధివాసేతబ్బో సియా. తస్మిఞ్చ "అనచ్చేకచీవరే అనాపత్తీ"తి వుత్తం, తఞ్చ అనధిట్ఠితం అవికప్పితమేవాతి ఏత్తకో విసేసహేతు. అతిరేకచీవరఞ్చేతం పఠమసిక్ఖాపదేనాపత్తి, ఇతరం చే అనాపత్తియేవాతి ఇమస్స అత్థస్స అయం భగవతో విసేసహేతు. తథా అతిరేకదసాహానాగతాయేవ కత్తికపుణ్ణమాయ సఙ్ఘస్స వస్సావాసికత్థం అచ్చేకచీవరం వియ దదమానం న గహేతబ్బం, దసాహానాగతాయ ఏవ గహేతబ్బన్తి ఏత్తకో విసేసహేతు. తతో అట్ఠకథానయవిరోధో చ అధివాసేతబ్బో సియా. తత్థ "అధిట్ఠితతో పట్ఠాయ ఉప్పన్నం అచ్చేకచీవరం న హోతీ"తి వత్వా అఞ్ఞథా నయో దస్సితో. **పోరాణగణ్ఠిపదే** సో చ నయో సఙ్ఘికం ఉపాదాయ వుత్తత్తా న విరుజ్ఝతీతి నేవ సో చ పటిక్ఖిత్తో. యథా అనచ్చేకచీవరం ఛట్ఠితో పట్ఠాయ ఉప్పన్నం అతిరేకదసాహానాగతాయపి పటిగ్గహేతబ్బం, పటిగ్గహేత్వా చీవరకాలసమయం అతిక్కామయతోపి అనాపత్తీతి అయమ్పి నయో అధివాసేతబ్బో సియా. తతో పఠమకథినవిరోధో. దసాహానాగతాయ ఏవ పటిగ్గహేతబ్బం, పటిగ్గహేత్వా చీవరకాలసమయం అతిక్కామయతో అనాపత్తీతి చే, తం ద్వే దసాహే లభతీతి ఏత్తకో విసేసహేతు.

అన్తరా అనాపత్తిక్ఖేత్తచీవరకాలప్పవిట్ఠత్తా అధిట్ఠహిత్వా పచ్చుద్ధటం వియ తం పునపి దసాహే లభతీతి చే? న, కాలప్పవేసో అధిట్ఠానం వియ హోతీతి చే? న, "వస్సికసాటికం వస్సానం చాతుమాసం అధిట్ఠాతుం, తతో పరం వికప్పేతు"న్తి వచనవిరోధం కత్వా, తతో పరం దసాహం అవికప్పేన్తస్సాపి అనాపత్తి సియా. అపిచ యం వుత్తం అట్ఠకథాయం "వస్సికసాటికా అన్తోవస్సే లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ, అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతబ్బా, దసాహాతిక్కమే నిట్ఠితా, తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బా, దసాహే అప్పహోన్తే చీవరకాలం నాతిక్కామేతబ్బా"తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౬౩౦). తేన ఆపత్తితో న ముచ్చేయ్య. కాలప్పవేసో హి అధిట్ఠానపరియాయో న జాతోతి. ఏత్తావతా యథావుత్తో అత్థవికప్పో పాళినయేనేవ పతిట్ఠాపితో హోతి.

అపిచేత్థ యం వుత్తం అట్ఠకథాయం "దసాహే అప్పహోన్తే చీవరకాలం నాతిక్కామేతబ్బా"తి, తత్థపి చీవరకాలే ఉప్పన్నం, దసాహే అప్పహోన్తే చస్స కరణం నత్థి, తం అచ్చేకచీవరం అకాలచీవరమివ చీవరకాలం నాతిక్కామేతబ్బన్తి సిద్ధమేతం. పాళితో చ తఞ్చే అన్తోకాలే ఉప్పజ్జతి, దసాహే అప్పహోన్తేపి ఉప్పజ్జతి, ఏవం ఉప్పన్నం అచ్చేకచీవరం అచ్చేకచీవరమేవ న హోతి. న హి తం కాలవిసేసవసేన అచ్చేకచీవరసఙ్ఖం గచ్ఛతి. వుత్తఞ్హేతం "అచ్చేకచీవరం నామ సేనాయ వా గన్తుకామో హోతి, పవాసం వా గన్తుకామో హోతి, గిలానో వా హోతి, గబ్భినీ వా హోతి , అస్సద్ధస్స వా సద్ధా ఉప్పన్నా హోతి...పే.... 'వస్సావాసికం దస్సామీ'తి ఏవం ఆరోచితం, ఏతం అచ్చేకచీవరం నామా"తి (పారా. ౬౪౯). తస్మా

యథా తం చీవరం నాతిక్కామేతబ్బం, తథా అనచ్చేకచీవరమ్పీతి సిద్ధం హోతి. తేన వుత్తం అట్ఠకథాయం “దసాహే అప్పహోన్తే చీవరకాలం నాతిక్కామేతబ్బా”తి. అపిచ యది ఏవం తం అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదమేవ అచ్చేకచీవరం చీవరకాలం నాతిక్కామేతబ్బన్తి ఇమస్స పన అత్థవిసేసస్స దస్సనత్థం భగవతా పఞ్ఞత్తం.

మహాఅట్ఠకథాయం పన తం ఏవం వుత్తం – కామఞ్చేదం “దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బ”న్తి ఇమినా సిద్ధం, అట్ఠుప్పత్తివసేన పన అపుబ్బం వియ అత్థం దస్సేత్వా సిక్ఖాపదం ఠపితన్తి అత్థవిసేసదీపనపయోజనతో. తస్మా తం తస్స అత్థవిసేసదస్సనత్థం వుత్తన్తి సిద్ధమేవ. తస్మాపి వేదితబ్బమేవ యం కిఞ్చి చీవరం చీవరకాలసమయం నాతిక్కామేతబ్బన్తి. అపిచ యం వుత్తం అట్ఠకథాయం “ఛట్ఠితో పట్ఠాయ పన ఉప్పన్నం అనచ్చేకచీవరమ్పి పచ్చుద్ధారేత్వా ఠపితచీవరమ్పి ఏతం పరిహారం లభతీ”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౪౬-౬౪౯). తేన “అనచ్చేకచీవరే అనచ్చేకచీవరసఞ్ఞీ చీవరకాలసమయం అతిక్కామేతి, అనాపత్తీ”తి (పారా॰ ౬౫౦) ఇమినాపి అనచ్చేకచీవరస్సాపి అచ్చేకచీవరపరిహారలాభం దీపేతీతి.

ఏత్తావతా యథావుత్తో దుతియో అత్థవికప్పో పాళినయేన, అట్ఠకథానయేన చ పతిట్ఠాపితో హోతి. ఏవం తావ పకిణ్ణకాయ అధికథా పరతో పారతో విత్థారితా హోతీతి అపకిణ్ణకం.

చీవరపలిబోధో, ఆవాసపలిబోధో చాతి ద్వే పలిబోధా. తేసు ఏకపలిబోధేపి సతి అనామన్తచారాదిఆనిసంసం లభతి, తం ఇధ నత్థీతి దస్సేతుం ‘‘**నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే**’’తి వుత్తం. తస్మా ఏవ ‘‘**అత్థతకథినస్స హి భిక్ఖునో**’’తిఆది వుత్తం. **కథినత్థారారహస్సాతి** ఏత్థ “అట్ఠహి అఙ్గేహి సమన్నాగతో పుగ్గలో భబ్బో కథినం అత్థరితుం – పుబ్బకరణం జానాతి, పచ్చుద్ధారం జానాతి, అధిట్ఠానం జానాతి, అత్థారం జానాతి, మాతికం జానాతి, పలిబోధం జానాతి, ఉద్ధారం జానాతి, ఆనిసంసం జానాతీ”తి (పరి॰ ౪౧౨) వచనతో ఇమేహి అట్ఠహి అఙ్గేహి సమన్నాగతో పుగ్గలో కథినత్థారారహో నామ. **పుబ్బకరణం** నామ ధోవనవిచారణచ్ఛేదనసిబ్బనరజనకప్పకరణం.

‘‘**చీవరం నామ ఖోమ**’’న్తిఆదినా పాళివసేన జాతిఞ్చ పమాణఞ్చ దస్సేత్వా ఇదాని అతిరేకచీవరం దస్సేతుం ‘‘**యం పన వుత్తం అధిట్ఠితవికప్పితేసూ**’’తిఆది వుత్తం. **ఠపితట్ఠానం సల్లక్ఖేత్వా**’’తి వుత్తేపి యస్మిం ఠానే యం ఠపితం, తస్మిం తం పచ్ఛా హోతు వా, మా వా, అధిట్ఠానం రుహతేవ. పురే పచ్ఛా ఠపనట్ఠానం న పమాణం.

అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్స భిక్ఖుభావపరిచ్చాగవసేన సేతవత్థనివాసనం వా కాసావచజనం వా **హీనాయావత్తనం**.

ఏకాదసమే అరుణుగ్గమనేతి అన్తిమం ఠపేత్వా తతో పురిమతరస్మిన్తి అత్థో వేదితబ్బో. తత్థ **అన్తిమం** నామ అపరకత్తికాయ పరమారుణుగ్గమనం. తఞ్హి కాలత్తా నిస్సగ్గియం న కరోతి. ఇధ “నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా”తి కరణవచనం నిదానానపేక్ఖం నిదానే కరణాభావతో. తస్మా ఏవ “దసాహపరమ”న్తి అయమేత్థ అనుపఞ్ఞత్తీతి వుత్తం. “అనుజానామి, భిక్ఖవే, తిచీవరం అధిట్ఠాతుం న వికప్పేతు”న్తిఆది (మహావ॰ ౩౫౮) వచనతో చ ఇధ “వికప్పేతీ”తి అవిసేసేన వుత్తవచనం విరుద్ధం వియ దిస్సతి, న చ విరుద్ధం తథాగతా భాసన్తి, తస్మా ఏవమస్స అత్థో వేదితబ్బో – తిచీవరం తిచీవరసఙ్ఖేపేన పరిహారతో అధిట్ఠాతుమేవ అనుజానామి, న వికప్పేతుం. వస్సికసాటికం పన చతుమాసతో పరం వికప్పేతుమేవ, న అధిట్ఠాతున్తి. ఏవఞ్చ పన సతి యో తిచీవరే ఏకేన చీవరేన విప్పవసితుకామో హోతి, తస్స తిచీవరాధిట్ఠానం పచ్చుద్ధరిత్వా

విప్పవాససుఖత్థం వికప్పనాయ ఓకాసో దిన్నో హోతి, దసాహాతిక్కమే చ అనాపత్తీతి. ఏతేన ఉపాయేన సబ్బత్థ వికప్పనాయ అపటిసిద్ధభావో వేదితబ్బోతి లిఖితం.

ఇమస్స పన సిక్ఖాపదస్స అయం సఙ్ఖేపవినిచ్ఛయో – అనత్థతే కథినే హేమన్తానం పఠమదివసతో పట్ఠాయ, అత్థతే కథినే గిమ్హానం పఠమదివసతో పట్ఠాయ ఉప్పన్నచీవరం సన్ధాయ "**నిట్ఠితచీవరస్మి**"న్తిఆది వుత్తం. ఏత్థాహ – "రజకేహి ధోవాపేత్వా సేతకం కారాపేన్తస్సాపి అధిట్ఠానం అధిట్ఠానమేవా"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౬౨) వచనతో అరజితేపి అధిట్ఠానం రుహతీతి. తేన సూచికమ్మం కత్వా రజిత్వా కప్పబిన్దుం దత్వా అధిట్ఠాతబ్బన్తి నియమో కాతబ్బో, న కాతబ్బోతి? కత్తబ్బోవ. పత్తో వియ అధిట్ఠితో యథా పున సేతభావం వా తమ్బభావం వా పత్తో అధిట్ఠానం న విజహతి, న చ పన తాదిసో యం అధిట్ఠానం ఉపగచ్ఛతి, ఏవమేతం దట్ఠబ్బన్తి. "స్వే కథినం ఉద్ధరిస్సతీ"తి లద్ధచీవరం సచే అజ్జేవ న అధిట్ఠాతి, అరుణుగ్గమనే ఏవ నిస్సగ్గియం హోతి. కస్మా? "నిట్ఠితచీవరస్మి"న్తిఆదినా (పారా॰ ౪౬౨-౪౬౩;) సిక్ఖాపదస్స వుత్తత్తా. కథినబ్భన్తరే దసాహతో ఉత్తరిపి పరిహారం లభతి, కథినతో పన పచ్ఛా ఏకదివసమ్పి న లభతి. యథా కిం – యథా అత్థతకథినో సఙ్ఘో తిచీవరం అత్థతదివసతో పట్ఠాయ యావ ఉబ్భారా ఆనిసంసం లభతి, న తతో పరం, ఏవం అత్థతదివసతో పట్ఠాయ యావ ఉబ్భారా లభతి, ఉద్ధతే పన కథినే ఏకదివసమ్పి న లభతి. ఏత్థాహ – ఉబ్భతదివసతో పట్ఠాయ పున దసాహం లభతీతి? న, కస్మా? "అనుజానామి, భిక్ఖవే, దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతు"న్తి వచనతో. కథినబ్భన్తరేపి ఏకాదసే అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియన్తి ఆపన్నం. తం పన అతిప్పసఙ్గం నివారేతుం "నిట్ఠితచీవరస్మి"న్తిఆది వుత్తం, న కథినదివసాని అదివసానీతి దీపనత్థం. అయమత్థో తత్థ తత్థ ఆవిభవిస్సతి. అథ వా వస్సికసాటికా అనతిరిత్తప్పమాణా నామం గహేత్వా వుత్తనయేనేవ చత్తారో వస్సికే మాసే అధిట్ఠాతబ్బా, తతో పరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బాతి వుత్తం. ఏత్థ "పచ్చుద్ధరిత్వా"తి వచనే ఉపోసథదివసే ఏవ పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేత్వా ఠపితం హోతి, తతో పరం హేమన్తస్స పఠమదివసతో పట్ఠాయ పచ్చుద్ధరణాభావా. ఏవం కథినబ్భన్తరే ఉప్పన్నచీవరమ్పి వేదితబ్బన్తి లిఖితం.

కథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా

"అత్థతకథినస్స పఞ్చ మాసే బద్ధసీమాయం యత్థ కత్థచి చీవరం నిక్ఖిపిత్వా పక్కమన్తస్స అనాపత్తీ"తి అట్ఠకథాయం వుత్తం. "అబద్ధసీమాయపి వట్టతీ"తి ఇదం అబద్ధసీమాయం కథినత్థారఞ్చ ఆరఞ్ఞకసిక్ఖాపదఞ్చ సాధేతీతి లిఖితం. ఇదాని –

> "ఛిన్నం ధుతఙ్గం సాసఙ్క-సమ్మతో సన్తరుత్తరం;
> అచీవరస్సానాపత్తి, పచ్చుద్ధారాదిసిద్ధితో"తి. (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౪౭౮) –

ఇదం పకిణ్ణకం వేదితబ్బం.

తత్రాయం చోదనాపుబ్బఙ్గమవినిచ్ఛయో – కేచి "దిగుణం సఙ్ఘాటి"న్తి (మహావ॰ ౩౪౮) వచనతో "ఏకచ్చికా సఙ్ఘాటి నాధిట్ఠాతబ్బా. సచే అధిట్ఠాతి, న రుహతీ"తి వత్వా ఉపసమ్పదాపేక్ఖానమ్పి దిగుణంయేవ సఙ్ఘాటిం దత్వా ఉపసమ్పాదేన్తి, తే ఇమినా సుత్తలేసేన సఞ్ఞాపేతబ్బా. భగవతా హి "ఛిన్నకం సఙ్ఘాటిం, ఛిన్నకం ఉత్తరాసఙ్గం, ఛిన్నకం అన్తరవాసక"న్తి పఠమం

అనుఞ్ఞాతం. తతో "అఞ్ఞతరస్స భిక్ఖునో తిచీవరే కరియమానే సబ్బం ఛిన్నకం నప్పహోతి. ద్వే ఛిన్నకాని ఏకం అఛిన్నకం నప్పహోతి, ద్వే అఛిన్నకాని ఏకం ఛిన్నకం నప్పహోతీ"తి ఇమస్మిం వత్థుస్మిం "అనుజానామి, భిక్ఖవే, అన్వాధికమ్పి ఆరోపేతు"న్తి (మహావ. ౩౬౦) అనుఞ్ఞాతం, తస్మా ఏకచ్చికాపి సఙ్ఘాటి వట్టతీతి సిద్ధం. యా ఛిజ్జమానాపి నప్పహోతి, తస్సా కుతో దిగుణతాతి? అట్ఠకథాయమ్పిస్స వుత్తం "అన్వాధికమ్పి ఆరోపేతున్తి ఆగన్తుకపత్తమ్పి దాతుం, ఇదం పన అప్పహోనకే ఆరోపేతబ్బం. సచే పహోతి, ఆగన్తుకపత్తం న వట్టతి, ఛిన్దితబ్బమేవా"తి (మహావ. అట్ఠ. ౩౬౦). కథినం పన **ఛిన్నకమేవ** వట్టతి, ఆవేణికలక్ఖణత్తా, "ఛిన్నకం దిగుణం నప్పహోతీ"తి వచనాభావతో చాతి సన్నిట్ఠానమేత్థ గన్తబ్బన్తి.

ధుతఙ్గన్తి అనుపసమ్పన్నానం తేచీవరికధుతఙ్గాభావతో తిచీవరేనేవ తేచీవరికోతి, తేసం అధిట్ఠానాభావతో "**అధిట్ఠితేనేవా**"తి వత్తబ్బం హోతూతి చే? న, ధుతఙ్గభేదేన విరోధప్పసఙ్గతో. చతుత్థచీవరసాదియనేన హి ధుతఙ్గభేదో, న తిచీవరవిప్పవాసేన, నాపి అతిరేకచీవరసాదియనేన, నాపి అతిరేకచీవరధారణేన. యస్మా పన భిక్ఖూనం ఏవ భగవతా అధిట్ఠానవసేన నవ చీవరాని అనుఞ్ఞాతాని, జాతివసేన చ వుత్తాని, న ఏవం అనుపసమ్పన్నానం, తస్మా నేసం చీవరనియమాభావా న తం ధుతఙ్గం అనుఞ్ఞాతం గహట్ఠానం వియ. తస్మా తస్స సమాదానవిధానే అవచనతో చ సన్నిట్ఠానమేత్థ గన్తబ్బన్తి.

సాసఙ్కసమ్మతోతి కఙ్ఖావితరణియం (కఙ్ఖా. అట్ఠ. సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా) సాసఙ్కసిక్ఖాపదే విసుం అఙ్గాని న వుత్తాని, "సేసమేత్థ చీవరవగ్గస్స దుతియసిక్ఖాపదే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బ"న్తి వుత్తం, న చ పనేతం వుత్తం. తత్థ రత్తివిప్పవాసో చతుత్థమఙ్గం, ఇధ ఛారత్తవిప్పవాసో, అయమేత్థ విసేసోతి. తస్మా అఙ్గసామఞ్ఞతో చ సమ్ముతిసామఞ్ఞతో చ సాసఙ్కసిక్ఖాపదమేవిదన్తి ఇదం నిప్పదేసం, తం సప్పదేసం మాసపరమత్తా. తత్థ బహిగామేపి గామసీమం ఓక్కమిత్వా వసిత్వా పక్కమన్తస్స అనాపత్తి, ఇధ న తథా. ఇధ అనన్తరే అనన్తరే అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియం, తత్థ సత్తమేతి అయం ఇమేసం ద్విన్నం విసేసో. అఙ్గాని పన చీవరనిక్ఖేపనఙ్గసమ్పత్తితో విపరియాయేన, ఇధ వుత్తనయేన చ సిద్ధత్తా న వుత్తాని. తాని కామం న వుత్తాని, తథాపి చతుత్థమఙ్గం విసేసితబ్బం, న పన విసేసితం. కిం కారణం? ఇధ వుత్తనిస్సజ్జనక్కమేన నిస్సజ్జిత్వా ఆపత్తిదేసనతో, తత్థాపన్నాపత్తివిమోక్ఖదీపనత్థం. సంవచ్ఛరవిప్పవుత్థమ్పి రత్తివిప్పవుత్థమేవ, పగేవ ఛారత్తవిప్పవుత్థం. ఏవం సన్తేపి తత్థ యథావుత్తఅఙ్గసమ్పత్తియా సతి తత్థ వుత్తనయేనేవ నిస్సజ్జితబ్బం. హేమన్తే, గిమ్హే వా నిస్సజ్జతి చే? ఇధ వుత్తనయేనాపి నిస్సజ్జితుం వట్టతీతి ఞాపనత్థం చతుత్థమఙ్గం న విసేసితన్తి నో తక్కోతి ఆచరియో. మాసాతిక్కన్తం, దసాహాతిక్కన్తమ్పి చీవరం "దసాహాతిక్కన్త"న్తి వత్వా నిస్సట్ఠమేవ, న ఊనమాసం హుత్వా "దసాహాతిక్కన్త"న్తి వత్వా, మాసాతిక్కన్త"న్తి వత్వాతి ఏకే. తథాపి సచే పచ్చాసాచీవరం హోతి, నిస్సగ్గియం. "దసాహాతిక్కన్త"న్తి వత్వా మూలచీవరం పన "మాసాతిక్కన్త"న్తి వత్వా నిస్సజ్జితబ్బం.

"**సన్తరుత్తర**"న్తి వా "సఙ్ఘాటి"న్తి వా "చీవర"న్తి వా కిం తిచీవరం, ఉదాహు అఞ్ఞమ్పీతి? కిఞ్చేత్థ – యది తిచీవరమేవ పటిసిద్ధం, పరియాపన్నవసేన అచ్ఛిన్నచీవరఅఛన్దనథోవాపనవిఞ్ఞత్తిఆదివిరోధో. అథ అఞ్ఞమ్పి "నిట్ఠితచీవరస్మి"న్తి ఏవమాదినా విరోధోతి? వుచ్చతే – న నియమతో వేదితబ్బం యథాసమ్భవం గహేతబ్బతో. తథా హి "చీవరం నిక్ఖిపిత్వా సన్తరుత్తరేన జనపదచారికం పక్కమన్తీ"తి (పారా. ४२०) ఏవమాదీసు తిచీవరమేవ, "న, భిక్ఖవే, సన్తరుత్తరేన గామో పవిసితబ్బో (మహావ. ౩౬౨), సన్తరుత్తరపరమం తతో చీవరం సాదితబ్బ"న్తి (పారా. ౫౨౩-౫౨४) ఏవమాదీసు యం కిఞ్చి, తథా "సగుణం కత్వా సఙ్ఘాటియో దాతబ్బా, నివాసనం దాతబ్బం, సఙ్ఘాటి దాతబ్బా, హన్ద తే, ఆవుసో , సఙ్ఘాటి, దేహి మే

పట”న్తి ఏవమాదీసు. వుత్తఞ్హేతం “సబ్బఞ్హి చీవరం సఙ్ఘటితత్థేన ‘సఙ్ఘాటీ’తి వుచ్చతీ”తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౮౯౮). తథా “నిట్ఠితచీవరస్మి”న్తి ఏత్థాపీతి ఏకే. అన్తోసమయే యావదత్థం చీవరం అనుఞ్ఞాతం, తం సబ్బం కరియమానం కదా నిట్ఠానం గచ్ఛిస్సతి, తస్మా తిచీవరమేవాతి ఏకే.

అచీవరస్సానాపత్తి పచ్చుద్ధారాదిసిద్ధితోతి కిం వుత్తం హోతి – ఉదోసితసిక్ఖాపదస్స నిప్పయోజనభావప్పసఙ్గతో తిచీవరవిప్పవాసే తేచీవరస్స ఆపత్తీతి ఏకే. తత్థేతం వుచ్చతి న హోతి ఆపత్తి పచ్చుద్ధారాదిసిద్ధితో. “అనాపత్తి అన్తోఅరుణే పచ్చుద్ధరతి విస్సజ్జేతీ”తి (పారా॰ ౪౮౬) హి వుత్తం. అఞ్ఞథా పచ్చుద్ధరన్తస్స, అన్తోఅరుణే విస్సజ్జేన్తస్స చ యావ అఞ్ఞో నాధిట్ఠాతి, తావ ఆపత్తిం ఆపజ్జతి యథావుత్తనయేనేవ. అఞ్ఞథా సత్తబ్భన్తరేన విప్పవాసస్సాతి విప్పవాసతో యథారుతంయేవ సతి విప్పవాసే విప్పవాసతో, అవిప్పవాసే సతి అవిప్పవాసతోతి.

ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. అకాలచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానస్స దుబ్బిజానత్తా తం దస్సేతుం ‘‘**అపిచ భిక్ఖూన**’’న్తిఆది వుత్తం. విహారపరియన్తే నివిట్ఠధువసన్నిపాతట్ఠానతో వా పరియన్తే ఠితభోజనసాలతో వా నిబద్ధవసనకఆవాసతో వాతి ఏవం గహేతబ్బం. సచే విహారే సన్నిపతితభిక్ఖూహి సద్ధిం ఏకాబద్ధా హుత్వా యోజనసతమ్పి పూరేత్వా నిసీదన్తి, యోజనసతమ్పి ఉపచారసీమా హోతీతి అత్థో. “సమానసంవాసకసీమాయా”తి వుత్తే ఖణ్డసీమాదీసు ఠితానం న పాపుణాతి, తాసం విసుం సమానసంవాసకసీమత్తాతి చ సమానసంవాసకఅవిప్పవాససీమానం ఇదం నానత్తం. “అవిప్పవాససీమాయ దమ్మీ”తి దిన్నం పన గామే ఠితానం న పాపుణాతి. కస్మా? “ఠపేత్వా గామఞ్చ గాముపచారఞ్చా”తి (మహావ॰ ౧౪౪) వచనతో. “సమానసంవాసకసీమాయా”తి దిన్నం పన యస్మిం ఠానే అవిప్పవాససీమా అత్థి, తత్థ ఠితానమ్పి. ‘‘**తత్ర ఠితానఞ్చ పాపుణాతీ**’’తి చ, “ఖణ్డసీమాయం ఠత్వా ‘సీమట్ఠకసఙ్ఘో గణ్హాతూ’తి వుత్తే ఉపచారసీమాయ ఏవ పరిచ్ఛిన్దిత్వా దాతబ్బ”న్తి చ, “తేసం బహిసీమట్ఠానమ్పి పాపుణాతి యావ కథినస్సుబ్భారాతి అత్థో”తి చ, “అనత్థతే పన కథినే అన్తోహేమన్తే సచే విహారం పవిసిత్వా ‘వస్సంవుట్ఠసఙ్ఘస్స దమ్మీ’తి వదతి, యే తత్థ వస్సచ్ఛేదం అకత్వా పచ్ఛిమవస్సంవుట్ఠా, తేసం బహిసీమట్ఠానమ్పి పాపుణాతీ”తి వినయధరా పరిచ్ఛిన్దన్తి, అట్ఠకథాయం పన అనాగతం. తస్మా **సమన్తపాసాదికాయం** “లక్ఖణఞ్ఞూ వదన్తీ”తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) వుత్తన్తి చ, “‘చీవరమాసతో పట్ఠాయ యావ హేమన్తస్స పచ్ఛిమో దివసో, తావ వస్సావాసికం దేమా’తి వుత్తే కథినం అత్థతం వా హోతు, అనత్థతం వాతి యం సమన్తపాసాదికావచనం (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯), ఏత్థాపి యది అత్థతం, పురిమవస్సంవుట్ఠా పఞ్చ మాసే. యది అనత్థతం, పచ్ఛిమవస్సంవుట్ఠా చత్తారో మాసే లభన్తీతి వినిచ్ఛయో”తి చ లిఖితం.

‘‘**యేహి మయ్హం యాగు పీతా**తి యేహి నిమన్తితేహి మయ్హం యాగు పీతాతి అధిప్పాయో. తస్మా యేహి నిమన్తితేహి యాగు పీతా, తేసంయేవ పాపుణాతీతి వుత్తం. అఞ్ఞథా ‘యేహి మయ్హం యాగు పీతా’తి వుత్తే నిమన్తితా వా హోన్తు, అనిమన్తితా వా, యేహి పీతా, తేసం పాపుణితబ్బానీ”తి వదన్తి. ఏత్థ “నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే”తి వదన్తో ఞాపేతి ఏత్థన్తరే తిణ్ణమ్పి అకాలచీవరానం ఉప్పత్తిఅభావన్తి. కస్మా పన పదభాజనే విత్థారితానీతి? వుచ్చతే – ఇదం పన సిక్ఖాపదం అధిట్ఠానం సన్ధాయ న వుత్తం కిన్తు పఠమసిక్ఖాపదే దసాహపరమం అనుజానిత్వా తస్మిం అప్పహోన్తే సచే

పచ్చాసా అత్థి, తమేవ వడ్ఢేత్వా మాసమనుజానన్తో ఇమమ్పి అత్థవిసేసం దీపేతి. అకాలచీవరం నామ సమ్ముఖీభూతేన భాజేతబ్బం. తం పన "ఆకఙ్ఖమానేన భిక్ఖునా పటిగ్గహేతబ్బ"న్తి ఇమినా సిక్ఖాపదేన వడ్ఢేత్వా వుత్తన్తి. తస్మా తీణిపి పదభాజనే విత్థారితానీతి.

''**ఖిప్పమేవ కారేతబ్బన్తి సీఘం అన్తోదసాహేయేవ కారేతబ్బ**''న్తి ఇదం పన పహోనకభావే పురిమసిక్ఖాపదలక్ఖణేనాతి దీపేతుం వుత్తం. తస్మా ఏవం "సీఘ"న్తి వా "లహు"న్తి వా ఆదినా అవత్వాపి "దసాహ"'తి వుత్తన్తి. అత్థతకథినస్స ఏవం హోతు, అనత్థతే పన కథినే కథన్తి వుత్తే అనత్థతస్స పటిక్ఖేపతం దస్సేతీతి వుత్తో అపస్సన్తో విఘాతం ఆపజ్జతీతి (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౪౯౯-౨౦౦) లిఖితం.

అకాలచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

''**సాకియానియో వియ సుద్ధభిక్ఖునిసఙ్ఘే వా**''తి ఇదం "భిక్ఖునీ నామ ఉభతోసఙ్ఘే ఉపసమ్పన్నా"తి (పారా॰ ౨౦౨) ఇమినా విరుజ్ఝతీతి చే? న, అధిప్పాయాజాననతో . భిక్ఖూనం సన్తికే ఉపసమ్పదాయ పటిక్ఖిత్తత్తా తదనుప్పసఙ్గభయా ఏవం వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

ఏకేన వత్థునాతి యేన కేనచి పఠమేన. **అవుత్తా వా ధోవతీతి** అవుత్తా ధోవతి, రజతి ఆకోటేతీతి అత్థో. "'అవుత్తా'తి వచనతో అవాదాపేత్వా ధోవనాదీసు అనాపత్తీ"తి లిఖితం. ఇధ చీవరం నామ నివాసనపారుపనూపగమేవ. యది ఏవం "నివాసనపారుపనూపగమేవ వత్తబ్బ"న్తి చే? తం న వత్తబ్బం "పురాణచీవర"న్తి ఇమినావ సిద్ధత్తా. వుత్తఞ్హేతం "పురాణచీవరం నామ సకిం నివత్థమ్పి సకిం పారుతమ్పీ"తి (పారా॰ ౨౦౨).

పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరప్పటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉపచారో ద్వాదసహత్థో. అచిత్తకత్తా కథం పంసుకూలం వట్టతీతి చే? తాయ తస్స భిక్ఖునో అదిన్నత్తా, భిక్ఖునా చ తతో భిక్ఖునితో అగ్గహితత్తా చ.

చీవరప్పటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఞాతకప్పవారితే వా విఞ్ఞాపేన్తస్సాతి ఏత్థ చ సఙ్ఘవసేన పవారితేసు పమాణమేవ వట్టతి. పుగ్గలికప్పవారణాయ యం యం పవారేతి, తం తంయేవ విఞ్ఞాపేతబ్బన్తి లిఖితం.

అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పకతియా సన్తరుత్తరేన చరతి కథినపలిబోధవసేన వా సాసఙ్కసిక్ఖాపదవసేన వా. ఏత్థ సియా – “న మత్తం జానిత్వా బహుం చీవరం విఞ్ఞాపేస్సన్తి, దుస్సవాణిజ్జం వా”తిఆదినా (పారా॰ ౫౨౨) ఉజ్ఝాయన్తానం సుత్వా భగవాపి ఛబ్బగ్గియే భిక్ఖూ “కథఞ్హి నామ తుమ్హే మోఘపురిసా న మత్తం జానిత్వా బహుం చీవరం విఞ్ఞాపేస్సథా”తి (పారా॰ ౫౨౨) వత్వా సిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞత్తత్తా చ ఇమిస్సం కఙ్ఖావితరణియం “బహుచీవరవిఞ్ఞాపనవత్థుస్మిం పఞ్ఞత్త”న్తి వుత్తత్తా, **సమన్తపాసాదికాయం** “న హి అనచ్ఛిన్నచీవరా అత్తనో అత్థాయ సాఖాపలాసం భఞ్జితుం లభన్తి, అచ్ఛిన్నచీవరానం పన అత్థాయ లభన్తీ”తి వుత్తత్తా చ అఞ్ఞస్సత్థాయ పమాణం విఞ్ఞాపేతుం వట్టతీతి చే? న, కస్మా? అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదస్స అట్ఠుప్పత్తియా ఏవ అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తి వారితా. తస్స సిక్ఖాపదస్స అనాపత్తి. పాళియం (పారా॰ ౫౨౧) “అఞ్ఞస్సత్థాయా”తి ఇమిస్సా అనాపత్తిపాళియా అఞ్ఞస్సత్థాయ విఞ్ఞాపేన్తో తస్స ఞాతకప్పవారితే ఏవ విఞ్ఞాపేతి, న అఞ్ఞేతి వచనతో చ వారితా. తస్మా భగవాపి “బహుం చీవరం విఞ్ఞాపేస్సథా”తి (పారా॰ ౫౨౨) విగరహిత్వా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేన్తో “అభిహట్ఠుం పవారేయ్యా”తి వుత్తనయేనేవ పమాణతో గహణం అనుజాని, న అఞ్ఞస్సత్థాయ పమాణతో విఞ్ఞాపనం. యస్మా పనిమం సిక్ఖాపదం అఞ్ఞస్సత్థాయ విఞ్ఞాపనవత్థుస్మింయేవ పఞ్ఞత్తం, తస్మా ఇధ “అఞ్ఞస్సత్థాయా”తి న వుత్తం, న న లబ్భతీతి కత్వా.

అట్ఠకథాసు “అఞ్ఞాతకప్పవారితట్ఠానే పకతియా బహుమ్పి వట్టతి, అచ్ఛిన్నకారణా పమాణమేవ వట్టతీ”తి వుత్తం. తం “అనాపత్తి ఞాతకానం పవారితాన”న్తి (పారా॰ ౫౨౬) వుత్తఅనాపత్తిపాళియా న సమేతీతి సమన్తపాసాదికాయం (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౨౬) వుత్తత్తా ఇధాపి వుత్తనయేనేవ ఞాతకప్పవారితే విఞ్ఞాపేన్తస్స అత్తనో ధనేన గణ్హన్తస్స అనాపత్తీతి లిఖితం. “అఞ్ఞస్సత్థాయా”తి నిదానవిరోధతో న వుత్తం, తథాపి అనన్తరే వుత్తనయేనేవ లబ్భతి ఏవాతి వదన్తి.

తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పఠమఉపక్ఖటే ‘‘**పుబ్బే అప్పవారితో**’’తి (పారా॰ ౫౨౮) వచనతో తస్మిం ఖణే పవారితోపి అప్పవారితోవ హోతీతి వేదితబ్బం.

ఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుతియఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దుతియఉపక్ఖటేన కిం పయోజనన్తి చే? నత్థి పయోజనం, కేవలం అట్ఠుప్పత్తివసేన పన పఞ్ఞత్తం భిక్ఖునియా రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదం వియ. ఏవం సన్తే సఙ్గీతికారకేహి సఙ్గీతిం అనారోపేతబ్బం భవేయ్య వినాపి తేన తదత్థసిద్ధితో, అనిస్సరత్తా, అనారోపేతుం అనుఞ్ఞాతత్తా చ. వుత్తఞ్హేతం “ఆకఙ్ఖమానో, ఆనన్ద, సఙ్ఘో…పే… సమూహనేయ్యా”తి (దీ॰ ని॰ ౨.౨౧౬; చూళవ॰ ౪౪౧). ఇదం సబ్బమకారణం. న హి బుద్ధా అప్పయోజనం వచనం నిచ్ఛారేన్తి, పగేవ సిక్ఖాపదం. తేనేవాహ అట్ఠకథాయం “ఇమినావ నయేన అత్థో వేదితబ్బో. ఇదఞ్హి పురిమస్స అనుపఞ్ఞత్తిసదిస”న్తిఆది. అనుపఞ్ఞత్తి చ

నిప్పయోజనం నత్థి. తంసదిసఞ్చేతం, న నిప్పయోజనన్తి దస్సితం హోతి. ఏవం సన్తే కో పనేత్థ అత్థవిసేసోతి? తతో ఆహ “**కేవలం తత్థ ఏకస్స పీళా కతా, ఇధ ద్విన్నం, అయమేత్థ విసేసో**”తి. ఇమినా అత్థవిసేసేన కో పనఞ్ఞో అతిరేకత్థో దస్సితోతి? **పోరాణగణ్ఠిపదే** తావ వుత్తం “ఏకస్మిమ్పి వత్థుస్మిం ఉభిన్నమ్పి పీళా కాతుం న వట్టతీతి అయమతిరేకత్థో దస్సితో”తి. తేనేతం దీపేతి “న కేవలం పటిలద్ధచీవరగణనాయ ఏవ ఆపత్తిగణనా, పీళితపుగ్గలసఙ్ఖాతవత్థుగణనాయపీ”తి.

హోన్తి చేత్థ –

“వత్థుతో గణనాయపి, సియా ఆపత్తి నేకతా;
ఇతి సన్దస్సనత్థఞ్చ, దుతియూపక్ఖటం ఇధ.

“కాయసంసగ్గసిక్ఖాయ, విభఙ్గే వియ కిన్తేతం;
ఏకిత్థియాపి నేకతా, ఆపత్తీనం పయోగతో”తి. (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౫౩౨);

అపిచేతం సిక్ఖాపదం తంజాతికేసు సిక్ఖాపదేసు సబ్బేసుపి గహేతబ్బవినిచ్ఛయస్స దస్సనప్పయోజనన్తి వేదితబ్బం. ఆహ చ –

“అఞ్ఞాతికాయ బహుతాయ విమిస్సతాయ;
ఆపత్తియాపి బహుతా చ విమిస్సతా చ;
ఇచ్చేవమాదివిధిసమ్భవదస్సనత్థం ;
సత్థా ఉపక్ఖటమిదం దుతియం అవోచా”తి. (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౫౩౨);

తస్సాయం సఙ్ఖేపతో అధిప్పాయపుబ్బఙ్గమా విచారణా – పురాణచీవరం ఏకమేవ భిక్ఖు భిక్ఖునీహి ద్వీహి, బహూహి వా ధోవాపేతి, భిక్ఖునిగణనాయ పాచిత్తియగణనా. తథా ద్విన్నం, బహూనం వా సాధారణం ఏకమేవ చీవరం అఞ్ఞత్ర పారివత్తకా పటిగ్గణ్హాతి, ఇధాపి తథా ద్విన్నం, బహూనం వా సాధారణమేకం విఞ్ఞాపేతి, విఞ్ఞత్తపుగ్గలగణనాయ ఆపత్తిగణనా. తథా అఞ్ఞేసుపి ఏవరూపేసు సిక్ఖాపదేసు నయో నేతబ్బో. అయం తావ **బహుతాయ** నయో.

విమిస్సతాయ పన ఞాతికాయ, అఞ్ఞాతికాయ చ ఏకం ధోవాపేతి, ఏకతో నిట్ఠాపనే ఏకం పాచిత్తియం. అథ ఞాతికా పఠమం థోకం ధోవిత్వా ఠితా, పున అఞ్ఞాతికా సుధోతం కరోతి, నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం. అథ అఞ్ఞాతికా పఠమం ధోవతి, పచ్ఛా ఞాతికా సుధోతం కరోతి, అఞ్ఞాతికాయ పయోగవసేన భిక్ఖునో దుక్కటమేవ. అఞ్ఞాతికాయ, ఞాతికాయ చ అఞ్ఞాతికసఞ్ఞీ, వేమతికో, ఞాతికసఞ్ఞీ వా ధోవాపేతి, యథావుత్తనయేన నిస్సగ్గియదుక్కటాదిఆపత్తిభేదగణనా వేదితబ్బా. తథా అఞ్ఞాతికాయ, ఞాతికాయ చ సన్తకం చీవరం ఉభోహి ఏకతో దియ్యమానం పటిగ్గణ్హాతి, నిస్సగ్గియమేవ. అథ అఞ్ఞాతికాయ ఏవ హత్థతో పటిగ్గణ్హాతి, నిస్సగ్గియమేవ. అథ ఞాతికాయ హత్థతో పటిగ్గణ్హాతి, అనాపత్తి. అథ ఉభోసు అఞ్ఞాతికాదిసఞ్ఞీ, వుత్తనయేనేవ నిస్సగ్గియదుక్కటాదిఆపత్తిభేదగణనా వేదితబ్బా. తథా అఞ్ఞాతికవిఞ్ఞత్తిఆదీసుపి యథాసమ్భవం నయో నేతబ్బో. అయం విమిస్సతాయ నయో.

ఆదిసద్దేన పన అనేకే అఞ్ఞాతికా విఞ్ఞత్తా, విఞ్ఞత్తపుగ్గలగణనాయ దుక్కటం. ఏకో దేతి, ఏకో న దేతి, నిస్సగ్గియం. అథ అవిఞ్ఞత్తో దేతి, న నిసగ్గియం. అథ విఞ్ఞత్తావిఞ్ఞత్తానం సాధారణం విఞ్ఞత్తో దేతి, నిస్సగ్గియం. ఉభో దేన్తి, నిస్సగ్గియమేవ. అవిఞ్ఞత్తో దేతి, నిస్సగ్గియేన అనాపత్తి. విఞ్ఞత్తస్స వచనేన అవిఞ్ఞత్తో దేతి, అనాపత్తి ఏవ. తథా ఉపక్ఖటాదీసుపి యథాసమ్భవం నయో నేతబ్బో.

ఏత్తావతా సఙ్ఖేపతో అఞ్ఞాతికాయాదిగాథా వుత్తాధిప్పాయా హోతి. యం పనేత్థ భిక్ఖునియా రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదం నిప్పయోజనతాయ నిదస్సనం వుత్తం, తస్స పయోజనవిసేసో తస్మింయేవ ఆవిభవిస్సతీతి . ఏవమేవ అఞ్ఞత్థపి వచనేన, విసేసఅట్ఠుప్పత్తివసేన చ సిక్ఖాపదేసు ఞాతబ్బం విసేసప్పయోజనన్తి.

దుతియఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా

''**ఠానం భఞ్జతి, ఆగతకారణం వినాసేతీ**''తి వుత్తత్తా పున చోదనం న లభతీతి ఏకే. ఆగమనస్స సాత్థకం న హోతి, చీవరం న లభిస్సతి పటిసన్థారస్స కతత్తాతి ఏకే. చోదనాలక్ఖణం న హోతీతి కత్వా వుత్తన్తి ఏకే. "ధమ్మదేసనాధిప్పాయాదినా న పటిసన్థారో కాతబ్బో"తి **ఉపతిస్సత్థేరో** "'ఆగతకారణం వినాసేతీ'తి చోదనాఠానాని భఞ్జతి, చోదేతుకామో అకత్తబ్బమకాసి, తప్పచ్చయా వత్తభేదే దుక్కట"న్తి చ వదతి. **ధమ్మసిరిత్థేరో** పన "ఆసనే చే నిసీదతి, ఏకాయ నిసజ్జాయ ద్వే ఠానాని భఞ్జతి. ఆమిసం చే పటిగ్గణ్హాతి, ఏకేన పటిగ్గహణేన ద్వే ఠానాని భఞ్జతి. ధమ్మం చే భాసతి, ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదే వుత్తపరిచ్ఛేదాయ ఏకాయ వాచాయ ద్వే ఠానాని భఞ్జతి. తం సన్ధాయ 'ఆగతకారణం వినాసేతీ'తి వుత్త"న్తి వదతి. "ఏసో ఖో"తి వుత్తేన సఞ్ఞత్తో ఏకో, "అయం వేయ్యావచ్చకరోతి...పే.... అవుత్తేపి చోదేతుం వట్టతీ"తి వుత్తో దుతియో, సచే పన దూతో గచ్ఛన్తోవ "అహం తస్స హత్థే దస్సామీ"తిఆదినా వుత్తో తతియో, "అఞ్ఞం వా పేసేత్వా ఆరోచాపేతీ"తి వుత్తో చతుత్థోతి యథా భిక్ఖునా నిద్దిట్ఠా చత్తారో, తథేవ దూతేన నిద్దిట్ఠా చత్తారో. **ముఖవేవటికకప్పియకారకో, పరమ్ముఖకప్పియకారకో చే**తి ఏతేసు అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేసు వియ పటిపజ్జితబ్బన్తి లిఖితం.

రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చీవరవగ్గో పఠమో.

౨. ఏళకలోమవగ్గో

౧. కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కారాపేయ్యాతి అత్తనో చ పరస్స చ ఉభిన్నం ఇచ్ఛా కోసియం ఏకతో గణ్హిత్వా వుత్తం, ఉభో వా ఏకతో కరోన్తీతి అత్థతో వేదితబ్బం. తత్థ అత్తనా కతం చే, "నిస్సజ్జనకాలే సయం కతం నిస్సగ్గియ"న్తి వత్తబ్బం. ఉభోహి చే కతం, యథాపాళిమేవ.

కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సుద్ధకాళకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

యథా పఠమే “ఏకేనపి కోసియంసునా”తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం, తథా ఇధ “ఏకేనపి అఞ్ఞేన అమిస్సితాన”న్తి వచనాభావతో అఞ్ఞేన మిస్సభావే సతిపి అపఞ్ఞాయమానరూపకం చే, “సుద్ధకాళక”మిచ్చేవ వుచ్చతీతి వదన్తి.

సుద్ధకాళకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా

“తులయిత్వా”తి వచనతో యథా తులాధారణాయ కాళకాధికా న హోన్తి, తథా కాళకానం ద్వే భాగా గహేతబ్బా ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన. **“ఏకస్సాపి కాళకలోమస్స అతిరేకభావే నిస్సగ్గియన్తి** వచనం తులాధారణాయ కిఞ్చాపి న సమేతి, అచిత్తకత్తా పన సిక్ఖాపదస్స పుబ్బే తులాయ ధారయిత్వా ఠపితేసు ఏకమ్పి లోమం తత్థ పతేయ్య, నిస్సగ్గియన్తి అయమధిప్పాయోతి నో తక్కో”తి ఆచరియో. వుత్తపరిచ్ఛేదేన అగ్గహణం **అకిరియా,** సన్థతకరణం **కిరియా.**

ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

“ఓరేన చే ఛన్నం వస్సాన”న్తి వుత్తత్తా ఛబ్బస్సే పరిపుణ్ణే కాతుం వట్టతీతి నిట్ఠానదివసతో పట్ఠాయ ఛన్నం వస్సానం పరిచ్ఛేదో వేదితబ్బో. యాని పనేత్థ అతిరేకఛబ్బస్సవసేన వా సమ్ముతివసేన వా కతాని, సబ్బాని తాని ఏకతో పరిభుఞ్జితుం వట్టన్తీతి. గిలానస్స చ ఏకం నప్పహోతీతి అనేకమ్పి వట్టతి. యతో పట్ఠాయ రోగస్స మన్దతాయ సన్థతం ఆదాయ గన్తుం సక్కోతి, తతో పట్ఠాయ సమ్ముతి వా రోగో వా న రక్ఖతీతి ఏకే. అపిచ ఛవస్సబుద్ధనిమ్మలం సిక్ఖాపదం విచారేతుం గమ్భీరత్తా. తస్మా ఛవస్సే కమ్మం కతన్తి.

ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కస్మా పనేత్థ “సన్థతం పన భిక్ఖునా”తి సిక్ఖాపదం అపఞ్ఞపేత్వా “నిసీదనసన్థత”న్తి పఞ్ఞత్తం, నను ఏత్థ కారణేన భవితబ్బన్తి? అత్థి కారణం, చీవరసఞ్ఞితాయ సన్థతానం ఉజ్ఝితత్తా తేసం అచీవరభావదస్సనత్థం తథా పఞ్ఞత్తం భగవతాతి వుత్తం హోతి. తస్మా తే భిక్ఖూ తేచీవరికధుతఙ్గభేదభయా సన్థతే చతుత్థచీవరసఞ్ఞితాయ సన్థతాని ఉజ్ఝిత్వా తేరస ధుతఙ్గాని సమాదయింసు, భగవా చ తేసం సన్థతం అనుజాని. తతో తేసం భిక్ఖూనం ఏవం హోతి “నిసీదనచీవరసణ్ఠానమ్పేతం నిసీదనసన్థతం నో భగవతా అనుఞ్ఞాతం చతుత్థచీవరభావేన, పగేవ కతసన్థతం వా”తి. తతో “సన్థతే తేసం చీవరసఞ్ఞితా న భవిస్సతీ”తి తదత్థం భగవతా “సన్థత”న్తి అపఞ్ఞపేత్వా “నిసీదనసన్థత”న్తి పఞ్ఞత్తన్తి అధిప్పాయో. ఇమేసు పన పఞ్చసు సన్థతేసు పురిమాని తీణి వినయకమ్మం కత్వా పటిలభిత్వాపి పరిభుఞ్జితుం న వట్టన్తి అకప్పియత్తా, పచ్ఛిమాని ద్వే

వట్టన్తీతి (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౨౬౯-౨౭౭) లిఖితం. కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? "అనాపత్తి అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతీ"తి (పారా॰ ౨౮౦) వచనతోతి వేదితబ్బం.

నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

''అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్సా''తి ఇమినా పకతియా దీఘమగ్గం పటిపన్నస్స ఉప్పన్నానిపి తియోజనపరమమేవ హరితబ్బాని, పగేవ అప్పటిపన్నస్సాతి దస్సేతి. పటిపన్నస్స చే, అద్ధానం నామ పటిపన్నస్స అకామా వస్సంవుట్ఠభిక్ఖునియా మగ్గప్పటిపత్తి వియాతి దస్సేతి. అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్స నిస్సగ్గియన్తి వా సమ్బన్ధో. తేనేవ వాసాధిప్పాయస్స పటిప్పస్సద్ధగమనుస్సాహత్తా "అప్పటిపన్నో"తి సఙ్ఖం గతస్స అనాపత్తీతి సిద్ధం. ఇమస్మిం పన అత్థవికప్పే "భిక్ఖునో పనేవ ఏళకలోమాని ఉప్పజ్జేయ్యుం...పే.... అసన్తేపి హారకే అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్స నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ"న్తి యోజనా వేదితబ్బా. యస్మా వా ఏళకలోమానం ఉప్పత్తిట్ఠానతో పట్ఠాయ తియోజనపరమతా అధిప్పేతా, మగ్గం అప్పటిపన్నస్స చ తియోజనపరమతా నత్థి, తస్మా **''అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్స ఉప్పజ్జేయ్యు''**న్తి వుత్తం. తేన అచ్ఛిన్నం పటిలభిత్వా హరతో చ అనాపత్తీతి సిద్ధం. పటిలాభో హి తేసం ఉప్పత్తి నామాతి.

''ఆకఙ్ఖమానేన భిక్ఖునా పటిగ్గహేతబ్బానీ''తి ఇమినా అత్తనా పటిగ్గహితానంయేవ తియోజనాతిక్కమే ఆపత్తీతి దస్సేతి. తేన అనాకఙ్ఖమానేన పరసన్తకాని పటిగ్గహితాని హరన్తస్స అనాపత్తీతి సిద్ధం.

అఙ్గేసు "అత్తనో సన్తకతా"తి నత్థి, అయమత్థో "భిక్ఖునో ఉప్పజ్జేయ్యు"న్తి ఇమినా, "అచ్ఛిన్నం పటిలభిత్వా"తి ఇమినా చ దీపితో హోతీతి వేదితబ్బో. **పోరాణగణ్ఠిపదే** చ "అఞ్ఞం భిక్ఖుం హరాపేన్తో గచ్ఛతి చే, ద్విన్నమ్పి అనాపత్తీ"తి వుత్తం. తస్మా ద్వే భిక్ఖూ తియోజనపరమం పత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స భణ్డం పరివత్తేత్వా చే హరన్తి, అనాపత్తీతి సిద్ధం.

తియోజనపరమం సహత్థా హరితబ్బానీతి తియోజనపరమమేవ అత్తనా హరితబ్బాని, తం కిమత్థన్తి? సీమాయ ఏతపరమతో. వుత్తఞ్హేతం "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తియోజనపరమం సీమం సమ్మన్నితు"న్తి (మహావ॰ ౧౪౦). వాసాధిప్పాయేన, పచ్చాగమనాధిప్పాయేన వా గచ్ఛతో ఏతపరమతా చ. వుత్తఞ్హేతం "ఛబ్బగ్గియా భిక్ఖూ అతిమహతియో సీమాయో సమ్మన్నన్తి...పే.... భిక్ఖూ ఉపోసథం ఆగచ్ఛన్తా ఉద్దిస్సమానేపి పాతిమోక్ఖే ఆగచ్ఛన్తి, ఉద్దిట్ఠమత్తేపి ఆగచ్ఛన్తి, అన్తరాపి పరివసన్తీ"తి (మహావ॰ ౧౪౦).

అసన్తే హారకేతి ఆణత్తియా హారకే అసతి. కమ్బలస్స ఉపరి నిసీదిత్వా గచ్ఛన్తస్స సచే ఏకమ్పి లోమం చీవరే లగ్గం హోతి, తియోజనాతిక్కమే ఆపత్తి ఏవ కమ్బలతో విజటితత్తాతి లిఖితం. తం కమ్బలస్స పటిగ్గహితత్తా అత్తనో అత్థాయ పటిగ్గహితమేవ హోతీతి యుత్తం.

ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. జాతరూపసిక్ఖాపదవణ్ణనా

“నిబ్బత్తరుక్ఖచ్ఛాయాపి రుక్ఖపరిచ్ఛేదం అనతిక్కన్తా”తి లిఖితం.

జాతరూపసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

జాతరూపరజతపరివత్తనన్తి ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన వుత్తం.

రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అసన్తే పాచిత్తియం దేసేతబ్బమేవాతి ఏత్థ కిం సుద్ధికం పాచిత్తియం, ఉదాహు నిస్సగ్గియన్తి? నిస్సగ్గియం పాచిత్తియమేవ.

కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తత్రిదం పకిణ్ణకం

అట్ఠమసిక్ఖాపదం పరేన అత్తనో అత్థాయ దియ్యమానస్స వా పారివత్తకభావేన దియ్యమానస్స వా పంసుకూలస్స వా రూపియస్స ఉగ్గణ్హనఉగ్గణ్హాపనసాదియనాని పటిక్ఖిపతి.

నవమం పరస్స వా అత్తనో వా రూపియపరివత్తనం పటిక్ఖిపతి.

దసమం అరూపియపరివత్తనం. “అరూపియే అరూపియసఞ్ఞీ పఞ్చన్నం సహ అనాపత్తీ”తి (పారా॰ ౨౫౧; వి॰ వి॰ టీ॰ ౧.౨౫౧; వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౨౮౭) చ వచనం ఇతరేహి సహ ఆపత్తీతి దీపేతి. అరూపియఞ్చ దుక్కటవత్థు. తస్మా తస్స పరివత్తనే సతి నిస్సగ్గియన్తి ఏకన్తేన వుత్తం. పఞ్చన్నం సహ దుక్కటవత్థూనం పరివత్తనే అనాపత్తిప్పసఙ్గతో అనాపత్తి ఏవాతి పోరాణాతి చే? న, కప్పియవత్థూనంయేవ తత్థ ఆగతత్తా. యది కప్పియవత్థు నిస్సగ్గియం, పగేవ దుక్కటవత్థూతి చే? న, ఆపత్తిగరుకలహుకభావేన వత్థుగరుకలహుకనియమాభావతో.

నిస్సగ్గియవత్థుతో హి ముత్తామణివేళురియాది మహగ్ఘప్పహోనకమ్పి దుక్కటవత్థూతి కత్వా నిస్సగ్గియవత్థుతో ముత్తాది లహుకం హోతి. లహుకేపి వత్థుస్మిం యథేవ దుక్కటవత్థునో పటిగ్గహణే దుక్కటం, తథేవ తస్స వా తేన వా చేతాపనేపి దుక్కటం యుత్తన్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౫౯) అట్ఠకథాచరియా.

అథ వా యం వుత్తం “కప్పియవత్థూనంయేవ తత్థ ఆగతత్తా”తి, తత్థ కిఞ్చాపి దుక్కటవత్థూనిపి అధిప్పేతాని, న పన పాళియం వుత్తాని అనాపత్తివారప్పసఙ్గభయాతి వుత్తం హోతి. ముత్తాదీసుపి వుత్తేసు అనాపత్తియం కప్పియకారకస్స ఆచిక్ఖతి, “ఇదం ముత్తాది అమ్హాకం అత్థి, అమ్హాకఞ్చ ఇమినా చ ఇమినా చ వేళురియాదినా అత్థో”తి భణతి, దసమేన ఆపజ్జతీతి అధిప్పాయో సియా. యస్మా చ ఇదం కప్పియకారకస్స ఆచిక్ఖనాదిసంవోహారో చ, తస్మా తం నవమేన వుత్తన్తి

వేదితబ్బం. కిఞ్చాపి కయవిక్కయేవ హోతి కప్పియవత్థూహి అనుఞ్ఞాతం, ఇమినావ నయేన కిఞ్చాపి దుక్కటవత్థుపి దసమే అధిప్పేతం ఆపజ్జతి, అట్ఠకథావిరోధతో పన నాధిప్పేతమిచ్చేవ గహేతబ్బో.

కా పనేత్థ కారణచ్ఛాయాతి, పఞ్చన్నం సహ తత్థ అనాపత్తిప్పసఙ్గతో అనాపత్తి ఏవాతి చే? న, తత్థ అనాగతత్తా. అనాగతకారణా వుత్తన్తి చే? న, పఞ్చన్నం సహ ఆపత్తివత్థుకస్స అనాపత్తివారలాభే విసేసకారణాభావా, అకప్పియత్తా పఞ్చన్నం సహాపి ఆపత్తియా భవితబ్బన్తి సిద్ధో అట్ఠకథావాదో.

అపరో నయో – యది దుక్కటవత్థునా కయవిక్కయే నిస్సగ్గియం, కప్పియవత్థుమ్హి వుత్తపరియాయో తత్థ లబ్భేయ్య, న పన లబ్భతీతి నవమే ఏవ తాని వత్తబ్బాని. తస్మా సంవోహారో నామ కయవిక్కయోపి అఞ్ఞథా పరివత్తనం పరియాదియిత్వా పవత్తో, కయవిక్కయఞ్చ మోచేత్వా “ఇమినా ఇమం దేహీ’తి చేతాపేతి, వట్టతీ”తి అవత్వా దసమస్స అనాపత్తివారే వుత్తనయేనేవ తేసం పరివత్తనే నిస్సగ్గియానుమతివిరోధతో అట్ఠకథాయం వుత్తనయేనేవ దుక్కటవత్థునా చేతాపనే దుక్కటమేవ. నేసం కయవిక్కయేన నిస్సగ్గియన్తి చే? న, సబ్బస్సపి కయవిక్కయత్తా. తేనేవ వుత్తం “**అన్ధకట్ఠకథాయం** పన ‘సచే కయవిక్కయం సమాపజ్జేయ్య, నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ’న్తి భాసితం, తం దుబ్భాసితం. కస్మా? న హి దానగ్గహణతో అఞ్ఞో కయవిక్కయో నామ అత్థీ”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౯౫), అత్తనో మతియా కయవిక్కయలక్ఖణసమ్మతే దసమస్స అనాపత్తివారే వుత్తనయేనేవ తేసం పరివత్తనే నిస్సగ్గియానుమతివిరోధతో చ. భవతు వా అత్తనో పటిసిద్ధమిదం కారణం, దసమే అవస్సమేవ జానితబ్బానీతి తాని కయవిక్కయానేవాతి తేసం నిస్సగ్గియభావఞ్చ గతానీతి ఏవమ్పి సిద్ధో అట్ఠకథావాదో.

ఏత్థాహు పోరాణా – “అత్తనో సన్తకం రూపియం పరహత్థగతం కరోతి అజ్ఝాచరతి, దుక్కటం. పరస్స రూపియం అత్తనో హత్థగతం కరోతి, అట్ఠమేన నిస్సగ్గియం. ఉగ్గహితవత్థుపరివత్తనే కథం జాతం? అబ్బోహారికం జాతం. అథ పరస్స రూపియం అత్తనో హత్థగతం పఠమం కరోతి, రూపియప్పటిగ్గహణస్స కతత్తా అట్ఠమేన నిస్సగ్గియం. అత్తనో సన్తకం రూపియం పరస్స హత్థగతం పచ్ఛా కరోతి, సంవోహారేన నిస్సగ్గియ”న్తి. “రూపియస్స గహణమత్తేన అట్ఠమేన ఆపత్తి, పచ్ఛా పరివత్తనే నవమేనా”తి హి తత్థ వుత్తం, తం పన యుత్తం. “అజ్ఝాచరతి, దుక్కట”న్తి దువుత్తం. దుక్కటస్స అనియమప్పసఙ్గతో నిస్సజ్జనవిధానేసు దస్సితోవ. కిం వుత్తం హోతి – యది ద్వీహి నిస్సగ్గియేహి భవితబ్బం, నిస్సజ్జనవిధానే “అహం, భన్తే, రూపియం పటిగ్గహేసిం, నానాప్పకారకఞ్చ రూపియసంవోహారం సమాపజ్జి”న్తి వత్తబ్బం భవేయ్య “రూపియం చేతాపేతీ”తి సబ్బత్థ పాళియం రూపియప్పటిగ్గహణస్స వుత్తత్తా.

ఏత్తావతా యం **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం “దుక్కటవత్థునా కయవిక్కయం పరిహరన్తేన చతూసు నిస్సగ్గియవత్థూసు ఏకేకస్మిం గహితే అట్ఠమేన నిస్సగ్గియం హోతి. **దుక్కటవత్థునా దుక్కటవత్థు**న్తి “ఇమినా ఇదం దేహీ”తి గహితే తేనేవ నిస్సగ్గియం హోతి. “కయవిక్కయమ్పి నీహరిత్వా గహితే దుక్కటం, చేతాపితరూపియగ్గహణే అట్ఠమేన, పరివత్తనే నవమేనాతిఆదినా అత్తనా అనుగ్గహేత్వా కప్పియవసేన నీహరిత్వా పఞ్చహి సహధమ్మికేహి సద్ధిం పరివత్తేతుం వట్టతీ”తి, తం విసోధితం హోతి. అపరమ్పి తత్థ వుత్తం “నిస్సజ్జితబ్బే అసతి కథం పాచిత్తియం, దున్నిస్సట్ఠరూపియమ్పి ‘న ఛడ్డేతీ’తి వదన్తస్స విస్సట్ఠో ఉపాసకో తం గహేత్వా అఞ్ఞం చే భిక్ఖునో దేతి, కప్పతీ”తి, తఞ్చ దువుత్తం. న హి గహితత్తా తతో అఞ్ఞం వత్థు హోతి. పున అపరఞ్చ తత్థ వుత్తం “ఇమం ‘గణ్హాహీ’తి వదన్తస్స సద్ధాదేయ్యవినిపాతదుక్కటం, ‘ఏతం దేహీ’తి వదన్తస్స విఞ్ఞత్తిదుక్కట”న్తి, తఞ్చ దువుత్తం. తత్థ హి పయోగదుక్కటం యుత్తం వియ పఞ్ఞాయతి.

పకిణ్ణకం నిట్ఠితం.

ఏళకలోమవగ్గో దుతియో.

౩. పత్తవగ్గో

౧. పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ద్వే అపత్తా, తస్మా ఏతే భాజనపరిభోగేన పరిభుఞ్జితబ్బా, నఅధిట్ఠానూపగానవికప్పనూపగతాతి అత్థోతి చ. **సమణసారుప్పేన పక్కన్తి** అయోపత్తో పఞ్చహి పాకేహి పక్కో హోతి, మత్తికాపత్తో ద్వీహి. “భిక్ఖునియా పత్తసన్నిచ్చయస్స వారితత్తా (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౬౦౨) భిక్ఖుస్సపి తం ‘అననురూప’న్తి కత్వా ‘పురాణపత్తం పచ్చుద్ధరిత్వా’తి వుత్త”న్తి చ లిఖితం, తం న యుత్తం పాళియం “సన్నిచ్చయం కరేయ్యాతి అనధిట్ఠితో అవికప్పితో”తి (పాచి॰ ౭౩౧) వుత్తత్తా. సో హి కథినక్ఖన్ధకే (మహావ॰ ౩౦౬ ఆదయో) నిచ్చయసన్నిధి వియ ఏకోపి పునదివసే “సన్నిచ్చయో”తి వుచ్చతి. అనన్తరసిక్ఖాపదే పన “దుతియో వారితో”తి అధిట్ఠానం నియతం. తస్మా ద్వే పత్తే అధిట్ఠాతుం న లభతి. సచే ఏకతో అధిట్ఠాతి, ద్వేపి అనధిట్ఠితా హోన్తి. విసుం విసుం అధిట్ఠాతి, దుతియో అనధిట్ఠితో. వికప్పేతుం పన బహూపి లభతి. **కాకణికమత్తమ్పీ**తి ఏత్థ **పి**-కారో “ఏకపాకమ్పి జనేతీ”తి పాకం సమ్పిణ్డేతి. అథ వా సచే ఏకపాకేనేవ సారుప్పో, వట్టతీతి పాకపరిమాణం న వుత్తన్తి గహేతబ్బం. అపత్తత్తా **అధిట్ఠానూపగో న హోతి. అపచ్చుద్ధరన్తేన వికప్పేతబ్బో**తి పురాణపత్తం అపచ్చుద్ధరన్తేన సో పత్తో వికప్పేతబ్బోతి అత్థోతి లిఖితం.

పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పవారితేతి ఏత్థ సఙ్ఘవసేన పవారితట్ఠానే పఞ్చబన్ధనేనేవ వట్టతి, పుగ్గలికవసేన పవారితట్ఠానే ఊనపఞ్చబన్ధనేనాపి వట్టతీతి లిఖితం.

యో ఊనపఞ్చబన్ధనత్థం, వుత్తమ్పి చేతం కరో సో;
ఊనపఞ్చబన్ధనత్థం, పత్వాన సన్తికే.

ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**పటిసాయనీయాని పటిగ్గహేత్వా**’’తి వదన్తేన పాదమక్ఖనాదీనం అత్థాయ పటిగ్గహేత్వా ఠపేతుం వట్టతీతి దీపితన్తి లిఖితం. ‘‘**యేసం మంసం కప్పతీ**’’తి వచనేన యేసం మంసం న కప్పతి, తేసం సప్పిఆది న కప్పతీతి వదన్తా అజానిత్వా వదన్తి. యేసఞ్హి మంసం కప్పతి, తేసం సప్పీతిఆది సత్తాహకాలికనిస్సగ్గియవత్థుపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తం. తథా

పణీతభోజనసిక్ఖాపదే యేసం మంసం కప్పతి, తేసంయేవ ఖీరాది పణీతభోజనం, నేతరన్తి దస్సేతుం వుత్తన్తి. **మధు నామ** మధుకరిభమరమక్ఖికానం ఆసయేసు నియ్యాససదిసం **మహామధు** హోతి, తం యావజీవికన్తి చ లిఖితం.

భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పత్తవగ్గో తతియో.

నిస్సగ్గియపాచిత్తియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాచిత్తియకణ్డం

౪. భోజనవగ్గో

౨. గణభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దేవదత్తో కాలే విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, తప్పచ్చయా భగవతా "గణభోజనే పాచిత్తియ"న్తి (పాచి॰ ౨౦౯) సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం. పదభాజనే పన "నిమన్తితా భుఞ్జన్తీ"తి (పాచి॰ ౨౧౮) నిమన్తనమేవ గహేత్వా విభత్తం. **అన్ధకట్ఠకథాయం** పన వత్థువసేన విఞ్ఞత్తియా యాచనమ్పి వుత్తన్తి లిఖితం. కస్మా? పరివారే ఏవ "గణభోజనం ద్వీహాకారేహి పసవతి విఞ్ఞత్తితో వా నిమన్తనతో వా"తి (పరి॰ ౩౨౨) వుత్తత్తా. తస్మా అట్ఠుప్పత్తియంయేవ పాకటత్తా పదభాజనే న వుత్తన్తి వేదితబ్బం. "'ఏకతో గణ్హన్తీ'తి చ గహితభత్తాపి అఞ్ఞో యావ గణ్హన్తి, తావ చే తిట్ఠన్తి, ఏకతో గణ్హన్తి ఏవ నామా"తి చ, "**యో కోచి పబ్బజితో**తి సహధమ్మికేసు, తిత్థియేసు వాతి అత్థో"తి చ, "**సమయాభావో**తి సత్తన్నం అనాపత్తిసమయానం అభావో"తి చ, "సమయలద్ధకేన సహ చత్తారో హోన్తీ"తి చ, "సమయలద్ధకో సయమేవ ముచ్చతి, సేసానం గణపూరకత్తా ఆపత్తికరో హోతీ"తి చ లిఖితం.

ఏత్థాహ – "పటిగ్గహణమేవ హేత్థ పమాణ"న్తి వుత్తం, అథ కస్మా పాళియం "గణభోజనం నామ యత్థ చత్తారో…పే॰… భుఞ్జన్తీ"తి (పాచి॰ ౨౧౮) వుత్తన్తి? వుచ్చతే – తత్థ "భుఞ్జన్తీ"తి పటిగ్గహణనియమవచనం. న హి అప్పటిగ్గహితకం భిక్ఖూ భుఞ్జన్తీతి.

గణభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అఞ్ఞత్ర సమయాతి పన నిమన్తనతో పసవనతో భోజనాపేక్ఖం పాచిత్తియన్తి ఏకే. ఏకో భిక్ఖు పిణ్డాయ చరన్తో భత్తం లభతి, తమఞ్ఞో చూపాసకో నిమన్తేత్వా ఘరే నిసీదాపేసి, న చ తావ భత్తం సమ్పజ్జతి . సచే సో భిక్ఖు పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధభత్తం భుఞ్జతి, ఆపత్తి. కస్మాతి చే? "పరమ్పరభోజనం నామ పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరేన భోజనేన నిమన్తితో తం ఠపేత్వా అఞ్ఞం పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరం భోజనం భుఞ్జతి, ఏతం పరమ్పరభోజనం నామా"తి (పాచి॰ ౨౨౬) వుత్తత్తా. **పఠమకథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ**"న్తి పాఠో.

పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. కాణమాతాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ద్విత్తిపత్తపూరా పటిగ్గహేతబ్బాతి తథానీతపూవేహి అత్థికేన ఉక్కట్ఠపత్తప్పమాణవసేన గహేతబ్బా. "మా ఖో త్వం ఏత్థ పటిగ్గణ్హీ"తి అపాథేయ్యాదిఅత్థాయ సజ్జితసఞ్ఞాయ అతిరేకప్పటిగ్గహణేన ఆరోచనే, అసంవిభాగే చ న ముచ్చతి అచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స. అథ ఉగ్గహితకం గణ్హాతి, న ముచ్చతి ఏవ. అసంవిభాగే పన అనాపత్తి అకప్పియత్తా. అచిత్తకతా పణ్ణత్తిజాననాభావేనేవ, న వత్థుజాననాభావేనాతి ఏకే. "న పాథేయ్యాదిఅత్థాయ సజ్జితభావజానన"న్తి అఙ్గేసు అవుత్తత్తా సచే

సఞ్చిచ్చ న వదతి, పాచిత్తియన్తి పోరాణా వదన్తి. **అతిరేకప్పటిగ్గహణన్తి** తత్థ పఞ్చమంవ అఙ్గం వుత్తం, తస్మా అప్పటిగ్గహితత్తా న పాచిత్తియం, కత్తబ్బాకరణతో పన దుక్కటం. అఞ్ఞథా కిరియాకిరియం ఇదం ఆపజ్జతి. అనివారణం, అనారోచనం వా ఛట్ఠమఙ్గం వత్తబ్బం సియా.

కాణమాతాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఠమపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

భుత్తావీ పవారణం నామ పఞ్చఙ్గికం. తేసు "అసనం పఞ్ఞాయతీ"తి ఏతేనేవ "భుత్తావీ"తి ఏతస్స సిద్ధత్తా విసుం అత్థసిద్ధి న దిస్సతి. దిస్సతి చే, అఙ్గానం ఛక్కత్తదస్సనన్తి (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౨౩౮-౨౩౯) లిఖితం. "**భోజనం పఞ్ఞాయతీ**"తి అభిహటం సన్ధాయ వుత్తం.

కోట్టేత్వా కతచుణ్ణమ్పీతి పి-కారేన కుణ్డకం సమ్పిణ్డేతి. సమపాకభజ్జితానం పన ఆతపసుక్ఖానం వా కుణ్డకం వా యే కేచి తణ్డులా వాతి ఏత్తకమేవ వుత్తత్తా సమపాకభజ్జితానం వీహీనం, వీహిపలాసానం వా తణ్డులచుణ్ణం పవారేతి. తథా ఖరపాకభజ్జితానం కుణ్డకమ్పి పవారేతి. భజ్జితసత్తుయో పిణ్డేత్వా కతో అపక్కసత్తుమోదకోపి పవారేతీతి లిఖితం. సచే అవసిట్ఠం నత్థి, న పవారేతి. కస్మా? అసనసఙ్ఖాతస్స విప్పకతభోజనస్స అభావతో.

అకప్పియమంసం పన కిఞ్చాపి పటిక్ఖిపితబ్బట్ఠానే ఠితం, ఖాదియమానం పన మంసభావం న జహాతి, తస్మా పవారేతి. భోజనసాలాయ భుఞ్జన్తో చే అత్తనో అపాపుణనకోట్ఠాసం అభిహటం పటిక్ఖిపతి, న పవారేతి. కామం పటిక్ఖిపతి, పత్తే పన ఆరామికా ఆకిరన్తి, తం భుఞ్జితుం న వట్టతి. ఇదఞ్హి బుద్ధప్పటికుట్ఠాయ అనేసనాయ ఉప్పన్నేయేవ సఙ్ఘం గచ్ఛతి. యథా హి సఙ్ఘతో లద్ధం పిణ్డం దుస్సీలో దేతి, తఞ్చే పటిక్ఖిపతి, న పవారేతి, ఏవంసమ్పదమిదన్తి చ, విభాగో లజ్జీ చే దేతి, తం నో న అజ్ఝోహరితుకామతాయ పటిక్ఖిపతి, పవారేతీతి చ, "సమంసరసం సమచ్ఛరస"న్తి ఆపజ్జనతో "మంసరస"న్తి వుత్తే పన పటిక్ఖిపతో హోతి, "మంసస్స రసం **మంసరస**"న్తి అయం విగ్గహో నాధిప్పేతోతి చ వుత్తం. భత్తమిస్సకం యాగుం ఆహరిత్వా "యాగుం గణ్హథా"తి వదతి, న పవారేతి. "భత్తం గణ్హథా"తి వుత్తే పవారేతి. కస్మా? యేనాపుచ్ఛితో, తస్స అత్థితాయ. ఏత్థ పన "యాగుమిస్సకం గణ్హథా"తి వదతి, తత్ర చే యాగు బహుతరా వా హోతి, సమసమా వా. భత్తం మన్దం, న పవారేతి. యాగు చే మన్దా, భత్తం బహుతరం, పవారేతి. ఇదఞ్చ సబ్బఅట్ఠకథాసు వుత్తత్తా న సక్కా పటిక్ఖిపితుం. కారణం పనేత్థ దుద్దసం. "భత్తమిస్సకం గణ్హథా"తి వదతి. తత్ర భత్తం బహుతరం వా సమకం వా అప్పతరం వా హోతి, పవారేతి ఏవ. భత్తం వా యాగుం వా అనామసిత్వా "మిస్సకం గణ్హథా"తి వదతి. తత్ర చే భత్తం బహుతరం, సమకం వా హోతి, పవారేతి. అప్పతరం న పవారేతి. తం సబ్బం వీమంసితబ్బన్తి.

ఫలం వా కన్దమూలాది వా పఞ్చహి సమణకప్పేహి కప్పియం అకతన్తి ఏత్థ కప్పియం అకారాపితేహి కదలిఫలాదీహి సద్ధిం అతిరిత్తం కారాపేత్వాపి తం కదలిఫలాదిం ఠపేత్వా అవసేసం భుఞ్జితుం వట్టతి. అమిస్సకరసత్తా పున తాని కప్పియం కారాపేత్వా అఞ్ఞస్మిం భాజనే ఠపేత్వా కారేత్వా భుఞ్జితుం వట్టతి. కస్మా? పుబ్బే తేసు వినయకమ్మస్స అనారుళ్హత్తాతి వదన్తి.

పత్తే రజం పతితం అప్పటిగ్గహితమేవ హోతి. తస్మా పటిగ్గహేత్వావ భిక్ఖా గణ్హితబ్బా. “అపటిగ్గహేత్వా గణ్హతో వినయదుక్కట”న్తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౬౫) వుత్తత్తా ఏతమఞ్ఞేసమ్పి న వట్టతీతి వదన్తి. “తం పన పున పటిగ్గహేత్వా భుఞ్జన్తస్స అనాపత్తీ”తి ఏత్థాపి ఏవమేవ. ఇమస్మిం పన “అతిరిత్తం కతం అనతిరిత్తకతం హోతీ”తి ఏత్థాపి ఏవమేవ. ఇమస్మిం పన “అతిరిత్తం కతం, అనతిరిత్తం కతం హోతీ”తిఆదీహి ఉపపరిక్ఖిత్వా వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి దీపితం. **అలమేతం సబ్బన్తి** ఇదమ్పి తే అధికం, ఇతో అఞ్ఞం న లచ్ఛసీతి అత్థో.

ఆహారత్థాయాతి వికాలే ఏవాతి ఏకే. ‘‘**పఠమకథినసదిసాని. ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో. **కాయకమ్మం** అజ్ఝోహరణతో. **వచీకమ్మం** వాచాయ “అతిరిత్తం కరోథ, భన్తే”తి అకారాపనతోతి వేదితబ్బం.

పఠమపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. దుతియపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

“భుత్తస్మిం పాచిత్తియ”న్తి (పాచి॰ ౨౪౩) మాతికాయం వుత్తత్తా ‘‘**భోజనపరియోసానే పాచిత్తియ**’’న్తి వుత్తం, న అజ్ఝోహారే అజ్ఝోహారే.

దుతియపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. వికాలభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

జమ్బుదీపస్స కాలేన పరిచ్ఛేదోతి ఏవం కిర.

వికాలభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. సన్నిధికారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**దుద్ధోతో హోతీ**’’తిఆదినా నయేన ఇధ వుత్తత్తా, “దుద్ధోతం పత్తం ధోవిత్వా పున

తత్థ అచ్ఛోదకం వా ఆసిఞ్చిత్వా, అఙ్గులియా వా ఘంసిత్వా నిస్నేహభావో జానితబ్బో”తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౫౩) సమన్తపాసాదికాయం వుత్తత్తా చ మత్తికాపత్తస్స కపాలేన పీతో స్నేహో సన్నిధిం కరోతీతి సిద్ధన్తి లిఖితం. **సయం పటిగ్గహేత్వా అపరిచ్చత్తమేవాతి** ఏత్థ **అపరిచ్చత్తం** నామ అనుపసమ్పన్నానం నిరపేక్ఖఅపరిచ్చత్తం అవిజహితం. ‘‘**పటిగ్గహణన్తి** ఏత్థ పటిగ్గహితభావమవిజహితమేవ సన్నిధిం జనేతీ”తి **ధమ్మసిరిత్థేరో**, తం “పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి (పాచి॰ ౨౫౫) పాళియా విరుజ్ఝతి. తస్స పన పున పటిగ్గహణకిచ్చాభావతో వీమంసితబ్బం.

సన్నిధికారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పణీతభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**తేసం మంసఞ్చ ఖీరదధీని చ ఇధ అధిప్పేతానీ**’’తి ఇదం పాచిత్తియవత్థుపరిచ్ఛేదో, న పన కప్పియఖీరాదిపరిచ్ఛేదో, తస్మా యస్స కస్సచి ఖీరాదీని వట్టన్తీతి చ, ‘‘**మహానామసిక్ఖాపదేన కారేతబ్బో**’’తి సఙ్ఘవసేన పవారితే భేసజ్జత్థాయ సప్పిఆదిభేసజ్జపఞ్చకం విఞ్ఞాపేతి చే, తత్థ “న భేసజ్జకరణీయేన భేసజ్జం విఞ్ఞాపేతీ”తి ఏత్థ సఙ్గహం గచ్ఛతి, తస్మా “తేన పాచిత్తియ”న్తి (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౨౬౧) చ లిఖితం.

పణీతభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. దన్తపోనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**సరీరావయవేనా**’’తి వుత్తత్తా ముఖేన పటిగ్గహణం అనుఞ్ఞాతం. “చిఞ్చాదిపత్తేసు భూమియం అత్థతేసు న వట్టతి, కల్లఖేత్తే తత్థ వట్టతీ”తి చ, ‘‘**సామం గహేత్వా**’’తి ఇమినా న కేవలం సప్పదట్ఠంయేవ, అఞ్ఞమ్పి దట్ఠం విసేసేతి. సామం గహేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ”తి చ లిఖితం.

దన్తపోనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భోజనవగ్గో చతుత్థో.

౫. అచేలకవగ్గో

౧. అచేలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అచేలకాదయో యస్మా, తిత్థియావ మతా ఇధ;
తస్మా తిత్థియనామేన, తికచ్ఛేదో కతో తతో.

అతిత్థియస్స నగ్గస్స, తథా తిత్థియలిఙ్గినో;
గహట్ఠస్సాపి భిక్ఖుస్స, కప్పతీతి వినిచ్ఛయో.

అతిత్థియస్స చిత్తేన, తిత్థియస్స చ లిఙ్గినో;
సోతాపన్నాదినో దాతుం, కప్పతీతిధ నో మతి.

అచేలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. సభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అనుపవిసిత్వా నిసీదనచిత్తేన **సచిత్తకతా**తి వేదితబ్బా.

సభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪-౫. రహోపటిచ్ఛన్నరహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

చతుత్థం పఠమానియతే, **పఞ్చమం** దుతియానియతే వుత్తనయమేవ. ఇధ పఞ్చమం ఉపనన్దస్స చతుత్థం హోతి.

రహోపటిచ్ఛన్నరహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. చారిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సభత్తో సమానోతి నిమన్తనభత్తోతి పోరాణా. సన్తం భిక్ఖుం, అనాపుచ్ఛా, పురేభత్తం పచ్ఛాభత్తం, అఞ్ఞత్ర సమయాతి అయమేత్థ చతుబ్బిధా అనుపఞ్ఞత్తి. తత్థ **సమయా** ద్వే సమయా. **భత్తియఘరన్తి** నిమన్తితస్స ఘరం వా సలాకాభత్తాదిదాయకానం వా ఘరం. ‘‘**సముట్ఠానాదీని పఠమకథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో, ‘‘ఇధ నిమన్తనా అకప్పియనిమన్తనా’’తి ఏకే.

పురేభత్తఞ్చ పిణ్డాయ, చరిత్వా యది భుఞ్జతి;
సియా పరమ్పరాపత్తి, పచ్ఛాభత్తం న సా సియా.

పచ్ఛాభత్తఞ్చ గమికో, పుబ్బగేహం యది గచ్ఛే;
ఏకే ఆపత్తియేవాతి, అనాపత్తీతి ఏకచ్చే.

కులన్తరస్సోక్కమనే, ఆపత్తిమతయో హి తే;
సమానభత్తపచ్చాసా, ఇతి ఆహు ఇధాపరే.

మతా గణికభత్తేన, సమేన్తి నం నిమన్తనే;
విస్సజ్జనం సమానన్తి, ఏకే సమ్ముఖతాపరే.

సన్నిట్ఠానత్థికేహేవ, విచారేతబ్బభేదతో;
విఞ్ఞూ చారిత్తమిచ్చేవ, సిక్ఖాపదమిదం విదూ. (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౨౯౪);

చారిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. మహానామసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పణీతభోజనసిక్ఖాపదే ‘‘మహానామసిక్ఖాపదేన కారేతబ్బో’’తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పణీతభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) యం వుత్తం, తస్సత్థో సఙ్ఘవసేన పవారితే భేసజ్జత్థాయ సప్పిఆదిభేసజ్జపఞ్చకం విఞ్ఞాపేతి చే, ‘‘నభేసజ్జేన కరణీయేన భేసజ్జం విఞ్ఞాపేతీ’’తి (పాచి॰ ౩౦౯) వచనేన పాచిత్తియన్తి (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩౧౦) లిఖితం. ‘‘తయా ఇమినావ పవారితమ్హా, అమ్హాకఞ్చ ఇమినా చ ఇమినా చ అత్థో’’తి యథాభూతం ఆచిక్ఖిత్వా విఞ్ఞాపేతుం గిలానోవ లభతి, న ఇతరోతి చ, ‘‘అఞ్ఞస్స అత్థాయా’’తి అస్స ఞాతకప్పవారితే, అత్తనో వా ఞాతకప్పవారితేతి అత్థోతి చ, ‘‘**అపరియన్తప్పవారణాయ పవారితే**’’తి సఙ్ఘవసేన, పుగ్గలవసేన చ పవారేత్వా దాయకా. తస్మా ‘‘సఙ్ఘప్పవారణతా’’తి వత్వా ‘‘పుగ్గలప్పవారణతా’’తి న వుత్తన్తి చ,

‘‘**పరియన్తాతిక్కమో**’’తి వచనేన గిలానో గహితో, తస్మా ‘‘గిలానాగిలానతా’’తి న వుత్తం. ఏవం సన్తేపి ‘‘సఙ్ఘప్పవారణాయ పవారణతా’’తి పాఠోతి చ లిఖితం, వీమంసితబ్బం.

మహానామసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఉయ్యుత్తసేనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

హత్థిఆదీసు ఏకమేకన్తి అన్తమసో ఏకపురిసారుళ్హహత్థిమ్పి, ఏకం సరహత్థం పురిసమ్పి. **సముట్ఠానాదీని ఏళకలోమసదిసాని, ఇదం పన లోకవజ్జం, అకుసలచిత్తం తివేదన**’’న్తి పాఠో.

ఉయ్యుత్తసేనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సేనావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా

కేనచి పలిబుద్ధస్సాతి వేరికేన వా ఇస్సరేన వా కేనచి రుద్ధస్స. సేనాపరిక్ఖేపేన వా పరిక్ఖేపారహట్ఠానేన వా సఞ్చరణట్ఠానపరియన్తేన వా పరిచ్ఛిన్దితబ్బా.

సేనావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అచేలకవగ్గో పఞ్చమో.

౬. సురాపానవగ్గో

౧. సురాపానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘సురా’’తి వా ‘‘న వట్టతీ’’తి వా జానిత్వా పివనే అకుసలమేవాతి లిఖితం. **అకుసలచిత్త**న్తి యేభుయ్యేన తం సన్ధాయ కిర వుత్తం. అథ కస్మా వినయట్ఠకథాయం ‘‘అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయా’’తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౩౨౯) వుత్తన్తి చే? సచిత్తకపక్ఖే అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయాతి.

సురాపానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అఙ్గులిపతోదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కాయసంసగ్గసఙ్ఘాదిసేసాపత్తిభావే సమానేపి **భిక్ఖునియాపి అనుపసమ్పన్నేపి** దుక్కటం, ఉపసమ్పన్నే ఏవ పాచిత్తియన్తి ఏవం పుగ్గలాపేక్ఖం దస్సేతుం ‘‘**అఙ్గులిపతోదకే పాచిత్తియ**’’న్తి వుత్తం. **సతి కరణీయే**తి ఏత్థ పురిసం సతి కరణీయే ఆమసతోతి అధిప్పాయో, న ఇత్థిం.

అఙ్గులిపతోదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. హసధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా

''చిక్ఖల్లం వా''తి వచనతో సక్ఖరమ్పి ఖిపనకీళాయ కీళతో దుక్కటమేవ. ఉపరిగోప్ఫకే పాచిత్తియం, అఞ్ఞత్థ దుక్కటన్తి పాచిత్తియవత్థుఅత్థవసేన **''ఉదకే హసధమ్మే పాచిత్తియ''**న్తి వుత్తం.

ఇదం సఞ్ఞావిమోక్ఖం చే, తికపాచిత్తియం కథం;
కీళితంవ అకీళాతి, మిచ్ఛాగాహేన తం సియా.

ఏత్తావతా కథం కీళా, ఇతి కీళాయం ఏవాయం;
అకీళాసఞ్ఞీ హోతేత్థ, వినయత్థం సమాదయే.

ఏకన్తాకుసలో యస్మా, కీళాయాభిరతమనో;
తస్మా అకుసలం చిత్తం, ఏకమేవేత్థ లబ్భతీతి. (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩౩౬);

హసధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అనాదరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తస్స వచనన్తి ''అయం ఉక్ఖిత్తకో వా వమ్భితో వా గరహితో వా ఇమస్స వచనం అకతం భవిస్సతీ''తి అనాదరియం కరోతి. **ధమ్మ**న్తి కథాయం ధమ్మో నస్సేయ్య వా వినస్సేయ్య వా అన్తరధాయేయ్య వా, తం వా అసిక్ఖితుకామో అనాదరియం కరోతి. ''లోకవజ్జం అతిక్కమిత్వా 'ఇదం అమ్హాకం ఆచరియుగ్గహో'తి వదన్తస్స న వట్టతీ''తి (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩౪౪) లిఖితం.

అనాదరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. జోతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

''విసిబ్బనాపేక్ఖో''తి వుత్తత్తా అఞ్ఞస్స వట్టతి, అఞ్ఞోసుఞ్ఞ.

జోతిసేకమనేకే వా, జాలేన్తి మునయో సహ;
ఏకో సోపేతి నానేకో, అధిప్పాయవిసేసతో.

జోతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. దుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

మోరక్ఖిమణ్డలమజ్జలపిట్ఠీనన్తి న ఏకన్తతో, అధికం, ఓరఞ్చాతి వదన్తి. ఏకకోణేపి వట్టతి, ఏవం యత్థ కత్థచి ఏకబిన్దుపి వట్టతీతి.

దుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. వికప్పనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**సముట్ఠానాదీని పఠమకథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో. ఏత్థ పరిభోగేన **కాయకమ్మం.** అపచ్చుద్ధరణేన **వచీకమ్మం.**

వికప్పనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. అపనిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ససూచికే సూచిఘరే సూచిగణనాయ ఆపత్తియోతి పోరాణా.

అపనిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సురాపానవగ్గో ఛట్ఠో.

౭. సప్పాణకవగ్గో

౧. సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా

వత్థుగణనాయ కమ్మబన్ధగణనాచేతనామారణానం, న కమ్మబన్ధగణనాయ చేతనామారణా. ఏత్థ ఏకచేతనాయ బహుపాణకా మరన్తీతి అయం విభాగో వేదితబ్బో.

సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సప్పాణకన్తి పాణకానం మరణవసేన పాచిత్తియం, న సప్పాణకఉదకపరిభోగవసేన పాచిత్తియం, తస్మా ఏవ ‘‘**పణ్ణత్తివజ్జ**’’న్తి వుత్తం. అసుద్ధచిత్తత్తా పాచిత్తియం, సుద్ధచిత్తే అనాపత్తి. పదీపుజ్జలనే వియ పణ్ణత్తివజ్జతా వుత్తాతి లిఖితం.

జలే పక్ఖిపనం పుబ్బం, జలప్పవేసనం ఇదం;

ఏవం ఉభిన్నం నానాత్తం, ఞేయ్యం ఞాణవతా సదాతి. (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩౮౭)

సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

అఞ్ఞం ఉపసమ్పాదేతీతి –

ఉపజ్ఝాయో సచే సామం, కమ్మవాచఞ్చ సావేతి;
కమ్మం రుహతి ఇచ్చేకే, నేతి వినయకోవిదో.

దుక్కటం విహితం యస్మా, ఆచరియస్స గణస్స చ;
తస్మా భిన్నావ ఆచరియ-ఉపజ్ఝాయా విసుం ఇధాతి.

ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఇధ ఏకతోఉపసమ్పన్నా, సిక్ఖమానా, సామణేరీతి ఇమా తిస్సోపి సఙ్గహం గచ్ఛన్తి, ఇమాసం పన తిస్సన్నం సమయో రక్ఖతి, అయమిమాసం, మాతుగామస్స చ విసేసోతి వేదితబ్బం.

సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**తం దిట్ఠిం అప్పటినిస్సట్ఠేనాతి** లద్ధినానాసంవాసకం సన్ధాయా’’తి లిఖితం. **తిచిత్తన్తి** ఏత్థ విపాకాబ్యాకతచిత్తేన సహసేయ్యం కప్పేయ్యాతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. అఞ్ఞథా సచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స కిరియాబ్యాకతం సన్ధాయ న యుజ్జతి.

ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కణ్టకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘అయం సమణుద్దేసో పారాజికో హోతి. సచే తం దిట్ఠిం పటినిస్సజ్జతి, సఙ్ఘస్స ఆరోచేత్వా సఙ్ఘానుమతియా పబ్బాజేతబ్బో’’తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం, తం న యుత్తం. దణ్డకమ్మనాసనా హి ఇధాధిప్పేతా. యది సో పారాజికో హోతి, లిఙ్గనాసనా నామ సియా. ‘‘**తే పటిసేవతో నాలం అన్తరాయాయా**’’తి చ దిట్ఠి సత్థరి అసత్థాదిదిట్ఠి న హోతి. సచే సా యస్స ఉప్పజ్జతి, సో పారాజికో హోతి, తస్మిమ్పి ఏవమేవ పటిపజ్జితబ్బం, సంవరే అతిట్ఠన్తో లిఙ్గనాసనాయ నాసేతబ్బోతి (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౪౨౮) ఆచరియస్స తక్కో.

కణ్టకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సప్పాణకవగ్గో సత్తమో.

౮. సహధమ్మికవగ్గో

౪. పహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అఙ్గేసు న మోక్ఖాధిప్పాయతా వియ అమరణాధిప్పాయతా వత్తబ్బాతి చే? న వత్తబ్బా. కస్మా? యో భిక్ఖు సయం పహారం దాతుకామో, సో అధిప్పాయేన తస్స మరణే పయోగవిరహోవాతి కత్వా అమరణాధికారత్తా కేవలం అమరణాధిప్పాయో ఏవ సోతి తా వియ తా న వుత్తా. మోక్ఖాధిప్పాయస్స పన కోపో నత్థి, తస్మా అనాపత్తీతి వుత్తం.

పహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. తలసత్తికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తలమేవ **తలసత్తికం**. "పోథనసమత్థట్ఠేన **సత్తిక**''న్తి ఏకే. యస్మా పహరితుకామతాయ పహరతో పురిమేన పాచిత్తియం, కేవలం ఉచ్చారేతుకామతాయ ఉగ్గిరణమత్తే కతే ఇమినా పాచిత్తియం. ఇమినా పన విరజ్ఝిత్వా పహారో దిన్నో, తస్మా నపహరితుకామతాయ దిన్నత్తా దుక్కటం. కిమిదం దుక్కటం పహారపచ్చయా, ఉదాహు ఉగ్గిరణపచ్చయాతి? పహారపచ్చయా ఏవ దుక్కటం, పురిమం ఉగ్గిరణపచ్చయా పాచిత్తియన్తి సదుక్కటం పాచిత్తియం యుజ్జతి. పురిమఞ్హి ఉగ్గిరణం, పచ్ఛా పహారో. న చ పచ్ఛిమం పహారం నిస్సాయ పురిమం ఉగ్గిరణం అనాపత్తివత్థుకం భవితుమరహతీతి నో తక్కోతి (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ४७६) ఆచరియో.

తలసత్తికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పరో కుక్కుచ్చం ఉప్పాదేతు వా, మా వా, తం అప్పమాణం. ''**కుక్కుచ్చుప్పాదన**''న్తి తతియమఙ్గం తస్స అధిప్పాయవసేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఉపస్సుతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉపస్సుతిన్తి యథా ఉపకుజ్జం "సమీపకుజ్జ"న్తి వుచ్చతి, తథా ఉపస్సుతి "సమీపస్సుతీ"తి వేదితబ్బా. యత్థ ఠితో సుణాతి, తం **ఠాన**న్తి అత్థో. **సుతీ**తి పనేత్థ పరేసం వచనసద్దో చ. సో హి సుయ్యతీతి **సుతి** నామ. ఉపసుయ్యతి వా ఏత్థాతి **ఉపస్సుతి**. ఓకాసో హి **సుతి** నామ. **ఇమేసం సుత్వా**తి ఏత్థ "వచన"న్తి పాఠసేసో.

సముట్ఠానాదీని అతీతద్వయసదిసానీతి న గహేతబ్బాని. **థేయ్యసత్థసముట్ఠానం. సియా కిరియం** గన్త్వా సవనే. **సియా అకిరియం** ఠితట్ఠానం ఆగన్త్వా వదన్తానం అజానాపనవసేన సముట్ఠానతో. ''**సఞ్ఞావిమోక్ఖం, సచిత్తకం, లోకవజ్జం, కాయకమ్మం, వచీకమ్మం, అకుసలచిత్తం, దుక్ఖవేదన**''న్తి లిఖితం.

ఉపస్సుతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. కమ్మప్పటిబాహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అప్పమత్తకవిస్సజ్జనకేన పన చీవరం కరోన్తస్స సేనాసనక్ఖన్ధకవణ్ణనాయం (చూళవ. ౩౨౮) వుత్తప్పభేదాని సూచిఆదీని అనపలోకేత్వాపి దాతబ్బాని. తతో అతిరేకం దేన్తేన అపలోకనకమ్మం కాతబ్బం. ఏవం కతం పన అపలోకనం కమ్మలక్ఖణమేవాతి అధిప్పాయో. ఏవం సబ్బత్థ **కమ్మలక్ఖణం** వేదితబ్బం. గామసీమావిహారేసు ఓసారణాదీని సఙ్ఘకమ్మానియేవ న వట్టన్తి. విస్సజ్జియవేభఙ్గియాని పన వట్టన్తి. "సఙ్ఘస్స సన్తక"న్తి సామఞ్ఞతో అవత్వా "ఇమస్మిం విహారే సఙ్ఘస్స సన్తక"న్తి అపలోకేతబ్బన్తి చ, ''**సముట్ఠానాదీని అదిన్నాదానసదిసాని, ఇదం పన దుక్ఖవేదన**''న్తి పాఠోతి చ లిఖితం.

కమ్మప్పటిబాహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. ఛన్దంఅదత్వాగమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సన్నిపాతం అనాగన్త్వా చే ఛన్దం న దేతి, అనాపత్తీతి ఏకే. దుక్కటన్తి ఏకే ధమ్మకమ్మన్తరాయకరణాధిప్పాయత్తా.

ఛన్దంఅదత్వాగమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. దుబ్బలసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అకప్పియేన వాతి సువణ్ణరజతమయమఞ్చాదినా. **కప్పియమఞ్చో సమ్పటిచ్ఛితబ్బో**తి "సఙ్ఘస్స దేమా"తి దిన్నం సన్ధాయ వుత్తం, తేహి పన "విహారస్స దేమా"తి వుత్తే సువణ్ణరజతమయాదిఅకప్పియమఞ్చాపి సమ్పటిచ్ఛితబ్బాతి చ, "అరఞ్ఞరో బహుఉదకగణ్హనకో"తి చ, ''**సఙ్ఘికపరిభోగేన వా**తి సచే ఆరామికాదయో పటిసామేత్వా పటిదేన్తి, పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ"తి చ, "కంసలోహాదిభాజనం సఙ్ఘస్స దిన్నమ్పి పారిహారియం న వట్టతీ"తి (చూళవ. అట్ఠ. ౩౨౧) **సమన్తపాసాదికాయం** వుత్తత్తా అత్తనో హత్థేన గహేత్వా పటిసామితుం న లభతీతి చ, "వేధకో కాయబన్ధనస్సాతి వదన్తీ"తి చ, "హిఙ్గు హిఙ్గులిహరితాలమనోసిలా అఞ్జనానీ"తి పాఠోతి చ, "దారుమయో వా...పే.... అపాదకోపి సముగ్గో"తి పాఠోతి చ, ''**దారుమయో తుమ్బో**తి దారుమయో ఉదకతుమ్బో"తి చ, "ధమ్మకరణతులానోపానఫలకాదీసూ"తి చ లిఖితం.

దుబ్బలసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. పరిణామనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఏకో భిక్ఖు ఉక్ఖిత్తకస్స దాతుకామో హోతి, తస్స దానం నివారేత్వా అఞ్ఞస్స దాపేతి, అనాపత్తి. తథా సద్ధాదేయ్యవినిపాతనం కరోన్తస్స దాపేతి, అత్తనో నిస్సితకా ఇత్థన్నామస్స పత్తం దాతుకామా ఆపుచ్ఛన్తి, "విసభాగో ఏసో, సభాగస్స దేహీ"తి వదతి. అనాపత్తి అత్తనో భారభూతత్తా. తస్స పన దాతుకామం అఞ్ఞస్స దాపేతి , ఆపత్తి ఏవ. సబ్బత్థ ఆపుచ్ఛిత్వా దాతుకామం యథాసుఖం విచారేతుం లభతి.

పరిణామనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సహధమ్మికవగ్గో అట్ఠమో.

౯. రతనవగ్గో

౧. అన్తేపురసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అసయనిఘరేతి పరిక్ఖిత్తస్స బహిభూతేసు రుక్ఖమూలాదీసు. “సచే ఖత్తియోవ హోతి, నాభిసిత్తో, అభిసిత్తోవ హోతి, న ఖత్తియో, రక్ఖతీ”తి ఆచరియో “ఖత్తియతా, అభిసిత్తతా”తి ఆపత్తియా అఙ్గభావేన వుత్తత్తా. **సముట్ఠానాదీని పఠమకథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో.

అన్తేపురసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. రతనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సబ్బోపి కథామగ్గో **భణ్డాగారికసీసేన** నిక్ఖిపనం, గోపనఞ్చ పటిక్ఖిపిత్వా పవత్తో.

రతనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. వికాలగామప్పవేసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘సన్తం భిక్ఖు’’న్తి చ **‘‘అనాపుచ్ఛా’’తి** చ **‘‘తథారూపా అచ్చాయికాతి చ ఇమాతి ఏత్థ తిస్సో’’తి** పాఠో. **‘‘సముట్ఠానాదీని కథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ’’న్తి** పాఠో.

వికాలగామప్పవేసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. సూచిఘరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తం అస్సాతి తం భేదనకం అస్స పాచిత్తియస్స అత్థి పఠమం భేదనం కత్వా పచ్ఛా దేసేతబ్బత్తా. ఏస నయో ఇతరేసుపి. **వాసిజటేతి** వాసిదణ్డకే.

సూచిఘరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. మఞ్చపీఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అట్ఠఙ్గులపాదకన్తి భావనపుంసకం. తులాసఙ్ఖాతే ఠపనమేవ అట్టకరణం.

మఞ్చపీఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. తూలోనద్ధసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కిఞ్చాపి పటిలాభేయేవ పాచిత్తియం వియ దిస్సతి, పరిభోగే ఏవ పన ఆపత్తి దట్ఠబ్బా. “అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి (పాచి॰ ౫౨౮) వచనం ఏత్థ సాధకం.

తూలోనద్ధసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కిఞ్చాపి నిసీదనస్స జాతి న దిస్సతి ఏత్థ, తథాపి చీవరక్ఖన్ధకే అనుఞ్ఞాతత్తా, “నవ చీవరాని అధిట్ఠాతబ్బానీ”తి ఏత్థ చ పరియాపన్నత్తా చీవరజాతి ఏవస్స జాతీతి వేదితబ్బం. “లాభే సదసం, అలాభే అదసమ్పి వట్టతీ”తి ఏకే, తం న యుత్తం “నిసీదనం నామ సదసం వుచ్చతీ”తి (పాచి॰ ౫౩౧-౫౩౨) తస్స సణ్ఠాననియమనతో.

నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

రతనవగ్గో నవమో.

సుద్ధపాచిత్తియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాటిదేసనీయకణ్డం

౧. పఠమపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

యామకాలికాదీసు ఆహారత్థాయ ఏవ దుక్కటం. తమ్పి ఆమిసేన అసమ్భిన్నరసే, సమ్భిన్నే పన ఏకరసే పాటిదేసనీయమేవ.

పఠమపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**సముట్ఠానాదీని కథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో.

దుతియపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఆరామే వా ఆరామూపచారే వా పటిగ్గహేత్వా అజ్ఝోహరన్తస్సాతి ఆరామే వా ఆరామూపచారే వా పటిగ్గహేత్వా ఆరామే వా ఆరామూపచారే వా అజ్ఝోహరన్తస్సాతి అత్థో.

బహారామే పటిగ్గహితం అజ్ఝారామే భుఞ్జన్తస్స అనాపత్తి. అఙ్గేసు చ ‘‘అజ్ఝారామే వా ఆరామూపచారే వా పటిగ్గహణ’’న్తి గహేతబ్బం. అజ్ఝారామే హి దస్సితే ఆరామూపచారం దస్సితమేవాతి. ‘‘**సముట్ఠానాదీని కథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో.

చతుత్థపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాటిదేసనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సేఖియకణ్డం

సేఖియేసు సతిపి వీతిక్కమే అనాదరియాపేక్ఖస్సేవ ఆపత్తీతి దస్సనత్థం కారకో న వుత్తో. అయఞ్హి వినయధమ్మతా, యదిదం సాపేక్ఖే కారకనిద్దేసో, సో వుత్తనియమే విధి, భుమ్మకరణఞ్చ. అట్ఠజఙ్ఘలాధికమ్పి ఓతారేత్వా నివాసేతుం వట్టతి. తతో పరం ఓతారేన్తస్స దుక్కటన్తి **మహాఅట్ఠకథాయం** వుత్తం. **ఆరామే వాతి** బుద్ధుపట్ఠానాదికాలే. **పారుపితబ్బన్తి** ఉత్తరాసఙ్గకిచ్చవసేన వుత్తం.

రత్వాతి ఏత్థ గచ్ఛన్తోపి పరిస్సయాభావం ఓలోకేతుం లభతియేవాతి (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౫౮౨) లిఖితం. యథా వాసూపగతస్స అన్తరఘరే కాయం వివరిత్వా నిసీదితుం వట్టతి, తథా తస్స సన్తికే గన్తుకామస్సపి కాయబన్ధనం అబన్ధిత్వా సఙ్ఘాటిం అపారుపిత్వా గామప్పవేసనమనారోచేత్వా యథాకామం గన్తుం వట్టతి. తస్మా అద్ధానమగ్గగమనకాలే ఏకో భిక్ఖు గామప్పవేసనవత్తం పూరేత్వా గామం పవిసిత్వా ఏకం ఆవసథం పురతోవ రితం పత్వా పరిక్ఖారం ఠపేత్వా వాసూపగతో చే హోతి, ఇతరేహి తస్స సన్తికం యథాసుఖం గన్తుం వట్టతి. కో పన వాదో చతూహపఞ్చాహం వాసమధిట్ఠాయ వసితభిక్ఖూనం సన్తికం గన్తుఞ్చ వాసూపగతానం సన్తికం గన్తుఞ్చ వట్టతీతి. బుద్ధపూజమ్పి యథాసుఖం గన్తుం వట్టతి. వుత్తమ్పి చేతం అట్ఠకథాయం "అనాపత్తి కారణం పటిచ్చ తహం తహం ఓలోకేతీ"తి. తత్థ **కారణం** నామ ఆమిసపూజాతి వేదితబ్బాతి లిఖితం.

ఛబ్బీసతిసారుప్పవణ్ణనా నిట్ఠితా.

యస్మా "సమతిత్తికో పిణ్డపాతో పటిగ్గహేతబ్బో"తి (పాచి॰ ౬౦౨-౬౦౩) వచనం పిణ్డపాతో సమపుణ్ణో పటిగ్గహేతబ్బోతి దీపేతి, తస్మా అత్తనో హత్థగతే పత్తే పిణ్డపాతో దియ్యమానో థూపీకతోపి చే హోతి, వట్టతీతి దీపితో హోతి. సూపోదనవిఞ్ఞత్తియం ముఖే పక్ఖిపిత్వా విప్పటిసారే ఉప్పన్నే పున ఉగ్గిరితుకామస్సాపి సహసా చే పవిసతి, ఏత్థ **అసఞ్చిచ్చ భుఞ్జతి** నామ. విఞ్ఞత్తికతఞ్చ అకతఞ్చ ఏకస్మిం ఠానే రితం సహసా అనుపధారేత్వా గహేత్వా భుఞ్జతి, **అస్సతియా భుఞ్జతి** నామ.

సయం యానగతో హుత్వా, యథా **యానగతస్స** చే;
అలం వత్తుం తథా నాలం, సఛత్తో **ఛత్తపాణినో**.

''**సూపోదనవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదం థేయ్యసత్థసముట్ఠానం, కిరియం, సఞ్ఞావిమోక్ఖం, సచిత్తకం, లోకవజ్జం, కాయకమ్మం, వచీకమ్మం, అకుసలచిత్తం, దుక్ఖవేదన**''న్తి పాఠో.

సేఖియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భిక్ఖుపాతిమోక్ఖవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

భిక్ఖునీపాతిమోక్ఖవణ్ణనా

పారాజికకణ్డం

అభిలాపమత్తమేవాతి ఏత్థ దహరవసేన "భన్తే"తి చ వుడ్ఢవసేన "ఆవుసో"తి చ తత్థ దువిధో అభిలాపో, ఇధ పన వుడ్ఢదహరానం "అయ్యా"తి ఏకమేవ.

కాయసంసగ్గే వుత్తనయేనాతి ఏత్థ తబ్బహులనయేన కిరియసముట్ఠానతా వుత్తా. "కాయసంసగ్గం సమాపజ్జేయ్యా"తి అవత్వా పన "సాదియేయ్యా"తి వుత్తత్తా అకిరియతోపి సముట్ఠాతీతి వేదితబ్బం. యథా చేత్థ, ఏవం హేట్ఠా "మనుస్సిత్థియా తయో మగ్గే మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తస్స ఆపత్తి పారాజికస్సా"తిఆదినా (పారా. ౫౬) నయేన కిరియసముట్ఠానతం వత్వా తదనన్తరం "భిక్ఖుపచ్చత్థికా మనుస్సిత్థిం భిక్ఖుస్స సన్తికం ఆనేత్వా వచ్చమగ్గేన అఙ్గజాతం అభినిసీదేన్తి, సో చే పవేసనం సాదియతీ"తిఆదినా (పారా. ౫౮) నయేన అకిరియసముట్ఠానస్సపి వుత్తత్తా పఠమపారాజికాయపి తబ్బహులనయేనేవ కిరియసముట్ఠానతా వేదితబ్బా. న హి పవేసనసాదియనాదిమ్హి కిరియసముట్ఠానతా దిస్సతి.

అఙ్గజాతచలనఞ్చేత్థ న సారతో దట్ఠబ్బం "సో చే పవేసనం న సాదియతి, పవిట్ఠం న సాదియతి, ఠితం న సాదియతి, ఉద్ధరణం సాదియతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి (పారా. ౫౮) ఏత్థ ఠితసాదియనే పకతియాపి పరిపుణ్ణచలనత్తా. సాదియనపచ్చయా పటిసేవనచలనఞ్చేత్థ న దిస్సతేవాతి తబ్బహులనయేనేవ కిరియసముట్ఠానతా గహేతబ్బా.

అపిచ భిక్ఖునియాపి పఠమపారాజికే తస్స సాదియనస్స సరూపేన వుత్తత్తా తదనురూపవసేన విభఙ్గనయమనోలోకేత్వా "కిరియసముట్ఠాన"మిచ్చేవ వుత్తం. యథా చేతేసు తబ్బహులనయేన కిరియసముట్ఠానతా వుత్తా, తథా సురాదీనం అకుసలేనేవ పాతబ్బతా. ఇతరథా "యం అకుసలేనేవ ఆపజ్జతి, అయం లోకవజ్జా, సేసా పణ్ణత్తివజ్జా"తి వుత్తే లోకవజ్జపణ్ణత్తివజ్జానం నియమలక్ఖణసిద్ధి హోతి, తథా తం అవత్వా "యస్సా సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, అయం లోకవజ్జా, సేసా పణ్ణత్తివజ్జా"తి (కఙ్ఖా. అట్ఠ. పఠమపారాజికవణ్ణనా) వుత్తే లోకవజ్జవచనం నిరత్థకం సియా వత్థుఅజాననపక్ఖేపి అకుసలేనేవ పాతబ్బత్తా. యస్మా తత్థ సురాపానవీతిక్కమస్స అకుసలచిత్తుప్పాదో నత్థి, తస్మా **ఖన్ధకట్ఠకథాయం** "మజ్జపానే పన భిక్ఖునో అజానిత్వాపి బీజతో పట్ఠాయ మజ్జం పివన్తస్స పాచిత్తియం. సామణేరో జానిత్వావ పివన్తో సీలభేదం ఆపజ్జతి, న అజానిత్వా"తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౦౮) వుత్తం, న వుత్తం "వత్థుఅజాననపక్ఖే పాణాతిపాతాదీనం సిద్ధికరఅకుసలచిత్తుప్పాదసదిసే చిత్తుప్పాదే సతిపి సామణేరో సీలభేదం నాపజ్జతీ"తి. అభినివేసవచనం పాణాతిపాతాదీహి సమానగతికత్తా సామణేరానం సురాపానస్స. "సురామేరయిమే"తి వత్థుం జానిత్వా పాతబ్బతాదివసేన వీతిక్కమన్తస్స అకుసలస్స అసమ్భవో నత్థి. తేన వుత్తం "యస్సా సచిత్తకపక్ఖే"తిఆది.

కిఞ్చేత్థ – యుత్తివచనేన అరహన్తానం అప్పవిసనతో సచిత్తకాచిత్తకపక్ఖేసు అకుసలనియమోతి చే? న, ధమ్మతావసేన సేక్ఖానమ్పి అప్పవిసనతో. అచిత్తకపక్ఖే అకుసలనియమాభావదస్సనత్థం సుపన్తస్స ముఖే పక్ఖిత్తజలబిన్దుమివ సురాబిన్దుఆదయో ఉదాహరితబ్బా. తబ్బహులనయేన హి అత్థే గహితే పుబ్బేనాపరం అట్ఠకథాయ సమేతి సద్ధిం పాళియా చాతి. ఆచరియాపి సురాపానే అకుసలనియమాభావమేవ వదన్తి. ఏకచ్చే పన కిరియసముట్ఠానతా పనస్స తబ్బహులనయమేవ, న పఠమపారాజికే. కథం? కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదం పఠమపారాజికసముట్ఠానం. ఏత్థ భిక్ఖుస్స చ భిక్ఖునియా చ కాయసంసగ్గభావే సతి భిక్ఖునీ కాయఙ్గం అచోపయమానాపి చిత్తేనేవ అధివాసేతి, ఆపజ్జతి, న ఏవం భిక్ఖు.

భిక్ఖు పన చోపయమానోవ ఆపజ్జతి, ఏవమేవ పఠమపారాజికేపి చోపనే సతి ఏవ ఆపజ్జతి, నాసతి. **పవేసనం సాదియతీతి** ఏత్థ పవేసనసాదియనం నామ సేవనచిత్తుప్పాదనం, మగ్గేన వా మగ్గప్పటిపన్నమ్పి ఇచ్ఛన్తి. తస్సాపి కాయచలనం ఏకన్తం అత్థి ఏవ. ఏవం సన్తేపి వీమంసిత్వా గహేతబ్బన్తి వదన్తీతి లిఖితం

పారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘాదిసేసకణ్డం

౧. ఉస్సయవాదికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

భిక్ఖునీనం సఙ్ఘాదిసేసం పత్వా వుట్ఠానవిధయో సన్దస్సనత్థం ‘‘**అయం భిక్ఖునీ...పే.... ఆపన్నా**’’తి పుగ్గలనియమం కత్వా పారాజికతో అధిప్పాయన్తి ‘‘**నిస్సారణీయం సఙ్ఘాదిసేస**’’న్తి ఆపత్తినామగ్గహణఞ్చ కతం. ‘‘**సముట్ఠానాదీని పఠమకథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియమేవా**’’తి పాఠో.

ఉస్సయవాదికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. చోరివుట్ఠాపికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కత్థచి అగన్త్వా నిసిన్నట్ఠానే ఏవ నిసీదిత్వా కరోన్తియా **వాచాచిత్తతో**, ఖణ్డసీమాదిగతాయ **కాయవాచాచిత్తతో**.

చోరివుట్ఠాపికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఏకగామన్తరగమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**ఆభోగం వినా**’’తి వుత్తత్తా ఆభోగే సతి అనాపత్తి, ఇమస్మిం పన సిక్ఖాపదే **సమన్తపాసాదికాయం** ఉపచారాతిక్కమే ఆపత్తి వుత్తా, ఇధ ఓక్కమే. ద్వీసుపి వుత్తం అత్థతో ఏకమేవ గామన్తరగమనసఙ్ఘాదిసేసం ఉపచారస్స సన్ధాయ వుత్తత్తా. గణమ్హా ఓహీయనస్స విరోధో. ‘‘అరఞ్ఞే’’తి ఇదం అత్థవసేన వుత్తం, గామన్తరేపి హోతి ఏవ.

సిక్ఖాపదా బుద్ధవరేన వణ్ణితాతి గాథాయ వసేన, అట్ఠకథాయమ్పి గామన్తరపరియాపన్నం నదిపారన్తి వుత్తం.

ఏకగామన్తరగమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

‘‘**ఛాదనపచ్చయా పన దుక్కటం ఆపజ్జతీ**’’తి ఇదం –

‘‘ఆపజ్జతి గరుకం సావసేసం;
ఛాదేతి అనాదరియం పటిచ్చ;
న భిక్ఖునీ నో చ ఫుసేయ్య వజ్జం;
పఞ్హామేసా కుసలేహి చిన్తితా’’తి. (పరి. ४౮౧) –

ఇమాయ విరుజ్ఝతి. తస్మా పమాదలేఖా వియ దిస్సతీతి గవేసితబ్బో ఏత్థ అత్థో. భిక్ఖూనం మానత్తకథాయం ‘‘పరిక్ఖిత్తస్స విహారస్స పరిక్ఖేపతో, అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానతో ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా’’తి (కఙ్ఖా. అట్ఠ. నిగమనవణ్ణనా) వుత్తం, ఇధ పన ‘‘**గామూపచారతో చ భిక్ఖూనం విహారూపచారతో చ ద్వే లేడ్డుపాతే**’’తిఆది వుత్తం. తత్ర భిక్ఖూనం వుత్తప్పకారప్పదేసం అతిక్కమిత్వా గామేపి తం కమ్మం కాతుం వట్టతి, భిక్ఖునీనం పన గామే న వట్టతి. తస్మా ఏవం వుత్తన్తి

ఏకే. అపరే పన భిక్ఖూనమ్పి గామే న వట్టతి. భిక్ఖువిహారో నామ పుబ్బే ఏవ గామూపచారం అతిక్కమిత్వా ఠితో, తస్మా గామం అవత్వా విహారూపచారమేవ హేట్ఠా వుత్తం. భిక్ఖునీనం విహారో గామే ఏవ వట్టతి, న బహి, తస్మా గామూపచారఞ్చ విహారూపచారఞ్చ ఉభయమేపేత్థ దస్సితం. తస్మా ఉభయత్థాపి అత్థతో నానాత్తం నత్థీతి వదన్తి. యం యుజ్జతి, తం గహేతబ్బం.

సఙ్ఘాదిసేసవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిస్సగ్గియకణ్డం

దుతియే ఇధ భాజాపితాయ లద్ధచీవరం నిస్సగ్గియం హోతి, తం వినయకమ్మం కత్వాపి అత్తనా న లబ్భతి.

తతియే ‘‘**సముట్ఠానాదీని అదిన్నాదానసదిసాని, ఇదం పన దుక్ఖవేదన**’’న్తి పాఠో.

చతుత్థే పఠమం విఞ్ఞత్తం అలభిత్వా అఞ్ఞం తతో ఊనతరమ్పి లభేయ్య, నిస్సగ్గియమేవ అఞ్ఞసమ్పత్తితో.

నిస్సగ్గియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాచిత్తియకణ్డం

౧. పఠమవగ్గవణ్ణనా

పఠమే హరితపత్తవణ్ణో **హరితకో. చాపలసుణం** అమిఞ్జకో. అఙ్కురమత్తమేవ హి తస్స హోతి. **పలణ్డుకాదయో** సభావేనేవ వట్టన్తి. **సూపసమ్పాకాదీ** వినాపి అన్తమసో యాగుభత్తేపి పక్ఖిపితుం వట్టతీతి లిఖితం, ‘‘భిక్ఖునియాపి గిలానాయ పురేభత్తమేవ లసుణం కప్పతి, న అగిలానాయా’’తి అభయగిరీనం ఉగ్గహోతి.

దుతియే ఆబాధపచ్చయా భిక్ఖునిసఙ్ఘం ఆపుచ్ఛిత్వా సంహరాపేతుం వట్టతి, భిక్ఖుస్స ఏత్థ చ లసుణే చ దుక్కటం.

సత్తమే ‘‘**సముట్ఠానాదీని అద్ధానమగ్గసిక్ఖాపదసదిసానీ**’’తి పాఠో.

నవమే **కుట్టో** నామ ఘరకుట్టో. **పాకారో** నామ పరిక్ఖేపపాకారో.

ఛడ్డితఖేత్తేతి పురాణఖేత్తే. సఙ్ఘసన్తకే భిక్ఖుస్స ఛడ్డేతుం వట్టతి సఙ్ఘపరియాపన్నత్తా. భిక్ఖునీనమ్పి సఙ్ఘసన్తకే భిక్ఖుసఙ్ఘసన్తకే వుత్తనయేనేవ వట్టతి. ఏవం సన్తేపి సారుప్పవసేన కాతబ్బన్తి లిఖితం.

దసమే ‘‘**సయం తాని వత్థూని కరోన్తియా**’’తిఆది ఇధ సిక్ఖాపదే నత్థి. కస్మా? ఏళకలోమసముట్ఠానత్తా. యది ఏవం కస్మా వుత్తన్తి చే? సుత్తానులోమమహాపదేసతో. యది నచ్చాదీని పస్సితుం వా సుణితుం వా న లభతి, పగేవ అత్తనా కాతున్తి నయతో లబ్భమానత్తా వుత్తం. ఇతరథా మహాపదేసా నిరత్థకా సియుం. ‘‘ఏవం అఞ్ఞత్థపి నయో నేతబ్బో. సముట్ఠానమ్పి ఇధ వుత్తమేవ అగ్గహేత్వా ఛసముట్ఠానవసేన గహేతబ్బ’’న్తి ఆచరియా. ఇధ వుత్తం సముట్ఠానం నామ మూలభూతస్స అన్తరా వుత్తాపత్తియా, తస్మా ఏళకలోమసముట్ఠానమేవాతి అపరే. **ఆరామే ఠత్వా**తి న కేవలం ఠత్వా, తతో గన్త్వా పన సబ్బిరియాపథేహిపి లభతి. **ఆరామే ఠితా**తి పన ఆరామపరియాపన్నాతి అత్థో. ఇతరథా నిసిన్నాపి న లభేయ్యాతి.

పఠమవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియవగ్గవణ్ణనా

పఞ్చమే **ఉపచారో** ద్వాదసహత్థో. ‘‘**సముట్ఠానాదీని కథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో.

సత్తమే **ధువపఞ్ఞత్తే**తి భిక్ఖునీనం అత్థాయ. **కులానీ**తి కులఘరాని.

దుతియవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియవగ్గవణ్ణనా

చతుత్థే సఙ్ఘాటిఆదివసేన అధిట్ఠితానం **సఙ్ఘాటిచారం.**

పఞ్చమే ‘‘**ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో.

ఛట్ఠే **అఞ్ఞస్మిం పరిక్ఖారే దుక్కట**న్తి థాలకాదీనం వా సప్పితేలాదీనం వా అఞ్ఞతరస్మిం.

తతియవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థవగ్గవణ్ణనా

ఛట్ఠే సంసట్ఠవిహారసిక్ఖాపదే ‘‘**సేసమేత్థ పఠమఅరిట్ఠసిక్ఖాపదే వుత్తవినిచ్ఛయసదిసమేవా**’’తి పాఠో.

చతుత్థవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఞ్చమవగ్గవణ్ణనా

‘‘చిత్తాగారం నామ యత్థ కత్థచి మనుస్సానం కీళితుం రమితుం కతం హోతీ’’తిఆదినా (పాచి. ౯౭౮) పాళియం వుత్తత్తా చిత్తాగారాదీని సబ్బేసం అత్థాయ కతాని, న రఞ్ఞో ఏవ.

సత్తమే ఏతేన నిస్సజ్జితుం కప్పియం వుత్తం. ‘‘నిస్సజ్జిత్వా పరిభుఞ్జతీ’’తి (పాచి. ౧౦౦౭) పాళి చ అత్థి. ‘‘**సముట్ఠానాదీని కథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో. అట్ఠమేపి ఏసోవ పాఠో.

పఞ్చమవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఛట్ఠవగ్గవణ్ణనా

దసమే ‘‘**సముట్ఠానాదీని కథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో.

ఛట్ఠవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అట్ఠమవగ్గవణ్ణనా

పఠమదుతియతతియేసు ‘‘**గిహిగతా**’’**తి వా** ‘‘**కుమారిభూతా**’’**తి వా న వత్తబ్బా**. వదన్తి చే, కమ్మం కుప్పతి.

ఏకాదసమే **ఛన్దం అవిస్సజ్జేత్వా**తి ‘‘యథాసుఖ’’న్తి అవత్వా. ఏత్థ పన అయం వినిచ్ఛయో – ‘‘పారివాసికఛన్దదానేనా’’తి ఇదం ఉద్ధరిత్వా ‘‘వుట్ఠితాయ పరిసాయా’’తి (పాచి. ౧౧౬౮) పదభాజనం వుత్తం. ఏతస్స పన **సమన్తపాసాదికాయం** ‘‘వుట్ఠితాయ పరిసాయాతి ఛన్దం విస్సజ్జేత్వా కాయేన వా వాచాయ వా ఛన్దవిస్సజ్జనమత్తేన వా వుట్ఠితాయా’’తి (పాచి. అట్ఠ. ౧౧౬౭) వుత్తం. ఇధ ఛన్దస్స పన అవిస్సట్ఠత్తా కమ్మం కాతుం వట్టతీతి వుత్తం. తస్మా ఛన్దం అవిస్సజ్జేత్వావ ద్వాదసహత్థపాసే విహరిత్వా పున సన్నిపాతకరణఞ్చ వట్టతీతి లిఖితం.

అట్ఠమవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

៩. నవమవగ్గవణ్ణనా

తతియే ‘‘**సేసం వుత్తనయేన వేదితబ్బం, ఇదం పన అకుసలచిత్త**’’న్తి పాఠో.

చతుత్థే **వుత్తనయేనాతి** తతియే వుత్తనయేన.

ఏకాదసమే ‘‘**సముట్ఠానాదీని కథినసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో.

ద్వాదసమే ‘‘**సముట్ఠానాదీని పదసోధమ్మసదిసాని, ఇదం పన కిరియాకిరియ**’’న్తి పాఠో.

తేరసమే ‘‘సంకచ్చికం నామ అధక్ఖకం ఉబ్భనాభి, తస్సా పటిచ్ఛాదనత్థాయా’’తి (పాచి. ౧౨౨౮) పాళియం వుత్తత్తా ఇధాపి ‘‘**అధక్ఖకఉబ్భనాభిసఙ్ఖాతస్స సరీరస్స పటిచ్ఛాదనత్థ**’’న్తి పాఠో. అపరిక్ఖేపే ఆపత్తిపరిచ్ఛేదం సమన్తపాసాదికవసేన అగ్గహేత్వా ఇధ వుత్తనయేన గహేతబ్బన్తి లిఖితం.

నవమవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సుద్ధపాచిత్తియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సముట్ఠానవినిచ్ఛయవణ్ణనా

సముట్ఠానానం వినిచ్ఛయే పన గిరగ్గసమజ్జాదీని ‘‘అచిత్తకాని లోకవజ్జానీ’’తి వుత్తత్తా ‘‘నచ్చ’’న్తి వా ‘‘గన్ధ’’న్తి వా అజానిత్వాపి దస్సనేన, విలిమ్పనేన వా ఆపజ్జనతో వత్థుఅజాననచిత్తేన **అచిత్తకాని**. ‘‘నచ్చ’’న్తి వా ‘‘గన్ధ’’న్తి వా జానిత్వా పస్సన్తియా, విలిమ్పన్తియా వా అకుసలత్తా ఏవ **లోకవజ్జాని**. చోరివుట్ఠాపనాదీని ‘‘**చోరీ**’’తిఆదినా వత్థుం జానిత్వా కరణేయేవ ఆపజ్జనత్తా **సచిత్తకాని**. ఉపసమ్పదాదీనం ఏకన్తాకుసలచిత్తేనేవ అకత్తబ్బత్తా **పణ్ణత్తివజ్జాని**. ‘‘ఇధ సచిత్తకాచిత్తకతా పణ్ణత్తిజాననాజాననతాయ అగ్గహేత్వా వత్థుజాననాజాననతాయ గహేతబ్బ’’న్తి లిఖితం. అధిప్పేతత్తా సఙ్ఖేపతో దస్సనాభావా –

అచిత్తకత్తం ద్విధా మతం, వత్థుపణ్ణత్తిఅఞ్ఞాణా;
వుత్తం ఞాణం ద్విధా ఇధ, సకనామేన అఞ్ఞాతం.

పరనామఞ్చ జాననం, వత్థుస్సేకం బలక్కారే;
ఏకధా సమచారికే, తస్మిం తప్పటిబన్ధోతి.

పరనామేన జాననం, ద్విధా ముత్తాదికే ఏకం;
ఏకం లోమాదికే మతన్తి, అయం భేదో వేదితబ్బో.

సేసమేత్థ ఉత్తానం, అనుత్తానత్థే వుత్తవినిచ్ఛయత్తా న ఉద్ధటన్తి;

సముట్ఠానవినిచ్ఛయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భిక్ఖునీపాతిమోక్ఖవణ్ణనా నిట్ఠితా.

కఙ్ఖావితరణీపురాణటీకా నిట్ఠితా.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

కఙ్ఖావితరణీ-అభినవటీకా

గన్థారమ్భకథా

తిలోకతిలకం బుద్ధం, వన్దే సుద్ధగుణాకరం;
కరుణాసీతలీభూత-హదయం మహితోదయం.

తేనాపి ధమ్మరాజేన, లోకేకాచరియేన యో;
పూజితో తఞ్చ సద్ధమ్మం, వన్దే గమ్భీరముత్తమం.

మునిన్దచన్దసద్ధమ్మ-రంసీహి విమలేహి యో;
బోధితోహం సదా వన్దే, తం సఙ్ఘం కుముదాకరం.

వినయే నయగమ్భీరే, సబ్బథా పారదస్సినా;
వాదినా దుత్తరాగాధ-సబ్బసత్థమహణ్ణవే.

యా కతా **బుద్ధఘోసేన,** థేరేన ధీరచేతసా;
కఙ్ఖావితరణీ నామ, మాతికట్ఠకథా సుభా.

ధీరానేకగుణోఘేన, థేరేన వినయఞ్ఞునా;
కల్యాణాచారయుత్తేన, ధీమతా మునిసూనునా;
వినయట్ఠితికామేన, **సుమేధే**నాభియాచితో.

తమహం వణ్ణయిస్సామి, సువిసుద్ధమనాకులం;
సాధవో తం నిసామేథ, సక్కచ్చం మమ భాసతోతి.

గన్థారమ్భకథావణ్ణనా

సబ్బకుసలధమ్మప్పముఖస్స విపులోళారగుణవిసేసావహస్స పరమగమ్భీరస్స పాతిమోక్ఖస్స అత్థసంవణ్ణనం కత్తుకామోయమాచరియో పఠమం తావ ‘‘**బుద్ధం ధమ్మ**’’న్తిఆదినా రతనత్తయప్పణామకరణేన అత్తనో చిత్తసన్తానం పునాతి. విసుద్ధచిత్తసన్తాననిస్సయా హి పఞ్ఞా తిక్ఖవిసదభావప్పత్తియా యథాధిప్పేతసంవణ్ణనాయ పరియోసానగమనసమత్థా

హోతీతి . అపిచ రతనత్తయప్పణామేన విధుతసబ్బకిబ్బిసే చిత్తసన్తానే భవన్తరూపచితానిపి అన్తరాయికకమ్మాని పచ్చయవేకల్లతో యథాధిప్పేతాయ అత్థసంవణ్ణనాయ నాలమన్తరాయకరణాయాతిపి ఆచరియస్స రతనత్తయవన్దనా.

తత్థ **బుద్ధ**సద్దస్స తావ "బుజ్ఝితా సచ్చానీతి బుద్ధో, బోధేతా పజాయాతి బుద్ధో"తిఆదినా (మహాని॰ ౧౯౨; చూళని॰ పారాయనత్థుతిగాథానిద్దేస ౯౭; పటి॰ మ॰ ౧.౧౬౨) నిద్దేసనయేన అత్థో వేదితబ్బో. అథ వా సవాసనాయ అఞ్ఞాణనిద్దాయ అచ్చన్తవిగమతో, బుద్ధియా వా వికసితభావతో బుద్ధవాతి **బుద్ధో** జాగరణవికసనత్థవసేన. అథ వా కస్సచిపి ఞేయ్యధమ్మస్స అనవబుద్ధస్స అభావేన, ఞేయ్యవిసేసస్స చ కమ్మభావేన అగ్గహణతో కమ్మవచనిచ్ఛాయ అభావేన అవగమనత్థవసేనేవ కత్తునిద్దేసో లబ్భతీతి బుద్ధవాతి **బుద్ధో** యథా "దిక్ఖితో న దదాతీ"తి. అత్థతో పన పారమితాపరిభావితేన సయమ్భుఞాణేన సహవాసనాయ విగతవిద్ధస్తనిరవసేసుపక్కిలేసో మహాకరుణాసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణాదిఅపరిమేయ్యగుణగణాధారోవ ఖన్ధసన్తానో బుద్ధో. యథాహ –

> "బుద్ధోతి యో సో భగవా సయమ్భూ అనాచరియకో పుబ్బే అననుస్సుతేసు ధమ్మేసు సామం సచ్చాని అభిసమ్బుజ్ఝి, తత్థ చ సబ్బఞ్ఞుతం పత్తో, బలేసు చ వసీభావ"న్తి (మహాని॰ ౧౯౨; చూళని॰ పారాయనత్థుతిగాథానిద్దేస ౯౭; పటి॰ మ॰ ౧.౧౬౧),

తం బుద్ధం.

ధారేతీతి **ధమ్మో**. అయఞ్హి యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జమానే అపాయదుక్ఖే, సంసారదుక్ఖే చ అపతమానే ధారేతీతి, తన్నిబ్బత్తకకిలేసవిద్ధంసనఞ్చేత్థ ధారణం. ఏవఞ్చ కత్వా అరియమగ్గో, తస్స తదత్థసిద్ధిహేతుతాయ నిబ్బానఞ్చాతి ఉభయమేవ నిప్పరియాయతో ధారేతి. అరియఫలఞ్చ పన తంసముచ్ఛిన్నకిలేసపటిప్పస్సమ్భనేన తదనుకూలతాయ, పరియత్తిధమ్మో చ తదధిగమహేతుతాయాతి ఉభయమ్పి పరియాయతో ధారేతీతి వేదితబ్బం, తం ధమ్మం. చ-సద్దో సముచ్చయత్థో. తేన యథావుత్తం బుద్ధం, ఇమఞ్చ ధమ్మం వన్దిత్వాతి బుద్ధరతనేన సహ వన్దనకిరియాయ ధమ్మరతనం సముచ్చినోతి.

న కేవలం ఇదం ద్వయమేవాతి ఆహ "**సఙ్ఘఞ్చా**"తి. అరియేన దిట్ఠిసీలసామఞ్ఞేన సంహతో ఘటితోతి **సఙ్ఘో**, అట్ఠఅరియపుగ్గలసమూహో. తేహి తేహి వా మగ్గఫలేహి కిలేసదరథానం సముచ్ఛేదపటిప్పస్సమ్భనవసేన సమ్మదేవ ఘాతితత్తా **సఙ్ఘో**, పోథుజ్జనికసఙ్ఘస్సాపి పుబ్బభాగప్పటిపదాయ ఠితత్తా పురిమచేతనాయ వియ దానే ఏత్థేవ సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. సోపి హి కిఞ్చాపి అరియేన దిట్ఠిసీలసామఞ్ఞేన అసంహతో, నియ్యానికపక్ఖియేన పన పోథుజ్జనికేన సంహతత్తా దక్ఖిణేయ్యపణిపాతారహో **సఙ్ఘో**యేవాతి, తం సఙ్ఘం. **చ**-సద్దస్సత్థో ఏత్థాపి వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

కింవిసిట్ఠం బుద్ధం, ధమ్మం, సఙ్ఘఞ్చాతి ఆహ "**వన్దనామానపూజాసక్కారభాజన**"న్తి. ఇదఞ్చ విసేసనం పచ్చేకం యోజేతబ్బం "వన్దనామానపూజాసక్కారభాజనం. బుద్ధం...పే.... వన్దనామానపూజాసక్కారభాజనం సఙ్ఘఞ్చా"తి. తత్థ సదేవకేన లోకేన అరహతాదీహి గుణేహి సేట్ఠభావేన కరియమానో పణామో **వన్దనా,** సమ్మానో **మానో**, గన్ధపుప్ఫాదీహి ఉపహారో **పూజా,** అభిసఙ్ఖతపచ్చయదానం **సక్కారో**, వన్దనా చ మానో చ పూజా చ సక్కారో చ **వన్దనామానపూజాసక్కారా,** తేసం మహప్ఫలభావకరణేన భాజనత్తా ఆధారత్తా **వన్దనామానపూజాసక్కారభాజనం**. ఇమినా రతనత్తయస్స అరహతాదీహి

గుణేహి అసమభావం దస్సేతి. తన్దస్సనమ్పి తక్కతస్స నిపచ్చకారస్స ససన్తానపవనాదివసేన యథాధిప్పేతాయ అత్థసంవణ్ణనాయ నిప్ఫాదనసమత్థభావదీపనత్థన్తి వేదితబ్బం.

విప్పసన్నేన చేతసా వన్దిత్వాతి అరహతాదిఅనేకప్పకారగుణవిసేసానుస్సరణవసేన వివిధేన, విసేసేన వా పసన్నేన మనసా సద్ధిం కాయవాచాహి కరణభూతాహి అభివన్దియాతి అత్థో, తీహి ద్వారేహి నమస్సిత్వాతి వుత్తం హోతి. తివిధా చాయం వన్దనా కాయవచీమనోవన్దనానం వసేన. తత్థ బుద్ధాదిగుణారమ్మణా కామావచరకుసలకిరియానం అఞ్ఞతరచేతనా కాయవచీవిఞ్ఞత్తియో సముట్ఠాపేత్వా కాయవచీద్వారవసేన ఉప్పన్నా **కాయవచీవన్దనా**తి వుచ్చతి, ఉభయవిఞ్ఞత్తియో పన అసముట్ఠాపేత్వా మనోద్వారవసేన ఉప్పన్నా **మనోవన్దనా**తి. ఇమస్స పదస్స "వణ్ణనం వణ్ణయిస్సామీ"తి ఇమినా సమ్బన్ధో.

ఏవం రతనత్తయస్స పణామం దస్సేత్వా ఇదాని అత్తనో నిస్సయభూతానం అట్ఠకథాచరియానఞ్చ పణామం దస్సేన్తో **"థేరవంసప్పదీపాన"**న్తిఆదిమాహ. తత్థ కతఞ్జలీ పుబ్బాచరియసీహానం నమో కత్వాతి సమ్బన్ధో. కతో అఞ్జలి కరపుటో ఏతేనాతి **కతఞ్జలీ**. ఛన్దానురక్ఖణత్థఞ్చేత్థ దీఘో , కతఞ్జలీ హుత్వాతి వుత్తం హోతి. **పుబ్బాచరియా** పోరాణట్ఠకథాకారా తమ్బపణ్ణియా మహాథేరా, తే ఏవ పరిస్సయసహనతో, పటిపక్ఖభూతకిలేసహననతో, పరవాదిమిగేహి అపధంసనీయతో చ సీహసదిసత్తా **సీహా**తి **పుబ్బాచరియసీహా,** తేసం పుబ్బాచరియసీహానం. కీదిసా తే పుబ్బాచరియసీహా, యేసం తయా నమో కరీయతీతి ఆహ **"థేరవంసప్పదీపాన"**న్తిఆది. తత్థ **థేరవంసప్పదీపాన**న్తి థిరేహి సీలక్ఖన్ధాదీహి సమన్నాగతాతి **థేరా,** మహాకస్సపాదయో, తేసం వంసో అన్వయోతి **థేరవంసో**. ఏతేన భిన్నలద్ధికానం సత్తరసభేదానం మహాసఙ్ఘికాదీనం వంసం పటిక్ఖిపతి, థేరవంసపరియాపన్నా హుత్వా పన ఆగమాధిగమసమ్పన్నత్తా పఞ్ఞాపజ్జోతేన తస్స థేరవంసస్స దీపనతో **థేరవంసప్పదీపా,** పుబ్బాచరియసీహా, తేసం థేరవంసప్పదీపానం. అసంహీరత్తా **థిరానం. వినయక్కమే**తి ఆరమ్భానురూపవచనమేతం, తే పన సుత్తాభిధమ్మేసుపి థిరా ఏవ.

ఏవం అట్ఠకథాచరియానమ్పి పణామం దస్సేత్వా ఇదాని సంవణ్ణేతబ్బధమ్మవిసేసస్స అభిధానానిసంసం, దేసకసమ్పత్తియో చ దస్సేన్తో **"పామోక్ఖ"**న్తిఆదిమాహ. తత్థ మహేసినా యం పాతిమోక్ఖం పకాసితన్తి సమ్బన్ధో. తత్థ **మహేసినా**తి మహన్తే సీలాదికే పఞ్చ ధమ్మక్ఖన్ధే ఏసీ గవేసీతి **మహేసి**. మహన్తేహి ఏసితోతి వా పుథుజ్జనసేఖాసేఖఇసీహి విసిట్ఠత్తా మహన్తో ఇసీతి వా **మహేసి,** సమ్మాసమ్బుద్ధో, తేన మహేసినా. **పాతిమోక్ఖ**న్తి సత్తాపత్తిక్ఖన్ధసంవరభూతం సిక్ఖాపదసీలం, తద్దీపనతో ఉభతోవిభఙ్గసుత్తసఙ్ఖాతం గన్థపాతిమోక్ఖమేవ వా. కిమ్భూతన్తి ఆహ **"పామోక్ఖ"**న్తిఆది. పముఖే సాధూతి పమోక్ఖం, పమోక్ఖమేవ **పామోక్ఖం,** వజ్జపటిపక్ఖత్తా అనవజ్జానం సమాధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతానం పరిత్తమహగ్గతలోకుత్తరానం కుసలానం ధమ్మానం ఆది పతిట్ఠాభూతన్తి అత్థో. "సీలే పతిట్ఠాయ నరో సపఞ్ఞో, చిత్తం పఞ్ఞఞ్చ భావయ"న్తి (సం. ని. ౧.౨౩, ౧౯౨; పేటకో. ౨౨; మి. ప. ౨.౧.౯) హి వుత్తం. ముఖమివాతి **ముఖం,** ద్వారం. యథా హి సత్తానం ఖజ్జభోజ్జలేయ్యపేయ్యవసేన చతుబ్బిధోపి ఆహారో ముఖేన పవిసిత్వా అఙ్గపచ్చఙ్గాని ఫరతి, ఏవం యోగినోపి చాతుభూమకకుసలం సీలముఖేన పవిసిత్వా అత్థసిద్ధిం సమ్పాదేతి. తేన వుత్తం "ముఖమివాతి ముఖ"న్తి. అథ వా **ముఖం** ద్వారం **మోక్ఖప్పవేసాయ** నిబ్బానసచ్ఛికిరియాయాతి అత్థో. వుత్తఞ్హి –

"అవిప్పటిసారత్థాని ఖో, ఆనన్ద, కుసలాని సీలానీ"తి (అ. ని. ౧౧.౧).

తథా –

“అవిప్పటిసారో పామొజ్జత్థాయ, పామొజ్జం పీతత్థాయ, పీతి పస్సద్ధత్థాయ, పస్సద్ధి సుఖత్థాయ, సుఖం సమాధత్థాయ, సమాధి యథాభూతఞాణదస్సనత్థాయ, యథాభూతఞాణదస్సనం నిబ్బిదత్థాయ, నిబ్బిదా విరాగత్థాయ, విరాగో విముత్తత్థాయ, విముత్తి విముత్తిఞాణదస్సనత్థాయ, విముత్తిఞాణదస్సనం అనుపాదాపరినిబ్బానత్థాయా”తి (పరి॰ ౩౬౬) చ.

ఏవం సంవణ్ణేతబ్బధమ్మస్స అభిధానాదిం దస్సేత్వా ఇదాని సంవణ్ణనాయ నిమిత్తం దస్సేతుం ‘‘**సూరతేనా**’’తిఆదినా చతుత్థగాథమాహ. తత్థ **సూరతేనా**తి సోభనే రతోతి సూరతో ఉ-కారస్స దీఘం కత్వా, తేన సూరతేన, సోభనే కాయికవాచసికకమ్మే రతేనాతి అత్థో, వినీతేనాతి వుత్తం హోతి. **నివాతేనా**తి నీచవుత్తినా. **సుచిసల్లేఖవుత్తినా**తి సుచిభూతా కిలేససల్లిఖనసమత్థా వుత్తి పటిపత్తి ఏతస్సాతి సుచిసల్లేఖవుత్తి, తేన సుచిసల్లేఖవుత్తినా, పరిసుద్ధాయ అప్పిచ్ఛవుత్తియా సమన్నాగతేనాతి అత్థో. **వినయాచారయుత్తేనా**తి వారిత్తచారిత్తసీలసమ్పన్నేన. అథ వా **వినయో**తి చేత్థ పాతిమోక్ఖసంవరాదిభేదో సంవరవినయో. **ఆచారో**తి ఆచారగోచరనిద్దేసే ఆగతసమణసారుప్పాచారో . **సోణత్థేరేనా**తి ఏత్థ **సోణో**తి తస్స నామం. థిరేహి సీలక్ఖన్ధాదీహి సమన్నాగతత్తా **థేరో. యాచితో**తి అభియాచితో. థేరో హి పాతిమోక్ఖస్స గమ్భీరతాయ దురవగాహతం, ఆచరియస్స చ తంసంవణ్ణనాయ సామత్థియం ఞత్వా “పాతిమోక్ఖస్స తయా అత్థసంవణ్ణనా కాతబ్బా. ఏవఞ్హి సాసనస్స సుచిరట్ఠితికతా హోతీ”తి సాసనసంసగారవేన యాచనం అకాసి. తదస్స యాచనం అత్తనో సంవణ్ణనాయ నిదానభూతం దస్సేన్తో ‘‘**యాచితో**’’తి ఆహ.

ఏత్థ చ “సూరతేనా”తి ఇమినాస్స సోరచ్చం వుచ్చతి. “నివాతేనా”తి ఇమినా నీచమనతా నివాతవుత్తితా, యాయ నివాతవుత్తితాయ సమన్నాగతో పుగ్గలో నిహతమానో, నిహతదప్పో, పాదపుఞ్ఛనచోళకసమో, భిన్నవిసాణూసభసమో, ఉద్ధటదాఠసప్పసమో చ హుత్వా సణ్హో సఖిలో సుఖసమ్భాసో హోతి. “సుచిసల్లేఖవుత్తినా”తి ఇమినా ఇన్ద్రియసంవరపచ్చయసన్నిస్సితఆజీవపారిసుద్ధిసీలం. “వినయాచారయుత్తేనా”తి ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరసీలం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. ఏవమనేకగుణేహి తస్స అభిత్థవనం యథావుత్తగుణసమన్నాగతస్స సబ్రహ్మచారినో అజ్ఝేసనం న సక్కా పటిబాహితున్తి పరమగమ్భీరస్సాపి పాతిమోక్ఖస్స అత్థసంవణ్ణనాయం పవత్తాతి దస్సనత్థం. కిఞ్చ – తాదిసస్స అజ్ఝేసనం నిస్సాయ కరియమానా అత్థసంవణ్ణనా తస్స అజ్ఝేసనాధిపచ్చేన, మమఞ్చ ఉస్సాహసమ్పత్తియా న చిరేన పరియోసానం గచ్ఛతీతి కతన్తి వేదితబ్బం.

ఏవం సంవణ్ణనాయ నిమిత్తం దస్సేత్వా ఇదాని తస్సవనే సోతుజనస్సాదరం జనేతుం తప్పయోజనకరణప్పకారనిస్సయాభిధానాదిం దస్సేన్తో ‘‘**తత్థా**’’తిఆదిగాథాద్వయమాహ. తత్థ **తత్థా**తి “యం మహేసినా పాతిమోక్ఖం పకాసిత”న్తి వుత్తం, తస్మిం పాతిమోక్ఖే. **సఞ్జాతకఙ్ఖాన**న్తి పదపదత్థవినిచ్ఛయవసేన సఞ్జాతకఙ్ఖానం, సముప్పన్నసంసయానన్తి అత్థో. **కఙ్ఖావితరణత్థాయా**తి యథావుత్తసంసయస్స అతిక్కమనత్థాయ. **తస్సా**తి పాతిమోక్ఖస్స. వణ్ణీయతి అత్థో కథీయతి ఏతాయాతి **వణ్ణనా,** అట్ఠకథా, తం వణ్ణనం. ఇమస్స చ “వణ్ణయిస్సామీ”తి ఇమినా సమ్బన్ధో. కింభూతన్తి ఆహ ‘‘**పరిపుణ్ణవినిచ్ఛయ**’’న్తిఆది. **పరిపుణ్ణవినిచ్ఛయ**న్తి ఖన్ధకపరివారపదభాజనాదివసేన అసాధారణవినిచ్ఛయస్స చ నిదానాదివసేన సత్తరసప్పభేదస్స చ సబ్బసిక్ఖాపదసాధారణవినిచ్ఛయస్స పకాసనతో సమ్పుణ్ణవినిచ్ఛయం.

మహావిహారవాసీనన్తి మహామేఘవనుయ్యానభూమిభాగే పతిట్ఠితో విహారో **మహావిహారో,** యో సత్థునో మహాబోధినా విభూసితో, తత్థ వసన్తి సీలేనాతి **మహావిహారవాసినో,** తేసం మహావిహారవాసీనం . **వాచనామగ్గనిస్సిత**న్తి కథామగ్గనిస్సితం, అట్ఠకథానిస్సితన్తి అత్థో, మహావిహారవాసీనం సీహళట్ఠకథానయం ఇధ నిస్సాయాతి వుత్తం హోతి. **వణ్ణయిస్సామీ**తి పవత్తయిస్సామి. **నామేనా**తి అత్తనో గుణనామేన. కఙ్ఖావితరన్తి ఏతాయాతి **కఙ్ఖావితరణీ,** తం కఙ్ఖావితరణిం. **సుభ**న్తి అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నత్తా సున్దరం, సద్దలక్ఖణసుభతో, వినిచ్ఛయసుభతో, విఞ్ఞేయ్యసుభతో చ సుభం పరిసుద్ధం. ఏత్థ చ "కఙ్ఖావితరణత్థాయా"తి ఇమినా పయోజనం దస్సేతి, పురిపుణ్ణవినిచ్ఛయ"న్తి ఇమినా సంవణ్ణనాప్పకారం, "మహావిహారవాసీనం వాచనామగ్గనిస్సిత"న్తి ఇమినా సంవణ్ణనాయ నిస్సయవిసుద్ధిం నికాయన్తరలద్ధిసఙ్కరదోసవివజ్జనతో, "వణ్ణయిస్సామీ"తి ఇమినా అత్తనో అజ్ఝాసయం దస్సేతీతి దట్ఠబ్బం. "**వత్తయిస్సామీ**"తిపి పాఠో.

గన్థారమ్భకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిదానవణ్ణనా

ఏవం రతనత్తయపణామాదిసహితం సఙ్ఖాదికం దస్సేత్వా ఇదాని "పాతిమోక్ఖస్స వణ్ణనం వణ్ణయిస్సామీ"తి వుత్తత్తా పాతిమోక్ఖం తావ వచనత్థతో, సరూపభేదతో, గన్థభేదతో, ఉద్దేసవిభాగతో, ఉద్దేసపరిచ్ఛేదతో చ వవత్థపేత్వా తదుద్దేసక్కమేనాయం వణ్ణనా భవిస్సతీతి దస్సేతుం "**తత్థ పాతిమోక్ఖ**"న్తిఆది ఆరద్ధం.

తత్థ **తత్థా**తి తస్మిం గాథాపదే. **పఅతిమోక్ఖ**న్తి పకారతో అతివియ సీలేసు ముఖభూతం. **అతిపమోక్ఖ**న్తి తమేవ పదం ఉపసగ్గబ్యత్తయేన వదతి. అథ వా **ప అతి మోక్ఖ**న్తి పదచ్ఛేదో, తస్స ఉపసగ్గబ్యత్తయేనత్థమాహ "**అతిపమోక్ఖ**"న్తి. ఏవం పభేదతో పదవణ్ణనం కత్వా సద్దత్థతో వదతి "**అతిసేట్ఠం అతిఉత్తమన్తి అత్థో**"తి. ఏత్థ చ సీలపాతిమోక్ఖం సబ్బగుణానం మూలభావతో సేట్ఠం, గన్థపాతిమోక్ఖం పన సేట్ఠగుణసహచరణతో సేట్ఠన్తి వేదితబ్బం. **ఉత్తమ**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **ఇతీ**తి ఏవం. ఇమినా యథావుత్తవచనత్థం నిదస్సేతి. నిదస్సనత్థో హి అయం **ఇతి**-సద్దో "సబ్బమత్థీతి ఖో, కచ్చాన, అయమేకో అన్తో, సబ్బం నత్థీతి ఖో, కచ్చాన, అయం దుతియో అన్తో"తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౨.౧౫; ౩.౯౦) వియ. **ఇమినా**తి ఆసన్నపచ్చక్ఖవచనం ఇతి-సద్దేన అనన్తరనిదస్సితస్స, పటిగ్గాహకేహి చ సోతవిఞ్ఞాణాదివీథియా పటిపన్నస్స వచనత్థస్స వచనతో. అథ వా **ఇమినా**తి ఆసన్నపచ్చక్ఖభావకరణవచనం యథావుత్తస్స వచనత్థస్స అభిముఖీకరణతో. **వచనత్థేనా**తి "అతిసేట్ఠ"న్తి సద్దత్థేన. **ఏకవిధమ్పీ**తి ఏకకోట్ఠాసమ్పి. **సీలగన్థభేదతో దువిధం హోతీ**తి పున సీలగన్థసఙ్ఖాతేన పభేదేన దువిధం హోతి, సీలపాతిమోక్ఖం, గన్థపాతిమోక్ఖఞ్చాతి దువిధం హోతీతి అత్థో.

ఇదాని తదుభయస్సాపి సుత్తే ఆగతభావం దస్సేతుం "**తథా హీ**"తిఆది వుత్తం. తత్థ పాతి రక్ఖతీతి **పాతి,** తం మోక్ఖేతి మోచేతి ఆపాయికాదీహి దుక్ఖేహీతి **పాతిమోక్ఖం,** సంవరణం **సంవరో,** కాయవాచాహి అవీతిక్కమో, పాతిమోక్ఖమేవ సంవరో **పాతిమోక్ఖసంవరో,** పాతిమోక్ఖసంవరేన సంవుతో సమన్నాగతో **పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో. విహరతీ**తి వత్తతి.

ఆదిమేతన్తి ఏతం సిక్ఖాపదసీలం పుబ్బుప్పత్తిఅత్థేన ఆది. వుత్తమ్పి చేతం –

"తస్మాతిహ త్వం, ఉత్తియ, ఆదిమేవ విసోధేహి కుసలేసు ధమ్మేసు. కో చాది కుసలానం ధమ్మానం? సీలఞ్చ సువిసుద్ధం, దిట్ఠి చ ఉజుకా"తి (సం॰ ని॰ ౫.౩౮౨).

యథా హి నగరవడ్ఢకీ నగరం మాపేతుకామో పఠమం నగరట్ఠానం సోధేతి, తతో అపరభాగే వీథిచతుక్కసిఙ్ఘాటకాదిపరిచ్ఛేదేన విభజిత్వా నగరం మాపేతి, యథా వా పన రజకో పఠమం తీహి ఖారేహి వత్థం ధోవిత్వా పరిసుద్ధే వత్థే యదిచ్ఛకం రఙ్గజాతం ఉపనేతి, యథా వా పన ఛేకో చిత్తకారో రూపం లిఖితుకామో ఆదితోవ భిత్తిపరికమ్మం కరోతి, తతో అపరభాగే రూపం సముట్ఠాపేతి, ఏవమేవ యోగావచరో ఆదితోవ సీలం విసోధేత్వా అపరభాగే సమథవిపస్సనాదయో ధమ్మే సచ్ఛికరోతి. తస్మా సీలం ''**ఆదీ**''తి వుత్తం. ''**ముఖమేత**''న్తిఆదీని వుత్తత్థానేవ. **ఆది**సద్దేన "పాతిమోక్ఖే చ సంవరో"తిఆదిపాళిం (దీ॰ ని॰ ౨.౯౦; ధ॰ ప॰ ౧౮౫) సఙ్గణ్హాతి.

సీలన్తి చారిత్తవారిత్తవసేన దువిధం వినయపిటకపరియాపన్నం సిక్ఖాపదసీలం, ధమ్మతో పన సీలం నామ పాణాతిపాతాదీహి వా విరమన్తస్స, వత్తపటిపత్తిం వా పూరేన్తస్స చేతనాదయో ధమ్మా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం **పటిసమ్భిదాయం** "కిం సీలన్తి చేతనా సీలం చేతసికం సీలం సంవరో సీలం అవీతిక్కమో సీల"న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౩౯) ''**ఉభయాని ఖో పనస్స పాతిమోక్ఖానీ**''తి భిక్ఖుభిక్ఖునీపాతిమోక్ఖవసేన ఉభయాని పాతిమోక్ఖాని, ద్వే మాతికాతి అత్థో. **అస్సాతి** భిక్ఖునోవాదకస్స . **విత్థారేనాతి** ఉభతోవిభఙ్గేన సద్ధిం. **స్వాగతానీతి** సుట్ఠు ఆగతాని. **ఆది**సద్దేన "పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసేయ్యా"తిఆదిపాళిం (మహావ॰ ౧౩౪) సఙ్గణ్హాతి. **తత్థాతి** తేసు సీలగన్థపాతిమోక్ఖేసు. **యోతి** అనియమనిద్దేసో, యో కోచి పుగ్గలో. **నన్తి** వినయపరియాపన్నసీలం. **రక్ఖతీతి** సమాదియిత్వా అవికోపేన్తో పాలేతి. **తం** "పాతీ"తి లద్ధనామం పాతిమోక్ఖసీలే ఠితం. **మోచేతీతి** సహకారికారణభావతో మోక్ఖేతి. అపాయే జాతం **ఆపాయికం,** దుక్ఖం, తం ఆది యేసం తాని **ఆపాయికాదీని. ఆది**సద్దేన తదఞ్ఞం సబ్బం సంసారదుక్ఖం సఙ్గణ్హాతి. **అత్తానువాదాదీహీతి** అత్తానం అనువాదో **అత్తానువాదో,** సో ఆది యేసం తాని **అత్తానువాదాదీని,** తేహి అత్తానువాదాదీహి. **ఆది**సద్దేన పరానువాదదణ్డదుగ్గతిభయాని సఙ్గణ్హాతి. **తస్స పాతిమోక్ఖస్స జోతకత్తాతి** తస్స సీలపాతిమోక్ఖస్స దీపనత్తా. **ఆదిమ్హి పన వుత్తో వచనత్థోతి** "అతిసేట్ఠ"న్తిఆదినా ఆదిమ్హి వుత్తో వచనత్థో. **ఉభిన్నమ్పి సాధారణో హోతి** సీలపాతిమోక్ఖం సబ్బగుణానం మూలభావతో సేట్ఠం, గన్థపాతిమోక్ఖం సేట్ఠగుణసహచరణతో సేట్ఠన్తి.

తత్థాతి తేసు సీలపాతిమోక్ఖగన్థపాతిమోక్ఖేసు. ''**అయం వణ్ణనా**''తి వక్ఖమానవణ్ణనమాహ. గన్థపాతిమోక్ఖస్స తావ యుజ్జతు, కథం సీలపాతిమోక్ఖస్స యుజ్జతీతి ఆహ ''**గన్థే హీ**''తిఆది. **హీతి** కారణత్థే నిపాతో. **తస్సాతి** గన్థస్స. **అత్థోతి** సీలం. **వణ్ణితోవ హోతీతి** గన్థవణ్ణనాముఖేన అత్థస్సేవ వణ్ణనతో. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్మా గన్థే వణ్ణితే తదవినాభావతో తస్సత్థో వణ్ణితో హోతి, తస్మా సీలపాతిమోక్ఖస్సపి యుజ్జతీతి.

ఏవం సరూపభేదతో వవత్థపేత్వా ఇదాని గన్థభేదతో వవత్థపేతుం ''**తం పనేత**''న్తిఆదిమాహ. **తత్థాతి** తేసు భిక్ఖుపాతిమోక్ఖభిక్ఖునీపాతిమోక్ఖేసు ద్వీసు. ఉద్దేసా పరిచ్ఛిజ్జన్తి యేహి వక్ఖమానవచనప్పబన్ధేహి, తే **ఉద్దేసపరిచ్ఛేదా,** తేహి. **వవత్థిత**న్తి అసఙ్కరతో ఠితం.

ఏవం గన్థభేదతో వవత్థపేత్వా ఇదాని ఉద్దేసవిభాగతో వవత్థపేతుం ''**తత్థా**''తిఆదిమాహ. ఉద్దిసీయతి సరూపేన కథీయతి ఏత్థ, ఏతేనాతి వా **ఉద్దేసో,** నిదానస్స ఉద్దేసోతి **నిదానుద్దేసో**. ఏవం సేసేసుపి. విత్థారోవ ఉద్దేసో **విత్థారుద్దేసో.**

ఇదాని నిదానుద్దేసాదీనం పరిచ్ఛేదదస్సనత్థం ''**తత్థ నిదానుద్దేసో**''తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **తత్థాతి** తేసు పఞ్చసు ఉద్దేసేసు. నిదానుద్దేసో ఉద్దిట్ఠో హోతీతి సమ్బన్ధో. యం పనేత్థ నిదానుద్దేసపరిచ్ఛేదం దస్సేన్తేన "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో…

పే०… ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతీ”తి ఇధాగతనిదానపాళిం దస్సేత్వా తదనన్తరం ఉద్దేసకాలే వత్తబ్బస్సాపి “ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదాన”న్తి ఇమస్స పాఠస్స యోజనం అకత్వా “తత్థాయస్మన్తే పుచ్ఛామీ”తిఆదినా అనుసావనాదికమేవ యోజేత్వా దస్సితం, తం పన అపరిపుణ్ణనిదానపాళిదస్సనపుబ్బకనిదానుద్దేసపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం, ఖుద్దకపేయ్యాలవసేన వా పాకటత్తా తస్స అయోజనం కతన్తి వేదితబ్బం, ఉద్దేసకాలే పన యోజేత్వావ వత్తబ్బం. వక్ఖతి హి “తం పనేతం పారాజికాదీనం అవసానే దిస్సతి, న నిదానావసానే. కిఞ్చాపి న దిస్సతి, అథ ఖో ఉద్దేసకాలే ‘ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతీ’తి వత్వా ‘ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదానం, తత్థాయస్మన్తే పుచ్ఛామీ’తిఆదినా నయేన వత్తబ్బమేవా”తిఆది. **అవసేసే సుతేన సావితేతి** అవసిట్ఠం పారాజికుద్దేసాదిచతుక్కం “సుతా ఖో పనాయస్మన్తేహి చత్తారో పారాజికా ధమ్మా…పే०… అవివదమానేహి సిక్ఖితబ్బ”న్తి ఏవం సుతవసేన సావితే.

ఏతేనేవ నయేన సేసా తయో పాతిమోక్ఖుద్దేసపరిచ్ఛేదా వేదితబ్బాతి దస్సేతుం “**పారాజికుద్దేసాదీన**”న్తిఆదిమాహ. పారాజికుద్దేసాదీనం పరిచ్ఛేదా యోజేతబ్బాతి సమ్బన్ధో. **నిదానస్స ఆదితో పట్ఠాయ పారాజికాదీని ఓసాపేత్వాతి** నిదానం, పారాజికఞ్చ, తదుభయం సఙ్ఘాదిసేసఞ్చ, తంతికం అనియతఞ్చాతి ఏవం యథాక్కమం ఉద్దిసిత్వా పారాజికాదీని పరియోసాపేత్వా. **యోజేతబ్బాతి** “అవసేసే సుతేన సావితే ఉద్దిట్ఠో హోతి పారాజికుద్దేసో”తిఆదినా యోజేతబ్బా. **అవసేసం సుతేన సావేతబ్బన్తి వచనతోతి** ఉపోసథక్ఖన్ధకే –

> “పఞ్చిమే, భిక్ఖవే, పాతిమోక్ఖుద్దేసా నిదానం ఉద్దిసిత్వా అవసేసం సుతేన సావేతబ్బం, అయం పఠమో పాతిమోక్ఖుద్దేసో. నిదానం ఉద్దిసిత్వా చత్తారి పారాజికాని ఉద్దిసిత్వా అవసేసం సుతేన సావేతబ్బం, అయం దుతియో పాతిమోక్ఖుద్దేసో”తిఆదీసు (మహావ. ౧౩౦) –

ఏవం వుత్తత్తా. **యస్మిం విప్పకతేతి** యస్మిం ఉద్దేసే అపరియోసితే. **అన్తరాయో ఉప్పజ్జతీతి** దససు అన్తరాయేసు యో కోచి అన్తరాయో ఉప్పజ్జతి . దస అన్తరాయా నామ – రాజన్తరాయో, చోరన్తరాయో, అగ్యన్తరాయో, ఉదకన్తరాయో, మనుస్సన్తరాయో, అమనుస్సన్తరాయో, వాళన్తరాయో, సరీసపన్తరాయో, జీవితన్తరాయో, బ్రహ్మచరియన్తరాయోతి. తత్థ సచే భిక్ఖూసు “ఉపోసథం కరిస్సామా”తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౩౦) నిసిన్నేసు రాజా ఆగచ్ఛతి, అయం **రాజన్తరాయో**. చోరా ఆగచ్ఛన్తి, అయం **చోరన్తరాయో**. దవదాహో వా ఆగచ్ఛతి, ఆవాసే వా అగ్గి ఉట్ఠహతి, అయం **అగ్యన్తరాయో**. మేఘో వా ఉట్ఠహతి, ఓఘో వా ఆగచ్ఛతి, అయం **ఉదకన్తరాయో**. బహూ మనుస్సా ఆగచ్ఛన్తి, అయం **మనుస్సన్తరాయో**. భిక్ఖుం యక్ఖో గణ్హాతి, అయం **అమనుస్సన్తరాయో**. బ్యగ్ఘాదయో చణ్డమిగా ఆగచ్ఛన్తి, అయం **వాళన్తరాయో**. భిక్ఖుం సప్పాదయో డంసన్తి, అయం **సరీసపన్తరాయో**. భిక్ఖు గిలానో వా హోతి, కాలం వా కరోతి, వేరినో వా తం మారేతుకామా గణ్హన్తి, అయం **జీవితన్తరాయో**. మనుస్సా **ఏకం** వా బహూ వా భిక్ఖూ బ్రహ్మచరియా చావేతుకామా గణ్హన్తి, అయం **బ్రహ్మచరియన్తరాయో**. ఇతి యం వుత్తం “అన్తరాయో ఉప్పజ్జతీతి దససు అన్తరాయేసు యో కోచి అన్తరాయో ఉప్పజ్జతీ”తి, తస్సత్థో పకాసితో హోతీతి.

తేన సద్ధిన్తి విప్పకతుద్దేసేన సద్ధిం. **అవసేసం సుతేన సావేతబ్బం** ఉద్దిట్ఠఉద్దేసాపేక్ఖత్తా అవసేసవచనస్స. యథాహ “నిదానం ఉద్దిసిత్వా”తిఆది (మహావ. ౧౩౦). తేనాహ “**నిదానుద్దేసే పనా**”తిఆది. **సుతేన సావేతబ్బం నామ నత్థి** ఉపోసథస్స అన్తరాయోవ హోతీతి అధిప్పాయో. **అనియతుద్దేసో పరిహాయతీతి** భిక్ఖునీనం అనియతసిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా

అభావతో. తదభావో చ "ఇదమేవ లక్ఖణం తత్థాపి అనుగత"న్తి కత్వాతి వేదితబ్బం. **సేస**న్తి అవసేసుద్దేసపరిచ్ఛేదదస్సనం. ఏతేసం ద్విన్నం పాతిమోక్ఖానన్తి సమ్బన్ధో. **తావా**తి పఠమం. **ఇద**న్తి ఇదాని వత్తబ్బం బుద్ధియం విపరివత్తమానం సామఞ్ఞేన దస్సేతి, ఇదం అక్ఖరపదనియమితగన్థితం వచనం **వుచ్చతి** కథీయతీతి అత్థో. కిం తన్తి ఆహ, ''**సుణాతు మేతిఆదీన**''న్తిఆది.

తత్థ **సుణాతు మేతిఆదీన**న్తి "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో అజ్జుపోసథో"తిఆదీనం భిక్ఖుపాతిమోక్ఖే ఆగతానం సుత్తపదానం. **అత్థనిచ్ఛయ**న్తి అభిధేయ్యత్థస్స చేవ అధిప్పాయత్థస్స చ నిచ్ఛయనం, వవత్థాపనన్తి అత్థో. ఇమాయ హి అట్ఠకథాయ తేసం అభిధేయ్యత్థో చేవ అధిప్పాయత్థో చ అనేకధా వవత్థాపీయతి. అథ వా నిచ్ఛినోతీతి **నిచ్ఛయో**. గణ్ఠిట్ఠానేసు ఖీలమద్దనాకారేన పవత్తా విమతిచ్ఛేదకథా, అత్థో చ నిచ్ఛయో చ **అత్థనిచ్ఛయో,** తం అత్థనిచ్ఛయం, మయా వుచ్చమానం అత్థఞ్చ వినిచ్ఛయఞ్చాతి వుత్తం హోతి. **సీలసమ్పన్నా**తి సమన్తతో పన్నం పత్తం పుణ్ణన్తి **సమ్పన్నం,** సీలం సమ్పన్నమేతేసన్తి **సీలసమ్పన్నా**, పరిపుణ్ణసీలాతి అత్థో. అథ వా సమ్మదేవ పన్నా గతా ఉపాగతాతి **సమ్పన్నా**, సీలేన సమ్పన్నా **సీలసమ్పన్నా**, పాతిమోక్ఖసంవరేన ఉపేతాతి అత్థో. అధిసీలఅధిచిత్తఅధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతా తిస్సోపి సిక్ఖితబ్బట్ఠేన **సిక్ఖా, తం** కామేన్తీతి **సిక్ఖాకామా. సుణన్తు మే**తి తే సబ్బేపి భిక్ఖవో మమ సన్తికా నిసామేన్తు. ఇమినా అత్తనో సంవణ్ణనాయ సక్కచ్చం సవనే నియోజేతి. సక్కచ్చసవనపటిబద్ధా హి సబ్బాపి సాసనసమ్పత్తీతి. ఏత్థ చ సీలసమ్పన్నానం సిక్ఖాకామానంయేవ భిక్ఖూనం గహణం తదఞ్ఞేసం ఇమిస్సా సంవణ్ణనాయ అభాజనభావతో. న హి తే వినయం సోతబ్బం, పటిపజ్జితబ్బఞ్చ మఞ్ఞిస్సన్తి.

ఏత్థాతి ఏతస్మిం గాథాపదే, ఏతేసం వా గాథాయ సఙ్గహితానం "సుణాతు మే"తిఆదీనం పదానమన్తరే. సవనే ఆణత్తివచనం **సవనాణత్తివచనం**. కిఞ్చాపి సవనాణత్తివచనం, తథాపి పాతిమోక్ఖుద్దేసకేన ఏవం వత్తబ్బన్తి భగవతా వుత్తత్తా భగవతో ఆణత్తి, న ఉద్దేసకస్సాతి నవకతరేనాపి ఇదం వత్తుం వట్టతి సఙ్ఘగారవేన, సఙ్ఘబహుమానేన చ సహితత్తా **సగారవసప్పతిస్సవచనం**. సఙ్ఘో హి సుప్పటిపన్నతాదిగుణవిసేసయుత్తత్తా ఉత్తమం గారవప్పతిస్సవట్ఠానం. ఇదఞ్చ సబ్బం కేన కత్థ కదా వుత్తన్తి ఆహ ''**సబ్బమేవ చేత**''న్తిఆది. **పాతిమోక్ఖుద్దేసం అనుజానన్తేనా**తి –

> "అనుజానామి, భిక్ఖవే, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితుం, ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, ఉద్దిసితబ్బం, బ్యత్తేన భిక్ఖునా పటిబలేన సఙ్ఘో ఞాపేతబ్బో 'సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో'"తి (మహావ. ౧౩౩-౧౩౪) –

ఏవమాదినా అనుజానన్తేన. **రాజగహే**తి ఏవంనామకే నగరే. తఞ్హి మన్ధాతుమహాగోవిన్దాదీహి పరిగ్గహితత్తా "రాజగహ"న్తి వుచ్చతి. తం పనేతం బుద్ధకాలే, చక్కవత్తికాలే చ నగరం హోతి, సేసకాలే సుఞ్ఞం హోతి యక్ఖపరిగ్గహితం, తేసం వసనట్ఠానం హుత్వా తిట్ఠతి. **తస్మా**తి యస్మా ఇదం పాతిమోక్ఖుద్దేసకేన వత్తబ్బవచనం, తస్మా. కిం తే ఉభోపి పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసన్తి, యేనేవం వత్తబ్బన్తి ఆహ ''**సఙ్ఘత్థేరో వా హీ**''తిఆది. **థేరాధిక**న్తి థేరాధీనం, థేరాయత్తం భవితున్తి అత్థో. ''**థేరాధేయ్య**''న్తి వా పాఠో, సోయేవత్థో. **తత్థా**తి తిస్సం పరిసాయం. **బ్యత్తో**తి పఞ్ఞావేయ్యత్తియేన సమన్నాగతో, పగుణమాతికోతి అత్థో. **పటిబలో**తి వత్తుం సమత్థో, అభీతోతి వుత్తం హోతి. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి దహరస్సాపి బ్యత్తస్స పాతిమోక్ఖో అనుఞ్ఞాతో, అథ ఖో ఏత్థాయం అధిప్పాయో – సచే థేరస్స పఞ్చ వా చత్తారో వా తయో వా పాతిమోక్ఖుద్దేసా నాగచ్ఛన్తి, ద్వే పన అక్ఖణ్డా సువిసదా వాచుగ్గతా హోన్తి, థేరాయత్తోవ పాతిమోక్ఖో. సచే పన ఏత్తకమ్పి విసదం కాతుం న సక్కోతి, బ్యత్తస్స భిక్ఖునో ఆయత్తోతి.

ఇదాని "సఙ్ఘో"తి అవిసేసేన వుత్తత్తా ఇధాధిప్పేతసఙ్ఘం విసేసేత్వా దస్సేతుం **''సఙ్ఘోతి ఇమినా పన పదేనా''**తిఆదిమాహ **కిఞ్చాపీ**తి అనుగ్గహత్థే నిపాతో, తస్స యది నామాతి అత్థో వేదితబ్బో. దక్ఖన్తి ఏతాయ సత్తా యథాధిప్పేతాహి సమ్పత్తీహి వడ్ఢన్తీతి **దక్ఖిణా,** పరలోకం సద్దహిత్వా దాతబ్బం దానం, తం దక్ఖిణం అరహతి, దక్ఖిణాయ వా హితో, యస్మా నం మహప్ఫలకారితాయ విసోధేతీతి **దక్ఖిణేయ్యో,** దిట్ఠిసీలసఙ్ఘాతేన సంహతోతి **సఙ్ఘో,** దక్ఖిణేయ్యో చ సో సఙ్ఘో చాతి **దక్ఖిణేయ్యసఙ్ఘో**. సమ్ముతియా చతువగ్గాదివినయపఞ్ఞత్తియా సిద్ధో సఙ్ఘో **సమ్ముతిసఙ్ఘో. అవిసేసేనా**తి "అరియా"తి వా "పుథుజ్జనా"తి వా అవిసేసేత్వా సామఞ్ఞేన. **సో**తి సమ్ముతిసఙ్ఘో. **ఇధా**తి ఇమిస్సం ఉపోసథఞత్తియం. **అధిప్పేతో** ఉపోసథఞత్తియా అవిసేసత్తా. నను చ సోపి పఞ్చవిధో హోతి, తత్థ కతమో ఇధాధిప్పేతోతి అనుయోగం సన్ధాయాహ **''సో పనేసా''**తిఆది. **కమ్మవసేనా**తి వినయకమ్మవసేన. పఞ్చ విధా పకారా అస్స సమ్ముతిసఙ్ఘస్సాతి **పఞ్చవిధో**. తథా హి విధయుత్తగతప్పకారసద్దే సమానత్థే వణ్ణయన్తి. చతున్నం వగ్గో సమూహోతి **చతువగ్గో,** చతుపరిమాణయుత్తో వా వగ్గో **చతువగ్గో**. ఏవం **పఞ్చవగ్గా**ది.

ఇదాని యేసం కమ్మానం వసేనాయం పఞ్చవిధో హోతి, తం విసేసేత్వా దస్సేతుం **''తత్థా''**తిఆదిమాహ. తత్థ **తత్థా**తి పఞ్చవిధే సఙ్ఘే. మజ్ఝిమేసు జనపదేసు ఉపసమ్పదకమ్మస్స దసవగ్గకరణీయత్తా వుత్తం **''ఠపేత్వా...పే.... ఉపసమ్పదఞ్చా''**తి. **''తథా''**తి ఇమినా "న కిఞ్చి సఙ్ఘకమ్మం కాతుం న వట్టతీ"తి ఇమమత్థం అతిదిసతి. యది ఏవం కిమత్థం అతిరేకవీసతివగ్గో వుత్తోతి ఆహ **''సో పనా''**తిఆది. **అతిరేకతరేనా**తి చతువగ్గాదికరణీయం పఞ్చవగ్గాదినా అతిరేకతరేన, దసవగ్గకరణీయఞ్చ ఏకాదసవగ్గాదినా అతిరేకతరేన. **దస్సనత్థ**న్తి ఞాపనత్థం. ఇదమేవ చానేన కత్తబ్బం కమ్మన్తి "కమ్మవసేన పఞ్చవిధో"తి వుత్తం. కమ్మస్సానియమే కథమేతం యుజ్జేయ్యాతి ఈదిసీ చోదనా అనవకాసాతి దట్ఠబ్బం. **ఇమస్మిం పనత్థే**తి ఉపోసథే.

ఉపోసథసద్దో పనాయం పాతిమోక్ఖుద్దేససీలఉపవాసపఞ్ఞత్తిదివసేసు వత్తతి. తథా హేస "ఆయామావుసో కప్పిన, ఉపోసథం గమిస్సామా"తిఆదీసు (దీ. ని. అట్ఠ. ౧.౧౫౦; మ. ని. అట్ఠ. ౩.౮౫) తిమోక్ఖుద్దేసే ఆగతో, "ఏవం అట్ఠఙ్గసమన్నాగతో ఖో, విసాఖే, ఉపోసథో ఉపవుత్థో"తిఆదీసు (అ. ని. ౮.४౩) సీలే, "సుద్ధస్స వే సదా ఫగ్గు, సుద్ధస్సుపోసథో సదా"తిఆదీసు (మ. ని. ౧.౭౯) ఉపవాసే, "ఉపోసథో నామ నాగరాజా"తిఆదీసు (దీ. ని. ౨.౨४౬) పఞ్ఞత్తియం, "న, భిక్ఖవే, తదహుపోసథే సభిక్ఖుకా ఆవాసా"తిఆదీసు (మహావ. ౧౮౧) దివసే, ఇధాపి దివసేయేవ వత్తమానో అధిప్పేతోతి ఆహ **''అజ్జ ఉపోసథదివసో''**తిఆది. ఉపవసన్తి ఏత్థాతి **ఉపోసథో. ఉపవసన్తీ**తి సీలేన వా సబ్బసో ఆహారస్స అభుఞ్జనసఙ్ఖాతేన అనసనేన వా ఖీరపానమధుపానాదిమత్తేన వా ఉపేతా హుత్వా వసన్తీతి అత్థో.

సబ్బేసమ్పి వాక్యానం **ఏవ**-కారత్థసహితత్తా "ఉపోసథో"తి ఏతస్స "ఉపోసథో ఏవా"తి అయమత్థో లబ్భతీతి ఆహ **''ఏతేన అనుపోసథదివసం పటిక్ఖిపతీ''**తి. ఇమినా అవధారణేన నిరాకతం దస్సేతి, అథ వా సద్దన్తరత్థాపోహనవసేన సద్దో అత్థం వదతీతి "ఉపోసథో"తి ఏతస్స "అనుపోసథో న హోతీ"తి అయమత్థోతి వుత్తం **''ఏతేన అనుపోసథదివసం పటిక్ఖిపతీ''**తి. **''ఏస నయో పన్నరసో''**తి ఇమినా **అఞ్ఞం ఉపోసథదివసం పటిక్ఖిపతీ**తి ఏత్థాపి. **ఏతేనా**తి "ఉపోసథో"తి ఏతేన సద్దేన. పఞ్చదసన్నం తిథీనం పూరణవసేన **పన్నరసో**. పన్నరసోతి ఇమినా అఞ్ఞం ఉపోసథదివసం పటిక్ఖిపతీ"తి సంఖిత్తేన వుత్తమత్థం విత్థారతో దస్సేతుం **''దివసవసేన హీ''**తిఆదిమాహ. చతుద్దసియం నియుత్తో **చాతుద్దసికో**. ఏవం **పన్నరసికో. సామగ్గిఉపోసథో** నామ సఙ్ఘసామగ్గికతదివసే కాతబ్బఉపోసథో. **హేమన్తగిమ్హవస్సానానం తిణ్ణం ఉతూనన్తి** ఏత్థ **హేమన్తఉతు**

నామ అపరకత్తికస్స కాళపక్ఖపాటిపదతో పట్ఠాయ ఫగ్గునపుణ్ణమపరియోసానా చత్తారో మాసా, **గిమ్హఉతు** నామ ఫగ్గునస్స కాలపక్ఖపాటిపదతో పట్ఠాయ ఆసాళ్హపుణ్ణమపరియోసానా చత్తారో మాసా, **వస్సానఉతు** నామ ఆసాళ్హస్స కాళపక్ఖపాటిపదతో పట్ఠాయ అపరకత్తికపుణ్ణమపరియోసానా చత్తారో మాసా. **తతియసత్తమపక్ఖేసు ద్వే ద్వే కత్వా ఛ చాతుద్దసికాతి** హేమన్తస్స ఉతునో తతియే చ సత్తమే చ పక్ఖే ద్వే చాతుద్దసికా, ఏవమితరేసం ఉతూనన్తి ఛ చాతుద్దసికా. **సేసా పన్నరసికాతి** సేసా అట్ఠారస పన్నరసికా. హోన్తి చేత్థ –

> "కత్తికస్స చ కాళమ్హా, యావ ఫగ్గునపుణ్ణమా;
> '**హేమన్తకాలో**'తి విఞ్ఞేయ్యో, అట్ఠ హోన్తి ఉపోసథా.
>
> "ఫగ్గునస్స చ కాళమ్హా, యావ ఆసాళ్హపుణ్ణమా;
> '**గిమ్హకాలో**'తి విఞ్ఞేయ్యో, అట్ఠ హోన్తి ఉపోసథా.
>
> "ఆసాళ్హస్స చ కాళమ్హా, యావ కత్తికపుణ్ణమా;
> '**వస్సకాలో**'తి విఞ్ఞేయ్యో, అట్ఠ హోన్తి ఉపోసథా.
>
> "ఉతూనం పన తిణ్ణన్నం, పక్ఖే తతియసత్తమే;
> '**చాతుద్దసో**'తి పాతిమోక్ఖం, ఉద్దిసన్తి నయఞ్ఞునో"తి.

పకతియా నబహుతరావాసికాదిపచ్చయేన కాతబ్బం **పకతిచారిత్తం**. బహుతరావాసికాదిపచ్చయే పన సతి అఞ్ఞస్మిం చాతుద్దసేపి కాతుం వట్టతి. తేనాహ "**సకి**"న్తిఆది. **సకిన్తి** ఏకస్మిం వారే . **ఆవాసికానం అనువత్తితబ్బన్తి** ఆవాసికేహి "అజ్జుపోసథో చాతుద్దసో"తి పుబ్బకిచ్చే కరియమానే అనువత్తితబ్బం, న పటిక్కోసితబ్బం. **ఆదిసద్దేన** "ఆవాసికేహి ఆగన్తుకానం అనువత్తితబ్బ"న్తి (మహావ. ౧౭౮) వచనం, "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తేహి భిక్ఖూహి ద్వే తయో ఉపోసథే చాతుద్దసికే కాతుం, కథం మయం తేహి భిక్ఖూహి పఠమతరం పవారేయ్యామా"తి (మహావ. ౨౪౦) వచనఞ్చ సఙ్గణ్హాతి. ఏత్థ చ పఠమసుత్తస్స ఏకేకస్స ఉతునో తతియసత్తమపక్ఖస్స చాతుద్దసే వా అవసేసస్స పన్నరసే వా సకిం పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితబ్బన్తి పకతిచారిత్తవసేనపి అత్థసమ్భవతో "ఆగన్తుకేహీ"తిఆదీని సుత్తాని దస్సితానీతి వేదితబ్బం. **తథారూపపచ్చయే సతీతి** అఞ్ఞస్మిమ్పి చాతుద్దసికే ఉపోసథం కాతుం అనురూపే "ఆవాసికా బహుతరా హోన్తీ"తి ఏవమాదికే పచ్చయే సతి. **అఞ్ఞస్మిమ్పి చాతుద్దసేతి** తిణ్ణం ఉతూనం తతియసత్తమపక్ఖచాతుద్దసతో అఞ్ఞస్మిం చాతుద్దసే.

న కేవలం ఉపోసథదివసావ హోన్తీతి ఆహ "**పురిమవస్సంవుట్ఠానం పనా**"తిఆది. **మా** ఇతి చన్దో వుచ్చతి తస్స గతియా దివసస్స మినితబ్బతో, సో ఏత్థ సబ్బకలాపారిపూరియా పుణ్ణోతి **పుణ్ణమా,** పుబ్బకత్తికాయ పుణ్ణమా **పుబ్బకత్తికపుణ్ణమా,** అస్సయుజపుణ్ణమా. సా హి పచ్ఛిమకత్తికం నివత్తేతుం ఏవం వుత్తా. **తేసంయేవాతి** పురిమవస్సంవుట్ఠానంయేవ. **భణ్డనకారకేహీతి** కలహకారకేహి. **పచ్చుక్కడ్ఢన్తీతి** ఉక్కడ్ఢన్తి. భణ్డనకారకేహి అనువాదవసేన అస్సయుజపుణ్ణమాదిం పరిచ్చజన్తా పవారణం కాళపక్ఖం, జుణ్హపక్ఖన్తి ఉద్ధం కడ్ఢన్తీతి అత్థో. "సుణన్తు మే ఆయస్మన్తో ఆవాసికా, యదాయస్మన్తానం పత్తకల్లం, ఇదాని ఉపోసథం కరేయ్యామ, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసేయ్యామ, ఆగమే కాళే పవారేయ్యామా"తి (మహావ. ౨౪౦) "సుణన్తు మే ఆయస్మన్తో ఆవాసికా, యదాయస్మన్తానం పత్తకల్లం, ఇదాని ఉపోసథం

కరేయ్యామ, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసేయ్యామ, ఆగమే జుణ్హే పవారేయ్యామా”తి చ ఏవం ఇత్తియా పవారణం ఉక్కడ్ఢన్తీతి వుత్తం హోతి.

అథాతి అనన్తరత్థే నిపాతో. చతుద్దసన్నం పూరణో **చాతుద్దసో**, దివసో. యం సన్ధాయ “ఆగమే జుణ్హే పవారేయ్యామా”తి ఇత్తిం ఠపయింసు, తస్మిం పన ఆగమే జుణ్హే కోముదియా చాతుమాసినియా అవస్సం పవారేతబ్బం. న హి తం అతిక్కమిత్వా పవారేతుం లబ్భతి. వుత్తఞ్హేతం –

> “తే చే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ భణ్డనకారకా కలహకారకా వివాదకారకా భస్సకారకా సఙ్ఘే అధికరణకారకా తమ్పి జుణ్హం అనువసేయ్యుం, తేహి, భిక్ఖవే, భిక్ఖూహి సబ్బేహేవ ఆగమే జుణ్హే కోముదియా చాతుమాసినియా అకామా పవారేతబ్బ”న్తి (మహావ. ౨౪౦).

తేనేవాహ **“పచ్ఛిమవస్సంవుట్ఠానఞ్చ పచ్ఛిమకత్తికపుణ్ణమా ఏవా”**తి. యది హి తం అతిక్కమిత్వా పవారేయ్య, దుక్కటాపత్తిం ఆపజ్జేయ్య. వుత్తఞ్హేతం “న చ, భిక్ఖవే, అపవారణాయ పవారేతబ్బం అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘసామగ్గియా”తి (మహావ. ౨౩౩). విసుద్ధిపవారణాయోగతో **పవారణాదివసా**. **పి**సద్దేన న కేవలం పవారణాదివసాయేవ, అథ ఖో ఉపోసథదివసాపి హోన్తీతి దస్సేతి. ఇదాని యో సో సామగ్గిఉపోసథదివసో వుత్తో, తఞ్చ తప్పసఙ్గేన సామగ్గిపవారణాదివసఞ్చ దస్సేన్తో **“యదా పనా”**తిఆదిమాహ. **ఓసారితే తస్మిం భిక్ఖుస్మిన్తి** ఉక్ఖిత్తకే భిక్ఖుస్మిం ఓసారితే, తం గహేత్వా సీమం గన్త్వా ఆపత్తిం దేసాపేత్వా కమ్మవాచాయ కమ్మప్పటిప్పస్సద్ధివసేన పవేసితేతి వుత్తం హోతి. **తస్స వత్థుస్సాతి** తస్స అధికరణస్స. తదా ఠపేత్వా…పే.… ఉపోసథదివసో నామ హోతీతి సమ్బన్ధో. కిం కారణన్తి ఆహ **“తావదేవా”**తిఆది. తత్థ **తావదేవాతి** తం దివసమేవ. **వచనతోతి కోసమ్బకక్ఖన్ధకే** (మహావ. ౪౭౫) వుత్తత్తా. యత్థ పన పత్తచీవరాదీనం అత్థాయ అప్పమత్తకేన కారణేన వివదన్తా ఉపోసథం వా పవారణం వా ఠపేన్తి, తత్థ తస్మిం అధికరణే వినిచ్ఛితే “సమగ్గా జాతమ్హా”తి అన్తరా సామగ్గిఉపోసథం కాతుం న లభన్తి. కరోన్తేహి అనుపోసథే ఉపోసథో కతో నామ హోతి. **కత్తికమాసబ్భన్తరేతి** ఏత్థ **కత్తికమాసో** నామ పుబ్బకత్తికమాసస్స కాళపక్ఖపాటిపదతో పట్ఠాయ యావ అపరకత్తికపుణ్ణమా, తావ ఏకూనతింసరత్తిదివో, తస్సబ్భన్తరే, తతో పచ్ఛా వా పన పురే వా న వట్టతి. **అయమేవ** యో కోచి దివసోయేవ. ఇధాపి **కోసమ్బకక్ఖన్ధకే** సామగ్గియా సదిసావ సామగ్గీ వేదితబ్బా. యే పన కిస్మిఞ్చిదేవ అప్పమత్తకే పవారణం ఠపేత్వా సమగ్గా హోన్తి, తేహి పవారణాయమేవ పవారణా కాతబ్బా, తావదేవ న కాతబ్బా. కరోన్తేహి అప్పవారణాయ పవారణా కతా హోతి. **న కాతబ్బోయేవాతి** నియమేన యది కరోతి, దుక్కటన్తి దస్సేతి. తత్థ హి ఉపోసథకరణే దుక్కటం. వుత్తఞ్హేతం “న, భిక్ఖవే, అనుపోసథే ఉపోసథో కాతబ్బో అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘసామగ్గియా”తి (మహావ. ౧౮౩).

“పత్తకాలమేవ పత్తకల్ల”న్తి ఇమినా సకత్థే భావప్పచ్చయోతి దస్సేతి. **నాసతీతి** అన్వయతో వుత్తమేవ బ్యతిరేకతో దళ్హం కరోతి.

అనురూపాతి అరహా అనుచ్ఛవికా, సామినోతి వుత్తం హోతి. **సబ్బన్తిమేనాతి** సబ్బహేట్ఠిమేన చత్తారో, న తేహి వినా తం ఉపోసథకమ్మం కరీయతి, న తేసం ఛన్దో వా పారిసుద్ధి వా ఏతి. అవసేసా పన సచేపి సహస్సమత్తా హోన్తి, సచే సమానసంవాసకా, సబ్బే ఛన్దారహావ హోన్తి, ఛన్దపారిసుద్ధిం దత్వా ఆగచ్ఛన్తు వా, మా వా, కమ్మం న కుప్పతి. **పకతత్తాతి** అనుక్ఖిత్తా, పారాజికం అనజ్ఝాపన్నా చ. **హత్థపాసో** నామ దియడ్ఢహత్థప్పమాణో.

సీమా చ నామేసా కతమా, యత్థ హత్థపాసం అవిజహిత్వా ఠితా కమ్మప్పత్తా నామ హోన్తీతి అనుయోగం సన్ధాయ సీమం దస్సేన్తో విభాగవన్తానం సభావవిభావనం విభాగదస్సనముఖేనేవ హోతీతి "**సీమా చ నామేసా**"తిఆదిమాహ. **సమ్భిన్దన్తేనాతి** మిస్సీకరోన్తేన. **అజ్ఝోత్థరన్తేనాతి** మద్దన్తేన, అన్తో కరోన్తేనాతి వుత్తం హోతి. ఇమా విపత్తిసీమాయో నామాతి సమ్బన్ధో. కస్మా విపత్తిసీమాయో నామాతి ఆహ "**ఏకాదసహీ**"తిఆది. **ఆకారేహీతి** కారణేహి. **వచనతోతి** కమ్మవగ్గే (పరి॰ ౪౮౬ ఆదయో) కథితత్తా. సఙ్ఘకమ్మం నామేతం వీసతివగ్గకరణీయపరమన్తి ఆహ "**యత్థ ఏకవీసతి భిక్ఖూ నిసీదితుం న సక్కోన్తీ**"తి. యస్సం సీమాయం హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదేన కమ్మారహేన సద్ధిం ఏకవీసతి భిక్ఖూ పరిమణ్డలాకారేన నిసీదితుం న సక్కోన్తి, అయం **అతిఖుద్దకా నామాతి** అత్థో. ఏవరూపా చ సీమా సమ్మతాపి అసమ్మతా, గామఖేత్తసదిసావ హోతి, తత్థ కతం కమ్మం కుప్పతి. ఏస నయో సేససీమాసుపి.

సమ్మతాతి బద్ధా, వాచితకమ్మవాచాతి అత్థో. కమ్మవాచాయ వాచనమేవ హి బన్ధనం నామ. నిమిత్తం న ఉపగచ్ఛతీతి **అనిమిత్తుపగో,** తం అనిమిత్తుపగం, అనిమిత్తారహన్తి వుత్తం హోతి. **తచసారరుక్ఖో** నామ తాలనాళికేరాదికా. **పంసుపుఞ్జవాలుకాపుఞ్జానన్తి** పంసురాసివాలుకారాసీనం మజ్ఝే. నిద్ధారణే చేతం సామివచనం. పోత్థకేసు పన కత్థచి "పంసుపుఞ్జం వా వాలుకాపుఞ్జం వా అఞ్ఞతర"న్తి పాఠో దిస్సతి, సో పన అపాఠో. న హి సో "అఞ్ఞతర"న్తి ఇమినా యుజ్జతీతి. **అన్తరాతి** నిమిత్తుపగనిమిత్తానమన్తరా. ఏత్థ చ యా తీహి నిమిత్తేహి బజ్ఝమానా అనిమిత్తుపగేసు తచసారరుక్ఖాదీసు అఞ్ఞతరం అన్తరా ఏకం నిమిత్తం కత్వా సమ్మతా, సా **ఖణ్డనిమిత్తా** నామ హోతి. యా పన చతుపఞ్చనిమిత్తాదీహి బజ్ఝమానా ఇమేసు తచసారరుక్ఖాదీసు అఞ్ఞతరం అన్తరా ఏకం నిమిత్తం కత్వా సమ్మతా, సా **ఖణ్డనిమిత్తా** నామ న హోతీతి విఞ్ఞాయతి నిమిత్తుపగానం నిమిత్తానం తిణ్ణం సబ్భావతో. అట్ఠకథాసు పన అవిసేసేన వుత్తం, తస్మా ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బం. **సబ్బేన సబ్బన్తి** సబ్బప్పకారేన. **నిమిత్తానం బహి ఠితేన సమ్మతాతి** తేసం బహి ఠితేన వాచితకమ్మవాచా. నిమిత్తాని పన అన్తో చ బహి చ ఠత్వా కిత్తేతుం వట్టన్తి.

ఏవం సమ్మతాపీతి నిమిత్తాని కిత్తేత్వా కమ్మవాచాయ సమ్మతాపి. ఇమస్స "అసమ్మతావ హోతీ"తి ఇమినా సమ్బన్ధో. **సబ్బా, భిక్ఖవే, నదీ అసీమాతి** యా కాచి నదీలక్ఖణప్పత్తా నదీ నిమిత్తాని కిత్తేత్వా "ఏతం బద్ధసీమం కరోమా"తి కతాపి అసీమా, బద్ధసీమా న హోతీతి అత్థో. అత్తనో సభావేన పన సా బద్ధసీమాసదిసా. సబ్బత్థ సఙ్ఘకమ్మం కాతుం వట్టతి. **సముద్దజాతస్సరేసుపి** ఏసేవ నయో. "**సంసట్ఠవిటపా**"తి ఇమినా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఆసన్నతం దీపేతి. **బద్ధా హోతీతి** పచ్ఛిమదిసాభాగే సీమం సన్ధాయ వుత్తం. **తస్సా పదేసన్తి** తస్సా ఏకదేసం. యత్థ ఠత్వా భిక్ఖూహి కమ్మం కాతుం సక్కా హోతి, తాదిసం ఏకదేసన్తి వుత్తం హోతి. యత్థ పన ఠితేహి కమ్మం కాతుం న సక్కా, తాదిసం పదేసం అన్తో కరిత్వా బన్ధన్తా **సీమాయ సీమం సమ్భిన్దన్తి** నామ, న తు అజ్ఝోత్థరన్తి నామాతి గహేతబ్బం. **గణ్ఠిపదేసు** పన "**సమ్భిన్దనం** పరేసం సీమాయ ఏకం వా ద్వే వా నిమిత్తే కిత్తేత్వా లేఖామత్తం గహేత్వా బన్ధనం. **అజ్ఝోత్థరణం** నామ పరేసం సీమాయ నిమిత్తే కిత్తేత్వా తం సకలం వా తస్సేకదేసం వా అన్తో కరోన్తేన తస్సా బహి ఏకిస్సం ద్వీసు వా దిసాసు నిమిత్తే కిత్తేత్వా బన్ధన"న్తి వుత్తం.

పబ్బతాదీనం నిమిత్తానం సమ్పదా **నిమిత్తసమ్పత్తి**. పబ్బతోవ నిమిత్తం **పబ్బతనిమిత్తం**. ఏవం సేసేసుపి. **ఏవం వుత్తేసూతి ఉపోసథక్ఖన్ధకే** (మహావ॰ ౧౩౮ ఆదయో) సీమాసమ్ముతియం వుత్తేసు. ఇమేహి చ పన అట్ఠహి నిమిత్తేహి అసమ్మిస్సేహిపి అఞ్ఞమఞ్ఞమిస్సేహిపి సీమం సమ్మన్నితుం వట్టతి. తేనాహ "**తస్మిం తస్మిం దిసాభాగే యథాలద్ధాని నిమిత్తుపగాని నిమిత్తానీ**"తి. ఏకేన, పన ద్వీహి వా నిమిత్తేహి సమ్మన్నితుం న వట్టతి, తీణి పన ఆదిం కత్వా

వుత్తప్పకారానం నిమిత్తానం సతేనాపి వట్టతి. “పురత్థిమాయ దిసాయ కిం నిమిత్త”న్తి వినయధరేన పుచ్ఛితబ్బం, “పబ్బతో, భన్తే”తి వుత్తే పున వినయధరేనేవ “ఏసో పబ్బతో నిమిత్త”న్తి ఏవం నిమిత్తం కిత్తేతబ్బం. “ఏతం పబ్బతం నిమిత్తం కరోమ, నిమిత్తం కరిస్సామ, నిమిత్తం కతో, నిమిత్తం హోతు, హోతి భవిస్సతీ”తి ఏవం పన కిత్తేతుం న వట్టతి. **పాసాణా**దీసుపి ఏసేవ నయో. తేనాహ “**పురత్థిమాయ దిసాయ కిం నిమిత్త**”న్తిఆది. “పబ్బతో, భన్తే, ఉదకం, భన్తే”తి ఏవం పన ఉపసమ్పన్నో వా ఆచిక్ఖతు, అనుపసమ్పన్నో వా, వట్టతియేవ. **ఆది**సద్దేన “పురత్థిమాయ అనుదిసాయ కిం నిమిత్తం? పాసాణో, భన్తే, ఏసో పాసాణో నిమిత్తం. దక్ఖిణాయ దిసాయ, దక్ఖిణాయ అనుదిసాయ, పచ్ఛిమాయ దిసాయ, పచ్ఛిమాయ అనుదిసాయ, ఉత్తరాయ దిసాయ, ఉత్తరాయ అనుదిసాయ కిం నిమిత్తం? ఉదకం, భన్తే, ఏతం ఉదకం నిమిత్త”న్తి ఇదం సఙ్గణ్హాతి. ఏత్థ పన అట్ఠత్వా పున “పురత్థిమాయ దిసాయ కిం నిమిత్తం? పబ్బతో, భన్తే, ఏసో పబ్బతో నిమిత్త”న్తి ఏవం పఠమం కిత్తితనిమిత్తం కిత్తేత్వావ ఠపేతబ్బం. ఏవఞ్హి నిమిత్తేన నిమిత్తం ఘటితం హోతి. **సమ్మా కిత్తేత్వాతి** అఞ్ఞమఞ్ఞనామవిపరియాయేన, అనిమిత్తానం నామేన చ అకిత్తేత్వా యథావుత్తేనేవ నయేన కిత్తేత్వా. **సమ్మతాతి** “సుణాతు మే, భన్తే”తిఆదినా నయేన **ఉపోసథక్ఖన్ధకే** (మహావ. ౧౩౯ ఆదయో) వుత్తాయ పరిసుద్ధాయ ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాయ బద్ధా. తత్థ నిమిత్తాని సకిం కిత్తితానిపి కిత్తితానేవ హోన్తి. **అన్ధకట్ఠకథాయం** పన తిక్ఖత్తుం సీమమణ్డలం సమ్బన్ధన్తేన నిమిత్తం కిత్తేతబ్బ”న్తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౩౮) వుత్తం.

తత్రాతి తేసు అట్ఠసు నిమిత్తేసు. **నిమిత్తుపగతాతి** నిమిత్తయోగ్యతా. “**హత్థిప్పమాణతో పట్ఠాయా**”తి వచనతో హత్థిప్పమాణోపి నిమిత్తుపగోయేవ. హత్థీ పన సత్తరతనో వా అడ్ఢట్ఠరతనో (సారత్థ. టీ. మహావగ్గ ౩.౧౩౮) వా. **తతో ఓమకతరోతి** తతో హత్థిప్పమాణతో ఖుద్దకతరో. సచే చతూసు దిసాసు చత్తారో వా తీసు వా తయో పబ్బతా హోన్తి, చతూహి, తీహి వా పబ్బతనిమిత్తేహేవ సమ్మన్నితుమ్పి వట్టతి, ద్వీహి పన నిమిత్తేహి, ఏకేన వా సమ్మన్నితుం న వట్టతి. ఇతో పరేసు పాసాణనిమిత్తాదీసుపి ఏసేవ నయో. తస్మా పబ్బతనిమిత్తం కరోన్తేన పుచ్ఛితబ్బం “ఏకాబద్ధో, న ఏకాబద్ధో”తి. సచే ఏకాబద్ధో హోతి, న కాతబ్బో. తఞ్హి చతూసు వా అట్ఠసు వా దిసాసు కిత్తేన్తేనాపి ఏకమేవ నిమిత్తం కిత్తితం హోతి. తస్మా యో ఏవం చక్కసణ్ఠానేన విహారం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితో పబ్బతో, తం ఏకదిసాయ కిత్తేత్వా అఞ్ఞాసు దిసాసు తం బహిద్ధా కత్వా అన్తో అఞ్ఞాని నిమిత్తాని కిత్తేతబ్బాని. సచే పబ్బతస్స తతియభాగం వా ఉపడ్ఢం వా అన్తోసీమాయ కత్తుకామా హోన్తి, పబ్బతం అకిత్తేత్వా యత్తకం పదేసం అన్తో కత్తుకామా, తస్స పరతో తస్మింయేవ పబ్బతే జాతరుక్ఖవమ్మికాదీసు అఞ్ఞతరం నిమిత్తం కిత్తేతబ్బం. సచే యోజనద్వియోజనప్పమాణం సబ్బం పబ్బతం అన్తో కత్తుకామా హోన్తి, పబ్బతస్స పరతో భూమియం జాతరుక్ఖవమ్మికాదీని నిమిత్తాని కిత్తేతబ్బాని (మహావ. అట్ఠ. ౧౩౮; వి. సఙ్గ. అట్ఠ. ౧౫౮).

సఙ్ఖం గచ్ఛతీతి గణనం వోహారం గచ్ఛతీతి అత్థో. **ద్వత్తింసపలగుళపిణ్డపరిమాణోతి** థూలతాయ, న తులగణనాయ. తత్థ “**ఏకపలం** నామ దసకలఞ్జ”న్తి వదన్తి. ఇట్ఠకా మహన్తాపి న వట్టతి. తథా అనిమిత్తుపగపాసాణానం రాసి, పగేవ పంసువాలుకారాసి. భూమిసమో ఖలమణ్డలసదిసో పిట్ఠిపాసాణో వా భూమితో ఖాణుకో వియ ఉట్ఠితపాసాణో వా హోతి, సోపి పమాణూపగో చే, వట్టతి. “పిట్ఠిపాసాణో పన అతిమహన్తోపి పాసాణసఙ్ఖమేవ గచ్ఛతీతి ఆహ “**పిట్ఠిపాసాణో** పనా”తిఆది. తస్మా సచే మహతో పిట్ఠిపాసాణస్స ఏకం పదేసం అన్తోసీమాయం కత్తుకామా హోన్తి, తం అకిత్తేత్వా తస్సుపరి అఞ్ఞో పాసాణో కిత్తేతబ్బో. సచే పిట్ఠిపాసాణుపరి విహారం కరోన్తి, విహారమజ్ఝేన చ పిట్ఠిపాసాణో వినివిజ్ఝిత్వా గచ్ఛతి, ఏవరూపో పిట్ఠిపాసాణో

న వట్టతి. సచే హి తం కిత్తేన్తి, నిమిత్తస్సుపరి విహారో హోతి, నిమిత్తఞ్చ నామ బహిసీమాయం హోతి, విహారోపి బహిసీమాయం ఆపజ్జతి. విహారం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితపిట్ఠిపాసాణో పన ఏకత్థ కిత్తేత్వా అఞ్ఞత్థ న కిత్తేతబ్బో.

వననిమిత్తే తిణవనం వా తచసారరుక్ఖవనం వా న వట్టతీతి ఆహ ''**అన్తోసారేహీ**''తిఆది. **అన్తోసారా** నామ అమ్బజమ్బుపనసాదయో. **అన్తోసారమిస్సకేహీ**తి అన్తో సారో యేసం తే అన్తోసారా, తేహి మిస్సకా అన్తోసారమిస్సకా, తేహి. **చతుపఞ్చరుక్ఖమత్తమ్పీ**తి హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదనాహ . ఉక్కంసతో పన యోజనసతికమ్పి వనం వట్టతి. ఏత్థ పన చతురుక్ఖమత్తఞ్చే, తయో సారతో, ఏకో అసారతో. పఞ్చరుక్ఖమత్తఞ్చే, తయో సారతో, ద్వే అసారతోతి గహేతబ్బం. సచే పన వనమజ్ఝే విహారం కరోన్తి, తం వనం న కిత్తేతబ్బం. ఏకదేసం అన్తోసీమాయం కత్తుకామేహిపి వనం అకిత్తేత్వా తత్థ రుక్ఖపాసాణాదయో కిత్తేతబ్బా, విహారం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితవనం ఏకత్థ కిత్తేత్వా అఞ్ఞత్థ న కిత్తేతబ్బం (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౩౮).

రుక్ఖనిమిత్తేపి తచసారరుక్ఖో న వట్టతీతి ఆహ ''**అన్తోసారో**''తి. ''**భూమియం పతిట్ఠితో**''తి ఇమినా కుటసరావాదీసు ఠితం పటిక్ఖిపతి. తతో అపనేత్వా పన తఙ్ఖణమ్పి భూమియం రోపేత్వా కోట్ఠకం కత్వా ఉదకం ఆసిఞ్చిత్వా కిత్తేతుం వట్టతి, నవమూలసాఖానిగ్గమనం అకారణం. ఖన్ధం ఛిన్దిత్వా రోపితే పన ఏతం యుజ్జతి. **సూచిదణ్డకప్పమాణో**తి "సీహళదీపే లేఖనదణ్డప్పమాణో"తి వదన్తి (సారత్థ॰ టీ॰ మహావగ్గ ౩.౧౩౮), సో చ కనిట్ఠఙ్గులిపరిమాణోతి దట్ఠబ్బో. ఇదం పన రుక్ఖనిమిత్తం కిత్తేన్తేన "రుక్ఖో"తిపి, "సాకరుక్ఖో, సాలరుక్ఖో"తిపి వత్తుం వట్టతి. ఏకాబద్ధం పన సుప్పతిట్ఠితనిగ్రోధసదిసం రుక్ఖం ఏకత్థ కిత్తేత్వా అఞ్ఞత్థ కిత్తేతుం న వట్టతి.

మగ్గనిమిత్తే అరఞ్ఞఖేత్తనదీతళాకమగ్గాదయో న వట్టన్తీతి ఆహ ''**జఙ్ఘమగ్గో వా హోతూ**''తిఆది. యో పన జఙ్ఘమగ్గో సకటమగ్గతో ఓక్కమిత్వా పున సకటమగ్గమేవ ఓతరతి, యే వా జఙ్ఘమగ్గసకటమగ్గా అవలఞ్జితా, తే న వట్టన్తి. తేనాహ ''**జఙ్ఘసత్థసకటసత్థేహీ**''తిఆది. ఏత్థ చ సచే సకటమగ్గస్స అన్తిమచక్కమగ్గం నిమిత్తం కరోన్తి, మగ్గో బహిసీమాయ హోతి. సచే బాహిరచక్కమగ్గం నిమిత్తం కరోన్తి, బాహిరచక్కమగ్గోవ బహిసీమాయ హోతి, సేసం అన్తోసీమం భజతీతి వేదితబ్బం. సచేపి ద్వే మగ్గా నిక్ఖమిత్వా పచ్ఛా సకటధురమివ ఏకీభవన్తి, ద్విధా భిన్నట్ఠానే వా సమ్బన్ధట్ఠానే వా సకిం కిత్తేత్వా పున న కిత్తేతబ్బా. ఏకాబద్ధనిమిత్తఞ్హేతం హోతి.

సచే విహారం పరిక్ఖిపిత్వా చత్తారో మగ్గా చతూసు దిసాసు గచ్ఛన్తి, మజ్ఝే ఏకం కిత్తేత్వా అపరం కిత్తేతుం న వట్టతి. ఏకాబద్ధనిమిత్తఞ్హేతం. కోణం వినివిజ్ఝిత్వా గతం పన పరభాగే కిత్తేతుం వట్టతి. విహారమజ్ఝేన వినివిజ్ఝిత్వా గతమగ్గో పన న కిత్తేతబ్బో. కిత్తితే పన నిమిత్తస్స ఉపరి విహారో హోతి. ఇమఞ్చ మగ్గం కిత్తేన్తేన "మగ్గో పజ్జో పథో"తిఆదినా (చూళని॰ పారాయనత్థుతిగాథానిద్దేస ౧౦౧) వుత్తేసు దససు నామేసు యేన కేనచి నామేన కిత్తేతుం వట్టతి. పరిఖాసణ్ఠానేన విహారం పరిక్ఖిపిత్వా గతమగ్గో ఏకత్థ కిత్తేత్వా అఞ్ఞత్థ కిత్తేతుం న వట్టతి.

యం పన అబద్ధసీమాలక్ఖణే నదిం వక్ఖామాతి "యస్సా ధమ్మికానం రాజూనం కాలే"తిఆదినా (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) ఉదకుక్ఖేపసీమాయం నదియా వక్ఖమానత్తా వుత్తం. యా పన నదీ మగ్గో వియ సకటధురసణ్ఠానేన వా పరిఖాసణ్ఠానేన వా విహారం పరిక్ఖిపిత్వా గతా, నం ఏకత్థ కిత్తేత్వా అఞ్ఞత్థ కిత్తేతుం న వట్టతి. విహారస్స చతూసు దిసాసు అఞ్ఞమఞ్ఞం వినివిజ్ఝిత్వా గతే నదీచతుక్కేపి ఏసేవ నయో. అసమ్మిస్సనదియో పన చతస్సోపి కిత్తేతుం వట్టతి. సచే వతిం కరోన్తో వియ రుక్ఖపాదే నిఖణిత్వా వల్లిపలాలాదీహి నదీసోతం రుమ్భన్తి, ఉదకమ్పి అజ్ఝోత్థరిత్వా ఆవరణం పవత్తతియేవ,

నిమిత్తం కాతుం వట్టతి. యథా పన ఉదకం నప్పవత్తతి, ఏవం సేతుమ్హి కతే అప్పవత్తమానా నదీ నిమిత్తం కాతుం న వట్టతి. పవత్తనట్ఠానే నదీనిమిత్తం, అప్పవత్తనట్ఠానే ఉదకనిమిత్తం కాతుం వట్టతి.

యా పన దుబ్బుట్ఠికాలే వా గిమ్హే వా నిరుదకభావేన నప్పవత్తతి, సా వట్టతి. మహానదితో ఉదకమాతికం నీహరన్తి, సా కున్నదీసదిసా హుత్వా తీణి సస్సాని సమ్పాదేన్తీ నిచ్చం పవత్తతి. కిఞ్చాపి పవత్తతి, నిమిత్తం కాతుం న వట్టతి. యా పన మూలే మహానదితో నిగ్గతాపి కాలన్తరేన తేనేవ నిగ్గతమగ్గేన నదిం భిన్దిత్వా సయమేవ గచ్ఛతి, గచ్ఛన్తీ చ పరతో సుసుమారాదిసమాకిణ్ణా నావాదీహి సఞ్చరితబ్బా నదీ హోతి, తం నిమిత్తం కాతుం వట్టతి.

అసన్దమానన్తి అప్పవత్తమానం. సన్దమానం నామ ఓఘనదీఉదకవాహకమాతికాసు ఉదకం. **వుత్తపరిచ్ఛేదకాలం అతిట్ఠన్తన్తి** "యావ కమ్మవాచాపరియోసానా సణ్ఠమానక"న్తి వుత్తపరిచ్ఛేదకాలం అతిట్ఠన్తం. **భాజనగతన్తి** నావాచాటిఆదీసు భాజనేసు గతం. యం పన **అన్ధకట్ఠకథాయం** "గమ్భీరేసు ఆవాటాదీసు ఉక్ఖేపిమం ఉదకం నిమిత్తం న కాతబ్బ"న్తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౩౮; వి॰ సఙ్గ॰ అట్ఠ॰ ౧౫౮) వుత్తం, తం దువుత్తం , అత్తనో మతిమత్తమేవ. రితం పన అన్తమసో సూకరఖతాయపి గామదారకానం కీళనవాపియమ్పి సచే యావ కమ్మవాచాపరియోసానం తిట్ఠతి, అప్పం వా హోతు, బహు వా, వట్టతియేవ. తస్మిం పన ఠానే నిమిత్తసఞ్ఞాకరణత్థం పాసాణవాలికాపంసుఆదిరాసి వా పాసాణత్థమ్భో వా దారుత్థమ్భో వా కాతబ్బో.

ఏవం నిమిత్తసమ్పత్తియుత్తతం దస్సేత్వా ఇదాని యేహి ఆకారేహి బద్ధా పరిసాసమ్పత్తియుత్తా నామ హోతి, తం దస్సేతుం **''పరిసాసమ్పత్తియా యుత్తా నామా''**తిఆదిమాహ. ఇమస్స పన కమ్మస్స చతువగ్గకరణీయత్తా **''చతూహి భిక్ఖూహీ''**తి వుత్తం. ఇమఞ్చ సీమం బన్ధితుకామేహి సామన్తవిహారేసు భిక్ఖూ తస్స తస్స విహారస్స సీమాపరిచ్ఛేదం పుచ్ఛిత్వా బద్ధసీమవిహారానం సీమాయ సీమన్తరికం, అబద్ధసీమవిహారానం సీమాయ ఉపచారం ఠపేత్వా దిసాచారికభిక్ఖూనం నిస్సఞ్చారసమయే సచే ఏకస్మిం గామఖేత్తే సీమం బన్ధితుకామా, యే తత్థ బద్ధసీమవిహారా, తేసు భిక్ఖూనం "మయం అజ్జ సీమం బన్ధిస్సామ, తుమ్హే సకసకసీమాపరిచ్ఛేదతో మా నిక్ఖమిత్థా"తి పేసేతబ్బం. యే అబద్ధసీమవిహారా, తేసు భిక్ఖూ ఏకజ్ఝం సన్నిపాతాపేతబ్బా, ఛన్దారహానం ఛన్దో ఆహరాపేతబ్బో. తేన వుత్తం **''యావతికా తస్మిం గామఖేత్తే''**తిఆది. **తస్మిం గామఖేత్తేతి** యస్మిం గామఖేత్తే ఠత్వా కమ్మవాచం వాచేన్తి, తస్మిం గామఖేత్తే. "సచే అఞ్ఞానిపి గామఖేత్తాని అన్తో కత్తుకామా, తేసు గామేసు యే భిక్ఖూ వసన్తి, తేహిపి ఆగన్తబ్బం, అనాగచ్ఛన్తానం ఛన్దో ఆహరితబ్బో"తి **మహాసుమత్థేరో** ఆహ. **మహాపదుమత్థేరో** పనాహ "నానాగామఖేత్తాని నామ పాటియేక్కం బద్ధసీమాసదిసాని, న తతో ఛన్దపారిసుద్ధి ఆగచ్ఛతి. అన్తోనిమిత్తగతేహి పన భిక్ఖూహి ఆగన్తబ్బ"న్తి వత్వా పున ఆహ "సమానసంవాసకసీమాసమ్మన్ననకాలే ఆగమనమ్పి అనాగమనమ్పి వట్టతి, అవిప్పవాససీమాసమ్మన్ననకాలే పన అన్తోనిమిత్తగతేహి ఆగన్తబ్బం. అనాగచ్ఛన్తానం ఛన్దో ఆహరితబ్బో"తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౩౮).

ఇదాని యేహి ఆకారేహి సమ్మతా కమ్మవాచాసమ్పత్తియుత్తా నామ హోతి, తం దస్సేతుం **''కమ్మవాచాసమ్పత్తియా యుత్తా నామా''**తిఆదిమాహ. **ఆది**సద్దేన. "యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్లం, సఙ్ఘో ఏతేహి నిమిత్తేహి సీమం సమ్మన్నేయ్య సమానసంవాసం ఏకూపోసథం, ఏసా ఞత్తి. సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, యావతా సమన్తా నిమిత్తా కిత్తితా, సఙ్ఘో ఏతేహి నిమిత్తేహి సీమం సమ్మన్నతి సమానసంవాసం ఏకూపోసథం, యస్సాయస్మతో ఖమతి ఏతేహి నిమిత్తేహి సీమాయ సమ్ముతి సమానసంవాసాయ ఏకూపోసథాయ, సో తుణ్హస్స. యస్స నక్ఖమతి, సో భాసేయ్య. సమ్మతా సీమా సఙ్ఘేన ఏతేహి

నిమిత్తేహి సమానసంవాసా ఏకూపోసథా, ఖమతి సఙ్ఘస్స, తస్మా తుణ్హీ, ఏవమేతం ధారయామీ”తి (మహావ. ౧౩౯) ఇమం పాళిసేసం సఙ్గణ్హాతి. **వుత్తాయాతి** ఉపోసథక్ఖన్ధకే వుత్తాయ. ఇత్తిదోసఅనుస్సావనదోసేహి విరహితత్తా **పరిసుద్ధాయ**.

ఖణ్డసీమా (మహావ. అట్ఠ. ౧౩౮; సారత్థ. టీ. మహావగ్గ ౩.౧౩౮; వజిర. టీ. మహావగ్గ ౧౩౮) నామ ఖుద్దకసీమా. సమానసంవాసకత్థం సమ్మతా సీమా **సమానసంవాసకసీమా**. అవిప్పవాసత్థం సమ్మతా సీమా **అవిప్పవాససీమా**. ఇమాసు పన తీసు సీమం సమ్మన్నన్తేహి పబ్బజ్జుపసమ్పదాదీనం సఙ్ఘకమ్మానం సుఖకరణత్థం పఠమం ఖణ్డసీమా బన్ధితబ్బా. తం పన బన్ధన్తేహి వత్తం జానితబ్బం. సచే హి బోధిచేతియభత్తసాలాదీని సబ్బవత్థూని పతిట్ఠాపేత్వా కతవిహారే బన్ధన్తి, విహారమజ్ఝే బహూనం సమోసరణట్ఠానే అబన్ధిత్వా విహారపచ్చన్తే వివిత్తోకాసే బన్ధితబ్బా. అకతవిహారే బన్ధన్తేహి బోధిచేతియాదీనం సబ్బవత్థూనం ఠానం సల్లక్ఖేత్వా యథా పతిట్ఠితేసు వత్థూసు విహారపచ్చన్తే వివిత్తోకాసే హోతి, ఏవం బన్ధితబ్బా. సా హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదేన సచే ఏకవీసతిభిక్ఖూ గణ్హాతి, వట్టతి. తతో ఓరం న వట్టతి. పరం భిక్ఖుసహస్సం గణ్హన్తీపి వట్టతి. తం బన్ధన్తేహి సీమామాళకస్స సమన్తా నిమిత్తుపగా పాసాణా ఠపేతబ్బా, న ఖణ్డసీమాయ ఠితేహి మహాసీమా బన్ధితబ్బా, న మహాసీమాయ ఠితేహి ఖణ్డసీమా. ఖణ్డసీమాయమేవ పన ఠత్వా ఖణ్డసీమా బన్ధితబ్బా, మహాసీమాయమేవ ఠత్వా మహాసీమా.

తత్రాయం బన్ధనవిధి – సమన్తా “ఏసో పాసాణో నిమిత్త”న్తి ఏవం నిమిత్తాని కిత్తేత్వా కమ్మవాచాయ సీమా సమ్మన్నితబ్బా. అథ తస్సా ఏవ దళ్హీకమ్మత్థం అవిప్పవాసకమ్మవాచా కాతబ్బా. ఏవఞ్హి “సీమం సమూహనిస్సామా”తి ఆగతా సమూహనితుం న సక్ఖిస్సన్తి. సీమం సమ్మన్నిత్వా బహి సీమన్తరికపాసాణా ఠపేతబ్బా, సీమన్తరికా పచ్ఛిమకోటియా చతురఙ్గులప్పమాణాపి (మహావ. అట్ఠ. ౧౩౮; వి. సఙ్గ. అట్ఠ. ౧౬౩) వట్టతి. సచే పన విహారో మహా హోతి, ద్వేపి తిస్సోపి తతుత్తరిపి ఖణ్డసీమాయో బన్ధితబ్బా.

ఏవం ఖణ్డసీమం సమ్మన్నిత్వా మహాసీమాసమ్ముతికాలే ఖణ్డసీమతో నిక్ఖమిత్వా మహాసీమాయం ఠత్వా సమన్తా అనుపరియాయన్తేహి సీమన్తరికపాసాణా కిత్తేతబ్బా. తతో అవసేసనిమిత్తే కిత్తేత్వా హత్థపాసం అవిజహన్తేహి కమ్మవాచాయ సమానసంవాసకసీమం సమ్మన్నిత్వా తస్సా దళ్హీకమ్మత్థం అవిప్పవాసకమ్మవాచాపి కాతబ్బా. ఏవఞ్హి “సీమం సమూహనిస్సామా”తి ఆగతా సమూహనితుం న సక్ఖిస్సన్తి. సచే పన ఖణ్డసీమాయ నిమిత్తాని కిత్తేత్వా తతో సీమన్తరికాయ నిమిత్తాని కిత్తేత్వా మహాసీమాయ నిమిత్తాని కిత్తేన్తి, ఏవం తీసు ఠానేసు నిమిత్తాని కిత్తేత్వా యం సీమం ఇచ్ఛన్తి, తం పఠమం బన్ధితుం వట్టతి. ఏవం సన్తేపి యథావుత్తనయేన ఖణ్డసీమతోవ పట్ఠాయ బన్ధితబ్బా. ఏవం బద్ధాసు పన సీమాసు ఖణ్డసీమాయం ఠితా భిక్ఖూ మహాసీమాయం కమ్మం కరోన్తానం న కోపేన్తి, మహాసీమాయం వా ఠితా ఖణ్డసీమాయం కరోన్తానం. సీమన్తరికాయ పన ఠితా ఉభిన్నమ్పి న కోపన్తి. గామఖేత్తే ఠత్వా కమ్మం కరోన్తానం పన సీమన్తరికాయ ఠితా కోపేన్తి. సీమన్తరికా హి గామఖేత్తం భజతి. అవిప్పవాససీమాసమ్మన్ననే కతే సతి సా చ **అవిప్పవాససీమా** నామ హోతి. తేనాహ “**తస్సాయేవ పభేదో**”తి. **తస్సాయేవాతి** బద్ధసీమాయ ఏవ.

అయం పన విసేసో – “ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా”తి (మహావ. ౧౪౪) వచనతో అవిప్పవాససీమా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చ న ఓతరతి, సమానసంవాసకసీమా పన తత్థాపి ఓతరతి. సమానసంవాసకసీమా చేత్థ అత్తనో ధమ్మతాయ గచ్ఛతి, అవిప్పవాససీమా పన యత్థ సమానసంవాసకసీమా, తత్థేవ గచ్ఛతి. న హి తస్సా విసుం

నిమిత్తకిత్తనం అత్థి. తత్థ సచే అవిప్పవాసాయ సమ్ముతికాలే గామో అత్థి, తం సా న ఓతరతి. సచే పన సమ్మతాయ సీమాయ పచ్ఛా గామో నివిసతి, సోపి సీమాసఙ్ఖమేవ గచ్ఛతి. యథా చ పచ్ఛా నివిట్ఠో, ఏవం పఠమం నివిట్ఠస్స పచ్ఛా వడ్ఢితప్పదేసోపి సీమాసఙ్ఖమేవ గచ్ఛతి. సచేపి సీమాసమ్ముతికాలే గేహాని కతాని, "పవిసిస్సామా"తి ఆలయోపి అత్థి, మనుస్సా పన అప్పవిట్ఠా, పోరాణగామం వా సగేహమేవ ఛడ్డేత్వా అఞ్ఞత్థ గతా, అగామోయేవ ఏస, సీమా ఓతరతి. సచే పన ఏకమ్పి కులం పవిట్ఠం వా అగతం వా అత్థి, గామోయేవ, సీమా న ఓతరతి.

ఏవం బద్ధసీమం దస్సేత్వా ఇదాని అబద్ధసీమం దస్సేన్తో "**అబద్ధసీమా పనా**"తిఆదిమాహ. గామో ఏవ సీమా **గామసీమా**. గామగ్గహణేన చేత్థ నిగమనగరానమ్పి సఙ్గహో వేదితబ్బో. యత్తకే పదేసే తస్స గామస్స గామభోజకా బలిం లభన్తి, సో పదేసో అప్పో వా హోతు, మహన్తో వా, ఏకం గామఖేత్తం నామ. యమ్పి ఏకస్మింయేవ గామఖేత్తే ఏకం పదేసం "అయం విసుం గామో హోతూ"తి పరిచ్ఛిన్దిత్వా రాజా కస్సచి దేతి, సోపి **విసుంగామసీమా** హోతియేవ. తస్మా సా చ ఇతరా చ పకతిగామసీమా బద్ధసీమాసదిసావ హోతి. కేవలం పన తిచీవరవిప్పవాసపరిహారం న లభతీతి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౪౭).

అగామకే అరఞ్ఞేతి విఞ్ఝాటవిసదిసే అరఞ్ఞే. తేనాహ "**అగామకం నామా**"తిఆది. అయం పన సీమా తిచీవరవిప్పవాసపరిహారమ్పి లభతి. **మచ్ఛబన్ధానన్తి** కేవట్టానం. **అగమనపథేసూతి** గన్తుం అసక్కుణేయ్యపథేసు. యత్థ తదహేవ గన్త్వా తదహేవ పచ్చాగన్తుం న సక్కా హోతి, తాదిసేసూతి వుత్తం హోతి. తేసం గమనపరియన్తస్స ఓరతో పన గామసీమాసఙ్ఖం గచ్ఛతి. తత్థ గామసీమం అసోధేత్వా కమ్మం కాతుం న వట్టతి. **మజ్ఝే ఠితానం సబ్బదిసాసు సత్తబ్భన్తరాతి** మజ్ఝే ఠితానం భిక్ఖూనం ఠితోకాసతో సబ్బదిసాసు సత్తబ్భన్తరా. **తత్థాతి** తేసు అబ్భన్తరేసు. **తస్మాతి** యస్మా పరిసవసేన వడ్ఢతి, తస్మా. **ఉపచారత్థాయాతి** సీమోపచారత్థాయ. **సీమాభావం పటిక్ఖిపిత్వాతి** బద్ధసీమాభావం పటిక్ఖిపిత్వా. సమానో సంవాసో ఏత్థాతి **సమానసంవాసా**. ఏకో ఉపోసథో ఏత్థాతి **ఏకూపోసథా**. ఏత్థ చ ఉపోసథస్స విసుం గహితత్తా అవసేసకమ్మవసేన సమానసంవాసతా వేదితబ్బా. **వుత్తాతి** అబద్ధసీమాపరిచ్ఛేదం దస్సేతుం **ఉపోసథక్ఖన్ధకే** (మహావ॰ ౧౪౭) వుత్తా. అను అను అడ్ఢమాసం **అన్వడ్ఢమాసం,** అడ్ఢమాసే అడ్ఢమాసేతి అత్థో. ఏవం "**అనుదసాహ**"న్తిఆదీసుపి. **దేవేతి** మేఘే. **వలాహకేసు విగతమత్తేసూతి** భావేనభావలక్ఖణే భుమ్మం. **సోతన్తి** ఉదకప్పవాహో వుచ్చతి. తిత్థేన వా అతిత్థేన వా ఓతరిత్వాతి పాఠసేసో. **తిమణ్డలం పటిచ్ఛాదేత్వాతి** యథా తిమణ్డలపటిచ్ఛాదనం హోతి, ఏవం నివాసేత్వా. **ఉత్తరన్తియాతి** యత్థ కత్థచి ఉత్తరన్తియా. **భిక్ఖునీవిభఙ్గే** (పాచి॰ ౬౯౨) భిక్ఖునియా వసేన నదీలక్ఖణస్స పాళియం ఆగతత్తా "**భిక్ఖునియా**"తి వుత్తం, న పన విసేససబ్భావతో.

కేనచి ఖణిత్వా అకతోతి అన్తమసో తిరచ్ఛానేనపి ఖణిత్వా అకతో. **నదిం వా సముద్దం వా భిన్దిత్వాతి** నదీకూలం వా సముద్దవేలం వా భిన్దిత్వా. **ఏతం లక్ఖణన్తి** "యత్థ నదియం వుత్తప్పకారే వస్సకాలే ఉదకం సన్తిట్ఠతీ"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) వుత్తప్పకారలక్ఖణం. లోణీపి జాతస్సరసఙ్ఖమేవ గచ్ఛతి. యత్థ పన వుత్తప్పకారే వస్సకాలే వస్సే పచ్ఛిన్నమత్తే పివితుం వా హత్థపాదే ధోవితుం వా ఉదకం న హోతి సుక్ఖతి, అయం జాతస్సరో గామఖేత్తసఙ్ఖమేవ గచ్ఛతి.

ఉదకుక్ఖేపాతి కరణత్థే నిస్సక్కవచనన్తి ఆహ "**ఉదకుక్ఖేపేనా**"తి. కథం పన ఉదకం ఖిపితబ్బన్తి ఆహ "**తత్థా**"తిఆది. **మజ్ఝిమేన పురిసేనాతి** థామమజ్ఝిమేన పురిసేన. **అయం ఉదకుక్ఖేపో నామాతి** అయం ఉదకుక్ఖేపేన పరిచ్ఛిన్నా సీమా నామాతి అత్థో. యావ పరిసా వడ్ఢతి, తావ అయం సీమాపి వడ్ఢతి, పరిసపరియన్తతో ఉదకుక్ఖేపోయేవ పమాణం. సచే పన

నదీ నాతిదీఘా హోతి, పభవతో పట్ఠాయ యావ ముఖద్వారం సబ్బత్థ సఙ్ఘో నిసీదతి, ఉదకుక్ఖేపసీమాకమ్మం నత్థి. సకలాపి నదీ ఏతేసంయేవ భిక్ఖూనం పహోతి.

పకతివస్సకాలేతి పుబ్బే వుత్తప్పకారే పకతివస్సకాలే. **చతూసు మాసేసూతి** వస్సానస్స చతూసు మాసేసు. అతివుట్ఠికాలే ఓఘేన ఓత్థతోకాసో న గహేతబ్బో. సో హి గామసీమాసఙ్ఖమేవ గచ్ఛతి. అన్తోనదియం జాతస్సరే జాతపిట్ఠిపాసాణదీపకేసుపి అయమేవ వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో. సచే పన నదీ పరిపుణ్ణా హోతి సమతిత్థికా, ఉదకసాటికం నివాసేత్వాపి అన్తోనదియంయేవ కమ్మం కాతబ్బం. సచే న సక్కోన్తి, నావాయపి ఠత్వా కాతబ్బం. గచ్ఛన్తియా పన నావాయ కాతుం న వట్టతి. కస్మా? ఉదకుక్ఖేపమత్తమేవ హి సీమా, తం నావా సీఘమేవ అతిక్కామేతి. ఏవం సతి అఞ్ఞిస్సా సీమాయ ఞత్తి, అఞ్ఞిస్సా అనుస్సావనా హోతి, తస్మా నావం అరిత్తేన వా ఠపేత్వా, పాసాణే వా లమ్బిత్వా, అన్తోనదియం జాతరుక్ఖే వా బన్ధిత్వా కమ్మం కాతబ్బం. అన్తోనదియం బద్ధఅట్టకేపి అన్తోనదియం జాతరుక్ఖేపి ఠితేహి కమ్మం కాతుం వట్టతి.

సచే పన రుక్ఖస్స సాఖా వా తతో నిక్ఖన్తపారోహో వా బహినదీతీరే విహారసీమాయ వా గామసీమాయ వా పతిట్ఠితో, సీమం వా సోధేత్వా, సాఖం వా ఛిన్దిత్వా కమ్మం కాతబ్బం. బహినదీతీరే జాతరుక్ఖస్స అన్తోనదియం పవిట్ఠసాఖాయ వా పారోహే వా నావం బన్ధిత్వా కమ్మం కాతుం న వట్టతి. కరోన్తేహి సీమా వా సోధేతబ్బా, సాఖం ఛిన్దిత్వా వా తస్స బహిపతిట్ఠితభాగో నాసేతబ్బో. నదీతీరే పన ఖాణుకం కోట్టేత్వా తత్థ బన్ధనావాయ న వట్టతియేవ.

నదియం సేతుం కరోన్తి, సచే అన్తోనదియంయేవ సేతు వా సేతుపాదా వా, సేతుమ్హి ఠితేహి కమ్మం కాతుం వట్టతి. సచే పన సేతు వా సేతుపాదా వా బహితీరే పతిట్ఠితా, కమ్మం కాతుం న వట్టతి, సీమం సోధేత్వా కమ్మం కాతబ్బం. అథ సేతుపాదా అన్తో, సేతు పన ఉభిన్నమ్పి తీరానం ఉపరిఆకాసే ఠితో, వట్టతి. జాతస్సరేపి ఏసేవ నయో.

''యస్మిం పదేసే పకతివీచియో ఓత్థరిత్వా సణ్ఠహన్తీ''తి ఏతేన యం పదేసం ఉద్ధం వడ్ఢనకఉదకం వా పకతివీచియో వా వేగేన ఆగన్త్వా ఓత్థరన్తి, తత్థ కమ్మం కాతుం న వట్టతీతి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౪౭) దస్సేతి. సచే ఊమివేగో బాధతి, నావాయ వా అట్టకే వా ఠత్వా కాతబ్బం. తేసు వినిచ్ఛయో నదియం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. సచే పన సముద్దో గామసీమం వా నిగమసీమం వా ఓత్థరిత్వా తిట్ఠతి, సముద్దోవ హోతి. తత్థ కమ్మం కాతుం వట్టతి. **తతో పట్ఠాయ కప్పియభూమీతి** ఓత్థరిత్వా సణ్ఠితఉదకన్తతో పట్ఠాయ అన్తో నదీజాతస్సరసముద్దో నామాతి అత్థో. **దుబ్బుట్ఠికాలేతి** వస్సానహేమన్తే సన్ధాయ వుత్తం. **సుక్ఖేసుపీతి** నిరుదకేసుపి. యథా చ వాపిఖణనే, ఏవం ఆవాటపోక్ఖరణీఆదీనం ఖణనేపి గామఖేత్తం హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం. **వప్పం వా కరోన్తీతి** లాబుతిపుసకాదివప్పం వా కరోన్తి. **తం ఠానన్తి** యత్థ వాపిఆదికం కతం, తం ఠానం. అఞ్ఞం పన కప్పియభూమి. సచే పన జాతస్సరం పూరేత్వా థలం కరోన్తి, ఏకస్మిం దిసాభాగే పాళిం బన్ధిత్వా సబ్బమేవ నం మహాతళాకం వా కరోన్తి, సబ్బోపి అజాతస్సరో హోతి. గామసీమాసఙ్ఖమేవ గచ్ఛతి.

సచే నదిమ్పి వినాసేత్వా తళాకం కరోన్తి, హేట్ఠా పాళి బద్ధా, ఉదకం ఆగన్త్వా తళాకం పూరేత్వా తిట్ఠతి, ఏత్థ కమ్మం కాతుం న వట్టతి. ఉపరి పవత్తనట్ఠానే ఛడ్డితం ఉదకం నదిం ఓత్థరిత్వా సన్దనట్ఠానతో పట్ఠాయ వట్టతి. కాచి నదీ కాలన్తరేన ఉప్పతిత్వా గామనిగమసీమం ఓత్థరిత్వా పవత్తతి, నదీయేవ హోతి, కమ్మం కాతుం వట్టతి. సచే విహారసీమం ఓత్థరతి ''విహారసీమా''త్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి. **తస్మాతి** యస్మా అన్తో గచ్ఛతి, తస్మా. **సమన్తా ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదో కాతబ్బోతి**

పహోనకట్ఠానం సన్ధాయ వుత్తం. యత్థ పన కున్నదీఆదీసు నప్పహోతి, తత్థ పహోనకట్ఠానతో ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదో కాతబ్బో. **ఉపచారత్థాయా**తి సీమోపచారత్థాయ.

కస్మా పన అఞ్ఞమేకం సత్తబ్భన్తరం, అఞ్ఞో ఏకో ఉదకుక్ఖేపో చ ఉపచారత్థాయ ఠపేతబ్బోతి ఆహ "**అయం హీ**"తిఆది. ఇదం వుత్తం హోతి (సారత్థ. టీ. మహావగ్గ ౩.౧౪౭; వి. వి. టీ. మహావగ్గ ౨.౧౪౭) – యస్మా అయం సత్తబ్భన్తరసీమా చ ఉదకుక్ఖేపసీమా చ భిక్ఖూనం ఠితోకాసతో పట్ఠాయ లబ్భతి, తే చ భిక్ఖూ న సబ్బదా ఏకసదిసా, కదాచి వడ్ఢన్తి, కదాచి పరిహాయన్తి. యదా చ వడ్ఢన్తి, తదా సీమాసఙ్కరో హోతి. తస్మా అఞ్ఞమేకం సత్తబ్భన్తరం, అఞ్ఞో ఏకో ఉదకుక్ఖేపో చ ఉపచారత్థాయ ఠపేతబ్బోతి. యం పన **మహాఅట్ఠకథాయం** "తతో అధికం వట్టతియేవ, ఊనకం పన న వట్టతీ"తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౪౭) వుత్తం, తమ్పి ఏతదత్థమేవ, న పన తత్థ కతస్స కమ్మస్స కుప్పత్తాతి గహేతబ్బం. **పరిచ్ఛేదతో బహి అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదం అనతిక్కమిత్వా ఠితోపీ**తి అత్తనో సత్తబ్భన్తరేన, ఉదకుక్ఖేపేన వా యో తేసం సత్తబ్భన్తరస్స, ఉదకుక్ఖేపస్స వా పరిచ్ఛేదో, తతో బహి అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదం అనతిక్కమిత్వా ఠితోపీతి అత్థో. కథమేతం విఞ్ఞాయతీతి ఆహ "**ఇదం సబ్బఅట్ఠకథాసు సన్నిట్ఠాన**"న్తి, ఇదం "కమ్మం కోపేతీ"తి మహాఅట్ఠకథాదీసు వవత్థానన్తి అత్థో. "**ఇతి ఇమ**"న్తిఆది యథావుత్తస్స నిగమనం. హోతి చేత్థ –

> "బద్ధాబద్ధవసేనేధ, సీమా నామ ద్విధా తహిం;
> తిసమ్పత్తియుత్తా వజ్జి-తేకాదస విపత్తికా;
> బద్ధసీమా తిధా ఖణ్డా-దితో గామాదితో పరా"తి.

సభాగాపత్తి చ నామేసా దువిధా వత్థుసభాగా, ఆపత్తిసభాగాతి. తత్థ ఇధ వత్థుసభాగా అధిప్పేతా, నేతరాతి దస్సేతుం "**యం సబ్బో సఙ్ఘో వికాలభోజనాదినా**"తిఆదిమాహ. **లహుకాపత్తి**న్తి లహుకేన వినయకమ్మేన విసుజ్ఝనతో లహుకా థుల్లచ్చయపాచిత్తియపాటిదేసనీయదుక్కటదుబ్భాసితసఙ్ఖాతా పఞ్చాపత్తియో. వత్థుసభాగాయ సఙ్ఘాదిసేసాపత్తియాపి సతి ఉపోసథకమ్మం పత్తకల్లం న హోతియేవ. యథాహ "సభాగసఙ్ఘాదిసేసం ఆపన్నస్స పన సన్తికే ఆవి కాతుం న వట్టతి. సచే ఆవి కరోతి, ఆపత్తి ఆవికతా హోతి, దుక్కటా పన న ముచ్చతీ"తి (చూళవ. అట్ఠ. ౧౦౨). తస్సా పన అదేసనాగామినితో ఏవం వుత్తం. **వత్థుసభాగా**తి వత్థువసేన సమానభాగా, ఏకకోట్ఠాసాతి వుత్తం హోతి. ఇమమేవ వత్థుసభాగం దేసేతుం న వట్టతి "న, భిక్ఖవే, సభాగా ఆపత్తి దేసేతబ్బా, యో దేసేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (మహావ. ౧౬౯) వుత్తత్తా, న పన ఆపత్తిసభాగం. తేనాహ "**వికాలభోజనపచ్చయా ఆపన్నం పనా**"తిఆది. **ఆపత్తిసభాగ**న్తి ఆపత్తియా సమానభాగం.

సామన్తా ఆవాసాతి సామన్తఆవాసం, సమీపవిహారన్తి అత్థో. **సజ్జుక**న్తి తదహేవాగమనత్థాయ. **పాహేతబ్బో**తి పేసేతబ్బో. **ఇచ్చేతం కుసల**న్తి ఇతి ఏతం సున్దరం భద్దకం, లద్ధకప్పన్తి వుత్తం హోతి. **నో చే లభేథా**తి విహారానం దూరతాయ వా మగ్గే పరిపన్థాదినా వా యది న లభేథ. "తస్స సన్తికే పటికరిస్సతీ"తి ఇమినా వచనేన సభాగాపత్తి ఆవి కాతుమ్పి న లబ్భతీతి దీపితం హోతి. యది లభేయ్య, ఆవి కత్వాపి ఉపోసథం కరేయ్య. యది పన సబ్బో సఙ్ఘో సభాగం సఙ్ఘాదిసేసం ఆపన్నో హోతి, ఞత్తిం ఠపేత్వా ఉపోసథం కాతుం న వట్టతి, ఉపోసథస్స అన్తరాయోవ హోతి. ఉభోపి దుక్కటం ఆపజ్జన్తి "న, భిక్ఖవే, సభాగా ఆపత్తి దేసేతబ్బా, యో దేసేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్స. న, భిక్ఖవే, సభాగా ఆపత్తి పటిగ్గహేతబ్బా, యో పటిగ్గణ్హేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (మహావ. ౧౬౯) వుత్తత్తా. **విమతి** సంసయో, తత్థ నియుత్తో **వేమతికో**. "పున నిబ్బేమతికో హుత్వా

దేసేతబ్బమేవా’’తి నేవ పాళియం, న చ అట్ఠకథాయం అత్థి, దేసితే పన దోసో నత్థి. **వుత్తనయేనేవాతి** ‘‘పారిసుద్ధిం ఆయస్మన్తో ఆరోచేథా’’తిఆదినా నయేన సాపత్తికస్స ఉపోసథకరణే పఞ్ఞత్తం దుక్కటం ఆపజ్జన్తీతి వుత్తనయేనేవ. కస్మా సభాగాపత్తియేవ వుత్తాతి ఆహ **‘‘ఏతాసు హీ’’**తిఆది. **విసభాగాపత్తీసు విజ్జమానాసుపి పత్తకల్లం హోతియేవాతి** విసభాగాసు పన విజ్జమానాసు తేసంయేవ పుగ్గలానం ఆపత్తి, న సఙ్ఘస్సాతి సఙ్ఘస్స పత్తకల్లం హోతియేవ.

అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నకో నామ చతున్నం పారాజికానం అఞ్ఞతరం అజ్ఝాపన్నకో. పణ్డకాదీనం వినిచ్ఛయో పరతో పారాజికుద్దేసే ఆవి భవిస్సతి . **తిరచ్ఛానగతోతి** అన్తమసో సక్కం దేవరాజానం ఉపాదాయ యో కోచి నాగమాణవకాదికో అమనుస్సజాతికో వేదితబ్బో, న అస్సగోణాదయో. తేనాహ **‘‘ఏత్థ చా’’**తిఆది. తత్థ **ఏత్థాతి** ఏతిస్సం వజ్జనీయపుగ్గలకథాయం. **యస్స ఉపసమ్పదా పటిక్ఖిత్తాతి** ‘‘తిరచ్ఛానగతో, భిక్ఖవే, అనుపసమ్పన్నో, న ఉపసమ్పాదేతబ్బో’’తి (మహావ. ౧౧౧) యస్స నాగసుపణ్ణాదినో తిరచ్ఛానగతస్స ఉపసమ్పదా పటిక్ఖిత్తా , సో ఇధాపి తిరచ్ఛానగతో నామాతి అత్థో. తత్థ హి అన్తమసో దేవే ఉపాదాయ నాగమాణవకాదికో యో కోచి అమనుస్సజాతికో ‘‘తిరచ్ఛానగతో’’తి అధిప్పేతో. వుత్తఞ్హి **సమన్తపాసాదికాయం** ‘‘తిరచ్ఛానగతో, భిక్ఖవేతి ఏత్థ నాగో వా హోతు సుపణ్ణమాణవకాదీనం వా అఞ్ఞతరో, అన్తమసో సక్కం దేవరాజానం ఉపాదాయ యో కోచి అమనుస్సజాతియో, సో సబ్బోవ ఇమస్మిం అత్థే ‘తిరచ్ఛానగతో’తి వేదితబ్బో’’తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౧౧). **తిత్థం** వుచ్చతి లద్ధి, తం ఏతేసం అత్థీతి **తిత్థికా,** తిత్థికా ఏవ **తిత్థియా,** ఇతో అఞ్ఞలద్ధికాతి అత్థో.

సుత్తస్స ఉద్దేసో **సుత్తుద్దేసో**. పారిసుద్ధి ఏవ ఉపోసథో **పారిసుద్ధిఉపోసథో**. ఏసేవ నయో **అధిట్ఠానుపోసథోతి** ఏత్థాపి. **సోతి** పాతిమోక్ఖుద్దేసో. ఓవాదోవ పాతిమోక్ఖం, తస్స ఉద్దేసో సరూపేన కథనం **ఓవాదపాతిమోక్ఖుద్దేసో**. ‘‘ఇమస్మిం వీతిక్కమే అయం నామ ఆపత్తీ’’తి ఏవం ఆపత్తివసేన ఆణాపనం పఞ్ఞాపనం **ఆణా,** సేసం అనన్తరసదిసమేవ.

ఖన్తీ పరమం తపో తితిక్ఖా...పే.... వుత్తా తిస్సో గాథాయో నామ –

‘‘ఖన్తీ పరమం తపో తితిక్ఖా;
నిబ్బానం పరమం వదన్తి బుద్ధా;
న హి పబ్బజితో పరూపఘాతీ;
న సమణో హోతి పరం విహేఠయన్తో.

‘‘సబ్బపాపస్స అకరణం, కుసలస్స ఉపసమ్పదా;
సచిత్తపరియోదపనం, ఏతం బుద్ధాన సాసనం.

‘‘అనూపవాదో అనూపఘాతో, పాతిమోక్ఖే చ సంవరో;
మత్తఞ్ఞుతా చ భత్తస్మిం, పన్తఞ్చ సయనాసనం;
అధిచిత్తే చ ఆయోగో, ఏతం బుద్ధాన సాసన’’న్తి.(దీ. ని. ౨.౯౦; ధ. ప. ౧౮౩-౧౮౫) –

ఇమా తిస్సో గాథాయో.

తత్థ **ఖన్తీ పరమం తపోతి** (దీ. ని. అట్ఠ. ౨.౯౦; ధ. ప. అట్ఠ. ౨.౧౮౫) అధివాసనఖన్తి నామ పరమం తపో. **తితిక్ఖాతి** ఖన్తియా ఏవ వేవచనం, తితిక్ఖాసఙ్ఖాతా అధివాసనఖన్తి ఉత్తమం తపోతి అత్థో. **నిబ్బానం పరమం వదన్తీ**తి సబ్బాకారేన పన నిబ్బానం "పరమ"న్తి వదన్తి బుద్ధా. **న హి పబ్బజితో పరూపఘాతీ**తి యో అధివాసనఖన్తివిరహితత్తా పరం ఉపఘాతేతి బాధతి విహింసతి, సో పబ్బజితో నామ న హోతి. చతుత్థపాదో పన తస్సేవ వేవచనం. "న హి పబ్బజితో"తి ఏతస్స హి **''నసమణో హోతీ''**తి వేవచనం. "పరూపఘాతీ"తి ఏతస్స **''పరం విహేఠయన్తో''**తి వేవచనం. అథ వా **పరూపఘాతీతి** సీలూపఘాతీ. సీలఞ్హి ఉత్తమట్ఠేన "పర"న్తి వుచ్చతి. యో చ సమణో పరం యం కఞ్చి సత్తం విహేఠయన్తో పరూపఘాతీ హోతి, అత్తనో సీలవినాసకో, సో పబ్బజితో నామ న హోతీతి అత్థో. అథ వా యో అధివాసనఖన్తియా అభావా పరూపఘాతీ హోతి, పరం అన్తమసో డంసమకసమ్పి సఞ్చిచ్చ జీవితా వోరోపేతి, సో న హి పబ్బజితో. కిం కారణా? మలస్స అపబ్బాజితత్తా. "పబ్బాజయమత్తనో మలం, తస్మా 'పబ్బజితో'తి వుచ్చతీ"తి (ధ. ప. ౩౮౮) ఇదఞ్హి పబ్బజితలక్ఖణం. యోపి న హేవ ఖో ఉపఘాతేతి న మారేతి, అపిచ దణ్డాదీహి విహేఠేతి, సో పరం విహేఠయన్తో సమణో న హోతి. కిం కారణా? విహేసాయ అసమితత్తా. "సమితత్తా హి పాపానం, 'సమణో'తి పవుచ్చతీ"తి (ధ. ప. ౨౬౫) ఇదఞ్హి సమణలక్ఖణం.

దుతియగాథాయ **సబ్బపాపస్సా**తి సబ్బాకుసలస్స. **అకరణ**న్తి అనుప్పాదనం. **కుసలస్సా**తి చతుభూమకకుసలస్స. **ఉపసమ్పదా**తి ఉపసమ్పాదనం పటిలాభో. **సచిత్తపరియోదపన**న్తి అత్తనో చిత్తస్స వోదాపనం పభస్సరభావకరణం సబ్బసో పరిసోధనం, తం పన అరహత్తేన హోతి. ఇతి సీలసంవరేన సబ్బపాపం పహాయ లోకియలోకుత్తరాహి సమథవిపస్సనాహి కుసలం సమ్పాదేత్వా అరహత్తఫలేన చిత్తం పరియోదాపేతబ్బన్తి ఏతం బుద్ధానం సాసనం ఓవాదో అనుసిట్ఠి.

తతియగాథాయ **అనూపవాదో**తి వాచాయ కస్సచి అనుపవదనం. **అనూపఘాతో**తి కాయేన కస్సచి ఉపఘాతస్స అకరణం. **పాతిమోక్ఖే**తి యం తం పాతిమోక్ఖం పఅతిమోక్ఖం అతిపమోక్ఖం ఉత్తమం సీలం, పాతి వా అగతివిసేసేహి, మోక్ఖేతి దుగ్గతిభయేహి. యో వా నం పాతి, తం మోక్ఖేతీతి "పాతిమోక్ఖ"న్తి వుచ్చతి, తస్మిం పాతిమోక్ఖే చ. **సంవరో**తి సత్తన్నం ఆపత్తిక్ఖన్ధానం అవీతిక్కమలక్ఖణో సంవరో. **మత్తఞ్ఞుతా**తి పటిగ్గహణపరిభోగవసేన పమాణఞ్ఞుతా. **పన్తఞ్చ సయనాసన**న్తి జనసఙ్ఘట్టనవిరహితం నిజ్జనసమ్బాధం వివిత్తం, సేనాసనఞ్చ. ఏత్థ చ ద్వీహియేవ పచ్చయేహి చతుపచ్చయసన్తోసో దీపితోతి వేదితబ్బో పచ్చయసన్తోససామఞ్ఞేన ఇతరద్వయస్సాపి లక్ఖణహారనయేన జోతితత్తా. **అధిచిత్తే చ ఆయోగో**తి విపస్సనాపాదకం అట్ఠసమాపత్తిచిత్తం, తతోపి మగ్గఫలచిత్తమేవ అధిచిత్తం, తస్మిం యథావుత్తే అధిచిత్తే ఆయోగో చ అనుయోగో చాతి అత్థో. **ఏతం బుద్ధాన సాసన**న్తి ఏతం పరస్స అనుపవదనం, అనుపఘాతనం, పాతిమోక్ఖే సంవరో, పటిగ్గహణపరిభోగేసు మత్తఞ్ఞుతా, అట్ఠసమాపత్తివసిభావాయ వివిత్తసేనాసనసేవనఞ్చ బుద్ధానం సాసనం ఓవాదో అనుసిట్ఠీతి. ఇమా పన తిస్సో గాథా సబ్బబుద్ధానం పాతిమోక్ఖుద్దేసగాథాయో హోన్తీతి వేదితబ్బా. తం బుద్ధా ఏవ ఉద్దిసన్తి, న సావకా.

"సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో"తిఆదినా (మహావ. ౧౩౪) నయేన వుత్తం **ఆణాపాతిమోక్ఖం** నామ. తం సావకా ఏవ ఉద్దిసన్తి, న బుద్ధా సబ్బకమ్మం కరోన్తి, న చ తత్థ పరియాపన్నాతి ఆహ **''తం సావకా ఏవ ఉద్దిసన్తి, న బుద్ధా''**తి. **ఇమస్మిం అత్థే**తి "పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసేయ్యా"తి ఏతస్మిం అత్థే.

అనుపగతో నామ తత్థేవ ఉపసమ్పన్నో, అసతియా పురిమికాయ అనుపగతో వా. **చాతుమాసినియన్తి** చాతుమాసియం. సా హి చతున్నం మాసానం పారిపూరిభూతాతి చాతుమాసీ, సా ఏవ "చాతుమాసినీ"తి వుచ్చతి, తస్సం చాతుమాసినియం. పచ్ఛిమకత్తికపుణ్ణమాసినియన్తి అత్థో. **కాయసామగ్గిన్తి** కాయేన సమగ్గభావం, హత్థపాసూపగమనన్తి వుత్తం హోతి.

అయం పనేత్థ వినిచ్ఛయో – సచే పురిమికాయ పఞ్చ భిక్ఖూ వస్సం ఉపగతా, పచ్ఛిమికాయపి పఞ్చ, పురిమేహి ఞత్తిం ఠపేత్వా పవారితే పచ్ఛిమేహి తేసం సన్తికే పారిసుద్ధిఉపోసథో కాతబ్బో, న ఏకస్మిం ఉపోసథగ్గే ద్వే ఞత్తియో ఠపేతబ్బా. సచేపి పచ్ఛిమికాయ ఉపగతా చత్తారో, తయో, ద్వే, ఏకో వా హోతి, ఏసేవ నయో. అథ పురిమికాయ చత్తారో, పచ్ఛిమికాయపి చత్తారో, తయో, ద్వే, ఏకో వా, ఏసేవ నయో. అథ పురిమికాయ తయో, పచ్ఛిమికాయ తయో, ద్వే వా, ఏసేవ నయో. ఇదఞ్హేత్థ లక్ఖణం – సచే పురిమికాయ ఉపగతేహి పచ్ఛిమికాయ ఉపగతా థోకతరా చేవ హోన్తి సమసమా చ, సఙ్ఘప్పవారణాయ చ గణం పూరేన్తి, సఙ్ఘప్పవారణావసేన ఞత్తిం ఠపేత్వా పురిమేహి పవారేతబ్బా. సచే పన పురిమికాయ తయో, పచ్ఛిమికాయ ఏకో హోతి, తేన సద్ధిం తే చత్తారో హోన్తి, చతున్నం సఙ్ఘఞత్తిం ఠపేత్వా పవారేతుం న వట్టతి. గణఞత్తియా పన సో గణపూరకో హోతి, తస్మా గణవసేన ఞత్తిం ఠపేత్వా పురిమేహి పవారేతబ్బం, ఇతరేన తేసం సన్తికే పారిసుద్ధిఉపోసథో కాతబ్బో. సచే పురిమికాయ ద్వే, పచ్ఛిమికాయ ద్వే వా ఏకో వా, ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. సచే పురిమికాయ ఏకో, పచ్ఛిమికాయపి ఏకో, ఏకేన ఏకస్స సన్తికే పవారేతబ్బం, ఏకేన పారిసుద్ధిఉపోసథో కాతబ్బో . సచే పురిమవస్సూపగతేహి పచ్ఛిమవస్సూపగతా ఏకేనపి అధికతరా హోన్తి, పఠమం పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిత్వా పచ్ఛా థోకతరేహి తేసం సన్తికే పవారేతబ్బం. కత్తికచాతుమాసినిపవారణాయ పన సచే పఠమం వస్సూపగతేహి మహాపవారణాయ పవారితేహి పచ్ఛా ఉపగతా అధికతరా వా సమసమా వా హోన్తి, పవారణాఞత్తిం ఠపేత్వా పవారేతబ్బం. తేహి పవారితే పచ్ఛా ఇతరేహి పారిసుద్ధిఉపోసథో కాతబ్బో. అథ మహాపవారణాయ పవారితా బహూ హోన్తి, పచ్ఛా వస్సూపగతా థోకా వా ఏకో వా, పాతిమోక్ఖే ఉద్దిట్ఠే పచ్ఛా తేసం సన్తికే తేన పవారేతబ్బన్తి.

ఏకంసం ఉత్తరాసఙ్గం కరిత్వాతి ఏకస్మిం అంసే సాధుకం ఉత్తరాసఙ్గం కరిత్వాతి అత్థో. **అఞ్జలిం పగ్గహేత్వాతి** దసనఖసమోధానసముజ్జలం అఞ్జలిం ఉక్ఖిపిత్వా. సచే పన తత్థ పారివాసికోపి అత్థి, సఙ్ఘనవకట్ఠానే నిసీదిత్వా తత్థేవ నిసిన్నేన అత్తనో పాళియా పారిసుద్ధిఉపోసథో కాతబ్బో. పాతిమోక్ఖే ఉద్దిసియమానే పన పాళియా అనిసీదిత్వా పాళిం విహాయ హత్థపాసం అముఞ్చన్తేన నిసీదితబ్బం. పవారణాయపి ఏసేవ నయో.

సబ్బం పుబ్బకరణీయన్తి సమ్మజ్జనాదిం నవవిధం పుబ్బకిచ్చం. యథా చ సబ్బో సఙ్ఘో సభాగాపత్తిం ఆపజ్జిత్వా "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో…పే… పటికరిస్సతీ"తి (మహావ. ౧౭౧) ఞత్తిం ఠపేత్వా ఉపోసథం కాతుం లభతి, ఏవమేత్థాపి తీహి "సుణన్తు మే ఆయస్మన్తా ఇమే భిక్ఖూ సభాగం ఆపత్తిం ఆపన్నా, యదా అఞ్ఞం భిక్ఖుం సుద్ధం అనాపత్తికం పస్సిస్సన్తి, తదా తస్స సన్తికే తం ఆపత్తిం పటికరిస్సన్తీ"తి గణఞత్తిం ఠపేత్వా, ద్వీహిపి "అఞ్ఞం సుద్ధం పస్సిత్వా పటికరిస్సామా"తి వత్వా ఉపోసథం కాతుం వట్టతి. ఏకేనాపి "పరిసుద్ధం లభిత్వా పటికరిస్సామీ"తి ఆభోగం కత్వా కాతుం వట్టతి. **తదహూతి** తస్మిం అహు, తస్మిం దివసేతి అత్థో. **నానాసంవాసకేహీతి** లద్ధినానాసంవాసకేహి. **అనావాసో** నామ నవకమ్మసాలాదికో యో కోచి పదేసో. **అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘేనాతి** సఙ్ఘప్పహోనకేహి భిక్ఖూహి వినా. **అఞ్ఞత్ర అన్తరాయాతి** పుబ్బే వుత్తం దసవిధమన్తరాయం వినా. సబ్బన్తిమేన పన పరిచ్ఛేదేన అత్తచతుత్థేన అన్తరాయే వా సతి గన్తుం వట్టతి. యథా చ ఆవాసాదయో న గన్తబ్బా, ఏవం

సచే విహారే ఉపోసథం కరోన్తి, ఉపోసథాధిట్ఠానత్థం సీమాపి నదీపి న గన్తబ్బా. సచే పనేత్థ కోచి భిక్ఖు హోతి, తస్స సన్తికం గన్తుం వట్టతి. విస్సట్ఠఉపోసథాపి ఆవాసా గన్తుం వట్టతి. ఏవం గతో అధిట్ఠాతుమ్పి లభతి. ఆరఞ్ఞకేనాపి భిక్ఖునా ఉపోసథదివసే గామే పిణ్డాయ చరిత్వా అత్తనో విహారమేవ ఆగన్తబ్బం. సచే అఞ్ఞం విహారం ఓక్కమతి, తత్థ ఉపోసథం కత్వావ ఆగన్తబ్బం, అకత్వా ఆగన్తుం న వట్టతి. యం జఞ్ఞా "అజ్జేవ తత్థ గన్తుం సక్కోమీ"తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౮౧) ఏవరూపో పన ఆవాసో గన్తబ్బో. తత్థ భిక్ఖూహి సద్ధిం ఉపోసథం కరోన్తేనాపి హి ఇమినా నేవ ఉపోసథన్తరాయో కతో భవిస్సతీతి.

ఉదకం ఆసనేన చాతి ఆసనేన సహ పానీయపరిభోజనీయం ఉదకఞ్చాతి అత్థో. సఙ్ఘసన్నిపాతతో పఠమం కత్తబ్బం **పుబ్బకరణం**. పుబ్బకరణతో పచ్ఛా కత్తబ్బమ్పి ఉపోసథకమ్మతో పఠమం కత్తబ్బత్తా **పుబ్బకిచ్చం**. ఉభయమ్పి చేతం ఉపోసథకమ్మతో పఠమం కత్తబ్బత్తా "పుబ్బకిచ్చ"మిచ్చేవ ఏత్థ వుత్తన్తి ఆహ **''ఏవం ద్వీహి నామేహి నవవిధం పుబ్బకిచ్చం దస్సిత**''న్తి. కిం తం కతన్తి పుచ్ఛతీతి ఆహ **''న హీ''**తిఆది. **తం అకత్వా ఉపోసథం కాతుం న వట్టతి** "న, భిక్ఖవే, థేరేన ఆణత్తేన అగిలానేన న సమ్మజ్జితబ్బం, యో న సమ్మజ్జేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తిఆది (మహావ. ౧౫౯) వచనతో. తేనేవాహ **''తస్మా థేరేన ఆణత్తేనా''**తిఆది.

సచే పన ఆణత్తో సమ్మజ్జనిం తావకాలికమ్పి న లభతి, సాఖాభఙ్గం కప్పియం కారేత్వా సమ్మజ్జితబ్బం. తమ్పి అలభన్తస్స లద్ధకప్పియం హోతి. **పానీయం పరిభోజనీయం ఉపట్ఠాపేతబ్బ**న్తి ఆగన్తుకానం అత్థాయ పానీయపరిభోజనీయం ఉపట్ఠాపేతబ్బం. **ఆసనం పఞ్ఞాపేతబ్బ**న్తి పీఠఫలకాదిఆసనం పఞ్ఞాపేతబ్బం. సచే ఉపోసథాగారే ఆసనాని నత్థి, సంఘికావాసతోపి ఆహరిత్వా పఞ్ఞాపేత్వా పున హరితబ్బాని. ఆసనేసు అసతి కటసారకేపి తట్టికాయోపి పఞ్ఞాపేతుం వట్టతి. తట్టికాసుపి అసతి సాఖాభఙ్గాని కప్పియం కారేత్వా పఞ్ఞాపేతబ్బాని. కప్పియకారకం అలభన్తస్స లద్ధకప్పియం హోతి. **పదీపో కాతబ్బో**తి పదీపేతబ్బో, పదీపుజ్జలనం కాతబ్బన్తి వుత్తం హోతి. ఆణాపేన్తేన పన "అసుకస్మిం నామ ఓకాసే తేలం వా వట్టి వా కపల్లికా వా అత్థి, తం గహేత్వా కరోహీ"తి వత్తబ్బో. సచే తేలాదీని నత్థి, పరియేసితబ్బాని. పరియేసిత్వా అలభన్తస్స లద్ధకప్పియం హోతి. అపిచ కపాలే అగ్గిపి జాలేతబ్బో. ఆణాపేన్తేన చ కిఞ్చి కమ్మం కరోన్తో వా సదాకాలమేవ ఏకో వా భారనిత్థరణకో వా సరభాణకధమ్మకథికాదీసు అఞ్ఞతరో వా న ఆణాపేతబ్బో, అవసేసా పన వారేన ఆణాపేతబ్బా. తేనాహ **''థేరేనాపి పతిరూపం ఞత్వా ఆణాపేతబ్బ''**న్తి.

బహి ఉపోసథం కత్వా ఆగతేనాతి నదియా వా సీమాయ వా యత్థ కత్థచి ఉపోసథం కత్వా ఆగతేన ఛన్దో దాతబ్బో, "కతో మయా ఉపోసథో"తి అచ్ఛితుం న లభతీతి అధిప్పాయో. **కిచ్చప్పసుతో వాతి** గిలానుపట్ఠాకాదికిచ్చప్పసుతో వా. సచే గిలానో ఛన్దపారిసుద్ధిం దాతుం న సక్కోతి, మఞ్చేన వా పీఠేన వా సఙ్ఘమజ్ఝం ఆనేత్వా ఉపోసథో కాతబ్బో. సచే గిలానుపట్ఠాకానం భిక్ఖూనం ఏవం హోతి "సచే ఖో మయం ఇమం గిలానం ఠానా చావేస్సామ, ఆబాధో వా అభివడ్ఢిస్సతి, కాలకిరియా వా భవిస్సతీ"తి, న త్వేవ సో గిలానో ఠానా చావేతబ్బో, సఙ్ఘేన తత్థ గన్త్వా ఉపోసథో కాతబ్బో, న త్వేవ వగ్గేన సఙ్ఘేన ఉపోసథో కాతబ్బో. కరేయ్య చే, ఆపత్తి దుక్కటస్స. సచే బహూ తాదిసా గిలానా హోన్తి, సఙ్ఘేన పటిపాటియా ఠత్వా సబ్బే హత్థపాసే కాతబ్బా. సచే దూరే దూరే హోన్తి, సఙ్ఘో నప్పహోతి, తం దివసం ఉపోసథో న కాతబ్బో, న త్వేవ వగ్గేన సఙ్ఘేన ఉపోసథో కాతబ్బో. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తదహుపోసథే పారిసుద్ధిం దేన్తేన ఛన్దమ్పి దాతుం, సన్తి సఙ్ఘస్స కరణీయ"న్తి (మహావ. ౧౬౫) వుత్తత్తా భగవతో ఆణం కరోన్తేన "ఛన్దం **దమ్మీ''**తి వుత్తం. "ఛన్దహారకో చే, భిక్ఖవే, దిన్నే ఛన్దే

తత్థేవ పక్కమతి, అఞ్ఞస్స దాతబ్బో ఛన్దో"తిఆదివచనతో (మహావ. ౧౬౫) పున అత్తనో ఛన్దదానపరిస్సమవినోదనత్థం **"ఛన్దం మే హరా"**తి వుత్తం. "ఛన్దహారకో చే, భిక్ఖవే, దిన్నే ఛన్దే సఙ్ఘప్పత్తో సఞ్చిచ్చ న ఆరోచేతి, ఆహటో హోతి ఛన్దో, ఛన్దహారకస్స ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (మహావ. ౧౬౫) వుత్తత్తా దుక్కటతో తం మోచేతుం **"ఛన్దం మే ఆరోచేహీ"**తి వుత్తం.

కాయేన వా వాచాయ వా ఉభయేన వా విఞ్ఞాపేతబ్బోతి మనసా చిన్తేత్వా కాయప్పయోగం కరోన్తేన యేన కేనచి అఙ్గపచ్చఙ్గేన వా, వాచం పన నిచ్ఛారేతుం సక్కోన్తేన తథేవ వాచాయ వా, ఉభయథాపి సక్కోన్తేన కాయవాచాహి వా విఞ్ఞాపేతబ్బో, జానాపేతబ్బోతి అత్థో. **"అయం అత్థో"**తి వచనతో పన యాయ కాయచిపి భాసాయ విఞ్ఞాపేతుం వట్టతి, పారిసుద్ధిదానేపి ఛన్దదానే వుత్తసదిసోవ వినిచ్ఛయో. తం పన దేన్తేన పఠమం సన్తీ ఆపత్తి దేసేతబ్బా. న హి సాపత్తికో సమానో "పారిసుద్ధిం దమ్మి, పారిసుద్ధిం మే హర, పారిసుద్ధిం మే ఆరోచేహీ"తి (మహావ. ౧౬౪) వత్తుం లభతి. "సన్తి సఙ్ఘస్స కరణీయానీ"తి వత్తబ్బే వచనవిపల్లాసేన **"సన్తి సఙ్ఘస్స కరణీయ"**న్తి వుత్తం. **తేసఞ్చ అత్తనో చ ఛన్దపారిసుద్ధిం దేతీ**తి ఏత్థ ఛన్దో చ ఛన్దపారిసుద్ధి చ **ఛన్దపారిసుద్ధి,** తం దేతీతి సరూపేకసేసనయేన అత్థో దట్ఠబ్బో. **ఇతరా**తి అఞ్ఞేసం ఛన్దపారిసుద్ధిం. **బిళాలసఙ్ఖలికా ఛన్దపారిసుద్ధీ**తి ఏత్థ **బిళాలసఙ్ఖలికా** నామ బిళాలబన్ధనం. తత్థ హి సఙ్ఖలికాయ పఠమవలయం దుతియవలయంయేవ పాపుణాతి, న తతియం, ఏవమయమ్పి ఛన్దపారిసుద్ధి దాయకేన యస్స దిన్నా, తతో అఞ్ఞత్థ న గచ్ఛతీతి (సారత్థ. టీ. మహావగ్గ ౩.౧౬౪; వి. వి. టీ. మహావగ్గ ౨.౧౬౪). తస్మా సా బిళాలసఙ్ఖలికసదిసత్తా "బిళాలసఙ్ఖలికా"తి వుత్తా. బిళాలసఙ్ఖలికగ్గహణఞ్చేత్థ యాసం కాసఞ్చి సఙ్ఖలికానం ఉపలక్ఖణమత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

ఉతుక్ఖానన్తి తం తం కిరియం అరతి వత్తేతీతి **ఉతు,** తస్స అక్ఖానం ఉతుక్ఖానం, ఉతుఆచిక్ఖనన్తి అత్థో. యథా చ తస్స ఆచిక్ఖనం, తం సరూపతో దస్సేతుం **"హేమన్తాదీన"**న్తిఆది వుత్తం. **గణనా**తి కలనా. భిక్ఖునీనం అట్ఠగరుధమ్మేహి ఓవదనం **భిక్ఖునోవాదో. స్వే ఉపోసథోతి ఆగన్త్వా**తి "స్వే ఉపోసథో హోతీ"తి వుత్తే అజ్జేవ ఆగన్త్వా పన్నరసికే ఉపోసథే పక్ఖస్స చాతుద్దసియం, చాతుద్దసికే తేరసియం ఆగన్త్వాతి వుత్తం హోతి. **మహాపచ్చరియం** పన "పక్ఖస్స తేరసియంయేవ ఆగన్త్వా 'అయం ఉపోసథో చాతుద్దసికో వా పన్నరసికో వా'తి పుచ్ఛితబ్బ"న్తి (పాచి. అట్ఠ. ౧౪౯) వుత్తం. ఏవం పుచ్ఛితేన చ భిక్ఖునా సచే చాతుద్దసియం ఉపోసథం కరోన్తి, "చాతుద్దసికో భగినీ"తి వత్తబ్బం. సచే పన్నరసియం కరోన్తి, "పన్నరసికో భగినీ"తి వత్తబ్బం. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఠపేత్వా బాలం, ఠపేత్వా గిలానం, ఠపేత్వా గమికం అవసేసేహి ఓవాదం గహేతు"న్తి (చూళవ. ౪౧౪) వుత్తత్తా **"తం ఠపేత్వా"**తిఆదిమాహ. తత్థ ఆరోచనవిధానం అజానన్తో **బాలో**. చాతుద్దసికపన్నరసికేసు ఉపోసథేసు వా పాటిపదే వా గన్తుకామో **గమియో,** దుతియపక్ఖదివసతో పన పట్ఠాయ తతో ఉద్ధం గచ్ఛన్తో ఇధ గమియో నామ న హోతి. అరఞ్ఞే నివాసో అస్సాతి **ఆరఞ్ఞికో**. సోపి "అహం అరఞ్ఞవాసీ, స్వే ఉపోసథో, విహారే న వసామీ"తి అప్పటిగ్గహితుం న లభతి. యది న గణ్హేయ్య, దుక్కటం ఆపజ్జేయ్య. వుత్తఞ్హేతం "న, భిక్ఖవే, ఓవాదో న గహేతబ్బో, యో న గణ్హేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (చూళవ. ౪౧౪). తేన పన పచ్చాహరణత్థాయ సఙ్కేతో కాతబ్బో. వుత్తఞ్హేతం "అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఆరఞ్ఞికేన భిక్ఖునా ఓవాదం గహేతుం, సఙ్కేతఞ్చ కాతుం అత్ర పతిహరిస్సామీ"తి (చూళవ. ౪౧౫). తస్మా ఆరఞ్ఞికేన భిక్ఖునా సచే భిక్ఖునీనం వసనగామే భిక్ఖా లబ్భతి, తత్థేవ చరిత్వా భిక్ఖునియో దిస్వా ఆరోచేత్వా గన్తబ్బం. నో చస్స తత్థ భిక్ఖా సులభా హోతి, సామన్తగామే చరిత్వా భిక్ఖునీనం గామం ఆగమ్మ తథేవ కాతబ్బం. సచే దూరం గన్తబ్బం హోతి, సఙ్కేతో కాతబ్బో "అహం అసుకం నామ తుమ్హాకం గామద్వారే సభం వా మణ్డపం వా రుక్ఖమూలం వా ఉపసఙ్కమిస్సామి, తత్ర ఆగచ్ఛేయ్యాథా"తి. భిక్ఖునీహి తత్ర గన్తబ్బం, అగన్తుం న లబ్భతి. వుత్తఞ్హేతం "న, భిక్ఖవే,

భిక్ఖునియా సఙ్కేతం న గన్తబ్బం, యా న గచ్ఛేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి (చూళవ॰ ४౧౩). **ఉపోసథగ్గేతి** ఉపోసథకరణట్ఠానే. **అట్ఠహి అఙ్గేహీతి** –

> “సీలవా హోతి, పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో, అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసు. బహుస్సుతో హోతి సుతధరో సుతసన్నిచయో, యే తే ధమ్మా ఆదికల్యాణా మజ్ఝేకల్యాణా పరియోసానకల్యాణా సాత్థం సబ్యఞ్జనం కేవలపరిపుణ్ణం పరిసుద్ధం బ్రహ్మచరియం అభివదన్తి, తథారూపాస్స ధమ్మా బహుస్సుతా హోన్తి, ధాతా వచసా పరిచితా, మనసా అనుపేక్ఖితా, దిట్ఠియా సుప్పటివిద్ధా. ఉభయాని ఖో పనస్స పాతిమోక్ఖాని విత్థారేన స్వాగతాని హోన్తి సువిభత్తాని సుప్పవత్తీని సువినిచ్ఛితాని సుత్తసో అనుబ్యఞ్జనసో. కల్యాణవాచో హోతి కల్యాణవాక్కరణో. యేభుయ్యేన భిక్ఖునీనం పియో హోతి మనాపో. పటిబలో హోతి భిక్ఖునియో ఓవదితుం. న ఖో పనేతం భగవన్తం ఉద్దిస్స పబ్బజితాయ కాసాయవత్థవసనాయ గరుధమ్మం అజ్ఝాపన్నపుబ్బో హోతి. వీసతివస్సో వా హోతి అతిరేకవీసతివస్సో వా”తి (పాచి॰ ౧४౭) –

ఇమేహి అట్ఠహి అఙ్గేహి. **పాసాదికేనాతి** పసాదావహేన నిద్దోసేన కాయవచీమనోకమ్మేన. **సమ్పాదేతూతి** తివిధం సిక్ఖం సమ్పాదేతు. యదా పన తాహి భిక్ఖునీహి పాతిమోక్ఖుద్దేసకంయేవ దిస్వా ఓవాదో యాచితో, తదా ఉపోసథగ్గే సన్నిపతితేహి భిక్ఖుసఙ్ఘేహి పుబ్బకిచ్చవసేన “అత్థి కాచి భిక్ఖునియో ఓవాదం యాచమానా”తి పుచ్ఛితే “ఏవం వదేహీ”తి అత్తనా వత్తబ్బవచనం అఞ్ఞేన కథాపేత్వా “అత్థి కోచి భిక్ఖు భిక్ఖునోవాదకో సమ్మతో”తిఆదిం సయం వత్వా పున సయమేవ గన్త్వా భిక్ఖునీనం ఆరోచేతబ్బం. అఞ్ఞేన వా భిక్ఖునా తస్మిం దివసే పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసాపేతబ్బం. **ఇదన్తి** “తాహీ”తి బహువచనం. **ఏకతో** సహేవ.

ఇత్తిత్థపకేన వాతి యత్థ తిణ్ణం వసనట్ఠానే పాతిమోక్ఖుద్దేసో నత్థి, తత్థ ఇత్తిట్ఠపనకేన వా. **ఇతరేన వాతి** యత్థ ద్వే భిక్ఖూ వసన్తి, ఏకో వా, తత్థ ఇతరేన వా భిక్ఖునా సచే సయమేవ సమ్మతో, “అహ”న్తి వత్తబ్బం . **తథేవాతి** ఉపోసథగ్గే వుత్తసదిసమేవ. “**ఆరోచేత్వావా**”తి ఇమినా అనారోచనం పటిక్ఖిపతి. “న, భిక్ఖవే, ఓవాదో న ఆరోచేతబ్బో, యో న ఆరోచేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి (చూళవ॰ ४౧౩) వచనతో ఓవాదం గహేత్వా ఉపోసథగ్గే అనారోచేతుం న వట్టతి.

పరిసుద్ధభావన్తి ఆపత్తియా పరిసుద్ధతం. **ఆరోచేథాతి** ఆవి కరోథ. **ఏత్థ సియాతి** “పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిస్సామీ”తి ఏతస్మిం పదే అయమనుయోగో భవేయ్య. కిం తం, యం సియాతి ఆహ “**సఙ్ఘో ఉపోసథం కరేయ్యా**”తిఆది. **పుబ్బేనాపరం సన్ధియతీతి** పుబ్బవచనేన అపరం వచనం సన్ధానం గచ్ఛతి. **సామగ్గియాతి** కాయచిత్తేహి సహితతాయ. **గణస్సాతి** ఉద్దేసకం ఠపేత్వా చతువగ్గే సేసభిక్ఖూనం. **సఙ్ఘస్స ఉద్దిట్ఠం హోతీతి** సఙ్ఘేన ఉద్దిట్ఠం హోతి. కరణత్థే చేతం సామివచనం. **ఏత్థాతి** పాతిమోక్ఖుద్దేసే. **లక్ఖణన్తి** సభావో.

థేరా చ నవా చ మజ్ఝిమా చాతి ఏత్థ దసవస్సా, అతిరేకదసవస్సా చ **థేరా**. ఊనపఞ్చవస్సా **నవా**. పఞ్చవస్సా, అతిరేకపఞ్చవస్సా చ **మజ్ఝిమా**. **అట్ఠిం కత్వాతి** అత్తానం తేన పాతిమోక్ఖేన అత్థికం కత్వా, తం వా పాతిమోక్ఖం “ఇదం మయ్హం పాతిమోక్ఖ”న్తి అత్థిం కత్వా. **మనసి కరిత్వాతి** చిత్తే ఠపేత్వా. **సోతద్వారవసేనాతి** సోతద్వారికజవనవిఞ్ఞాణవసేన. **సబ్బచేతసా సమన్నాహరామాతి** చిత్తస్స థోకమ్పి బహి గన్తుం అదేన్తా సబ్బేన చిత్తేన ఆవజ్జేమ, సల్లక్ఖేమాతి అత్థో. **మనసి కరోమాతి** ఆవజ్జేమ, సమన్నాహరామాతి అత్థో. సో చ ఖో మనసికారో న ఏత్థ ఆరమ్మణప్పటిపాదనలక్ఖణో, అథ ఖో

వీథిప్పటిపాదనజవనప్పటిపాదనమనసికారపుబ్బకచిత్తే ఠపనలక్ఖణోతి ఆహ ‘‘**ఏకగ్గచిత్తా హుత్వా చిత్తే ఠపేయ్యామా**’’తి. **న సమేతీ**తి న సంగచ్ఛతి. కస్మా న సంగచ్ఛతీతి ఆహ ‘‘**సమగ్గస్స హీ**’’తిఆది. కిఞ్చి భియ్యోతి ఆహ ‘‘**పాతిమోక్ఖుద్దేసకో చా**’’తిఆది. **సఙ్ఘపరియాపన్నో**తి సఙ్ఘే పరియాపన్నో అన్తోగధో.

ఇదాని తం దస్సేతున్తి సమ్బన్ధో. **ఆయస్మన్తో**తి సన్నిపతితానం పియవచనేన ఆలపనం.

అలజ్జితాతి అలజ్జితాయ, అలజ్జనభావేనాతి అత్థో. తతియత్థే హి ఇదం పచ్చత్తవచనం. ‘‘**అఞ్ఞాణతా**’’తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. **కుక్కుచ్చపకతతా**తి కుక్కుచ్చేన అభిభూతతాయ. **సతిసమ్మోసా**తి సతివిప్పవాసతో. **వీతిక్కమన్తి** సిక్ఖాపదవీతిక్కమనం.

సఞ్చిచ్చాతి సఞ్చేతేత్వా, అకప్పియభావం జానన్తోయేవ వీతిక్కమచిత్తం పేసేత్వాతి అత్థో. **పరిగూహతీ**తి నిగూహతి న దేసేతి న వుట్ఠాతి. లజ్జాయ పరిగూహన్తో అలజ్జీ న హోతి, ‘‘కిం ఇమినా’’తి అనాదరియేన పరిగూహన్తో అలజ్జీ హోతీతి దస్సేతి. **అగతిగమనఞ్చ గచ్ఛతీ**తి భణ్డభాజనీయట్ఠానాదీసు ఛన్దాగతిఆదిభేదం అగతిగమనఞ్చ గచ్ఛతి. **అలజ్జిపుగ్గలో**తి అజ్ఝత్తికసముట్ఠానలజ్జావిరహితో పుగ్గలో. ఏత్థ చ ‘‘సఞ్చిచ్చా’’తి ఇమినా అనాదరియవసేనేవ ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో, ఆపన్నఞ్చ ఆపత్తిం పరిగూహన్తో, భణ్డభాజనీయట్ఠానాదీసు అగతిగమనం గచ్ఛన్తో చ అలజ్జీ హోతి, న ఇతరోతి దస్సేతి.

మన్దోతి మన్దపఞ్ఞో, అపఞ్ఞస్సేతం నామం. **మోమూహో**తి అతిసంమూళ్హో. **విరాధేతీ**తి న రాధేతి న సాధేతి. **కుక్కుచ్చే**తి వినయసంసయే. **కప్పియం చే కత్తబ్బం సియా**తి వినయధరం పుచ్ఛిత్వా తేన వత్థుం ఓలోకేత్వా మాతికం, పదభాజనం, అన్తరాపత్తిం, అనాపత్తిఞ్చ ఓలోకేత్వా ‘‘కప్పతి, ఆవుసో, మా ఏత్థ కుక్కుచ్చం కరీ’’తి వుత్తే కత్తబ్బం భవేయ్య.

సహసేయ్యచీవరవిప్పవాసాదీనీతి ఏత్థ **సహసేయ్యా** నామ అనుపసమ్పన్నేన ఉత్తరిదిరత్తతిరత్తం సహసేయ్యాపత్తి, **విప్పవాసో** నామ ఏకరత్తఛారత్తవసేన విప్పవాసో. **ఆది**సద్దేన సత్తాహాతిక్కమాదీసు ఆపత్తిం సఙ్గణ్హాతి. **సత్తన్నం ఆపత్తిక్ఖన్ధాన**న్తి పారాజికసఙ్ఘాదిసేసథుల్లచ్చయపాచిత్తియపాటిదేసనీయదుక్కటదుబ్భాసితసఙ్ఖాతానం సత్తన్నం ఆపత్తిక్ఖన్ధానం.

దేసేతు వా పకాసేతు వాతి సఙ్ఘమజ్ఝే వా గణమజ్ఝే వా ఏకపుగ్గలే వా దేసేతు వా పకాసేతు వా. ఏత్థ చ **పారాజికాపత్తిదేసనా** నామ భిక్ఖుభావస్స పరిచ్చాగో. వుట్ఠానం పన దేసనావిసేసత్తా ‘‘దేసనా’’తి దట్ఠబ్బం. **పకాసేతు వా**తి ఆరోచేతు వా.

ఏవం అనాపన్నా వాతి ఏవం ఛన్నం ఆకారానం అఞ్ఞతరేన అనాపన్నా వా. **వుట్ఠితా వా**తి పరివాసాదినా వుట్ఠితా వా. **ఆరోచితా వా**తి ఆవికతా వా. ఆరోచేన్తో చ ‘‘తుయ్హం సన్తికే ఏకం ఆపత్తిం ఆవికరోమీ’’తి వా ‘‘ఆచిక్ఖామీ’’తి వా ‘‘ఆరోచేమీ’’తి వా ‘‘మమ ఏకం ఆపత్తిం ఆపన్నభావం జానాహీ’’తి వా వదతు, ‘‘ఏకం గరుకం ఆపత్తిం ఆవికరోమీ’’తి వా ఆదినా నయేన వదతు, సబ్బేహిపి ఆకారేహి ఆరోచితావ హోతి. సచే పన గరుకాపత్తిం ఆవికరోన్తో ‘‘లహుకాపత్తిం ఆవికరోమీ’’తిఆదినా నయేన వదతి, అనావికతా హోతి ఆపత్తి. వత్థుం ఆరోచేతి, ఆపత్తిం ఆరోచేతి, ఉభయం ఆరోచేతి, తివిధేనాపి ఆరోచితావ హోతి. **అసన్తియా ఆపత్తియా**తి భావేనభావలక్ఖణే భుమ్మం. **తుణ్హీభావేనాపి హీ**తి ఏత్థ న కేవలం ‘‘ఆమ, మయం పరిసుద్ధా’’తి వుత్తేయేవ, అథ ఖో తుణ్హీభావేనాపీతి **అపి**సద్దస్స అత్థో వేదితబ్బో.

కిం తం యావతతియానుసావితం నామ, కథఞ్చేతం యావతతియానుసావితం హోతీతి విచారణాయం ఆచరియానం మతిభేదముఖేన తమత్థం దస్సేతుం ''**యావతతియం అనుసావితం హోతీతి ఏత్థా**''తిఆది వుత్తం. తత్థ యదేతం తిక్ఖత్తుం అనుసావితన్తి సమ్బన్ధో. **అత్థబ్యఞ్జనభేదతోతి** అరీయతి ఞాయతీతి **అత్థో**, అభిధేయ్యం, బ్యఞ్జీయతి అత్థో అనేనాతి **బ్యఞ్జనం,** అక్ఖరం, అత్థో చ బ్యఞ్జనఞ్చ **అత్థబ్యఞ్జనాని,** తేసం భేదో **అత్థబ్యఞ్జనభేదో,** తతో, అత్థస్స చ బ్యఞ్జనస్స చ విసదిసత్తాతి అత్థో.

ఇదాని తమేవత్థం విభావేతుం ''**అనుసావనఞ్హి నామా**''తిఆదిమాహ. **హీతి** కారణత్థే నిపాతో. తస్స పన "అభిన్న"న్తి ఇమినా సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. **తేనాతి** భిన్నత్తా. **అస్సాతి** "యస్స సియా"తిఆదివచనత్తయస్స. అవస్సఞ్చేతమేవం సమ్పటిచ్ఛితబ్బం, అఞ్ఞథా అతిప్పసఙ్గోపి సియాతి దస్సేతుం ''**యది చేత**''న్తిఆదిమాహ. **ఏతన్తి** "యస్స సియా"తిఆదివచనత్తయం. అపరే "అనుసావిత"న్తి పదం న అతీతత్థం దీపేతి, అథ ఖో అనాగతత్థం. ధాత్వత్థసమ్బన్ధో కాలన్తరవిహితోపి పచ్చయో కాలన్తరే సాధు హోతీతి వికప్పేసుం. తేనాహ ''**అపరే 'అనుసావిత'న్తి పదస్సా**''తిఆది. **ఉపరి ఉద్దేసావసానేతి** పారాజికుద్దేసావసానే. **అత్థయుత్తీనం అభావతోతి** అనాగతత్థస్స చ కారణస్స చ అభావతో. ఇదాని తమేవ విభావేతుం ''**ఇదం హీ**''తిఆదిమాహ. కథమేతం విఞ్ఞాయతీతి ఆహ ''**యది చస్సా**''తిఆది. **అయన్తి** అనాగతకాలో. **అనుసావితం హేస్సతీతి వదేయ్యాతి** అనుప్పయోగం అనాగతకాలం కత్వా "అనుసావితం హేస్సతీ"తి బుద్ధో వదేయ్య. అయం హేత్థాధిప్పాయో – యది చేత్థ ధాత్వత్థసమ్బన్ధో **త**-పచ్చయో సియా, తథా సతి ధాత్వత్థసమ్బన్ధో నామ విసేసనవిసేస్యభావో, సో చ అనుప్పయోగస్స సమానత్థభావే సతి ఉప్పజ్జతి, నాసతీతి "హేస్సతీ"తి అనుప్పయోగం వదేయ్య, న చ వుత్తం. తస్మా అనాగతం న దీపేతి, అతీతకాలమేవ దీపేతీతి. **అనుసావియమానేతి వచనతోతి** "అనుసావియమానే"తి వత్తమానకాలవచనతో. యది ఏవం "యావతతియం అనుసావితం హోతీ"తి కిమిదన్తి ఆహ ''**యావతతియ**''న్తిఆది. కిం తేన లక్ఖీయతి, యేనేతం లక్ఖణవచనమత్తం సియాతి ఆహ ''**తేనా**''తిఆది. **తేనాతి** లక్ఖణవచనమత్తేన హేతునా.

తదేతన్తి పాతిమోక్ఖం. **తం పనేతన్తి** "తత్థాయస్మన్తే పుచ్ఛామీ"తిఆదికం యావతతియానుసావనం. **న దిస్సతీతి** నోపలబ్భతి. **ఇమమేవ చ అత్థన్తి** ఇమం అమ్హేహి వుత్తమేవత్థం. యది హి "యస్స సియా ఆపత్తీ"తిఆదివచనత్తయం యావతతియానుసావనం సియా, తదేవ **ఉపోసథక్ఖన్ధకే** (మహావ. ౧౩౨ ఆదయో) వదేయ్య, న పన "సకిమ్పి అనుసావితం హోతీ"తిఆదికన్తి అధిప్పాయో. నను చాయం వినిచ్ఛయో అట్ఠకథాసు న ఆగతో, అథ కుతో లద్ధోతి ఆహ ''**అయమేత్థా**''తిఆది. వినయట్ఠానేసు కతపరిచయానం ఆచరియానం తం తం అత్థం ఞాపేన్తీ పవేణి **ఆచరియపరమ్పరా,** తాయ ఆభతో ఆనీతో **ఆచరియపరమ్పరాభతో**.

నను సమ్పజానముసావాదే పాచిత్తియేన భవితబ్బం, అథ కథం దుక్కటాపత్తి హోతీతి ఆహ ''**సా చ ఖో న ముసావాదలక్ఖణేనా**''తిఆది. **సమ్పజానముసావాదే కిం హోతీతి** య్వాయం "సమ్పజానముసావాదో అస్స హోతీ"తి వుత్తో, సో ఆపత్తితో కిం హోతి, కతరా ఆపత్తి హోతీతి అత్థో. **దుక్కటం హోతీతి** దుక్కటాపత్తి హోతి. **వచీద్వారే అకిరియసముట్ఠానాపత్తి హోతీతి** అస్స హి భిక్ఖునో అధమ్మికాయ పటిఞ్ఞాయ తుణ్హీభూతస్స నిసిన్నస్స మనోద్వారే ఆపత్తి నామ నత్థి. యస్మా పన ఆవికాతబ్బం నావికాసి, తేనస్స వచీద్వారే అకిరియతో అయం ఆపత్తి సముట్ఠాతీతి వేదితబ్బా. ఇదాని వుత్తమేవత్థం పాళియా సాధేతుం ''**వుత్తమ్పి చేత**''న్తిఆదిమాహ. ఏతం ఉపాలిత్థేరేన పరివారే సేదమోచనగాథాసు (పరి. ౪౭౯) వుత్తమ్పి చాతి అత్థో.

అనాలపన్తో మనుజేన కేనచి వాచాతి కేనచి మనుజేన వాచాయ అనాలపన్తో. **గిరం నో చ పరే భణేయ్యాతి** "ఇతి ఇమే సోస్సన్తీ"తి పరపుగ్గలే సన్ధాయ సద్దమ్పి న నిచ్ఛారేయ్య. **ఆపజ్జేయ్య వాచసికన్తి** వాచతో సముట్ఠితం ఆపత్తిం ఆపజ్జేయ్య. **పఞ్ఞామేసా కుసలేహి చిన్తితాతి** ఏత్థ **పఞ్ఞామేసాతి** లిఙ్గబ్యత్తయేన వుత్తం, ఏసో పఞ్హో కుసలేహి చిన్తితోతి అత్థో. అయం పఞ్హో ఇమమేవ ముసావాదం సన్ధాయ వుత్తో.

తంతంసమ్పత్తియా విబన్ధనవసేన సత్తసన్తానస్స అన్తరే వేమజ్ఝే ఏతి ఆగచ్ఛతీతి **అన్తరాయో,** దిట్ఠధమ్మికాదిఅనత్థో, అతిక్కమనట్ఠేన తస్మిం అన్తరాయే నియుత్తో, అన్తరాయం వా ఫలం అరహతి, అన్తరాయస్స వా కరణసీలోతి **అన్తరాయికో.** తేనాహ **''విప్పటిసారవత్థుతాయా''**తిఆది. తత్థ **విప్పటిసారవత్థుతాయాతి విప్పటిసారో** నామ పచ్ఛానుతాపవసేన చిత్తవిప్పటిసారో, తస్స కారణతాయాతి అత్థో. పఠమజ్ఝానాదిపచ్చయభూతఅప్పటిసారవిరుద్ధస్స విప్పటిసారస్స పచ్చయత్తాతి వుత్తం హోతి. **పామోజ్జాదిసమ్భవన్తి** దుబ్బలతరుణా పీతి పామోజ్జం, తం ఆది యేసం తే **పామోజ్జాదయో,** తేసం సమ్భవో పటిలాభో **పామోజ్జాదిసమ్భవో,** తం. **ఆదిసద్దేన** పీతిప్పస్సద్ధాదీనం గహణం. **పఠమజ్ఝానాదీనన్తి** ఏత్థాదిసద్దేన పన "దుతియస్స ఝానస్స అధిగమాయ అన్తరాయికో, తతియస్స ఝానస్స అధిగమాయ అన్తరాయికో, చతుత్థస్స ఝానస్స అధిగమాయ అన్తరాయికో, ఝానానం, విమోక్ఖానం, సమాధీనం, సమాపత్తీనం, నేక్ఖమ్మానం, నిస్సరణానం, పవివేకానం, కుసలానం ధమ్మానం అధిగమాయ అన్తరాయికో"తి (మహావ. ౧౩౫) వుత్తదుతియజ్ఝానాదీనం సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. "తస్మా"తి వుత్తే **యంతం**సద్దానం అబ్యభిచారితసమ్బన్ధతాయ "యస్మా"తి అయమత్థో ఉపట్ఠితోయేవ హోతీతి ఆహ **''తస్మాతి యస్మా''**తిఆది. **జానన్తేనాతి** జానమానేన. ఇమినాస్స సమ్పజానముసావాదస్స సచిత్తకతం దస్సేతి. విసుద్ధిం అపేక్ఖతీతి **విసుద్ధాపేక్ఖో,** తేన విసుద్ధాపేక్ఖేన. సా చ విసుద్ధి ఇధ వుట్ఠానాదీతి ఆహ **''వుట్ఠాతుకామేన విసుజ్ఝితుకామేనా''**తి. వుట్ఠానగామినితో సఙ్ఘాదిసేసతో వుట్ఠాతుకామేన, దేసనాగామినితో విసుజ్ఝితుకామేనాతి అత్థో. **సఙ్ఘమజ్ఝే వా గణమజ్ఝే వా ఏకపుగ్గలే వాతి** ఉపోసథగ్గే సఙ్ఘస్స ఆరోచనవసేన సఙ్ఘమజ్ఝే వా తత్థేవ ఉభతో నిసిన్నానం ఆరోచనవసేన గణమజ్ఝే వా అనన్తరస్స ఆరోచనవసేన ఏకపుగ్గలే వా పకాసేతబ్బా. **ఇతో వుట్ఠహిత్వాతి** ఇతో ఉపోసథగ్గతో వుట్ఠాయ. ఏత్థ పన సభాగోయేవ వత్తబ్బో. విసభాగస్స హి వుచ్చమానే భణ్డనకలహసఙ్ఘభేదాదీనిపి హోన్తి. తస్మా తస్స అవత్వా "ఇతో వుట్ఠహిత్వా పటికరిస్సామీ"తి ఆభోగం కత్వా ఉపోసథో కాతబ్బోతి **అన్ధకట్ఠకథాయం** (మహావ. అట్ఠ. ౧౭౦) వుత్తం.

కరణత్థేతి తతియావిభత్తిఅత్థే. కత్తరి హేతం పచ్చత్తవచనం హోతి ఫాసుసద్దాపేక్ఖాయ. **పచ్చత్తవచనన్తి** పఠమావచనం. **పఠమజ్ఝానాదీనం అధిగమాయ ఫాసు హోతీతి** అధిగమత్థం తస్స భిక్ఖునో ఫాసు హోతి సుఖం హోతి సంవరస్స అవిప్పటిసారహేతుత్తా. తేనాహ **''అవిప్పటిసారమూలకాన''**న్తిఆది. పాపపుఞ్ఞానం కతాకతవసేన చిత్తవిప్పటిసారాభావో **అవిప్పటిసారో,** సో మూలం కారణం యేసం తే అవిప్పటిసారమూలా, అవిప్పటిసారమూలాయేవ **అవిప్పటిసారమూలకా,** తేసం అవిప్పటిసారమూలకానం. **సుఖప్పటిపదా సమ్పజ్జతీతి** సుఖా పటిపదా సమిజ్ఝతి, పఠమజ్ఝానాదీనం సుఖేన అధిగమో హోతీతి అధిప్పాయో. హోతి చేత్థ –

"నిదానే ఇత్థిట్ఠపనం, పుబ్బకిచ్చస్స పుచ్ఛనం;
నిదానుద్దేసవసనే, విసుద్ధారోచనే విధి;
అనారోచనే చాపత్తి, ఞేయ్యం పిణ్డత్థపఞ్చక"న్తి.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

నిదానవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికకణ్డం

ఇదాని నిదానుద్దేసానన్తరం వుత్తస్స పారాజికుద్దేసస్స అత్థం సంవణ్ణేతుం ''**ఇదానీ**''తిఆది ఆరద్ధం. **నిదానానన్తరన్తి** భావనపుంసకనిద్దేసో, నిదానం అనన్తరం కత్వాతి వుత్తం హోతి. **తత్థాతి** పారాజికకణ్డే. **పాతిమోక్ఖేతి** భిక్ఖుపాతిమోక్ఖే. **చత్తారోతి** గణనపరిచ్ఛేదో ఊనాతిరేకభావనివత్తనతో. **పారాజికాతి** సజాతినామం. **ఆపత్తియోతి** సబ్బసాధారణనామం. ఉద్దిసీయతీతి **ఉద్దేసో**. భావప్పధానోయం నిద్దేసో. తేనాహ ''**ఉద్దిసితబ్బతా**''న్తి.

౧. పఠమపారాజికవణ్ణనా

యో పనాతి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౪౫) భిక్ఖుపదభాజనీయవణ్ణనా) ఏత్థ యస్మా **పనాతి** నిపాతమత్తం, **యోతి** అత్థపదం, తఞ్చ అనియమేన పుగ్గలం దీపేతి. తస్మా తస్స అత్థం దస్సేన్తో ''**యో కోచీ**''తి ఆహ. యస్మా పన యో యోకోచి నామ, సో అవస్సం లిఙ్గయుత్తజాతినామగోత్తసీలవిహారగోచరవయేసు ఏకేనాకారేన పఞ్ఞాయతి, తస్మా తం తథా ఞాపేతుం ''**రస్సదీఘాదినా**''తిఆదిమాహ. **ఆది**సద్దేన నవకమ్మాదీనం గహణం. **లిఙ్గాదిభేదేనాతి** లిఙ్గీయతిఞాయతి ఏతేనాతి **లిఙ్గం,** తం ఆది యేసం తేతి **లిఙ్గాదయో,** తేసం భేదో **లిఙ్గాదిభేదో,** తేన లిఙ్గాదిభేదేన. ఏత్థాదిసద్దేన పన యుత్తాదీనం గహణం. ఇదం వుత్తం హోతి – **లిఙ్గవసేన** యాదిసో వా తాదిసో వా హోతు, దీఘో వా రస్సో వా కాళో వా ఓదాతో వా మఙ్గురచ్ఛవి వా కిసో వా థూలో వా. **యోగవసేన** యేన వా తేన వా యుత్తో హోతు, నవకమ్మయుత్తో వా ఉద్దేసయుత్తో వా వాసధురయుత్తో వా. **జాతివసేన** యంజచ్చో వా తంజచ్చో వా హోతు, ఖత్తియో వా బ్రాహ్మణో వా వేస్సో వా సుద్దో వా. **నామవసేన** యథానామో వా తథానామో వా హోతు, బుద్ధరక్ఖితో వా ధమ్మరక్ఖితో వా సఙ్ఘరక్ఖితో వా. **గోత్తవసేన** యథాగోత్తో వా తథాగోత్తో వా హోతు, కచ్చాయనో వా వాసిట్ఠో వా కోసియో వా. **సీలేసు** యథాసీలో వా తథాసీలో వా హోతు, నవకమ్మసీలో వా ఉద్దేససీలో వా వాసధురసీలో వా. **విహారేసు**పి యథావిహారీ వా తథావిహారీ వా హోతు, నవకమ్మవిహారీ వా ఉద్దేసవిహారీ వా వాసధురవిహారీ వా . **గోచరేసు**పి యథాగోచరో వా తథాగోచరో వా హోతు, నవకమ్మగోచరో వా ఉద్దేసగోచరో వా వాసధురగోచరో వా. **వయేసు**పి యో వా సో వా హోతు థేరో వా నవో వా మజ్ఝిమో వా, అథ ఖో సబ్బోవ ఇమస్మిం అత్థే "యో"తి వుచ్చతీతి.

ఇదాని ''**భిక్ఖూ**''తి పదం సంవణ్ణేతుం ''**ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదా**''తిఆదిమాహ. తత్థ "ఏహి భిక్ఖూ"తి భగవతో వచనమత్తేన భిక్ఖుభావో **ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదా.** "బుద్ధం సరణం గచ్ఛామీ"తిఆదినా (మహావ॰ ౧౦౨) నయేన తిక్ఖత్తుం వాచం భిన్దిత్వా వుత్తేహి తీహి సరణగమనేహి ఉపసమ్పదా **సరణగమనూపసమ్పదా. ఓవాదప్పటిగ్గహణూపసమ్పదా** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౪౫) నామ –

> "తస్మాతిహ తే, కస్సప, ఏవం సిక్ఖితబ్బం 'తిబ్బం మే హిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠితం భవిస్సతి థేరేసు నవేసు మజ్ఝిమేసూ'తి, ఏవఞ్హి తే కస్సప సిక్ఖితబ్బం. తస్మాతిహ తే, కస్సప, ఏవం సిక్ఖితబ్బం 'యం కిఞ్చి ధమ్మం సుణిస్సామి కుసలూపసంహితం, సబ్బం తం అట్ఠిం కత్వా మనసి కరిత్వా సబ్బచేతసా సమన్నాహరిత్వా ఓహితసోతో ధమ్మం సుణిస్సామీ'తి, ఏవఞ్హి తే, కస్సప, సిక్ఖితబ్బం. తస్మాతిహ తే, కస్సప, ఏవం సిక్ఖితబ్బం 'సాతసహగతా చ మే కాయగతాసతి న విజహిస్సతీ'తి, ఏవఞ్హి తే, కస్సప, సిక్ఖితబ్బ"న్తి (సం॰ ని॰ ౨.౧౫౪) –

ఇమినా ఓవాదప్పటిగ్గహణేన మహాకస్సపత్థేరస్స అనుఞ్ఞాతఉపసమ్పదా.

పఞ్హాబ్యాకరణూపసమ్పదా నామ సోపాకస్స అనుఞ్ఞాతఉపసమ్పదా. భగవా కిర పుబ్బారామే అనుచఙ్కమన్తం సోపాకసామణేరం "'ఉద్ధుమాతకసఞ్ఞా'తి వా సోపాక 'రూపసఞ్ఞా'తి వా ఇమే ధమ్మా నానత్థా నానాబ్యఞ్జనా, ఉదాహు ఏకత్థా బ్యఞ్జనమేవ నాన"న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౪౫) దస అసుభనిస్సితే పఞ్హే పుచ్ఛి. సో తే బ్యాకాసి. భగవా తస్స సాధుకారం దత్వా "కతివస్సో త్వం, సోపాకా"తి పుచ్ఛి. సత్తవస్సోహం భగవాతి. "సోపాక, త్వం మమ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సద్ధిం సంసన్దిత్వా పఞ్హే బ్యాకాసీ"తి ఆరద్ధచిత్తో ఉపసమ్పదం అనుజాని, అయం పఞ్హాబ్యాకరణూపసమ్పదా.

అట్ఠగరుధమ్మపటిగ్గహణూపసమ్పదా నామ మహాపజాపతియా అట్ఠగరుధమ్మప్పటిగ్గహణేన అనుఞ్ఞాతఉపసమ్పదా.

దూతేనూపసమ్పదా నామ అడ్ఢకాసియా గణికాయ అనుఞ్ఞాతఉపసమ్పదా.

అట్ఠవాచికూపసమ్పదా నామ భిక్ఖునియా భిక్ఖునిసఙ్ఘతో ఞత్తిచతుత్థేన, భిక్ఖుసఙ్ఘతో ఞత్తిచతుత్థేనాతి ఇమేహి ద్వీహి కమ్మేహి ఉపసమ్పదా.

ఞత్తిచతుత్థకమ్మూపసమ్పదా నామ భిక్ఖూనం ఏతరహి ఉపసమ్పదా. **ఞత్తిచతుత్థేనా**తి తీహి అనుస్సావనాహి, ఏకాయ చ ఞత్తియాతి ఏవం ఞత్తిచతుత్థేన. కిఞ్చాపి హి ఞత్తి సబ్బపఠమం వుచ్చతి, తిస్సన్నం పన అనుస్సావనానం అత్థబ్యఞ్జనభేదాభావతో అత్థబ్యఞ్జనభిన్నం ఞత్తిం తాసం చతుత్థన్తి కత్వా "ఞత్తిచతుత్థ"న్తి వుచ్చతి. **అకుప్పేనా**తి అకోపేతబ్బతం, అప్పటిక్కోసితబ్బతఞ్చ ఉపగతేన. **ఠానారహేనా**తి కారణారహేన సత్థు సాసనారహేన. **ఉపసమ్పన్నో** నామ ఉపరిభావం సమాపన్నో, పత్తోతి అత్థో. భిక్ఖుభావో హి ఉపరిభావో, తఞ్చేస యథావుత్తేన కమ్మేన సమాపన్నత్తా "ఉపసమ్పన్నో"తి వుచ్చతి. కస్మా పనేత్థ ఇమినావ ఉపసమ్పన్నో ఇధ గహితో, నాఞ్ఞేహీతి? వుచ్చతే – ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదా అన్తిమభవికానమేవ, సరణగమనూపసమ్పదా పరిసుద్ధానం, ఓవాదప్పటిగ్గహణపఞ్హాబ్యాకరణూపసమ్పదా మహాకస్సపసోపాకానం, న చ తే భబ్బా పారాజికాదిలోకవజ్జం ఆపజ్జితుం, అట్ఠగరుధమ్మప్పటిగ్గహణాదయో చ భిక్ఖునీనంయేవ అనుఞ్ఞాతా. అయఞ్చ భిక్ఖు, తస్మా ఞత్తిచతుత్థేనేవ ఉపసమ్పదాకమ్మేన ఉపసమ్పన్నో ఇధ గహితో, నాఞ్ఞేహీతి వేదితబ్బో. పణ్ణత్తివజ్జేసు పన సిక్ఖాపదేసు అఞ్ఞేపి ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నాదయో సఙ్గయ్హన్తి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౪౫ భిక్ఖుపదభాజనీయవణ్ణనా). వక్ఖతి హి "పణ్ణత్తివజ్జేసు పన అఞ్ఞేపి సఙ్గహం గచ్ఛన్తీ"తి. ఇదాని "అకుప్పేన ఠానారహేన ఉపసమ్పన్నో"తి సంఖిత్తేన వుత్తమత్థం విత్థారేత్వా దస్సేతుం **"తస్స పనా"**తిఆదిమాహ.

తత్థాతి తేసు పఞ్చసు. వసతి ఏత్థాతి **వత్థు,** ఆధారో పతిట్ఠా. తేనాహ **"ఉపసమ్పదాపేక్ఖో పుగ్గలో"**తి. ఊనాని అపరిపుణ్ణాని వీసతి వస్సాని అస్సాతి **ఊనవీసతివస్సో**. ఏత్థ యం వత్తబ్బం, తం ఉపరి సప్పాణకవగ్గే ఊనవీసతిసిక్ఖాపదే (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా) వణ్ణయిస్సామ. **తేసూ**తి పణ్డకాదీసు ఏకాదససు అభబ్బపుగ్గలేసు. **పణ్డకో** (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౦౯) పనేత్థ పఞ్చవిధో హోతి ఆసిత్తపణ్డకో, ఉసూయపణ్డకో , ఓపక్కమికపణ్డకో, నపుంసకపణ్డకో, పక్ఖపణ్డకోతి. తేసు ఆసిత్తపణ్డకస్స చ ఉసూయపణ్డకస్స చ పబ్బజ్జా న వారితా, ఇతరేసం తిణ్ణం వారితా. తేసుపి పక్ఖపణ్డకస్స యస్మిం పక్ఖే పణ్డకో హోతి, తస్మింయేవస్స పక్ఖే పబ్బజ్జా వారితాతి. తయో చేత్థ పబ్బజ్జూపసమ్పదానం అభబ్బతాయ

అవత్థూ. తేనాహ "**ఆసిత్తపణ్డకఞ్చా**"తిఆది. తత్థ యస్స పరేసం అఙ్గజాతం ముఖేన గహేత్వా అసుచినా ఆసిత్తస్స పరిళాహో వూపసమ్మతి, అయం **ఆసిత్తపణ్డకో**. యస్స పరేసం అజ్ఝాచారం పస్సతో ఉసూయాయ ఉప్పన్నాయ పరిళాహో వూపసమ్మతి, అయం **ఉసూయపణ్డకో**. యస్స ఉపక్కమేన బీజాని అపనీతాని, అయం **ఓపక్కమికపణ్డకో** (వి॰ సఙ్గ॰ అట్ఠ॰ ౧౩౫; వి॰ వి॰ టీ॰ మహావగ్గ ౨.౧౦౯). యో పన పటిసన్ధియంయేవ అభావకో ఉప్పన్నో, అయం **నపుంసకపణ్డకో**. ఏకచ్చో పన అకుసలవిపాకానుభావేన కాళపక్ఖే పణ్డకో హోతి, జుణ్హపక్ఖే పనస్స పరిళాహో వూపసమ్మతి, అయం **పక్ఖపణ్డకో**తి వేదితబ్బో.

థేయ్యేన సంవాసో ఏతస్సాతి **థేయ్యసంవాసకో**. సో చ న సంవాసమత్తస్సేవ థేనకో ఇధాధిప్పేతో, అథ ఖో లిఙ్గస్స, తదుభయస్స చ థేనకోపీతి ఆహ "**థేయ్యసంవాసకో పన తివిధో**"తిఆది. **న భిక్ఖువస్సాని గణేతీ**తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౧౦) "అహం దసవస్సో వా వీసతివస్సో వా"తి ముసా వత్వా భిక్ఖువస్సాని న గణేతి. **న యథావుడ్ఢం భిక్ఖూనం వా సామణేరానం వా వన్దనం సాదియతీ**తి అత్తనా ముసావాదం కత్వా దస్సితవస్సానురూపేన యథావుడ్ఢం వన్దనం నాధివాసేతి. **న ఆసనేన పటిబాహతీ**తి "అపేహి, మే ఏతం పాపుణాతీ"తి ఆసనేన నప్పటిబాహతి. **న ఉపోసథాదీసు సన్దిస్సతీ**తి ఉపోసథప్పవారణాదీసు న సన్దిస్సతి. **లిఙ్గమత్తస్సేవా**తి ఏవసద్దేన సంవాసం నివత్తేతి. **సమానో**తి సన్తో. **లిఙ్గానురూపస్స సంవాసస్సా**తి సామణేరలిఙ్గానురూపస్స సామణేరసంవాసస్స. సచే పన కాసాయే ధురం నిక్ఖిపిత్వా నగ్గో వా ఓదాతవత్థనివత్థో వా మేథునసేవనాదీహి అస్సమణో హుత్వా కాసాయాని నివాసేతి, **లిఙ్గత్థేనకో** హోతి. సచే గిహిభావం పత్థయమానో కాసాయం ఓవట్టికం కత్వా, అఞ్ఞేన వా ఆకారేన గిహినివాసనేన నివాసేతి "సోభతి ను ఖో మే గిహిలిఙ్గం, న సోభతీ"తి వీమంసనత్థం, రక్ఖతి తావ, "సోభతీ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పున లిఙ్గం సాదియతి, **లిఙ్గత్థేనకో** హోతి. ఓదాతం నివాసేత్వా వీమంసనసమ్పటిచ్ఛనేసుపి ఏసేవ నయో . సచేపి నివత్థకాసావస్స ఉపరి ఓదాతం నివాసేత్వా వీమంసతి వా సమ్పటిచ్ఛతి వా, రక్ఖతి ఏవ.

అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నకేపి ఏసేవ నయోతి పారాజికం ఆపన్నకే భిక్ఖుమ్హిపి ఏసేవ నయోతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – సచే కోచి భిక్ఖు కాసాయే సఉస్సాహోవ ఓదాతం నివాసేత్వా మేథునం పటిసేవిత్వా పున కాసాయాని నివాసేత్వా వస్సగణనాదిభేదం సబ్బం విధిం ఆపజ్జతి, అయం భిక్ఖూహి దిన్నలిఙ్గస్స అపరిచ్చత్తత్తా న లిఙ్గత్థేనకో, లిఙ్గానురూపస్స సంవాసస్స సాదితత్తా నాపి సంవాసత్థేనకోతి. **విదేస**న్తి పరదేసం. ఇదఞ్చ వఞ్చేతుం సక్కుణేయ్యట్ఠానం దస్సేతుం వుత్తం. యో పన సదేసేపి ఏవం కరోతి, సోపి సంవాసత్థేనకోవ. "సంవాసమత్తస్సేవా"తి ఇమినా లిఙ్గం పటిక్ఖిపతి. సచే కోచి వుడ్ఢపబ్బజితో (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౧౦) భిక్ఖువస్సాని గణేత్వా మహాపేళాదీసు దియ్యమానభత్తం గణ్హాతి, సోపి థేయ్యసంవాసకో హోతి. సయం సామణేరోవ సామణేరప్పటిపాటియా కూటవస్సాని గణేత్వా గణ్హన్తో థేయ్యసంవాసకో న హోతి. భిక్ఖు పన భిక్ఖుపటిపాటియా కూటవస్సాని గణేత్వా గణ్హన్తో భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బో.

నను సంవాసో నామ ఏకకమ్మం ఏకుద్దేసో సమసిక్ఖతాతి ఆహ "**భిక్ఖువస్సగణనాదికో హీ**"తిఆది. ఇమినా న కేవలం ఏకకమ్మాదికోవ కిరియభేదో సంవాసోతి ఇధాధిప్పేతో, అథ ఖో తదఞ్ఞో భిక్ఖువస్సగణనాదికోపీతి దస్సేతి. **ఇమస్మిం అత్థే**తి థేయ్యసంవాసకాధికారే. **సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయా**తి సిక్ఖం పరిచ్చజిత్వా. ఇదం వుత్తం హోతి – సచే కోచి భిక్ఖు సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ లిఙ్గం అనపనేత్వా దుస్సీలకమ్మం కత్వా వా అకత్వా వా "న మం కోచి జానాతీ"తి పున సబ్బం పుబ్బే వుత్తం వస్సగణనాదిభేదం విధిం పటిపజ్జతి, సో థేయ్యసంవాసకో హోతీతి.

సచే పన కస్సచి **రాజా** కుద్ధో హోతి, సో "ఏవం మే సోత్థి భవిస్సతీ"తి సయమేవ లిఙ్గం గహేత్వా పలాయతి. తం దిస్వా రఞ్ఞో ఆరోచేన్తి. రాజా "సచే పబ్బజితో, న తం లబ్భా కిఞ్చి కాతు"న్తి తస్మిం కోధం పటివినేతి. సో "వూపసన్తం మే రాజభయ"న్తి సఙ్ఘమజ్ఝం అనోసరిత్వావ గిహిలిఙ్గం గహేత్వా ఆగతో పబ్బాజేతబ్బో. అథాపి "సాసనం నిస్సాయ మయా జీవితం లద్ధం, హన్ద దాని అహం పబ్బజామీ"తి ఉప్పన్నసంవేగో తేనేవ లిఙ్గేన ఆగన్త్వా ఆగన్తుకవత్తం న సాదియతి, భిక్ఖూహి పుట్ఠో వా అపుట్ఠో వా యథాభూతమత్తానం ఆవికత్వావ పబ్బజ్జం యాచతి, లిఙ్గం అపనేత్వా పబ్బాజేతబ్బో. సచే పన వత్తం సాదియతి, పబ్బజితాలయం దస్సేతి, సబ్బం పుబ్బే వుత్తం వస్సగణనాదిభేదం పటిపజ్జతి, అయం పన న పబ్బాజేతబ్బో.

ఇధ పనేకచ్చో దుబ్భిక్ఖే జీవితుం అసక్కోన్తో సయమేవ లిఙ్గం గహేత్వా సబ్బపాసణ్డియభత్తాని భుఞ్జన్తో దుబ్భిక్ఖే వీతివత్తే సఙ్ఘమజ్ఝం అనోసరిత్వావ గిహిలిఙ్గం గహేత్వా ఆగతోతి సబ్బం పురిమసదిసమేవ.

అపరో **మహాకన్తారం** నిత్థరితుకామో హోతి, సత్థవాహో చ పబ్బజితే గహేత్వా గచ్ఛతి. సో "ఏవం మం సత్థవాహో గహేత్వా గమిస్సతీ"తి సయమేవ లిఙ్గం గహేత్వా సత్థవాహేన సద్ధిం కన్తారం నిత్థరిత్వా ఖేమన్తం పత్వా సఙ్ఘమజ్ఝం అనోసరిత్వావ గిహిలిఙ్గం గహేత్వా ఆగతోతి సబ్బం పురిమసదిసమేవ.

అపరో **రోగభయే** (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౧౦; వి॰ సఙ్గ॰ అట్ఠ॰ ౧౩౮) ఉప్పన్నే జీవితుం అసక్కోన్తో సయమేవ లిఙ్గం గహేత్వా సబ్బపాసణ్డియభత్తాని భుఞ్జన్తో రోగభయే వూపసన్తే సఙ్ఘమజ్ఝం అనోసరిత్వావ గిహిలిఙ్గం గహేత్వా ఆగతోతి సబ్బం పురిమసదిసమేవ.

అపరస్స ఏకో **వేరికో** కుద్ధో హోతి, ఘాతేతుకామో నం విచరతి. సో "ఏవం మే సోత్థి భవిస్సతీ"తి సయమేవ లిఙ్గం గహేత్వా పలాయతి. వేరికో "కుహిం సో"తి పరియేసన్తో "పబ్బజిత్వా పలాతో"తి సుత్వా "సచే పబ్బజితో, న తం లబ్భా కిఞ్చి కాతు"న్తి తస్మిం కోధం పటివినేతి. సో "వూపసన్తం మే వేరిభయ"న్తి సఙ్ఘమజ్ఝం అనోసరిత్వావ గిహిలిఙ్గం గహేత్వా ఆగతోతి సబ్బం పురిమసదిసమేవ.

అపరో ఞాతికులం గన్త్వా సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ గిహీ హుత్వా "ఇమాని చీవరాని ఇధ వినస్సిస్సన్తి, సచేపి ఇమాని గహేత్వా విహారం గమిస్సామి, అన్తరామగ్గే మం 'చోరో'తి గహేస్సన్తి, యంనూనాహం కాయపరిహారియాని కత్వా గచ్ఛేయ్య"న్తి **చీవరాహరణత్థం** నివాసేత్వా చ పారుపిత్వా చ విహారం గచ్ఛతి. తం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా సామణేరా చ దహరా చ అబ్భుగ్గచ్ఛన్తి, వత్తం దస్సేన్తి. సో న సాదియతి, యథాభూతమత్తానం ఆవికరోతి. సచే భిక్ఖూ "న దాని మయం తం ముఞ్చిస్సామా"తి బలక్కారేన పబ్బాజేతుకామా హోన్తి, కాసాయాని అపనేత్వా పున పబ్బాజేతబ్బో. సచే పన "న ఇమే మమ హీనాయావత్తభావం జానన్తీ"తి తంయేవ భిక్ఖుభావం పటిజానిత్వా సబ్బం పుబ్బే వుత్తవస్సగణనాదిభేదం విధిం పటిపజ్జతి, అయం న పబ్బాజేతబ్బో. తేనాహ "**రాజదుబ్భిక్ఖకన్తార-రోగవేరీభయేన వా**"తిఆది. **భయ**సద్దో చేత్థ పచ్చేకం యోజేతబ్బో "రాజభయేన, దుబ్భిక్ఖభయేనా"తిఆదినా. **లిఙ్గం ఆదియతీ**తి వేసం గణ్హాతి. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సాసనే. **సంవాసం నాధివాసేతి, యావ సో సుద్ధమానసో**తి భిక్ఖూనం వఞ్చేతుకామతాయ అభావతో యో సుద్ధమానసో యావ సంవాసం నాధివాసేతి, తావ ఏస "గిహీ మం 'సమణో'తి జానన్తూ"తి వఞ్చనచిత్తే సతిపి భిక్ఖూనం వఞ్చేతుకామతాయ అభావతో దోసో నత్థీతి థేయ్యసంవాసకో నామాతి న వుచ్చతీతి అత్థో.

తిత్థియేసు పక్కన్తకో పవిట్ఠోతి **తిత్థియపక్కన్తకో**. సో చ న కేవలం తత్థ పవిట్ఠమత్తేనేవ తిత్థియపక్కన్తకో హోతి, అథ ఖో తేసం లద్ధిగ్గహణేన. తేనాహ ''**యో పనా**''తిఆది. ''**ఉపసమ్పన్నో**''తి ఇమినా అనుపసమ్పన్నో తిత్థియపక్కన్తకో న హోతీతి దస్సేతి. వుత్తఞ్హేతం **కురున్దిఅట్ఠకథాయం** "అయఞ్చ తిత్థియపక్కన్తకో నామ ఉపసమ్పన్నభిక్ఖునా కథితో, తస్మా సామణేరో సలిఙ్గేన తిత్థాయతనం గతోపి పున పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభతీ"తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౧౦). **కుసచీరాదికన్తి** ఏత్థాదిసద్దేన ఫలకక్ఖణ్డజటాదీనం గహణం. సచేపి "అయం పబ్బజ్జా సేట్ఠా"తి సేట్ఠభావం వా ఉపగచ్ఛతి, న ముచ్చతి, తిత్థియపక్కన్తకోవ హోతి. **వతానీ**తి ఉక్కుటికప్పధానాదీని వతాని. సచే పన "సోభతి ను ఖో మే తిత్థియపబ్బజ్జా, నను ఖో సోభతీ"తి వీమంసనత్థం కుసచీరాదీని నివాసేతి, జటం వా బన్ధతి, ఖారికాజం వా ఆదియతి, యావ న సమ్పటిచ్ఛతి తం లద్ధిం, తావ రక్ఖతి, సమ్పటిచ్ఛితమత్తే తిత్థియపక్కన్తకో హోతి. అచ్ఛిన్నచీవరో పన కుసచీరాదీని నివాసేన్తో, రాజభయాదీహి వా తిత్థియలిఙ్గం గణ్హన్తో లద్ధియా అభావేన నేవ తిత్థియపక్కన్తకో హోతి.

అవసేసో సబ్బోపీతి నాగసుపణ్ణయక్ఖగన్ధబ్బాదికో. యఞ్హేత్థ వత్తబ్బం, తం హేట్ఠా వుత్తమేవ.

యథా సమానజాతికస్స (సారత్థ. టీ. మహావగ్గ ౩.౧౧౨) వికోపనే కమ్మం గరుతరం, న తథా విజాతికస్సాతి ఆహ ''**మనుస్సజాతికా**''తి. పుత్తసమ్బన్ధేన మాతాపితుసమఞ్ఞా, దత్తకిత్తిమాదివసేనపి పుత్తవోహారో లోకే దిస్సతి, సో చ ఖో పరియాయతోతి నిప్పరియాయసిద్ధతం దస్సేతుం ''**జనేత్తీ**''తి వుత్తం. **జనేత్తీ**తి జనికా, మాతాతి అత్థో. యథా మనుస్సత్తభావే ఠితస్సేవ కుసలధమ్మానం తిక్ఖవిసదసూరభావాపత్తి, యథా తం తిణ్ణమ్పి బోధిసత్తానం బోధిత్తయనిప్ఫత్తియం, ఏవం మనుస్సత్తభావే ఠితస్సేవ అకుసలధమ్మానమ్పి తిక్ఖవిసదసూరభావాపత్తీతి ఆహ ''**మనుస్సభూతేనేవా**''తి. **సఞ్చిచ్చా**తి "పాణో"తి సఞ్ఞాయ సద్ధిం వధకచేతనాయ చేతేత్వా. **అయం మాతుఘాతకో నామా**తి అయం ఆనన్తరియేన మాతుఘాతకకమ్మేన మాతుఘాతకో నామ. యేన పన మనుస్సిత్థిభూతాపి అజనికా పోసావనికమాతా వా మహామాతా వా చూళమాతా వా జనికాపి వా అమనుస్సిత్థిభూతా మాతా ఘాతితా, తస్స పబ్బజ్జా న వారితా, న చ ఆనన్తరికో హోతి. యేన సయం తిరచ్ఛానభూతేన మనుస్సిత్థిభూతా మాతా ఘాతితా, సోపి ఆనన్తరికో న హోతి. తిరచ్ఛానగతత్తా పనస్స పబ్బజ్జా పటిక్ఖిత్తా, కమ్మం పనస్స భారియం హోతి, ఆనన్తరియం ఆహచ్చేవ తిట్ఠతి.

యేన మనుస్సభూతో జనకో పితా సయమ్పి మనుస్సజాతికేనేవ సతా సఞ్చిచ్చ జీవితా వోరోపితో, అయం ఆనన్తరియేన పితుఘాతకకమ్మేన పితుఘాతకో నామాతి ఇమమత్థం అతిదిసన్తో ''**పితుఘాతకేపి ఏసేవ నయో**''తి ఆహ. సచేపి హి వేసియా పుత్తో హోతి, "అయం మే పితా"తి న జానాతి, యస్స సమ్భవేన నిబ్బత్తో, సో చ తేన ఘాతితో, "పితుఘాతకో"త్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి, ఆనన్తరియఞ్చ ఫుసతి (మహావ. అట్ఠ. ౧౧౪).

ఏళకచతుక్కం (మ. ని. అట్ఠ. ౩.౧౨౮; అ. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౨౭౫; విభ. అట్ఠ. ౮౦౯; సారత్థ. టీ. మహావగ్గ ౩.౧౧౨), సఙ్గామచతుక్కం, చోరచతుక్కఞ్చేత్థ కథేతబ్బం. "ఏళకం మారేమీ"తి అభిసన్ధినాపి హి ఏళకట్ఠానే ఠితం మనుస్సభూతం మాతరం వా పితరం వా మారేన్తో ఆనన్తరియం ఫుసతి మారణాధిప్పాయేనేవ ఆనన్తరియవత్థునో వికోపితత్తా. ఏళకాభిసన్ధినా, పన మాతాపితిఅభిసన్ధినా వా ఏళకం మారేన్తో ఆనన్తరియం న ఫుసతి ఆనన్తరియవత్థుఅభావతో. మాతాపితిఅభిసన్ధినా మాతాపితరో మారేన్తో ఫుసతేవ . ఏసేవ నయో ఇతరస్మిమ్పి చతుక్కద్వయే. సబ్బత్థ హి పురిమం అభిసన్ధిచిత్తం అప్పమాణం, వధకచిత్తం, పన తదారమ్మణజీవితిన్ద్రియఞ్చ ఆనన్తరియానానన్తరియభావే పమాణం.

అరహన్తఘాతకోపి మనుస్సఅరహన్తవసేనేవ వేదితబ్బోతి ఆహ ''**యేన అన్తమసో గిహిలిఙ్గే ఠితోపీ**''తిఆది. అమనుస్సజాతికం పన అరహన్తం, మనుస్సజాతికం వా అవసేసం అరియపుగ్గలం ఘాతేత్వా ఆనన్తరికో న హోతి, పబ్బజ్జాపిస్స న వారితా, కమ్మం పన బలవం హోతి. తిరచ్ఛానో మనుస్సఅరహన్తమ్పి ఘాతేత్వా ఆనన్తరికో న హోతి, కమ్మం పన భారియన్తి అయమేత్థ వినిచ్ఛయో. యథా మాతాపితూసు, ఏవం అరహన్తేపి ఏళకచతుక్కాదీని వేదితబ్బాని.

పకతత్తం భిక్ఖునిన్తి పరిసుద్ధసీలం ఉభతోసఙ్ఘే ఉపసమ్పన్నం భిక్ఖునిం. యో (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౧౫) పన కాయసంసగ్గేన సీలవినాసం పాపేతి, తస్స పబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చ న వారితా. బలక్కారేన ఓదాతవత్థవసనం కత్వా అనిచ్ఛమానంయేవ దూసేన్తోపి భిక్ఖునిదూసకోయేవ, బలక్కారేన పన ఓదాతవత్థవసనం కత్వా ఇచ్ఛమానం దూసేన్తో భిక్ఖునిదూసకో న హోతి. కస్మా? యస్మా గిహిభావే సమ్పటిచ్ఛితమత్తేయేవ సా అభిక్ఖునీ హోతి . సకిం సీలవిపన్నం పన పచ్ఛా దూసేన్తో సిక్ఖమానసామణేరీసు చ విప్పటిపజ్జన్తో నేవ భిక్ఖునిదూసకో హోతి, పబ్బజ్జం, ఉపసమ్పదఞ్చ లభతీతి.

ధమ్మతో ఉగ్గతం అపగతం **ఉద్ధమ్మం. ఉబ్బినయన్తి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **చతున్నం కమ్మానన్తి** అపలోకనఞత్తిఞత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థసఙ్ఖాతానం చతున్నం కమ్మానం. ఇమేసఞ్హి అఞ్ఞతరం సఙ్ఘకమ్మం ఏకసీమాయం విసుం విసుం కరోన్తేన **సఙ్ఘో భిన్నో** నామ హోతి. తేన వుత్తం ''**చతున్నం కమ్మానం అఞ్ఞతరవసేన సఙ్ఘం భిన్దతీ**''తి.

''దుట్ఠచిత్తేనా''తి వుత్తమేవత్థం విభావేతుం ''**వధకచిత్తేనా**''తి వుత్తం. వధకచేతనాయ హి దూసితం చిత్తం ఇధ **దుట్ఠచిత్తం** నామ. **లోహితం ఉప్పాదేతీతి** అన్తోసరీరేయేవ లోహితం ఉప్పాదేతి, సఞ్చితం కరోతీతి అధిప్పాయో. న హి తథాగతస్స అభేజ్జకాయతాయ పరూపక్కమేన ధమ్మం భిన్దిత్వా లోహితం పగ్ఘరతి, సరీరస్స పన అన్తోయేవ ఏకస్మిం ఠానే లోహితం సమోసరతి, ఆఘాతేన పకుప్పమానం సఞ్చితం హోతి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం. యో పన రోగవూపసమనత్థం జీవకో వియ సత్థేన ఫాలేత్వా పూతిమంసఞ్చ లోహితఞ్చ నీహరిత్వా ఫాసుకం కరోతి, అయం లోహితుప్పాదకో న హోతి, బహుం పన సో పుఞ్ఞం పసవతి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౧౧౫).

దువిధమ్పి బ్యఞ్జనన్తి యథావుత్తకమ్మద్వయతో సముట్ఠితం ఇత్థినిమిత్తం, పురిసనిమిత్తఞ్చాతి దువిధమ్పి బ్యఞ్జనం. ఇమినా చ విగ్గహేన ''**ఉభతోబ్యఞ్జనకో**''తి అసమానాధికరణవిసయో బాహిరత్థసమాసోయం, పురిమపదే చ విభత్తిఅలోపోతి దస్సేతి. సో దువిధో హోతి ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకో, పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకో చాతి. తత్థ ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకస్స ఇత్థినిమిత్తం పాకటం హోతి, పురిసనిమిత్తం పటిచ్ఛన్నం. పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకస్స పురిసనిమిత్తం పాకటం, ఇత్థినిమిత్తం పటిచ్ఛన్నం. ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకస్స ఇత్థీసు పురిసత్తం కరోన్తస్స ఇత్థినిమిత్తం పటిచ్ఛన్నం హోతి, పురిసనిమిత్తం పాకటం హోతి. పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకస్స పురిసానం ఇత్థిభావం ఉపగచ్ఛన్తస్స పురిసనిమిత్తం పటిచ్ఛన్నం హోతి, ఇత్థినిమిత్తం పాకటం హోతి. ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకో సయఞ్చ గబ్భం గణ్హాతి, పరఞ్చ గణ్హాపేతి. పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకో పన సయం న గణ్హాతి, పరం గణ్హాపేతీతి ఇదమేతేసం నానాకరణం.

అపరామసనానీతి అగ్గహణాని అవచనాని. ''**అయం ఇత్థన్నామో**''తి **ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స అకిత్తనన్తి** యస్స ఉపసమ్పదా కరీయతి, తస్స అకిత్తనం, ''సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అయం ధమ్మరక్ఖితో ఆయస్మతో బుద్ధరక్ఖితస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో''తి వత్తబ్బే ''అయం ధమ్మరక్ఖితో''తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ४८४) అవచనన్తి వుత్తం హోతి. ''**ఇత్థన్నామస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో''తి ఉపజ్ఝాయస్స అకిత్తనన్తి** ''సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అయం ధమ్మరక్ఖితో ఆయస్మతో బుద్ధరక్ఖితస్స

ఉపసమ్పదాపేక్ఖో”తి వత్తబ్బే “సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అయం ధమ్మరక్ఖితో ఉపసమ్పదాపేక్ఖో”తి వత్వా “ఆయస్మతో బుద్ధరక్ఖితస్సా”తి అవచనం. **సబ్బేన సబ్బం ఞత్తియా అనుచ్చారణన్తి** ఞత్తిం అట్ఠపేత్వా చతుక్ఖత్తుం కమ్మవాచాయ ఏవ అనుస్సావనకమ్మస్స కరణం. **సమ్పన్నన్తి** ఉపేతం.

హాపనం పరిచ్చజనం. యోపి ఏకం ఞత్తిం ఠపేత్వా సకింయేవ వా ద్విక్ఖత్తుం వా అనుస్సావనం కరోతి, అయమ్పి సావనం హాపేతియేవ. **దురుచ్చారణం** నామ అఞ్ఞస్మిం అక్ఖరే వత్తబ్బే అఞ్ఞస్స వచనం. తస్మా కమ్మవాచం కరోన్తేన భిక్ఖునా య్వాయం –

“సిథిలం ధనితఞ్చ దీఘరస్సం;
గరుకం లహుకఞ్చేవ నిగ్గహీతం;
సమ్బన్ధవవత్థితం విముత్తం;
దసధా బ్యఞ్జనబుద్ధియా పభేదో”తి. (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౯౦; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౯౧; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩.౬౪, పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౮౫; వి॰ సఙ్గ॰ అట్ఠ॰ ౨౫౨) –

వుత్తో, అయం సుట్ఠు ఉపలక్ఖేతబ్బో. ఏత్థ హి **సిథిలం** నామ పఞ్చసు వగ్గేసు పఠమతతియం. **ధనితం** నామ తేస్వేవ దుతియచతుత్థం. **దీఘన్తి** దీఘేన కాలేన వత్తబ్బం **ఆ**-కారాది. **రస్సన్తి** తతో ఉపడ్ఢకాలేన వత్తబ్బం **అ**-కారాది. **గరుకన్తి** దీఘమేవ, యం వా “ఆయస్మతో బుద్ధరక్ఖితత్థేరస్స యస్స నక్ఖమతీ”తి ఏవం సంయోగపరం కత్వా వుచ్చతి. **లహుకన్తి** రస్సమేవ, యం వా “ఆయస్మతో బుద్ధరక్ఖితత్థేరస్స యస్స న ఖమతీ”తి ఏవం అసంయోగపరం కత్వా వుచ్చతి. **నిగ్గహీతన్తి** యం కరణాని నిగ్గహేత్వా అవిస్సజ్జేత్వా అవివటేన ముఖేన సానునాసికం కత్వా వత్తబ్బం. **సమ్బన్ధన్తి** యం పరపదేన సమ్బన్ధిత్వా “తుణ్హిస్సా”తి వా “తుణ్హస్సా”తి వా వుచ్చతి. **వవత్థితన్తి** యం పరపదేన సమ్బన్ధం అకత్వా విచ్ఛిన్దిత్వా “తుణ్హీ అస్సా”తి వా “తుణ్హ అస్సా”తి వా వుచ్చతి. **విముత్తన్తి** యం కరణాని అనిగ్గహేత్వా విస్సజ్జేత్వా వివటేన ముఖేన అనునాసికం అకత్వా వుచ్చతి.

తత్థ “సుణాతు మే”తి వత్తబ్బే **త**-కారస్స **థ**-కారం కత్వా “సుణాథు మే”తి వచనం **సిథిలస్స ధనితకరణం** నామ, తథా “పత్తకల్లం ఏసా ఞత్తీ”తి వత్తబ్బే “పత్థకల్లం ఏసా ఞత్తీ”తిఆదివచనఞ్చ. “భన్తే, సఙ్ఘో”తి వత్తబ్బే **భ**-కార **ఘ**-కారానం **బ**-కార **గ**-కారే కత్వా “బన్తే సంగో”తి వచనం **ధనితస్స సిథిలకరణం** నామ. “సుణాతు మే”తి వివటేన ముఖేన వత్తబ్బే “సుణంతు మే”తి వా “ఏసా ఞత్తీ”తి వత్తబ్బే “ఏసం ఞత్తీ”తి వా అవివటేన ముఖేన అనునాసికం కత్వా వచనం **విముత్తస్స నిగ్గహితవచనం** నామ. “పత్తకల్ల”న్తి అవివటేన ముఖేన అనునాసికం కత్వా వత్తబ్బే “పత్తకల్లా”తి వివటేన ముఖేన అనునాసికం అకత్వా వచనం **నిగ్గహితస్స విముత్తవచనం** నామ. ఇతి సిథిలే కత్తబ్బే ధనితం, ధనితే కత్తబ్బే సిథిలం, విముత్తే కత్తబ్బే నిగ్గహితం, నిగ్గహితే కత్తబ్బే విముత్తన్తి ఇమాని చత్తారి బ్యఞ్జనాని అన్తోకమ్మవాచాయ కమ్మం దూసేన్తి. ఏవం వదన్తో హి అఞ్ఞస్మిం అక్ఖరే వత్తబ్బే అఞ్ఞం వదతి, దురుత్తం కరోతీతి వుచ్చతి.

ఇతరేసు పన దీఘరస్సాదీసు ఛసు బ్యఞ్జనేసు దీఘట్ఠానే దీఘమేవ. రస్సట్ఠానే చ రస్సమేవాతి ఏవం యథాఠానే తం తదేవ అక్ఖరం భాసన్తేన అనుక్కమాగతం పవేణిం అవినాసేన్తేన కమ్మవాచా కాతబ్బా. సచే పన ఏవం అకత్వా దీఘే వత్తబ్బే రస్సం, రస్సే వా వత్తబ్బే దీఘం వదతి, తథా గరుకే వత్తబ్బే లహుకం, లహుకే వా వత్తబ్బే గరుకం వదతి, సమ్బన్ధే వా పన

వత్తబ్బే వవత్థితం, వవత్థితే వా వత్తబ్బే సమ్బన్ధం వదతి, ఏవం వుత్తేపి కమ్మవాచా న కుప్పతి. ఇమాని హి ఛ బ్యఞ్జనాని కమ్మం న కోపేన్తి.

యం పన సుత్తన్తికత్థేరా ''**ద**-కారో **త**-కారమాపజ్జతి, **త**-కారో **ద**-కారమాపజ్జతి, **చ**-కారో **జ**-కారమాపజ్జతి, **జ**-కారో **చ**-కారమాపజ్జతి, **య**-కారో **క**-కారమాపజ్జతి, **క**-కారో **య**-కారమాపజ్జతి, తస్మా **ద**-కారాదీసు వత్తబ్బేసు **త**-కారాదీనం వచనం న విరుజ్ఝతీ''తి వదన్తి, తం కమ్మవాచం పత్వా న వట్టతి. తస్మా వినయధరేన నేవ **ద**-కారో **త**-కారో కాతబ్బో...పే॰... న **క**-కారో **య**-కారో. యథాపాళియా నిరుత్తిం సోధేత్వా దసవిధాయ బ్యఞ్జననిరుత్తియా వుత్తదోసే పరిహరన్తేన కమ్మవాచా కాతబ్బా. ఇతరథా హి సావనం హాపేతి నామ. ఇత్థిం అట్ఠపేత్వా పఠమం అనుస్సావనకరణన్తి సమ్బన్ధో.

యావతికా భిక్ఖూ కమ్మప్పత్తాతి యత్తకా భిక్ఖూ తస్స ఉపసమ్పదాకమ్మస్స పత్తా యుత్తా అనురూపా. తే చ ఖో సబ్బన్తిమేన పరియాయేన హత్థపాసం అవిజహిత్వా ఏకసీమట్ఠా పఞ్చ పకతత్తా భిక్ఖూ. న హి తేహి వినా తం కమ్మం కరీయతి, న తేసం ఛన్దో ఏతి. అవసేసా పన సచేపి సహస్సమత్తా హోన్తి, సచే ఏకసీమట్ఠా ఏకస్మిం ఠానే సమానసంవాసకా, సబ్బే ఛన్దారహావ హోన్తి, ఛన్దం దత్వా ఆగచ్ఛన్తు వా, మా వా, కమ్మం న కుప్పతి. **పటిక్కోసనన్తి** నివారణం. తిట్ఠతి ఏత్థ ఫలం తదాయత్తవుత్తితాయాతి **ఠానం,** కారణం. ఇధ పన ఉపసమ్పదాకమ్మకరణస్స కారణత్తా ఉపసమ్పదాకమ్మవాచాసఙ్ఖాతం భగవతో వచనం వుచ్చతి. తేనాహ ''**కారణారహత్తా పన సత్థు సాసనారహత్తా**''తి. యథా చ ''తం కత్తబ్బ''న్తి భగవతా అనుసిట్ఠం, తథాకరణం ఉపసమ్పదాకమ్మస్స కారణం హోతీతి **ఠానారహం** నామ. కేచి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౪౫) పన ''**ఠానారహేనాతి** ఏత్థ 'న, భిక్ఖవే, హత్థచ్ఛిన్నో పబ్బాజేతబ్బో'తిఆది (మహావ॰ ౧౧౯) సత్థుసాసనం ఠాన''న్తి వదన్తి. **ఇధాతి** ఇమస్మిం పారాజికే. యథా చ ఇధ, ఏవం సబ్బత్థాపి లోకవజ్జసిక్ఖాపదేసు అయమేవ అధిప్పేతోతి వేదితబ్బం. తేనాహ ''**పణ్ణత్తివజ్జేసు పనా**''తిఆది. **అఞ్ఞేపీతి** ఏహిభిక్ఖూపసమ్పన్నాదయోపి. కథమేతం విఞ్ఞాయతి పణ్ణత్తివజ్జేసు సిక్ఖాపదేసు అఞ్ఞేపి సఙ్గహం గచ్ఛన్తీతి? అత్థతో ఆపన్నత్తా. తథా హి ''ద్వే పుగ్గలా అభబ్బా ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం బుద్ధా చ పచ్చేకబుద్ధా చ, ద్వే పుగ్గలా భబ్బా ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చా''తి (పరి॰ ౩౨౨) సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా. ఏహిభిక్ఖూపసమ్పన్నాదయోపి అసఞ్చిచ్చ అస్సతియా అచిత్తకం సహసేయ్యాపత్తిఆదిభేదం పణ్ణత్తివజ్జం ఆపజ్జన్తీతి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౪౫) అత్థతో ఆపన్నం.

ఇదాని ''భిక్ఖూన''న్తి ఇమం పదం విసేసత్థాభావతో విసుం అవణ్ణేత్వావ యం సిక్ఖఞ్చ సాజీవఞ్చ సమాపన్నత్తా భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో హోతి, తం దస్సేన్తో ''**భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో**''తిఆదిమాహ. సిక్ఖితబ్బాతి **సిక్ఖా,** పాతిమోక్ఖసంవరసీలం, సహ జీవన్తి ఏత్థాతి **సాజీవం,** మాతికాదిభేదా పణ్ణత్తి, సిక్ఖా చ సాజీవఞ్చ **సిక్ఖాసాజీవం,** తదుభయం సమాపన్నో ఉపగతోతి **సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో**. తేనాహ ''**యా భిక్ఖూన**''న్తిఆది. ఏత్థ చ ''సిక్ఖా''తి సాజీవసహచరియతో అధిసీలసిక్ఖావ అధిప్పేతాతి ఆహ ''**అధిసీలసఙ్ఖాతా**''తి. అధికం ఉత్తమం సీలన్తి **అధిసీలం,** ''అధిసీల''న్తి సఙ్ఖాతా **అధిసీలసఙ్ఖాతా**.

కతమం పనేత్థ సీలం, కతమం అధిసీలన్తి? వుచ్చతే – పఞ్చఙ్గదసఙ్గసీలం తావ సీలమేవ, న తం అధిసీలం. పాతిమోక్ఖసంవరసీలం పన అధిసీల''న్తి వుచ్చతి. తఞ్హి సూరియో వియ పజ్జోతానం, సినేరు వియ చ పబ్బతానం సబ్బలోకియసీలానం అధికఞ్చేవ ఉత్తమఞ్చ, బుద్ధుప్పాదేయేవ చ పవత్తతి, న వినా బుద్ధుప్పాదా. న హి తం పఞ్ఞత్తిం

ఉద్ధరిత్వా అఞ్ఞో సత్తో పఞ్ఞాపేతుం సక్కోతి, బుద్ధాయేవ పనస్స సబ్బసో కాయవచీద్వారజ్ఝాచారసోతం ఛిన్దిత్వా తస్స తస్స వీతిక్కమస్స అనుచ్ఛవికం తం తం సీలసంవరం పఞ్ఞాపేన్తి. పాతిమోక్ఖసంవరసీలతోపి చ మగ్గఫలసమ్పయుత్తమేవ సీలం అధిసీలం, తం పన ఇధ న అధిప్పేతం. న హి తం సమాపన్నో మేథునధమ్మం పటిసేవతి.

ఏతేతి నానాదేసజాతిగోత్తాదిభేదభిన్నా భిక్ఖూ. **సహ జీవన్తీ**తి ఏకుద్దేసాదివసేన సహ పవత్తన్తి. తేనాహ **"ఏకజీవికా సభాగవుత్తినో"**తి. **సిక్ఖాపదసఙ్ఖాత**న్తి పణ్ణత్తిసఙ్ఖాతం. సాపి హి విరతిఆదీనం దీపనతో "సిక్ఖాపద"న్తి వుచ్చతి. వుత్తమ్పి చేతం "సిక్ఖాపదన్తి యో తత్థ నామకాయో పదకాయో నిరుత్తికాయో బ్యఞ్జనకాయో"తి. **తత్థా**తి తేసు. **సిక్ఖం పరిపూరేన్తో**తి అకత్తబ్బపరివజ్జనకత్తబ్బకరణవసేన వారిత్తచారిత్తసఙ్ఖాతం దువిధం సీలం పరిపూరేన్తోతి అత్థో, వారిత్తసీలవసేన విరతిసమ్పయుత్తచేతనం, చారిత్తసీలవసేన విరతివిప్పయుత్తచేతనఞ్చ అత్తని పవత్తేన్తోతి వుత్తం హోతి. **సాజీవఞ్చ అవీతిక్కమన్తో**తి సిక్ఖాపదఞ్చ అమద్దన్తో, సీలసంవరణం, సాజీవానతిక్కమనఞ్చాతి ఇదమేవ ద్వయం ఇధ సమాపజ్జనం నామాతి అధిప్పాయో. తత్థ సాజీవానతిక్కమో సిక్ఖాపారిపూరియా పచ్చయో. తస్సానతిక్కమనతో హి యావ మగ్గా సిక్ఖా పరిపూరతి. అపిచేత్థ "సిక్ఖం పరిపూరేన్తో"తి ఇమినా విరతిచేతనాసఙ్ఖాతస్స సీలసంవరస్స విసేసతో సన్తానే పవత్తనకాలోవ గహితో, "అవీతిక్కమన్తో"తి ఇమినా పన అప్పవత్తనకాలోపి. సిక్ఖఞ్హి పరిపూరణవసేన అత్తని పవత్తేన్తోపి నిద్దాదివసేన అప్పవత్తేన్తోపి వీతిక్కమాభావా సిక్ఖనవసేన సమాపన్నోతి వుచ్చతి.

యస్మా సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స ఏకచ్చం దుబ్బల్యావికమ్మం అత్థో హోతి, తస్మా తం సన్ధాయ "సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయా"తి పదస్స అత్థం వివరన్తో "దుబ్బల్యం అనావికత్వా"తి ఆహాతి దస్సేతుం **"సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయ దుబ్బల్యం అనావికత్వా"**తిఆదిమాహ. తత్థ సియా (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౪౫ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానవిభఙ్గవణ్ణనా), యస్మా న సబ్బం దుబ్బల్యావికమ్మం సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం, తస్మా "దుబ్బల్యం అనావికత్వా"తి పఠమం వత్వా తస్స అత్థనియమనత్థం "సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయా"తి వత్తబ్బన్తి? తం న, కస్మా? అత్థానుక్కమాభావతో. "సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో"తి హి వుత్తత్తా యం సిక్ఖం సమాపన్నో, తం అపచ్చక్ఖాయ, యఞ్చ సాజీవం సమాపన్నో, తత్థ దుబ్బల్యం అనావికత్వాతి వుచ్చమానే అనుక్కమేనేవ అత్థో వుత్తో హోతి, న అఞ్ఞథా. తస్మా ఇదమేవ పఠమం వుత్తన్తి.

ఇదాని తదుభయమేవ పాకటం కత్వా దస్సేతుం **"తత్థా"**తిఆదిమాహ. **తదభావేనా**తి తేసం చిత్తాదీనం అభావేన. **చవితుకామతాచిత్తేనా**తి అపగన్తుకామతాచిత్తేన . **దవా**తి సహసా. యో హి అఞ్ఞం భణితుకామో సహసా "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తి భణతి, అయం **దవా వదతి** నామ. **రవా**తి విరజ్ఝిత్వా. యో హి అఞ్ఞం భణితుకామో విరుజ్ఝిత్వా "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తి భణతి, అయం **రవా భణతి** నామ. పురిమేన కో విసేసోతి చే? పురిమం పణ్డితస్సాపి సహసావసేన అఞ్ఞభణనం, ఇదం పన మన్దత్తా మోమూహత్తా పక్ఖలన్తస్స "అఞ్ఞం భణిస్సామీ"తి అఞ్ఞభణనం. "అక్ఖరసమయానభిఞ్ఞాతతాయ వా కరణసమ్పత్తియా అభావతో వా కథేతబ్బం కథేతుమసక్కోన్తో హుత్వా అఞ్ఞం కథేన్తో **రవా భణతి** నామా"తి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౫౪) ఏకే.

వజ్జావజ్జం ఉపనిజ్ఝాయతీతి **ఉపజ్ఝాయో,** తం ఉపజ్ఝాయం. **"ఏవం** సజ్ఝాయితబ్బం, ఏవం అభిక్కమితబ్బ"న్తిఆదినా ఆచారసిక్ఖాపనకో **ఆచరియో**. అన్తే సమీపే వసతి సీలేనాతి **అన్తేవాసీ,** విభత్తిఅలోపేన యథా "వనేకసేరుకా"తి. సమానో ఉపజ్ఝాయో అస్సాతి **సమానుపజ్ఝాయకో**. ఏవం **సమానాచరియకో**. **సబ్రహ్మచారి**న్తి భిక్ఖుం. సో హి "ఏకకమ్మం, ఏకుద్దేసో, సమసిక్ఖతా"తి ఇమం బ్రహ్మం సమానం చరతి, తస్మా "సబ్రహ్మచారీ"తి వుచ్చతి. **ఏవం వుత్తాన**న్తి ఏవం పదభాజనీయే

వుత్తానం. యథా హి లోకే సస్సానం విరుహనట్ఠానం “ఖేత్త”న్తి వుచ్చతి, ఏవమిమానిపి బుద్ధాదీని పదాని సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స విరుహనట్ఠానత్థా **“ఖేత్త”**న్తి వుచ్చన్తీతి ఆహ **“ఇమేసం ద్వావీసతియా ఖేత్తపదాన”**న్తి. యస్మా పనేతేసం వేవచనేహిపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, తస్మా **“సవేవచనస్సా”**తి వుత్తం. వివిధం ఏకస్మింయేవ అత్థే వచనం వివచనం, వివచనమేవ **వేవచనం,** పరియాయనామం, సహ వేవచనేహీతి **సవేవచనం,** తస్స సవేవచనస్స. ఏత్థ చ **వణ్ణపట్ఠానే** (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౧౨; వి॰ వి॰ టీ॰ ౧.౧౩; వజిర॰ టీ॰ ౧౩) ఆగతం నామసహస్సం, **ఉపాలిగాథాసు** (మ॰ ని॰ ౨.౭౬) నామసతం, అఞ్ఞాని చ గుణతో లబ్భమానాని నామాని “బుద్ధవేవచనానీ”తి వేదితబ్బాని. సబ్బానిపి ధమ్మస్స నామాని “ధమ్మవేవచనానీ”తి వేదితబ్బాని. ఏస నయో సబ్బత్థ.

తేసు యం కిఞ్చి వత్తుకామస్స యం కిఞ్చి వదతో సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతీతి తేసు ద్వావీసతియా ఖేత్తపదేసు యం కిఞ్చి ఏకం పదం వత్తుకామస్స తతో అఞ్ఞం యం కిఞ్చి పదమ్పి వచీభేదం కత్వా వదతో ఖేత్తపదన్తోగధత్తా సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతీతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – సచే పనాయం “బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ”తి వత్తుకామో పదపచ్చాభట్ఠం కత్వా “పచ్చక్ఖామి బుద్ధ”న్తి వా వదేయ్య, మిలక్ఖభాసాదీసు వా అఞ్ఞతరభాసాయ తమత్థం వదేయ్య, “బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ”తి వత్తుకామో ఉప్పటిపాటియా “ధమ్మం పచ్చక్ఖామీ”తి వా “సబ్రహ్మచారిం పచ్చక్ఖామీ”తి వా వదేయ్య, సేయ్యథాపి ఉత్తరిమనుస్సధమ్మవిభఙ్గే “పఠమం ఝానం సమాపజ్జామీ”తి వత్తుకామో “దుతియం ఝాన”న్తి వదతి. సచే “యస్స వదతి, సో అయం భిక్ఖుభావం చజితుకామో ఏతమత్థం వదతీ”తి ఏత్తకమత్తమ్పి జానాతి, విరద్ధం నామ నత్థి, ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణం, పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. సక్కత్తా వా బ్రహ్మత్తా వా చుతసత్తో వియ చుతోవ హోతి సాసనాతి.

అలన్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౨) హోతు, పరియత్తన్తి అత్థో. **కిం ను మే**తి కిం మయ్హం కిచ్చం, కిం కరణీయం, కిం సాధేతబ్బన్తి అత్థో. **న మమత్థో**తి నత్థి మమ అత్థో. **సుముత్తాహ**న్తి సుట్ఠు ముత్తో అహం. **పురిమేహి చుద్దసహి పదేహీ**తి బుద్ధాదీహి సబ్రహ్మచారిపరియన్తేహి పురిమేహి చుద్దసహి పదేహి. **యన్నూనాహం పచ్చక్ఖేయ్య**న్తి ఏత్థ **“యన్నూనా”**తి పరివితక్కదస్సనే నిపాతో. ఇదం వుత్తం హోతి – “సచాహం బుద్ధం పచ్చక్ఖేయ్యం, సాధు వత మే సియా”తి. **ఆది**సద్దేన “పచ్చక్ఖి”న్తి వా “పచ్చక్ఖిస్సామీ”తి వా “భవిస్సామీ”తి వా “హోమీ”తి వా “జాతోమ్హీ”తి వా “అమ్హీ”తి వా ఏవంభూతానం గహణం. సచే పన “అజ్జ పట్ఠాయ ‘గిహీ’తి మం ధారేహీ”తి వా “జానాహీ”తి వా “సఞ్జానాహీ”తి వా “మనసి కరోహీ”తి వా వదతి, అరియకేన వా వదతి, మిలక్ఖకేన వా. ఏవమేతస్మిం అత్థే వుత్తే యస్స వదతి, సచే సో జానాతి, పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా. ఏస నయో సేసేసుపి “ఉపాసకో”తిఆదీసు సత్తసు పదేసు. ఏత్థ చ **అరియకం** నామ మాగధవోహారో. **మిలక్ఖకం** నామ అనరియకో అన్ధదమిళాది.

అక్ఖరలిఖనన్తి “బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ”తిఆదినా అఞ్ఞేసం దస్సనత్థం అక్ఖరలిఖనం. అధిప్పాయవిఞ్ఞాపకో అఙ్గులిసఙ్కోచనాదికో హత్థవికారో **హత్థముద్దా, హత్థ**సద్దో చేత్థ తదేకదేసేసు అఙ్గులీసు దట్ఠబ్బో “న భుఞ్జమానో సబ్బం హత్థం ముఖే పక్ఖిపిస్సామీ”తిఆదీసు (పాచి॰ ౬౧౮) వియ. తస్మా అధిప్పాయవిఞ్ఞాపకస్స అఙ్గులిసఙ్కోచనాదినో హత్థవికారస్స దస్సనం **హత్థముద్దాదిదస్సన**న్తి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౩౧) ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **ఆది**సద్దేన సీసకమ్పనదస్సనాదిం సఙ్గణ్హాతి.

ఉమ్మత్తకఖిత్తచిత్తవేదనాట్టానన్తి ఏత్థ **ఉమ్మత్తకో**తి పిత్తుమ్మత్తకో. **ఖిత్తచిత్తో**తి యక్ఖేహి కతచిత్తవిక్ఖేపో, యక్ఖుమ్మత్తకోతి వుత్తం హోతి. ఉభిన్నం పన విసేసో అనాపత్తివారే ఆవిభవిస్సతి. **వేదనాట్టో**తి బలవతియా దుక్ఖవేదనాయ ఫుట్ఠో

ముచ్చాపరేతో, తేన విప్పలపన్తేన పచ్చక్ఖాతాపి అపచ్చక్ఖాతావ హోతి. **మనుస్సజాతికో హోతీతి** సభాగో వా విసభాగో వా గహట్ఠో వా పబ్బజితో వా విఞ్ఞూ యోకోచి మనుస్సో హోతి. **ఉమ్మత్తకాదీనన్తి** ఏత్థాదిసద్దేన ఖిత్తచిత్తవేదనాట్టదేవతాతిరచ్ఛానగతానం గహణం. తత్ర ఉమ్మత్తకఖిత్తచిత్తవేదనాట్టతిరచ్ఛానగతానం సన్తికే పచ్చక్ఖాతాపి అజాననభావేన అపచ్చక్ఖాతావ హోతి. దేవతాయ పన సన్తికే అతిఖిప్పం జాననభావేన. దేవతా నామ మహాపఞ్ఞా తిహేతుకప్పటిసన్ధికా అతిఖిప్పం జానన్తి, చిత్తఞ్చ నామేతం లహుపరివత్తం, తస్మా "చిత్తలహుకస్స పుగ్గలస్స చిత్తవసేనేవ మా అతిఖిప్పం వినాసో అహోసీ"తి దేవతాయ సన్తికే సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం పటిక్ఖిపి. తేన వుత్తం **''న చ ఉమ్మత్తకాదీనం అఞ్ఞతరో''**తి. **దూతేన వాతి** "మమ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానభావం కథేహీ"తి ముఖసాసనవసేన దూతేన వా. **పణ్ణేన వాతి** పణ్ణే లిఖిత్వా పహిణవసేన పణ్ణేన వా.

సచే తే సిక్ఖాపచ్చక్ఖానభావం జానన్తీతి సమ్బన్ధో. **ఆవజ్జనసమయేతి** అత్థాభోగసమయే. ఇమినా తం ఖణంయేవ పన అపుబ్బం అచరిమం దుజ్జానన్తి దస్సేతి. **వచనానన్తరమేవాతి** వచనస్స అనన్తరమేవ, ఆవజ్జనసమయేవాతి అత్థో. **ఏవ-**సద్దేన పన చిరేన జాననం పటిక్ఖిపతి. **ఉక్కణ్ఠితోతి** అనభిరతియా ఇమస్మిం సాసనే కిచ్ఛజీవికం పత్తో. అథ వా "అజ్జ యామి, స్వే యామి, ఇతో యామి, ఏత్థ యామీ"తి ఉద్ధం కణ్ఠం కత్వా విహరమానో విక్ఖిత్తో, అనేకగ్గోతి వుత్తం హోతి. ఇదఞ్చ "అనభిరతో సామఞ్ఞా చవితుకామో"తిఆదీనం (పారా॰ ౪౫) ఉపలక్ఖణం. **యేన కేనచి...పే॰... జానన్తీతి** సచే తే"ఉక్కణ్ఠితో"తి వా "గిహిభావం పత్థేతీ"తి వా "అనభిరతో"తి వా "సామఞ్ఞా చవితుకామో"తి వా యేన కేనచి ఆకారేన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానభావం జానన్తి. ఇదఞ్హి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానఞ్చ ఉపరి అభూతారోచనదుట్ఠుల్లవాచాఅత్తకామదుట్ఠదోసభూతారోచనసిక్ఖాపదాని చ ఏకపరిచ్ఛేదాని, ఆవజ్జనసమయే ఞాతే ఏవ సీసం ఏన్తి. "కిం అయం భణతీ"తి కఙ్ఖతా చిరేన ఞాతే సీసం న ఏన్తి. తేనాహ **''అథ అపరభాగే''**తిఆది. అథ ద్విన్నం ఠితట్ఠానే ద్విన్నమ్పి నియమేత్వా "ఏతేసం ఆరోచేమీ"తి వదతి, తేసు ఏకస్మిం జానన్తేపి ద్వీసు జానన్తేసుపి పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. ఏవం సమ్బహులేసుపి వేదితబ్బం. **వుత్తనయేనాతి** "తస్స వచనానన్తర"న్తిఆదినా వుత్తేన నయేన. **యో కోచి మనుస్సజాతికోతి** అన్తమసో నవకమ్మికం ఉపాదాయ యో కోచి మనుస్సో. వుత్తఞ్హేతం **సమన్తపాసాదికాయం** –

> "సచే పన అనభిరతియా పీళితో సభాగే భిక్ఖూ పరిసఙ్కమానో 'యో కోచి జానాతూ'తి ఉచ్చాసద్దం కరోన్తో 'బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ'తి వదతి, తఞ్చ అవిదూరే ఠితో నవకమ్మికో వా అఞ్ఞో వా సమయఞ్ఞూ పురిసో సుత్వా 'ఉక్కణ్ఠితో అయం సమణో గిహిభావం పత్థేతి, సాసనతో చుతో'తి జానాతి, పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౫౧).

సచే వచనత్థం ఞత్వాపి "అయం ఉక్కణ్ఠితో"తి వా "గిహిభావం పత్థేతీ"తి వా న జానాతి, అపచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. సచే పన వచనత్థం అజానిత్వాపి "ఉక్కణ్ఠితో"తి వా "గిహిభావం పత్థేతీ"తి వా జానాతి, పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. **దవాయపీతి** కీళాధిప్పాయేనపి. **చిత్తాదీనం వా వసేనాతి** చిత్తాదీనం వా ఛళఙ్గానం వసేన. హోతి చేత్థ –

> "చిత్తం ఖేత్తఞ్చ కాలో చ, పయోగో పుగ్గలో తథా;
> విజాననన్తి సిక్ఖాయ, పచ్చక్ఖానం ఛళఙ్గిక"న్తి.

సబ్బసో వా పన అపచ్చక్ఖానేనాతి "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదీసు యేన యేన పరియాయేన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, తతో ఏకస్సపి పచ్చక్ఖానస్స అభావేన. ఇమినా పన "ఇదం పదం సావేస్సామి, సిక్ఖం పచ్చక్ఖామీ"తి ఏవం

పవత్తచిత్తుప్పాదస్స అభావం దస్సేతి. యస్స హి ఏవరూపో చిత్తుప్పాదో నత్థి, సో సబ్బసో న పచ్చక్ఖాతి నామాతి. **సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్సాతి** "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదిసిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స. **అత్థభూతం ఏకచ్చం దుబ్బల్యన్తి** "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తి వదతి విఞ్ఞాపేతి, ఏవమ్పి, భిక్ఖవే, దుబ్బల్యావికమ్మఞ్చేవ హోతి, సిక్ఖా చ పచ్చక్ఖాతా"తిఆదినా (పారా. ౫౩) వుత్తేహి యేహి వచనేహి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానఞ్చేవ హోతి దుబ్బల్యావికమ్మఞ్చ, తం "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదికం అత్థభూతం దుబ్బల్యం అనావికత్వా. "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదిమ్హి పన వుత్తే సిక్ఖాపరిపూరణే దుబ్బలభావస్సాపి గమ్యమానత్తా సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స ఇదం దుబ్బల్యావికమ్మం అత్థోతి దట్ఠబ్బం. ఏత్థ చ "అత్థభూత"న్తి ఇమినా "యన్నూనాహం బుద్ధం పచ్చక్ఖేయ్య"న్తిఆదికం దుబ్బల్యావికమ్మం పటిక్ఖిపతి. యేన హి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానఞ్చేవ హోతి దుబ్బల్యావికమ్మఞ్చ, తదేవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స అత్థభూతం. యేన పన దుబ్బల్యావికమ్మమేవ హోతి, న సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం, న తం తస్స అత్థభూతన్తి.

రాగపరియుట్ఠానేన సదిసభావాపత్తియా మిథునానం అయన్తి **''మేథునో''**తి ధమ్మోవ వుచ్చతీతి ఆహ **''రాగపరియుట్ఠానేనా''**తిఆది. తత్థ **రాగపరియుట్ఠానేనాతి** రాగస్స పరియుట్ఠానేన, మేథునరాగస్స పవత్తియా పరియోనద్ధచిత్తతాయాతి అత్థో. **ధమ్మోతి** అజ్ఝాచారో. "పలమ్బతే విలమ్బతే"తిఆదీసు వియ ఉపసగ్గస్స కోచి అత్థవిసేసో నత్థీతి ఆహ **''సేవేయ్యా''**తి. **అజ్ఝాపజ్జేయ్యాతి** అభిభుయ్య పజ్జేయ్య. **సబ్బన్తిమేనాతి** పరనిమ్మితవసవత్తి...పే.... చాతుమహారాజికమనుస్సిత్థినాగగరుళమాణవికాదీనం సబ్బాసం అన్తిమేన. **తిరచ్ఛానగతాయాతి** తిరచ్ఛానేసు ఉప్పన్నాయ. తేనాహ **''పటిసన్ధివసేనా''**తి. పారాజికాయ వత్థుభూతా ఏవ చేత్థ తిరచ్ఛానగతిత్థీ "తిరచ్ఛానగతా"తి గహేతబ్బా, న సబ్బా. తత్రాయం పరిచ్ఛేదో –

> "అపదానం అహిమచ్ఛా, ద్విపదానఞ్చ కుక్కుటీ;
>
> చతుప్పదానం మజ్జారీ, వత్థు పారాజికస్సిమా"తి. (పారా. అట్ఠ. ౧.౫౫)

తత్థ **అహి**గ్గహణేన సబ్బాపి అజగరగోనసాదిభేదా దీఘజాతి సఙ్గహితా. తస్మా దీఘజాతీసు యత్థ తిణ్ణం మగ్గానం అఞ్ఞతరస్మిం సక్కా తిలఫలమత్తమ్పి పవేసేతుం, సా పారాజికవత్థు, అవసేసా దుక్కటవత్థూతి వేదితబ్బా. **మచ్ఛ**గ్గహణేన సబ్బాపి మచ్ఛకచ్ఛపమణ్డూకాదిభేదా ఓదకజాతి సఙ్గహితా. తత్రాపి దీఘజాతియం వుత్తనయేనేవ పారాజికవత్థు చ దుక్కటవత్థు చ వేదితబ్బం. అయం పన విసేసో – పతఙ్గముఖమణ్డూకా నామ హోన్తి, తేసం ముఖసణ్ఠానం మహన్తం, ఛిద్దం అప్పకం, తత్థ పవేసనం నప్పహోతి, ముఖసణ్ఠానం పన వణసఙ్ఖేపం గచ్ఛతి, తస్మా తం థుల్లచ్చయవత్థూతి వేదితబ్బం . **కుక్కుటి**గ్గహణేన సబ్బాపి కాకకపోతాదిభేదా పక్ఖిజాతి సఙ్గహితా. తత్రాపి వుత్తనయేనేవ పారాజికవత్థు చ దుక్కటవత్థు చ వేదితబ్బం. **మజ్జారి**గ్గహణేన సబ్బాపి రుక్ఖసునఖమఙ్గుసగోధాదిభేదా చతుప్పదజాతి సఙ్గహితా. తత్రాపి వుత్తనయేనేవ పారాజికవత్థు చ దుక్కటవత్థు చ వేదితబ్బం.

పారాజికో హోతీతి (పారా. అట్ఠ. ౧.౫౫) పరాజితో హోతి పరాజయం అపన్నో. అయఞ్హి **పారాజిక**సద్దో సిక్ఖాపదాపత్తిపుగ్గలేసు వత్తతి. తత్థ "అట్ఠానమేతం, ఆనన్ద, అనవకాసో, యం తథాగతో వజ్జీనం వా వజ్జిపుత్తకానం వా కారణా సావకానం పారాజికం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం సమూహనేయ్యా"తి (పారా. ౪౩) ఏవం సిక్ఖాపదే వత్తమానో వేదితబ్బో. "ఆపత్తిం త్వం భిక్ఖు ఆపన్నో పారాజిక"న్తి (పారా. ౬౭) ఏవం ఆపత్తియం. "న మయం పారాజికా, యో అవహటో, సో పారాజికో"తి (పారా. ౧౫౫) ఏవం పుగ్గలే వత్తమానో వేదితబ్బో. "పారాజికేన ధమ్మేన అనుద్ధంసేయ్యా"తిఆదీసు (పారా.

౩౮౪) పన ధమ్మే వత్తతీతి వదన్తి. యస్మా పన తత్థ ‘‘ధమ్మో’’తి కత్థచి ఆపత్తి, కత్థచి సిక్ఖాపదమేవ అధిప్పేతం, తస్మా నో విసుం న వత్తబ్బో. తత్థ సిక్ఖాపదం యో తం అతిక్కమతి, తం పరాజేతి, తస్మా ‘‘**పారాజిక**’’న్తి వుచ్చతి. ఆపత్తి పన యో నం అజ్ఝాపజ్జతి, తం పరాజేతి, తస్మా ‘‘**పారాజికా**’’తి వుచ్చతి. పుగ్గలో యస్మా పరాజితో పరాజయమాపన్నో, తస్మా ‘‘**పారాజికో**’’తి వుచ్చతి. ఇధ పన పుగ్గలో వేదితబ్బోతి ఆహ ‘‘**పారాజికో హోతీ**’’తిఆది. ఇమినాపి ఇదం దస్సేతి – ‘‘పరాజితసద్దే ఉపసగ్గస్స వుద్ధిం కత్వా, **త**-కారస్స చ **క**-కారం కత్వా **పారాజికో** హోతీతి నిద్దిట్ఠో’’తి.

అపలోకనాది చతుబ్బిధమ్పి సఙ్ఘకమ్మం సీమాపరిచ్ఛిన్నేహి పకతత్తేహి భిక్ఖూహి ఏకతో కత్తబ్బత్తా **ఏకకమ్మం** నామ. **ఆది**సద్దేన ఏకుద్దేససమసిక్ఖతానం గహణం. తత్థ పఞ్చవిధోపి పాతిమోక్ఖుద్దేసో ఏకతో ఉద్దిసితబ్బత్తా **ఏకుద్దేసో** నామ. నహాపితపుబ్బకాదీనం వియ ఓదిస్స అనుఞ్ఞాతం ఠపేత్వా అవసేసం సబ్బమ్పి సిక్ఖాపదం సబ్బేహిపి లజ్జిపుగ్గలేహి సమం సిక్ఖితబ్బభావతో **సమసిక్ఖతా** నామ. యస్మా సబ్బేపి లజ్జినో ఏతేసు ఏకకమ్మాదీసు సహ వసన్తి, న ఏకోపి తతో బహిద్ధా సన్దిస్సతి, తస్మా తాని సబ్బానిపి గహేత్వా ఏకకమ్మాదికో తివిధోపి **సంవాసో** నామాతి ఆహ ‘‘సో చ వుత్తప్పకారో సంవాసో తేన పుగ్గలేన సద్ధిం నత్థి, తేన కారణేన సో పారాజికో పుగ్గలో ‘అసంవాసో’తి వుచ్చతీ’’తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౩౩).

ఇదాని యస్మా న కేవలం మనుస్సిత్థియా ఏవ నిమిత్తం పారాజికవత్థు, అథ ఖో అమనుస్సిత్థితిరచ్ఛానగతిత్థీనమ్పి. న చ ఇత్థియా ఏవ. అథ ఖో ఉభతోబ్యఞ్జనకపణ్డకపురిసానమ్పి, తస్మా తే సత్తే, తేసఞ్చ యం యం నిమిత్తం వత్థు హోతి, తం తం నిమిత్తం, తత్థ చ యథా పటిసేవన్తో పారాజికో హోతి, తఞ్చ సబ్బం విత్థారేత్వా దస్సేతుం ‘‘**అయం పనేత్థ వినిచ్ఛయో**’’తిఆదిమాహ. **ఏత్థా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే. **తేసూ**తి యే తింసమగ్గా వుత్తా, తేసు. **అత్తనో వా**తి లమ్బిముదుపిట్ఠికే సన్ధాయ వుత్తం. **సన్థతస్స వా**తి యేన కేనచి వత్థేన వా పణ్ణేన వా వాకపట్టేన వా చమ్మేన వా తిపుసీసాదీనం పట్టేన వా పలివేఠేత్వా, అన్తో వా పవేసేత్వా పటిచ్ఛన్నస్స. **అక్ఖాయితస్స వా**తి సోణసిఙ్గాలాదీహి అక్ఖాదితస్స. **యేభుయ్యేన అక్ఖాయితస్సా**తి యావ ఉపడ్ఢక్ఖాయితో నామ న హోతి, ఏవం అక్ఖాయితస్స. **అల్లోకాసే**తి తిన్తోకాసే. **సన్థత**న్తి తేసంయేవ వత్థాదీనం యేన కేనచి పటిచ్ఛన్నం. అయఞ్హేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – న హేత్థ అనుపాదిన్నకం అనుపాదిన్నకేన ఛుపతి, ముత్తి అత్థి, అథ ఖో ఉపాదిన్నకేన వా అనుపాదిన్నకం ఘట్టియతు, అనుపాదిన్నకేన వా ఉపాదిన్నకం, అనుపాదిన్నకేన వా అనుపాదిన్నకం, ఉపాదిన్నకేన వా ఉపాదిన్నకం. సచే యత్తకే పవిట్ఠే పారాజికం హోతీతి వుత్తం, తత్తకం సేవనచిత్తేన పవేసేతి, సబ్బత్థాయం పారాజికాపత్తిం ఆపన్నో నామ హోతీతి.

ఏవం సేవనచిత్తేనేవ పవేసేన్తస్స ఆపత్తిం దస్సేత్వా ఇదాని యస్మా తం పవేసనం నామ న కేవలం అత్తూపక్కమేనేవ, పరూపక్కమేనాపి హోతి. తత్రాపి సాదియన్తస్సేవ ఆపత్తి పటిసేవనచిత్తసమఙ్గిస్స , న ఇతరస్సాతి దస్సేతుం ‘‘**పరేన వా**’’తిఆదిమాహ. తత్థ **పరేనా**తి భిక్ఖుపచ్చత్థికాదినా యేన కేనచి అఞ్ఞేన. **పవేసనపవిట్ఠట్ఠితఉద్ధరణేసూ**తి ఏత్థ అగ్గతో (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౫౮) యావ మూలా పవేసనం **పవేసనం** నామ. అఙ్గజాతస్స యత్తకం ఠానం పవేసనారహం, తత్తకం అనవసేసతో పవిట్ఠం **పవిట్ఠం** నామ. ఏవం పవిట్ఠస్స ఉద్ధరణారమ్భతో అన్తరా ఠితకాలో **ఠితం** నామ. **సమన్తపాసాదికాయం** పన మాతుగామస్స సుక్కవిసట్ఠిం పత్వా సబ్బథా వాయామతో ఓరమిత్వా ఠితకాలం సన్ధాయ ‘‘సుక్కవిసట్ఠిసమయే’’తి వుత్తం. **ఉద్ధరణం** నామ యావ అగ్గా నీహరణకాలో. **సాదియతీ**తి సేవనచిత్తం ఉపట్ఠపేతి. **అసాధారణవినిచ్ఛయో**తి అదిన్నాదానాదీహి సబ్బేహి సిక్ఖాపదేహి అసాధారణో వినిచ్ఛయో.

సాధారణవినిచ్ఛయత్థన్తి పరివారవసేన సాధారణవినిచ్ఛయత్థం. **మాతికా**తి మాతా, జనేత్తీతి అత్థో. నిదదాతి దేసనం దేసవసేన అవిదితం విదితం కత్వా నిదస్సేతీతి **నిదానం**. పఞ్ఞాపీయతీతి **పఞ్ఞత్తి**, తస్సా పకారో **పఞ్ఞత్తివిధి** అఙ్గేతి గమేతి ఞాపేతీతి **అఙ్గం**, కారణం. సముట్ఠహన్తి ఆపత్తియో ఏతేనాతి **సముట్ఠానం**, ఉప్పత్తికారణం, తస్స విధి **సముట్ఠానవిధి**. **వజ్జకమ్మప్పభేదఞ్చా**తి ఏత్థ **పభేద**సద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో "వజ్జప్పభేదం, కమ్మప్పభేదఞ్చా"తి. **తత్థ తత్థా**తి తస్మిం తస్మిం సిక్ఖాపదే.

పఞ్ఞత్తిట్ఠానన్తి పఞ్ఞత్తిట్ఠపనస్స ఠానం, సిక్ఖాపదానం పఞ్ఞత్తిదేసోతి అత్థో. **పుగ్గలో**తి ఏత్థ ఆదికమ్మికోయేవ అధిప్పేతోతి ఆహ "**పుగ్గలో నామ యం యం ఆరబ్భ తం తం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్త**"న్తి, సో సో పుగ్గలోతి అధిప్పాయో. హోన్తి చేత్థ –

"సుదిన్నో ధనియో సమ్బహులా వగ్గుముదన్తికా;
సేయ్యసకో ఉదాయి చా-ళవకా ఛన్నమేత్తియా.

"దేవదత్తస్సజిపునబ్బసు-ఛబ్బగ్గియోపనన్దఞ్ఞతరోపి చ;
హత్థకో చానురుద్ధో చ, సత్తరస చూళపన్థకో.

"బేలట్ఠసీసో చానన్దో, సాగతోరిట్ఠనామకో;
నన్దత్థేరేన తేవీస, భిక్ఖూనం ఆదికమ్మికా.

"సున్దరీనన్దా థుల్లనన్దా, ఛబ్బగ్గియఞ్ఞతరాపి చ;
చణ్డకాళీ సమ్బహులా, ద్వే చ భిక్ఖునియో పరా;
భిక్ఖునీనం తు సత్తేవ, హోన్తి తా ఆదికమ్మికా"తి.

తస్స తస్స పుగ్గలస్సాతి యం యం సుదిన్నాదికం పుగ్గలం ఆరబ్భ సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, తస్స తస్స పుగ్గలస్స. **పఞ్ఞత్తీ**తి పఠమపఞ్ఞత్తి. పఠమపఞ్ఞత్తియా పచ్ఛా ఠపితా పఞ్ఞత్తి **అనుపఞ్ఞత్తి**. అనుప్పన్నే దోసే ఠపితా పఞ్ఞత్తి **అనుప్పన్నపఞ్ఞత్తి**. సబ్బత్థ మజ్ఝిమదేసే చేవ పచ్చన్తిమేసు జనపదేసు చాతి సబ్బేసు పదేసేసు ఠపితా పఞ్ఞత్తి **సబ్బత్థపఞ్ఞత్తి**. మజ్ఝిమదేసేయేవ ఠపితా పఞ్ఞత్తి **పదేసపఞ్ఞత్తి**. భిక్ఖూనఞ్చేవ భిక్ఖునీనఞ్చ సాధారణభూతా పఞ్ఞత్తి **సాధారణపఞ్ఞత్తి**. సుద్ధభిక్ఖూనమేవ, సుద్ధభిక్ఖునీనం వా పఞ్ఞత్తం సిక్ఖాపదం **అసాధారణపఞ్ఞత్తి**. ఉభిన్నమ్పి పఞ్ఞత్తి **ఉభతోపఞ్ఞత్తి**. **వినయధరపఞ్చమేనా**తి అనుస్సావనకాచరియపఞ్చమేన. **గుణఙ్గుణూపాహనా**తి చతుప్పటలతో పట్ఠాయ కతా ఉపాహనా, న ఏకద్వితిపటలా. **చమ్మత్థరణ**న్తి అత్థరితబ్బం చమ్మం. **ఏతేసం వసేన చతుబ్బిధా పదేసపఞ్ఞత్తి నామా**తి ఏతేసం వసేన చతుబ్బిధా పఞ్ఞత్తి మజ్ఝిమదేసేయేవ పఞ్ఞత్తాతి పదేసపఞ్ఞత్తి నామ. తేనేవాహ "**మజ్ఝిమదేసేయేవ హీ**"తిఆది. యస్మా మజ్ఝిమదేసేయేవ యథావుత్తవత్థువీతిక్కమే ఆపత్తి హోతి, న పచ్చన్తిమజనపదే, తస్మా పదేసపఞ్ఞత్తీతి అత్థో. **ధువన్హానం పటిక్ఖేపమత్త**న్తి నిచ్చనహానప్పటిసేధనమేవ. ఏత్థ చ **మత్త**సద్దేన అఞ్ఞాని తీణి సిక్ఖాపదాని పటిక్ఖిపతి. తాని హి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, సబ్బపచ్చన్తిమేసు జనపదేసు వినయధరపఞ్చమేన గణేన ఉపసమ్పద"న్తిఆదినా (మహావ. ౨౫౯) **చమ్మక్ఖన్ధకే** ఆగతాని. తేనేవాహ "**తతో అఞ్ఞా పదేసపఞ్ఞత్తి నామ నత్థీ**"తి. **సబ్బానీ**తి తతో అవసేసాని సబ్బాని సిక్ఖాపదాని. **తస్మా**తి యస్మా అనుప్పన్నపఞ్ఞత్తి అట్ఠగరుధమ్మవసేన భిక్ఖునీనంయేవ ఆగతా, యస్మా చ ధువన్హానం పటిక్ఖేపమత్తం

ఠపేత్వా పాతిమొక్ఖే సబ్బాని సిక్ఖాపదాని సబ్బత్థపఞ్ఞత్తియేవ హోన్తి, యస్మా చ సాధారణపఞ్ఞత్తిదుకఞ్చ ఏకతోపఞ్ఞత్తిదుకఞ్చ బ్యఞ్జనమత్తం నానం, అత్థతో ఏకం, తస్మా. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు సిక్ఖాపదేసు. ఆపత్తిభేదో హేత్థ ఉత్తరపదలోపేన "ఆపత్తీ"తి వుత్తోతి ఆహ "**ఆపత్తీతి పుబ్బప్పయోగాదివసేన ఆపత్తిభేదో**"తి. **సీలఆచారదిట్ఠిఆజీవవిపత్తీనన్తి** ఏత్థ పఠమా ద్వే ఆపత్తిక్ఖన్ధా సీలవిపత్తి నామ, అవసేసా పఞ్చ ఆచారవిపత్తి నామ, మిచ్ఛాదిట్ఠి చ అన్తగ్గాహికాదిట్ఠి చ దిట్ఠివిపత్తి నామ, ఆజీవహేతు పఞ్ఞత్తాని ఛ సిక్ఖాపదాని ఆజీవవిపత్తి నామ, ఇతి ఇమాసం సీలఆచారదిట్ఠిఆజీవవిపత్తీనం అఞ్ఞతరాతి అత్థో.

న కేవలం యథావుత్తనయేనేవ వుచ్చన్తీతి ఆహ "**యాని సిక్ఖాపదసముట్ఠానానీతిపి వుచ్చన్తీ**"తి. ఏతాని హి కిఞ్చాపి ఆపత్తియా సముట్ఠానాని, న సిక్ఖాపదస్స, వోహారసుఖత్థం పనేవం వుచ్చన్తీతి. **తత్థాతి** తేసు ఛసు సముట్ఠానేసు. **తేసూతి** సచిత్తకాచిత్తకేసు. ఏకం సముట్ఠానం ఉప్పత్తికారణం ఏతిస్సాతి **ఏకసముట్ఠానా,** ఏకేన వా సముట్ఠానం ఏతిస్సాతి **ఏకసముట్ఠానా**. "**ద్విసముట్ఠానా**"తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో.

సముట్ఠానవసేనాతి సముట్ఠానసీసవసేన. పఠమపారాజికం సముట్ఠానం ఏతిస్సాతి **పఠమపారాజికసముట్ఠానా**. తథా **అదిన్నాదానసముట్ఠానా**"తిఆదీసుపి.

సయం పథవిఖణనే కాయేన, పరే ఆణాపేత్వా ఖణాపనే వాచాయ చ ఆపత్తిసమ్భవతో "**పథవిఖణనాదీసు వియా**"తి వుత్తం. **ఆది**సద్దేన అదిన్నాదానాదీనం పరిగ్గహో. పఠమకథినాపత్తి కాయవాచతో కత్తబ్బం అధిట్ఠానం వా వికప్పనం వా అకరోన్తస్స హోతి, నో కరోన్తస్సాతి ఆహ "**పఠమకథినాపత్తి వియా**"తి. అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా హత్థతో చీవరప్పటిగ్గహణాపత్తి తస్సా హత్థతో చీవరం పటిగ్గణ్హన్తస్స, పరివత్తకం అదేన్తస్స చ హోతీతి **కిరియాకిరియతో సముట్ఠాతి.** "**సియా కరోన్తస్సా**"తిఆదీసు **సియాతి** "సియా ఖో పన తే బ్రాహ్మణ ఏవమస్సా"తిఆదీసు వియ "కదాచీ"తి ఇమినా సమానత్థో నిపాతో. రూపియప్పటిగ్గహణాపత్తి సియా కిరియా గహణేన ఆపజ్జనతో, సియా అకిరియా పటిక్ఖేపస్స అకరణతోతి ఆహ "**రూపియప్పటిగ్గహణాపత్తి వియా**"తి. కుటికారాపత్తి వత్థుం దేసాపేత్వా పమాణాతిక్కన్తకరణే కరోన్తస్స సియా, అదేసాపేత్వా పన పమాణాతిక్కన్తకరణే పమాణయుత్తం వా కరోన్తస్స చ అకరోన్తస్స చ సియాతి ఆహ "**కుటికారాపత్తి వియా**"తి.

సఞ్ఞాయ అభావేన విమోక్ఖో అస్సాతి **సఞ్ఞావిమోక్ఖోతి** మజ్ఝేపదలోపసమాసో దట్ఠబ్బోతి ఆహ "**యతో వీతిక్కమసఞ్ఞాయా**"తిఆది. **ఇతరా** నామ యతో వీతిక్కమసఞ్ఞాయ అభావేన న ముచ్చతి, సా ఇతరసద్దస్స వుత్తప్పటియోగివిసయత్తా. **యా అచిత్తకేన వా సచిత్తకమిస్సకేన వా సముట్ఠాతీతి** యా ఆపత్తి కదాచి అచిత్తకేన వా కదాచి సచిత్తకమిస్సకేన వా సముట్ఠానేన సముట్ఠాతి. ఏత్థ చ సఞ్ఞాదుకం అనాపత్తిముఖేన వుత్తం, సచిత్తకదుకం ఆపత్తిముఖేనాతి దట్ఠబ్బం.

యస్సా సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతీతి యస్సా సచిత్తకాయ ఆపత్తియా చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, యస్సా చ సచిత్తకాచిత్తకసఙ్ఖాతాయ సురాపానాదిఅచిత్తకాయ ఆపత్తియా వత్థువిజాననచిత్తేన సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, **అయం లోకవజ్జా**. "సచిత్తకపక్ఖే"తి హి ఇదం వచనం సచిత్తకాచిత్తకం సన్ధాయ వుత్తం. న హి ఏకంసతో సచిత్తకస్స "సచిత్తకపక్ఖే"తి విసేసనే పయోజనం అత్థీతి. యం పనేత్థ **గణ్ఠిపదే** "సురాపానస్మిఞ్హి 'సురా'తి వా 'న వట్టతీ'తి వా జానిత్వా పివనే అకుసలమేవా"తి వుత్తం. తత్థ "న వట్టతీతి వా జానిత్వా"తి వుత్తవచనం న యుజ్జతి పణ్ణత్తివజ్జస్సాపి

లోకవజ్జభావప్పసఙ్గతో. యస్సా పన “సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవా”తి నియమో నత్థి, సా పణ్ణత్తివజ్జాతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ఆహ **“సేసా పణ్ణత్తివజ్జా”**తి. తథా హి తస్సా వత్థువిజాననచిత్తేన సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం సియా కుసలం, సియా అకుసలం, సియా అబ్యాకతన్తి “అకుసలమేవా”తి నియమో నత్థి. **ఉభయత్థ ఆపజ్జితబ్బాతి** కాయద్వారే, వచీద్వారే చాతి ఉభయత్థ ఆపజ్జితబ్బా ఆపత్తి, తా పన అదిన్నాదానాదయో. **“మనోద్వారే ఆపత్తి నామ నత్థీ”**తి ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తం ఉపనిక్ఖిత్తసాదియనాదీసు ఆపత్తిసమ్భవతోతి దట్ఠబ్బం.

అకుసలచిత్తో వా ఆపజ్జతీతి పారాజికసుక్కవిసట్ఠికాయసంసగ్గదుట్ఠుల్లఅత్తకామపారిచరియదుట్ఠదోససఙ్ఘభేదప్పహారదానతలసత్తికాదిభేదం ఆపత్తిం అకుసలచిత్తో ఆపజ్జతి. అనుపసమ్పన్నం పదసోధమ్మం వాచేన్తో, మాతుగామస్స ధమ్మం దేసేన్తోతి ఏవరూపం ఆపత్తిం **కుసలచిత్తో ఆపజ్జతి**. అసఞ్చిచ్చసహసేయ్యాదిం **అబ్యాకతచిత్తో ఆపజ్జతి**. యం అరహా ఆపజ్జతి, సబ్బం అబ్యాకతచిత్తోవ ఆపజ్జతి. తేనాహ **“కుసలాబ్యాకతచిత్తో వా”**తి.

దుక్ఖవేదనాసమఙ్గీ వాతి దుట్ఠదోసాదిభేదం ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో దుక్ఖవేదనాసమఙ్గీ ఆపజ్జతి. మేథునధమ్మాదిభేదం పన **సుఖవేదనాసమఙ్గీ ఆపజ్జతి**. యం సుఖవేదనాసమఙ్గీ ఆపజ్జతి, తంయేవ మజ్ఝత్తో హుత్వా ఆపజ్జన్తో **అదుక్ఖమసుఖవేదనాసమఙ్గీ ఆపజ్జతి**. తేనాహ **“ఇతరవేదనాద్వయసమఙ్గీ వా”**తి. ఇదమ్పి చ తికద్వయం యేభుయ్యవసేనేవ వుత్తం. నిపజ్జిత్వా నిరోధసమాపన్నో హి అచిత్తకో అవేదనో సహసేయ్యాపత్తిం ఆపజ్జతీతి. కిఞ్చాపి ఏవం అనియమేన వుత్తం, విసేసో పనేత్థ అత్థీతి దస్సేతుం **“ఏవం సన్తేపీ”**తిఆది వుత్తం. ఏవం సన్తేపీతి హి విసేసాభిధాననిమిత్తాభ్యుపగమేవ యుజ్జతి. **సబ్బేసం వసేన తీణి చిత్తానీ**తి కుసలాకుసలాబ్యాకతానం వసేన పదసోధమ్మాదీసు తీణి చిత్తాని.

ఇదాని తం యథావుత్తనిదానాదివేదనాత్తికపరియోసానం సత్తరసప్పకారం ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే యోజేతుం **“ఇధ పనా”**తిఆదిమాహ. **ఇధాతి** ఇమస్మిం పఠమపారాజికసిక్ఖాపదే. **వేసాలియన్తి** ఏవంనామకే ఇత్థిలిఙ్గవసేన పవత్తవోహారే నగరే. తఞ్హి నగరం తిక్ఖత్తుం పాకారపరిక్ఖేపవడ్ఢనేన విసాలీభూతత్తా **“వేసాలీ”**తి వుచ్చతి. ఇదమ్పి చ నగరం సబ్బఞ్ఞుతం సమ్పత్తేయేవ సమ్మాసమ్బుద్ధే సబ్బాకారవేపుల్లత్తం పత్తన్తి వేదితబ్బం. **“సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయా”తి చ “అన్తమసో తిరచ్ఛానగతాయపీ”తి చ ద్వే అనుపఞ్ఞత్తియోతి** మక్కటివజ్జిపుత్తకవత్థూనం వసేన వుత్తా. “అన్తమసో తిరచ్ఛానగతాయా”తి చ “సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయా”తి చ ఇమా ద్వే అనుపఞ్ఞత్తియో. **ఆపత్తికరా చ హోతీ**తి పఠమపఞ్ఞత్తితో విసుంయేవాపత్తికరా చ హోతి. **అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదాదీసు వియాతి** అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదాదీసు “విహేసకే”తిఆదికా (పాచి. ౯౮) వియాతి అత్థో. **ఆది**సద్దేన ఉజ్ఝాపనకస్స పరిగ్గహో. ఏత్థ హి అఞ్ఞవాదకాదితో విసుంయేవ విహేసకాదీసుపి పాచిత్తియం హోతి. యథాహ “రోపితే విహేసకే సఙ్ఘమజ్ఝే వత్థుస్మిం వా ఆపత్తియా వా అనయుఞ్జియమానో తం నకథేతుకామో తం నఉగ్ఘాటేతుకామో తుణ్హీభూతో సఙ్ఘం విహేసేతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తిఆది (పారా. ౧౦౦). సుపినన్తే విజ్జమానాపి మోచనస్సాదచేతనా అబ్బోహారికత్తా అనాపత్తికరాతి ఆహ **“అఞ్ఞత్ర సుపినన్తాతిఆదికా వియా”**తి. తథా హి థినమిద్ధేన అభిభూతత్తా సుపినే చిత్తం అబ్బోహారికం, చిత్తస్స అబ్బోహారికత్తా ఓపక్కమనకిరియాపవత్తనికాపి చేతనా అబ్బోహారికా. వుత్తఞ్హేతం “అత్థేసా, భిక్ఖవే, చేతనా, సా చ ఖో అబ్బోహారికా”తి (పారా. ౨౩౫), తస్మా “అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా”తి అయం అనుపఞ్ఞత్తి అనాపత్తికరా జాతా. **ఆది**సద్దేన “అఞ్ఞత్ర అధిమానా”తిఆదికం (పారా. ౧౯౭) సఙ్గణ్హాతి. **అదిన్నాదానాదీసు వియాతి** అదిన్నాదానాదీసు “అరఞ్ఞా

వా”తిఆదికా (పారా. ౯౧) వియాతి అత్థో. ఏత్థ పన **ఆది**సద్దేన పఠమపారాజికాదీనం సఙ్గహో. ఏత్థ హి “తఞ్చ ఖో గామే, నో అరఞ్ఞే”తిఆదినా (పారా. ౯౦) నయేన లేసం ఓడ్డేన్తానం లేసపిదహనత్థం **‘‘అరఞ్ఞా వా’’**తిఆదికా అనుపఞ్ఞత్తి వుత్తాతి ఉపత్థమ్భకరావ హోతి. తేనేవ హి “నను, ఆవుసో, తథేవేతం హోతీ”తి (పారా. ౯౦) భిక్ఖూహి వుత్తం.

వుత్తప్పకారే మగ్గేతి “మనుస్సామనుస్సతిరచ్ఛానగతవసేనా”తిఆదినా (కఙ్ఖా. అట్ఠ. పఠమపారాజికవణ్ణనా) వుత్తప్పకారే తింసమగ్గే. ఇమస్స పన “ఛిన్నే”తి ఇమినా సమ్బన్ధో. **తచాదీని అనవసేసేత్వా**తి నిమిత్తప్పదేసే బహి ఠితాని ఛవిచమ్మాని అనవసేసేత్వా. **నిమిత్తసణ్ఠానమత్తం పఞ్ఞాయతీ**తి నిమిత్తమంసస్స పన అబ్భన్తరే ఛవిచమ్మస్స చ విజ్జమానత్తా వుత్తం. **చమ్మఖిల**న్తి చమ్మక్ఖణ్డం. “ఉణ్ణిగణ్డో”తిపి (సారత్థ. టీ. ౨.౩౩; వి. వి. టీ. ౧.౩౩) వదన్తి. తఞ్హి నిమిత్తే జాతత్తా నిమిత్తమేవ. తేనాహ **‘‘సేవనచిత్తే సతి పారాజిక’’**న్తి. **సేవనచిత్తే**తి మేథునసేవనచిత్తే. కాయసంసగ్గసేవనచిత్తే పన సతి సఙ్ఘాదిసేసోవ . నట్ఠో కాయప్పసాదో ఏత్థాతి **నట్ఠకాయప్పసాదం,** సుక్ఖపీళకం వా మతచమ్మం వాతి అత్థో. మతే అక్ఖాయితే, యేభుయ్యేన అక్ఖాయితే చ పారాజికాపత్తివచనతో (పారా. ౬౧) పన నట్ఠకాయప్పసాదేపి ఇత్థినిమిత్తే పవేసేన్తస్స పారాజికాపత్తియేవ. **నిమిత్తసణ్ఠానమత్తమ్పి అనవసేసేత్వా**తి నిమిత్తాకారేన ఠితం యథావుత్తనిమిత్తమంసాదిమ్పి అనవసేసేత్వా. **వణసఙ్ఖేపవసేనా**తి వణసఙ్గహవసేన. వణే థుల్లచ్చయఞ్చ “అమగ్గేన అమగ్గం పవేసేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (పారా. ౬౬) ఇమస్స సుత్తస్స వసేన వేదితబ్బం. తస్మిఞ్హి సుత్తే ద్వీసు సమ్భిన్నవణేసు ఏకేన వణేన పవేసేత్వా దుతియేన నీహరన్తస్స థుల్లచ్చయం వుత్తం. వుత్తఞ్హి **సమన్తపాసాదికాయం** “ఇమస్స సత్తస్స అనులోమవసేన సబ్బత్థ వణసఙ్ఖేపే థుల్లచ్చయం వేదితబ్బ”న్తి (పారా. అట్ఠ. ౧.౬౬). మనుస్సానం పన అక్ఖిఆదయోపి వణసఙ్గహం గచ్ఛన్తీతి వణేన ఏకపరిచ్ఛేదం కత్వా దస్సేన్తో **‘‘తథా’’**తిఆదిమాహ. తేసం వణసఙ్గహో “నవద్వారో మహావణో”తి (మి. ప. ౨.౬.౧) ఏవమాదిసుత్తానుసారేన వేదితబ్బో. తత్థ **మనుస్సాన**న్తి ఇత్థిపురిసపణ్డకఉభతోబ్యఞ్జనకవసేన చతుబ్బిధానం మనుస్సానం. **వత్థికోసేసూ**తి వత్థిపుటేసు పురిసానం అఙ్గజాతకోసేసు. **హత్థిఅస్సాదీనఞ్చ తిరచ్ఛానాన**న్తి హత్థిఅస్సగోణగద్రభఓట్ఠమహింసాదీనం తిరచ్ఛానగతానం. **తిరచ్ఛానానం పనా**తి సబ్బేసమ్పి తిరచ్ఛానగతానం. **సబ్బేస**న్తి యథావుత్తమనుస్సాదీనం సబ్బేసం.

ఏవం జీవమానకసరీరే లబ్భమానం ఆపత్తివిసేసం దస్సేత్వా ఇదాని మతసరీరే లబ్భమానం ఆపత్తివిసేసం దస్సేతుం **‘‘మతసరీరే’’**తిఆదిమాహ. వచ్చమగ్గపస్సావమగ్గముఖమగ్గానం చతూసు కోట్ఠాసేసు ద్వే కోట్ఠాసే ఠపేత్వా యదా అపరే ద్వే కోట్ఠాసా ఖాదితా, తదా **ఉపడ్ఢక్ఖాయితం** నామ హోతి. **న కుథితం హోతీ**తి ఉద్ధుమాతకాదిభావేన కుథితం న హోతి, అల్లన్తి అత్థో. యదా పన సరీరం ఉద్ధుమాతకం హోతి కుథితం నీలమక్ఖికసమాకిణ్ణం కిమికులసమాకులం నవహి వణముఖేహి పగ్ఘళితపుబ్బకుణపభావేన ఉపగన్తుమ్పి అసక్కుణేయ్యం (పారా. అట్ఠ. ౧.౫౯-౬౦), తదా పారాజికవత్థుఞ్చ థుల్లచ్చయవత్థుఞ్చ విజహతి, దుక్కటవత్థుమేవ హోతీతి ఆహ **‘‘కుథితే దుక్కట’’**న్తి. **కుథితే**తి ఉద్ధుమాతకభావప్పత్తే. ఈదిసే హి సరీరే యత్థ కత్థచి ఉపక్కమతో దుక్కటం. **తథా వట్టకతే ముఖే అచ్ఛుపన్తం అఙ్గజాతం పవేసేన్తస్సా**తి (పారా. అట్ఠ. ౧.౭౩) వివట్టే ముఖే చత్తారి పస్సాని, తాలుకఞ్చ అప్ఫుసన్తం అఙ్గజాతం పవేసేన్తస్స దుక్కటన్తి అత్థో. సచే పన హేట్ఠా వా ఉపరి వా ఉభయపస్సేహి వా ఛుపన్తం పవేసేతి, పారాజికం. చతూహి పస్సేహి అచ్ఛుపన్తం పవేసేత్వా అబ్భన్తరే తాలుకం ఛుపతి, పారాజికమేవ. బహి నిక్ఖన్తజివ్హాయ వా దన్తేసు వా అఙ్గజాతం పవేసేన్తస్స థుల్లచ్చయన్తి సమ్బన్ధో.

జీవమానకసరీరేపి బహి నిక్ఖన్తజివ్హాయ థుల్లచ్చయమేవ. యది పన బహి జివ్హాయ పలివేఠేత్వా అన్తోముఖం పవేసేతి, పారాజికమేవ. యది పన దన్తా సుఫుసితా, అన్తోముఖే ఓకాసో నత్థి, దన్తా చ బహి ఓట్ఠమంసేన పటిచ్ఛన్నా, తత్థ వాతేన అసమ్ఫుట్ఠం అల్లోకాసం తిలఫలమత్తమ్పి పవేసేన్తస్స పారాజికమేవ. ఉప్పాటితే పన ఓట్ఠమంసే దన్తేసుయేవ ఉపక్కమన్తస్స థుల్లచ్చయం. యోపి దన్తో బహి నిక్ఖమన్తో తిట్ఠతి, న సక్కా ఓట్ఠేహి పిదహితుం, తత్థాపి ఏసేవ నయో.

వేదనాయ అట్టో పీళితో **వేదనాట్టో. ఉమ్మత్తకో**తి చేత్థ పిత్తుమ్మత్తకో అధిప్పేతోతి ఆహ ‘‘**యో పిత్తవసేనా**’’తిఆది. **పిత్తవసేనా**తి బద్ధపిత్తవసేన. తస్మిఞ్హి బద్ధపిత్తే పిత్తకోసతో చలిత్వా బహి నిక్ఖమన్తే సత్తా ఉమ్మత్తకా హోన్తి, విపల్లత్థసఞ్ఞా హిరోత్తప్పం ఛడ్డేత్వా అసారుప్పచరియం చరన్తి, లహుకగరుకాని సిక్ఖాపదాని మద్దన్తాపి న జానన్తి, భేసజ్జకిరియాయపి అతేకిచ్ఛా హోన్తి, ఏవరూపస్స ఉమ్మత్తకస్స అనాపత్తి. అబద్ధపిత్తం పన లోహితం వియ సబ్బఙ్గగతం, తమ్హి కుపితే సత్తానం కణ్డుకచ్ఛుసరీరకమ్పాదీని హోన్తి, తాని భేసజ్జకిరియాయ వూపసమన్తి. తేన వుత్తం “బద్ధపిత్తవసేనా”తి. **ఖిత్తచిత్తో** నామ విస్సట్ఠచిత్తో యక్ఖుమ్మత్తకో వుచ్చతీతి ఆహ ‘‘**యక్ఖేహి కతచిత్తవిక్ఖేపో ఖిత్తచిత్తో**’’తి. యక్ఖా కిర భేరవాని ఆరమ్మణాని దస్సేత్వా ముఖేన హత్థం పవేసేత్వా, హదయరూపం వా మద్దన్తా సత్తే విక్ఖిత్తచిత్తే విపల్లత్థసఞ్ఞే కరోన్తి, ఏవరూపస్స ఖిత్తచిత్తస్స అనాపత్తి. తేసం పన ఉభిన్నం అయం విసేసో – పిత్తుమ్మత్తకో నిచ్చమేవ ఉమ్మత్తకో హోతి, పకతిసఞ్ఞం న లభతి. యక్ఖుమ్మత్తకో అన్తరన్తరా పకతిసఞ్ఞం పటిలభతి. ఇధ పన పిత్తుమ్మత్తకో వా హోతు, యక్ఖుమ్మత్తకో వా, యో సబ్బసో ముట్ఠస్సతి కిఞ్చి న జానాతి, అగ్గిమ్పి సువణ్ణమ్పి గూథమ్పి చన్దనమ్పి ఏకసదిసం మద్దన్తోవ విచరతి, ఏవరూపస్స అనాపత్తి. అన్తరన్తరా పకతిసఞ్ఞం పటిలభిత్వా ఞత్వా కరోన్తస్స పన ఆపత్తియేవ. తేనాహ ‘‘**ద్విన్నమ్పి చ ఏతేస**’’న్తిఆది.

అధిమత్తవేదనాయాతి అధికప్పమాణాయ దుక్ఖవేదనాయ. ఆదికమ్మే నియుత్తో **ఆదికమ్మికో**, యో చ ఆదికమ్మే నియుత్తో, సో తస్మిం కమ్మే ఆదిభూతో హోతీతి ఆహ ‘‘**యో**’’తిఆది. ఇధ పన సుదిన్నత్థేరో ఆదికమ్మికో, తస్స అనాపత్తి. అవసేసానం మక్కటిసమణవజ్జిపుత్తకాదీనం ఆపత్తియేవ. **పటిపాదనం** సమ్పాదనం. కరోన్తోయేవ హి తం ఆపజ్జతీతి **కిరియం**. ఇదం (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౬౬) పన యేభుయ్యవసేన వుత్తం మేథునధమ్మే పరూపక్కమే సతి సాదియన్తస్స అకిరియసముట్ఠానభావతో. మేథునప్పటిసంయుత్తాయ హి కామసఞ్ఞాయ అభావేన ముచ్చనతో **సఞ్ఞావిమోక్ఖం**. “అనాపత్తి అజానన్తస్స, అసాదియన్తస్సా”తి (పారా॰ ౬౬) హి వుత్తం. మేథునచిత్తేనేవ నం ఆపజ్జతి, న వినా చిత్తేనాతి **సచిత్తకం**. రాగవసేనేవ ఆపజ్జితబ్బతో **లోకవజ్జం**. కాయద్వారేనేవ సముట్ఠానతో **కాయకమ్మం**. చిత్తం పనేత్థ అఙ్గమత్తం హోతి , న తస్స వసేన కమ్మభావో లబ్భతి. లోభచిత్తేనేవ ఆపజ్జితబ్బతో **అకుసలచిత్తం**. సుఖసమఙ్గీ వా ఉపేక్ఖాసమఙ్గీ వా ఆపజ్జతీతి ద్వి**వేదనం**. నను సముట్ఠానాదీని ఆపత్తియా హోన్తి, న సిక్ఖాపదస్స, అథ కస్మా సిక్ఖాపదస్స సముట్ఠానాదీని వుత్తానీతి ఆహ ‘‘**ఇమాని చ సముట్ఠానాదీని నామా**’’తిఆది. **ఆపత్తియా హోన్తీ**తి అజ్ఝాచారస్స హోన్తి.

ముననతో అనుమునతో **ముతి**, ఞాణం, తం ఏతస్స అత్థీతి **ముతిమా**, ఞాణవాతి అత్థో.

పఠమపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియపారాజికవణ్ణనా

ఏత్థాతి ఏతేసు ద్వీసు. ఏకకుటికాదిభేదో సబ్బోపి గామోతి వేదితబ్బోతి సమ్బన్ధో. తత్థ **ఏకకుటికాదిభేదోతి** యస్మిం గామే ఏకా ఏవ కుటి ఏకం గేహం సేయ్యథాపి మలయజనపదే, అయం **ఏకకుటికో** గామో నామ. **ఆదిసద్దేన** "ద్వికుటికోపి గామో, తికుటికోపి గామో, చతుక్కుటికోపి గామో"తి (పారా॰ ౯౨) వుత్తప్పభేదం సఙ్గణ్హాతి. అభినవనివిట్ఠో ఏకకుటికాదిగామో పన యావ మనుస్సా పవిసిత్వా వాసం న కప్పేన్తి, తావ గామసఙ్ఖం న గచ్ఛతి. కింభూతోతి ఆహ "**పరిక్ఖిత్తో వా**"తిఆది. తత్థ **పరిక్ఖిత్తో** నామ ఇట్ఠకపాకారం ఆదిం కత్వా అన్తమసో కణ్టకసాఖాహిపి పరిక్ఖిత్తో. తబ్బిపరీతో **అపరిక్ఖిత్తో**. **అమనుస్సో** నామ యో సబ్బసో వా మనుస్సానం అభావేన యక్ఖపరిగ్గహభూతో, యతో వా మనుస్సా కేనచి కరణీయేన పునపి ఆగన్తుకామా ఏవ అపక్కన్తా, యతో పన నిరపేక్ఖా హుత్వా పక్కమన్తి, సో గామసఙ్ఖం న గచ్ఛతి. న కేవలం ఏకకుటికాదిభేదోవాతి ఆహ "**అన్తమసో**"తిఆది. **యో కోచి సత్థోపీతి** జఙ్ఘసత్థసకటసత్థాదీసు యో కోచి సత్థోపి. ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే నిగమనగరాని వియ గామగ్గహణేనేవ గాముపచారోపి సఙ్గహితోతి ఆహ "**ఠపేత్వా గామఞ్చ గాముపచారఞ్చా**"తి. అఞ్ఞథా పన మాతికాయ అనవసేసతో అవహారట్ఠానపరిగ్గహో కతో నామ న హోతి, న చ బుద్ధా సావసేసం పారాజికం పఞ్ఞాపేన్తి.

తత్థాతి తేసు గామగాముపచారేసు. **ద్వారేతి** నిబ్బకోసస్స ఉదకపతనట్ఠానతో అబ్భన్తరే. **అన్తోగేహేతి** పముఖస్స అబ్భన్తరే. **కతపరిక్ఖేపోతి** పాకారవతిఆదీహి కతపరిక్ఖేపో. సుప్పపతనాదిపరిచ్ఛేదో పనేత్థ అపరిక్ఖిత్తఘరం సన్ధాయ వుత్తో. న కేవలం ఘరస్స పురతో, అథ ఖో సమన్తతో తత్తకోవ పరిచ్ఛేదో ఘరూపచారో నామాతి గహేతబ్బం. "**పురతో**"తిఆదికం పన లోకియేహి తథాకరణతో వుత్తం. **థామమజ్ఝిమస్సాతి** మజ్ఝిమథామస్స, నేవ అప్పథామస్స, న మహాథామస్సాతి వుత్తం హోతి. "**యథా తరుణమనుస్సా**"తిఆదినా యథా మాతుగామో కాకే ఉడ్డాపేన్తో ఉజుకమేవ హత్థం ఉక్ఖిపిత్వా లేడ్డుం ఖిపతి, యథా చ ఉదకుక్ఖేపే ఉదకం ఖిపన్తి, ఏవం ఖిత్తస్స లేడ్డుస్స పతితట్ఠానం పటిక్ఖిపతి. **పవత్తిత్వాతి** లుఠిత్వా, పరివత్తిత్వాతి వుత్తం హోతి. **తస్స సచే ద్వే ఇన్దఖీలా హోన్తీతి** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౯౨) తస్స పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స సచే అనురాధపురస్సేవ ద్వే ఉమ్మారా హోన్తి. యస్స పన ఏకో, తస్స గామద్వారబాహానం వేమజ్ఝే ఠితస్స లేడ్డుపాతబ్భన్తరం **గాముపచారో** నామ. యత్ర పన ఇన్దఖీలో నత్థి, తత్ర గామద్వారబాహానం వేమజ్ఝం. యత్ర ద్వారబాహాపి నత్థి, తత్థ ఉభోసు పస్సేసు వతియా వా పాకారస్స వా కోటివేమజ్ఝంవ ఇన్దఖీలట్ఠానియత్తా ఇన్దఖీలోతి గహేతబ్బం. యో పన గామో పుబ్బే మహా హుత్వా పచ్ఛా కులేసు నట్ఠేసు అప్పకో హోతి, సో ఘరూపచారతో లేడ్డుపాతేనేవ పరిచ్ఛిన్దితబ్బో. పురిమపరిచ్ఛేదో పనస్స పరిక్ఖిత్తస్సాపి అపరిక్ఖిత్తస్సాపి అప్పమాణమేవాతి. నను చేతం అపరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారదస్సనం పదభాజనేన విరుద్ధమివ దిస్సతి. తత్థ హి "గాముపచారో నామ పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఇన్దఖీలే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో"తి (పారా॰ ౯౨) వత్వా "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో"తి (పారా॰ ౯౨) ఏత్తకమేవ వుత్తం, న పన తం లేడ్డుపాతం గామసఙ్ఖేపం కత్వా తతో పరం గాముపచారోతి వుత్తోతి ఆహ "**పదభాజనేపి హి ఇమినావ నయేన అత్థో వేదితబ్బో**"తి.

అయమేత్థ అధిప్పాయో – ఇధ గామో నామ దువిధో హోతి పరిక్ఖిత్తో చ అపరిక్ఖిత్తో చ (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౯౨). తత్ర పరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపోయేవ పరిచ్ఛేదో. తస్మా తస్స విసుం పరిచ్ఛేదం అవత్వా "గాముపచారో నామ పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఇన్దఖీలే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో"తి పాళియం వుత్తం. అపరిక్ఖిత్తస్స పన గామస్స గామపరిచ్ఛేదో వత్తబ్బో. తస్మా తస్స గామస్స గామపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స

లేడ్డుపాతో”తి (పారా॰ ౯౨) వుత్తం. గామపరిచ్ఛేదే చ దస్సితే గామూపచారలక్ఖణం పుబ్బే వుత్తనయేనేవ సక్కా ఞాతున్తి పున “తత్థ ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో”తి న వుత్తం, అత్థో పన తత్థాపి అయమేవ యథావుత్తోతి. యో పన ఘరూపచారే ఠితస్స లేడ్డుపాతంయేవ “గామూపచారో”తి వదతి, తస్స ఘరూపచారో “గామో”తి ఆపజ్జతి. తతో ఘరం ఘరూపచారో, గామో గామూపచారోతి ఏస విభాగో సఙ్కరీయతి. అసంకరతో చేత్థ వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో. తస్మా పాళిఞ్చ అట్ఠకథఞ్చ సంసన్దిత్వా వుత్తనయేనేవేత్థ గామో, గామూపచారో చ వేదితబ్బోతి.

తత్థాతి తేసు ద్వీసు ఉపచారేసు. య్వాయం ఉపచారో దస్సితోతి సమ్బన్ధో. **వికాలే గామప్పవేసనాదీసూతి** ఏత్థ **ఆది**సద్దేన అసంకచ్చికాగామప్పవేసనం (పాచి॰ ౧౨౨౫) సఙ్గణ్హాతి. యో పన పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారో వుత్తో, సో న కత్థచి వినయపిటకే ఉపయోగం గతో. కేవలం అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపోకాసతో అపరో ఏకో లేడ్డుపాతో గామూపచారో నామాతి ఞాపనత్థం వుత్తో. ఏవం వుత్తే హి ఞాయతి “పరిక్ఖిత్తస్సాపి చే గామస్స ఏకో లేడ్డుపాతో కప్పియభూమి సమానో ఉపచారోతి వుత్తో, పగేవ అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపోకాసతో ఏకో”తి. **ఇమేసం పరిచ్ఛేదదస్సనత్థన్తి** ఇమేసం గామారఞ్ఞానం పరిచ్ఛేదదస్సనత్థం **వుత్తా** అట్ఠకథాయం. **పారాజికవత్థున్తి** పాదగ్ఘనకం. **అవహరన్తస్సాతి** గణ్హన్తస్స.

అదిన్నన్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౯౨) దన్తపోనసిక్ఖాపదే అత్తనో సన్తకమ్పి అప్పటిగ్గహితకం కప్పియం అజ్ఝోహరణీయం వుచ్చతి, ఇధ పన యం కిఞ్చి పరపరిగ్గహితం ససామికం భణ్డం, తదేతం తేహి సామికేహి కాయేన వా వాచాయ వా న దిన్నన్తి అదిన్నం. అవహారప్పహోనకమేవ పన దస్సేతుం **‘‘అఞ్ఞస్స మనుస్సజాతికస్స సన్తక’’న్తి** వుత్తం. సఙ్ఖాసద్దస్సేవ త-కారేన వడ్ఢేత్వా వుత్తత్తా **‘‘సఙ్ఖా సఙ్ఖాతన్తి అత్థతో ఏక’’న్తి** వుత్తం. తత్థ **అత్థతో ఏకన్తి** పదత్థతో ఏకం, అనత్థన్తరన్తి వుత్తం హోతి. **కోట్ఠాసస్సేతం నామం** భాగతో సఙ్ఖాయతి ఉపట్ఠాతీతి కత్వా. **పపఞ్చసఙ్ఖాతి** సత్తానం సంసారే పపఞ్చేన్తి చిరాయన్తీతి **పపఞ్చా,** తణ్హామానదిట్ఠియో, యస్స వా ఉప్పన్నా, తం “రత్తో”తి వా “మత్తో”తి వా “మిచ్ఛాదిట్ఠినివిట్ఠో”తి వా పపఞ్చేన్తి బ్యఞ్జేన్తీతి **పపఞ్చా, సఙ్ఖా** వుచ్చతి కోట్ఠాసో, పపఞ్చావ సఙ్ఖా **పపఞ్చసఙ్ఖా,** పపఞ్చకోట్ఠాసాతి అత్థో, తణ్హామానదిట్ఠియోతి వుత్తం హోతి. **థేయ్యచిత్తసఙ్ఖాతోతి** “థేయ్యచిత్తో”తి కథితో. **ఏకో చిత్తకోట్ఠాసోతి** విస్సాసతావకాలికాదిగ్గాహవసప్పవత్తఅథేయ్యచిత్తకోట్ఠాసతో అఞ్ఞో చిత్తకోట్ఠాసో. **థేయ్యసఙ్ఖాతేనాతి** థేయ్యభూతచిత్తకోట్ఠాసేన. యది ఏవం అథ కస్మా ఏతస్స విభఙ్గే “థేయ్యచిత్తో అవహరణచిత్తో”తి (పారా॰ ౯౨) వుత్తన్తి ఆహ **‘‘యో చా’’**తిఆది. **బ్యఞ్జనం అనాదియిత్వాతి** బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వాతి అత్థో, సద్దత్థమనపేక్ఖిత్వాతి వుత్తం హోతి. **అత్థమేవాతి** భావత్థమేవ.

తే పన అవహారాతి తే పఞ్చవీసతి అవహారా. సవిఞ్ఞాణకావిఞ్ఞాణకవసేన నానావిధో భణ్డో ఏతస్స పఞ్చకస్సాతి **నానాభణ్డం,** పఞ్చన్నం అవహారానం సమూహో **పఞ్చకం,** పఞ్చపరిమాణమస్సాతి వా **పఞ్చకం,** నానాభణ్డమేవ పఞ్చకం **నానాభణ్డపఞ్చకం.** సవిఞ్ఞాణకవసేన ఏకో భణ్డో ఏతస్సాతి **ఏకభణ్డం.** సేసం వుత్తనయమేవ. సాహత్థికోవ పఞ్చకం **సాహత్థికపఞ్చకం.** ఆదిపదవసేన చేతం నామం కుసలాదిత్తికస్స కుసలత్తికవోహారో వియ. తస్మా సాహత్థికాదిపఞ్చకన్తి అత్థతో దట్ఠబ్బం. ఏస నయో సేసేసు పఞ్చకద్వయేసు. **ఏతస్సేవాతి** “ఆదియేయ్యా”తి ఏతస్సేవ మాతికాపదస్స. **ఇమేసం పదానం వసేనాతి** ఇమేసం పఞ్చన్నం పదానం వసేన. ఏత్థ చ పఠమపదం అభియోగవసేన వుత్తం, దుతియపదం అఞ్ఞేసం భణ్డం హరన్తస్స గచ్ఛతో వసేన, తతియపదం ఉపనిక్ఖిత్తభణ్డవసేన, చతుత్థం సవిఞ్ఞాణకవసేన, పఞ్చమం థలే నిక్ఖిత్తాదివసేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

ఇదాని నేసం అత్థయోజనం దస్సేతుం “**తత్థా**”తిఆదిమాహ. తత్థ **తత్థాతి** తేసు ద్వీసు పఞ్చకేసు. **ఇతరన్తి** ఏకభణ్డపఞ్చకం. **ఆరామన్తి** పుప్ఫారామఫలారామం. **అభియుఞ్జతీతి** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦౨) పరసన్తకం “మమ సన్తకోవ అయ”న్తి ముసా భణిత్వా అభియుఞ్జతి చోదేతి, అట్టం కరోతీతి అత్థో. సమ్పజానముసావాదేపి అదిన్నాదానస్స పుబ్బపయోగత్తా దుక్కటన్తి ఆహ “**ఆపత్తి దుక్కటస్సా**”తి, దుక్కటసఙ్ఖాతా ఆపత్తి భవేయ్యాతి అత్థో. అథ వా దుక్కటసఙ్ఖాతస్స వీతిక్కమస్స ఆపజ్జనన్తి అత్థో. ఏస నయో “ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తిఆదీసు. **సామికస్స విమతిం ఉప్పాదేతీతి** వినిచ్ఛయకుసలతాయ, బలవనిస్సితాదిభావేన వా ఆరామసామికస్స సంసయం జనేతి. కథం? తఞ్హి తథా వినిచ్ఛయప్పసుతం దిస్వా సామికో చిన్తేతి “సక్ఖిస్సామి ను ఖో అహం ఇమం ఆరామం అత్తనో కాతుం, న సక్ఖిస్సామి ను ఖో”తి. ఏవం తస్స విమతి ఉప్పజ్జమానా తేన ఉప్పాదితా హోతి. **ధురం నిక్ఖిపతీతి** యదా పన సామికో “అయం థద్ధో కక్ఖళో జీవితబ్రహ్మచరియన్తరాయమ్పి మే కరేయ్య, అలం దాని మయ్హం ఇమినా ఆరామేనా”తి ధురం నిక్ఖిపతి, ఉస్సాహం ఠపేతి, అత్తనో సన్తకకరణే నిరుస్సాహో హోతీతి అత్థో. **ఆపత్తి పారాజికస్స** సచే సయమ్పి కతధురనిక్ఖేపో చాతి అధిప్పాయో. అథ పన సామికేన ధురే నిక్ఖిత్తేపి అభియుఞ్జకో ధురం అనిక్ఖిపిత్వావ “ఇమం సుట్ఠు పీళేత్వా మమ ఆణాపవత్తిం దస్సేత్వా కిఞ్కారప్పటిస్సావిభావే ఠపేత్వా దస్సామీ”తి దాతబ్బభావే సఉస్సాహో, రక్ఖతి తావ. అథాపి అభియుఞ్జకో అచ్ఛిన్దిత్వా “న దాని ఇమం ఇమస్స దస్సామీ”తి ధురం నిక్ఖిపతి, సామికో పన ధురం న నిక్ఖిపతి, పక్ఖం పరియేసతి, కాలం ఆగమేతి, “లజ్జిపరిసం తావ లభామి, పచ్ఛా జానిస్సామీ”తి గహణేయేవ సఉస్సాహో హోతి, రక్ఖతియేవ. యదా పన “సోపి న దస్సామీ”తి, “సామికోపి న లచ్ఛామీ”తి ఏవం ఉభో ధురం నిక్ఖిపన్తి, తదా అభియుఞ్జకస్స పారాజికం.

అఞ్ఞస్స భణ్డం హరన్తోతి వేతనేన వా మిత్తభావేన వా అఞ్ఞస్స భణ్డం హరన్తో. **సీసే భారన్తి** సీసే ఠితభారం. సీసస్స తావ పురిమగలే గలవాటకో, పిట్ఠిగలే కేసఞ్చి కేసన్తే ఆవట్టో హోతి, గలస్సేవ ఉభోసు పస్సేసు కేసఞ్చి కేసా ఓరుయ్హ జాయన్తి, యే “కణ్ణచూళికా”తి వుచ్చన్తి, తేసం అధోభాగో చాతి అయం హేట్ఠిమకో పరిచ్ఛేదో, తతో ఉపరి **సీసం,** ఏత్థన్తరే ఠితభారన్తి వుత్తం హోతి. **ఖన్ధం ఓరోపేతీతి** ఉభోసు పస్సేసు కణ్ణచూళికాహి పట్ఠాయ హేట్ఠా, కప్పరేహి పట్ఠాయ ఉపరి, పిట్ఠిగలావట్టతో చ గలవాటకతో చ పట్ఠాయ హేట్ఠా, పిట్ఠివేమజ్ఝావట్టతో చ ఉరపరిచ్ఛేదమజ్ఝే, హదయావాటకతో చ పట్ఠాయ ఉపరి **ఖన్ధో,** తం ఓరోపేతి.

అయం పనేత్థ వినిచ్ఛయో – యో భిక్ఖు “ఇదం గహేత్వా ఏత్థ యాహీ”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦౧) సామికేహి అనాణత్తో సయమేవ “మయ్హం ఇదం నామ దేథ, అహం వో భణ్డం వహామీ”తి తేసం భణ్డం సీసేన ఆదాయ గచ్ఛన్తో థేయ్యచిత్తేన తం భణ్డం ఆమసతి, దుక్కటం. యథావుత్తసీసపరిచ్ఛేదం అనతిక్కమన్తోవ ఇతో చితో చ ఘంసన్తో సారేతిపి పచ్చాసారేతిపి, థుల్లచ్చయం. ఖన్ధం ఓరోపితమత్తే కిఞ్చాపి సామికానం “వహతూ”తి చిత్తం అత్థి, తేహి పన అనాణత్తత్తా పారాజికం. ఖన్ధం పన అనోరోపేత్వాపి సీసతో కేసగ్గమత్తమ్పి చావేన్తస్స పారాజికం. యమకభారస్స పన ఏకో భాగో సీసే పతిట్ఠాతి, ఏకో పిట్ఠియం, తత్థ ద్విన్నం ఠానానం వసేన వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో. అయం పన సుద్ధసీసభారస్సేవ వసేన వుత్తో. యో చాయం సీసభారే వుత్తో, ఖన్ధభారాదీసుపి అయమేవ వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో.

ఉపనిక్ఖిత్తం భణ్డన్తి సఙ్గోపనత్థాయ అత్తనో హత్థే పరేహి ఠపితభణ్డం. అహం న గణ్హామీతి సమ్బన్ధో. అతీతత్థే చేతం వత్తమానవచనం, నాహం గహేసిన్తి అత్థో. **దుక్కటం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౧౧) సమ్పజానముసావాదేపి అదిన్నాదానస్స పుబ్బపయోగత్తా. “కిం తుమ్హే భణథ, నేవిదం మయ్హం అనురూపం, న తుమ్హాక”న్తిఆదీని వదన్తస్సాపి దుక్కటమేవ.

సామికస్స విమతిం ఉప్పాదేతీతి "రహో మయా ఏతస్స హత్థే ఠపితం, న అఞ్ఞో కోచి జానాతి, దస్సతి ను ఖో మే, నో"తి సామికస్స విమతిం ఉప్పాదేతి. **ధురం నిక్ఖిపతీ**తి తస్స ఫరుసాదిభావం దిస్వా ఉస్సాహం ఠపేతి. తత్ర సచాయం భిక్ఖు "కిలమేత్వా నం దస్సామీ"తి దానే సఉస్సాహో, రక్ఖతి తావ. సచే సో దానే నిరుస్సాహో, భణ్డసామికో పన గహణే సఉస్సాహో, రక్ఖతేవ. యది పన సో తస్మిం దానే నిరుస్సాహో, భణ్డసామికోపి "న మయ్హం దస్సతీ"తి ధురం నిక్ఖిపతి, ఏవం ఉభిన్నం ధురనిక్ఖేపేన భిక్ఖునో పారాజికం. యదిపి ముఖేన "దస్సామీ"తి వదతి, చిత్తేన పన అదాతుకామో, ఏవమ్పి సామికస్స ధురనిక్ఖేపేన భిక్ఖునో పారాజికం.

సహభణ్డహారకం నేస్సామీతి "సహభణ్డహారకం భణ్డం నేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా. **పఠమం పాదం అతిక్కామేతీ**తి భణ్డహారకం తజ్జేత్వా తస్స గమనపథం వారేత్వా అత్తనా రుచితమగ్గం ఏకపాదం అతిక్కామేతి. **థలట్ఠ**న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౯౩) థలే నిక్ఖిత్తం, భూమితలే వా పాసాణపబ్బతతలాదీసు వా యత్థ కత్థచి పటిచ్ఛన్నే వా అప్పటిచ్ఛన్నే వా ఠపితన్తి అత్థో. **ఫన్దాపేతి, థుల్లచ్చయ**న్తి యో ఫన్దాపేతి , తస్స పయోగే పయోగే థుల్లచ్చయం, ఆమసనే దుక్కటం, ఫన్దాపనే థుల్లచ్చయఞ్చ విసుం విసుం థేయ్యచిత్తేన ఆమసనఫన్దాపనపయోగే కరోన్తస్సేవ హోతి. "ఏకపయోగేన గణ్హన్తస్స పన ఉద్ధారే పారాజికమేవ, న దుక్కటథుల్లచ్చయానీ"తి వదన్తి. **ఠానాతి** ఠితట్ఠానతో. సచే తం థలట్ఠం రాసికతం హోతి, అన్తోకుమ్భియం భాజనగతకరణముట్ఠిచ్ఛేదనవినిచ్ఛయేన వినిచ్ఛినితబ్బం. సచే ఏకాబద్ధం సిలేసనియ్యాసాది, పక్కమధుఫాణితవినిచ్ఛయేన వినిచ్ఛినితబ్బం. సచే గరుకం హోతి భారబద్ధం లోహపిణ్డితేలమధుఘటాది వా, కుమ్భియం ఠానాచావనవినిచ్ఛయేన వినిచ్ఛినితబ్బం. సఙ్ఖలికాబద్ధస్స చ ఠానభేదో సల్లక్ఖేతబ్బో. పత్థరిత్వా ఠపితం పన పావారత్థరణకటసారకాదిం ఉజుకం గహేత్వా ఆకడ్ఢతి, పారిమన్తే ఓరిమన్తేన ఫుట్ఠోకాసం అతిక్కన్తే పారాజికం. తథేవ గహేత్వా పరతో పేల్లతి, పారిమన్తే ఫుట్ఠోకాసం ఓరిమన్తే అతిక్కన్తే పారాజికం. వామతో వా దక్ఖిణతో వా అపనామేన్తస్స వామన్తేన వా దక్ఖిణన్తేన వా ఫుట్ఠోకాసం దక్ఖిణన్తే వా వామన్తే వా అతిక్కన్తే పారాజికం. వేఠేత్వా ఉద్ధరతి, కేసగ్గమత్తం ఆకాసగతం కరోన్తస్స పారాజికం.

సకో హత్థో **సహత్థో,** తేన నిబ్బత్తో, తస్స వా సమ్బన్ధీతి **సాహత్థికో,** అవహారో. ఆణాపనం **ఆణత్తి,** తాయ ఆణత్తియా నిబ్బత్తో అవహారో **ఆణత్తికో**. నిస్సజ్జనం **నిస్సగ్గో**, సుఙ్కఘాతట్ఠానే, పరికప్పితోకాసే చ ఠత్వా భణ్డస్స బహి నిపాతనం, నిస్సగ్గోవ **నిస్సగ్గియో.** కిరియాసిద్ధితో పురేతరమేవ పారాజికాపత్తిసఙ్ఖాతం అత్థం సాధేతీతి **అత్థసాధకో**. ధురస్స ఆలయసఙ్ఖాతస్స భారస్స నిక్ఖిపనం పరిచ్చజనం నిరుస్సాహభావాపజ్జనం **ధురనిక్ఖేపో**. ఇదాని బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వా తేసం అత్థమత్తమేవ దస్సేన్తో **''తత్థ సాహత్థికో నామా''**తిఆదిమాహ. **సహత్థాతి** సహత్థేన. కరణత్థే హి ఇదం నిస్సక్కవచనం. **''అసుకస్స భణ్డం అవహరా''తి అఞ్ఞం ఆణాపేతీ**తి ఏత్థాపి ఆణత్తిక్ఖణే ఏవ ఆపత్తి దట్ఠబ్బా. యది ఏవం ఇమస్స, అత్థసాధకస్స చ కో విసేసోతి? తం ఖణం ఏవ గహణే నియుఞ్జనం ఆణత్తికపయోగో, కాలన్తరేన గహణత్థం నియోగో అత్థసాధకోతి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౯౨; వి॰ వి॰ టీ॰ ౧.౯౨) అయమేతేసం విసేసోతి. తేనేవాహ **''అసుకస్స భణ్డం యదా సక్కోసి, తదా తం అవహరాతి ఆణాపేతీ''**తి.

సుఙ్కఘాతపరికప్పితోకాసానన్తి సుఙ్కఘాతఞ్చ పరికప్పితోకాసో చ సుఙ్కఘాతపరికప్పితోకాసా, తేసం. తత్థ **సుఙ్కఘాత**న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౧౩) రుక్ఖపబ్బతాదిసఞ్ఞాణేన నియమితస్స సుఙ్కట్ఠానస్సేతం అధివచనం. తఞ్హి యస్మా తతో రాజదేయ్యభాగం సుఙ్కం అదత్వా నీహరన్తా రఞ్ఞో సుఙ్కం హనన్తి వినాసేన్తి, తస్మా "సుఙ్కఘాత"న్తి వుత్తం.

కోచి పరపరివేణాదీని పవిట్ఠో కిఞ్చి లోభనేయ్యభణ్డం దిస్వా ద్వారప్పముఖాదివసేన యం ఠానం “సచే మం ఏత్థన్తరే పస్సిస్సన్తి, దట్ఠుకామతాయ గహేత్వా విచరన్తో వియ దస్సామి, నో చే పస్సిస్సన్తి, హరిస్సామీ”తి పరికప్పేతి, అయం **పరికప్పితోకాసో. ఆణత్తిక్ఖణేయేవ పారాజికన్తి** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౨౧) అత్థసాధకచేతనాక్ఖణేయేవ పారాజికం. సచేపి అవహారకో సట్ఠివస్సాతిక్కమేనపి తం భణ్డం అవహరతి, ఆణాపకో చ అన్తరాయేవ కాలం కరోతి, హీనాయ వా ఆవత్తతి, అస్సమణోవ హుత్వా కాలం వా కరిస్సతి, హీనాయ వా ఆవత్తిస్సతి, అవహారకస్స పన అవహారక్ఖణేయేవ పారాజికం. **పాదగ్ఘనకతేలన్తి** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౯౪) ఏత్థ **పాదో** నామ కహాపణస్స చతుత్థో భాగో, తం అగ్ఘతీతి **పాదగ్ఘనకం,** పాదగ్ఘనకఞ్చ తం తేలఞ్చాతి **పాదగ్ఘనకతేలం**. ఉపాహనా ఆది యేసం వత్థూనం తాని **ఉపాహనాదీని. ఆది**సద్దేన దుకూలసాటకచమ్మక్ఖణ్డాదీనం గహణం. **పక్ఖిపతీతి** థేయ్యచిత్తేన పక్ఖిపతి. తేనాహ **“హత్థతో ముత్తమత్తేయేవ పారాజిక”**న్తి సచే పన అత్తనోపి కుమ్భియం అఞ్ఞో సప్పిం వా తేలం వా ఆకిరతి, తత్ర చాయం థేయ్యచిత్తేన తేలపివనకం భణ్డం పక్ఖిపతి, వుత్తనయేనేవ పారాజికం.

కాయేన వా వాచాయ వా పయుఞ్జనం ఆణాపనం **పయోగో,** ఆణత్తస్స భణ్డగ్గహణతో పుబ్బత్తా **పుబ్బో,** ఇతి పుబ్బో చ సో పయోగో చాతి **పుబ్బపయోగో**. పయోగేన సహ వత్తమానో అవహారో **సహపయోగో**. సమం ఏకీ హుత్వా విదహిత్వా మన్తేత్వా అవహరణం **సంవిధావహారో,** అఞ్ఞమఞ్ఞం సఞ్ఞుప్పత్తియా కతావహారోతి వుత్తం హోతి. పుబ్బణ్హాదికాలపరిచ్ఛేదేన సఞ్జాననం **సఙ్కేతో,** తస్స కమ్మం **సఙ్కేతకమ్మం.** నిమిత్తస్స కమ్మం **నిమిత్తకమ్మం,** సఞ్ఞుప్పాదనత్థం కస్సచి నిమిత్తస్స కరణన్తి అత్థో. **తత్థాతి** యథావుత్తేసు పుబ్బపయోగాదీసు పఞ్చసు. **ఖిలాదీని సఙ్కామేత్వా ఖేత్తాదిగ్గహణవసేనాతి** ఖిలం, రజ్జుం, వతిం, మరియాదం వా పాకారం వా సఙ్కామేత్వా ఖేత్తగ్గహణవసేన, ఖిలం, రజ్జుం, వతిం, మరియాదం వా పాకారం వా సఙ్కామేత్వా వత్థుగ్గహణవసేన. సచే పన ద్వీహి ఖిలేహి గహేతబ్బం హోతి, పఠమే ఖిలే థుల్లచ్చయం, దుతియే పారాజికం (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦౪). సచే తీహి గహేతబ్బం హోతి, పఠమే దుక్కటం, దుతియే థుల్లచ్చయం, తతియే పారాజికం. ఏవం బహుకేసుపి అవసానే ద్వే ఠపేత్వా పురిమేహి దుక్కటం, అవసానే ద్విన్నం ఏకేన థుల్లచ్చయం , ఇతరేన పారాజికం. రజ్జుపసారణాదీసుపి ఏసేవ నయో. యం పన **సమన్తపాసాదికాయం** “తఞ్చ ఖో సామికానం ధురనిక్ఖేపేనా”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦౪) వుత్తం, తం “ఖేత్తం అభియుఞ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తిఆది (పారా॰ ౧౦౪) -అధికారే వుత్తత్తా అభియోగవసేన గహణం సన్ధాయాతి దట్ఠబ్బం. **సంవిదహిత్వాతి** ఏతస్సేవ వేవచనం. **సంమన్తయిత్వాతి** ఏకచ్ఛన్దతాయ ఏకజ్ఝాసయతాయ భణిత్వాతి అత్థో. ఇమస్మిం అవహారే అసమ్మోహత్థం **“ఏవం సంవిదహిత్వా గతేసు హీ”**తిఆదిమాహ. **సఞ్జాననకమ్మన్తి** పుబ్బణ్హాదికాలపరిచ్ఛేదవసేన సఞ్జాణకరణం. తేనాహ **“సచే హీ”**తిఆది.

ఏత్థ చ “పురేభత్తం అవహరా”తి వుత్తే (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౧౯) అజ్జ వా పురేభత్తం అవహరతు, స్వే వా, అనాగతే వా సంవచ్ఛరే, నత్థి విసఙ్కేతో, ఉభిన్నమ్పి పారాజికం. సచే పన “అజ్జ పురేభత్తం అవహరా”తి వుత్తే స్వే అవహరతి. “అజ్జా”తి నియమితం సఙ్కేతం అతిక్కమ్మ పచ్ఛా అవహటం హోతి. సచే “స్వే పురేభత్తం అవహరా”తి వుత్తే అజ్జ పురేభత్తం అవహరతి, “స్వే”తి నియమితం తం సఙ్కేతం అపత్వా పురే అవహటం హోతి, ఏవం అవహరన్తస్స అవహారకస్సేవ పారాజికం, మూలట్ఠస్స అనాపత్తి. “స్వేవ పురేభత్త”న్తి వుత్తే తదహేవ వా, స్వే పచ్ఛాభత్తం వా అవహరన్తోపి తంసఙ్కేతతో పురే చ పచ్ఛా చ అవహరతి. యో పన ఏవంఅకత్వా యథాపరిచ్ఛిన్నకాలమేవ అవహరతి, అయం **సఙ్కేతతో అపురే అపచ్ఛా తం అవహరతీతి** వేదితబ్బో. ఏస నయో పచ్ఛాభత్తరత్తిన్దివేసుపి, పురిమయామమజ్ఝిమయామపచ్ఛిమయామకాళజుణ్హమాసఉతుసంవచ్ఛరాదివసేనాపి ఏత్థ సఙ్కేతవిసఙ్కేతతా వేదితబ్బా.

పరభణ్డావహారసఞ్ఞుప్పాదస్స హేతుత్తా అక్ఖినిఖణాదీనేవ నిమిత్తన్తి **అక్ఖినిఖణాదినిమిత్తం,** తస్స కరణం **అక్ఖినిఖణాదినిమిత్తకరణం. ఆది**సద్దేన భముకుక్ఖేపసీసకమ్పనహత్థలఙ్ఘనపాణిప్పహారఅఙ్గులిఫోటనగీవున్నామనఉక్కాసనాదిఅనేకప్పకారం సఙ్గణ్హాతి. సేసమేత్థ సఙ్కేతకమ్మే వుత్తనయమేవ.

థేనో వుచ్చతి చోరో, తస్స భావో **థేయ్యం,** తేన అవహరణం **థేయ్యావహారో**. పసయ్హ అభిభవిత్వా అవహరణం **పసయ్హావహారో**. వత్థసుత్తాదికం పరిచ్ఛిజ్జ కప్పనం **పరికప్పో,** తేన అవహరణం **పరికప్పావహారో**. తిణపణ్ణాదీహి పటిచ్ఛన్నస్స అవహారో **పటిచ్ఛన్నావహారో**. కుసేన అవహారో **కుసావహారో**. **కూటమానకూటకహాపణాదీహీ**తి ఏత్థ **కూటమానం** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౯౩; పు॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧౮౮) నామ హదయభేదసిఖాభేదరజ్జుభేదవసేన తివిధం మానకూటం. తత్థ **హదయ**న్తి నాళిఆదిమానభాజనానం అబ్భన్తరం, తస్స భేదో ఛిద్దకరణం **హదయభేదో,** సో సప్పితేలాదిమిననకాలే లబ్భతి. తాని హి గణ్హన్తో హేట్ఠాఛిద్దేన మానేన "సణికం ఆసిఞ్చా"తి వత్వా అన్తోభాజనే బహుం పగ్ఘరాపేత్వా గణ్హాతి, దదన్తో చ ఛిద్దం పిధాయ సీఘం పూరేత్వా దేతి.

సిఖాభేదో పన తిలతణ్డులాదిమిననకాలే లబ్భతి. తాని హి గణ్హన్తో సణికం సిఖం ఉస్సాపేత్వా గణ్హాతి, దదన్తో వేగేన పూరేత్వా సిఖం ఛిన్దన్తో దేతి.

రజ్జుభేదో ఖేత్తవత్థుమిననకాలే లబ్భతి. ఖేత్తాదిం మినన్తా హి అమహన్తమ్పి మహన్తం కత్వా మినన్తి, మహన్తమ్పి అమహన్తం.

తమ్బకంసాదిమయో కూటో కహాపణో **కూటకహాపణో. ఆది**సద్దేన తులాకూటకంసకూటవఞ్చనాదిం సఙ్గణ్హాతి. తత్థ **తులాకూటం** రూపకూటం, అఙ్గకూటం, గహణకూటం, పటిచ్ఛన్నకూటన్తి చతుబ్బిధం హోతి. తత్థ **రూపకూటం** నామ ద్వే తులా సమరూపా కత్వా గణ్హన్తో మహతియా గణ్హాతి, దదన్తో ఖుద్దికాయ దేతి. **అఙ్గకూటం** నామ గణ్హన్తో పచ్ఛాభాగే హత్థేన తులం అక్కమతి, దదన్తో పుబ్బభాగే అక్కమతి. **గహణకూటం** నామ గణ్హన్తో మూలే రజ్జుం గణ్హాతి, దదన్తో అగ్గే. **పటిచ్ఛన్నకూటం** నామ తులం సుసిరం కత్వా అన్తో అయచుణ్ణం పక్ఖిపిత్వా గణ్హన్తో తం పచ్ఛాభాగే కరోతి, దదన్తో అగ్గభాగే.

కంసో వుచ్చతి సువణ్ణపాతి, తాయ వఞ్చనం **కంసకూటం.** కథం? ఏకం సువణ్ణపాతిం కత్వా అఞ్ఞా ద్వే తిస్సో లోహపాతియో సువణ్ణవణ్ణా కరోన్తి. తతో జనపదం గన్త్వా కిఞ్చిదేవ అడ్ఢం కులం పవిసిత్వా "సువణ్ణభాజనాని కిణాథా"తి వత్వా అగ్ఘే పుచ్ఛితే సమగ్ఘతరం దాతుకామా హోన్తి . తతో తేహి "కథం ఇమేసం సువణ్ణభావో జానితబ్బో"తి వుత్తే "వీమంసిత్వా గణ్హథా"తి సువణ్ణపాతిం పాసాణే ఘంసిత్వా సబ్బా పాతియో దత్వా గచ్ఛతి.

వఞ్చనం నామ తేహి తేహి ఉపాయేహి పరేసం వఞ్చనం. తత్రిదమేకం వత్థు – ఏకో కిర లుద్దకో మిగఞ్చ మిగపోతకఞ్చ గహేత్వా ఆగచ్ఛతి, తమేకో ధుత్తో "కిం భో మిగో అగ్ఘతి, కిం మిగపోతకో"తి ఆహ. "మిగో ద్వే కహాపణే, మిగపోతకో ఏక"న్తి వుత్తే ఏకం కహాపణం దత్వా మిగపోతకం గహేత్వా థోకం గన్త్వా నివత్తేన్తో "న మే భో మిగపోతకేన అత్థో, మిగం మే దేహీ"తి ఆహ. "తేన హి ద్వే కహాపణే దేహీ"తి ఆహ. సో ఆహ "నను భో మయా పఠమం ఏకో కహాపణో దిన్నో"తి.

ఆమ దిన్నో, ఇమం మిగపోతకం గణ్హ, ఏవం నో చ కహాపణో , అయఞ్చ కహాపణగ్ఘనకో మిగపోతకోతి ద్వే కహాపణా భవిస్సన్తీతి. సో "కారణం వదతీ"తి సల్లక్ఖేత్వా మిగపోతకం గహేత్వా మిగం అదాసీతి.

పసయ్హాతి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౩౮) పరే అభిభుయ్య. గామం ఘాతేన్తీతి **గామఘాతకా,** గామం పహరన్తా చోరా, తే ఆది యేసం తే **గామఘాతకాదయో. ఆది**సద్దేన చేత్థ పన్థఘాతకాదీనం గహణం. **ఉద్ధారేయేవ పారాజిక**న్తి "సచే సాటకో భవిస్సతి, గణ్హిస్సామీ"తి పరికప్పస్స పవత్తత్తా, సాటకస్స చ తత్థ సబ్భావతో. **పదవారేన కారేతబ్బో**తి భూమియం అనిక్ఖిపిత్వావ వీమంసితత్తా వుత్తం. **భణ్డదేయ్య**న్తి యం పరస్స నట్ఠం, తస్స మూలం వా తదేవ వా భణ్డం దాతబ్బన్తి అత్థో.

తస్సాతి యో ఏవం పరికప్పేతి, తస్స. ఇమస్స "అవహారో హోతీ"తి ఇమినా సమ్బన్ధో.

పరేసన్తి కీళన్తానం, పవిసన్తానం వా పరేసం మనుస్సానం. **''పచ్ఛా గణ్హిస్సామీ''తి పంసునా వా పణ్ణేన వా పటిచ్ఛాదేతీ**తి "సచే ఇదానేవ ఓనమిత్వా గణ్హిస్సామి, 'కిం సమణో గణ్హాతీ'తి మం జానిత్వా విహేఠేయ్యుం పచ్ఛా గణ్హిస్సామీ"తి పంసునా వా పణ్ణేన వా పటిచ్ఛాదేతి. **ఉద్ధారో నత్థీ**తి ఠానాచావనం నత్థీతి అత్థో. **సామికా**తి అన్తోగామం పవిసితుకామా భణ్డసామికా మనుస్సా. **ఉద్ధారే**తి ఉద్ధరణే, ఠానాచావనేతి అత్థో . ఠానాచావనఞ్చేత్థ హేట్ఠా వుత్తనయానుసారేన వేదితబ్బం. **పవేసేతీ**తి ఠానాచావనవసేన పవేసేతి, హేట్ఠిమన్తేన ఫుట్ఠోకాసం కేసగ్గమత్తమ్పి ఉపరిమన్తేన అతిక్కామేన్తో పవేసేతీతి అత్థో.

సమగ్ఘతరన్తి అప్పగ్ఘతరం. **ఉద్ధటమత్తే అవహారో**తి సకభావప్పయోగస్స నిట్ఠాపితత్తా, న అత్థసాధకవసేన. **ఉద్ధారే రక్ఖతి** అత్తనో కోట్ఠాసే పాతేతుకామతాయ ఉద్ధటత్తా. ఏసేవ నయో **పాతనేపి రక్ఖతీ**తి ఏత్థాపి. **''ఉద్ధారేయేవ రక్ఖతీ''**తి ఇమినావ పాతనే న రక్ఖతీతి అత్థే సిద్ధేపి అత్థసాధకవసేన అత్థం దస్సేతుం **''తం ఉద్ధరిత్వా''**తిఆది వుత్తం. సచే పన ద్వీసుపి కోట్ఠాసేసు పతితదణ్డకే అదస్సనం గమేతి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౩౮), తతో అవసేసభిక్ఖూసు గతేసు ఇతరో "మయ్హం, భన్తే, దణ్డకో న పఞ్ఞాయతీ"తి, "మయ్హమ్పి, ఆవుసో, న పఞ్ఞాయతీ"తి, "కతమో పన, భన్తే, మయ్హం భాగో"తి. "అయం తుయ్హం భాగో"తి అత్తనో భాగం దస్సేతి. తస్మిం వివదిత్వా వా అవివదిత్వా వా తం గణ్హిత్వా గతే ఇతరో తస్స భాగం ఉద్ధరతి, ఉద్ధారే పారాజికం. సచేపి తేన "అహం మమ భాగం తుయ్హం న దేమి, త్వం పన అత్తనో భాగం ఞత్వా గణ్హా"తి వుత్తేపి "నాయం మమా"తి జానన్తోపి తస్సేవ భాగం గణ్హాతి, ఉద్ధారే పారాజికం. సచే పన ఇతరో "అయం తుయ్హం భాగో, అయం మయ్హం భాగోతి కిం ఇమినా వివాదేనా"తి చిన్తేత్వా "మయ్హం వా పత్తో హోతు, తుమ్హాకం వా, యో వరభాగో, తం తుమ్హే గణ్హథా"తి వదతి, దిన్నకం నామ గహితం హోతి, నత్థేత్థ అవహారో. సచే సో వివాదభీరుకో భిక్ఖు "యం తుయ్హం రుచ్చతి, తం గణ్హా"తి వుత్తో అత్తనో పత్తం వరభాగం ఠపేత్వా లామకంయేవ గహేత్వా గచ్ఛతి, తతో ఇతరస్స విచినితావసేసం గణ్హన్తస్సాపి అవహారో నత్థేవ. ఏవమిమాని పఞ్చ పఞ్చకాని సమోధానేత్వా ఇమే పఞ్చవీసతి అవహారా వేదితబ్బా. నిట్ఠితో "ఆదియేయ్యా"తి ఇమస్స పదస్స వినిచ్ఛయో. తేనాహ **''ఇతి యం వుత్తం...పే॰... యస్సత్థో పకాసితో హోతీ''**తి.

రాజానోతి కిఞ్చాపి అవిసేసేన వుత్తం, అపరాధానురూపం పన ఛేజ్జభేజ్జానుసాసకో పమాణభూతోవ ఇధాధిప్పేతోతి ఆహ **''రాజానోతి ఇదం బిమ్బిసారంయేవ సన్ధాయ వుత్త''**న్తి. సో హి ధమ్మికరాజత్తా యథాపవేణియావ కరోతి. అఞ్ఞే పన కాకణికమత్తస్సపి సీసం ఛిన్దేయ్యుం , బహుకస్సాపి న వా కిఞ్చి కరేయ్యుం. తేనాహ **''అఞ్ఞే పనా''**తిఆది. హననం నామ పోథనఞ్చేవ ఛేదనఞ్చాతి ఆహ **''హత్థాదీహి వా''**తిఆది. **ఆది**సద్దేన పాదకసాపేత్తఅడ్ఢదణ్డకానం గహణం. **రజ్జుబన్ధనాదీహీ**తి

ఆదిసద్దేన అన్దుబన్ధనసఙ్ఖలికాబన్ధనఘరబన్ధనగరబన్ధనపురిసగుత్తీనం గహణం. **నీహరేయ్యున్తి** రట్ఠతో నిక్ఖామేయ్యుం. **చోరోసి…పే.… థేనోసీతి** ఏత్థ "పరిభాసేయ్యు"న్తి పదం అజ్ఝాహరితబ్బం ఊనత్తా పదప్పయోగస్స. తేనాహ "**ఇమేహి వచనేహి పరిభాసేయ్యు**"న్తి. యథారూపం పన యస్మా పాదతో పట్ఠాయ హోతి, తస్మా "**పాదస్స వా పాదారహస్స వా**"తి ఆహ. పోరాణకస్స కహాపణస్స చతుత్థో భాగో **పాదో,** పాదం అరహతీతి **పాదారహో,** తస్స పాదస్స వా పాదారహస్స వా. ఏత్థ చ పాదేన కహాపణస్స చతుత్థభాగం అకప్పియభణ్డమేవ దస్సేతి, పాదారహేన పాదగ్ఘనకం కప్పియభణ్డం. ఏత్తావతా హేట్ఠిమన్తదస్సనేన సబ్బాకారేన దుతియపారాజికప్పహోనకవత్థు దస్సితం హోతీతి దట్ఠబ్బం. **పోరాణకస్సాతి** (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౮౮; వి॰ వి॰ టీ॰ ౧.౮౮) పోరాణసత్థానురూపం ఉప్పాదితస్స లక్ఖణసమ్పన్నస్స నీలకహాపణసదిసస్స కహాపణస్స. ఏతేన రుద్రదామకాదీని పటిక్ఖిపతి.

ఏవం అసాధారణవినిచ్ఛయం దస్సేత్వా ఇదాని సాధారణవినిచ్ఛయం దస్సేతుం "**రాజగహే**"తిఆదిమాహ. **రఞ్ఞోతి** బిమ్బిసారరఞ్ఞో. **మాసకో** నామ పోరాణకస్స కహాపణస్స వీసతిమో భాగో. యో లోకే "మఞ్జేట్ఠీ"తిపి వుచ్చతి. ఇదాని ఇమస్మిం అదిన్నాదానే వినిచ్ఛయం దస్సేతుం "**సబ్బత్థా**"తిఆది వుత్తం. **సబ్బత్థాతి** ఊనమాసకాతిరేకమాసకపఞ్చమాసకేసు. **పరిహీనాపరిహీనవసేనాతి** అగ్ఘస్స పరిహీనాపరిహీనవసేన. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో , విత్థారో పన ఏవం వేదితబ్బో – ఇదఞ్హి అదిన్నాదానం వినిచ్ఛినన్తేన ఓతిణ్ణే వత్థుస్మిం సహసా అవినిచ్ఛినిత్వా పఞ్చ ఠానాని ఓలోకేతబ్బాని. యాని సన్ధాయ పోరాణా ఆహు –

"వత్థుం కాలఞ్చ దేసఞ్చ, అగ్ఘం పరిభోగపఞ్చమం;

తులయిత్వా పఞ్చఠానాని, ధారేయ్యత్థం విచక్ఖణో"తి. (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౯౨);

తత్థ చ **వత్థూతి** భణ్డం. అవహారకేన హి "మయా ఇదం నామ అవహట"న్తి వుత్తేపి ఆపత్తిం అనారోపేత్వావ తం భణ్డం ససామికం వా అసామికం వాతి ఉపపరిక్ఖితబ్బం. ససామికేపి సామికానం సాలయభావో వా నిరాలయభావో వా ఉపపరిక్ఖితబ్బో. సచే తేసం సాలయకాలే అవహటం, భణ్డం అగ్ఘాపేత్వా ఆపత్తి కారేతబ్బా. సచే నిరాలయకాలే, న పారాజికేన కారేతబ్బో. భణ్డసామికేసు పన భణ్డం ఆహరాపేన్తేసు భణ్డం దాతబ్బం. అయమేత్థ సామీచి. ఏవం వత్థు ఓలోకేతబ్బం.

కాలోతి అవహారకాలో. తదేవ హి భణ్డం కదాచి సమగ్ఘం హోతి, కదాచి మహగ్ఘం. తస్మా తం భణ్డం యస్మిం కాలే అవహటం, తస్మింయేవ కాలే యో తస్స అగ్ఘో, తేన అగ్ఘేన ఆపత్తి కారేతబ్బా. ఏవం కాలో ఓలోకేతబ్బో.

దేసోతి అవహారదేసో. తఞ్హి భణ్డం యస్మిం దేసే అవహటం, తస్మింయేవ దేసే యో తస్స అగ్ఘో, తేన అగ్ఘేన ఆపత్తి కారేతబ్బా. భణ్డుట్ఠానదేసే హి భణ్డం సమగ్ఘం హోతి, అఞ్ఞత్థ మహగ్ఘం. ఏవం దేసో ఓలోకేతబ్బో.

అగ్ఘోతి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౯౨) భణ్డగ్ఘో. నవభణ్డస్స హి యో అగ్ఘో, సో పచ్ఛా పరిహాయతి. యథా నవధోతో పత్తో అట్ఠ వా దస వా అగ్ఘతి, సో పచ్ఛా భిన్నో వా ఛిద్దో వా ఆణిగణ్ఠికాహతో వా అప్పగ్ఘో హోతి, తస్మా న సబ్బదా భణ్డం పకతిఅగ్ఘేనేవ కాతబ్బన్తి. ఏవం అగ్ఘో ఓలోకేతబ్బో.

పరిభోగోతి భణ్డస్స పరిభోగో. పరిభోగేనాపి హి వాసిఆదిభణ్డస్స అగ్ఘో పరిహాయతి, తస్మా ఏవం ఉపపరిక్ఖితబ్బం – సచే కోచి కస్సచి పాదగ్ఘనకం వాసిం హరతి, తత్ర వాసిసామికో పుచ్ఛితబ్బో "తయా అయం వాసి కిత్తకేన కీతా"తి. "పాదేన, భన్తే"తి. "కిం పన తే కిణిత్వావ ఠపితా, ఉదాహు తం వలఞ్జేసీ"తి? సచే వదతి "ఏకదివసం మే దన్తకట్ఠం వా రజనఛల్లి వా పత్తపచనదారు వా ఛిన్నం, ఘంసిత్వా వా నిసితా"తి. అథస్స పోరాణో అగ్ఘో భట్ఠోతి వేదితబ్బో. యథా చ వాసియా, ఏవం అఞ్జనియా వా అఞ్జనిసలాకాయ వా కుఞ్చికాయ వా పలాలేన వా థుసేహి వా ఇట్ఠకచుణ్ణేన వా ఏకవారం ఘంసిత్వా ధోవనమత్తేనాపి అగ్ఘో భస్సతి. తిపుమణ్డలస్స మకరదన్తచ్ఛేదనేనాపి పరిమద్దనమత్తేనాపి, ఉదకసాటికాయ సకిం నివాసనపారుపనేనాపి, పరిభోగసీసేన అంసే వా సీసే వా ఠపనమత్తేనాపి, తణ్డులాదీనం పప్ఫోటనేనాపి తతో ఏకం వా ద్వే వా అపనయనేనపి, అన్తమసో ఏకం పాసాణసక్ఖరం ఉద్ధరిత్వా ఛడ్డితమత్తేనాపి, సప్పితేలాదీనం భాజనన్తరపరివత్తనేనపి, అన్తమసో తతో మక్ఖికం వా కిపిల్లికం వా ఉద్ధరిత్వా ఛడ్డితమత్తేనపి, గుళపిణ్డకస్స మధురభావజాననత్థం నఖేన విజ్ఝిత్వా అణుమత్తం గహితమత్తేనపి అగ్ఘో భస్సతి. తస్మా యం కిఞ్చి పాదగ్ఘనకం వుత్తనయేనేవ సామికేన పరిభోగేన ఊనం కతం హోతి, న తం అవహారకో భిక్ఖు పారాజికేన కారేతబ్బోతి. ఏవం పరిభోగో ఓలోకేతబ్బో.

ఏవం ఇమాని **తులయిత్వా పఞ్చ ఠానాని ధారేయ్య అత్థం విచక్ఖణో** ఆపత్తిం వా అనాపత్తిం వా గరుకం వా లహుకం వా ఆపత్తిం యథాఠానే ఠపేయ్యాతి.

ఏవం తత్థ వినిచ్ఛయం దస్సేత్వా ఇదాని అనాపత్తిం దస్సేన్తో "**సకసఞ్ఞిస్సా**"తిఆదిమాహ. తత్థ **సకసఞ్ఞిస్సా**తి "మయ్హం సన్తకం ఇదం భణ్డ"న్తి ఏవం సకసఞ్ఞిస్స పరభణ్డమ్పి గణ్హతో గహణే అనాపత్తి, గహితం పన పున దాతబ్బం. సచే సామికేహి "దేహీ"తి వుత్తో న దేతి, తేసం ధురనిక్ఖేపే పారాజికం. **విస్సాసగ్గాహే**తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౩౧) విస్సాసగ్గహణేపి అనాపత్తి. విస్సాసగ్గాహలక్ఖణం పన ఇమినా సుత్తేన జానితబ్బం –

> "అనుజానామి, భిక్ఖవే, పఞ్చహఙ్గేహి సమన్నాగతస్స విస్సాసం గహేతుం, సన్దిట్ఠో చ హోతి, సమ్భత్తో చ ఆలపితో చ జీవతి చ జానాతి చ 'గహితే మే అత్తమనో'"తి (మహావ॰ ౩౫౬).

తత్థ **సన్దిట్ఠో**తి దిట్ఠమత్తకమిత్తో. **సమ్భత్తో**తి దళ్హమిత్తో. **ఆలపితో**తి "మమ సన్తకం యం ఇచ్ఛసి, తం గణ్హేయ్యాసి, ఆపుచ్ఛిత్వా గహణే కారణం నత్థీ"తి వుత్తో. **జీవతీ**తి అనుట్ఠానసేయ్యాయ సయితోపి యావ జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదం న పాపుణాతి. **గహితే చ అత్తమనో**తి గహితే తుట్ఠచిత్తో. ఏవరూపస్స సన్తకం "గహితే మే అత్తమనో భవిస్సతీ"తి జానన్తేన గహేతుం వట్టతి. అనవసేసపరియాదానవసేన చేతాని పఞ్చఙ్గాని వుత్తాని. విస్సాసగ్గాహో పన తీహి అఙ్గేహి రుహతి. కథం? సన్దిట్ఠో, జీవతి, గహితే అత్తమనో, సమ్భత్తో, జీవతి, గహితే అత్తమనో, ఆలపితో, జీవతి, గహితే అత్తమనోతి ఏవం.

యో పన జీవతి, న చ గహితే అత్తమనో హోతి, తస్స సన్తకం విస్సాసభావేన గహితమ్పి పున దాతబ్బం. దదన్తేన చ మతకధనం తావ యే తస్స ధనే ఇస్సరా గహట్ఠా వా పబ్బజితా వా, తేసం దాతబ్బం. అనత్తమనస్స సన్తకం తస్సేవ దాతబ్బం. యో పన పఠమంయేవ "సుట్ఠు కతం తయా మమ సన్తకం గణ్హన్తేనా"తి వచీభేదేన వా చిత్తుప్పాదమత్తేన వా అనుమోదిత్వా పచ్ఛా కేనచి కారణేన కుపితో, సో పచ్చాహరాపేతుం న లభతి. యో చ అదాతుకామో, చిత్తేన పన అధివాసేతి, న కిఞ్చి వదతి, సోపి పున పచ్చాహరాపేతుం న లభతి. యో పన "మయా తుమ్హాకం సన్తకం గహిత"న్తి వా

“పరిభుత్త”న్తి వా వుత్తో గహితం వా హోతు, పరిభుత్తం వా, “మయా పన తం కేనచిదేవ కరణీయేన ఠపితం, పాకతికం కాతుం వట్టతీ”తి వదతి, అయం పచ్చాహరాపేతుం లభతి.

తావకాలికేతి “పటిదస్సామి పటికరిస్సామీ”తి ఏవం గణ్హన్తస్స తావకాలికేపి గహణే అనాపత్తి. గహితం పన సచే భణ్డసామికో పుగ్గలో వా గణో వా “తుయ్హేవేతం హోతూ”తి అనుజానాతి, ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే అనుజానాతి, ఆహరాపేన్తే దాతబ్బం. సఙ్ఘసన్తకం పన పటిదాతుమేవ వట్టతి.

పేతపరిగ్గహేతి ఏత్థ పన పేత్తివిసయే ఉపపన్నాపి, కాలం కత్వా తస్మింయేవ అత్తభావే నిబ్బత్తాపి, చాతుమహారాజికాదయో దేవాపి సబ్బే “పేతా”త్వేవ సఙ్ఖ్యం గతా, తేసం పరిగ్గహే అనాపత్తి. దేవతాయ పన ఉద్దిస్స బలికమ్మం కరోన్తేహి రుక్ఖాదీసు లగ్గితసాటకే వత్తబ్బమేవ నత్థి. తఞ్చ ఖో ఆరక్ఖకేహి అపరిగ్గహితే, పరిగ్గహితం పన గహేతుం న వట్టతి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౧౩౧).

తిరచ్ఛానగతపరిగ్గహేతి నాగసుపణ్ణాదీనం తిరచ్ఛానగతానం పరిగ్గహే. సచేపి హి దేవో వా నాగసుపణ్ణో వా మనుస్సరూపేన ఆపణం పసారేతి, తతో చస్స సన్తకం కోచి దిబ్బచక్ఖుకో భిక్ఖు తం ఞత్వా గహేత్వా గచ్ఛతి, వట్టతి.

పంసుకూలసఞ్ఞిస్సాతి “అసామికం ఇదం పంసుకూల”న్తి ఏవసఞ్ఞిస్సాపి గహణే అనాపత్తి. సచే పన తం ససామికం హోతి, ఆహరాపేన్తే దాతబ్బం. **ఉమ్మత్తకాదీని** పుబ్బే వుత్తప్పకారానేవ. **ఆదికమ్మికో** పనేత్థ ధనియో . అవసేసానం పన రజకభణ్డికాదిచోరానం ఛబ్బగ్గియాదీనం ఆపత్తియేవ.

సచిత్తకేహి తీహి సముట్ఠానేహి ఇదం సముట్ఠాతీతి ఆహ ‘‘**అదిన్నాదానసముట్ఠాన**’’న్తి. తథా హి **సాహత్థికం** కాయచిత్తతో సముట్ఠాతి. **ఆణత్తికం** వాచాచిత్తతో సముట్ఠాతి. **సాహత్థికాణత్తికం** కాయవాచాచిత్తతో సముట్ఠాతి, తఞ్చ ఖో “భారియమిదం, త్వం ఏకపస్సం గణ్హ, అహం ఏకపస్స”న్తి సంవిధాయ ఉభయేసం పయోగేన ఏకస్స వత్థునో ఠానాచావనే లబ్భతి. “కాయవచీకమ్మ”న్తి అవచనం పన కాయవాచానం ఈదిసే ఠానే అఙ్గమత్తత్తా. యాయ పన చేతనాయ సముట్ఠాపితో పయోగో సాహత్థికో వా ఆణత్తికో వా పధానభావేన ఠానాచావనం సాధేతి, తస్సా వసేన ఆపత్తి కారేతబ్బా. అఞ్ఞథా సాహత్థికం వా ఆణత్తికస్స అఙ్గం న హోతి, ఆణత్తికం వా సాహత్థికస్సాతి ఇదం విరుజ్ఝతి. “అదిన్నం ఆదియామీ”తి సఞ్ఞాయ అభావేన ముచ్చనతో **సఞ్ఞావిమోక్ఖం**. కాయేన కతం కమ్మం **కాయకమ్మం,** కాయద్వారేన కతన్తి అత్థో. **వచీకమ్మ**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. తుట్ఠో వా భీతో వా మజ్ఝత్తో వా నం ఆపజ్జతీతి **తివేదనం**. సేసం పఠమసిక్ఖాపదే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

దుతియపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియపారాజికవణ్ణనా

సన్తి సహత్థే ఉపసగ్గో. తేన సద్ధిం ఉస్సుక్కవచనమేతం “సఞ్చిచ్చా”తి ఆహ ‘‘**సఞ్చేతేత్వా**’’తిఆది. **ఉస్సుక్కవచన**న్తి ఏత్థ ఉస్సుక్కవచనం (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౧౭౨) నామ పుబ్బకాలకిరియావచనం. అయఞ్హి సమానకత్తుకేసు పుబ్బాపరకాలకిరియావచనేసు పుబ్బకాలకిరియావచనస్స నిరుత్తివోహారో. ఇదాని “సద్ధిం చేతేత్వా”తి ఇమినా సఙ్ఖేపేన వుత్తమేవత్థం పాకటం కత్వా దస్సేతుం ‘‘**పాణో**’’తిఆదిమాహ. తత్థ ‘‘**పాణో**’’**తి సఞ్ఞాయ సద్ధింయేవాతి** “పాణో”తి సఞ్ఞం

అవిజహిత్వా ఏవ, “పాణో”తి సఞ్ఞుప్పత్తియా అనన్తరన్తి వుత్తం హోతి. ఏవఞ్చ కత్వా కథం ఏకక్ఖణే ఏకస్స చిత్తస్స ఉభయారమ్మణభావోతి ఏదిసీ చోదనా అనవకాసాతి దట్ఠబ్బం. కేచి పన “ఞాతపరిఞ్ఞాయ దిట్ఠసభావేసు ధమ్మేసు తీరణపరిఞ్ఞాయ తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౧౭౨) ‘రూపం అనిచ్చ’న్తిఆదినా సభావేన సద్ధిం ఏకక్ఖణే అనిచ్చాదిలక్ఖణజాననం వియ ‘పాణో’తి సఞ్ఞాయ సద్ధింయేవ ‘వధామి న’న్తి జానాతీ”తి వదన్తి. అపరే పన ఆచరియా తత్థాపి ఏవం న కథేన్తి. ఏత్థ చ మనుస్సవిగ్గహో”తి అవత్వా “పాణో”తి వచనం “మనుస్సో అయ”న్తి అజానిత్వా కేవలం సత్తసఞ్ఞాయ ఘాతేన్తస్సాపి పారాజికభావదస్సనత్థం వుత్తం. **చేతేత్వా**తి చిన్తేత్వా. **పకప్పేత్వా**తి అభివిచారేత్వా, సన్నిట్ఠానం కరిత్వాతి అత్థో.

ఇదాని మనుస్సఅత్తభావం ఆదితో పట్ఠాయ దస్సేతుం **‘‘మనుస్సవిగ్గహ’’**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **కలలతో పట్ఠాయా**తి పటిసన్ధివిఞ్ఞాణేన సద్ధిం ఉప్పన్నకలలరూపతో పట్ఠాయ. **కలలరూపం** నామ ఇత్థిపురిసానం కాయవత్థుభావదసకవసేన సమతింస రూపాని, నపుంసకానం కాయవత్థుదసకవసేన వీసతి. తత్థ ఇత్థిపురిసానం కలలరూపం జాతిఉణ్ణాయ ఏకేన అంసునా ఉద్ధటతేలబిన్దుమత్తం హోతి అచ్ఛం విప్పసన్నం. వుత్తఞ్హేతం అట్ఠకథాయం –

> “తిలతేలస్స యథా బిన్దు, సప్పిమణ్డో అనావిలో;
>
> ఏవంవణ్ణప్పటిభాగం, ‘కలల’న్తి పవుచ్చతీ”తి. (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౩౫; విభ॰ అట్ఠ॰ ౨౬; పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౭౨);

ఏవం పరిత్తకం వత్థుం ఆదిం కత్వా యావ మరణకాలా ఏత్థన్తరే అనుపుబ్బేన వుడ్ఢిప్పత్తో అత్తభావో మనుస్సవిగ్గహో నామాతి వుత్తం హోతి. ఇదఞ్చ యేభుయ్యవసేనేవ వుత్తం. ఓపపాతికసంసేదజాపి హి మనుస్సా పారాజికవత్థుయేవ. **కలలకాలేపీ**తి పఠమసత్తాహేపి. తత్థ హి సన్తతివసేన పవత్తమానం కలలసఙ్ఖాతం అత్తభావం జీవితా వోరోపేతుం సక్కా, న పన సబ్బపఠమం కలలరూపం. పటిసన్ధిచిత్తేన హి సద్ధిం తింస కమ్మజరూపాని నిబ్బత్తన్తి. తేసు పన ఠితేసుయేవ సోళస భవఙ్గచిత్తాని ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తి. ఏతస్మిం అన్తరే గహితపటిసన్ధికస్స దారకస్స వా మాతుయా వా పనస్స అన్తరాయో నత్థి. అయఞ్హి మరణస్స అనోకాసో నామ. **భేసజ్జసమ్పదానేనా**తి గబ్భపాతనభేసజ్జదానేన. **తతో వా ఉద్ధమ్పీ**తి అబ్బుదపేసికాలాదీసుపి. **జీవితా వియోజేయ్యా**తి సన్తతివికోపనవసేన జీవితిన్ద్రియతో అపనేయ్య.

ఇమస్స పనత్థస్సాతి “సఞ్చిచ్చ మనుస్సవిగ్గహం జీవితా వోరోపేయ్యా”తి (పారా॰ ౧౭౧) ఇమస్స అత్థస్స. **ఆవిభావత్థ**న్తి పకాసనత్థం. పాణస్స అతిపాతో **పాణాతిపాతో,** పాణవధో పాణఘాతోతి వుత్తం హోతి. **సత్తో**తి ఖన్ధసన్తానో. తత్థ హి సత్తపఞ్ఞత్తి. **జీవితిన్ద్రియ**న్తి రూపారూపజీవితిన్ద్రియం. రూపజీవితిన్ద్రియే హి వికోపితే ఇతరమ్పి తంసమ్బన్ధతాయ వినస్సతీతి. **యాయ చేతనాయా**తి తస్మిం పాణే పాణసఞ్ఞినో కాయవచీద్వారానం అఞ్ఞతరద్వారప్పవత్తాయ యాయ చేతనాయ. మనోద్వారే పన పవత్తాయ వధకచేతనాయ పాణాతిపాతభావో నత్థి. **సా చేతనా**తి సా జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదకఉపక్కమసముట్ఠాపికా కాయవచీద్వారానం అఞ్ఞతరద్వారప్పవత్తా వధకచేతనా. ఇదం వుత్తం హోతి – యాయ చేతనాయ పవత్తమానస్స జీవితిన్ద్రియస్స నిస్సయభూతేసు మహాభూతేసు ఉపక్కమకరణహేతు తంమహాభూతపచ్చయా ఉప్పజ్జనకమహాభూతా నుప్పజ్జిస్సన్తి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౧౭౨), సా తాదిసపయోగసముట్ఠాపికా చేతనా పాణాతిపాతో. లద్ధూపక్కమాని హి మహాభూతాని ఇతరభూతాని వియ న విసదానీతి సమానజాతికానం కారణం న హోన్తీతి.

పాణాతిపాతో అస్స అత్థీతి **పాణాతిపాతీ**. సంసగ్గే అయమీకారో. తేనాహ ''**వుత్తచేతనాయ సమఙ్గిపుగ్గలో**''తి. సకో హత్థో **సహత్థో**, తేన నిబ్బత్తో పయోగో **సాహత్థికో**. నిస్సజ్జనం **నిస్సగ్గో**, సోవ **నిస్సగ్గియో**. ఏవం **ఆణత్తికో**. **విజ్జామయో** మన్తపరిజప్పనయోగో. **ఇద్ధిమయో** కమ్మవిపాకజిద్ధిమయో.

ఇదాని యథావుత్తేయేవ ఛ పయోగే విభజిత్వా దస్సేతుం ''**తత్థ**''తిఆది వుత్తం. తత్థ **తత్థా**తి తేసు ఛసు పయోగేసు. **సాహత్థికో**తి ఏత్థ హత్థో ఉపలక్ఖణభావేన గహితోతి ఆహ ''**కాయేన వా**''తిఆది. తత్థ **కాయేనా**తి హత్థేన వా పాదేన వా ముట్ఠినా వా జాణునా వా యేన కేనచి అఙ్గపచ్చఙ్గేన. కాయేకదేసో హేత్థ హత్థాదికాయో అవయవే సముదాయోపచారో యథా ''**గామో దడ్ఢో**''తి. **కాయప్పటిబద్ధేనా**తి కాయతో అమోచితేన అసిఆదినా పహరణేన. **పహరణన్తి** కాయవిఞ్ఞత్తిసహితాయ వధకచేతనాయ అధిప్పేతత్థసాధనం. కాయేన వా సత్తిఆదీనం, కాయప్పటిబద్ధేన వా ఉసుయన్తపాసాణాదీనం నిస్సజ్జనన్తి యథాసమ్భవం యోజేతబ్బం. **తత్థా**తి తేసు సాహత్థికనిస్సగ్గియేసు . **ఉద్దిస్సానుద్దిస్సభేదతో**తి ఉద్దిసిత్వా చ అనుద్దిసిత్వా చ పవత్తిభేదేన. ఉద్దిసనం **ఉద్దిసో**, సో ఏతస్స అత్థీతి **ఉద్దిసకో**, పయోగో, తస్మిం. బజ్ఝతి ఏతేనాతి **బద్ధో**, కమ్మమేవ బద్ధో **కమ్మబద్ధో**, పాణాతిపాతోతి అత్థో. అథ వా బన్ధనం **బద్ధో**, కమ్మునా బద్ధో **కమ్మబద్ధో**, సో అస్స హోతి, పాణాతిపాతకమ్మమస్స సిద్ధన్తి వుత్తం హోతి. **ఉభయత్థాపీ**తి ఉద్దిసకే, అనుద్దిసకే చాతి ద్వీసుపి. పచ్ఛా వా తేనేవ రోగేన మరతూతి యోజనా. **పహరితక్ఖణేయేవా**తి మరణాయ పహోనకప్పహారస్స లద్ధక్ఖణేయేవ కమ్మబద్ధో. యది అవస్సం తేన మరతీతి అధిప్పాయో. సచే పన మరణాధిప్పాయేన పహారం దత్వా తేన అమతస్స పున అఞ్ఞేన చిత్తేన పహారే దిన్నే పచ్ఛాపి పఠమప్పహారేనేవ మరతి, తదావ కమ్మబద్ధో. అథ దుతియపహారేన మరతి , నత్థి పాణాతిపాతో. ఉభయేహి మతేపి పఠమప్పహారేనేవ కమ్మబద్ధో, ఉభయేహిపి అమతే నేవత్థి పాణాతిపాతో. ఏస నయో బహూహిపి ఏకస్స పహారే దిన్నే. తత్రాపి హి యస్స పహారేన మరతి, తస్సేవ కమ్మబద్ధోతి. **ఆణాపనం** నామ వచీవిఞ్ఞత్తిసహితాయ వధకచేతనాయ అధిప్పేతత్థసాధనం.

ఇదాని ఇమస్మిం ఆణత్తికపయోగే సఙ్కేతవిసఙ్కేతభావజాననత్థం ఛబ్బిధం నియమం దస్సేన్తో ''**తత్థా**''తిఆదిమాహ. తత్థ **తత్థా**తి తస్మిం ఆణత్తికపయోగే. **ఆణత్తినియామకా**తి ఆణత్తికపయోగసాధికా. ఏతేసు హి అవిరజ్ఝితేసుయేవ ఆణత్తికపయోగో హోతి, న అఞ్ఞథాతి.

పుగ్గలోతి మారేతబ్బో పుగ్గలో. తేనాహ ''**యం హి**''తిఆది. **ఆణాపకస్స ఆపత్తీ**తి ఆణాపకస్స ఆణత్తిక్ఖణే ఆపత్తి, ఆణత్తస్స మారణక్ఖణే. **ఆణాపకో ముచ్చతీ**తి ఆణత్తస్సేవ కమ్మబద్ధో, వత్థువిసేసేన పనేత్థ కమ్మవిసేసో చ ఆపత్తివిసేసో చ హోతీతి. ''**పురేభత్తం మారేహీ''తి ఆణత్తో పురేభత్తమేవ మారేతీ**తి "అజ్జ స్వే"తి అనియమేత్వా "పురేభత్తం మారేహీ"తి ఆణత్తో యదా కదాచి పురేభత్తం మారేతి. యో పన "అజ్జ పుబ్బణ్హే"తి వుత్తో మజ్ఝన్హే వా సాయన్హే వా స్వే వా పుబ్బణ్హే మారేతి, విసఙ్కేతో హోతి, ఆణాపకస్స నత్థి కమ్మబద్ధో. పుబ్బణ్హే మారేతుం వాయమన్తస్స మజ్ఝన్హే జాతేపి ఏసేవ నయో. ఏతేన నయేన సబ్బకాలప్పభేదేసు సఙ్కేతవిసఙ్కేతతా వేదితబ్బా.

ఏవం వత్థుకాలేసు సఙ్కేతవిసఙ్కేతతం దస్సేత్వా ఇదాని ఓకాసాదీసు సఙ్కేతవిసఙ్కేతతం అతిదిసన్తో ''**ఇమినా నయేనా**''తిఆదిమాహ. తత్థ **ఓకాసో**తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౭౪) గామో వా వనం వా గేహద్వారం వాతి ఏవమాదికో. **ఆవుధన్తి** అసి వా ఉసు వా సత్తి వాతి ఏవమాది. **ఇరియాపథో**తి మారేతబ్బస్స గమనం వా నిసజ్జా వాతి ఏవమాది. **కిరియావిసేసో**తి విజ్ఝనం వా ఛేదనం వా భేదనం వా సఙ్ఖముణ్డకం వాతి ఏవమాది. ఇమేసు యథా యథా వధకో ఆణత్తో, తథా తథా కతే

ఆణాపకస్స ఆపత్తి, అఞ్ఞథా కతే విసఙ్కేతో హోతి. తేనాహ **''ఇమినా నయేనా''**తిఆది. తత్థ **సబ్బత్థా**తి ఓకాసాదీసు చతూసు. హోతి చేత్థ –

> ''యథాణత్తివసేనేవ, ఆణత్తేన కతే సతి;
>
> ఆణాపకస్స ఆపత్తి, విసఙ్కేతోఞ్ఞథా కతే''తి.

ఆణత్తియం పన అయం విసేసో – **అధిట్ఠాయా**తి అధిట్ఠహిత్వా ఆణాపేతి ''ఏవం విజ్ఝ, ఏవం పహర, ఏవం ఘాతేహీ''తి (పారా. ౧౭౪) వుత్తాయ పాళియా లబ్భతీతి ఞాతబ్బో.

ఓపతన్తి ఏత్థాతి **ఓపాతో,** ఆవాటో, తస్స ఖణనం **ఓపాతక్ఖణనం. అపస్సేనసంవిధాన**న్తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౧౭౭) అపస్సేనస్స సంవిధానం. నిచ్చపరిభోగో మఞ్చో వా పీఠం వా అపస్సేనఫలకం వా దివాట్ఠానే నిసీదన్తస్స అపస్సేనకత్థమ్భో వా తత్థజాతకరుక్ఖో వా చఙ్కమే అపస్సాయ తిట్ఠన్తస్స ఆలమ్బనరుక్ఖో వా ఆలమ్బనఫలకం వా, సబ్బమ్పేతం అపస్సనీయట్ఠేన **అపస్సేనం** నామ, తస్మిం అపస్సేనే యథా అపస్సయన్తం విజ్ఝతి వా ఛిన్దతి వా, తథా కత్వా వాసిఫరసుసత్తిఆరకణ్టకాదీసు అఞ్ఞతరస్స సత్థస్స ఠపనన్తి అత్థో.

ఉపనిక్ఖిపనం నామ సమీపే నిక్ఖిపనం. మనాపస్స వా అమనాపస్స వా రూపస్స ఉపహరణం సమీపే ఠపనం **రూపూపహారో,** అత్తనా వా యక్ఖపేతాదివేసం గహేత్వా తిట్ఠనం. **ఆది**సద్దేన సద్దూపహారాదీనం గహణం. **ఏత్థాపీ**తి థావరపయోగేపి . ఉద్దిస్సానుద్దిస్సభేదో వేదితబ్బో, యతో తత్థాపి పుబ్బే వుత్తనయేనేవ కమ్మబద్ధో హోతి. అయం పన విసేసో – మూలట్ఠేన ఓపాతాదీసు పరేసం మూలేన వా ముధా వా దిన్నేసుపి యది తప్పచ్చయా కోచి మరతి, మూలట్ఠస్సేవ కమ్మబద్ధో. యదిపి తేన, అఞ్ఞేన వా తత్ర ఓపాతే వినాసేత్వా భూమిసమే కతేపి పంసుహారకా వా పంసుం గణ్హన్తా, మూలఖణకా వా మూలాని ఖణన్తా ఆవాటం కరోన్తి, దేవే వా వస్సన్తే కద్దమో జాయతి, తత్థ చ కోచి ఓతరిత్వా వా లగ్గిత్వా వా మరతి, మూలట్ఠస్సేవ కమ్మబద్ధో. యది పన యేన లద్ధం, సో వా అఞ్ఞో వా విత్థతతరం వా గమ్భీరతరం వా కరోతి, తప్పచ్చయా చ కోచి మరతి, ఉభయేసమ్పి కమ్మబద్ధో. యథా తు మూలాని మూలేహి సంసన్దన్తి, తథా తత్థ థలే కతే ముచ్చతి. ఏవం అపస్సేనసంవిధానాదీసుపి యావ తేసం పవత్తి, తావ యథాసమ్భవం కమ్మబద్ధో వేదితబ్బో.

విజ్జాపరిజప్పనన్తి ఆథబ్బణికేహి, విజ్జాధరేహి చ మన్తపరిజప్పనం. **కమ్మవిపాకజాయ ఇద్ధియా**తి సాతిసయకమ్మనిబ్బత్తాయ కమ్మవిపాకేన సహజాతాయ ఇద్ధియా, కమ్మస్స వా విపాకభావేన జాతాయ ఇద్ధియా. **పయోజన**న్తి పవత్తనం, కరణన్తి అత్థో, దాఠావుధాదీనం దాఠాకోటనాదీనమివ మారణత్థం కమ్మవిపాకజిద్ధివికారకరణన్తి వుత్తం హోతి.

కమ్మసాధనో వాయం హారకసద్దో బహులంవిధానేన తత్థాపి ణ్వుపచ్చయస్స సిజ్ఝనతోతి ఆహ **''అథ వా''**తిఆది. జీవితహరణకం, ఉపనిక్ఖిపితబ్బం వా సత్థమేవ హారకన్తి (సారత్థ. టీ. ౨.౧౭౨) వికప్పద్వయేన వుత్తన్తి ఆహ **''సత్థఞ్చ తం హారకఞ్చాతి సత్థహారక''**న్తి. ''హారకసత్థ''న్తి వత్తబ్బే విసేసనస్స పరనిపాతం కత్వా ఏవం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **పరియేసేయ్యా**తి గవేసేయ్య. **''యథా లభతి, తథా కరేయ్యా''**తి ఇమినా పన అధిప్పాయత్థమాహ, **''ఉపనిక్ఖిపేయ్యా''**తి ఇమినా సిఖాపత్తమత్థం. ఇతరథా హి ''పరియేసేయ్యా''తి ఇమస్స ''ఉపనిక్ఖిపేయ్యా''తి అయమత్థో అధిప్పేతో న సియా.

పరియిట్ఠమత్తేయేవాతి పరియేసితమత్తేయేవ. యది ఏవం అథ కస్మా పాళియం "సత్థహారకం వాస్స పరియేసేయ్యా"తి అసిం వా సత్తిం వా భేణ్డిం వా లగుళం వా పాసాణం వా సత్థం వా విసం వా రజ్జుం వా"తి (పారా. ౧౭౨) వుత్తన్తి ఆహ "**పదభాజనే పన**"తిఆది. **అస్సాతి** "సత్థహారకం వాస్స పరియేసేయ్యా"తి ఇమస్స పదస్స. బ్యఞ్జనానురూపతో పరిపుణ్ణం కత్వా అత్థస్స అవుత్తత్తా "**బ్యఞ్జనం అనాదియిత్వా**"తి వుత్తం. ససతి హింసతీతి **సత్థం,** ససన్తి హింసన్తి ఏతేనాతి వా **సత్థం. ఆదిసద్దేన** "సత్తిం వా"తిఆదిపాళిసేసం సఙ్గణ్హాతి. తత్థ **లగుళన్తి** ముగ్గరో. **సత్థన్తి** వుత్తావసేసం యం కిఞ్చి సముఖం వేదితబ్బం.

యో ఏవం మరతీతి యో సత్థం వా ఆహరిత్వా, విసం వా ఖాదిత్వా, రజ్జుయా వా ఉబ్బన్ధిత్వా, సోబ్భాదీసు వా పతిత్వా, అఞ్ఞేహి వా అగ్గిపవేసనఉదకపవేసనాదీహి ఉపాయేహి మరతి. "**సో ధనం వా లభతీ**"**తిఆదినా నయేనాతి** సో ధనం వా లభతి, యసం వా లభతి, సగ్గం వా గచ్ఛతి, ధమ్మో వాస్స హోతీతి ఇమినా నయేన. కిమనేన వేదితబ్బన్తి ఆహ "**ఏతేనా**"తిఆది. తత్థ **ఏతేనాతి** "మరణవణ్ణం వా సంవణ్ణేయ్యా"తి ఏతేన వచనేన. **నయిధ ఏవన్తి** ఇధ మనుస్సవిగ్గహపారాజికే న ఏవం, న పరియాయకథాయ ముచ్చతీతి అత్థో. తేనాహ "**సంవణ్ణేయ్యా**"తిఆది.

"**సత్థం వా ఆహరా**"**తిఆదినాతి** ఏత్థ **ఆది**సద్దేన "విసం వా ఖాద, రజ్జుయా వా ఉబ్బన్ధిత్వా కాలం కరోహి, సోబ్భే వా నరకే వా పపాతే వా పపతా"తిఆదిం (పారా. ౧౭౨) సబ్బం మరణూపాయం సఙ్గణ్హాతి. ఏత్థ చ **నరకో** (పారా. అట్ఠ. ౨.౧౭౨) నామ తత్థ తత్థ ఫలన్తియా భూమియా సయమేవ నిబ్బత్తా మహాదరీ, యత్థ హత్థీపి పతన్తి, చోరాపి నిలీయిత్వా తిట్ఠన్తి. **పపాతోతి** పబ్బతన్తరే వా థలన్తరే వా ఏకతో ఛిన్నో. **పాపకేనాతి** లామకేన. **దుజ్జీవితేనాతి** దుక్ఖబహులత్తా దుక్ఖేన జీవితేన. **మతం తే జీవితా సేయ్యోతి** తవ మరణం జీవితా సున్దరతరం. చిత్తమస్స అత్థీతి **చిత్తో**. తథా **మనో. ఇతి**-సద్దో "సబ్బమత్థీతి ఖో, కచ్చాన, అయమేకో అన్తో, సబ్బం నత్థీతి ఖో, కచ్చాన, అయం దుతియో అన్తో"తిఆదీసు (సం. ని. ౨.౧౫; ౩.౯౦) వియ నిదస్సనే దట్ఠబ్బో యథావుత్తస్స బుద్ధియం విపరివత్తమానస్స మరణస్స నిదస్సనతో. తేనేవాహ "మతం తే జీవితా సేయ్యో"తిఆది.

నను చేత్థ "మనో"తి ఇదమ్పి అత్థతో చిత్తమేవ, అథ కస్మా వుత్తన్తి ఆహ "ఏత్థ చా"తిఆది. **చిత్తస్స అత్థదీపనత్థం వుత్తన్తి** నాయం చిత్తసద్దో "చిత్తసఙ్కప్పో"తిఆదీసు (పారా. ౧౭౧) వియ విచిత్తాదిఅత్థో, అథ ఖో విఞ్ఞాణవచనోతి తస్స అత్థదీపనత్థం వుత్తం. ఇమినా పునరుత్తిదోసాభావం దస్సేతి. కథమేతం విఞ్ఞాయతీతి ఆహ "**తేనేవస్సా**"తిఆది. చిత్తో నానాప్పకారకో సఙ్కప్పో అస్సాతి **చిత్తసఙ్కప్పో**. విచిత్తత్థో హేత్థ చిత్తసద్దో "నాహం, భిక్ఖవే, అఞ్ఞం ఏకనికాయమ్పి సమనుపస్సామి ఏవం చిత్తం, యథయిదం, భిక్ఖవే, తిరచ్ఛానగతా"తిఆదీసు (సం. ని. ౩.౧౦౦) వియ. తేనాహ "**విచిత్తసఙ్కప్పో**"తి. **ఏత్థాపి ఇతిసద్దో ఆహరితబ్బోతి** "చిత్తసఙ్కప్పో"తి ఇమస్మిం పదేపి అధికారవసేన ఇతిసద్దో ఆహరితబ్బో. ఇదఞ్హి "ఇతి చిత్తసఙ్కప్పో"తి ఏవం అవుత్తమ్పి అధికారతో వుత్తమేవ హోతీతి. **సఙ్కప్పోతి** చేత్థ "తక్కో వితక్కో సఙ్కప్పో"తిఆదీసు (ధ. స. ౭) వియ న వితక్కస్సేవ నామం, అథ ఖో తస్స చ అఞ్ఞేసఞ్చాతి దస్సేతుం "**సఙ్కప్పోతి చా**"తిఆది ఆరద్ధం. **సంవిదహనమత్తస్సాతి** సఞ్ఞాచేతనావితక్కసఙ్ఖాతస్స సబ్బస్స సంవిదహనస్స. సామఞ్ఞత్థో హేత్థ మత్తసద్దో "బ్రాహ్మణమత్తం భోజేతీ"తిఆదీసు వియ. తేనాహ "**తఞ్చ సంవిదహన**"న్తిఆది. ఇమినా సంవిదహనం నామేత్థ న విధానన్తి దస్సేతి. **అధిప్పాయో** నామ వితక్కో.

ఉచ్చావచేన కారణేనాతి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౭౨) మహన్తామహన్తేన ఉపాయేన. తత్థ మరణవణ్ణసంవణ్ణనే తావ జీవితే ఆదీనవదస్సనవసేన అవచాకారతా, మరణే వణ్ణభణనవసేన ఉచ్చాకారతా వేదితబ్బా. సమాదపనే పన ముట్ఠిజాణునిప్పోథనాదీహి మరణసమాదపనవసేన ఉచ్చాకారతా, ఏకతో భుఞ్జన్తస్స నఖే విసం పక్ఖిపిత్వా మరణాదిసమాదపనవసేన అవచాకారతా వేదితబ్బా.

ఏవం అసాధారణవినిచ్ఛయం వత్వా ఇదాని సాధారణవినిచ్ఛయం దస్సేతుం ''**వేసాలియ**''న్తిఆదిమాహ. **ఓపాతక్ఖణనాదీసు దుక్కట**న్తి ఏత్థ సచేపి జాతపథవిం ఖణతి, పాణాతిపాతస్స పుబ్బపయోగత్తా పయోగే పయోగే దుక్కటం. మనుస్సవిగ్గహో నాగసుపణ్ణాదిసదిసో తిరచ్ఛానగతో **తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహో,** యక్ఖో చ పేతో చ తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహో చ **యక్ఖపేతతిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహా,** తేసం. ''**తథా**''తి ఇమినా థుల్లచ్చయం అతిదిసతి. ఇదాని ''**ఇమినా నయేనా**''తిఆదినా అపస్సేనసంవిధానాదీసుపి యథావుత్తఆపత్తిభేదం అతిదిసతి. **సబ్బత్థా**తి అపస్సేనసంవిధానాదీసు సబ్బేసు పయోగేసు.

ఇదాని అనాపత్తిం దస్సేతుం ''**అసఞ్చిచ్చా**''తిఆదిమాహ. ఏత్థ చ ''**అసఞ్చిచ్చా**''తి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౧౮౫) ఇదం మరణసంవత్తనికఉపక్కమస్స అసల్లక్ఖణం సన్ధాయ వుత్తం , ''**అజానన్తస్సా**''తి ఇదం పన మరణసంవత్తనికఉపకరణస్స అజాననం సన్ధాయ, ''**నమరణాధిప్పాయస్సా**''తి ఇదం ఉపక్కమం జానన్తస్సాపి మరణాధిప్పాయస్స అభావం. తేనాహ ''**అసఞ్చిచ్చా**''తిఆది. **అచేతేత్వా**తి అసల్లక్ఖేత్వా, విరజ్ఝిత్వాతి వుత్తం హోతి.

ముసలుస్సాపనవత్థుస్మిం వియాతి "తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరో భిక్ఖు భత్తగ్గే అన్తరఘరే ఆసనం పఞ్ఞపేన్తో ముసలే ఉస్సితే ఏకం ముసలం అగ్గహేసి. దుతియో ముసలో పరిపతిత్వా అఞ్ఞతరస్స దారకస్స మత్థకే అవత్థాసి. సో కాలమకాసి. తస్స కుక్కుచ్చం అహోసి…పే॰… కించిత్తో త్వం భిక్ఖూతి. అసఞ్చిచ్చ అహం భగవాతి. అనాపత్తి భిక్ఖు అసఞ్చిచ్చా"తి (పారా॰ ౧౮౦) ఇమస్మిం వత్థుస్మిం వియ.

విసగతపిణ్డపాతవత్థుస్మిం వియాతి "తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరో పిణ్డచారికో భిక్ఖు విసగతం పిణ్డపాతం లభిత్వా పటిక్కమనం హరిత్వా భిక్ఖూనం అగ్గకారికం అదాసి. తే భిక్ఖూ కాలమకంసు. తస్స కుక్కుచ్చం అహోసి…పే॰… కించిత్తో త్వం భిక్ఖూతి. నాహం భగవా జానామీతి. అనాపత్తి భిక్ఖు అజానన్తస్సా"తి (పారా॰ ౧౮౧) ఇమస్మిం వత్థుస్మిం వియ.

భేసజ్జవత్థుస్మిం వియాతి "తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరా వఞ్ఝా ఇత్థీ కులూపకం భిక్ఖుం ఏతదవోచ "ఇఙ్ఘాయ్య భేసజ్జం జానాహి, యేనాహం విజాయేయ్య'న్తి. 'సుట్ఠు భగినీ'తి తస్సా భేసజ్జం అదాసి. సా కాలమకాసి. తస్స కుక్కుచ్చం అహోసి…పే॰… అనాపత్తి భిక్ఖు పారాజికస్స, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (పారా॰ ౧౮౭) ఇమస్మిం వత్థుస్మిం వియ. ఇధ **ఆదికమ్మికా** అఞ్ఞమఞ్ఞం జీవితా వోరోపితభిక్ఖూ, తేసం అనాపత్తి. అవసేసానం మరణవణ్ణసంవణ్ణనకాదీనం ఆపత్తియేవ.

అథ కథం దుక్ఖవేదనన్తి, నను రాజానో చోరం దిస్వా హసమానాపి "గచ్ఛథ, నం ఘాతేథా"తి వదన్తీతి? సచ్చం హసమానా వదన్తి, సో పన హాసో తేసం అఞ్ఞవిసయో, సన్నిట్ఠాపకచేతనా దుక్ఖసమ్పయుత్తావ. వుత్తఞ్హేతం **సమన్తపాసాదికాయం** "సచేపి హి సిరిసయనం ఆరుళ్హో రజ్జసమ్పత్తిసుఖమనుభవన్తో రాజా 'చోరో దేవ ఆనీతో'తి వుత్తే

‘గచ్ఛథ నం మారేథా’తి హసమానో భణతి, దోమనస్సచిత్తేనేవ భణతీతి వేదితబ్బో. సుఖవోకిణ్ణత్తా, పన అనుప్పబన్ధాభావా చ దుజ్జానమేతం పుథుజ్జనేహీ”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౮౫).

తతియపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థపారాజికవణ్ణనా

అనభిజానన్తి న అభిజానం. యేన హి యో ధమ్మో అధిగతో, సో తస్స పాకటో హోతీతి ఆహ ‘‘**సకసన్తానే**’’తిఆది. **ఉత్తరిమనుస్సానన్తి** పకతిమనుస్సేహి ఉత్తరితరానం మనుస్సానం, ఉక్కట్ఠమనుస్సానన్తి అత్థో. **ధమ్మన్తి** మహగ్గతలోకుత్తరభూతం అధిగతధమ్మం. అథ వా ఉత్తరిమనుస్సధమ్మాతి **ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో**. **మనుస్సధమ్మో** నామ వినా భావనామనసికారేన పకతియా మనుస్సేహి నిబ్బత్తేతబ్బో దసకుసలకమ్మపథధమ్మో. సో హి మనుస్సానం చిత్తాధిట్ఠానమత్తేన ఇజ్ఝనతో తేసం సో భావితధమ్మో వియ రితోతి తథా వుత్తో, మనుస్సగ్గహణఞ్చేత్థ తేసు బహులం పవత్తనతో. ఝానాదికం పన తబ్బిధురన్తి తతుత్తరి, ఇతి ఉత్తరి మనుస్సధమ్మాతి **ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో**, తం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మన్తి ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **సముదాచరన్తోతి** ఆరోచేన్తో.

కిఞ్చాపి లోకియలోకుత్తరా సబ్బావ పఞ్ఞా “ఞాణ”న్తి వుచ్చతి, ఇధ పన మహగ్గతలోకుత్తరావ వేదితబ్బాతి ఆహ ‘‘**మహగ్గతలోకుత్తరపఞ్ఞా జాననట్ఠేన ఞాణ**’’న్తి. కిలేసేహి ఆరకత్తా పరిసుద్ధట్ఠేన అరియన్తి ఆహ ‘‘**అరియం విసుద్ధం ఉత్తమ**’’న్తి. అరియసద్దో చేత్థ విసుద్ధపరియాయో, న లోకుత్తరపరియాయో. **ఝానాదిభేదేతి ఆది**సద్దేన “విమోక్ఖో, సమాధి, సమాపత్తి, ఞాణదస్సనం, మగ్గభావనా, ఫలసచ్ఛికిరియా, కిలేసప్పహానం, వినీవరణతా చిత్తస్స, సుఞ్ఞాగారే అభిరతీ”తి (పారా॰ ౧౯౮) ఇమే సఙ్గణ్హాతి. **విఞ్ఞుస్స మనుస్సజాతికస్సాతి** ఆరోచేతబ్బపుగ్గలనిదస్సనం. ఏతస్స హి ఆరోచితే ఆరోచితం హోతి, న దేవబ్రహ్మానం, నాపి పేతయక్ఖతిరచ్ఛానగతానన్తి. **ఆరోచేయ్యాతి** వదేయ్య, విఞ్ఞాపేయ్యాతి వుత్తం హోతి. **వినా అఞ్ఞాపదేసేనాతి** “యో తే విహారే వసతి, సో భిక్ఖు పఠమస్స ఝానస్స లాభీ”తిఆదినా (పారా॰ ౨౨౦) నయేన అఞ్ఞాపదేసం వినాతి అత్థో. **ఇధేవాతి** “ఇతి జానామి, ఇతి పస్సామీ”తి ఇమస్మింయేవ పదే. ‘‘**తేన వుత్త**’’న్తిఆది నిగమనం.

సమనుగ్గాహీయమానోతి చోదియమానో, యం వత్థు ఆరోచితం హోతి, తస్మిం వత్థుస్మిం “కిం తే అధిగతం, కిన్తి తే అధిగతం, కదా తే అధిగతం, కత్థ తే అధిగతం, కతమే తే కిలేసా పహీనా, కతమేసం త్వం ధమ్మానం లాభీ’తి కేనచి వుచ్చమానో”తి వుత్తం హోతి. **అసమనుగ్గాహీయమానోతి** న కేనచి వుచ్చమానో.

‘‘**భిక్ఖుభావే ఠత్వా అభబ్బో ఝానాదీని అధిగన్తు**’’న్తి సిక్ఖాపదాతిక్కమస్స అన్తరాయకరత్తా వుత్తం. భిక్ఖుభావో హిస్స సగ్గన్తరాయో చేవ హోతి మగ్గన్తరాయో చ (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౯౮). వుత్తఞ్హేతం “సామఞ్ఞం దుప్పరామట్ఠం, నిరయాయుపకడ్ఢతీ”తి (సం॰ ని॰ ౧.౮౯; ధ॰ ప॰ ౩౧౧). అపరమ్పి వుత్తం “సిథిలో హి పరిబ్బాజో, భియ్యో ఆకిరతే రజ”న్తి (సం॰ ని॰ ౧.౮౯; ధ॰ ప॰ ౩౧౩). **భిక్ఖుభావోతి** పారాజికం ఆపజ్జిత్వా “సమణో అహ”న్తి పటిజాననతో వోహారమత్తసిద్ధో భిక్ఖుభావో. **దానాదీహీతి** దానసరణసీలసంవరాదీహి.

అజానమేవాతి ఏత్థ **ఏవాతి** అవధారణత్థే నిపాతో. **''అజానమేవ''**న్తిపి పఠన్తి. తత్థ పన "ఏవం జానామి, ఏవం పస్సామీ"తి అవచన్తి యోజేతబ్బం. **వచనత్థవిరహతోతి** "పఠమం ఝానం సమాపజ్జి"న్తి ఆదివచనస్స (పారా. ౨౧౫) అత్థభూతేన ఝానాదినా వజ్జితత్తా తుచ్ఛం ఉదకాదిసుఞ్ఞం భాజనం వియ. **ముసాతి** విసంవాదనపురేక్ఖారస్స పరవిసంవాదకో వచీపయోగో, కాయపయోగో వా. తేనాహ **''వఞ్చనాధిప్పాయతో ముసా''**తి. ముసా చ వఞ్చనాధిప్పాయో చ పుబ్బభాగక్ఖణే, తఙ్ఖణే చ. వుత్తఞ్హి "పుబ్బే వాస్స హోతి 'ముసా భణిస్స'న్తి, భణన్తస్స హోతి 'ముసా భణామీ'"తి (పారా. ౨౦౦). ఏతఞ్హి ద్వయం అఙ్గభూతం, ఇతరం పన హోతు వా, మా వా, అకారణమేతం. **అభణిన్తి** విఞ్ఞాపనం అకాసిం.

అఞ్ఞత్ర అధిమానాతి అధిగతో మానో, అధికో వా మానో **అధిమానో,** థద్ధమానోతి అత్థో, తం వినాతి అత్థో. కస్స పనాయం అధిమానో ఉప్పజ్జతి, కస్స నుప్పజ్జతి? అరియసావకస్స తావ నుప్పజ్జతి (పారా. అట్ఠ. ౨.౧౯౬). సో హి మగ్గఫలనిబ్బానపహీనకిలేసావసిట్ఠకిలేసపచ్చవేక్ఖణేన సఞ్జాతసోమనస్సో అరియగుణప్పటివేధే నిక్కఙ్ఖో, తస్మా సోతాపన్నాదీనం "అహం సకదాగామీ"తిఆదివసేన మానో నుప్పజ్జతి. దుస్సీలస్స నుప్పజ్జతి. సో హి అరియగుణాధిగమే నిరాసోవ. సీలవతోపి పరిచ్చత్తకమ్మట్ఠానస్స నిద్దారామతాదిమనుయుత్తస్స నుప్పజ్జతి, సుపరిసుద్ధసీలస్స పన కమ్మట్ఠానే అప్పమత్తస్స నామరూపం వవత్థపేత్వా పచ్చయపరిగ్గహేన వితిణ్ణకఙ్ఖస్స తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా సఙ్ఖారే సమ్మసన్తస్స ఆరద్ధవిపస్సకస్స ఉప్పజ్జతి. తేనాహ **''య్వాయ''**న్తిఆది. తత్థ **తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వాతి** (సారత్థ. టీ. ౨.౧౯౬) కలాపసమ్మసనవసేన అనిచ్చాదిలక్ఖణత్తయం ఆరోపేత్వా. **సమ్మసన్తస్సాతి** విపస్సన్తస్స. **ఆరద్ధవిపస్సకస్సాతి** ఉదయబ్బయానుపస్సనాయ ఆరద్ధవిపస్సకస్స. **అపత్తేతి** అత్తనో సన్తానే ఉప్పత్తివసేన అపత్తే, అనధిగతేతి వుత్తం హోతి. **పత్తసఞ్ఞితాసఙ్ఖాతోతి** "పత్తో మయా ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో"తి ఏవంసఞ్ఞితాసఙ్ఖాతో అధిమానో ఉప్పజ్జతి. ఉప్పన్నో చ సుద్ధసమథలాభిం వా సుద్ధవిపస్సనాలాభిం వా అన్తరా ఠపేతి. సో హి దసపి వీసమ్పి తింసమ్పి వస్సాని కిలేససముదాచారం అపస్సన్తో "అహం సోతాపన్నో"తి వా "సకదాగామీ"తి వా "అనాగామీ"తి వా మఞ్ఞతి. సమథవిపస్సనాలాభిం పన అరహత్తేయేవ ఠపేతి. తస్స హి సమాధిబలేన కిలేసా విక్ఖమ్భితా, విపస్సనాబలేన సఙ్ఖారా సుపరిగ్గహితా, తస్మా సట్ఠిమ్పి వస్సాని, అసీతిమ్పి వస్సాని, వస్ససతమ్పి కిలేసా న సముదాచరన్తి, ఖీణాసవస్సేవ చిత్తాచారో హోతి. సో ఏవం దీఘరత్తం కిలేససముదాచారం అపస్సన్తో అన్తరా అట్ఠత్వావ "అరహా అహ"న్తి మఞ్ఞతీతి. **''తం అధిమానం ఠపేత్వా''**తి ఇమినా "అఞ్ఞత్రా"తి పదం అపేక్ఖిత్వా "అధిమానా"తి ఉపయోగత్థే నిస్సక్కవచనన్తి దస్సేతి.

పాపిచ్ఛతాయాతి పాపా ఇచ్ఛా ఏతస్సాతి **పాపిచ్ఛో,** తస్స భావో **పాపిచ్ఛతా,** తాయ, పాపికాయ ఇచ్ఛాయాతి అత్థో. యా సా "ఇధేకచ్చో దుస్సీలోవ సమానో 'సీలవా'తి మం జనో జానాతూ"తిఆదినా (విభ. ౮౫౧) నయేన వుత్తా, తాయ అసన్తగుణసమ్భావనిచ్ఛాయాతి వుత్తం హోతి. ఇమినా పన మన్దత్తా మోమూహత్తా సముదాచరన్తస్స అనాపత్తీతి దస్సేతి. **అయమ్పీతి పి**-సద్దేన న కేవలం పురిమా తయోవాతి దస్సేతి.

అసన్తన్తి అభూతం. **ఝానాదిధమ్మన్తి** ఝానం, విమోక్ఖో, సమాధి, సమాపత్తి, ఞాణదస్సనం, మగ్గభావనా, ఫలసచ్ఛికిరియా, కిలేసప్పహానం, వినీవరణతా చిత్తస్స, సుఞ్ఞాగారే అభిరతీ"తి (పారా. ౧౯౮) ఏవం వుత్తం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం. **యస్స ఆరోచేతీతి** (పారా. అట్ఠ. ౨.౨౧౫) వాచాయ వా హత్థవికారాదీహి వా అఙ్గపచ్చఙ్గచోపనేహి విఞ్ఞత్తిపథే ఠితస్స యస్స పుగ్గలస్స ఆరోచేతి. విఞ్ఞత్తిపథం పన అతిక్కమిత్వా ఠితో కోచి చే దిబ్బేన చక్ఖునా (సారత్థ. టీ.

౨.౨౧౫), దిబ్బాయ చ సోతధాతుయా దిస్వా చ సుత్వా చ జానాతి, న పారాజికం. యోపి “కిం అయం భణతీ”తి సంసయం వా ఆపజ్జతి, చిరం వీమంసిత్వా వా పచ్ఛా జానాతి, “అవిజానన్తో”ఇచ్చేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. యో పన ఝానాదీని అత్తనో అధిగమవసేన వా ఉగ్గహపరిపుచ్ఛాదివసేన వా న జానాతి, కేవలం “ఝాన”న్తి వా “విమోక్ఖో”తి వా వచనమత్తమేవ సుతం హోతి, సోపి తేన వుత్తే “ఝానం కిర సమాపజ్జీ”తి ఏస వదతీతి యది ఏత్తకమత్తమ్పి జానాతి, “జానాతి”చ్చేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, తస్స వుత్తే పారాజికమేవ. సేసో పన ఏకస్స వా ద్విన్నం వా బహూనం వా నియమితానియమితవసేన విసేసో సబ్బో సిక్ఖాపచ్చక్ఖానకథాయం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. పరియాయభాసనే పన “అహ”న్తి అవుత్తత్తా పటివిజానన్తస్స వుత్తేపి థుల్లచ్చయం. విసంవాదనాధిప్పాయేన ముసావాదపయోగస్స కతత్తా అప్పటివిజానన్తస్సాపి దుక్కటన్తి ఆహ “**యో తే విహారే వసతి...పే.... దుక్కట**”న్తి. **అనుల్లపనాధిప్పాయస్సా**తి ఉల్లపనాధిప్పాయవిరహితస్స, అభూతారోచనాధిప్పాయవిరహితస్సాతి అత్థో. ఉమ్మత్తకాదయో పుబ్బే వుత్తనయా ఏవ. ఇధ పన **ఆదికమ్మికా** వగ్గుముదాతీరియభిక్ఖూ, తేసం అనాపత్తి.

చతుత్థపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికనిగమనవణ్ణనా

ఇధాతి ఇమస్మిం భిక్ఖుపాతిమోక్ఖే. **ఉద్దిట్ఠపారాజికపరిదీపనమేవా**తి ఉద్దిట్ఠానం చతున్నం పారాజికానం పరిదీపనవచనమేవ. అవధారణం పన న అఞ్ఞేసమ్పీతి దస్సనత్థం. తేనాహ “**సమోధానేత్వా పనా**”తిఆది. తత్థ **సమోధానేత్వా**తి తత్థ తత్థ ఆగతాని ఏత్థేవ సమోదహిత్వా, పక్ఖిపిత్వా రాసిం కత్వాతి అత్థో. **పాళియం ఆగతానీ**తి ఉద్దేసపాళియం ఆగతాని . **భిక్ఖునీనం అసాధారణాని చత్తారీ**తి ఉబ్భజాణుమణ్డలికా, వజ్జప్పటిచ్ఛాదికా, ఉక్ఖిత్తానువత్తికా, అట్ఠవత్థుకాతి ఇమాని భిక్ఖునీనం భిక్ఖూహి అసాధారణాని చత్తారి. పణ్డకాదీనఞ్హి ఏకాదసన్నం అభబ్బభావో పారాజికాపత్తిసదిసత్తా పారాజికోతి ఆహ “**ఏకాదసన్న**”న్తిఆది. **అభబ్బభావసఙ్ఖాతేహీ**తి వత్థువిపన్నతాదినా పబ్బజ్జూపసమ్పదాయ నఅరహభావసఙ్ఖాతేహి. పణ్డకతిరచ్ఛానగతఉభతోబ్యఞ్జనకా (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౩౩) హి తయో వత్థువిపన్నా అహేతుకప్పటిసన్ధికా, తేసం సగ్గో అవారితో, మగ్గో పన వారితో. అభబ్బా హి తే మగ్గప్పటిలాభాయ వత్థువిపన్నత్తా. పబ్బజ్జాపి నేసం పటిక్ఖిత్తా, తస్మా తేపి పారాజికావ. థేయ్యసంవాసకో, తిత్థియపక్కన్తకో, మాతుఘాతకో, పితుఘాతకో, అరహన్తఘాతకో, భిక్ఖునిదూసకో, లోహితుప్పాదకో, సఙ్ఘభేదకోతి ఇమే అట్ఠ అత్తనో కిరియాయ విపన్నత్తా అభబ్బట్ఠానం పత్తాతి పారాజికావ. తేసు థేయ్యసంవాసకో, తిత్థియపక్కన్తకో, భిక్ఖునిదూసకోతి ఇమేసం తిణ్ణం సగ్గో అవారితో, మగ్గో పన వారితోవ. ఇతరేసం పఞ్చన్నం ఉభయమ్పి వారితం. తే హి అనన్తరావ నరకే నిబ్బత్తనకసత్తా. యదా భిక్ఖునీ విబ్భమితుకామా హుత్వా కాసావమేవ వా గిహివత్థం వా గిహినివాసనాకారేన నివాసేతి, తదా పారాజికమాపన్నా నామ హోతీతి ఆహ “**గిహిభావం పత్థయమానాయా**”తిఆది. సా హి అజ్ఝాచారవీతిక్కమం అకత్వాపి ఏత్తావతా అస్సమణీ నామ హోతి.

దీఘతాయ లమ్బమానం అఙ్గజాతమేతస్సాతి **లమ్బీ** (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౨౩౩). న సో ఏత్తావతా పారాజికో, అథ ఖో యదా అనభిరతియా పీళితో అత్తనో అఙ్గజాతం ముఖే వా వచ్చమగ్గే వా పవేసేతి, తదా పారాజికో హోతి. ముదుకతా పిట్ఠి ఏతస్సాతి **ముదుపిట్ఠికో,** కతపరికమ్మాయ ముదుకాయ పిట్ఠియా సమన్నాగతో. సోపి యదా అనభిరతియా పీళితో అత్తనో

అఙ్గజాతం అత్తనో ముఖమగ్గవచ్చమగ్గేసు అఞ్ఞతరం పవేసేతి, తదా పారాజికో హోతి. **పరస్స అఙ్గజాతం ముఖేన గణ్హాతీతి** యో అనభిరతియా పీళితో పరస్స సుత్తస్స వా పమత్తస్స వా అఙ్గజాతం ముఖేన గణ్హాతి. **పరస్స అఙ్గజాతే అభినిసీదతీతి** యో అనభిరతియా పీళితో పరస్స అఙ్గజాతం కమ్మనియం దిస్వా అత్తనో వచ్చమగ్గేన తస్సూపరి నిసీదతి, తం అత్తనో వచ్చమగ్గం పవేసేతీతి అత్థో. ఏతాని హి చత్తారి యస్మా ఉభిన్నం రాగవసేన సదిసభావూపగతానం ధమ్మో "మేథునధమ్మో"తి వుచ్చతి, తస్మా ఏకేన పరియాయేన మేథునధమ్మం అప్పటిసేవిత్వాయేవ కేవలం మగ్గేన మగ్గప్పవేసనవసేన ఆపజ్జితబ్బత్తా మేథునధమ్మపారాజికస్స అనులోమేన్తీతి "**అనులోమపారాజికానీ**"తి వుచ్చన్తి.

ఏత్థాహ – మాతుఘాతకపితుఘాతకఅరహన్తఘాతకా తతియపారాజికం ఆపన్నా, భిక్ఖునిదూసకో, లమ్బిఆదయో చత్తారో చ పఠమపారాజికం ఆపన్నా ఏవాతి కత్వా కుతో చతువీసతీతి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౨౩౩)? వుచ్చతే – మాతుఘాతకాదయో హి చత్తారో ఇధ అనుపసమ్పన్నా ఏవ అధిప్పేతా, లమ్బిఆదయో చత్తారో కిఞ్చాపి పఠమపారాజికేన సఙ్గహితా, యస్మా పన ఏకేన పరియాయేన మేథునధమ్మం అప్పటిసేవినో హోన్తి, తస్మా విసుం వుత్తాతి. దుతియవికప్పే **కచ్చిత్థాతి** ఏత్థ కచ్చి అత్థాతి పదచ్ఛేదో కాతబ్బో.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

పారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘాదిసేసకణ్డం

పియవచనేన ఆలపనన్తి పియాయితబ్బవచనేనాలపనం, సాధూనం సమాలపనన్తి వుత్తం హోతి. సాధవో హి పరే "భోన్తో"తి వా "దేవానంపియా"తి వా "భద్రభవ"న్తి వా "ఆయస్మన్తో"తి వా సమాలపన్తి.

౧. సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సం-సద్దో విజ్జమానత్థోతి ఆహ ''**సంవిజ్జతీ**''తి. **చేతనాతి** వీతిక్కమవసప్పవత్తా పుబ్బభాగచేతనా, మోచనస్సాదచేతనాతి అత్థో. **అస్సాతి** సుక్కవిస్సట్ఠియా. అఞ్ఞపదత్థసమాసేనేవ సుక్కవిస్సట్ఠియా వుత్తత్తా ఇక-సద్దస్స విసుం అత్థో నత్థీతి ఆహ ''**సఞ్చేతనావ సఞ్చేతనికా**''తి. ఇదాని ఇక-సద్దోవ అత్థిఅత్థం పకాసేతీతి దస్సేన్తో ''**సఞ్చేతనా వా**''తిఆదిమాహ. సంవిజ్జమానా చేతనా **సఞ్చేతనా. సుక్కస్సాతి** సమ్భవస్స. **విసట్ఠీతి** విస్సగ్గో.

ఇదాని తం యస్మిం కాలే మోచేతి, యేనాధిప్పాయేన మోచేతి, యేన చోపాయేన మోచేతి, యఞ్చ తస్స అధిప్పాయస్స వత్థు, తం సబ్బం సఙ్ఖేపతో విభావేత్వా సరూపతో తం విసట్ఠిం దస్సేతుం ''**రాగూపత్థమ్భాదీసూ**''తిఆదిమాహ. తత్థ రాగస్స బలవభావో, రాగేన వా అఙ్గజాతస్సూపత్థమ్భో థద్ధభావో **రాగూపత్థమ్భో,** సో ఆది యేసం తే **రాగూపత్థమ్భాదయో,** తేసు రాగూపత్థమ్భాదీసు. **ఆదిసద్దేన** (పారా. ౨౩౮) వచ్చూపత్థమ్భపస్సావూపత్థమ్భవాతూపత్థమ్భఉచ్చాలిఙ్గపాణకదట్ఠూపత్థమ్భానం గహణం. **కమ్మనియతం పత్తేతి** మోచనకమ్మక్ఖమతాయ కమ్మనియతం పత్తే, అజ్ఝత్తరూపాదీసు ఉపక్కమారహభావం పత్తేతి అత్థో. అరోగస్స భావో **ఆరోగ్యం,** తం ఆది యేసం తే **ఆరోగ్యాదయో,** తేసు ఆరోగ్యాదీసు. **ఆదిసద్దేన** సుఖభేసజ్జదానపుఞ్ఞయఞ్ఞసగ్గబీజవీమంసదవానం గహణం. **అజ్ఝత్తరూపం** అజ్ఝత్తం ఉపాదిన్నరూపం, తం ఆది యేసం తే **అజ్ఝత్తరూపాదయో,** తేసు. **ఆదిసద్దేన** బహిద్ధారూపఅజ్ఝత్తబహిద్ధారూపఆకాసేకటికమ్పనానం గహణం. మోచనే అస్సాదో సుఖవేదనా **మోచనస్సాదో,** మోచనత్థం పుబ్బభాగే పవత్తరాగో, సమ్పయుత్తఅస్సాదసీసేన చేత్థ రాగో వుత్తో, తేన సమ్పయుత్తా చేతనా **మోచనస్సాదచేతనా,** తాయ . ఇమినా ముచ్చనస్సాదో (పారా. అట్ఠ. ౨.౨౪౦) ముత్తస్సాదో మేథునస్సాదో ఫస్సస్సాదో కణ్డువనస్సాదో దస్సనస్సాదో నిసజ్జస్సాదో వాచస్సాదో గేహసితపేమం వనభఙ్గియన్తి ఇమేహి సమ్పయుత్తా చేతనాయో పటిక్ఖిపతి, తాహి నిమిత్తే ఉపక్కమన్తస్స ముత్తేపి అనాపత్తి. ''**నిమిత్తే ఉపక్కమన్తస్సా**''తి ఇమినా పన ఊరుమద్దాపనాదీని పటిక్ఖిపతి. తేన హి సతిపి మోచనస్సాదే నిమిత్తే ఉపక్కమాభావతో ముత్తేపి అనాపత్తి. వుత్తఞ్హేతం **సమన్తపాసాదికాయం** "సా చ ఖో నిమిత్తే ఉపక్కమన్తస్సేవ, హత్థపరికమ్మపాదపరికమ్మగత్తపరికమ్మకరణేన సచేపి అసుచి ముచ్చతి, అనాపత్తీ"తి.

ఆసయధాతునానాత్తతోతి పిత్తసేమ్హపుబ్బలోహితాసయానఞ్చేవ పథవీధాతుఆదీనఞ్చ చతున్నం ధాతూనం, రససోణితాదీనం వా సత్తన్నం ధాతూనం నానాత్తతో. **ఠానా చావనాతి** సుక్కస్స యం ఠానం, తతో చుతి. సుక్కస్స హి వత్థిసీసం కటి కాయోతి (పారా. అట్ఠ. ౨.౨౩౭) తిధా ఠానం పకప్పేన్తి. **ఏకో** కిరాచరియో "వత్థిసీసం సుక్కస్స ఠాన"న్తి ఆహ, ఏకో "కటీ"తి, ఏకో "సకలో కాయో"తి. తేసు తతియస్స భాసితం సుభాసితం. కేసలోమనఖదన్తానఞ్హి మంసవినిముత్తట్ఠానం, ఉచ్చారపస్సావఖేళసిఙ్ఘాణికా, థద్ధసుక్ఖచమ్మాని చ వజ్జేత్వా అవసేసో ఛవిమంసలోహితానుగతో సబ్బోపి కాయో కాయప్పసాదభావజీవితిన్ద్రియాబద్ధపిత్తానం, సమ్భవస్స చ ఠానమేవ. తథా హి రాగపరియుట్ఠానేనాభిభూతానం హత్థీనం ఉభోహి కణ్ణచూళికాహి సమ్భవో నిక్ఖమతి.

ఏత్థ చ ''**రాగూపత్థమ్భాదీసూ**''తిఆదినా (పారా. అట్ఠ. ౨.౨౩౭) కాలో దస్సితో. రాగూపత్థమ్భాదికాలేసు హి అఙ్గజాతం కమ్మనియం హోతి. యస్స కమ్మనియత్తే సతి మోచేతి, ఇతో పరం అఞ్ఞో కాలో నత్థి. న హి వినా రాగూపత్థమ్భాదీహి పుబ్బణ్హాదయో కాలభేదా మోచనే నిమిత్తం హోన్తి. ''**ఆరోగ్యాదీసూ**''తిఆదినా పన అధిప్పాయో దస్సితో. ఏవరూపేన హి అధిప్పాయభేదేన మోచేతి, న

అఞ్ఞథా. ‘‘**అజ్ఝత్తరూపాదీసూ**’’తిఆదినా ఉపాయో దస్సితో. అజ్ఝత్తరూపే వా హి మోచేయ్య, బహిద్ధారూపే వా, ఉభయత్థ వా, ఆకాసే వా కటిం కమ్పేన్తో, ఇతో పరం అఞ్ఞో ఉపాయో నత్థి. **నీలాదివసేనా**’’తిఆదీహి పన దసహి నవమస్స అధిప్పాయస్స వత్థు దస్సితం. వీమంసన్తో హి నీలాదీసు అఞ్ఞతరవసేన వీమంసతి, న తేహి వినిముత్తన్తి. ‘‘**ఠానా చావనా**’’తి ఇమినా పన అత్థతో విస్సట్ఠి దస్సితా . యథాహ “విస్సట్ఠీతి ఠానతో చావనా వుచ్చతీ”తి (పారా॰ ౨౩౭). సా చాయం తస్స సుక్కస్స ఠానా చావనా రాగవసేన. వుత్తఞ్హేతం **కథావత్థుఅట్ఠకథాయం** “సుక్కవిస్సట్ఠి నామ రాగసముట్ఠానా హోతీ”తి (కథా॰ అట్ఠ॰ ౩౦౭). **అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా**తి సుపినో ఏవ సుపినన్తో, తం ఠపేత్వాతి వుత్తం హోతి. తేనాహ “యా సుపినే”తిఆది. **సఙ్ఘాదిసేసో**తి ఇమస్స ఆపత్తినికాయస్స నామం. తేనాహ ‘‘**యా అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా**’’తిఆది. **ఆపత్తినికాయో**తి ఆపత్తిసమూహో. కిఞ్చాపి అయం ఏకావ ఆపత్తి, రుళ్హీసద్దేన, పన అవయవే సమూహవోహారేన వా “నికాయో”తి వుత్తో “ఏకో వేదనాక్ఖన్ధో, ఏకో విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో”తిఆదీసు వియ.

అస్సాతి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౧౯ సఙ్ఘాదిసేసకణ్డ) ఆపత్తినికాయస్స. నను చ అయుత్తోయం నిద్దేసో “సఙ్ఘో ఆదిమ్హి చేవ సేసే చ ఇచ్ఛితబ్బో అస్సా”తి. న హి ఆపత్తినికాయస్స ఆదిమ్హి చేవ సేసే చ సఙ్ఘో ఇచ్ఛితో, కిఞ్చరహి వుట్ఠానస్సాతి ఇమం చోదనం మనసి నిధాయ యథా న విరుజ్ఝతి, తథా అధిప్పాయం వివరితుం ‘‘**కిం వుత్తం హోతీ**’’తిఆదిమాహ. ఆపత్తితో వుట్ఠానస్స ఆదిమ్హి చేవ సేసే చ ఇచ్ఛితో సఙ్ఘో ఆపత్తియావ ఇచ్ఛితో నామ హోతీతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. **ఆపత్తివుట్ఠాన**న్తి ఆపత్తితో వుట్ఠానం, అనాపత్తికభావూపగమనన్తి అత్థో.

దకసోతన్తి పస్సావమగ్గం, అఙ్గజాతప్పదేసన్తి వుత్తం హోతి. యది ఏవం అథ కస్మా అట్ఠకథాయం “దకసోతం ఓతిణ్ణమత్తే”తి వుత్తన్తి ఆహ ‘‘**ఠానతో పన చుత**’’న్తిఆది. **అవస్సమేవ దకసోతం ఓతరతి** అధివాసేత్వా అన్తరా నివారేతుం అసక్కుణేయ్యత్తా. దకసోతోరోహనతో (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౨౩౬-౨౩౭) పట్ఠాయ పన ఉపాదిన్నతో వినిముత్తత్తా సమ్భవరూపం ఉతుసముట్ఠానమేవ అవసిస్సతి, సేసం తిసముట్ఠానం నత్థీతి వేదితబ్బం. **తస్మా**తి యస్మా ఠానతో చుతం దకసోతం ఓతరతి, తస్మా.

అమోచనాధిప్పాయస్సాతి భేసజ్జేన నిమిత్తం ఆలిమ్పన్తస్స ఉచ్చారాదీని వా కరోన్తస్స. **సుపినం పస్సన్తస్సా**తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౩౭) ధాతుక్ఖోభతో వా అనుభూతపుబ్బతో వా దేవతోపసంహారతో వా పుబ్బనిమిత్తతో వాతి ఇమేహి చతూహి కారణేహి సుపినం పస్సన్తస్స. కిం పనేతం పస్సన్తో సుత్తో పస్సతి, పటిబుద్ధో, ఉదాహు నేవ సుత్తో, న పటిబుద్ధోతి? కిఞ్చేత్థ – యది తావ సుత్తో పస్సతి, అభిధమ్మవిరోధో ఆపజ్జతి. భవఙ్గచిత్తేన హి సుపతి, తం రూపనిమిత్తాదిఆరమ్మణం వా రాగాదిసమ్పయుత్తం వా న హోతి. సుపినం పస్సన్తస్స చ ఈదిసాని చిత్తాని ఉప్పజ్జన్తి. అథ పటిబుద్ధో పస్సతి, వినయవిరోధో ఆపజ్జతి. యఞ్హి పటిబుద్ధో పస్సతి, తం సబ్బోహారికచిత్తేన పస్సతి. సబ్బోహారికచిత్తేన చ కతే వీతిక్కమే అనాపత్తి నామ నత్థి. సుపినం పస్సన్తేన పన కతేపి వీతిక్కమే ఏకన్తం అనాపత్తి ఏవ. అథ నేవ సుత్తో న పటిబుద్ధో పస్సతి, కో నామ పస్సతి, ఏవఞ్చ సతి సుపినస్స అభావోవ ఆపజ్జతీతి? న అభావో, కస్మా? యస్మా కపిమిద్ధపరేతో పస్సతి. వుత్తఞ్హేతం “కపిమిద్ధపరేతో ఖో మహారాజ సుపినం పస్సతీ”తి (మి॰ ప॰ ౫.౩.౫). **కపిమిద్ధపరేతో**తి మక్కటనిద్దాయ యుత్తో. యథా హి మక్కటస్స నిద్దా లహుపరివత్తా హోతి, ఏవం యా నిద్దా పునప్పునం కుసలాదిచిత్తవోకిణ్ణత్తా లహుపరివత్తా, యస్సా పవత్తియం పునప్పునం భవఙ్గతో ఉత్తరణం హోతి, తాయ యుత్తో సుపినం పస్సతి. యస్స చ ఏవం పస్సన్తస్స సుపినే మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తస్స వియ, కాయసంసగ్గాదీని ఆపజ్జన్తస్స వియ చ సుపినన్తేనేవ కారణేన అసుచి ముచ్చతి, తస్సపి అనాపత్తి. సుపినే (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౬౨) పన ఉప్పన్నాయ అస్సాదచేతనాయ సచస్స విసయో హోతి, నిచ్చలేన భవితబ్బం, న హత్థేన నిమిత్తం కీళాపేతబ్బం. కాసావపచ్చత్థరణరక్ఖణత్థం పన హత్థపుటేన గహేత్వా జగ్గనత్థాయ ఉదకట్ఠానం గన్తుం వట్టతి.

సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా

“ఓతిణ్ణో”తి (సారత్థ. టీ. ౨.౨౭౦) ఇదం కమ్మసాధనం, కత్తుసాధనం వా హోతీతి తదుభయవసేన అత్థం దస్సేన్తో **“యక్ఖాదీహి వియ సత్తా”**తిఆదిమాహ. **అసమపేక్ఖిత్వా**తి యథాసభావం అనుపపరిక్ఖిత్వా, యథా తే రతిజనకా రూపాదయో విసయా అనిచ్చదుక్ఖాసుభానత్తాకారేన అవట్ఠితా, తథా అపస్సిత్వాతి వుత్తం హోతి. **పరిణతేనా**తి పరివత్తేన. తేనాహ **“యథా పరివత్తమాన”**న్తిఆది. **వుత్తరాగవసేనా**తి కాయసంసగ్గరాగవసేన. **తదహుజాతాయపీ**తి తస్మిం అహని జాతం జననం ఏతిస్సాతి **తదహుజాతా,** తస్మిం అహని జాతాతి వా **తదహుజాతా,** తాయ, తం దివసం జాతాయపీతి అత్థో, జాతమత్తాయ అల్లమంసపేసివణ్ణాయపీతి వుత్తం హోతి.

అస్సాతి “కాయసంసగ్గం సమాపజ్జేయ్యా”తి పదస్స. ఇదాని హత్థాదీనం విభాగదస్సనత్థం **“తత్థ హత్థో నామ కప్పరతో పట్ఠాయా”**తిఆదిమాహ. **కప్పరతో పట్ఠాయా**తి దుతియమహాసన్ధిం ఉపాదాయ. అఞ్ఞత్థ పన మణిబన్ధతో పట్ఠాయ యావ అగ్గనఖా హత్థో. వినన్ధిత్వా వా అవినన్ధిత్వా వా కతకేసకలాపస్సేతం అధివచనన్తి సమ్బన్ధో. తత్థ **వినన్ధిత్వా**తి తీహి కేసవట్టీహి గన్థిత్వా. **సువణ్ణచీరక**న్తి సువణ్ణపాళిం. హత్థఞ్చ వేణిఞ్చ ఠపేత్వా అవసేససరీరం అఞ్ఞన్తి ఆహ **“అవసేసస్స సరీరస్సా”**తిఆది.

యో హి సేవనాధిప్పాయోపి నిచ్చలేన కాయేన కేవలం ఫస్సం పటివిజానాతి సాదియతి అనుభోతి, తస్స చిత్తుప్పాదమత్తే ఆపత్తియా అభావతో అనాపత్తీతి ఆహ **“కాయేన అవాయమిత్వా”**తిఆది. **మోక్ఖాధిప్పాయేనా**తి ఇత్థితో ముచ్చితుకామతాధిప్పాయేన. **అసఞ్చిచ్చా**తి “ఇమినా ఉపాయేన ఇమం ఫుసిస్సామీ”తి అచేతేత్వా. ఏవఞ్హి అచేతేత్వా పత్తప్పటిగ్గహణాదీసు మాతుగామస్స అఙ్గే ఫుట్ఠేపి అనాపత్తి. **అసతియా**తి అఞ్ఞవిహితో హోతి, “మాతుగామం ఫుసిస్సామీ”తి సతి నత్థి, ఏవం అసతియా హత్థపాదపసారణాదికాలే ఫుసన్తస్స అనాపత్తి. **అజానన్తస్సా**తి దారకవేసేన ఠితం దారికం “ఇత్థీ”తి అజానన్తో కేనచిదేవ కరణీయేన ఫుసతి, ఏవం “ఇత్థీ”తి అజానన్తస్స ఫుసతో అనాపత్తి. **అసాదియన్తస్సా**తి కాయసంసగ్గం అసాదియన్తస్స బాహాపరమ్పరాయ నీతభిక్ఖుస్స వియ అనాపత్తి. ఇధ పన ఉదాయిత్థేరో **ఆదికమ్మికో**. తస్స అనాపత్తి ఆదికమ్మికస్సాతి.

కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దుట్ఠుల్లవాచస్సాదరాగవసేనాతి దుట్ఠుల్లా వాచా **దుట్ఠుల్లవాచా,** తాయ అస్సాదచేతనా **దుట్ఠుల్లవాచస్సాదో,** తేన సమ్పయుత్తరాగవసేన. ఏత్థాధిప్పేతం మాతుగామం దస్సేతుం **“మాతుగామ”**న్తిఆదిమాహ. **దుట్ఠుల్లాదుట్ఠుల్లసంలక్ఖణసమత్థ**న్తి అసద్ధమ్మసద్ధమ్మప్పటిసంయుత్తం కథం జానితుం సమత్థం. యా పన మహల్లికాపి బాలా ఏళమూగా, అయం ఇధానధిప్పేతా. **వణ్ణో** నామ ద్వే మగ్గే ఉద్దిస్స “ఇత్థిలక్ఖణేన సుభలక్ఖణేన సమన్నాగతాసీ”తిఆదినా (పారా. అట్ఠ. ౨.౨౮౫) థోమనా. **అవణ్ణో** నామ ద్వే మగ్గే ఉద్దిస్స వుత్తవిపరియాయేన గరహనా, “ఇత్థిలక్ఖణేన సుభలక్ఖణేన అసమన్నాగతాసీ”తిఆదీహి ఖుంసనాతి వుత్తం హోతి. **యాచనా** నామ “దేహి మే, అరహసి మే దాతు”న్తి (పారా. ౨౮౫) వచనం. **ఆయాచనా** నామ “కదా తే మాతా పసీదిస్సతి, కదా తే పితా పసీదిస్సతి, కదా తే దేవతాయో పసీదిస్సన్తి, కదా తే సుఖణో సులయో సుముహుత్తో భవిస్సతి, కదా తే మేథునం ధమ్మం లభిస్సామీ”తి (పారా. ౨౮౫) వచనం . **పుచ్ఛనం** నామ “కథం త్వం సామికస్స దేసి, కథం జారస్స దేసీ”తి (పారా. ౨౮౫) వచనం. **పటిపుచ్ఛనం** నామ “ఏవం కిర త్వం సామికస్స దేతి, ఏవం జారస్స దేసీ”తి (పారా. ౨౮౫) వచనం. **ఆచిక్ఖనం** నామ పుట్ఠస్స “ఏవం దేహి, ఏవం దేన్తా సామికస్స పియా భవిస్ససి, మనాపా చా”తి (పారా. ౨౮౫) భణనం. **అనుసాసనం** నామ అపుట్ఠస్స “ఏవం దేహి, ఏవం దేన్తా సామికస్స పియా భవిస్ససి, మనాపా చా”తి (పారా. ౨౮౫) భణనం. **అక్కోసనం** (పారా. ౨౮౫) నామ “అనిమిత్తాసి, నిమిత్తమత్తాసి, అలోహితాసి, ధువలోహితాసి, ధువచోళాసి, పగ్ఘరన్తీసి, సిఖరణీసి, ఇత్థిపణ్డకాసి, వేపురిసికాసి, సమ్భిన్నాసి,

ఉభతోబ్యఞ్జనకాసీ”తి (పారా. ౨౮౫) వచనం. యస్మా మేథునుపసంహితాయ వాచాయ అధికం దుట్ఠుల్లం నామ నత్థి, తస్మా “మేథునుపసంహితాహీ”తి ఇదం దుట్ఠుల్లవాచాయ సిఖాపత్తలక్ఖణదస్సనన్తి వుత్తం, న పన మేథునుపసంహితాయేవ దుట్ఠుల్లవాచత్తా. **సిఖరణీసీ**తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౨౮౫) బహినిక్ఖన్తఆణిమంసా. **సమ్భిన్నాసీ**తి సమ్భిన్నవచ్చమగ్గపస్సావమగ్గా. **ఉభతోబ్యఞ్జనకాసీ**తి పురిసనిమిత్తేన, ఇత్థినిమిత్తేన చాతి ఉభతోబ్యఞ్జనేహి సమన్నాగతా.

ఏత్థ చ వణ్ణభణనే తావ “ఇత్థిలక్ఖణేన సుభలక్ఖణేన సమన్నాగతాసీ”తి వదతి, న తావ సీసం ఏతి. “తవ వచ్చమగ్గో చ పస్సావమగ్గో చ సుభో సుభసణ్ఠానో దస్సనీయో, ఈదిసేన నామ ఇత్థిలక్ఖణేన సుభలక్ఖణేన సమన్నాగతాసీ”తి వదతి, సీసం ఏతి, సఙ్ఘాదిసేసో హోతీతి అత్థో.

అవణ్ణభణనే పన “అనిమిత్తాసీ”తిఆదీహి ఏకాదసహి పదేహి అవణ్ణే అఘటితే సీసం న ఏతి, ఘటితేపి తేసు “సిఖరణీసి సమ్భిన్నాసి ఉభతోబ్యఞ్జనకాసీ”తి ఇమేహి తీహి ఘటితేయేవ సఙ్ఘాదిసేసో.

యాచనాయపి “దేహి మే”తి ఏత్తకేనేవ సీసం న ఏతి, “మేథునం ధమ్మం దేహీ”తి ఏవం మేథునధమ్మేన ఘటితే ఏవ సఙ్ఘాదిసేసో.

“కదా తే మాతా పసీదిస్సతీ”తిఆదీసు ఆయాచనవచనేసుపి ఏత్తకేనేవ సీసం న ఏతి, “కదా తే మాతా పసీదిస్సతి, కదా తే మేథునం ధమ్మం లభిస్సామీ”తి వా “తవ మాతరి పసన్నాయ వా మేథునం ధమ్మం లభిస్సామీ”తిఆదినా పన నయేన మేథునధమ్మేన ఘటితేయేవ సఙ్ఘాదిసేసో.

“కథం త్వం సామికస్స దేసీ”తిఆదీసు (పారా. ౨౮౫) పుచ్ఛావచనేసుపి “మేథునం ధమ్మ”న్తి వుత్తేయేవ సఙ్ఘాదిసేసో. “ఏవం కిర త్వం సామికస్స దేసీ”తి (పారా. ౨౮౫) పటిపుచ్ఛావచనేసుపి ఏసేవ నయో.

ఆచిక్ఖనాయ చ “ఏవం దేహీ”తి, “ఏవం దదమానా”తి వుత్తేపి సీసం న ఏతి, “మేథునం ధమ్మం ఏవం దేహి, ఏవం ఉపనేహి, ఏవం మేథునం ధమ్మం దదమానా ఉపనయమానా సామికస్స పియా హోతీ”తిఆదినా పన నయేన మేథునధమ్మేన ఘటితేయేవ సఙ్ఘాదిసేసో. అనుసాసనివచనేసుపి ఏసేవ నయో.

అక్కోసవచనేసు పన ఏకాదససు “సిఖరణీసి సమ్భిన్నాసి ఉభతోబ్యఞ్జనకాసీ”తి ఇమాని తీణియేవ పదాని సుద్ధాని సీసం ఏన్తి, ఇతి ఇమాని చ తీణి, పురిమాని చ వచ్చమగ్గపస్సావమగ్గమేథునధమ్మపదాని తీణీతి ఛ పదాని సుద్ధాని ఆపత్తికరాని, సేసాని “అనిమిత్తాసీ”తిఆదీని అనిమిత్తే “మేథునం ధమ్మం మే దేహీ”తి వా “అనిమిత్తాసి, మేథునం ధమ్మం మే దేహీ”తి వా ఆదినా నయేన మేథునధమ్మేన ఘటితానేవ ఆపత్తికరాని హోన్తీతి వేదితబ్బాని.

అధక్ఖకన్తి అక్ఖకతో పట్ఠాయ అధో. **ఉబ్భజాణుమణ్డల**న్తి జాణుమణ్డలతో పట్ఠాయ ఉద్ధం. **ఉబ్భక్ఖక**న్తి అక్ఖకతో పట్ఠాయ ఉద్ధం. **అధోజాణుమణ్డల**న్తి జాణుమణ్డలతో పట్ఠాయ అధో. అక్ఖకం, పన జాణుమణ్డలఞ్చ ఏత్థేవ దుక్కటఖేత్తే సఙ్గహం గచ్ఛతి భిక్ఖునియా కాయసంసగ్గే వియ . న హి బుద్ధా గరుకాపత్తిం సావసేసం పఞ్ఞాపేన్తీతి. **కాయప్పటిబద్ధ**న్తి వత్థం వా పుప్ఫం వా ఆభరణం వా.

అత్థధమ్మఅనుసాసనిపురేక్ఖారానన్తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౨౮౭) ఏత్థ “అనిమిత్తా”తిఆదీనం పదానం అత్థం కథేన్తో, అట్ఠకథం వా సజ్ఝాయం కరోన్తో **అత్థపురేక్ఖారో** నామ, పాళిం వాచేన్తో, సజ్ఝాయం వా కరోన్తో **ధమ్మపురేక్ఖారో** నామ, “ఇదానిపి అనిమిత్తాసి, ఉభతోబ్యఞ్జనకాసి, అప్పమాదం దాని కరేయ్యాసి, యథా ఆయతిమ్పి ఏవరూపా మా హోహిసీ”తి భణన్తో **అనుసాసనిపురేక్ఖారో** నామ. ఇతి అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అనుసాసనిఞ్చ పురక్ఖిత్వా భణన్తానం అనాపత్తి. యో పన భిక్ఖునీనం పాళిం వాచేన్తో పకతివాచనామగ్గం పహాయ హసన్తో హసన్తో “సిఖరణీసి, సమ్భిన్నాసి, ఉభతోబ్యఞ్జనకాసీ”తి పునప్పునం భణతి, తస్స ఆపత్తియేవ. ఇధ **ఆదికమ్మికో**

ఉదాయిత్థేరో, తస్స అనాపత్తి ఆదికమ్మికస్స. **నను** “సిఖరణీ”తిఆదీహి అక్కోసన్తస్స పటిఘచిత్తం ఉప్పజ్జతీతి దుక్ఖవేదనాయపి భవితబ్బం, అథ కస్మా **ద్వివేదన**న్తి? నాయం దోసో. రాగవసేన హి అయం ఆపత్తి, న పటిఘవసేన, తస్మా రాగవసేనేవ పవత్తో అక్కోసో ఇధాధిప్పేతో, న పటిఘవసేనాపీతి.

దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అత్తకామసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అత్తకామపారిచరియావసేనాతి అత్తకామపారిచరియాయ రాగవసేన. ఇధాపి దుట్ఠుల్లాదుట్ఠుల్లజాననసమత్థావ ఇత్థీ అధిప్పేతాతి ఆహ ‘‘**దుట్ఠుల్లోభాసేన వుత్తప్పకారాయ ఇత్థియా**’’తి. **సమీపే**తి సవనూపచారే. “**రత్వా**”తి పాఠసేసో. **అత్తకామపారిచరియా**తి కామీయతీతి **కామో,** మేథునధమ్మో, పరిచరణం ఉపట్ఠానం పరిచరియా, సావ **పారిచరియా,** కామేన పారిచరియా **కామపారిచరియా,** అత్తనో కామపారిచరియా **అత్తకామపారిచరియా,** అత్తనో అత్థాయ మేథునధమ్మేన ఉపట్ఠానన్తి అత్థో. అథ వా కామితాతి **కామా,** పారిచరియా, అత్తనో కామా **అత్తకామా,** అత్తకామా చ సా పారిచరియా చాతి **అత్తకామపారిచరియా,** సయం మేథునరాగవసేన పత్థితఉపట్ఠానన్తి అత్థో. తేనాహ ‘‘**మేథునధమ్మసఙ్ఖాతేనా**’’తిఆది. ఏత్థ చ పఠమేన అత్థవికప్పేన కామహేతుపారిచరియాసఙ్ఖాతం అత్థత్తయం దస్సేతి, దుతియేన అధిప్పాయపారిచరియాసఙ్ఖాతం అత్థద్వయం. బ్యఞ్జనే (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౯౧) పన ఆదరం అకత్వా అత్థమత్తమేవ దస్సేతుం “అత్తనో కామం అత్తనో హేతుం అత్తనో అధిప్పాయం అత్తనో పారిచరియ”న్తి (పారా॰ ౨౯౨) పదభాజనం వుత్తం. “అత్తనో కామం అత్తనో హేతుం అత్తనో పారిచరియ”న్తి హి వుత్తే జానిస్సన్తి పణ్డితా “ఏత్తావతా అత్తనో అత్థాయ కామపారిచరియా వుత్తా”తి, “అత్తనో అధిప్పాయం అత్తనో పారిచరియ”న్తి (పారా॰ ౨౯౨) వుత్తేపి జానిస్సన్తి “ఏత్తావతా అత్తనా ఇచ్ఛితకామితట్ఠేన అత్తకామపారిచరియా వుత్తా”తి.

కల్యాణేన భద్దకేన గుణేన సమన్నాగతత్తా **కల్యాణధమ్మం.** తేనాహ ‘‘**తదుభయేనాపీ**’’తిఆది. **అభిరమేయ్యా**తి తోసేయ్య. **ఏతదగ్గ**న్తి ఏసా అగ్గా. **పారిచరియాన**న్తి పారిచరియానం మజ్ఝే, నిద్ధారణే చేతం సామివచనం. నను దుట్ఠల్లవాచాసిక్ఖాపదే (పారా॰ ౨౮౫) మేథునయాచనం ఆగతం, అథ కస్మా ఇదం వుత్తం? నాయం దోసో. తత్థ (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౨౯౧) హి దుట్ఠుల్లవాచస్సాదరాగవసేన వుత్తం, ఇధ పన అత్తనో మేథునస్సాదరాగవసేనాతి.

తస్మింయేవ ఖణేతి భణితక్ఖణే. ఉభతోబ్యఞ్జనకో పన పణ్డకగతికత్తా విసుం న వుత్తో . “ఇమస్మిం సిక్ఖాపదద్వయే కాయసంసగ్గే వియ యక్ఖిపేతీసుపి దుట్ఠుల్లత్తకామవచనే థుల్లచ్చయ”న్తి (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౨౯౫) వదన్తి. **తస్మింయేవా**తి పణ్డకేయేవ ఇత్థిసఞ్ఞినో అత్తకామపారిచరియాయ వణ్ణభణనేపి దుక్కటం. “యో తే విహారే వసతి, తస్స అగ్గదానం మేథునం ధమ్మం దేహీ”తి పరియాయవచనేపి దుక్కటం. “అత్తకామపారిచరియాయ వణ్ణం భాసేయ్య యా మాదిసం ‘సీలవన్త’న్తి వుత్తత్తా”తి (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౨౯౫) ఏకే. “పఞ్చసు అఙ్గేసు సబ్భావా సఙ్ఘాదిసేసోవా”తి అపరే. “మేథునుపసంహితేనా”తి వుత్తత్తా ‘‘**చీవరాదీహి...పే.... భాసన్తస్స అనాపత్తీ**’’తి వుత్తం.

అత్తకామసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సఞ్చరణం **సఞ్చరో,** సో ఏతస్స అత్థీతి **సఞ్చరీ,** సఞ్చరణసీలోతి వా **సఞ్చరీ,** తస్స భావో **సఞ్చరిత్తం,** సఞ్చరణన్తి అత్థో. తఞ్చ పరతో “ఇత్థియా వా పురిసమతి”న్తిఆదివచనతో ఇత్థిపురిసానం వేమజ్ఝేతి ఆహ ‘‘**ఇత్థిపురిసానం అన్తరే సఞ్చరణభావ**’’న్తి.

పటిగ్గణ్హనవీమంసనపచ్చాహరణానీతి ఏత్థ **పటిగ్గణ్హనం** నామ పురిసేన వా ఇత్థియా వా ఉభిన్నం మాతాదీహి వా "భన్తే, ఇత్థన్నామం ఇత్థిం వా పురిసం వా ఏవం భణాహీ"తి వుత్తే తేసం వచనం "సాధూ"తి వా "హోతూ"తి వా "భణామీ"తి వా యేన కేనచి ఆకారేన వచీభేదం కత్వా, సీసకమ్పనాదీహి వా సమ్పటిచ్ఛనం. **వీమంసనం** నామ వుత్తప్పకారేన సాసనం గహేత్వా తస్సా ఇత్థియా వా పురిసస్స వా తేసం అవస్సం ఆరోచనకానం మాతాపితుభాతాభగినిఆదీనం వా సన్తికం గన్త్వా తస్స సాసనస్స ఆరోచనం. **పచ్చాహరణం** నామ తేన గన్త్వా ఆరోచితే సా ఇత్థీ వా పురిసో వా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛతు వా, మా వా, లజ్జాయ వా తుణ్హీ హోతు, పున ఆగన్త్వా తస్సా ఇత్థియా వా పురిసస్స వా తస్సా పవత్తియా ఆరోచనం. **ఆపజ్జేయ్యా**తి పటిపజ్జేయ్య.

ఇత్థియా వా పురిసమతిం పురిసస్స వా ఇత్థిమతిన్తి ఏత్థ "ఆరోచేయ్యా"తి పాఠసేసో దట్ఠబ్బో. తేనేవాహ **''తత్థా''**తిఆది. **జాయాభావే**తి భరియాభావే. **జారభావే**తి పతిభావే, నిమిత్తత్థే చేతం భుమ్మవచనం. తస్మా భరియాభావనిమిత్తం పతిభావనిమిత్తం, భరియాభావహేతు పతిభావహేతు, భరియాభావపచ్చయా పతిభావపచ్చయా ఆరోచేతీతి అత్థో. ఏస నయో **''జాయత్తనే ఆరోచేతీ''**తిఆదీసుపి. "జాయత్తనే వా జారత్తనే వా"తి హి ఇదం యదత్థం తం తేసం మతిం ఆరోచేతి , తం దస్సనత్థం వుత్తం. ఇదాని పన పదభాజనియం (పారా॰ ౩౦౨) వుత్తనయేనాపి అత్థం దస్సేతుం **''అపిచా''**తిఆదిమాహ. కిఞ్చాపి ఇత్థిలిఙ్గవసేన పదభాజనియం వుత్తం, "జాయత్తనే వా జారత్తనే వా"తి పన నిద్దేసస్స ఉభయలిఙ్గసాధారణత్తా పురిసలిఙ్గవసేనాపి యోజేత్వా వత్తబ్బన్తి ఆహ **''ఏతేనేవ ఉపాయేనా''**తిఆది. **ముహుత్తికా**తి గణికా. "అన్తమసో తఙ్ఖణికాయపీ"తి ఇదం నిదస్సనమత్తన్తి ఆహ **''ఏతేనేవ ఉపాయేనా''**తిఆది.

అఞ్ఞత్ర నాలంవచనీయాయాతి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౩౩౮-౩౪౦) దేసచారిత్తవసేన పణ్ణదానాదినా అపరిచ్చత్తం ఠపేత్వా. సఞ్చరిత్తవసేన భిక్ఖునా వచనీయా న హోతీతి **నాలంవచనీయా,** తం ఠపేత్వాతి కేచి. అప్పేన వా బహునా వా ధనేన కీతా **ధనక్కీతా**. యస్మా పన సా న కీతమత్తాయేవ భరియా, సంవాసత్థాయ పన కీతత్తా భరియా, తస్మాస్స నిద్దేసే "ధనేన కిణిత్వా వాసేతీ"తి (పారా॰ ౩౦౪) వుత్తం. **ఛన్దవాసినీ**తి ఛన్దేన అత్తనో రుచియా వసతీతి ఛన్దవాసినీ. యస్మా పన సా న అత్తనో ఛన్దమత్తేనేవ భరియా హోతి, పురిసేన పన సమ్పటిచ్ఛితత్తా, తస్మాస్స నిద్దేసే "పియో పియం వాసేతీ"తి (పారా॰ ౩౦౪) వుత్తం. **ఆది**సద్దేన "భోగవాసినీ, పటవాసినీ, ఓదపత్తకినీ, ఓభటచుమ్బటా, దాసీ చ భరియా చ, కమ్మకారీ చ భరియా చ, ధజాహటా, ముహుత్తికా"తి (పారా॰ ౩౦౪) ఇమేసం అట్ఠన్నం ఆకారానం గహణం. యథా చ "ఛన్దవాసినీ"తిఆదీసు అఞ్ఞతరవసేన వదతో విసఙ్కేతో నత్థి, ఏవం పాళియం అవుత్తేసుపి "హోహి కిర ఇత్థన్నామస్స భరియా, జాయా, పజాపతి, పుత్తమాతా, ఘరణీ, ఘరసామినీ, భత్తరన్ధికా, సుస్సూసికా, పరిచారికా"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౦౫) ఏవమాదీసు సంవాసపరిదీపకేసు వచనేసు అఞ్ఞతరవసేన వదన్తస్సాపి విసఙ్కేతో నత్థి, తివఙ్గసమ్పత్తియా ఆపత్తియేవ.

మాతురక్ఖితం బ్రూహీతి ఏత్థ **మాతురక్ఖితా** నామ మాతరా రక్ఖితా, యథా పురిసేన సహ సంవాసం న కప్పేతి, ఏవం మాతరా రక్ఖితాతి అత్థో. తేనేవస్స పదభాజనేపి "మాతా రక్ఖతి గోపేతి, ఇస్సరియం కారేతి, వసం వత్తేతీ"తి (పారా॰ ౩౦౪) వుత్తం. **పితురక్ఖితాదీసూ**తి "పితురక్ఖితా, మాతాపితురక్ఖితా, భాతురక్ఖితా, భగినిరక్ఖితా, ఞాతిరక్ఖితా, గోత్తరక్ఖితా, ధమ్మరక్ఖితా, సారక్ఖా, సపరిదణ్డా"తి (పారా॰ ౩౦౩) ఏవం వుత్తేసు పితురక్ఖితాదీసు. యథా చ ఏత్థ, ఏవం "పితురక్ఖితం బ్రూహీ"తిఆదీసుపి నయో వేదితబ్బో.

సఙ్ఘస్స వా చేతియస్స వా గిలానస్స వా కిచ్చేన గచ్ఛన్తస్సాతి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౪౦) ఏత్థ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఉపోసథాగారం వా కిఞ్చి వా విప్పకతం హోతి. తత్థ కారుకానం భత్తవేతనత్థాయ ఉపాసకో వా ఉపాసికాయ సన్తికం భిక్ఖుం పహిణేయ్య, ఉపాసికా వా ఉపాసకస్స, ఏవరూపేన సఙ్ఘకిచ్చేన గచ్ఛన్తస్స అనాపత్తి. చేతియకమ్మే కరియమానేపి ఏసేవ నయో. గిలానస్స భేసజ్జత్థాయపి ఉపాసకేన వా ఉపాసికాయ సన్తికం, ఉపాసికాయ వా ఉపాసకస్స సన్తికం పహితస్స గచ్ఛతో అనాపత్తి.

కిఞ్చాపి ఏత్థ "ఇత్థీ నామ మనుస్సిత్థీ, న యక్ఖీ న పేతీ న తిరచ్ఛానగతా. పురిసో నామ మనుస్సపురిసో, న యక్ఖో"తిఆది (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౩౪౧) నత్థి, తథాపి మనుస్సజాతికావ ఇత్థిపురిసా ఇధ అధిప్పేతాతి ఆహ **''తేసం మనుస్సజాతికతా''**తి.

ననాలంవచనీయతాతి యథావుత్తనయేన పరిచ్చత్తా అలంవచనీయా. నివారణత్థో హి ఏత్థ **అలం**-సద్దో. న అలంవచనీయా **నాలంవచనీయా,** న నాలంవచనీయా, తస్సా భావో ననాలంవచనీయతా, “అలంవచనీయతా”ఇచ్చేవ వుత్తం హోతి.

పణ్ణత్తిన్తి, ఇమం సిక్ఖాపదం. **కాయవికారేనాతి** సీసుక్ఖిపనాదికాయవికారేన. **తథేవ వీమంసిత్వా తథేవ పచ్చాహరన్తస్సాతి** హత్థముద్దాదినా కాయవికారేన వీమంసిత్వా పున ఆగన్త్వా తథేవ ఆరోచేన్తస్స. **ఆగమిస్సతీతి** తవ సన్తికే ధమ్మస్సవనాదిఅత్థం ఆగమిస్సతి. **కేనచి వుత్తేతి** ఆసనసాలాదీసు నిసిన్నస్స కేనచి పురిసేన వుత్తే. సచే హి ఖీణాసవస్స మాతాపితరో కుజ్ఝిత్వా అలంవచనీయా హోన్తి, తఞ్చ భిక్ఖుం ఘరం ఉపగతం పితా వదతి “మాతా తే, తాత, మం మహల్లకం ఛడ్డేత్వా ఞాతికులం గతా, గచ్ఛ నం మం ఉపట్ఠాతుం పేసేహీ”తి. సో చే గన్త్వా తం వత్వా పున పితునో తస్సా ఆగమనం వా అనాగమనం వా ఆరోచేతి, ఏవం ఆరోచేన్తస్స తస్సపి కాయవాచతో సముట్ఠాతి. తేనాహ **‘‘పణ్ణత్తిం అజానన్తస్స పనా’’**తిఆది. **ఖీణాసవస్సపీతి** ఏత్థ **పి**-సద్దేన సేక్ఖపుథుజ్జనానం వత్తబ్బమేవ నత్థీతి దీపేతి. **పితువచనేనాతి** అత్తనో పితువచనేన. **గన్త్వాతి** తస్సా సమీపం గన్త్వా. పణ్ణత్తిం, అలంవచనీయభావఞ్చాతి ఉభయం అజానన్తస్సపి కాయవాచతో సముట్ఠాతి. **తదుభయన్తి** పణ్ణత్తిం, అలంవచనీయభావఞ్చ. యం పన పణ్ణత్తిం జానిత్వా ఏతేహేవ తీహి నయేహి సఞ్చరిత్తం సమాపజ్జతో కాయచిత్తతో, వాచాచిత్తతో, కాయవాచాచిత్తతో చ సముట్ఠాతి. ఇమాని తీణి పణ్ణత్తిజాననచిత్తేన “సచిత్తకసముట్ఠానానీ”తి వుత్తం, తం అయుత్తం. న హి పణ్ణత్తిం జానిత్వాపి “నాలంవచనీయా”తి మఞ్ఞమానస్స సచిత్తకేహి సముట్ఠానేహి ఆపత్తి సముట్ఠాతీతి వత్తుం యుజ్జతి వీతిక్కమచేతనాయ అసమ్భవతో.

సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సఞ్ఞాచికాయ పనాతి ఏత్థ సన్తి అత్తవాచకో తతియత్థే నిపాతో, **యాచికాతి** భావసాధనో, తేసఞ్చ మజ్ఝేపదలోపసమాసో. **పనాతి** నిపాతమత్తమేవ. తేనాహ **‘‘సయం పవత్తితయాచనా వుచ్చతీ’’**తి. యా హి అత్తనా పవత్తితా, సా అత్తనో నామ హోతీతి ఆహ **‘‘తస్మా’’**తిఆది. నను న సక్కా యాచనాయేవ కుటిం కాతున్తి అనుయోగం సన్ధాయ తస్సాధిప్పాయత్థం దస్సేతుం **‘‘సయం యాచితకేహీ’’**తిఆదిమాహ. తత్థ **సయం యాచితకేహీతి** “వాసిం దేథ, ఫరసుం దేథా”తిఆదినా (పారా॰ ౩౪౨) సయం యాచితకేహి. **ఉపకరణేహీతి** వాసియాదీహి. పరేన భణ్డసామికేన “మమ ఇద”న్తి అపరిచ్చాగారక్ఖణగోపనవసేన పరిగ్గహితం **పరపరిగ్గహితకం,** పరసన్తకన్తి వుత్తం హోతి. **మూలచ్ఛేదవసేనాతి** మూలస్స ఛిన్దనవసేన, పరసన్తకభావతో మోచేత్వా అత్తనో సన్తకం కత్వాతి వుత్తం హోతి. ఏవఞ్హి అఞ్ఞాతకఅప్పవారితట్ఠానతో యాచన్తస్స అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తియా దుక్కటం. **తావకాలికం పన వట్టతీతి** తావకాలికం కత్వా యాచితుం వట్టతి. సకకమ్మం న యాచితబ్బాతి పాణాతిపాతసిక్ఖాపదరక్ఖణత్థం వుత్తం. “హత్థకమ్మం దేథా”తి అనియమేత్వాపి న యాచితబ్బా. ఏవం యాచితా హి తే “సాధు, భన్తే”తి భిక్ఖుం ఉయ్యోజేత్వా మిగేపి మారేత్వా ఆహరేయ్యుం. నియమేత్వా పన “విహారే కిఞ్చి కత్తబ్బం అత్థి, తత్థ హత్థకమ్మం దేథా”తి యాచితబ్బా. “కుటి నామ ఉల్లిత్తా వా హోతి, అవలిత్తా వా ఉల్లిత్తావలిత్తా వా”తి (పారా॰ ౩౪౮) పదభాజనే వుత్తత్తా **‘‘కుటిన్తి ఉల్లిత్తాదీసు అఞ్ఞతర’’**న్తి వుత్తం. తత్థ ఉద్ధం ముఖం లిత్తా **ఉల్లిత్తా.** అన్తో లిమ్పన్తా హి ఏవం లిమ్పన్తి. అధో ముఖం లిత్తా **అవలిత్తా.** బహి లిమ్పన్తా హి ఏవం లిమ్పన్తి. తేనాహ **‘‘తత్థ ఉల్లిత్తా నామా’’**తిఆది. **పిట్ఠసఙ్ఘాటోతి** ద్వారబాహా. **‘‘సుధాయ వా మత్తికాయ వా’’**తి ఏతేన ఠపేత్వా ఇమే ద్వే లేపే అవసేసో భస్మగోమయాదిభేదో అలేపోతి దస్సేతి.

యస్మా పన సఞ్ఞాచికాయ కుటిం కరోన్తేనాపి ఇధ వుత్తనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బం, తస్మా **‘‘సయం వా కరోన్తేన ఆణత్తియా వా కారాపేన్తేనా’’**తి వుత్తం. ఏత్థ చ **‘‘సయం వా కరోన్తేనా’’**తి ఇమినా సామత్థియతో లబ్భమానమత్థమాహ, న తు పదత్థతో. **‘‘ఆణత్తియా వా కారాపేన్తేనా’’**తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౪౮-౩౪౯) పన పదత్థతో. ఏవఞ్చ కత్వా యది పన “కరోన్తేన వా కారాపేన్తేన వా”తి వదేయ్య, బ్యఞ్జనం విలోమితం భవేయ్య. న హి కారాపేన్తో కరోన్తో నామ హోతీతి ఏదిసీ చోదనా అనవకాసాతి దట్ఠబ్బం. నత్థి సామీ పతి ఏతిస్సాతి

అసామికా, తం అసామికం, అనిస్సరన్తి అత్థో. అనిస్సరతా చేత్థ కారాపనేనాతి ఆహ ''**కారేతా దాయకేన విరహిత**''న్తి. **ఉద్దేసోతి** ఉద్దిసితబ్బో.

తత్రాతి సామిస్మిం భుమ్మవచనన్తి ఆహ ''**తస్సా కుటియా**''తి. **దీఘసోతి** నిస్సక్కవచనన్తి ఆహ ''**దీఘతో**''తి. **బహికుట్టేతి** కుట్టస్స బహి, థుసేన మిస్సకో పిణ్డో **థుసపిణ్డో,** తస్స పరియన్తో **థుసపిణ్డపరియన్తో,** తేన, థుసమిస్సకమత్తికాపిణ్డపరియన్తేనాతి వుత్తం హోతి. థుసపిణ్డస్సూపరి సేతకమ్మం పన అబ్బోహారికం. అబ్భన్తరే భవో **అబ్భన్తరిమో,** తేన. **యత్థాతి** యస్సం కుటియం. **పమాణయుత్తోతి** పకతివిదత్థియా నవవిదత్థిపమాణో. "తిరియం సత్తన్తరా"తి (పారా. ౩౪౮) ఉక్కంసతో పమాణస్స వుత్తత్తా ''**హేట్ఠిమకోటియా చతుహత్థవిత్థారా న హోతీ**''తి వుత్తం.

సోధేత్వాతి సమతలసీమమణ్డలసదిసం కత్వా. **పదభాజనే వుత్తనయేన సఙ్ఘం తిక్ఖత్తుం యాచిత్వాతి** "సఙ్ఘం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏకంసం ఉత్తరాసఙ్గం కరిత్వా వుడ్ఢానం భిక్ఖూనం పాదే వన్దిత్వా ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా ఏవమస్స వచనీయో 'అహం, భన్తే, సఞ్ఞాచికాయ కుటిం కత్తుకామో అసామికం అత్తుద్దేసం, సోహం, భన్తే, సఙ్ఘం కుటివత్థుఓలోకనం యాచామీ'"తి (పారా. ౩౪౯) పదభాజనే వుత్తనయేన తిక్ఖత్తుం యాచిత్వా. **సఙ్ఘేన వా సమ్మతాతి** పదభాజనియం (పారా. ౩౫౦) వుత్తేన ఞత్తిదుతియకమ్మేన, అపలోకనకమ్మవసేన వా సఙ్ఘేన సమ్మతా. **వత్థూతి** కుటివత్థు. **అనారమ్భన్తి** అనుపద్దవం. పరితో కమతి గచ్ఛతి ఏత్థాతి **పరిక్కమనం,** తేన సహ వత్తతీతి **సపరిక్కమనం,** సఉపచారన్తి అత్థో. తేనాహ ''**తేహి భిక్ఖూహి**''తిఆది.

కిపిల్లికాదీనన్తి ఏత్థ **కిపిల్లికా** (పారా. అట్ఠ. ౨.౩౫౩) నామ రత్తకాళపిఙ్గలాదిభేదా యా కాచి, తా ఆది యేసం తాని **కిపిల్లికాదీని,** తేసం. **ఆది**సద్దేన ఉపచికాదీనం సఙ్గహణం. **ఆసయోతి** నిబద్ధవసనట్ఠానం, సో ఆది యేసం తే **ఆసయాదయో,** తేహి. **ఆది**సద్దేన చేత్థ నిస్సితస్స గహణం. **సోళసహి ఉపద్దవేహీతి** "కిపిల్లికానం వా ఆసయో హోతి, ఉపచికానం వా ఉన్దూరానం వా అహీనం వా విచ్ఛికానం వా సతపదీనం వా హత్థీనం వా అస్సానం వా సీహానం వా బ్యగ్ఘానం వా దీపీనం వా అచ్ఛానం వా తరచ్ఛానం వా యేసం కేసఞ్చి తిరచ్ఛానగతానం పాణానం వా ఆసయో హోతి, పుబ్బణ్ణనిస్సితం వా హోతి, అపరణ్ణఅబ్భాఘాతఆఘాతనసుసానఉయ్యానరాజవత్థుహత్థిసాలాఅస్ససాలాబన్ధనాగారపానాగారసూనరచ్ఛాచచ్చరసభాసంసరణనిస్సితం వా హోతీ"తి (పారా. ౩౫౩) ఏవం వుత్తేహి సోళసహి ఉపద్దవేహి. తత్థ చ **అబ్భాఘాతం** (పారా. అట్ఠ. ౨.౩౫౩) నామ కారణాఘరం. **ఆఘాతనం** నామ ధమ్మగన్ధికా. **సుసానన్తి** మహాసుసానం. **సంసరణం** నామ అనిబ్బిజ్ఝగమనీయో గతపచ్చాగతమగ్గో.

అవిజ్ఝితుం సక్కుణేయ్యతాయాతి ఛిన్నతటాదీనమభావతో అనుపరియాయితుం సక్కుణేయ్యతాయ. **తేన భిక్ఖునాతి** కుటికారకేన భిక్ఖునా. **యాచితేహీతి** "ఏకంసం ఉత్తరాసఙ్గం కరిత్వా వుడ్ఢానం భిక్ఖూనం పాదే వన్దిత్వా ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా ఏవమస్స వచనీయో 'అహం, భన్తే, సఞ్ఞాచికాయ కుటిం కత్తుకామో అసామికం అత్తుద్దేసం, సోహం, భన్తే, సఙ్ఘం కుటివత్థుదేసనం యాచామీ'"తి (పారా. ౩౫౮) తిక్ఖత్తుం యాచితేహి. **ఞత్తిదుతియేన కమ్మేనాతి** –

> "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అయం ఇత్థన్నామో భిక్ఖు సఞ్ఞాచికాయ కుటిం కత్తుకామో అసామికం అత్తుద్దేసం, సో సఙ్ఘం కుటివత్థుదేసనం యాచతి. యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్లం, సఙ్ఘో ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో కుటివత్థుం దేసేయ్య. ఏసా ఞత్తి. సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అయం ఇత్థన్నామో భిక్ఖు సఞ్ఞాచికాయ కుటిం కత్తుకామో అసామికం అత్తుద్దేసం, సో సఙ్ఘం కుటివత్థుదేసనం యాచతి. సఙ్ఘో ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో కుటివత్థుం దేసేతి, యస్సాయస్మతో ఖమతి ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో కుటివత్థుస్స దేసనా, సో తుణ్హస్స. యస్స నక్ఖమతి, సో భాసేయ్య. దేసితం సఙ్ఘేన ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో కుటివత్థు, ఖమతి సఙ్ఘస్స, తస్మా తుణ్హీ, ఏవమేతం ధారయామీ"తి –

ఏవం పదభాజనే వుత్తేన ఇత్తిదుతియేన కమ్మేన. **ఆళవికా** నామ ఆళవిరట్ఠే జాతా దారకా, తే పబ్బజితకాలేపి "ఆళవికా"త్వేవ పఞ్ఞాయింసు. తే సన్ధాయ వుత్తం **ఆళవికే భిక్ఖూ**''తి. **లేపే ఘటితేతి** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౫౩) అన్తోలేపే వా అన్తోలేపేన సద్ధిం భిత్తిఞ్చ ఛదనఞ్చ ఏకాబద్ధం కత్వా ఘటితే, బహిలేపే వా బహిలేపేన సద్ధిం ఘటితే. **ద్వే చ దుక్కటాని** సారమ్భఅపరిక్కమనవసేన. **ఉభయవిపన్నా**తి ఉభయేహి దేసనాపమాణేహి విపన్నా విరహితా ఉభయవిపన్నా, అదేసితవత్థుకా పమాణాతిక్కన్తాతి అత్థో. **తస్మిన్తి** ద్వారబన్ధే వా వాతపానే వా. **లేపో న ఘటియతీతి** పుబ్బే దిన్నలేపో ద్వారబన్ధేన వా వాతపానేన వా సద్ధిం న ఘటియతి, ఏకాబద్ధం హుత్వా న తిట్ఠతీతి వుత్తం హోతి. **తన్తి** ద్వారబన్ధం వా వాతపానం వా పరామసతి. **పఠమమేవాతి** లేపకిచ్చస్స నిట్ఠితత్తా ద్వారబన్ధవాతపానానం ఠపనతో పుబ్బేయేవ, లేపస్స నిట్ఠితక్ఖణేయేవాతి అధిప్పాయో. "భిక్ఖు కుటిం కరోతి దేసితవత్థుకం పమాణికం సారమ్భం సపరిక్కమనం, ఆపత్తి దుక్కటస్స. భిక్ఖు కుటిం కరోతి దేసితవత్థుకం పమాణికం అనారమ్భం అపరిక్కమనం, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (పారా॰ ౩౫౫) పదభాజనియం వుత్తత్తా **''కేవలం సారమ్భాయా''**తిఆది వుత్తం. **విప్పకతన్తి** అనిట్ఠితం. **అఞ్ఞస్స దదతో చాతి** అఞ్ఞస్స పుగ్గలస్స వా సఙ్ఘస్స వా దదతో చ. **గుహా** నామ ఇట్ఠకగుహా వా సిలాగుహా వా దారుగుహా వా భూమిగుహా వా. **తిణకుటి** నామ సత్తభూమికోపి పాసాదో తిణచ్ఛదనో "తిణకుటికా"తి వుచ్చతి. **అఞ్ఞస్సాతి** ఆచరియస్స వా ఉపజ్ఝాయస్స వా సఙ్ఘస్స వా. **వాసాగారం ఠపేత్వాతి** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౬౪) అత్తనో వసనత్థాయ వాసాగారం ఠపేత్వా. **ఉపోసథాగారాదీసూతి** ఏత్థ **ఆది**సద్దేన జన్తాఘరభోజనసాలాఅగ్గిసాలానం గహణం. **హేట్ఠిమపమాణసమ్భవోతి** చతుహత్థవిత్థిణ్ణతా. **అదేసాపేత్వా కరోతోతి** వత్థుం అదేసాపేత్వా పమాణాతిక్కన్తం, పమాణయుత్తం వా కరోతో. ఏత్థ చ వత్థునో అదేసాపనం **అకిరియా**. కుటికరణం **కిరియా**.

కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

మహన్తం లాతి గణ్హాతీతి **మహల్లకో,** తం మహల్లకం. యో చ యం గణ్హాతి, సో తస్స అత్థీతి ఆహ **''మహన్తభావో ఏతస్స అత్థీతి మహల్లకో''**తి. సో చ మహన్తభావో కేన, కుతో చాతి ఆహ **''ససామికభావేనా''**తిఆది. న కేవలం ససామికభావేనేవాతి ఆహ **''యస్మా వా''**తిఆది. యది ఏవం అథ కస్మా "మహల్లకో నామ విహారో ససామికో వుచ్చతీ"తి (పారా॰ ౩౬౭) ఏత్తకమేవ పదభాజనే వుత్తన్తి ఆహ **''యస్మా పనా''**తిఆది. విహరన్తి ఏత్థాతి **విహారో,** ఆవాసో. మాతికాయం **భిక్ఖూ వా అనభినేయ్యాతి** ఏత్థ **వా**-సద్దో "అయం వా సో మహానాగో"తిఆదీసు వియ అవధారణత్థో.

కోసమ్బియన్తి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౩౬౫) ఏవంనామకే నగరే. తస్స కిర నగరస్స ఆరామపోక్ఖరణిఆదీసు తేసు తేసు ఠానేసు కోసమ్బరుక్ఖావ ఉస్సన్నా అహేసుం, తస్మా తం "కోసమ్బీ"తి సఙ్ఖం గచ్ఛతి. "కుసుమ్బస్స నామ ఇసినో అస్సమతో అవిదూరే మాపితత్తా"తి ఏకే. **ఛన్నత్థేరం ఆరబ్భాతి** యో అభినిక్ఖమనకాలే సద్ధిం నిక్ఖన్తో, యస్స చ సత్థారా పరినిబ్బానకాలే బ్రహ్మదణ్డో (చూళవ॰ ౪౪౫) ఆణత్తో, తం ఛన్నత్థేరం ఆరబ్భ. **చేతియరుక్ఖన్తి** చిత్తీకతట్ఠేన **చేతియం,** పూజారహానం దేవట్ఠానానమేతం అధివచనం, "చేతియ"న్తి సమ్మతం రుక్ఖం **చేతియరుక్ఖం**. వత్థునో అదేసనాయ ఆపజ్జనతో **''అకిరియమత్తతో సముట్ఠానభావో''**తి వుత్తం. **మత్త**-సద్దేన కిరియతో సముట్ఠానతం పటిక్ఖిపతి. కేచి పన "వత్థుఅదేసనాయ, కుటికరణేన చ సముట్ఠానతో కిరియాకిరియతో సముట్ఠాతీ"తి వదన్తి. పమాణనియమాభావోవ విసేసో.

విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. దుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా

దూసీయతీతి **దుట్ఠో**, దూసేతి పరం వినాసేతీతి **దోసో**. తేనాహ ''**దూసితో చేవా**''తిఆది. ఇదాని "దూసితో చేవ దూసకో చా"తి ఇమినా సఙ్ఖేపేన వుత్తమేవత్థం విత్థారేత్వా దస్సేతుం ''**ఉప్పన్నే హి దోసే**''తిఆదిమాహ. **పకతిభావం జహాపితోతి** (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౩౮౫-౩౮౬) సోమ్మభావం జహాపితోతి అత్థో, వికారమాపాదితోతి వుత్తం హోతి. **ఆకారనానత్తేనాతి** దూసితాకారస్స చేవ దూసకాకారస్స చాతి ఇమేసం ద్విన్నం ఆకారానం నానాభావేన. **నప్పతీతోతి** పీతిసుఖాదీహి న అభిగతో అనుపగతో, న ఉపగతోతి అత్థో. యో చ పీతిసుఖాదీహి అనుపగతో, సో తేహి వజ్జితో నామ హోతీతి ఆహ ''**పీతిసుఖాదీహి వివజ్జితో**''తి. యో చ తేహి వజ్జితో, న సో తేహి అభిసటో నామ హోతీతి ఆహ ''**న అభిసటో**''తి, పీతిసుఖాదీహి న పత్థటోతి అత్థో. నాస్స మూలన్తి **అమూలకం**. తం పన అమూలకత్తం యస్మా చోదకవసేన అధిప్పేతం, న చుదితకవసేన, తస్మా తదత్థం దస్సేతుం ''**యం చోదకేనా**''తిఆది వుత్తం. తత్థ **యన్తి** పారాజికం. **ఏతన్తి** చుదితకస్స ఆపన్నానాపన్నత్తం. **ఇధాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే.

ఇదాని అత్తనా వుత్తమేవ దిట్ఠాదిం వివరితుం ''**ఏత్థ చా**''తిఆది వుత్తం. **తథేవాతి** "పసాదసోతేన వా దిబ్బసోతేన వా"తి ఇమమత్థం అతిదిసతి. **పరిసఙ్కితం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౮౫-౩౮౬) పన తివిధం దిట్ఠపరిసఙ్కితం, సుతపరిసఙ్కితం, ముతపరిసఙ్కితన్తి. తత్థ భిక్ఖుఞ్చ మాతుగామఞ్చ తథారూపే ఠానే దిస్వా "అద్ధా ఇమేహి కత"న్తి వా "కరిస్సన్తీ"తి వా పరిసఙ్కతి, ఇదం **దిట్ఠపరిసఙ్కితం** నామ. అన్ధకారే వా పటిచ్ఛన్నోకాసే వా భిక్ఖుస్స చ మాతుగామస్స చ వచనం సుత్వా దుతియస్స అత్థిభావం అజానతో పుబ్బే వుత్తనయేన పరిసఙ్కతి, ఇదం **సుతపరిసఙ్కితం** నామ. ధుత్తేహి ఇత్థీహి సద్ధిం పచ్చన్తవిహారే మణ్డపే వా సాలాదీసు వా పుప్ఫగన్ధమంససురాదీని అనుభవిత్వా గతట్ఠానం దిస్వా "కేన ను ఖో ఇదం కత"న్తి వీమంసన్తేన తత్ర కేనచి భిక్ఖునా గన్ధాదీహి పూజా కతా హోతి, భేసజ్జత్థాయ అరిట్ఠం వా పీతం, సో తస్స గన్ధం ఘాయిత్వా "అయం సో భవిస్సతీ"తి పరిసఙ్కతి, ఇదం **ముతపరిసఙ్కితం** నామ. ఏవం తివిధస్స పరిసఙ్కితస్స అభావో **అపరిసఙ్కితం**. తేనాహ ''**దిట్ఠసుతముతవసేన చేతసా అపరిసఙ్కిత**''న్తి. తఞ్చ పనేతం దిట్ఠాదికం న కేవలం అత్తనో వాతి ఆహ ''**అత్తనో వా పరస్స వా**''తి. యస్మా "త్వం పణ్డకో"తిఆదివచనేనాపి చోదయతో ఆపత్తియేవ, తస్మా ''**భిక్ఖునో అనురూపేసు ఏకూనవీసతియా అఞ్ఞతరేనా**''తి వుత్తం. యది ఏవం అథ కస్మా పదభాజనే "పారాజికేన ధమ్మేనాతి చతున్నం అఞ్ఞతరేనా"తి (పారా॰ ౩౮౬) వుత్తన్తి ఆహ ''**పదభాజనే పనా**''తిఆది. ఉపసగ్గనిపాతానం వాచకసద్దసన్నిట్ఠానే తదత్థజోతనభావేన పవత్తనతో ''**ధంసేయ్యా**''తి వుత్తం. ధంసనఞ్చేత్థ అభిభవనం. తేనాహ ''**అభిభవేయ్యా**''తి. ''**త్వం మేథునం ధమ్మం పటిసేవీ**''**తిఆదినా నయేన పవత్తాతి** "త్వం మేథునం ధమ్మం పటిసేవి, అదిన్నం ఆదియి, మనుస్సం ఘాతయిత్థ, అభూతం ఆరోచయిత్థా"తి ఏవం పవత్తా. ఏత్థ చ "అస్సమణోసీ'తి అవన్దనకారణస్స అవుత్తత్తా అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నో న వన్దితబ్బో"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం అవన్దియేసు అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్స అవుత్తత్తా, "పచ్ఛా ఉపసమ్పన్నేన పురే ఉపసమ్పన్నో వన్దియో"తి (పరి॰ ४६८) వుత్తత్తా చ. ఇదం పన అత్తనా వత్తబ్బం దస్సేతుం వుత్తం.

సమీపేతి ద్వాదసహత్థపమాణే పదేసే. సిక్ఖాపచ్చక్ఖానమేవ హి హత్థముద్దాయ సీసం న ఏతి, ఇదం పన అనుద్ధంసనం, అభూతరోచనఞ్చ ఏతియేవ. తేనాహ ''**హత్థముద్దాయ ఏవ వా**''తి. **బ్రహ్మచరియాతి** బ్రహ్మం సేట్ఠం పసత్థం చరియన్తి **బ్రహ్మచరియం,** బ్రహ్మానం వా సేట్ఠానం బుద్ధపచ్చేకబుద్ధఅరియసావకానం, బ్రహ్మేనఞ్చ చరియన్తి **బ్రహ్మచరియం,** తస్మా బ్రహ్మచరియా. తేనాహ ''**సేట్ఠచరియా**''తి. **సాధు వతస్స** ఏకన్తేన భద్దకం భవేయ్య. "తజ్జనీయకమ్మాదిసత్తవిధమ్పి కమ్మం కరిస్సామా"తి ఆపత్తియా చోదేన్తస్స అధిప్పాయో **కమ్మాధిప్పాయో.** "ఆపత్తితో వుట్ఠాపేస్సామా"తి అధిప్పాయో **వుట్ఠానాధిప్పాయో. అనువిజ్జనాధిప్పాయోతి** వీమంసనాధిప్పాయో, ఉపపరిక్ఖాధిప్పాయో. **అనువిజ్జకేనాతి** సఙ్ఘమజ్ఝే ఓతిణ్ణం అధికరణం వినిచ్ఛినితుం నిసిన్నేన వినయధరేన. **కిం తే దిట్ఠన్తి** తయా కిం దిట్ఠం, పఠమం పారాజికం అజ్ఝాపజ్జన్తో దిట్ఠో, దుతియం తతియం చతుత్థం పారాజికం ఆపజ్జన్తో దిట్ఠోతి వుత్తం హోతి. **ఆదిసద్దేన** "కిన్తి తే దిట్ఠం, కదా తే దిట్ఠం, కత్థ తే దిట్ఠ"న్తి ఇమం నయం సఙ్గణ్హాతి.

సమనత్థాయ పవత్తమానేహి సమథేహి అధికాతబ్బన్తి **అధికరణం.** యథా హి సమనవసేన సమథానం వివాదాదీసు అధికతభావో, ఏవం వివాదాదీనం తేహి అధికత్తబ్బతాతి. తేనాహ ''**సమథేహి అధికరణీయభావేనా**''తిఆది. ఇమినా హి అధికరణసద్దస్స

కమ్మసాధనతా వుత్తా. **అధికరణన్తి** వివాదాధికరణం అనువాదాధికరణం ఆపత్తాధికరణం కిచ్చాధికరణన్తి చతుబ్బిధం అధికరణం. వివాదాదీని అధికరణాని సమేన్తి వూపసమేన్తీతి **సమథా**, సమ్ముఖావినయాదయో. అథ వా అధికరీయన్తి ఏత్థాతి **అధికరణం**. కే అధికరీయన్తి? సమథా. కథం అధికరీయన్తి? సమనవసేన. అధికరణం సమేన్తి వూపసమేన్తీతిపి **సమథాతి** ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఆపత్తాధికరణం ఠపేత్వా సేసాధికరణేహి చోదనాయ అభావతో **''ఇదం పన పారాజికసఙ్ఖాతం ఆపత్తాధికరణమేవ అధిప్పేత''**న్తి వుత్తం. ఆపత్తియేవ అధికరణం **ఆపత్తాధికరణం. అనుద్ధంసితక్ఖణేయేవ సఙ్ఘాదిసేసో**, సో చే తఙ్ఖణేయేవ జానాతీతి అధిప్పాయో.

మేత్తియభూమజకేతి మేత్తియఞ్చ భూమజకఞ్చ. ఛబ్బగ్గియానం అగ్గపురిసా ఏతే. **సుద్ధం వాతి** పారాజికమనాపన్నం వా. ''**సచే సో తఙ్ఖణేయేవ జానాతీ**''తి ఇమినా ఆవజ్జనసమయమాహ. తఙ్ఖణేయేవ జాననం నామ దుక్కరం, సమయేన ఆవజ్జిత్వా ఞాతే పన ఞాతమేవ హోతి. పచ్ఛా చే జానాతి, సీసం న ఏతి.
సిక్ఖాపచ్చక్ఖానఅభూతారోచనదుట్ఠుల్లవాచాఅత్తకామదుట్ఠదోసభూతారోచనసిక్ఖాపదానీతి సబ్బానేవ హి ఇమాని ఏకపరిచ్ఛేదాని. యస్మా పన పరమ్ముఖా సత్తహిపి ఆపత్తిక్ఖన్ధేహి వదతో దుక్కటమేవ, తస్మా **''పరమ్ముఖా చోదేన్తస్స పన సీసం న ఏతీ''**తి వుత్తం. **వుత్తనయాపత్తియోతి** "వాచాయ వాచాయా"తిఆదినా వుత్తనయా సఙ్ఘాదిసేసదుక్కటాపత్తియో. **తథేవాతి** వాచాయ వాచాయేవ. **వదన్తస్సాతి** సత్తహిపి ఆపత్తిక్ఖన్ధేహి ఉపసమ్పన్నం సమ్ముఖా వదన్తస్స. **వుత్తనయేనేవాతి** వాచాయ వాచాయేవ. ఓకాసం కారేత్వా ఉపసమ్పన్నం సమ్ముఖా వదన్తస్స వాచాయ వాచాయ పాచిత్తియన్తి ఆహ **''ఓకాసం కారేత్వా వదన్తస్స పాచిత్తియమేవా''**తి. **ఏవసద్దేన** దుక్కటం నివత్తేయతి. అసమ్ముఖా సత్తహిపి ఆపత్తిక్ఖన్ధేహి వదన్తస్స దుక్కటం. **సత్తవిధమ్పి కమ్మన్తి** తజ్జనీయం, నియసం, పబ్బాజనీయం, పటిసారణీయం, తివిధఞ్చ ఉక్ఖేపనీయన్తి సత్తవిధమ్పి కమ్మం.

ఉపోసథం వా పవారణం వా ఠపేన్తస్స చ ఓకాసకమ్మం నత్థీతి ఏత్థ ఉపోసథతో పురే వా పచ్ఛా వా ఠపితోపి అట్ఠపితో హోతి. ఖేత్తే ఠపితో పన ఠపితో హోతి, తస్మా "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అజ్జుపోసథో పన్నరసో, యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్లం, సఙ్ఘో ఉపోసథం కరేయ్యా"తి ఏత్థ యావ **రే**-కారం భణతి, తావ ఠపేతబ్బో, ఇదం ఖేత్తం. **య్య**-కారే పన వుత్తే ఠపేన్తేన పచ్ఛా ఠపితో నామ హోతి . "సుణాతు మే"తి అనారద్ధే ఠపేన్తేన పురే ఠపితో హోతి. పవారణాట్ఠపనం పన సబ్బసఙ్గాహికం, పుగ్గలికఞ్చాతి దువిధం. తత్థ సబ్బసఙ్గాహికే "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో…పే… సఙ్ఘో తేవాచికం పవారేయ్యా"తి **సు**-కారతో యావ **రే**-కారో, తావ అపరియోసితావ హోతి పవారణా, ఏత్థన్తరే ఏకపదేపి ఠపేన్తేన ఠపితా హోతి పవారణా. **య్య**-కారే పన పత్తే పరియోసితావ హోతి, తస్మా తతో పట్ఠాయ ఠపేన్తేన అట్ఠపితా హోతి. పుగ్గలికట్ఠపనే పన "సఙ్ఘం, భన్తే, పవారేమి…పే… తతియమ్పి భన్తే సఙ్ఘం పవారేమి దిట్ఠేన వా…పే… పస్సన్తో పటీ"తి (మహావ. ౨౧౦) **సం**-కారతో యావ అయం సబ్బపచ్ఛిమో **టి**-కారో, తావ అపరియోసితావ హోతి పవారణా, ఏత్థన్తరే ఏకపదేపి ఠపేన్తేన ఠపితా హోతి పవారణా. "కరిస్సామీ"తి వుత్తే పన పరియోసితా హోతి, తస్మా "కరిస్సామీ"తి ఏతస్మిం పదే సమ్పత్తే ఠపితాపి అట్ఠపితా హోతి. ఏసేవ నయో ద్వేవాచికఏకవాచికసమానవస్సికాసు. ఏతాసుపి హి **టి**-కారావసానంయేవ ఠపనక్ఖేత్తన్తి. తేనాహ **''ఠపనక్ఖేత్తం పన జానితబ్బ''**న్తి. **ఓసటే వత్థుస్మిన్తి** చోదకేన అత్తనా వత్తబ్బే సఙ్ఘమజ్ఝే ఉదాహటే. **ఇదఞ్చ ఇదఞ్చ కరోతీతి** పాణాతిపాతం, అదిన్నాదానఞ్చ కరోతి, జాతరూపరజతఞ్చ పటిగ్గణ్హాతి. **అసుకో చ అసుకో చ అస్సమణో, అనుపాసకోతి** అక్కోసాధిప్పాయేన పరమ్ముఖా వదన్తస్స దుక్కటం, సమ్ముఖా వదన్తస్స పన పాచిత్తియమేవ. తేనాహ **''సచే పన ఓదిస్స నియమేత్వా''**తిఆది. **సఙ్ఘ్యపగమనన్తి** వోహారూపగమనం.

దుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. అఞ్ఞభాగియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అఞ్ఞభాగస్సాతి అఞ్ఞకోట్ఠాసస్స, యం చోదేతుకామో, తస్స జాతిఆదితో అఞ్ఞస్స తిరచ్ఛానజాతిఆదికోట్ఠాసస్సాతి వుత్తం హోతి. **ఇదన్తి** నపుంసకనిద్దేసేన ఛగలకాదిం నిద్దిసతి, అయం ఛగలకాదికోతి అత్థో, అధికరణసద్దాపేక్ఖాయ వా నపుంసకనిద్దేసో, ఇదం ఛగలకాదిసఙ్ఖాతం అధికరణన్తి వుత్తం హోతి. **అఞ్ఞభాగో వాతి** తిరచ్ఛానజాతిఆదిభేదో అఞ్ఞో కోట్ఠాసో వా. **అస్సాతి** ఛగలకాదికస్స .

అఞ్ఞభాగియం ఛగలకాది. ఏత్థ చ "అఞ్ఞభాగసమ్బన్ధి అఞ్ఞభాగియ"న్తి పఠమవిగ్గహస్స అత్థో, "అఞ్ఞభాగవన్తం అఞ్ఞభాగియ"న్తి దుతియవిగ్గహస్స. ఠపేత్వా పన తిరచ్ఛానజాతిఆదికం పరమత్థతో విసుం ఛగలకాదికే అసతిపి "పటిమాయ సరీర"న్తిఆదీసు వియ అభేదేపి భేదకప్పనాయ పవత్తలోకవోహారవసేన **"అఞ్ఞభాగస్స ఇదం, అఞ్ఞభాగో వా అస్స అత్థీ"**తి వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. అధికరీయతి ఏత్థాతి **అధికరణం**. తేనాహ **"ఆధారో వేదితబ్బో"**తి. ఆధరీయతి అస్మిన్తి **ఆధారో**, పతిట్ఠానం. తేనాహ **"వత్థు అధిట్ఠానన్తి వుత్తం హోతీ"**తి.

ఇదాని "అఞ్ఞభాగస్స ఇద"న్తిఆదినా సఙ్ఖేపేన వుత్తమేవత్థం కేవలం నయదస్సనత్థం అట్ఠుప్పత్తియం ఆగతమేవ గహేత్వా విభజన్తో **"యో హి సో"**తిఆదిమాహ. తేన నను అనాగతే ఏవం చోదేన్తానం పాపభిక్ఖూనం లేసోకాసపిదహనత్థం ఇదం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, న పన మేత్తియభూమజకానం. తేసఞ్హి ఆదికమ్మికత్తా అనాపత్తి, తస్మా సామఞ్ఞేన అత్థో విభజితబ్బో. న పన "యో హి సో అట్ఠుప్పత్తియం దబ్బో మల్లపుత్తో"తిఆదినా విసేసేనాతి ఏదిసీ చోదనా అనవకాసాతి దట్ఠబ్బం. **హీ**తి కారణత్థే నిపాతో, యస్మాతి వుత్తం హోతి. **అట్ఠుప్పత్తియ**న్తి అత్థస్స ఉప్పత్తి అత్థుప్పత్తి, అత్థుప్పత్తియేవ **అట్ఠుప్పత్తి,** తస్సం అట్ఠుప్పత్తియం, సిక్ఖాపదస్స నిదానేతి వుత్తం హోతి. **ఛగలకో**తి సేతఛగలకో. **సో**తి ఛగలకో. ఇమస్స పన "హోతీ"తి ఇమినా సమ్బన్ధో. **అఞ్ఞస్స...పే.... ఛగలకభావస్స చాతి** "తిరచ్ఛానజాతియా చేవ ఛగలకభావస్స చా"తి సఙ్ఖాతస్స అఞ్ఞస్స భాగస్స కోట్ఠాసస్స, పక్ఖస్సాతి అత్థో.

కుతోయమఞ్ఞో, యతో "అఞ్ఞస్స భాగస్సా"తి వుత్తన్తి ఆహ **"య్వాయం...పే.... తతో"**తి. తత్థ **మనుస్సజాతి చేవ భిక్ఖుభావో చాతి** యో అయం భాగో కోట్ఠాసో పక్ఖోతి సమ్బన్ధో, "మనుస్సజాతి చేవ భిక్ఖుభావో చా"తి సఙ్ఖాతో యో అయం భాగో కోట్ఠాసో పక్ఖోతి అత్థో. **తతో**తి "మనుస్సజాతి చేవ భిక్ఖుభావో చా"తి భాగతో. **సో వా అఞ్ఞభాగో**తి యథావుత్తతిరచ్ఛానజాతిఛగలకభావసఙ్ఖాతో సో అఞ్ఞభాగో వా. **అస్సా**తి ఛగలకస్స. **అత్థీ**తి ఉపలబ్భతి. **తస్మా**తి యస్మా అఞ్ఞభాగస్స ఛగలకో హోతి, యస్మా చ సో వా అఞ్ఞభాగో అస్స అత్థి, తస్మా. **అఞ్ఞభాగియసఙ్ఖ్యం లభతీ**తి ఏత్థ "సో య్వాయ"న్తి ఇధ సో-సద్దమేవ ఆనేత్వా సో అఞ్ఞభాగియసఙ్ఖం లభతీతి యోజేతబ్బం, "సో"తి వా పాఠసేసో దట్ఠబ్బో. **చ**-సద్దో సముచ్చయత్థో. సో పన అధికరణసద్దతో పరం దట్ఠబ్బో, "అధికరణ"న్తి చ వేదితబ్బోతి. **తేస**న్తి మేత్తియభూమజకానం. **ఇమం మయం దబ్బం మల్లపుత్తం నామ కరోమా**తి ఛగలకం అజికాయ విప్పటిపజ్జన్తం దిస్వా "మయం, ఆవుసో, ఇమం ఛగలకం దబ్బం మల్లపుత్తం నామ కరోమా"తి వదన్తానం. **నామకరణసఞ్ఞాయా**తి నామకరణసఙ్ఖాతాయ సఞ్ఞాయ. ఏత్థాపి "యో సో"తిఆదికం ఆనేత్వా తస్సా నామకరణసఞ్ఞాయ యో సో అట్ఠుప్పత్తియం "దబ్బో మల్లపుత్తో నామా"తి ఛగలకో వుత్తో, సో యస్మా ఆధారో వత్థు అధిట్ఠానన్తి యోజేతబ్బం.

ఇదాని కథమేతం విఞ్ఞాయతి "అధికరణ"న్తి చేత్థ ఆధారో వేదితబ్బో, న వివాదాధికరణాదీసు అఞ్ఞతరన్తి అనుయోగం సన్ధాయాహ **"తఞ్హి సన్ధాయా"**తిఆది. తత్థ **త**న్తి తస్సా నామకరణసఞ్ఞాయ అధిట్ఠానభూతం ఛగలకం పచ్చామసతి. వివాదాధికరణాదీసు అఞ్ఞతరం సన్ధాయ న వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. తత్థ కారణం పుచ్ఛతి **"కస్మా"**తి. కారణమాహ **"అసమ్భవతో"**తి. ఇదాని తమేవ అసమ్భవం పాకటం కత్వా దస్సేతుం **"న హీ"**తిఆది వుత్తం. న హి ఉపాదియింసూతి సమ్బన్ధో. **ఉపాదియింసూ**తి గణ్హింసు. కిం చతున్నం అధికరణానమ్పి లేసో అత్థి, యేనేవం వుత్తన్తి ఆహ **"న చ చతున్నం అధికరణాన"**న్తిఆది. ఇదాని తమేవ సమత్థేతుం **"జాతిలేసాదయో హీ"**తిఆది వుత్తం. తత్థ జాతియేవ లేసో **జాతిలేసో**. **ఆది**సద్దేన నామలేసాదీనం గహణం. హోతి చేత్థ –

"లేసా జాతినామగోత్త-లిఙ్గాపత్తివసాపి చ;
పత్తచీవరుపజ్ఝాయా-చరియావాసవసా దసా"తి.

ఆపత్తిలేసో నామ లహుకం ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో దిట్ఠో హోతి. తఞ్చే పారాజికేన చోదేతి "అస్సమణోసి, అసక్యపుత్తియోసీ"తి, ఆపత్తి వాచాయ వాచాయ సఙ్ఘాదిసేసస్సాతి (పారా. ౩౯౬) ఏవం ఆపత్తిలేసమ్పి పుగ్గలస్మింయేవ ఆరోపేత్వా వుత్తత్తా **"పుగ్గలానంయేవ లేసా వుత్తా"**తి వుత్తం . **తఞ్చ "దబ్బో మల్లపుత్తో"తి నామ**న్తి మేత్తియభూమజకేహి ఛగలకస్స కతం తం "దబ్బో మల్లపుత్తో"తి నామఞ్చ. ఏవం అసమ్భవం దస్సేత్వా ఇదాని ఇమినావ పసఙ్గేన దేసలేససద్దానం అత్థం సంవణ్ణేతుం **"ఏత్థ చా"**తిఆదిమాహ. **ఏత్థా**తి ఏతేసు

ద్వీసు దేసలేసేసు. **దేసో** నామ జాతిఆదిభేదో వోహారో. తేనాహ "**జాతిఆదీసూ**"తిఆది. **అఞ్ఞమ్పి వత్థున్తి** యస్మిం వత్థుస్మిం పతిట్ఠితం, తం ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞమ్పి వత్థుం. కథం సిలిస్సతీతి ఆహ "**వోహారమత్తేనేవా**"తిఆది, వోహారమత్తేనేవ, న తు అత్థతోతి అధిప్పాయో. "**ఈసకం అల్లీయతీ**"తి ఇమినా "లేసో"తి లిస అల్లీభావేతి ఇమస్స రూపన్తి దస్సేతి. కిఞ్చాపి దేసలేసానం వుత్తనయేన బ్యఞ్జనతో నానాకరణం అత్థి, అత్థతో పన నత్థీతి ఆహ "**జాతిఆదీనంయేవ అఞ్ఞతరకోట్ఠాసస్సేతం అధివచన**"న్తి.

యది పన నామకరణసఞ్ఞాయ ఆధారభూతం ఛగలకం సన్ధాయ "అఞ్ఞభాగియస్స అధికరణస్సా"తి వుత్తం, అథ కస్మా పదభాజనే తం అవిభజిత్వా "అఞ్ఞభాగియస్స అధికరణస్సాతి ఆపత్తఞ్ఞభాగియం వా హోతి అధికరణఞ్ఞభాగియం వా"తిఆది (పారా. ౩౮౩) వుత్తన్తి ఆహ "**పదభాజనే పనా**"తిఆది. **తన్తి** ఆధారసఙ్ఖాతం అధికరణం. **ఆవిభూతం** పాకటం. **అత్థుద్ధారవసేనాతి** తేన వత్తబ్బఅత్థానం ఉద్ధరణవసేన. నను చ "అత్థమత్తం పతి సద్దా అభినివిసన్తీ"తి న ఏకేన సద్దేన అనేకత్థా అభిధీయన్తీతి? సచ్చమేతం సద్దవిసేసే అపేక్ఖితే, తేసం తేసం పన అత్థానం అధికరణసద్దవచనీయతాసామఞ్ఞం ఉపాదాయ వుచ్చమానో అయం విచారో అధికరణసద్దస్స అత్థుద్ధారోతి వుత్తో. తేనేవాహ "**అధికరణన్తి వచనసామఞ్ఞతో అత్థుద్ధారవసేన పవత్తాని చత్తారి అధికరణానీ**"తి. **అఞ్ఞభాగియతాతి** అఞ్ఞపక్ఖియతా. **తబ్భాగియతాతి** తప్పక్ఖియతా. **అపాకటా** పదభాజనతో అఞ్ఞత్ర దస్సితట్ఠానాభావతో. **అవసానే ఆపత్తఞ్ఞభాగియేన చోదనఞ్చాతి** "భిక్ఖు సఙ్ఘాదిసేసం అజ్ఝాపజ్జన్తో దిట్ఠో హోతి, సఙ్ఘాదిసేసే సఙ్ఘాదిసేసదిట్ఠి హోతి, తఞ్చే పారాజికేన చోదేతీ"తిఆదిచోదనం సన్ధాయ వుత్తం "**అధికరణఞ్ఞభాగియ**"న్తి. ఏకమేకఞ్హి అధికరణం ఇతరేసం తిణ్ణం తిణ్ణం అఞ్ఞభాగియం అఞ్ఞపక్ఖియం అఞ్ఞకోట్ఠాసియం హోతి వత్థువిసభాగత్తా. **ఆదిసద్దేన** "కథం అధికరణం అధికరణస్స అఞ్ఞభాగియ"న్తిఆదికో పదవిభాగో సఙ్గహితో.

కిఞ్చి దేసం లేసమత్తం ఉపాదాయాతి ఏత్థ యం వత్తబ్బం, తస్సాపి అసమ్భవదస్సనప్పసఙ్గేన హేట్ఠా వుత్తత్తా "**సేసా వినిచ్ఛయకథా అట్ఠమే వుత్తసదిసాయేవా**"తి వుత్తం. తత్థ **సేసా వినిచ్ఛయకథాతి** "పారాజికేనాతి భిక్ఖునో అనురూపేసు ఏకూనవీసతియా అఞ్ఞతరేనా"తిఆదికా (కఙ్ఖా. అట్ఠ. దుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా) వినిచ్ఛయకథా. **వుత్తసదిసాయేవాతి** ఏత్థ ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే యా వత్తబ్బా, తేన సిక్ఖాపదేన సాధారణభూతా సా వుత్తసదిసాయేవాతి అధిప్పేతా, న అసాధారణభూతా అపుబ్బవణ్ణనాయ అధిప్పేతత్తా. తేనేవాహ "**అయం పనా**"తిఆది. పురిమస్మిం సిక్ఖాపదేపి తథాసఞ్ఞినో అనాపత్తికత్తా "**ఇధ చా**"తి వుత్తం. **తథాసఞ్ఞినోపీతి** "పారాజికంయేవ అయం ఆపన్నో"తి ఏవంసఞ్ఞినోపి. **ఇతిసద్దో** ఆదిఅత్థో వా పకారత్థో వా. తేన కేనచి భిక్ఖునా అఞ్ఞో కోచి ఖత్తియజాతికో పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపజ్జన్తో దిట్ఠో హోతి, అథ సో అఞ్ఞం అత్తనో వేరిం ఖత్తియజాతికం భిక్ఖుం పస్సిత్వా తం ఖత్తియజాతిలేసం గహేత్వా ఏవం చోదేతి "ఖత్తియో మయా దిట్ఠో పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపజ్జన్తో, త్వం ఖత్తియో పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నోసి, అథ వా త్వం ఖో ఖత్తియో, న అఞ్ఞో, పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నోసి, అస్సమణోసి, అసక్యపుత్తియోసి, నత్థి తయా సద్ధిం ఉపోసథో వా పవారణా వా సఙ్ఘకమ్మం వా"తి, ఆపత్తి వాచాయ వాచాయ సఙ్ఘాదిసేసస్స. ఏత్థ చ తేసం ఖత్తియానం అఞ్ఞమఞ్ఞం అసదిసస్స తస్స తస్స దీఘాదినో వా దిట్ఠాదినో వా వసేన అఞ్ఞభాగియతా, ఖత్తియజాతిపఞ్ఞత్తియా ఆధారవసేన అధికరణతా చ వేదితబ్బా. ఏస నయో నామలేసాదీసుపి.

ఆపత్తిలేసే పన కేనచి భిక్ఖునా కోచి భిక్ఖు లహుకం ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో దిట్ఠో హోతి, సో చేతం భిక్ఖుం పారాజికేన చోదేతి, ఆపత్తి వాచాయ వాచాయ సఙ్ఘాదిసేసస్స. యది ఏవం కథం అఞ్ఞభాగియం అధికరణం హోతీతి? యఞ్హి సో లహుకం ఆపత్తిం ఆపన్నో, తం పారాజికస్స అఞ్ఞభాగియం అధికరణం, తస్స పన అఞ్ఞభాగియస్స అధికరణస్స లేసో నామ. యో సో సబ్బఖత్తియానం సాధారణో ఖత్తియభావో వియ సబ్బాపత్తీనం సాధారణో ఆపత్తిభావో. ఏతేనేవ ఉపాయేన "కేనచి భిక్ఖునా కోచి భిక్ఖు సఙ్ఘాదిసేసం అజ్ఝాపజ్జన్తో దిట్ఠో హోతీ"తిఆదికం విసేసం సఙ్గణ్హాతి.

అఞ్ఞభాగియసిక్ఖం యో, సేవ సిక్ఖతి యుత్తితో;
గచ్ఛే వినయవిఞ్ఞూహి, అఞ్ఞభాగియతంవ సో. (వజిర. టీ. పారాజిక ४౦౮);

అఞ్ఞభాగియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. సఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సహితస్సాతి కాయచిత్తేహి ఏకీభూతస్స. తేనాహ **''చిత్తేన చ సరీరేన చ అవియుత్తస్సాతి అత్థో''**తి. **అస్సా**తి ''సమగ్గస్సా''తి పదస్స. **సమానసంవాసకో**తి సమానో ఏకూపోసథాదిభేదో సంవాసో అస్సాతి సమానసంవాసకో, లద్ధినానాసంవాసకేన వా కమ్మనానాసంవాసకేన వా విరహితో. **కాయసామగ్గిదానతో**తి కాయేన, కాయస్స వా సామగ్గియా సహితభావస్స దానతో, తేసు తేసు సఙ్ఘకమ్మేసు హత్థపాసూపగమనతోతి వుత్తం హోతి. **కథం నామాయం భిజ్జేయ్యా**తి అయం సఙ్ఘో కేన ను ఖో ఉపాయేన వగ్గో భవేయ్య. **వాయామేయ్యా**తి ఉస్సాహం కరేయ్య, పక్ఖం పరియేసేయ్య, గణం బన్ధేయ్యాతి వుత్తం హోతి. అత్తనో ఫలం కరోతీతి **కరణం,** యం కిఞ్చి కారణం, అధికం కరణన్తి **అధికరణం,** విసేసకారణం, విసేసకారణఞ్చ సఙ్ఘభేదస్సాతి వుత్తం **''భేదనస్సా''**తిఆది. **భేదకరవత్థువసేన అట్ఠారసవిధన్తి** –

> ''ఇధుపాలి భిక్ఖూ అధమ్మం 'ధమ్మో'తి దీపేన్తి, ధమ్మం 'అధమ్మో'తి దీపేన్తి. అవినయం 'వినయో'తి దీపేన్తి, వినయం 'అవినయో'తి దీపేన్తి. అభాసితం అలపితం తథాగతేన 'భాసితం లపితం తథాగతేనా'తి దీపేన్తి, భాసితం లపితం తథాగతేన 'అభాసితం అలపితం తథాగతేనా'తి దీపేన్తి. అనాచిణ్ణం తథాగతేన 'ఆచిణ్ణం తథాగతేనా'తి దీపేన్తి, ఆచిణ్ణం తథాగతేన 'అనాచిణ్ణం తథాగతేనా'తి దీపేన్తి. అపఞ్ఞత్తం తథాగతేన 'పఞ్ఞత్తం తథాగతేనా'తి దీపేన్తి, పఞ్ఞత్తం తథాగతేన 'అపఞ్ఞత్తం తథాగతేనా'తి దీపేన్తి. అనాపత్తిం 'ఆపత్తీ'తి దీపేన్తి, ఆపత్తిం 'అనాపత్తీ'తి దీపేన్తి. లహుకం ఆపత్తిం 'గరుకా ఆపత్తీ'తి దీపేన్తి, గరుకం ఆపత్తిం 'లహుకా ఆపత్తీ'తి దీపేన్తి. సావసేసం ఆపత్తిం 'అనవసేసా ఆపత్తీ'తి దీపేన్తి, అనవసేసం ఆపత్తిం 'సావసేసా ఆపత్తీ'తి దీపేన్తి. దుట్ఠుల్లం ఆపత్తిం 'అదుట్ఠుల్లా ఆపత్తీ'తి దీపేన్తి, అదుట్ఠుల్లం ఆపత్తిం 'దుట్ఠుల్లా ఆపత్తీ'తి దీపేన్తీ''తి (చూళవ॰ ౩౫౨) –

ఏవం **కమ్మక్ఖన్ధకే** వుత్తానం అట్ఠారసన్నం భేదకరణానం వసేన అట్ఠారసవిధం. కారణఞ్హి తదాయత్తవుత్తితాయ ఫలం ఏత్థ వసతీతి **''వత్థూ''**తి వుచ్చతి. హోన్తి చేత్థ –

> ''ధమ్మవినయభాసితా-చిణ్ణపఞ్ఞత్తికా దుకా;
> ఆపత్తిలహుదుట్ఠుల్ల-సావసేసదుకాని చ.
>
> ''ఏతానట్ఠారస 'భేద-కరవత్థూ'తి వుచ్చరే;
> విపల్లాసగహితాని, వాదమూలూపనిస్సయా''తి.

పగ్గయ్హాతి పగ్గహితం అబ్భుస్సితం పాకటం కత్వా. **తిట్ఠేయ్యా**తి యథాసమాదిన్నం, యథాపగ్గహితమేవ చ కత్వా అచ్ఛేయ్య. యస్మా పన ఏవం పగ్గణ్హతా, తిట్ఠతా చ తం దీపితఞ్చేవ అవినిస్సట్ఠఞ్చ హోతి, తస్మా **''దీపేయ్య చేవ నప్పటినిస్సజ్జేయ్య చా''**తి వుత్తం. కీవ దూరే సుత్వా గన్త్వా అవదన్తానం దుక్కటన్తి ఆహ **''సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేనా''**తిఆది. **పి**-సద్దో చేత్థ అట్ఠానప్పయుత్తో, తస్స ''అడ్ఢయోజనమత్త''న్తి ఇమినా సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. తత్థ **''అడ్ఢయోజనమత్త''**న్తి ఇమినా ఏకవిహారే వత్తబ్బమేవ నత్థీతి దీపేతి. **''గన్త్వా''**తి ఇమినా దూతం వా పణ్ణం వా పేసేత్వా వదతోపి ఆపత్తిమోక్ఖో నత్థి, సయమేవ పన గన్త్వా ''గరుకో ఖో, ఆవుసో, సఙ్ఘభేదో, మా సఙ్ఘభేదాయ పరక్కమీ''తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౧౧) నివారేతబ్బోతి దీపేతి.

సమాగచ్ఛతూతి ఏకీభవతు. ఏకీభావో చ సమానలద్ధివసేన హోతీతి ఆహ **''ఏకలద్ధికో హోతూ''**తి. ఏకా లద్ధి గహణం అస్సాతి **ఏకలద్ధికో,** ఏకదిట్ఠికోతి అత్థో. **అఞ్ఞమఞ్ఞసమ్పత్తియా**తి అఞ్ఞమఞ్ఞస్స సమానదిట్ఠిచిత్తతాసఙ్ఖాతాయ సమ్పత్తియా. ''అఞ్ఞమఞ్ఞస్స గుణలాభాదికాయ సమ్పత్తియా''తి కేచి. అసమగ్గో హి విసుం పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసతి, బహిసీమాయం వా అనుపరివేణియం వాతి న ఏకుద్దేసో. తేనాహ **''ఏకతో పవత్తపాతిమోక్ఖుద్దేసోతి అత్థో''**తి. **అప్పటినిస్సజ్జతో దుక్కట**న్తి విసుం విసుం వదన్తానం గణనాయ దుక్కటం. **సమనుభాసనకమ్మం కాతబ్బ**న్తి యావతతియం సమనుభాసనకమ్మం కాతబ్బం, ''సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అయం ఇత్థన్నామో భిక్ఖు

సమగ్గస్స సఙ్ఘస్స భేదాయ పరక్కమతీ"తిఆదినా (పారా॰ ౪౧౩) పదభాజనే వుత్తాహి ఞత్తిచతుత్థాహి తీహి సమనుభాసనకమ్మవాచాహి కమ్మం కాతబ్బన్తి వుత్తం హోతి. ''**భేదాయ పరక్కమేయ్యా**''తి విసుం వుత్తత్తా భేదనసంవత్తనికస్స అధికరణస్స సమాదాయ పగ్గణ్హనతో పుబ్బేపి పక్ఖపరియేసనాదివసేన సఙ్ఘభేదాయ పరక్కమన్తస్స సమనుభాసనకమ్మం కాతబ్బన్తి వేదితబ్బం. పటినిస్సజ్జన్తస్స అనాపత్తిభావతో ''**సోత్థిభావో తస్స భిక్ఖునో**''తి వుత్తం.

కిఞ్చాపి భిక్ఖునీ సఙ్ఘం న భిన్దతి, అపిచ ఖో భేదాయ పరక్కమతీతి ''**సాధారణపఞ్ఞత్తీ**''తి వుత్తం. సఙ్ఘాదిసేసం అజ్ఝాపజ్జన్తస్స ఞత్తియా దుక్కటం, ద్వీహి కమ్మవాచాహి థుల్లచ్చయా చ పటిప్పస్సమ్భన్తీతి ఆహ ''**సమనుభాసనకమ్మే**''తిఆది. **తఞ్చ దుక్కటం తే చ థుల్లచ్చయా పటిప్పస్సమ్భన్తీ**తి యఞ్చ ఞత్తిపరియోసానే దుక్కటం ఆపన్నో, యే చ ద్వీహి కమ్మవాచాహి థుల్లచ్చయే, తా తిస్సోపి ఆపత్తియో లిఙ్గపరివత్తేన అసాధారణాపత్తియో వియ పటిప్పస్సమ్భన్తి. సచే పనస్స ఞత్తిపరియోసానే లజ్జిధమ్మో ఓక్కమతి, సంవరో ఉప్పజ్జతి, తం పటినిస్సజ్జతి, ఞత్తియా దుక్కటం దేసేత్వా ముచ్చతి. అథ తం న పటినిస్సజ్జతి, భేదాయ పరక్కమతి చేవ భేదనసంవత్తనికం అధికరణం సమాదాయ పగ్గయ్హ తిట్ఠతి చ, ఞత్తిదుక్కటం పటిప్పస్సమ్భతి, పఠమకమ్మవాచాయ థుల్లచ్చయే పతిట్ఠాతి. ఏస నయో ఇతరకమ్మవాచాయమ్పి. అసమనుభాసియమానస్స అప్పటినిస్సజ్జన్తస్సాపి సఙ్ఘాదిసేసేన అనాపత్తి. పటినిస్సజ్జన్తస్సాపి ఞత్తితో పుబ్బే వా ఞత్తిక్ఖణే వా ఞత్తిపరియోసానే వా పఠమాయ వా అనుస్సావనాయ దుతియాయ వా తతియాయ వా యావ **య్య**-కారం న సమ్పాపుణాతి, తావ పటినిస్సజ్జన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసేన అనాపత్తి. తేనాహ ''**అసమనుభాసియమానస్స చా**''తిఆది.

ఏత్థ పన (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౧౬) "దేవదత్తో సమగ్గస్స సఙ్ఘస్స భేదాయ పరక్కమి, తస్మిం వత్థుస్మి"న్తి (పరి॰ ౧౭) పరివారే ఆగతత్తా దేవదత్తో ఆదికమ్మికో, సో చ ఖో సఙ్ఘభేదాయ పరక్కమనస్సేవ, న అప్పటినిస్సజ్జనస్స. న హి తస్స తం కమ్మం కతం. కథమిదం జానితబ్బన్తి చే? సుత్తతో. తథా హి "అరిట్ఠో భిక్ఖు గద్ధబాధిపుబ్బో పాపికాయ దిట్ఠియా యావతతియం సమనుభాసనాయ న పటినిస్సజ్జి, తస్మిం వత్థుస్మి"న్తి పరివారే ఆగతత్తా అరిట్ఠస్స కమ్మం కతన్తి పఞ్ఞాయతి, న తథా దేవదత్తస్స. అథాపిస్స కతేన భవితబ్బన్తి కోచి అత్తనో రుచిమత్తేన వదేయ్య, తథాపి అప్పటినిస్సజ్జనే ఆదికమ్మికస్స అనాపత్తి నామ నత్థి. న హి పఞ్ఞత్తం సిక్ఖాపదం వీతిక్కమన్తస్స అఞ్ఞత్ర ఓదిస్స అనుఞ్ఞాతతో అనాపత్తి నామ దిస్సతి. యమ్పి అరిట్ఠసిక్ఖాపదస్స పదభాజనే అనాపత్తియం "ఆదికమ్మికస్సా"తి పోత్థకేసు లిఖితం, తం పమాదలిఖితం, పమాదలిఖితభావో చ తస్స "పఠమం అరిట్ఠో భిక్ఖు చోదేతబ్బో, చోదేత్వా సారేతబ్బో, సారేత్వా ఆపత్తిం ఆరోపేతబ్బో"తి (చూళవ॰ ౬౫) ఏవం కమ్మక్ఖన్ధకే ఆపత్తిరోపనతో వేదితబ్బో.

ఇధ భేదాయ పరక్కమనే ఆదికమ్మికస్స దేవదత్తస్స యస్మా తం కమ్మం న కతం (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౧౬), తస్మాస్స ఆపత్తియేవ న జాతా. సిక్ఖాపదం పన తం ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తన్తి కత్వా ''**ఆదికమ్మికో**''తి వుత్తో. ఇతి ఆపత్తియా అభావతోయేవస్స అనాపత్తి వుత్తా. సా పనేసా కిఞ్చాపి "అసమనుభాసియమానస్సా"తి ఇమినావ సిద్ధా. యస్మా పన అసమనుభాసియమానో నామ యస్స కేవలం సమనుభాసనం న కరోన్తి, సో వుచ్చతి, న ఆదికమ్మికో. అయఞ్చ దేవదత్తో ఆదికమ్మికోయేవ. తస్మా "ఆదికమ్మికస్సా"తి (పారా॰ ౪౧౬) వుత్తం. ఏతేనేవ ఉపాయేన ఠపేత్వా అరిట్ఠసిక్ఖాపదం సబ్బసమనుభాసనాసు వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో. కాయవాచాచిత్తతో సముట్ఠానతో **సమనుభాసనసముట్ఠానం**. "పటినిస్సజ్జామీ"తి కాయవికారం వా వచీభేదం వా అకరోన్తస్సేవ పన ఆపజ్జనతో **అకిరియం**. "నప్పటినిస్సజ్జామీ"తి సఞ్ఞాయ అభావేన ముచ్చనతో **సఞ్ఞావిమోక్ఖం**. "నప్పటినిస్సజ్జామీ"తి జాననచిత్తేనేవ **సచిత్తకం**.

సఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. భేదానువత్తకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తస్సేవాతి భేదాయ పరక్కమన్తస్సేవ. **ఖోతి** నిపాతమత్తం. **పనాతి** విసేసే నిపాతో. యం వచనం సమగ్గేపి వగ్గే అవయవభూతే కరోతి భిన్దతి, తం కలహకారకవచనం ఇధ "వగ్గ"న్తి వుచ్చతీతి ఆహ **''వగ్గం అసామగ్గిపక్ఖియవచనం వదన్తీ''**తి. అసామగ్గిపక్ఖే భవా **అసామగ్గిపక్ఖియా,** కలహకారకా, తేసం వచనం **అసామగ్గిపక్ఖియవచనం,** అసామగ్గిపక్ఖే వా భవం వచనం **అసామగ్గిపక్ఖియవచనం. ''న హి సఙ్ఘో సఙ్ఘస్స కమ్మం కరోతీ''**తి ఇదం నిగ్గహవసేన కత్తబ్బం కమ్మం సన్ధాయ వుత్తం, ఉబ్బాహికాదికమ్మం పన బహూనమ్పి కాతుం వట్టతియేవ. **ధమ్మవాదీతి** భూతవాదీ. **వినయవాదీతి** వూపసమవాదీ. **జానాతి నోతి** ఏత్థాపి "ఛన్దఞ్చ రుచిఞ్చా"తి ఇదం ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. తేనాహ **''అమ్హాకం ఛన్దాదీని జానాతీ''**తి. **భాసతీతి** ఏత్థ "నో"తి ఇదం విభత్తివిపరిణామేన యుజ్జతి. తేనాహ **''ఏవం కరోమాతి అమ్హేహి సద్ధిం భాసతీ''**తి. **''ఏత''**న్తి ఇమినా తస్స కమ్మం పచ్చామట్ఠన్తి ఆహ **''యం నో కరోతీ''**తిఆది. **నోతి** సఙ్ఘభేదాయ పరక్కమన్తో. **సమేతాయస్మన్తానన్తి** ఏత్థ "చిత్త"న్తి అజ్ఝాహరితబ్బన్తి ఆహ **''ఆయస్మన్తానం చిత్త''**న్తి. **వుత్తసదిసాయేవాతి** ఏత్థ యం వత్తబ్బం, తం హేట్ఠా అఞ్ఞభాగియసిక్ఖాపదట్ఠకథాయ వణ్ణనాయం (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ అఞ్ఞభాగియసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తమేవ.

భేదానువత్తకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దుక్ఖేన వత్తబ్బో అనుసాసితుం అసక్కుణేయ్యో సభావో అస్సాతి **దుబ్బచజాతికో,** విలోమభావీ. తేనాహ **''దుబ్బచసభావో''**తిఆది. **వత్తుం అసక్కుణేయ్యోతి** కిస్మిఞ్చి వుచ్చమానే అసహనతో ఓవదితుం అసక్కుణేయ్యో. ఉద్దిసీయతీతి **ఉద్దేసో,** పాతిమోక్ఖో, తస్మిం పరియాపన్నా అన్తోగధా **ఉద్దేసపరియాపన్నా,** తేసు ఉద్దేసపరియాపన్నేసు. తేనాహ **''ఉద్దేసే''**తిఆది. అథ సబ్బానేవ సిక్ఖాపదాని కథం పాతిమోక్ఖుద్దేసపరియాపన్నానీతి ఆహ **''యస్స సియా ఆపత్తి, సో 'ఆవికరేయ్యా'తి ఏవం సఙ్గహితత్తా''**తి. **''యస్స సియా ఆపత్తీ''**తి ఇమినా సబ్బాపి ఆపత్తియో నిదానుద్దేసే సఙ్గహితా ఏవ హోన్తి. **సిక్ఖాపదేసూతి** అధిసీలసిక్ఖాయ అధిగమూపాయభూతేసు వినయపఞ్ఞత్తీసూతి అత్థో. సో పన పాకటోయేవాతి అట్ఠకథాయం న వుత్తో. **పఞ్చహి సహధమ్మికేహీతి** భిక్ఖుభిక్ఖునిసామణేరసామణేరిసిక్ఖమానాహి. **సిక్ఖితబ్బత్తాతి** లబ్భమానవసేన సిక్ఖితబ్బత్తా. తథా హి తేహి యథాసకం సిక్ఖా సిక్ఖీయతి, న సబ్బా. **బుద్ధపఞ్ఞత్తేనాతి** బుద్ధేన ఠపితేన, విహితేనాతి అత్థో. అథ వా **సహధమ్మికేన** సకారణేన వుచ్చమానోతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **వచనాయాతి** నిస్సక్కే సమ్పదానవచనన్తి ఆహ **''తతో మమ వచనతో''**తి.

దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౩. కులదూసకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

నగరస్సాపి గామవిసేసత్తా ఇధ గామగ్గహణేనేవ నగరమ్పి గహితన్తి ఆహ **''నగరమ్పి గామే అన్తోగధమేవా''**తి, వా-సద్దేన వా అనుత్తవికప్పత్థేన గహణన్తి ఏవం వుత్తం. ఏత్థ చ అపాకారపరిక్ఖేపో సాపణో **నిగమో,** సపాకారాపణం **నగరం,** తంతంవిపరీతో **గామోతి** ఇమేసం తిణ్ణం విసేసో దట్ఠబ్బో. **కులాని దూసేతీతి** ఖత్తియబ్రాహ్మణవేస్ససుద్దవసేన చత్తారి కులాని వికారం ఆపాదేతి. దూసేన్తో చ న అసుచికద్దమాదీహి దూసేతి, అథ ఖో అత్తనో దుప్పటిపత్తియా తేసం పసాదం వినాసేతి. తేనాహ **''పుప్ఫదానాదీహీ''**తిఆది. తత్థ హరిత్వా వా హరాపేత్వా వా పక్కోసిత్వా వా పక్కోసాపేత్వా వా సయం వా ఉపగతానం (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౩౬-౪౩౭) యస్స కస్సచి అత్తనో సన్తకస్స పుప్ఫస్స కులసఙ్గహత్థాయ దానం **పుప్ఫదానం,** తం ఆది యేసం తే **పుప్ఫదానాదయో,** తేహి పుప్ఫదానాదీహి. **ఆదిసద్దేన** (పారా॰ ౪౩౭) ఫలదానచుణ్ణమత్తికాదన్తకట్ఠవేళువేజ్జికాజఙ్ఘపేసనికానం గహణం. **సద్ధం వినాసేన్తోతి** తథా అకరోన్తేసు అఞ్ఞేసు పేసలేసు భిక్ఖూసు అప్పసాదం అదస్సనం గమేన్తో. పుప్ఫదానాదీహి చ తేహి కతసఙ్గహేహి అఞ్ఞే పేసలే తథా అకరోన్తే తే మనుస్సా ఇస్సన్తి న అల్లీయన్తీతి సో తేసం పసాదం వినాసేతి నామాతి దట్ఠబ్బం. **పాపకా సమాచారాతి** బుద్ధప్పటికుట్ఠత్తా లామకా సమాచారా . తే పన యస్మా కులసఙ్గహత్థం మాలావచ్ఛరోపనాదయో ఇధ అధిప్పేతా, తస్మా **''మాలావచ్ఛరోపనాదయో''**తి వుత్తం.

ఆరామాదీనమత్థాయ పన కప్పియవోహారాదీహి రోపాపనాదికం వట్టతి. తత్థ **మాలావచ్ఛన్తి** తరుణపుప్ఫరుక్ఖం. తరుణకా హి పుప్ఫరుక్ఖాపి పుప్ఫగచ్ఛాపి "మాలావచ్ఛా"త్వేవ వుచ్చన్తి, తస్స రోపనం **మాలావచ్ఛరోపనం,** తం ఆది యేసం తే **మాలావచ్ఛరోపనాదయో. ఆది**సద్దేన చేత్థ రోపాపనసిఞ్చనసిఞ్చాపనఓచిననఓచినాపనగన్థనగన్థాపనానం గహణం.

మాతికాయం **దిస్సన్తీతి** యే పచ్చక్ఖతో పస్సన్తి, తేహి దిస్సన్తి. **సుయ్యన్తీతి** యే పరతో సుణన్తి, తేహి సోతద్వారేన సుత్వా ఉపధారీయన్తి. **దుట్ఠానీ**తి దూసితాని. **అలం తే ఇధ వాసేనా**తి తవ ఇధ వాసేన అలం, మా ఇధ తవ వాసో హోతూతి అత్థో. వారణత్థో హి ఇధ **అలం**-సద్దో. **పబ్బాజనీయకమ్మకతో**తి చోదేత్వా సారేత్వా ఆపత్తిం ఆరోపేత్వా "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, ఇమే అస్సజిపునబ్బసుకా"తిఆదినా (పారా॰ ౪౩౪) పదభాజనే వుత్తాయ ఞత్తిచతుత్థకమ్మవాచాయ కతపబ్బాజనీయకమ్మో. **యస్మిఞ్చ విహారే వసతీ**తి గామతో బహివిహారమాహ. **నేవ తస్మిం గామే...పే॰... చరితుం లభతీ**తి సచేపి గామో వా నిగమో వా ద్వాదసయోజనపరమో హోతి, తియోజనపరమో చ విహారో హోతి, నేవ తస్మిం గామే వా నిగమే వా పిణ్డాయ చరితుం లభతి, న విహారే వసితుం. తస్మిం విహారే వసన్తేన సామన్తగామేపి పిణ్డాయ న చరితబ్బం, సామన్తవిహారేపి వసన్తేన తస్మిం గామే పిణ్డాయ న చరితబ్బం. సామన్తవిహారే వసన్తేన పన సామన్తగామే చరితుం వట్టతి. **ఆపజ్జితబ్బా ఆపత్తియో**తి కులసఙ్గహత్థం అత్తనో సన్తకదానే దుక్కటం, ఇస్సరవతాయ సఙ్ఘసన్తకదానే థుల్లచ్చయం, పసయ్హ దానే పారాజికన్తి ఇమా ఆపత్తియో. మాతికాయం "**పక్కమతా యస్మా**"తి పబ్బాజనీయకమ్మకతస్స వత్తవసేన వుత్తం. ఆదిమ్హి పన పబ్బాజనీయకమ్మవసేన దట్ఠబ్బం. **అస్సజిపునబ్బసుకే**తి అస్సజిఞ్చేవ పునబ్బసుకఞ్చ.

కులదూసకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘాదిసేసనిగమనవణ్ణనా

పఠమాపత్తికాతి అవయవేన విగ్గహో సముదాయో సమాసత్థోతి ఆహ "**పఠమం ఆపత్తి ఏతేసన్తి పఠమాపత్తికా**"తి. **వీతిక్కమనక్ఖణేయేవా**తి వత్థువీతిక్కమనక్ఖణేయేవ. **ఏవ**-కారేన సమనుభాసనకమ్మక్ఖణం పటిక్ఖిపతి. అహస్స యత్తకో పరిచ్ఛేదో **యావతీహం.** తేనాహ "**యత్తకాని అహానీ**"తి. **అహానీ**తి చ దివసానీతి అత్థో.

వత్థువసేన వాతి అసుచిమోచనాదివీతిక్కమమత్తవసేన వా. **ఇదన్తి** ఇదం వీతిక్కమం. **నామమత్తవసేన వా అయం ఇత్థన్నామా ఆపత్తీ**తి "అయం సఙ్ఘాదిసేసో నామ ఆపత్తీ"తి ఏవం వినా వత్థుం నామవసేన వా. **మత్త**సద్దేన చేత్థ వత్థుం పటిక్ఖిపతి. పోత్థకేసు పన కత్థచి "నామగోత్తవసేన వా"తి లిఖన్తి, తం న సున్దరం "అయం ఇత్థన్నామా ఆపత్తీ"తి వుత్తత్తా. ఇదాని నం కస్సచి న ఆరోచేస్సామీతి సమ్బన్ధో. **ధురం నిక్ఖిపిత్వా**తి ఆరోచనే ఉస్సాహం ఠపేత్వా. న కేవలం వత్థునామవసేనేవ ఆపత్తిసఞ్ఞీ హుత్వా ఛాదేన్తస్సేవ, అథ ఖో యోపి ఏవం అజానన్తో కేవలం "ఆపత్తిం ఛాదేమీ"తి ఆపత్తిసఞ్ఞాయ ఛాదేతి, తస్సపి ఛన్నా హోతీతి వేదితబ్బం. సచే పనేత్థ అనాపత్తిసఞ్ఞీ వా హోతి, అఞ్ఞాపత్తిక్ఖన్ధసఞ్ఞీ వా వేమతికో వా హుత్వా "న దాని నం కస్సచి ఆరోచేస్సామీ"తి ఏవం ఛాదేతుకామోవ ధురం నిక్ఖిపిత్వా అరుణం ఉట్ఠాపేతి, అచ్ఛన్నావ హోతీతి ఆనేత్వా యోజేతబ్బం. అనాపత్తి పన ఆపత్తిసఞ్ఞాయపి అనాపత్తిసఞ్ఞాయపి ఛాదేన్తేన అచ్ఛాదితావ హోతి. లహుకం వా "గరుకా"తి గరుకం వా "లహుకా"తి ఛాదేతి, అలజ్జిపక్ఖే తిట్ఠతి, ఆపత్తి పన అచ్ఛన్నా హోతి. గరుకం "లహుకా"తి మఞ్ఞమానో దేసేతి, నేవ దేసితా హోతి నచ్ఛన్నా.

పకతో సభావభూతో అత్తా అస్సాతి **పకతత్తో,** న కమ్మేహి వికతత్తోతి అత్థో. తేనాహ "**అనుక్ఖిత్తో సమానసంవాసకో**"తి. **వుత్తనయేనేవా**తి "న దాని నం కస్సచి ఆరోచేస్సామీ"తిఆదినా వుత్తనేవ నయేన. అథ "మయ్హం సఙ్ఘేన కమ్మం కత"న్తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౧౦౨) అపకతత్తసఞ్ఞీ హుత్వా ఛాదేతి, అచ్ఛన్నావ హోతి. అపకతత్తేన పన పకతత్తసఞ్ఞినా వా పకతత్తేన అపకతత్తసఞ్ఞినా వా ఛాదితాపి అచ్ఛన్నావ హోతి. వుత్తమ్పి చేతం –

“ఆపజ్జతి గరుకం సావసేసం;

ఛాదేతి అనాదరియం పటిచ్చ;

న భిక్ఖునీ నో చ ఫుసేయ్య వజ్జం;

పఞ్హామేసా కుసలేహి చిన్తితా”తి. (పరి. ౪౮౧);

అయఞ్హి పఞ్హో ఉక్ఖిత్తకేన కథితో.

దససు అన్తరాయేసు యం వత్తబ్బం, తం హేట్ఠా వుత్తమేవ. సచే పన యో భీరుకజాతికతాయ అన్ధకారే అమనుస్సచణ్డమిగభయేన అన్తరాయికసఞ్ఞీ హుత్వా ఛాదేతి, అచ్ఛన్నావ హోతి. యస్సపి పబ్బతవిహారే వసన్తస్స కన్దరం వా నదిం వా అతిక్కమిత్వా ఆరోచేతబ్బం హోతి, అన్తరామగ్గే చ చణ్డవాళఅమనుస్సాదిభయం అత్థి, మగ్గే అజగరా నిపజ్జన్తి, నదీ పూరా హోతి, ఏతస్మిం సతియేవ అన్తరాయే అన్తరాయికసఞ్ఞీ హుత్వా ఛాదేతి, అచ్ఛన్నావ హోతి. అన్తరాయికస్స పన అన్తరాయికసఞ్ఞాయ వా అనన్తరాయికసఞ్ఞాయ వా ఛాదయతో అచ్ఛన్నావ.

భిక్ఖునోతి సభాగస్స భిక్ఖునో. సచస్స ముఖే అప్పమత్తకో గణ్డో వా హోతి, హనుకవాతో వా విజ్ఝతి, దన్తో వా రుజ్జతి, భిక్ఖా వా మన్దా లద్ధా హోతి, తావతకేన పన నేవ వత్తుం న సక్కోతి, న గన్తుం. అపిచ ఖో “న సక్కోమీ”తి సఞ్ఞీ హోతి, అయం **పహు హుత్వా అప్పహుసఞ్ఞీ** నామ. ఇమినా ఛాదితాపి అచ్ఛాదితా. అప్పహునా పన వత్తుం వా గన్తుం వా అసమత్థేన పహుసఞ్ఞినా వా అప్పహుసఞ్ఞినా వా ఛాదితాపి అచ్ఛాదితావ.

ఇదం ఉత్తానమేవాతి ఇదం అఙ్గద్వయం ఉత్తానత్థమేవ. సచే పన “ఛాదేస్సామీ”తి ధురనిక్ఖేపం కత్వా పురేభత్తే వా పచ్ఛాభత్తే వా పఠమయామాదీసు వా లజ్జిధమ్మం ఓక్కమతి, అన్తోఅరుణేయేవ ఆరోచేతి, అయం **ఛాదేతుకామో న ఛాదేతి** నామ.

యస్స పన అభిక్ఖుకే ఠానే వసన్తస్స ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వా సభాగస్స భిక్ఖునో ఆగమనం ఆగమేన్తస్స వా, సభాగస్స సన్తికం వా గచ్ఛన్తస్స అడ్ఢమాసోపి మాసోపి అతిక్కమతి, అయం **నచ్ఛాదేతుకామో ఛాదేతి** నామ. అయమ్పి అచ్ఛన్నావ హోతి.

యో పన ఆపన్నమత్తోవ అగ్గిం అక్కన్తపురిసో వియ సహసా అపక్కమిత్వా సభాగట్ఠానం గన్త్వా ఆవి కరోతి, అయం **నచ్ఛాదేతుకామోవ న ఛాదేతి** నామ. **సభాగమత్తమేవ పమాణన్తి** అవేరిసభాగమత్తమేవ పమాణం. అవేరిసభాగస్స హి సన్తికే ఆరోచేతబ్బం. యో పన విసభాగో హోతి సుత్వా పకాసేతుకామో, ఏవరూపస్స ఉపజ్ఝాయస్సపి సన్తికే న ఆరోచేతబ్బా. తత్థ పురేభత్తం ఆపత్తిం ఆపన్నో హోతు, పచ్ఛాభత్తం వా దివా వా రత్తిం వా, యావ అరుణం న ఉగ్గచ్ఛతి, తావ ఆరోచేతబ్బం. ఉద్ధస్తే అరుణే పటిచ్ఛన్నా హోతి, పటిచ్ఛాదనపచ్చయా చ దుక్కటం ఆపజ్జతి. **సఙ్ఖేపతో**తి సమాసతో. విత్థారతో పన **సమన్తపాసాదికాయం** వుత్తోతి అధిప్పాయో.

అకామా పరివత్థబ్బన్తి అప్పటికమ్మకతాయ ఆపత్తియా సగ్గమోక్ఖావరణభావతో అనిచ్ఛన్తేనాపి పరివసితబ్బన్తి అత్థో. తేనాహ ‘‘**న కామేనా**’’తిఆది. **పరివాసం సమాదాయా**తి పరివాసవత్తం సఙ్ఘమజ్ఝే సమాదియిత్వా. యదిపి చతుబ్బిధో పరివాసో అప్పటిచ్ఛన్నపరివాసో, పటిచ్ఛన్నపరివాసో, సుద్ధన్తపరివాసో, సమోధానపరివాసోతి, తథాపి అప్పటిచ్ఛన్నపరివాసో ఇధ న అధిప్పేతోతి ఆహ ‘‘**తత్థ పటిచ్ఛన్న...పే.... తివిధో పరివాసో**’’తి. **తత్థా**తి తస్మిం వాక్యే. పటిచ్ఛన్నాయ ఆపత్తియా సతి దాతబ్బో పరివాసో పటిచ్ఛన్నవిసయతాయ **పటిచ్ఛన్నపరివాసో**. సుద్ధన్తతో పట్ఠాయ దాతబ్బో పరివాసో **సుద్ధన్తపరివాసో**. సమోదహిత్వా దాతబ్బో పరివాసో **సమోధానపరివాసో**.

ఇదాని తే తివిధేయేవ పరివాసే సరూపతో దస్సేతుం **"తత్థా"**తిఆదిమాహ. **హీతి** యస్మా. ఏకాహం పటిచ్ఛన్నా **ఏకాహప్పటిచ్ఛన్నా. వుత్తనయేనాతి** "ఆపత్తి చ హోతీ"తిఆదినా వుత్తేన నయేన. **ఏకాహప్పటిచ్ఛన్నన్తి** ఏత్థ **ఇతిసద్దో** "ఇతి వా, ఇతి ఏవరూపా విసూకదస్సనా పటివిరతో"తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౧౩, ౧౯౪) వియ ఆదిఅత్థో. తేన "సోహం, భన్తే, సఙ్ఘం ఏకిస్సా ఆపత్తియా సఞ్చేతనికాయ సుక్కవిసట్ఠియా ఏకాహప్పటిచ్ఛన్నాయ ఏకాహపరివాసం యాచామీ"తి ఇమం పాళిసేసం (చూళవ॰ ౧౦౨) సఙ్గణ్హాతి. **ఏవం పరివాసం యాచాపేత్వాతి** ఏవం యావతతియం యాచాపేత్వా. **ఖన్ధకే ఆగతనయేనాతి** సముచ్చయక్ఖన్ధకే (చూళవ॰ ౯౪ ఆదయో) ఆగతనయేన. **తతోతి** పక్ఖతో పట్ఠాయ. **అతిరేకపక్ఖప్పటిచ్ఛన్నన్తి** పక్ఖస్స అతిరేకో **అతిరేకపక్ఖో,** తం పటిచ్ఛన్నన్తి అత్థో. **తతోతి** తింసతిమదివసతో పట్ఠాయ. **మాసప్పటిచ్ఛన్నన్తి** సత్తానం ఆయుం మినన్తో వియ సియతి అన్తం కరోతీతి **మాసో,** తింసరత్తిన్దివో, తం పటిచ్ఛన్నన్తి అత్థో. **సంవచ్ఛరే పుణ్ణేతి** తం తం సత్తం, ధమ్మప్పవత్తిఞ్చ సఙ్గమ్మ వదన్తో వియ సరతి పవత్తతీతి **సంవచ్ఛరో,** ద్వాదస మాసా, తస్మిం పరిపుణ్ణే.

వత్థుకిత్తనవసేన వాతి నామేన సహ వత్థుకిత్తనవసేన వాతి అత్థో. తేనేవ హి ఉపరి "నామమత్తవసేన వా"తి మత్తగ్గహణం కతన్తి దట్ఠబ్బం. **నామమత్తవసేనాతి** వత్థుకిత్తనం వినా కేవలం నామస్సేవ వసేన. **తస్మాతి** యస్మా దువిధే నామే "ఆపత్తీ"తి సబ్బసాధారణం నామం, తస్మా . **సుక్కవిస్సట్ఠీతి** సుక్కవిస్సట్ఠి నామాయం. **ఇతిసద్దో** హేత్థ వచనీయత్థం నిదస్సేతి. నిదస్సనమత్తఞ్చేతం "సుక్కవిస్సట్ఠీ"తి కాయసంసగ్గాదీనమ్పి వత్థుఆదిభావేన ఇచ్ఛితబ్బత్తా. **వత్థు చేవ గోత్తఞ్చాతి** వీతిక్కమత్తా వత్థు చేవ అనఞ్ఞసాధారణత్తా గోత్తఞ్చ. గం తాయతీతి **గోత్తం,** సజాతితో అఞ్ఞత్థ కాయసంసగ్గాదీసు గన్తుం అదత్వా బుద్ధిం, వచనఞ్చ రక్ఖతీతి అత్థో. **సఙ్ఘాదిసేసోతి** సఙ్ఘాదిసేసో నామాయం. ఏత్థ పన **ఇతిసద్దో** వచనవచనీయసముదాయం నిదస్సేతి. తేనాహ **"నామఞ్చేవ ఆపత్తి చా"**తి, సజాతిసాధారణనామత్తా **నామఞ్చేవ** తేన తేన వీతిక్కమేనాపజ్జితబ్బత్తా **ఆపత్తి చాతి** అత్థో. ఇదమ్పి నిదస్సనమత్తమేవ "ఆపత్తియో"తి ఇమస్సాపి నామాదిభావేన ఇచ్ఛితబ్బత్తా. **ఇతిసద్దో** వా ఆదిఅత్థో. ఏవఞ్చ కత్వా **"కాయసంసగ్గన్తిఆదివచనేనాపీ"**తిఆదికమ్పి సమత్థితం హోతి.

తయిదం కమ్మవాచాయ కేన వచనేన గహితన్తి అనుయోగం సన్ధాయ **"తత్థా"**తిఆదిమాహ. **"ఆపత్తీ"**తి సబ్బసాధారణనామత్తా, వీతిక్కమేన ఆపజ్జితబ్బత్తా చ నామఞ్చేవ ఆపత్తి చ హోతీతి ఆహ **"ఆపత్తియోతి వచనేనాపీ"**తి. **తస్మాతి** యస్మా ఇదం పరివాసాదివినయకమ్మం వత్థువసేన, గోత్తవసేన, నామవసేన, ఆపత్తివసేన చ కాతుం వట్టతియేవ, తస్మా. **ఏతేసూతి** వత్థుఆదీసు, సుక్కవిస్సట్ఠిఆదీసు వా. **వత్తం సమాదాతబ్బన్తి** యథావుత్తేసు ద్వీసు పదేసు ఏకేనపి సమాదాతబ్బం. ద్వీహి పన సుసమాదిన్నంయేవ. తేనేవ వక్ఖతి "సమాదానేపి ఏసేవ నయో"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా).

ఆరోచేత్వాతి –

> "అహం, భన్తే, ఏకం ఆపత్తిం ఆపజ్జిం సఞ్చేతనికం సుక్కవిస్సట్ఠిం ఏకాహప్పటిచ్ఛన్నం, సోహం సఙ్ఘం ఏకిస్సా ఆపత్తియా సఞ్చేతనికాయ సుక్కవిస్సట్ఠియా ఏకాహప్పటిచ్ఛన్నాయ ఏకాహపరివాసం యాచిం, తస్స మే సఙ్ఘో ఏకిస్సా ఆపత్తియా సఞ్చేతనికాయ సుక్కవిస్సట్ఠియా ఏకాహప్పటిచ్ఛన్నాయ ఏకాహపరివాసం అదాసి, సోహం పరివసామి, వేదయామహం, భన్తే, 'వేదయతీ'తి మం సఙ్ఘో ధారేతూ"తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౧౦౨) –

ఏవమాదినా తం తం యోజనానురూపం ఆరోచేత్వా. ఇమఞ్చ పనత్థం గహేత్వా యాయ కాయచి భాసాయ ఆరోచేతుం వట్టతియేవ (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౧౦౨). **"పున ఆగతాగతానం భిక్ఖూనం ఆరోచేన్తేనా"**తి ఇదం ఆగన్తుకం భిక్ఖుం సన్ధాయ వుత్తం. ఏత్థ చ ఏకస్స ఆరోచేన్తేన అవసానే "వేదయతీతి మం ఆయస్మా ధారేతు", ద్విన్నం "ఆయస్మన్తా ధారేన్తు", తిణ్ణం "ఆయస్మన్తో ధారేన్తూ"తి వత్తబ్బం. **వత్తభేదఞ్చ రత్తిచ్ఛేదఞ్చ అకత్వాతి** "న, భిక్ఖవే, పారివాసికేన భిక్ఖునా సాదితబ్బం పకతత్తానం భిక్ఖూనం అభివాదనం

పచ్చుపట్ఠాన”న్తిఆదినా (చూళవ. ౭౫) పారివాసికక్ఖన్ధకే యాని చతునవుతి వత్తాని వుత్తాని, తేసం భేదఞ్చ, యో చ “తయో ఖో, ఉపాలి, పారివాసికస్స భిక్ఖునో రత్తిచ్ఛేదా సహవాసో విప్పవాసో అనారోచనా”తి (చూళవ. ౮౩) రత్తిచ్ఛేదో వుత్తో, తఞ్చ అకత్వా.

అయం హేత్థ వినిచ్ఛయో – సచే (చూళవ. అట్ఠ. ౭౬) ఆగన్తుకా ముహుత్తం విస్సమిత్వా వా అవిస్సమిత్వా ఏవ వా విహారమజ్ఝేన గచ్ఛన్తి, తేసమ్పి ఆరోచేతబ్బం. సచే తస్స అజానన్తస్సేవ గచ్ఛన్తి, అయఞ్చ గతకాలే జానాతి, గన్త్వా ఆరోచేతబ్బం. సమ్పాపుణితుం అసక్కోన్తస్స రత్తిచ్ఛేదోవ హోతి, న వత్తభేదదుక్కటం. యేపి అన్తోవిహారం అప్పవిసిత్వా ఉపచారసీమం ఓక్కమిత్వా గచ్ఛన్తి, అయఞ్చ నేసం ఛత్తసద్దం వా ఉక్కాసితసద్దం వా ఖిపితసద్దం వా సుత్వావ ఆగన్తుకభావం జానాతి, గన్త్వా ఆరోచేతబ్బం. గతకాలే జానన్తేనాపి అనుబన్ధిత్వా ఆరోచేతబ్బమేవ. సమ్పాపుణితుం అసక్కోన్తస్స రత్తిచ్ఛేదోవ హోతి, న వత్తభేదదుక్కటం. యోపి రత్తింయేవ ఆగన్త్వా రత్తింయేవ గచ్ఛతి, సోపిస్స రత్తిచ్ఛేదం కరోతి. అఞ్ఞాతత్తా పన వత్తభేదదుక్కటం నత్థి. సచే అజానిత్వావ అబ్భానం కరోతి, అకతమేవ హోతీతి **కురున్దియం** (చూళవ. అట్ఠ. ౭౬) వుత్తం. తస్మా అధికా రత్తియో గహేత్వా కాతబ్బం. అయం అపణ్ణకప్పటిపదా.

నదిఆదీసు నావాయ గచ్ఛన్తమ్పి పరతీరే ఠితమ్పి ఆకాసే గచ్ఛన్తమ్పి పబ్బతతలఅరఞ్ఞాదీసు దూరే ఠితమ్పి భిక్ఖుం దిస్వా సచే “భిక్ఖూ”తి వవత్థానం అత్థి, నావాదీహి వా గన్త్వా, మహాసద్దం కత్వా వా వేగేన అనుబన్ధిత్వా వా ఆరోచేతబ్బం, అనారోచేన్తస్స రత్తిచ్ఛేదో చేవ వత్తభేదదుక్కటఞ్చ. సచే వాయమన్తోపి సమ్పాపుణితుం వా సావేతుం వా న సక్కోతి, రత్తిచ్ఛేదోవ హోతి, న వత్తభేదదుక్కటం.

అఞ్ఞం కఞ్చి విహారం గతేనపి భిక్ఖూనం ఆరోచేతబ్బమేవ (చూళవ. అట్ఠ. ౭౬). సచే సబ్బే ఏకట్ఠానే ఠితే పస్సతి, ఏకట్ఠానే ఠితేసేవ ఆరోచేతబ్బం. అథ రుక్ఖమూలాదీసు విసుం విసుం ఠితా హోన్తి, తత్థ తత్థ గన్త్వా ఆరోచేతబ్బం. సఞ్చిచ్చ అనారోచేన్తస్స రత్తిచ్ఛేదో చ హోతి, వత్తభేదే చ దుక్కటం. అథ విచినన్తో ఏకచ్చే న పస్సతి, రత్తిచ్ఛేదోవ హోతి , న చ వత్తభేదదుక్కటం. సఞ్చిచ్చ అనారోచేన్తస్స పన రత్తిచ్ఛేదో చేవ హోతి, వత్తభేదే చ దుక్కటం.

తత్థేవాతి మాళకసీమాయమేవ. మాళకతో పన భిక్ఖూసు నిక్ఖన్తేసు ఏకస్సపి సన్తికే నిక్ఖిపితుం వట్టతి (చూళవ. అట్ఠ. ౯౭). మాళకతో నిక్ఖమిత్వా సతిం పటిలభన్తేన సహ గచ్ఛన్తస్స సన్తికే నిక్ఖిపితబ్బం. తేనాహ **‘‘ఏకపుగ్గలస్స వా సన్తికే’’**తి. సచే సోపి పక్కన్తో, అఞ్ఞస్స యస్స మాళకే నారోచితం, తస్స ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపితబ్బం. **పకతత్తట్ఠానే**తి సఙ్ఘకమ్మానం అరహట్ఠానే. **ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా**తి (సారత్థ. టీ. చూళవగ్గ ౩.౯౭) భిక్ఖూనం సజ్ఝాయనసద్దసవనూపచారవిజహనత్థం వుత్తం. **మహామగ్గతో ఓక్కమ్మా**తి మగ్గప్పటిపన్నభిక్ఖూనం ఉపచారవిజహనత్థం వుత్తం. **గుమ్బేన వా వతియా వా పటిచ్ఛన్నట్ఠానే**తి దస్సనూపచారవిజహనత్థం వుత్తం. **వత్తం సమాదియిత్వా ఆరోచేతబ్బ**న్తి వుత్తనయేనేవ వత్తం సమాదియిత్వా పరివాసో ఆరోచేతబ్బో. **‘‘ఆరోచేతబ్బ’’**న్తి పన సామఞ్ఞేన వుత్తం. ఆరోచేన్తేన చ సచే నవకతరో హోతి, “ఆవుసో”తి వత్తబ్బం. సచే వుడ్ఢతరో, “భన్తే”తి వత్తబ్బం. సచే అఞ్ఞో కోచి భిక్ఖు కేనచిదేవ కరణీయేన తం ఠానం ఆగచ్ఛతి. సచే ఏస నం పస్సతి, సద్దం వా తస్స సుణాతి, ఆరోచేతబ్బం. అనారోచేన్తస్స రత్తిచ్ఛేదో చేవ వత్తభేదో చ. తేనాహ **‘‘యమ్పి అఞ్ఞం భిక్ఖుం పస్సతి, తస్సాపి ఆరోచేతబ్బమేవా’’**తి. అథ ద్వాదసహత్థం ఉపచారం ఓక్కమిత్వా అజానన్తస్సేవ గచ్ఛతి, రత్తిచ్ఛేదో హోతియేవ, వత్తభేదో పన నత్థి. **ఉట్ఠితే**తి ఉగ్గతే. **యం సబ్బపఠమం భిక్ఖు**న్తి విహారతో నిక్ఖమన్తం వా ఆగన్తుకం వా సబ్బపఠమం యం అఞ్ఞం భిక్ఖుం పస్సతి. **తస్స ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపితబ్బ**న్తి అనారోచేన్తస్స దుక్కటం సియా, తం సన్ధాయ వుత్తం, న తు రత్తిచ్ఛేదం సన్ధాయ. ఇతరథా హి “విహారసీమాపరియాపన్నానం సబ్బేసం ఆరోచేత్వా”తి వదేయ్య. **యావ రత్తియో పూరేన్తీ**తి యత్తకా రత్తియో ఆపత్తి పటిచ్ఛన్నా హోతి, తత్తకా రత్తియో యావ పూరేన్తి, తావ పరివత్థబ్బం. **సమన్తపాసాదికాయం** పన “ఏవం యత్తకాని దివసాని ఆపత్తి పటిచ్ఛన్నా హోతి, తత్తకాని, తతో అధికతరాని వా కుక్కుచ్చవినోదనత్థాయ పరివసిత్వా”తి వుత్తం. **విత్థారో**తి పపఞ్చో.

ఇతరేసు పన ద్వీసూతి సుద్ధన్తపరివాసో, సమోధానపరివాసోతి ద్విన్నం మజ్ఝే. **ఖన్ధకేతి** సముచ్చయక్ఖన్ధకే (చూళవ. ౧౦౬ ఆదయో). **చూళసుద్ధన్తో మహాసుద్ధన్తోతి** ఏత్థ యో ఉపసమ్పదతో (చూళవ. అట్ఠ. ౧౦౨; వి. సఙ్గ. అట్ఠ. ౨౪౨) పట్ఠాయ అనులోమక్కమేన వా ఆరోచితదివసతో పట్ఠాయ పటిలోమక్కమేన వా "అసుకఞ్చ అసుకఞ్చ దివసం వా పక్ఖం వా మాసం వా సంవచ్ఛరం వా తవ సుద్ధభావం జానాసీ"తి పుచ్ఛియమానో "ఆమ, భన్తే, జానామి , ఏత్తకం నామ కాలం అహం సుద్ధో"తి వదతి, తస్స దిన్నో సుద్ధన్తపరివాసో "**చూళసుద్ధన్తో**"తి వుచ్చతి.

తం గహేత్వా పరివసన్తేన యత్తకం కాలం అత్తనో సుద్ధభావం జానాతి, తత్తకం అపనేత్వా అవసేసం మాసం వా ద్వేమాసం వా పరివసితబ్బం. సచే "మాసమత్తం అసుద్ధోమ్హీ"తి సల్లక్ఖేత్వా పరివాసం అగ్గహేసి, పరివసన్తో చ పున అఞ్ఞం మాసం సరతి, తమ్పి మాసం పరివసితబ్బమేవ, పున పరివాసదానకిచ్చం నత్థి. అథ "ద్వేమాసం అసుద్ధోమ్హీ"తి సల్లక్ఖేత్వా అగ్గహేసి, పరివసన్తో చ "మాసమత్తమేవాహం అసుద్ధోమ్హీ"తి సన్నిట్ఠానం కరోతి, మాసమేవ పరివసితబ్బం, పున పరివాసదానకిచ్చం నత్థి. అయఞ్హి సుద్ధన్తపరివాసో ఉద్ధమ్పి ఆరోహతి, హేట్ఠాపి ఓరోహతి, ఇదమస్స లక్ఖణం.

యో పన యథావుత్తేన అనులోమప్పటిలోమవసేన పుచ్ఛియమానోపి రత్తిపరియన్తం (చూళవ. అట్ఠ. ౧౦౨) న జానాతి నస్సరతి, రత్తిపరియన్తే వేమతికో వా హోతి, తస్స దిన్నో సుద్ధన్తపరివాసో "**మహాసుద్ధన్తో**"తి వుచ్చతి. తం గహేత్వా గహితదివసతో యావ ఉపసమ్పదదివసో, తావ రత్తియో గణేత్వా పరివసితబ్బం. అయం ఉద్ధం నారోహతి, హేట్ఠా పన ఓరోహతి. తస్మా సచే పరివసన్తో రత్తిపరిచ్ఛేదే సన్నిట్ఠానం కరోతి "మాసో వా సంవచ్ఛరో వా మయ్హం ఆపన్నస్సా"తి, మాసం వా సంవచ్ఛరం వా పరివసితబ్బం. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి "ఏత్తకం కాలం అహం సుద్ధో"తి వదన్తస్స చూళసుద్ధన్తో దీయతి, తథాపి నియమేనేవ జాననాభావా "**దువిధోపి చేస...పే.... దాతబ్బో**"తి వుత్తం. **తస్స దానవిధి ఖన్ధకే ఆగతోతి** తస్స దువిధస్సాపి సుద్ధన్తస్స దానవిధి "తేన, భిక్ఖవే, భిక్ఖునా సఙ్ఘం ఉపసఙ్కమిత్వా...పే.... ఏవమస్స వచనీయో"తిఆదినా సముచ్చయక్ఖన్ధకే (చూళవ. ౧౦౬) ఆగతో. తస్మా తత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బోతి అధిప్పాయో. ఏస నయో **వినిచ్ఛయకథా పన విత్థారతో సమన్తపాసాదికాయం వుత్తాతి** ఏత్థాపి.

ఓధునిత్వా అవధుయ పహాయ సమోధానో **ఓధానసమోధానో**. చిరప్పటిచ్ఛన్నానం అగ్ఘేన సమోధానో **అగ్ఘసమోధానో**. మిస్సకానం సమోధానో **మిస్సకసమోధానో**. ఇదాని తం తివిధమ్పి సమోధానపరివాసం సఙ్ఖేపతో దస్సేతుం "**తత్థా**"తిఆదిమాహ. **అన్తరాపత్తిం ఆపజ్జిత్వా పటిచ్ఛాదేన్తస్సాతి** యో పరివాసం గహేత్వా అనిక్ఖిత్తవత్తో హుత్వా పరివసన్తో అపరినిట్ఠితేయేవ పరివాసే అన్తరా వేమజ్ఝే సఙ్ఘాదిసేసాపత్తిం ఆపజ్జిత్వా పటిచ్ఛాదేతి, తస్స. **పరివుత్థదివసేతి** లక్ఖణవచనమేతం, తేన "మానత్తచిణ్ణదివసే చా"తిపి వుత్తమేవ హోతి. **మక్ఖేత్వాతి** ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన మూలాయ పటికస్సనవసేన మక్ఖేత్వా. **సమోదహిత్వాతి** మూలాపత్తిట్ఠానే ఠపేత్వా, పక్ఖిపిత్వాతి అత్థో. **దాతబ్బపరివాసోతి** "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో"తిఆదినా ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన దాతబ్బపరివాసో. ఇదం వుత్తం హోతి – యో పటిచ్ఛన్నాయ ఆపత్తియా పరివాసం గహేత్వా పరివసన్తో (చూళవ. అట్ఠ. ౧౦౨; వి. సఙ్గ. అట్ఠ. ౨౪౩) వా మానత్తారహో వా మానత్తం చరన్తో వా అబ్భానారహో వా అనిక్ఖిత్తవత్తో అఞ్ఞం ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వా పురిమాపత్తియా సమా వా ఊనతరా వా రత్తియో పటిచ్ఛాదేతి, తస్స మూలాయ పటికస్సనేన తే పరివుత్థదివసే చ మానత్తచిణ్ణదివసే చ సబ్బే ఓధునిత్వా అదివసే కత్వా పచ్ఛా ఆపన్నాపత్తిం మూలాపత్తియం సమోధాయ పరివాసో దాతబ్బోతి.

సచే పన అన్తరాపత్తి మూలాపత్తితో అతిరేకప్పటిచ్ఛన్నా హోతి (చూళవ. అట్ఠ. ౧౦౨), తం మూలాపత్తిం కత్వా తత్థ ఇతరం సమోధాయ పరివాసో దాతబ్బో. సచే పన అన్తరాపత్తి అప్పటిచ్ఛన్నా హోతి, మూలాయ పటికస్సనం అకత్వా పుబ్బే గహితపరివాసేనేవ పరివసితబ్బం.

యా ఏకా వా…పే… సబ్బచిరప్పటిచ్ఛన్నాయోతి యా ఏకా వా ఆపత్తి సబ్బచిరప్పటిచ్ఛన్నా, యా ద్వే వా తిస్సో వా సమ్బహులా వా ఆపత్తియో సబ్బచిరప్పటిచ్ఛన్నాయోతి అత్థో. **తాసన్తి** సబ్బచిరప్పటిచ్ఛన్నానం ఆపత్తీనం. దానవిధి పనస్స ఖన్ధకే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

యస్స పన సతం ఆపత్తియో దసాహపటిచ్ఛన్నా, అపరమ్పి సతం ఆపత్తియో దసాహపటిచ్ఛన్నా, అపరమ్పి సతం ఆపత్తియో దసాహపటిచ్ఛన్నాతి ఏవం దసక్ఖత్తుం కత్వా ఆపత్తిసహస్సం దివససతపటిచ్ఛన్నం హోతి, తేన కిం కాతబ్బన్తి? సబ్బం సమోదహిత్వా దస దివసే పరివసితబ్బం. ఏవం ఏకేనేవ దసాహేన దివససతమ్పి పరివసితమేవ హోతి. వుత్తమ్పి చేతం –

> ‘‘దససతం రత్తిసతం, ఆపత్తియో ఛాదయిత్వాన;
>
> దస రత్తియో వసిత్వాన, ముచ్చేయ్య పారివాసికో’’తి. (పరి. ౪౭౭);

అయం **అగ్ఘసమోధానో** నామ.

ఇదాని మిస్సకసమోధానం నిద్దిసితుం **‘‘మిస్సకసమోధానో నామా’’**తిఆదిమాహ. తత్రాయం నయో –

> ‘‘అహం, భన్తే, సమ్బహులా సఙ్ఘాదిసేసా ఆపత్తియో ఆపజ్జిం ఏకం సుక్కవిస్సట్ఠిం, ఏకం కాయసంసగ్గం, ఏకం దుట్ఠుల్లవాచం, ఏకం అత్తకామం, ఏకం సఞ్చరిత్తం, ఏకం కుటికారకం, ఏకం విహారకారకం, ఏకం దుట్ఠదోసం, ఏకం అఞ్ఞభాగియం, ఏకం సఙ్ఘభేదం, ఏకం భేదానువత్తకం, ఏకం దుబ్బచం, ఏకం కులదూసకం, సోహం, భన్తే, సఙ్ఘం తాసం ఆపత్తీనం సమోధానపరివాసం యాచామీ’’తి –

తిక్ఖత్తుం యాచాపేత్వా తదనురూపాయ కమ్మవాచాయ పరివాసో దాతబ్బో. ఏత్థ చ ‘‘సఙ్ఘాదిసేసా ఆపత్తియో ఆపజ్జిం నానావత్థుకాయో’’తిపి ‘‘సఙ్ఘాదిసేసా ఆపత్తియో ఆపజ్జి’’న్తిపి ఏవం పుబ్బే వుత్తనయేన వత్థువసేనపి గోత్తవసేనపి నామవసేనపి ఆపత్తివసేనపి యోజేత్వా కమ్మవాచం కాతుం వట్టతియేవాతి. అయం **మిస్సకసమోధానో**. సబ్బపరివాసకమ్మవాచావసానే పన నిక్ఖిత్తానిక్ఖిత్తవత్తాదికథా పురిమనయేనేవ వేదితబ్బా. తివిధేపి సమోధానపరివాసే అత్థమత్తస్సేవ వుత్తత్తా, వినిచ్ఛయాదీనం వా అనామట్ఠత్తా **‘‘అయం తివిధేపి సమోధానపరివాసే సఙ్ఖేపకథా’’**తి వుత్తం. మహావిసయత్తా సమోధానవిచారణాయ సా నిరవసేసా కుతో లద్ధబ్బాతి ఆహ **‘‘విత్థారో’’**తిఆది.

ఛారత్తన్తి రా సద్దో తీయతి ఛిజ్జతి ఏత్థాతి **రత్తి,** సత్తానం సద్దస్స వూపసమనకాలోతి అత్థో, ఛ రత్తియో సమాహటా, ఛన్నం రత్తీనం వా సమాహారో ఛరత్తం, ఛరత్తమేవ **ఛారత్తం,** అవయవబ్యతిరేకేన సముదాయస్సాభావతో ఛ రత్తియోతి అత్థో వుత్తో.

పరివాసం అదత్వా మానత్తమేవ దాతబ్బన్తి యస్మా ఆపత్తి అప్పటిచ్ఛన్నా, యస్మా చ ఆపన్నభావేనేవ మానత్తారహో హోతి, తస్మా పరివాసం అదత్వా కేవలం మానత్తమేవ దాతబ్బం. యం పటిచ్ఛన్నాయ ఆపత్తియా పరివుత్థపరివాసస్స దీయతి, ఇదం పటిచ్ఛన్నమానత్తం నామాతి ఆహ **‘‘యస్స పటిచ్ఛన్నా హోతీ’’**తిఆది. **ఇదన్తి** పటిచ్ఛన్నమానత్తం. **ఇధాతి** ఇమస్మిం వాక్యే. కథం పన తేసం ద్విన్నం మానత్తానం దానవిధి చ వినిచ్ఛయకథా చ వేదితబ్బాతి ఆహ **‘‘ఉభిన్నమ్పి పనా’’**తిఆది.

అయన్తి వక్ఖమానం సన్ధాయాహ. **పరివాసే వుత్తప్పకారం పదేసన్తి** పరిక్ఖిత్తస్స విహారస్స పరిక్ఖేపతో , అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానతో ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా మహామగ్గతో ఓక్కమ్మ గుమ్బేన వా వతియా వా పటిచ్ఛన్నట్ఠానం. **సమాదియిత్వాతి** అన్తోఅరుణేయేవ సమాదియిత్వా. **ఆరోచేత్వాతి** –

“అహం, భన్తే, ఏకం ఆపత్తిం ఆపజ్జిం సఞ్చేతనికం సుక్కవిస్సట్ఠిం అప్పటిచ్ఛన్నం, సోహం, భన్తే, సఙ్ఘం ఏకిస్సా ఆపత్తియా సఞ్చేతనికాయ సుక్కవిస్సట్ఠియా అప్పటిచ్ఛన్నాయ ఛారత్తం మానత్తం యాచిం , తస్స మే సఙ్ఘో ఏకిస్సా ఆపత్తియా సఞ్చేతనికాయ సుక్కవిస్సట్ఠియా అప్పటిచ్ఛన్నాయ ఛారత్తం మానత్తం అదాసి, సోహం మానత్తం చరామి, వేదయామహం, భన్తే, వేదయతీ’తి మం సఙ్ఘో ధారేతూ”తిఆదినా (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౯౭) –

ఆపత్తిదివసానురూపం ఆరోచేత్వా. ఇమఞ్చ పన అత్థం గహేత్వా (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౯౭) యాయ కాయచి భాసాయ ఆరోచేతుం వట్టతియేవ. ఆరోచితకాలతో పట్ఠాయ చ ఏకం భిక్ఖుం ఠపేత్వా సేసేహి సతి కరణీయే గన్తుమ్పి వట్టతి. అరుణే ఉట్ఠితే తస్స భిక్ఖుస్స సన్తికే వత్తం నిక్ఖిపితబ్బం. సచే సోపి కేనచి కమ్మేన పురే అరుణేయేవ గచ్ఛతి, అఞ్ఞం విహారతో నిక్ఖన్తం వా ఆగన్తుకం వా యం పఠమం పస్సతి, తస్స సన్తికే ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపితబ్బం. అయఞ్చ యస్మా గణస్స ఆరోచేత్వా, భిక్ఖూనఞ్చ అత్థిభావం సల్లక్ఖేత్వావ వసి, తేనస్స ఊనే గణే చరణదోసో వా విప్పవాసో వా న హోతి. సచే పన కఞ్చి న పస్సతి, విహారం గన్త్వా యం పఠమం పస్సతి, తస్స ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపితబ్బం. తేనాహ “**తతో తేసు గతేసు వా అగతేసు వా పురిమనయేన పటిపజ్జితబ్బ**”న్తి.

యత్థ సియాతి యస్సం సమానసంవాసకసీమాయం **వీసతిగణో భిక్ఖుసఙ్ఘో** అత్థి. **అబ్భాతబ్బోతి** అబ్భానకమ్మవసేన పక్కోసితబ్బో. అబ్భానకమ్మం పన కథన్తి ఆహ “**అబ్భానకమ్మం పనా**”తిఆది. **పాళివసేనాతి** “సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో”తిఆదినా (చూళవ॰ ౧౦౧) పాళివసేన. **వినిచ్ఛయవసేనాతి** “అబ్భన్తేహి చ పఠమం అబ్భానారహో కాతబ్బో. అయఞ్హి నిక్ఖిత్తవత్తత్తా పకతత్తట్ఠానే ఠితో, పకతత్తస్స చ అబ్భానం కాతుం న వట్టతి, తస్మా వత్తం సమాదపేతబ్బో. వత్తే సమాదిన్నే అబ్భానారహో హోతి. తేనాపి వత్తం సమాదియిత్వా ఆరోచేత్వా అబ్భానం యాచితబ్బం. అనిక్ఖిత్తవత్తస్స పన వత్తసమాదానకిచ్చం నత్థి. సో హి ఛారత్తాతిక్కమేనేవ అబ్భానారహో హోతీ”తిఆదినా (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౯౭) వినిచ్ఛయవసేన. తం పనేతం సబ్బం పరివాసాదికమ్మం పాళివసేన (చూళవ॰ ౭౫) చ అట్ఠకథావసేన (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౭౫, ౯౭) చ సువిఞ్ఞేయ్యత్తా అతివిత్థారభయేన న విత్థారయిమ్హ, అత్థికేహి పన తతోవ గహేతబ్బం. ఇమస్స పన కమ్మస్స వీసతివగ్గకరణీయత్తా తతో ఊనతరేన కతం కుప్పతి. తేనాహ “**ఏకేనాపి చే…పే.… అనబ్భితో**”తి. **అయన్తి** అయం యథావుత్తా. **సామీచీతి** వత్తం.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

సఙ్ఘాదిసేసవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనియతకణ్డం

౧. పఠమఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

“మాతుగామేనా”తి వత్వా పున “ఏకాయా”తి వుత్తత్తా ‘‘**మాతుగామసఙ్ఖాతాయ ఏకాయ ఇత్థియా**’’తి వుత్తం. **రహో**తి అప్పకాసం. అప్పకాసతా చ యో అనాపత్తిం కరోతి, తస్స అపచ్చక్ఖభావతోతి ఆహ ‘‘**చక్ఖుస్స రహో**’’తి. నను “రహో నామ చక్ఖుస్స రహో, సోతస్స రహో. చక్ఖుస్స రహో నామ న సక్కా హోతి అక్ఖిం వా నిఖణియమానే, భముకం వా ఉక్ఖిపియమానే, సీసం వా ఉక్ఖిపియమానే పస్సితుం. సోతస్స రహో నామ న సక్కా హోతి పకతికథా సోతు”న్తి పదభాజనపాళియం సోతస్స రహోతి ఆగతం, అథ కస్మా తం అవత్వా “చక్ఖుస్స రహో”తి ఏత్తకమేవ వుత్తన్తి ఆహ ‘‘**కిఞ్చాపీ**’’తిఆది. ఇమినా పాళియం “సోతస్స రహో”తి ఇదం అత్థుద్ధారవసేన వుత్తన్తి దస్సేతి. అథ కథమేతం విఞ్ఞాయతి “చక్ఖుస్సేవ రహో ఇధ అధిప్పేతో”తి? “పటిచ్ఛన్నే ఆసనే”తి వచనతో “సక్కా హోతి మేథునం ధమ్మం పటిసేవితు”న్తి (పారా. ४४७) చ వుత్తత్తా. తేనేవాహ ‘‘**సచేపీ**’’తిఆది. ‘‘**పిహితకవాటస్సా**’’తి (సారత్థ. టీ. ౨.४४४-४४७) ఇమినా పటిచ్ఛన్నభావతో చక్ఖుస్స రహోసబ్భావం దస్సేతి. అపిహితకవాటస్స (పారా. అట్ఠ. ౨.४४४-४४७) పన ద్వారే నిసిన్నో అనాపత్తిం కరోతి, న కేవలం అపిహితకవాటస్స గబ్భస్స ద్వారే నిసిన్నోవ అనాపత్తిం కరోతి, అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే నిసిన్నోపీతి వేదితబ్బో. తేనాహ ‘‘**యత్థ పన సక్కా దట్ఠు**’’న్తిఆది. యస్మా నిసీదిత్వా నిద్దాయన్తో కపిమిద్ధపరేతో కిఞ్చి కాలం చక్ఖూని ఉమ్మీలేతి, కిఞ్చి కాలం నిమీలేతి, న చ మహానిద్దం ఓక్కమతి, తస్మా ‘‘**నిద్దాయన్తోపి అనాపత్తిం కరోతీ**’’తి వుత్తం. నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో పన తాదిసో న హోతీతి ఆహ ‘‘**నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తోపి న కరోతీ**’’తి, అనాపత్తిం న కరోతీతి అత్థో. మేథునస్స మాతుగామో దుతియో న హోతి. ఇత్థియో హి అఞ్ఞమఞ్ఞిస్సా వజ్జం పటిచ్ఛాదేన్తి. తేనేవ వేసాలియం (పారా. ౭౯-౭౭) మహావనే ద్వారం వివరిత్వా నిపన్నే భిక్ఖుమ్హి సమ్బహులా ఇత్థియో యావదత్థం కత్వా పక్కమింసు. తేనాహ ‘‘**ఇత్థీనం పన సతమ్పి న కరోతీ**’’తి. **తం కమ్మ**న్తి అజ్ఝాచారకమ్మం. యస్మా నిసీదిత్వావ నిపజ్జతి, తస్మా నిపజ్జనమ్పి అన్తోకత్వా “నిసజ్జం కప్పేయ్యా”తి వుత్తన్తి దస్సేతుం ‘‘**ఏత్థ చా**’’తిఆదిమాహ. **తిణ్ణం ధమ్మానం అఞ్ఞతరేన కారేతబ్బో**తి నిసజ్జం పటిజానమానస్స తిణ్ణం ధమ్మానం అఞ్ఞతరసమాయోగో హోతియేవాతి వుత్తం. పారాజికేన, పన సఙ్ఘాదిసేసేన చ పాచిత్తియేన చ తేనాకారేన నిసజ్జం పటిజానమానోవ కారేతబ్బో. **న అప్పటిజానమానో**తి నిసజ్జం అప్పటిజానమానో తిణ్ణం ధమ్మానం అఞ్ఞతరేన న కారేతబ్బోతి. అలజ్జీపి హి పటిజానమానోవ ఆపత్తియా కారేతబ్బో. యావ న పటిజానాతి, తావ “నేవ సుద్ధో”తి వా “న అసుద్ధో”తి వా వత్తబ్బో, వత్తానుసన్ధినా పన కారేతబ్బోతి. వుత్తఞ్హేతం –

> “పటిఞ్ఞా లజ్జీసు కతా, అలజ్జీసు ఏవం న విజ్జతి;
>
> బహుమ్పి అలజ్జీ భాసేయ్య, వత్తానుసన్ధితేన కారయే”తి. (పరి. ३౫౯);

న కేవలం తిణ్ణం ధమ్మానం అఞ్ఞతరేన చోదనాయమేవ ఏవం పటిఞ్ఞాయ కారేతబ్బో, అథ ఖో నిసజ్జాదినా ఆకారేన సద్ధిం చోదనాయపీతి దస్సేతుం ‘‘**యేన వా సా సద్ధేయ్యవచసా ఉపాసికా వదేయ్య, తేన సో భిక్ఖు కారేతబ్బో**’’తి వుత్తం. తేనేవాహ ‘‘**నిసజ్జాదీసు ఆకారేసూ**’’తిఆది. ఏత్థ చ “పటిజానమానో”తి అవుత్తేపి అధికారత్తా ‘‘**పటిజానమానోవ తేన సో భిక్ఖు కారేతబ్బో**’’తి వుత్తం. తథారూపాయ (సారత్థ. టీ. ౨.४४४-४४७) ఉపాసికాయ వచనే అఞ్ఞథత్తాభావతో **దిట్ఠం నామ తథాపి**

హోతి, అఞ్ఞథాపి హోతీతి దస్సనే అఞ్ఞథత్తసమ్భవం దస్సేతి. అనేకంసికతాయ న నియతోతి **అనియతో**. తేనాహ ''**తిణ్ణం ఆపత్తీన**''న్తిఆది.

రహోనిసజ్జస్సాదేన మాతుగామస్స సన్తికం గన్తుకామో అక్ఖిం అఞ్జేతి, దుక్కటం. నివాసనం నివాసేతి, కాయబన్ధనం బన్ధతి, చీవరం పారుపతి, సబ్బత్థ పయోగే పయోగే దుక్కటం. గచ్ఛతి, పదవారే పదవారే దుక్కటం. గన్త్వాన నిసీదతి, దుక్కటమేవ. తేనాహ ''**మేథునధమ్మసన్నిస్సితకిలేససఙ్ఖాతేనా**''తిఆది. ఏత్థ చ రహోనిసజ్జస్సాదస్స అసతిపి మేథునరాగభావే తప్పటిబద్ధకిలేసత్తా వుత్తం ''**మేథునధమ్మసన్నిస్సితకిలేససఙ్ఖాతేనా**''తి. తేనేవ **సన్నిస్సిత**గ్గహణం కతం. **రహస్సాదేనా**తి "ఇత్థన్నామాయ సద్ధిం రహో నిసీదిత్వా హసితలపితాదికం కరేయ్య"న్తి ఉప్పన్నఅస్సాదహేతు . **నిసజ్జాయ పాచిత్తియం** అసతి ఉపచారగతే నిపజ్జిత్వా అనిద్దాయన్తే అనన్ధే విఞ్ఞుపురిసేతి అధిప్పాయో. సచే సా ఇత్థీ కేనచి కరణీయేన ఉట్ఠాయుట్ఠాయ పునప్పునం నిసీదతి, నిసజ్జాయ నిసజ్జాయ పాచిత్తియం. యం సన్ధాయ గతో, సా న దిట్ఠా, అఞ్ఞా ఆగన్త్వా నిసీదతి, అస్సాదే ఉప్పన్నే పాచిత్తియం. సచే సమ్బహులా ఆగచ్ఛన్తి, మాతుగామగణనాయ పాచిత్తియం. సచే ఉట్ఠాయుట్ఠాయ పునప్పునం నిసీదన్తి, నిసజ్జాగణనాయపి పాచిత్తియాని. అనియమేత్వా "దిట్ఠదిట్ఠాయ సద్ధిం రహస్సాదం కప్పేస్సామీ"తి గన్త్వా నిసిన్నస్సాపి ఆగతాగతానం వసేన, పునప్పునం నిసజ్జాయ వసేన చ వుత్తనయేనేవ ఆపత్తియో వేదితబ్బా. **వుత్తప్పకారే పురిసే**తి అనన్ధే విఞ్ఞుపురిసే. **ఉపచారగతే సతీ**తి ద్వాదసహత్థబ్భన్తరగతే సతి. సచే సుద్ధచిత్తేన గన్త్వా నిసిన్నస్స సన్తికం ఆగన్త్వా నిసిన్నాయ ఇత్థియా రహస్సాదో ఉప్పజ్జతి, ఏవమ్పి అనాపత్తి.

పఠమఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

నహేవ ఖో పన పటిచ్ఛన్నన్తి ఏత్థ పన యమ్పి బహి పరిక్ఖిత్తం అన్తో వివటం పరివేణఙ్గణాది, తమ్పి అన్తోగధన్తి వేదితబ్బం. "ఏవరూపఞ్హి ఠానం అప్పటిచ్ఛన్నేయేవ గహిత"న్తి **మహాపచ్చరియం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౫౩) వుత్తం. **సఙ్ఘాదిసేసేన వా**తి కాయసంసగ్గదుట్ఠుల్లోభాసనసఙ్ఖాతేన సఙ్ఘాదిసేసేన వా. తేనేవ హి పదభాజనే "సా చే ఏవం వదేయ్య 'అయ్యో, మయా దిట్ఠో నిసిన్నో మాతుగామేన సద్ధిం కాయసంసగ్గం సమాపజ్జన్తో'"తిఆది (పారా॰ ౪౫౫) వుత్తం. ఇదం సిక్ఖాపదం దుట్ఠుల్లవాచావసేన ఆగతం. దుట్ఠుల్లవాచఞ్చ సుత్వా తం మాతుగామోపి న పటిచ్ఛాదేతి. తథా హి దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదే (పారా॰ ౨౮౩ ఆదయో) యా పన తా ఇత్థియో హిరిమనా, తా నిక్ఖమిత్వా భిక్ఖూ ఉజ్ఝాపేసుం, తస్మా ఇధ ఇత్థీపి అనాపత్తిం కరోతీతి ఆహ ''**ఇత్థీపీ**''తి. అథ వా ఇధ అప్పటిచ్ఛన్నత్తా ఇత్థీపి అనాపత్తిం కరోతి, పఠమే పన పటిచ్ఛన్నత్తా ఇత్థిసతమ్పి అనాపత్తిం న కరోతీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **అనన్ధో అబధిరో**తి ఏత్థ కాయసంసగ్గవసేన అనన్ధో వుత్తో, దుట్ఠుల్లవాచావసేన అబధిరో.

సముట్ఠానాదీసు ఇదం సిక్ఖాపదం తిసముట్ఠానం – కాయచిత్తతో వాచాచిత్తతో కాయవాచాచిత్తతో సముట్ఠాతి, కిరియం, సఞ్ఞావిమోక్ఖం, సచిత్తకం, లోకవజ్జం, కాయకమ్మం, వచీకమ్మం, అకుసలచిత్తం, సుఖముఖ్జత్తవేదనాహి ద్వివేదనం. తేనాహ ''**సముట్ఠానాదీని పనేత్థ అదిన్నాదానసదిసానేవా**''తి. ఏత్థ చ కాయసంసగ్గం సమాపజ్జన్తో దుట్ఠుల్లమ్పి భణతి, దుట్ఠుల్లం భణన్తో నిసీదతి చాతి ''**కాయవాచాచిత్తతో చ సముట్ఠాతీ**''తి వుత్తం, దుట్ఠుల్లమేవ వా సన్ధాయ వుత్తన్తి గహేతబ్బం.

దుతియఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

“అనియతుద్దేసో చాయం దిట్ఠాదిసమూలకచోదనాయ వత్థుం పటిజానమానోవ ఆపత్తియా కారేతబ్బో, న ఇతరోతి ఆపత్తిరోపనారోపనలక్ఖణదస్సనత్థం వుత్తో”తి వదన్తి.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

అనియతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిస్సగ్గియకణ్డం

౧. చీవరవగ్గో

౧. కథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా

నిట్ఠితచీవరస్మిన్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౬౨-౪౬౩) నిట్ఠితఞ్చ తం చీవరఞ్చాతి నిట్ఠితచీవరం, నిట్ఠితే ఆనిసంసమూలకే చీవరే, పచ్చాసాచీవరే చాతి అత్థో. యస్మా పన తం చీవరం కరణేనపి నిట్ఠితం హోతి నాసనాదీహిపి, తస్మా **''సూచికమ్మపరియోసానేన వా''**తిఆది వుత్తం. తత్థ యం కిఞ్చి సూచియా కత్తబ్బం పాసకపట్టగణ్ఠికపట్టపరియోసానకమ్మం, తం సూచికమ్మపరియోసానం నామ, తేన. **నట్ఠన్తి** చోరాదీహి హటం. ఏతమ్పి హి కరణపలిబోధస్స నిట్ఠితత్తా ''నిట్ఠిత''న్తి వుచ్చతి. **వినట్ఠన్తి** ఉపచికాదీహి ఖాదితం. **దడ్ఢన్తి** అగ్గినా దడ్ఢం. **చీవరాసా వా ఉపచ్ఛిన్నాతి** ''అసుకస్మిం నామ కులే చీవరం లభిస్సామీ''తి యా చీవరాసా ఉప్పన్నా హోతి, సా ఉపచ్ఛిన్నా. ఏతేసమ్పి కరణపలిబోధస్సేవ నిట్ఠితత్తా నిట్ఠితభావో వేదితబ్బో. తేనాహ **''ఇమేసు వా''**తిఆది. ఏతేన చీవరపలిబోధాభావో వుత్తో. తేనాహ **''చీవరస్స కరణపలిబోధే ఉపచ్ఛిన్నేతి అత్థో''**తి. కథమేతం విఞ్ఞాయతీతి ఆహ **''అత్థతకథినస్స హీ''**తిఆది. పఞ్చానిసంసే అన్తోకరిత్వా సఙ్గణ్హనట్ఠేన **కథినం,** థిరన్తి అత్థో, అత్థతం కథినం యేన సో **అత్థతకథినో,** తస్స అత్థతకథినస్స. **హీతి** కారణత్థే నిపాతో. **తావ కథినానిసంసం లభతీతి** ఏత్థ యో అత్థతకథినో భిక్ఖూతి అజ్ఝాహరితబ్బం, తావ సో అత్థతకథినో భిక్ఖూతి వేదితబ్బో, అనామన్తచారాదికం కథినానిసంసం లభతీతి అత్థో. ''అత్థతకథినస్స భిక్ఖునో''తి ఇదం వా ''అత్థతకథినో భిక్ఖూ''తి విభత్తివిపరిణామం కత్వా యోజేతబ్బం. ఇదం వుత్తం హోతి – చీవరపలిబోధో ఆవాసపలిబోధోతి ద్వే పలిబోధా. తేసు ఏకపలిబోధేపి సతి యస్మా అనామన్తచారాదికం ఆనిసంసం లభతి, నాసతి. కస్మా? ''నిట్ఠితచీవరస్మి''న్తి ఏతస్స చీవరస్స కరణపలిబోధే ఉపచ్ఛిన్నేతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతీతి. **సబ్బస్సాతి** సబ్బేన. కత్తరి చేతం సామివచనం. **ఉబ్భతేతి** అట్ఠన్నం మాతికానమఞ్ఞతరేన, అన్తరుబ్భారేన వా ఉద్ధటే.

తత్రాతి తస్మిం కథినే. **ఉబ్భారో** ఉద్ధరణం. పురిమవస్సంవుట్ఠే తింసమత్తే పావేయ్యకే భిక్ఖూ ఉద్దిస్స ''అనుజానామి, భిక్ఖవే, వస్సంవుట్ఠానం భిక్ఖూనం కథినం అత్థరితు''న్తి కథినక్ఖన్ధకే (మహావ॰ ౩౦౬) భగవతా కథినస్స అనుఞ్ఞాతత్తా **''అయఞ్హి కథినత్థారో నామ...పే.... అనుఞ్ఞాతో''**తి వుత్తం. తత్థ **పురిమవస్సంవుట్ఠానన్తి** వస్సచ్ఛేదం అకత్వా పురిమవస్సంవుట్ఠానన్తి అత్థో. ఏతేన వుట్ఠవస్సవసేన తావ పురిమికాయ వస్సం ఉపగతాయేవ కథినత్థారం లభన్తి, న పచ్ఛిమికాయ ఉపగతాతి దస్సేతి. వుట్ఠవస్సవసేన తావ ఏవం హోతు, గణనవసేన తం కిత్తకా లభన్తీతి ఆహ **''సో''**తిఆది. **సోతి** కథినత్థారో. **సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేనాతి** గణనవసేన పచ్ఛిమకోటియా. **పఞ్చన్నం జనానం వట్టతీతి** పచ్ఛిమకోటియా చత్తారో కథినదుస్సస్స దాయకా, ఏకో పటిగ్గాహకోతి పఞ్చన్నం జనానం వట్టతి. కేచి పన ''పఞ్చవగ్గకరణీయత్తా 'పఞ్చన్నం జనానం వట్టతీ'తి వుత్త''న్తి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తం ''తత్ర, భిక్ఖవే, య్వాయం చతువగ్గో భిక్ఖుసఙ్ఘో ఠపేత్వా తీణి కమ్మాని ఉపసమ్పదం పవారణం అబ్భాన''న్తి చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే (మహావ॰ ౩౮౮) వుత్తత్తా. **తస్మాతి** యస్మా వుట్ఠవస్సవసేన పురిమవస్సంవుట్ఠానం అనుఞ్ఞాతో, యస్మా చ సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన పఞ్చన్నం జనానం వట్టతి, తస్మా. **యత్థాతి** యస్మిం విహారే. **ఆనిసంసేతి** అనామన్తచారాదికే కథినానిసంసే. అథ పన చత్తారో భిక్ఖూ వస్సం ఉపగతా, ఏకో పరిపుణ్ణవస్సో

సామణేరో సచే పచ్ఛిమికాయ ఉపసమ్పజ్జతి, గణపూరకో చేవ హోతి, ఆనిసంసఞ్చ లభతి. తయో భిక్ఖూ, ద్వే సామణేరా, ద్వే భిక్ఖూ, తయో సామణేరా, ఏకో భిక్ఖు, చత్తారో సామణేరాతి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో.

ఖన్ధకే వుత్తాయ ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాయాతి –

"సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, ఇదం సఙ్ఘస్స కథినదుస్సం ఉప్పన్నం. యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్లం, సఙ్ఘో ఇమం కథినదుస్సం ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో దదేయ్య కథినం అత్థరితుం, ఏసా ఞత్తి. సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, ఇదం సఙ్ఘస్స కథినదుస్సం ఉప్పన్నం, సఙ్ఘో ఇమం కథినదుస్సం ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో దేతి కథినం అత్థరితుం. యస్సాయస్మతో ఖమతి ఇమస్స కథినదుస్సస్స ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో దానం కథినం అత్థరితుం, సో తుణ్హస్స. యస్స నక్ఖమతి, సో భాసేయ్య. దిన్నం ఇదం సఙ్ఘేన కథినదుస్సం ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో కథినం అత్థరితుం, ఖమతి సఙ్ఘస్స, తస్మా తుణ్హీ, ఏవమేతం ధారయామీ"తి (మహావ. ౩౦౭) –

ఏవం కథినక్ఖన్ధకే వుత్తాయ ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాయ. **కథినత్థారారహస్సాతి** కథినం అత్థరితుం భబ్బస్స. సో చ ఖో పుబ్బకరణజాననాదీహి అట్ఠహి అఙ్గేహి సమన్నాగతోతి వేదితబ్బో. వుత్తఞ్హేతం **వినయవినిచ్ఛయే** "అట్ఠధమ్మకోవిదో భిక్ఖు, కథినత్థారమరహతీ"తి. **పరివారేపి** (పరి. ౪౧౨) వుత్తం –

"అట్ఠహఙ్గేహి సమన్నాగతో పుగ్గలో భబ్బో కథినం అత్థరితుం. కతమేహి అట్ఠహఙ్గేహి సమన్నాగతో పుగ్గలో భబ్బో కథినం అత్థరితుం? పుబ్బకరణం జానాతి, పచ్చుద్ధారం జానాతి, అధిట్ఠానం జానాతి, అత్థారం జానాతి, మాతికం జానాతి, పలిబోధం జానాతి, ఉద్ధారం జానాతి, ఆనిసంసం జానాతి, ఇమేహి అట్ఠహఙ్గేహి సమన్నాగతో పుగ్గలో భబ్బో కథినం అత్థరితు"న్తి.

ఏత్థ చ **పుబ్బకరణం** నామ ధోవనవిచారణఛేదనబన్ధనసిబ్బనరజనకప్పకరణం. **పచ్చుద్ధారో** నామ పురాణసఙ్ఘాటిఆదీనం పచ్చుద్ధరణం. **అధిట్ఠానం** నామ కథినచీవరాధిట్ఠానం. **అత్థారో** నామ కథినత్థారో. **మాతికా** నామ అట్ఠ మాతికా. **పలిబోధో నామ** ఆవాసపలిబోధో చీవరపలిబోధోతి ద్వే పలిబోధా. **ఉద్ధారో** నామ పక్కమనన్తికాదయో. **ఆనిసంసో** నామ పఞ్చానిసంసా.

యం పన **సమన్తపాసాదికాయం** (మహావ. అట్ఠ. ౩౦౬) వుత్తం "కథినం పన కేన అత్థరితబ్బం? యస్స సఙ్ఘో కథినచీవరం దేతి, సఙ్ఘేన పన కస్స దాతబ్బం? యో జిణ్ణచీవరో హోతి, సచే బహూ జిణ్ణచీవరా హోన్తి, వుడ్ఢస్స దాతబ్బం. వుడ్ఢేసుపి యో మహాపరిసో తదహేవ చీవరం కత్వా అత్థరితుం సక్కోతి, తస్స దాతబ్బం. సచే వుడ్ఢో న సక్కోతి, నవకతరో సక్కోతి, తస్స దాతబ్బం. అపిచ సఙ్ఘేన మహాథేరస్స సఙ్గహం కాతుం వట్టతి, తస్మా 'తుమ్హే, భన్తే, గణ్హథ, మయం కత్వా దస్సామా'తి వత్తబ్బ"న్తి, తమ్పి కథినత్థారారహంయేవ గహేత్వావ దాతబ్బం. దేన్తేన పన తీసు చీవరేసు యం యం జిణ్ణం హోతి, తం తదత్థాయ దాతబ్బం. పకతియా దుపట్టచీవరస్స దుపట్టత్థాయేవ దాతబ్బం. సచేపిస్స ఏకపట్టచీవరం ఘనం హోతి, కథినసాటకో చ పేలవో, సారుప్పత్థాయ దుపట్టప్పహోనకమేవ దాతబ్బం. "అహం అలభన్తో ఏకపట్టం పారుపామీ"తి వదన్తస్సాపి దుపట్టం దాతుం వట్టతి. యో పన లోభపకతికో హోతి, తస్స న దాతబ్బం. తేనాపి కథినం అత్థరిత్వా పచ్ఛా సిబ్బేత్వా "ద్వే చీవరాని కరిస్సామీ"తి న గహేతబ్బం.

తేనాతి కథినత్థారకేన భిక్ఖునా. **తదహేవాతి** తస్మింయేవ దివసే. **పఞ్చ వా అతిరేకాని వా ఖణ్డాని ఛిన్దిత్వాతి** యథా పఞ్చఖణ్డికాదీనం సఙ్ఘాటిఆదీనం తిణ్ణం చీవరానం అఞ్ఞతరప్పహోనకాని మహామణ్డలఅడ్ఢమణ్డలాదివసేన పఞ్చ ఖణ్డాని వా అతిరేకాని వా సత్తాదిఖణ్డాని హోన్తి, ఏవం ఛిన్దిత్వా. తస్మిఞ్చ కథినచీవరే కరియమానే "అహం థేరో"తి వా "బహుస్సుతో"తి వా ఏకేనాపి అకాతుం న లబ్భతి. అనాదరియేన అకరోన్తస్స దుక్కటం. తస్మా సబ్బేహేవ సన్నిపతిత్వా ధోవనఛేదనసిబ్బనరజనాని నిట్ఠాపేతబ్బాని. తేనాహ **''సేసభిక్ఖూహిపి తస్స సహాయేహి భవితబ్బ''**న్తి. **కతచీవరమేవాతి** నిట్ఠితపరికమ్మమేవ కథినదుస్సం. సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన అన్తరవాసకోపి ఛిన్దిత్వావ కాతబ్బో అఞ్ఞథా అత్థారవిపత్తితో. యథాహ –

> "కథఞ్చ పన, భిక్ఖవే, అనత్థతం హోతి కథినం? న ఉల్లిఖితమత్తేన అత్థతం హోతి కథినం...పే.... న అఞ్ఞత్ర పఞ్చకేన వా అతిరేకపఞ్చకేన వా తదహేవ సఞ్ఛిన్నేనా"తి (మహావ. ౩౦౮).

తేనేవాహ **''అచ్ఛిన్నాసిబ్బితం పన న వట్టతీ''**తి. **తేన భిక్ఖునాతి** అత్థారకేన భిక్ఖునా. **అత్థరితబ్బన్తి** అత్థరణం కాతబ్బం. తఞ్చ ఖో తథావచీభేదకరణమేవాతి దట్ఠబ్బం. యథాహ –

> "సచే సఙ్ఘాటియా కథినం అత్థరితుకామో హోతి, పోరాణికా సఙ్ఘాటి పచ్చుద్ధరితబ్బా, నవా సఙ్ఘాటి అధిట్ఠాతబ్బా, 'ఇమాయ సఙ్ఘాటియా కథినం అత్థరామీ'తి వాచా భిన్దితబ్బా"తి (పరి. ౪౧౩) –

విత్థారో. "భన్తే, ఆవుసో"తి చ "అనుమోదథ, అనుమోదామీ"తి చ వచనభేదం సన్ధాయ **''థేరానఞ్చా''**తిఆది వుత్తం.

ఏవం అత్థారకేన పటిపజ్జితబ్బవిధిం దస్సేత్వా ఇదాని అనుమోదకేహి పటిపజ్జితబ్బవిధిం దస్సేతుం **''తేహిపీ''**తిఆది వుత్తం. **''అనుమోదామా''**తి అత్తనావ అత్తని గారవవసేన వుత్తం. కిఞ్చాపి ఏవం వుత్తం, తథాపి ఏకకేన "అనుమోదామా"తి వత్తుం న వట్టతి, "అనుమోదామి"చ్చేవ వత్తబ్బన్తి వదన్తి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. ఇదాని కథినానిసంసే దస్సేతుం భూమిం విచారయన్తో **''పురిమవస్సంవుట్ఠేసుపీ''**తిఆదిమాహ. తత్థ **తేసంయేవాతి** అత్థారకఅనుమోదకానంయేవ. వుత్తఞ్హేతం **పరివారే** "ద్విన్నం పుగ్గలానం అత్థతం హోతి కథినం అత్థారకస్స చ అనుమోదకస్స చా"తి (పరి. ౪౦౩). **తేతి** అత్థారకఅనుమోదకా. **తతో పట్ఠాయాతి** అత్థారానుమోదనతో పట్ఠాయ. **యావ కథినస్సుబ్భారాతి** న కేవలం చీవరమాసేయేవ, అథ ఖో అట్ఠన్నం మాతికానం అఞ్ఞతరేన వా అన్తరుబ్భారేన వా యావ కథినస్సుబ్భారా పఞ్చానిసంసే లభన్తి, ఉద్ధటే పన న లభన్తీతి అత్థో.

ఇదాని తే పఞ్చానిసంసే సరూపతో దస్సేతుం **''అనామన్తచారో''**తిఆదిమాహ. తత్థ **అనామన్తచారో** నామ పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరేన నిమన్తితస్స సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛా కులేసు చారిత్తాపజ్జనం. **అసమాదానచారో** నామ నామేనాధిట్ఠితస్స చీవరస్స అసమాదానచరణం, నామేనాధిట్ఠితానం తిణ్ణం చీవరానమఞ్ఞతరం చీవరం యత్థ కత్థచి నిక్ఖిపిత్వా అఞ్ఞత్థ అరుణుట్ఠాపనన్తి అత్థో, చీవరవిప్పవాసోతి వుత్తం హోతి. **యావదత్థచీవరన్తి** యావతా చీవరేన అత్థో హోతి, తావతకం అనధిట్ఠితం అవికప్పితం చీవరధారణం, దసాహమతిక్కమిత్వా చీవరస్స ఠపనన్తి అత్థో. గణస్స భోజనం **గణభోజనం. గణోతి** చేత్థ చత్తారో వా తతుత్తరి వా భిక్ఖూ. తేసం విఞ్ఞత్తితో వా నిమన్తనతో వా లద్ధస్స ఓదనాదీనం పఞ్చన్నం అఞ్ఞతరభోజనస్స సహ గహణన్తి అత్థో. **యో చ తత్థ చీవరుప్పాదోతి** తత్థ కథినత్థతసీమాయ మతకచీవరం వా హోతు, సఙ్ఘం

ఉద్దిస్స దిన్నం వా సఙ్ఘికేన తత్రుప్పాదేన ఆభతం వా యేన కేనచి ఆకారేన యం సఙ్ఘికం చీవరం ఉప్పజ్జతి, తం తేసం భవిస్సతీతి అత్థో. తేనాహ **''తస్మిం ఆవాసే సఙ్ఘస్స ఉప్పన్నచీవరఞ్చా''**తి.

"యం పన తత్థ సఙ్ఘస్స ఉప్పన్నం పత్తాది వా అఞ్ఞం భణ్డం వా, తం సబ్బేసం పాపుణాతి. యం పన తత్రుప్పాదేన తణ్డులాదినా వత్థం చేతాపితం, అత్థతకథినానమేవ తాని వత్థాని పాపుణన్తి. వత్థేహి పన తణ్డులాదీసు చేతాపితేసు సబ్బేసం తాని పాపుణన్తీ"తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం, తమ్పి చేతాపితకాలతో పట్ఠాయ చీవరుప్పాదో న హోతీతి సువుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. అనత్థతకథినా పన ఇమేసు పఞ్చసు ఆనిసంసేసు చీవరమాసే అసమాదానచారం ఠపేత్వా సేసానిసంసే లభన్తి. యది అసమాదానచారోపి లబ్భేయ్య, పావేయ్యకా భిక్ఖూ వస్సంవుట్ఠా ఓకపుణ్ణేహి చీవరేహి న భగవన్తం ఉపసఙ్కమేయ్యుం. యస్మా తం న లబ్భతి, తస్మా చీవరమాసేపి చీవరం సమాదాయ ఏవ భగవన్తం ఉపసఙ్కమింసు.

ఏవం కథినత్థారం దస్సేత్వా ఇదాని ఉబ్భారం దస్సేన్తో **''తం పనేతం కథిన''**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **మాతికాతి** మాతరో, జనేత్తియోతి అత్థో. కథినుబ్భారఞ్హి ఏతా అట్ఠ జనేన్తి. తాసు పక్కమనం అన్తో ఏతిస్సాతి **పక్కమనన్తికా**. ఏవం సేసాపి వేదితబ్బా. తత్థ యో భిక్ఖు అత్థతకథినో కథినచీవరం ఆదాయ తస్మిం ఆవాసే నిరపేక్ఖో "న పచ్చేస్స"న్తి పక్కమతి, తస్సేవం పక్కమతో కథినుద్ధారో అతిక్కన్తమత్తాయ సీమాయ హోతీతి **పక్కమనన్తికో కథినుద్ధారో**తి వేదితబ్బో.

యో పన ఆనిసంసచీవరం ఆదాయ పక్కమతి, తస్స బహిసీమాగతస్స ఏవం హోతి "ఇధేవిమం కరిస్సామి, న పున తం విహారం గచ్ఛిస్సామీ"తి తస్మిం ఆవాసే నిరపేక్ఖో హుత్వా తం చీవరం కారేతి, తస్స భిక్ఖునో **నిట్ఠానన్తికో కథినుద్ధారో**.

యది పన ఆనిసంసమూలచీవరం ఆదాయ బహిసీమాగతో "నేవిమం చీవరం కరిస్సామి, న చ తం ఆవాసం గచ్ఛిస్సామీ"తి సన్నిట్ఠానం కరోతి, తదా **సన్నిట్ఠానన్తికో కథినుద్ధారో**.

తదేవ ఆనిసంసచీవరం లద్ధా తం ఆదాయ బహిసీమం గన్త్వా "ఇధేవిమం చీవరం కరిస్సామి, న గచ్ఛిస్సామీ"తి కరోన్తస్స సచే తం చీవరం నస్సతి వినస్సతి డయ్హతి, **నాసనన్తికో కథినుద్ధారో** హోతి.

సచే పన ఆనిసంసచీవరం లద్ధా తస్మిం విహారే సాపేక్ఖోవ బహిసీమాగతో "విహారే భిక్ఖూహి అన్తరుబ్భారం కత"న్తి సుణాతి, తస్స **సవనన్తికో కథినుద్ధారో** హోతి.

ఆసాయ అవచ్ఛేదో ఏతిస్సాతి **ఆసావచ్ఛేదికా**. యో పన యేన కేనచి "తుయ్హం చీవరం దస్సామీ"తి వుత్తో తస్మిం చీవరే ఆసాయ విహారే అపేక్ఖం పహాయ బహిసీమాగతో పున తేన "న సక్కోమి దాతు"న్తి వుత్తే ఆసం ఛిన్దతి, తస్స **ఆసావచ్ఛేదికో కథినుద్ధారో** హోతి.

యో పన వస్సంవుట్ఠవిహారతో అఞ్ఞం విహారం సాపేక్ఖోవ గన్త్వా ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గేయేవ కథినుద్ధారం వీతినామేతి, తస్స **సీమాతిక్కమనన్తికో కథినుద్ధారో**.

సహ ఉబ్భారేనాతి **సహుబ్భారా**. ఆనిసంసచీవరం ఆదాయ సాపేక్ఖోవ బహి గన్త్వా కథినుద్ధారం సమ్భుణన్తస్స **కథినుద్ధారో సహుబ్భారో**తి వేదితబ్బో.

“ఏతస్మిం పన పక్కమనన్తికే కథినుద్ధారే పఠమం చీవరపలిబోధో ఛిజ్జతీ”తిఆదినా చీవరపలిబోధుపచ్ఛేదాదికస్స వినిచ్ఛయస్స విత్థారతో **సమన్తపాసాదికాయం** (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౧౧) వుత్తత్తా చ ‘‘**తత్థ విత్థారవినిచ్ఛయో**’’తిఆదిమాహ. అత్థారుబ్భారానంయేవ వా విత్థారవినిచ్ఛయస్స తత్థాగతత్తా ఏవం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **సేసపలిబోధాభావ**న్తి అవసేసస్స పలిబోధస్స అభావం, ఆవాసపలిబోధాభావన్తి అత్థో.

అస్సాతి కాలస్స. **దసాహపరమ**న్తి అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ ‘‘**తం దసాహపరమం కాల**’’న్తి. **అతిరేక**న్తి అధికం, సో చ అధికభావో అధిట్ఠితవికప్పితచీవరతోతి ఆహ ‘‘**అధిట్ఠితవికప్పితేసూ**’’తిఆది. **ఖోమ**న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౩౬-౬౩౮) ఖోమసుత్తేహి వాయితం ఖోమపట్టచీవరం. తథా సేసాని. **కమ్బలం** నామ మనుస్సలోమవాళలోమే ఠపేత్వా సేసలోమేహి వాయిత్వా కతవత్థం. **సాణం** నామ సాణవాకేహి కతవత్థం. **భఙ్గం** నామ ఖోమసుత్తాదీహి పఞ్చహి మిస్సేత్వా కతవత్థం. “పాటేక్కం వాకమయమేవా”తిపి వదన్తి. **తదనులోమానం వా**తి దుకూలం పత్తుణ్ణం సోమారపట్టం చీనపట్టం ఇద్ధిజం దేవదిన్నన్తి తేసం ఖోమాదీనంయేవ అనులోమానం ఛన్నం చీవరానం వా, తత్థ **దుకూలం** సాణస్స అనులోమం వాకమయత్తా. పత్తుణ్ణదేసే పాణకేహి సఞ్జాతవత్థం **పత్తుణ్ణం**. సోమారదేసే జాతం వత్థం **సోమారపట్టం**. తథా **చీనపట్టం**. ఇమాని తీణిపి కోసేయ్యస్స అనులోమాని పాణకేహి కతసుత్తమయత్తా. **ఇద్ధిజం** ఏహిభిక్ఖూనం పుఞ్ఞిద్ధియా నిబ్బత్తచీవరం. తం పన ఖోమాదీనమఞ్ఞతరం హోతీతి తేసంయేవ అనులోమం. దేవేహి దిన్నం చీవరం **దేవదిన్నం,** తం కప్పరుక్ఖే నిబ్బత్తం జాలినియా దేవకఞ్ఞాయ అనురుద్ధత్థేరస్స దిన్నవత్థసదిసం, తమ్పి ఖోమాదీనంయేవ అనులోమం హోతి తేసు అఞ్ఞతరభావతో.

దీఘతో వడ్ఢకిహత్థప్పమాణం, విత్థారతో తతో ఉపడ్ఢప్పమాణం **వికప్పనుపగం పచ్ఛిమం. అట్ఠఙ్గులం సుగతఙ్గులేనా**తి ఏత్థ **సుగతఙ్గులం** నామ ఇదాని మజ్ఝిమస్స పురిమస్స తీణి అఙ్గులాని, తేన సుగతఙ్గులేన అట్ఠఙ్గులం వడ్ఢకిహత్థప్పమాణన్తి అత్థో. **చతురఙ్గులవిత్థత**న్తి ఏత్థాపి యథావుత్తానుసారేనేవ అత్థో వేదితబ్బో. యేసం పన అధిట్ఠానవికప్పనానం అభావతో అధిట్ఠితవికప్పితేసు అపరియాపన్నత్తా ఇదం అతిరేకచీవరం నామ హోతి.

తం అధిట్ఠానవికప్పనం కేనాకారేన జానితబ్బన్తి అనుయోగం సన్ధాయ తం దస్సేతుం ‘‘**యం పన వుత్త**’’న్తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **యం పన వుత్త**న్తి అతిరేకచీవరం దస్సేతుం “అధిట్ఠితవికప్పితేసు అపరియాపన్నత్తా”తి అమ్హేహి యం వుత్తన్తి అత్థో. **తిచీవరం అధిట్ఠాతు**న్తి నామం వత్వా అధిట్ఠాతుం. **న వికప్పేతు**న్తి సఙ్ఘాటిఆదినామేన వికప్పేతుం న అనుజానామీతి అత్థో. “ఇమం చీవరం వికప్పేమీ”తి పన వికప్పేతుం వట్టతియేవ. సామఞ్ఞవచనం పన తిచీవరస్స కణ్డుపటిచ్ఛాదివస్సికసాటికానం వియ కాలవసేన విసేసాభావా చస్స వికప్పేతబ్బతాతి దస్సనత్థం , న పన సబ్బథా వికప్పనపటిసేధనత్థన్తి దట్ఠబ్బం. తథా హి పురాణచీవరం పచ్చుద్ధరిత్వా నవస్స అధిట్ఠానవచనతో, “అనాపత్తి అధిట్ఠేతి వికప్పేతీ”తిఆదివచనతో (పారా॰ ౪౭౯) చ తిచీవరస్సపి వికప్పనాయ ఓకాసో దిన్నో. ఏస నయో సబ్బత్థ. తిచీవరాదీని హి అధిట్ఠహన్తేన “ఇమం సఙ్ఘాటిం అధిట్ఠామీ”తిఆదినా తం తం నామం వత్వా అధిట్ఠాతబ్బం. వికప్పేన్తేన పన “ఇమం సఙ్ఘాటి”న్తిఆదినా తస్స తస్స చీవరస్స నామం అగ్గహేత్వా “ఇమం చీవరం తుయ్హం వికప్పేమీ”తి వికప్పేతబ్బం. తిచీవరం వా హోతు, అఞ్ఞం వా, యది తం తం నామం గహేత్వా వికప్పేతి, అవికప్పితం హోతి, అతిరేకచీవరట్ఠానేయేవ తిట్ఠతి. **తతో పరం వికప్పేతు**న్తి చతుమాసతో పరం “ఇమం చీవరం వికప్పేమీ”తి వికప్పేతుం. ఇదఞ్చ పరిభుఞ్జితుం అనుఞ్ఞాతం. కేచి పన (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౪౭౯) “తతో పరం వికప్పేత్వా యావ ఆగామిసంవచ్ఛరే వస్సానం చతుమాసం, తావ ఠపేతుం అనుఞ్ఞాత”న్తి వదన్తి. **తతో పర**న్తి ఆబాధతో

పరం. “ఇమాసఞ్చ పన వస్సికసాటికకణ్డుపటిచ్ఛాదీనం తతో పరం వికప్పేత్వా పరిభోగస్స అనుఞ్ఞాతత్తా తథావికప్పితం అఞ్ఞనామేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బ”న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **అధిట్ఠాతబ్బవికప్పేతబ్బతా జానితబ్బాతి** అధిట్ఠాతబ్బం వికప్పేతబ్బన్తి ఏవం అధిట్ఠానవికప్పనా జానితబ్బాతి అత్థో.

పఞ్చపరిమాణం అస్సాతి **పఞ్చకం,** ముట్ఠిస్స ముట్ఠిహత్థస్స సమ్బన్ధం పఞ్చకం **ముట్ఠిపఞ్చకం.** ఏస న యో **ముట్ఠిత్తికన్తి** ఏత్థాపి. పారుపనేనపి సక్కా నాభిం పటిచ్ఛాదేతున్తి ఆహ **“ద్విహత్థోపి వట్టతీ”**తి. న కేవలం అడ్ఢతేయ్యోవ వట్టతి, అథ ఖో ద్విహత్థోపి వట్టతీతి **పి**-సద్దస్స అత్థో దట్ఠబ్బో. **అతిరేకఞ్చాతి** సుగతచీవరప్పమాణమ్పి తతో అధికమ్పి. **పచ్చుద్ధరామీతి** ఠపేమి, పరిచ్చజామీతి వా అత్థో. “ఇమం చీవరం సఙ్ఘాటిం అధిట్ఠామీ”తి (సారత్థ. టీ. ౨.౪౬౯) ఏవమ్పి వత్తుం వట్టతి. **కాయవికారం కరోన్తేనాతి** హత్థాదినా చీవరం పరామసన్తేన, చాలేన్తేన వా. ఇదఞ్హి అధిట్ఠానం యేన కేనచి సరీరావయవేన అఫుసన్తస్స న వట్టతి. **దువిధన్తి** సమ్ముఖాపరమ్ముఖభేదేన దువిధం. **వాచా భిన్దితబ్బాతి** వచనం నిచ్ఛారేతబ్బం. **అన్తోగబ్భాదీసూతి** అన్తోగబ్భఉపరిపాసాదేసు. **సామన్తవిహారేతి** యత్థ తదహేవ గన్త్వా నివత్తేతుం సక్కా, ఏవరూపే సమీపవిహారే. ఇదఞ్చ దేసనాసీసమత్తం, తస్మా దూరే ఠితమ్పి అధిట్ఠాతబ్బన్తి వదన్తి. **“ఠపితట్ఠానం సల్లక్ఖేత్వా”**తి ఇమినా చీవరసంలక్ఖణం వుత్తం. న హి ఠపితట్ఠానమత్తసల్లక్ఖణేన కిఞ్చి పయోజనం అత్థి.

అధిట్ఠహిత్వా ఠపితవత్థేహీతి పచ్చత్థరణముఖపుఞ్ఛనచోళపరిక్ఖారచోళవసేన అధిట్ఠహిత్వా ఠపితవత్థేహి. అధిట్ఠానతో పుబ్బే సఙ్ఘాటిఆదివోహారస్స అభావతో **“ఇమం పచ్చుద్ధరామీ”**తి పచ్చత్థరణాదీనం విసుం పచ్చుద్ధరణవిధిం దస్సేతి. పచ్చత్థరణాదినామేన పన అధిట్ఠాతబ్బత్తా “ఇమం పచ్చత్థరణం పచ్చుద్ధరామీ”తిఆదినా వుత్తేపి నేవత్థి దోసో. **పున అధిట్ఠాతబ్బానీతి** సఙ్ఘాటిఆదినామేన అధిట్ఠాతబ్బాని. పరిక్ఖారచోళకస్స పన పరిక్ఖారచోళవసేన అధిట్ఠహిత్వా ఠపితవత్థేహిపి సఙ్ఘాటిఆదిమ్హి కతే పచ్చుద్ధరిత్వా పున అధిట్ఠాతబ్బన్తి నత్థి. పుబ్బే కతాధిట్ఠానమేవ అధిట్ఠానం. అధిట్ఠితేన పన తేన సద్ధిం మహన్తతరమేవ దుతియం పట్టం వా ఖణ్డం వా సంసిబ్బన్తేన అధిట్ఠాతబ్బం, సమే వా ఖుద్దకే వా అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థి. **సుఖపరిభోగత్థన్తి** విప్పవాసదోసాభావతో యత్థ కత్థచి ఠపేత్వా ధమ్మస్సవనాదినా కిచ్చేన అఞ్ఞత్థ అరుణం ఉట్ఠాపేత్వా ఆగన్త్వా నిస్సజ్జనం వినావ పరిభుఞ్జితుం సక్కుణేయ్యతాయ సుఖపరిభోగత్థం. **పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠాతున్తి** పరిక్ఖారచోళం కత్వా అధిట్ఠాతుం.

అనతిరిత్తపమాణాతి “దీఘసో ఛ విదత్థియో సుగతవిదత్థియా, తిరియం అడ్ఢతేయ్యా”తి (పాచి. ౫౪౩) వుత్తప్పమాణతో అనధికపమాణా. **పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బాతి** వస్సికసాటికభావతో అపనేత్వా వికప్పేతబ్బా, హేమన్తస్స పఠమదివసతో పట్ఠాయ అన్తోదసాహే వస్సికసాటికావస్సికసాటికభావతో అపనేత్వా “ఇమం చీవరం తుయ్హం వికప్పేమీ”తిఆదినా నయేన వికప్పేతబ్బాతి వుత్తం హోతి. అఞ్ఞథా హి “వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేనాపి, కణ్డుపటిచ్ఛాది ఆబాధవూపసమేనాపి అధిట్ఠానం విజహతీ”తి (కఙ్ఖా. అట్ఠ. కథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వక్ఖమానత్తా వస్సానమాసతో పరం అసతి అధిట్ఠానే కిం పచ్చుద్ధరేయ్యాతి “పచ్చుద్ధరిత్వా”తి వచనమేవ నోపపజ్జేయ్య.

కేచి పన (సారత్థ. టీ. ౨.౪౬౯) “యథా కథినమాసబ్భన్తరే ఉప్పన్నచీవరం కథినమాసాతిక్కమే నిస్సగ్గియం హోతి, ఏవమయం వస్సికసాటికాపి వస్సానమాసాతిక్కమే నిస్సగ్గియా హోతి. తస్మా కత్తికపుణ్ణమదివసే పచ్చుద్ధరిత్వా తతో పరం హేమన్తస్స పఠమదివసే వికప్పేతబ్బాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో, పచ్చుద్ధరిత్వా తతో పరం వికప్పేతబ్బాతి పదయోజనా

వేదితబ్బా”తి చ వదన్తి, తం న యుత్తం. కథినమాసే ఉప్పన్నఞ్హి చీవరం అతిరేకచీవరట్ఠానే ఠితత్తా అవసానదివసే అనధిట్ఠితం కథినమాసాతిక్కమే నిస్సగ్గియం హోతి. అయం పన వస్సికసాటికా అధిట్ఠహిత్వా ఠపితత్తా న తేన సదిసాతి వస్సానాతిక్కమే కథం నిస్సగ్గియం హోతి అనధిట్ఠితఅవికప్పితమేవ హి తం కాలాతిక్కమే నిస్సగ్గియం హోతి, తస్మా హేమన్తేపి వస్సికసాటికా దసాహపరిహారం లభతి. ఏవం కణ్డుపటిచ్ఛాదిపి అధిట్ఠానవిజహనతో పరం దసాహపరిహారం లభతి. దసాహం పన అనతిక్కామేత్వా వికప్పేతబ్బా. నహానత్థాయ అనుఞ్ఞాతత్తా **వణ్ణభేదమత్తరత్తాపి చేసా వట్టతీ**తి వుత్తం. **‘‘ద్వే పన న వట్టన్తీ’’**తి ద్విన్నం అధిట్ఠానాభావతో వుత్తం . “సచే వస్సానే అపరా వస్సికసాటికా ఉప్పన్నా హోతి, పురిమవస్సికసాటికం పచ్చుద్ధరిత్వా, వికప్పేత్వా చ అధిట్ఠాతబ్బా”తి వదన్తి.

పమాణయుత్తన్తి “దీఘసో సుగతవిదత్థియా ద్వే విదత్థియో, విత్థారతో దియడ్ఢం దసా విదత్థీ”తి (పాచి. ౫౩౧ ఆదయో) ఇమినా పమాణేన యుత్తం. **పమాణికా**తి “సుగతవిదత్థియా దీఘసో చతస్సో విదత్థియో, తిరియం ద్వే విదత్థియో”తి ఏవం వుత్తప్పమాణయుత్తా. **పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా**తి ఏత్థ యం వత్తబ్బం, తం హేట్ఠా వుత్తమేవ. యస్మా భిక్ఖూనం తిచీవరే పరిపుణ్ణే, అత్థే చ సతి పరిస్సావనాదీహి “అనుజానామి, భిక్ఖవే, పరిక్ఖారచోళక”న్తి (మహావ. ౩౫౭) బహూనం పత్తత్థవికపరిస్సావనాదీనం సఙ్గహవసేన పరిక్ఖారచోళాధిట్ఠానమనుఞ్ఞాతం, తస్మా **‘‘పరిక్ఖారచోళే గణనా నత్థీ’’**తిఆది వుత్తం. భగవతా హి యం యం భిక్ఖూ లభన్తి, తం తం ఇమినా విధానేన అధిట్ఠహిత్వా పున “యేన యేన పరిస్సావనాదినా అత్థో హోతి, తం తం కత్వా గణ్హన్తూ”తి అనుకమ్పాయ అనుఞ్ఞాతం. తేనేవాహ **‘‘థవికాపీ’’**తిఆది. **ఆది**సద్దేన “ఏతాని చీవరాని పరిక్ఖారచోళాని అధిట్ఠామీ”తి అసమ్ముఖాధిట్ఠానం సఙ్గణ్హాతి. **‘‘సేనాసనపరిక్ఖారత్థాయ దిన్నపచ్చత్థరణే చా’’**తి ఇమినా అత్తనో సన్తకం పటిక్ఖిపతి. కేచి పన (సారత్థ. టీ. ౨.౪౬౯) “అనివాసేత్వా, అపారుపిత్వా చ కేవలం పఞ్చపీఠేసుయేవ అత్థరిత్వా పరిభుఞ్జియమానం పచ్చత్థరణం అత్తనో సన్తకమ్పి అనధిట్ఠితం వట్టతీ”తి వదన్తి, తం అయుత్తం సేనాసనపరిక్ఖారత్థాయ దిన్న”న్తి పచ్చత్థరణస్స విసేసితత్తా. భిసిబిబ్బోహనపావారకోజవానమ్పి సేనాసనపరిక్ఖారతోయేవ అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థీతి వేదితబ్బం.

అధిట్ఠితఞ్చ పనేతం చీవరం పరిభుఞ్జతో కథం అధిట్ఠానం విజహతీతి ఆహ **‘‘సబ్బఞ్చ పనేత’’**న్తిఆది. తత్థ **అచ్ఛిన్దిత్వా గహణేనా**తి చోరాదీహి అచ్ఛిన్దిత్వా గహణేన. **హీనాయావత్తనేనా**తి గిహిభావాయ ఆవత్తనేన, విబ్భమేనాతి అత్థో, “సీలవన్తోవ హుత్వా గిహీ భవిస్సామీ”తి సేతవత్థనివాసనేనాతి వుత్తం హోతి. “అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్స సేతవత్థనివాసో వా కాసాయచజనం వా హీనాయావత్తన”న్తి కేచి. “‘హీనాయావత్తనేనా’తి ఇమినా భిక్ఖునియా ఏవ అధిట్ఠానవిజహనం గహితం హోతి. సా హి యదా విబ్భమతి, తదా అస్సమణీ హోతి. భిక్ఖు పన విబ్భమన్తోపి యావ సిక్ఖం న పచ్చక్ఖాతి, తావ భిక్ఖుయేవాతి అధిట్ఠానం న విజహతీ”తి అపరే. **సిక్ఖాపచ్చక్ఖానేనా**తి లిఙ్గే ఠితస్సేవ సిక్ఖాయ పచ్చక్ఖానేన. యో హి భిక్ఖులిఙ్గే ఠితోవ సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతి, తస్స కాయలగ్గమ్పి చీవరం అధిట్ఠానం విజహతీతి. **కాలఙ్కిరియాయా**తి మరణేన. **లిఙ్గపరివత్తనేనా**తి పురిసలిఙ్గస్స , ఇత్థిలిఙ్గస్స వా పరివత్తనేన, పురిసస్స ఇత్థిలిఙ్గపాతుభావేన, ఇత్థియా వా పురిసలిఙ్గపాతుభావేనాతి వుత్తం హోతి.

కనిట్ఠఙ్గులినఖపిట్ఠిప్పమాణేనాతి హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదం దస్సేతి. **ఓరతో**తి అబ్భన్తరతో. యో పన దుబ్బలట్ఠానే పఠమం అగ్గళం దత్వా పచ్ఛా దుబ్బలట్ఠానం ఛిన్దిత్వా అపనేతి, అధిట్ఠానం న భిజ్జతి. మణ్డలపరివత్తనేపి ఏసేవ నయో. దుపట్టస్స పన ఏకస్మిం పటలే ఛిద్దే వా జాతే, గలితే వా అధిట్ఠానం న భిజ్జతి. ఖుద్దకం చీవరం మహన్తం కరోతి, మహన్తం వా ఖుద్దకం

కరోతి, అధిట్ఠానం న భిజ్జతి. ఉభో కోటియో మజ్ఝే కరోన్తో సచే పన పఠమం ఛిన్దిత్వా పచ్ఛా ఘటేతి, అధిట్ఠానం భిజ్జతి. అథ ఘటేత్వా ఛిన్దతి, న భిజ్జతి. రజకేహి ధోవాపేత్వా సేతం కరోన్తస్సాపి అధిట్ఠానం అధిట్ఠానమేవ. **వస్సానమాసాతిక్కమేనాపీతి** ఏత్థ **పి**-సద్దో సమ్పిణ్డనత్థో. తేన న కేవలం పుబ్బే వుత్తేన దానాదినా అట్ఠవిధేనేవ కారణేన వస్సికసాటికా అధిట్ఠానం విజహాతి, అథ ఖో వస్సానమాసాతిక్కమేనపీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఏస నయో **ఆబాధవూపసమేనాపీతి** ఏత్థాపి. **వికప్పనసిక్ఖాపదేతి** (పాచి॰ ౩౭౩ ఆదయో) పాచిత్తియే సురాపానవగ్గస్స నవమసిక్ఖాపదే.

తం అతిక్కామయతోతి ఏత్థ **తన్తి** చీవరం, కాలం వా పరామసతీతి ఆహ ''**తం యథావుత్తజాతిప్పమాణ**''న్తిఆది. **అస్సాతి** భిక్ఖుస్స. **తస్స యో అరుణోతి** తస్స చీవరుప్పాదదివసస్స యో అతిక్కన్తో అరుణో. **చీవరుప్పాదదివసేన సద్ధిన్తి** చీవరుప్పాదదివసస్స అరుణేన సద్ధిం. దివససద్దేన చేత్థ తందివసనిస్సితో అరుణో వుత్తో. ఇదాని యస్స చ నిస్సజ్జితబ్బం, యథా చ నిస్సజ్జితబ్బం, తం దస్సేతుం ''**తం గహేత్వా**''తిఆది వుత్తం. **తత్రాయం నయోతి** తస్మిం నిస్సజ్జనే అయం విధి. **అఞ్ఞథాపీతి** భాసన్తరేనాపి, యాయ కాయచి భాసాయపీతి అత్థో. **పటిబలేనాతి** వత్తుం సమత్థేన. **ఆయతిం సంవరేయ్యాసీతి** ఉపరి సంవరమాపజ్జేయ్యాసి, సంవుతకాయవచీద్వారో భవేయ్యాసీతి అత్థో. ఇమాని చ ''**పస్ససీ**''తిఆదీని యథాక్కమం పటిగ్గాహకదేసకేహి వత్తబ్బవచనాని. తథా హి ''**పస్ససీ**''తి పటిగ్గాహకేన వత్తబ్బవచనం, ''**ఆమ పస్సామీ**''తి తదనుదేసకేన వత్తబ్బవచనం. ''**ఆయతిం సంవరేయ్యాసీ**''తి తదనుప్పటిగ్గాహకేన వత్తబ్బవచనం, ''**సాధు సుట్ఠు సంవరిస్సామీ**''తి తదనుదేసకేన వత్తబ్బవచనం. ఇమినా చ అత్తనో ఆయతిం సంవరే పతిట్ఠితభావం దస్సేతి. **ద్వీసు, పన సమ్బహులాసు వాతి** ద్వీసు వా సమ్బహులాసు వా ఆపత్తీసు పురిమనయేనేవ వచనభేదో కాతబ్బో. ఇత్థియం **ఆపత్తిం సరతి వివరతీతి** ఏత్థ "ద్వే ఆపత్తియో"తి వా "సమ్బహులా ఆపత్తియో"తి వా వచనభేదో కాతబ్బో. **ద్వీసు, బహూసు వా వచనభేదో కాతబ్బోతి** "సబ్బో ఇమాని చీవరానీ"తి వత్థువసేన వచనభేదో కాతబ్బో.

ఏవం సఙ్ఘస్స నిస్సజ్జనవిధిం దస్సేత్వా గణస్స నిస్సజ్జనవిధిం దస్సేతుం ''**గణస్స పన నిస్సజ్జన్తేనా**''తిఆదిమాహ. తత్థ **సేసం పురిమసదిసమేవాతి** నిస్సజ్జనాపత్తిప్పటిగ్గహణనిస్సట్ఠచీవరదానేసు ''**ఆయస్మన్తాన**''న్తిఆదినా వుత్తవచనభేదం వినా అవసేసం సఙ్ఘస్స నిస్సజ్జనాదీసు వుత్తసదిసమేవాతి అత్థో.

ఇదాని పుగ్గలస్స నిస్సజ్జనవిధిం దస్సేతుం ''**పుగ్గలస్స పనా**''తిఆది వుత్తం. తత్థ **ద్వీసు, తీసు వాతి** ద్వీసు, తీసు వా ఆపత్తీసు చేవ దాతబ్బచీవరేసు చ. యథా చ గణస్స నిస్సజ్జనే, ఏవం ద్విన్నం నిస్సజ్జనేపి పాళి వేదితబ్బా. యది హి విసేసో భవేయ్య, యథేవ "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తిణ్ణం పారిసుద్ధిఉపోసథం కాతుం, ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, కాతబ్బో – బ్యత్తేన భిక్ఖునా పటిబలేన తే భిక్ఖూ ఞాపేతబ్బా"తిఆదినా (మహావ॰ ౧౬౮) నయేన తిణ్ణం పారిసుద్ధిఉపోసథం వత్వా "అనుజానామి, భిక్ఖవే, ద్విన్నం పారిసుద్ధిఉపోసథం కాతుం, ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, కత్తబ్బో – థేరేన భిక్ఖునా ఏకంసం ఉత్తరాసఙ్గ"న్తిఆదినా నయేన విసుంయేవ ద్విన్నం పారిసుద్ధిఉపోసథో వుత్తో, ఏవం ఇధాపి విసుం పాళిం వదేయ్య. యస్మా పన నత్థి, తస్మా అవత్వావ గతోతి గణస్స వుత్తా పాళియేవేత్థ పాళి. ఆపత్తిప్పటిగ్గహణే పన అయం విసేసో – యథా గణస్స నిస్సజ్జిత్వా ఆపత్తియా దేసియమానాయ ఆపత్తిప్పటిగ్గాహకో భిక్ఖు ఞత్తిం ఠపేతి, ఏవం అట్ఠపేత్వా ద్వీసు అఞ్ఞతరేన యథా ఏకపుగ్గలో పటిగ్గణ్హాతి, ఏవం ఆపత్తి పటిగ్గహేతబ్బా. ద్విన్నఞ్హి ఞత్తిట్ఠపనం నామ నత్థి. యది సియా, ద్విన్నం పారిసుద్ధిఉపోసథం విసుం న వదేయ్య. నిస్సట్ఠచీవరదానేపి యథా "ఇమం చీవరం ఆయస్మతో దమ్మీ"తి ఏకో వదతి, ఏవం "మయం ఇమం చీవరం ఆయస్మతో దేమా"తి వత్తుం వట్టతి. ఇతో గరుకతరానిపి హి ఞత్తిదుతియకమ్మాని అపలోకేత్వా

కాతబ్బానీతి వుత్తాని అత్థి, తేసం ఏతం అనులోమం. తేనేవాహ **''ద్విన్నం పనా''**తిఆది. నిస్సట్ఠచీవరం పన దాతబ్బమేవ, అదాతుం న లబ్భతి. వినయకమ్మమత్తమేవ హేతం. న తం తేన సఙ్ఘస్స వా గణస్స వా పుగ్గలస్స వా దిన్నమేవ హోతి. తేనాహ **''నిస్సట్ఠవత్థు''**న్తిఆది.

అనిస్సజ్జిత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స దుక్కటన్తి సకిం నివత్థం వా సకిం పారుతం వా కాయతో అమోచేత్వా దివసమ్పి చరతి, ఏకమేవ దుక్కటం. మోచేత్వా నివాసేతి వా పారుపతి వా, పయోగే పయోగే దుక్కటం. దున్నివత్థం వా దుప్పారుతం వా సణ్ఠాపేన్తస్స అనాపత్తి. అఞ్ఞస్స తం పరిభుఞ్జతోపి అనాపత్తి. "అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతీ"తిఆదివచనఞ్చేత్థ (పారా॰ ౨౩౦) సాధకం. **దసాహం అనతిక్కన్తేపి అతిక్కన్తసఞ్ఞీనో, వేమతికస్స చ దుక్కట**న్తి ఏత్థాపి "పరిభుఞ్జన్తస్సా"తి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. **అతిక్కన్తే అనతిక్కన్తసఞ్ఞినోపీ**తి దసాహం అతిక్కన్తే చీవరే "అనతిక్కన్తం ఇద"న్తి ఏవం సఞ్ఞినో, దసాహే వా అతిక్కన్తే "అనతిక్కన్తో దసాహో"తి ఏవం సఞ్ఞినో.

ఇదాని "అనధిట్ఠితే అధిట్ఠితసఞ్ఞినో నిస్సగ్గియ"న్తిఆదిఆపత్తివారం సఙ్ఖిపిత్వా దస్సేన్తో **''తథా''**తిఆదిమాహ. **తథాతి** యథా దసాహం అతిక్కన్తే సఞ్ఞాభేదేన తికపాచిత్తియం, తథా అనధిట్ఠితాదీసు సత్తసు వికప్పేసు అధిట్ఠితాదిసఞ్ఞాభేదతోతి అత్థో. తత్థ **అవిస్సజ్జితే విస్సజ్జితసఞ్ఞినోతి** కస్సచి అదిన్నే అపరిచ్చత్తే "దిన్నం పరిచ్చత్తం మయా"తి ఏవం సఞ్ఞినో. **అనట్ఠే నట్ఠసఞ్ఞినోతి** అత్తనో చీవరేన సద్ధిం బహూని అఞ్ఞేసం చీవరాని ఏకతో ఠపితాని, తాని చే చోరా హరన్తి, తత్రేస అత్తనో చీవరే అనట్ఠే నట్ఠసఞ్ఞీ హోతి, తస్స నట్ఠసఞ్ఞినో. ఏస నయో **అవినట్ఠా**దీసుపి. **అవిలుత్తేతి** ఏత్థ పన గబ్భం భిన్దిత్వా పసయ్హావహారవసేన అవిలుత్తేతి వేదితబ్బం.

విస్సజ్జితేతి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౬౮) అఞ్ఞస్స దిన్నే. కథం పన దిన్నం హోతి, కథం గహితం? "ఇమం తుయ్హం దేమి, దదామి, దజ్జామి, ఓణోజేమి, పరిచ్చజామి, విస్సజ్జామి, నిస్సజ్జామీ"తి వా వదతి, "ఇత్థన్నామస్స దేమి...పే॰... నిస్సజ్జామీ"తి వా వదతి, సమ్ముఖాపి పరమ్ముఖాపి దిన్నంయేవ హోతి. "తుయ్హం గణ్హాహీ"తి వుత్తే "మయ్హం గణ్హామీ"తి వదతి, సుదిన్నం, సుగ్గహితఞ్చ. "తవ సన్తకం కరోహి, తవ సన్తకం హోతు, తవ సన్తకం కరిస్ససీ"తి వుత్తే "మమ సన్తకం కరోమి, మమ సన్తకం హోతు, మమ సన్తకం కరిస్సామీ"తి వదతి, దుద్దిన్నం, దుగ్గహితఞ్చ. నేవ దాతా దాతుం జానాతి, న ఇతరో గహేతుం. సచే పన "తవ సన్తకం కరోహీ"తి వుత్తే "సాధు, భన్తే, మయ్హం గణ్హామీ"తి గణ్హాతి, సుగ్గహితం, సచే పన ఏకో "గణ్హాహీ"తి వదతి, ఇతరో "న గణ్హామీ"తి వదతి, పున సో "దిన్నం మయా తుయ్హం, గణ్హాహీ"తి వదతి, ఇతరోపి "న మయ్హం ఇమినా అత్థో"తి వదతి. తతో పురిమోపి "మయా దిన్న"న్తి దసాహం అతిక్కామేతి, పచ్ఛిమోపి "మయా పటిక్ఖిత్త"న్తి, కస్సాపత్తీతి? న కస్సచి. యస్స పన రుచ్చతి, తేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బం. యో పన అధిట్ఠానే వేమతికో, తేన కిం కాతబ్బం? వేమతికభావం ఆరోచేత్వా "సచే అనధిట్ఠితం భవిస్సతి, ఏవం మే కప్పియం హోతీ"తి వత్వా వుత్తనయేనేవ నిస్సజ్జితబ్బం. న హి ఏవం జానాపేత్వా వినయకమ్మం కరోన్తస్స ముసావాదో హోతి.

యథా చ ఇదం, ఏవం ఇతో పరానిపీతి యథా ఇదం అతిరేకచీవరధారణసిక్ఖాపదం ఆచారవిపత్తి, ఏవం ఇతో పరానిపి సిక్ఖాపదాని ఆచారవిపత్తియేవాతి అత్థో. తేనాహ **''ఉభతోపాతిమోక్ఖేసూ''**తిఆది. **ఆజీవవిపత్తిపచ్చయా పన ఠపేత్వా దుబ్భాసితం ఛ ఆపత్తిక్ఖన్ధా పఞ్ఞత్తాతి –**

‘‘ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో అసన్తం అభూతం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం ఉల్లపతి, ఆపత్తి పారాజికస్స. ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా సఞ్చరిత్తం సమాపజ్జతి, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్స. ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా ‘యో తే విహారే వసతి, సో భిక్ఖు అరహా’తి భణతి, పటివిజానన్తస్స ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స. ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా భిక్ఖు పణీతభోజనాని అగిలానో అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్స. ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా భిక్ఖునీ పణీతభోజనాని అగిలానా అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, ఆపత్తి పాటిదేసనీయస్స. ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా భిక్ఖు సూపం వా ఓదనం వా అగిలానో అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా’’తి (పరి. ౨౮౭) –

ఏవం పారాజికాదివసేన ఠపేత్వా దుబ్భాసితం ఆజీవవిపత్తిపచ్చయా ఛ ఆపత్తిక్ఖన్ధా పఞ్ఞత్తా. **దిట్ఠివిపత్తిపచ్చయా పాచిత్తియదుక్కటవసేన ద్వే ఆపత్తిక్ఖన్ధా పఞ్ఞత్తా**తి సమనుభాసనాయ పాపికాయ దిట్ఠియా అప్పటినిస్సజ్జనే ఞత్తియా దుక్కటం, కమ్మవాచాపరియోసానే పాచిత్తియన్తి ఏవం దిట్ఠివిపత్తిపచ్చయా పాచిత్తియదుక్కటవసేన ద్వే ఆపత్తిక్ఖన్ధా పఞ్ఞత్తా. **ఏత్థా**తి విపత్తికథాసు.

గణనుపగతాతి దివసగణనం ఉపగతభావో. అఞ్ఞేహి ‘‘ఇమం చీవరం ఇత్థన్నామస్స దేమా’’తి పరహత్థే దిన్నమ్పి ‘‘న తావ తం గణనుపగం, యావ న హత్థం గచ్ఛతీ’’తి (మహావ. ౨౦౯) **చమ్మక్ఖన్ధకే** వుత్తత్తా యావ ఆహరిత్వా వా న దిన్నం, ‘‘తుమ్హాకం, భన్తే, చీవరం ఉప్పన్న’’న్తి పహిణిత్వా వా అనారోచితం, తావ దివసగణనం న ఉపేతి, అనధిట్ఠితం వట్టతి. యదా పన ఆనేత్వా దిన్నం హోతి, ‘‘ఉప్పన్న’’న్తి వా సుతం, తతో పట్ఠాయ గణనుపగం హోతి, అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతబ్బం. కథినసఙ్ఖాతం సముట్ఠానమస్సాతి **కథినసముట్ఠానం,** తతియఛట్ఠసముట్ఠానవసేన ద్విసముట్ఠానన్తి అత్థో. కాయవాచాహి కత్తబ్బఅధిట్ఠానవికప్పనానం అకరణేన **కాయవాచతో,** చిత్తే పన సతి కాయవాచాచిత్తతో చ సముట్ఠాతీతి వుత్తం హోతి. అనధిట్ఠానావికప్పనవసేన ఆపజ్జనతో **అకిరియం**. అజానన్తోపి ఆపజ్జతీతి **నోసఞ్ఞావిమోక్ఖం**. కాయద్వారే చ వచీద్వారే చ కత్తబ్బాకరణతో **కాయకమ్మం వచీకమ్మం**.

కథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా

భిక్ఖునాతి భిక్ఖుస్సాతి అత్థో, సామిఅత్థే చేతం కరణవచనం. తేనాహ ‘‘**పురిమసిక్ఖాపదే వియా**’’తిఆది. అథ కస్మా కరణవసేనేవ కరణవచనస్స అత్థం అగ్గహేత్వా సామివసేన అత్థో వేదితబ్బోతి ఆహ ‘‘**కరణవసేన హీ**’’తిఆది. **హీ**తి కారణత్థే నిపాతో. **ఛిన్నపలిబోధో**తి ఛిన్నచీవరావాసపలిబోధో. ఏకావ రత్తి **ఏకరత్తం,** సమాసన్తగతస్స అత్థం. తిణ్ణం చీవరానం సమాహారోతి **తిచీవరం**. తేన తిచీవరేన, తీహి చీవరేహీతి అత్థో. ఏకేన విప్పవుత్థోపి (పారా. అట్ఠ. ౨.౪౭౧-౪౭౬) హి తిచీవరేన విప్పవుత్థో నామ హోతి పటిసిద్ధపరియాపన్నేన విప్పవుత్థత్తా, అవయవేపి వా సముదాయవోహారతో. తేనాహ ‘‘**తిచీవరాధిట్ఠాననయేనా**’’తిఆది.

ఇదాని విప్పవాసలక్ఖణవవత్థాపనత్థం ‘‘**గామో ఏకూపచారో**’’తిఆదిమాహ. తత్థ **నివేసనన్తి** ఉదోసితాదీనం వసేన అకతాయ పతిస్సయవికతియా అధివచనం. **ఉదోసితో**తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౪౮౨-౪౮౭) యానాదీనం భణ్డానం సాలా. యో

“ఉదవసితో”తిపి వుచ్చతి. **అట్టో**తి పటిరాజాదిపటిబాహనత్థం ఇట్ఠకాహి కతో బహలభిత్తికో చతుపఞ్చభూమికో పతిస్సయవిసేసో. “**అట్టో**తి బహలభిత్తికగేహం, యస్స గోపానసియో అగ్గహేత్వా ఇట్ఠకాహి ఏవ ఛదనం హోతీ”తి అపరే. “అట్టాకారేన కరీయతీ”తిపి వదన్తి. **మాళో**తి ఏకకూటసఙ్గహితో చతురస్సపాసాదో, ఏకకూటసఙ్గహితో వా అనేకకోణవన్తో పతిస్సయవిసేసో. “**మాళో**తి వట్టాకారేన కతసేనాసన”న్తి అపరే. **పాసాదో**తి దీఘపాసాదో, అడ్ఢయోగాదిభేదో అట్టమాళహమ్మియవజ్జితో సబ్బో వా పాసాదో. **హమ్మియ**న్తి ముణ్డచ్ఛదనపాసాదో. “చన్దియఙ్గణయుత్త”న్తి అపరే. **నావా**తి థలట్ఠఉదకట్ఠవసేన ద్విధా నావా. **సత్థో**తి జఙ్ఘసత్థో, సకటసత్థో వా. **ధఞ్ఞకరణ**న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౯౧-౪౯౪) ఖలం వుచ్చతి. **ఆరామో**తి పుప్ఫారామో, ఫలారామో వా. **విహారో**తి సపరిక్ఖిత్తో వా అపరిక్ఖిత్తో వా సకలో ఆవాసో. “గేహమ్పీ”తి కేచి. నివేసనాదీని చేత్థ గామతో బహి నివిట్ఠాని గహితాని. అన్తోగామే ఠితానం పన గామగ్గహణేనేవ గహితత్తా గామపరిహారోయేవాతి. “నివేసనాదయో హమ్మియపరియోసానా గామపరిక్ఖేపతో బహి నివిట్ఠా”తి అపరే. **హత్థపాసాతిక్కమే**తి ఏత్థ **హత్థపాసో** నామ అడ్ఢతేయ్యరతనప్పమాణో పదేసో, తస్స అతిక్కమో **హత్థపాసాతిక్కమో,** తస్మిం హత్థపాసాతిక్కమే. హత్థపాసబ్భన్తరే పన వత్థుం వట్టతి. తం పమాణం అతిక్కమిత్వా సచేపి ఇద్ధిమా భిక్ఖు ఆకాసే అరుణం ఉట్ఠాపేతి, నిస్సగ్గియమేవ హోతి.

అయం పనేత్థ వినిచ్ఛయో – సచే (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౭౭-౪౭౮) గామో ఏకస్స రఞ్ఞో వా భోజకస్స వా వసేన ఏకకులస్స హోతి, పాకారాదినా పరిక్ఖిత్తత్తా ఏకూపచారో చ, ఏవరూపే గామే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా తస్మిం గామబ్భన్తరే యథారుచితట్ఠానే వసితబ్బం, సచే అపరిక్ఖిత్తో, యస్మిం ఘరే చీవరం నిక్ఖిత్తం హోతి, తస్మిం ఘరే వసితబ్బం, తస్స ఘరస్స సమన్తతో హత్థపాసా వా న విజహితబ్బం.

సచే గామో వేసాలికుసినారాదయో వియ నానారాజూనం వా భోజకానం వా హోతి, వుత్తప్పకారేన పరిక్ఖిత్తో చ, ఏవరూపే గామే యస్మిం ఘరే చీవరం నిక్ఖిత్తం హోతి, తస్మిం ఘరే వా వత్థబ్బం, తస్స ఘరస్స హత్థపాసా వా న విజహితబ్బం. యస్సా వీథియా ఘరం హోతి, తస్సా వీథియా తస్స ఘరస్స సమ్ముఖట్ఠానే సభాయం వా ఘరద్వారే వా వత్థబ్బం, తేసం సభాద్వారానం హత్థపాసా వా న విజహితబ్బం.

సచే సో గామో అపరిక్ఖిత్తో, యస్మిం ఘరే చీవరం నిక్ఖిత్తం, తత్థ వా తస్స హత్థపాసే వా వత్థబ్బం. నివేసనే పన సచే ఏకకులస్స నివేసనం హోతి, పరిక్ఖిత్తఞ్చ, అన్తోనివేసనే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా అన్తోనివేసనే వత్థబ్బం. అపరిక్ఖిత్తం చే హోతి, యస్మిం గబ్భే చీవరం నిక్ఖిత్తం, తస్మిం వత్థబ్బం, తస్స గబ్భస్స హత్థపాసా వా న విజహితబ్బం.

సచే నానాకులస్స నివేసనం హోతి, పరిక్ఖిత్తఞ్చ, యస్మిం గబ్భే చీవరం నిక్ఖిత్తం, తస్మిం గబ్భే వత్థబ్బం, సబ్బేసం సాధారణద్వారమూలే వా తేసం గబ్భద్వారమూలానం హత్థపాసా వా న విజహితబ్బం. అపరిక్ఖిత్తం చే, యస్మిం గబ్భే చీవరం నిక్ఖిత్తం, తస్మిం గబ్భే వత్థబ్బం, తస్స గబ్భస్స హత్థపాసా వా న విజహితబ్బం. ఏస నయో **ఉదోసితా**దీసుపి.

సత్థో పన జఙ్ఘసత్థో వా హోతు, సకటసత్థో వా. సచే ఏకకులస్స సత్థో హోతి, సత్థే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా పురతో వా పచ్ఛతో వా సత్తబ్భన్తరా న విజహితబ్బా, పస్సతో అబ్భన్తరం న విజహితబ్బం. సచే (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౯౮) సత్థో గచ్ఛన్తో గామం వా నదిం వా పరియాదియిత్వా తిట్ఠతి, అన్తోపవిట్ఠేన సద్ధిం ఏకాబద్ధో హుత్వా ఓరఞ్చ పారఞ్చ ఫరిత్వా ఠితో హోతి, సత్థపరిహారోవ లబ్భతి. అథ గామే వా నదియా వా పరియాపన్నో హోతి అన్తోపవిట్ఠో, గామపరిహారో చేవ నదిపరిహారో చ

లబ్భతి. సచే విహారసీమం అతిక్కమిత్వా తిట్ఠతి, అన్తోసీమాయ చ చీవరం హోతి, విహారం గన్త్వా వసితబ్బం. సచే బహిసీమాయ చీవరం హోతి, సత్థసమీపేయేవ వసితబ్బం. సచే గచ్ఛన్తో సకటే వా భగ్గే, గోణే వా నట్ఠే అన్తరా ఛిజ్జతి, యస్మిం కోట్ఠాసే చీవరం నిక్ఖిత్తం, తత్థ వసితబ్బం.

ఖేత్తేపి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౮౦) సచే ఏకకులస్స ఖేత్తం హోతి, పరిక్ఖిత్తఞ్చ, అన్తోఖేత్తే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా అన్తోఖేత్తే వత్థబ్బం. సచే అపరిక్ఖిత్తం, హత్థపాసా చీవరం న విజహితబ్బం. సచే నానాకులస్స ఖేత్తం హోతి, పరిక్ఖిత్తఞ్చ, అన్తోఖేత్తే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా ఖేత్తద్వారమూలే వా వత్థబ్బం, తస్స హత్థపాసా వా న విజహితబ్బం. సచే అపరిక్ఖిత్తం, చీవరం హత్థపాసా న విజహితబ్బం. ఏస నయో ధఞ్ఞకరణారామేసు ద్వీసుపి. విహారే పన నివేసనే వుత్తసదిసోవ వినిచ్ఛయో.

రుక్ఖమూలే పన యం మజ్ఝన్హికే కాలే సమన్తా ఛాయా ఫరతి, తస్మిం ఠానే అవిరళే పదేసే తస్స ఛాయాయ ఫుట్ఠోకాసస్స అన్తోయేవ నిక్ఖిపితబ్బం. సచే విరళసాఖస్స రుక్ఖస్స ఆతపేన ఫుట్ఠోకాసే ఠపేతి, అరుణుగ్గమనే చ సో భిక్ఖు తస్స హత్థపాసే న హోతి, అఞ్ఞస్మిం ఠానే తస్స ఛాయాయపి హోతి, నిస్సగ్గియం హోతి. సచే నానాకులస్స రుక్ఖో హోతి, చీవరస్స హత్థపాసా న విజహితబ్బం.

అజ్ఝోకాసే పన విఞ్ఝాటవిఆదీసు అరఞ్ఞేసుపి సముద్దమజ్ఝే మచ్ఛబన్ధానం అగమనపథదీపకేసుపి చీవరం ఠపేత్వా తతో సమన్తా సత్తబ్భన్తరే పదేసే యత్థ కత్థచి వసితబ్బం, ఇతో అఞ్ఞత్థ వసన్తో విప్పవుత్థో నామ హోతీతి దట్ఠబ్బం.

ఇమస్స పన విత్థారస్స ఇధ అవుత్తత్తా, **సమన్తపాసాదికాయఞ్చ** వుత్తత్తా ''**అయమేత్థ సఙ్ఖేపో**''తిఆది వుత్తం. **ఏత్థాతి** "తిచీవరేన విప్పవసేయ్యా"తి ఏతస్మిం పదే. **సఙ్ఖేపోతి** సఙ్ఖేపవణ్ణనా. ఏత్థ పన పాళియం (పారా॰ ౪౭౭) "గామో ఏకూపచారో నానూపచారో"తిఆదినా అవిసేసేన మాతికం నిక్ఖిపిత్వాపి గామనివేసనఉదోసితఖేత్తధఞ్ఞకరణఆరామవిహారానం ఏకూపచారనానూపచారతా "గామో ఏకూపచారో నామ ఏకకులస్స గామో హోతి పరిక్ఖిత్తో చ అపరిక్ఖిత్తో చా"తిఆదినా (పారా॰ ౪౭౮) పరిక్ఖిత్తాపరిక్ఖిత్తవసేన విభత్తా. అట్టమాళపాసాదహమ్మియనావాసత్థరుక్ఖమూలఅజ్ఝోకాసానం పన ఏవం అవత్వా "ఏకకులస్స అట్టో హోతి, నానాకులస్స అట్టో హోతీ"తిఆదినా (పారా॰ ౪౮౪) నయేన ఏకకులనానాకులవసేన చ అన్తే "అజ్ఝోకాసో ఏకూపచారో నామ అగామకే అరఞ్ఞే సమన్తా సత్తబ్భన్తరా ఏకూపచారో, తతో పరం నానూపచారోతి (పారా॰ ౪౯౪) చ ఏవం ఏకూపచారనానూపచారతా విభత్తా. తస్మా గామాదీసు పరిక్ఖిత్తం ఏకూపచారం, అపరిక్ఖిత్తం నానూపచారన్తి చ, అట్టాదీసు యం ఏకకులస్స, తం ఏకూపచారం, యం నానాకులస్స, తం నానూపచారన్తి చ గహేతబ్బం. అజ్ఝోకాసే వుత్తనయేన గహేతబ్బం. **ఉపచారోతి** హి "గామో ఏకూపచారో నానూపచారో"తిఆదీసు ద్వారం, "అజ్ఝోకాసో ఏకూపచారో"తి ఏత్థ సమన్తా సత్తబ్భన్తరసఙ్ఖాతం పమాణన్తి అపరే.

అఞ్ఞత్ర భిక్ఖుసమ్ముతియాతి భిక్ఖునో సఙ్ఘేన దిన్నా సమ్ముతి **భిక్ఖుసమ్ముతి,** తం వినాతి అత్థో. తేనాహ ''**యం సఙ్ఘో**''తిఆది. **అవిప్పవాససమ్ముతిం దేతీతి** అవిప్పవాసా సమ్ముతి, అవిప్పవాసాయ వా సమ్ముతి **అవిప్పవాససమ్ముతి,** తం ఞత్తిదుతియేన కమ్మేన దేతీతి అత్థో.

సన్తరుత్తరేనాతి ''**అన్తర**''న్తి అన్తరవాసకో వుచ్చతి, ''**ఉత్తర**''న్తి ఉత్తరాసఙ్గో, సహ అన్తరేన ఉత్తరం **సన్తరుత్తరం,** తేన సన్తరుత్తరేన, సహ అన్తరవాసకేన ఉత్తరాసఙ్గేనాతి అత్థో. **అన్తోఅరుణే పచ్చుద్ధటేతి** నివత్తిత్వా సమ్పాపుణితుమసక్కోన్తేన

తత్థేవ ఠత్వా అన్తో అరుణే పచ్చుద్ధటే. **పచ్చాగన్తబ్బన్తి** యథా రోగో న కుప్పతి, తథా పున చీవరస్స ఠపితట్ఠానం ఆగన్తబ్బం. యతో పట్ఠాయ హి సత్థం వా పరియేసతి, "గచ్ఛామీ"తి ఆభోగం వా కరోతి, తతో పట్ఠాయ వట్టతి. "న దాని గమిస్సామీ"తి ఏవం పన ధురనిక్ఖేపం కరోన్తేన పచ్చుద్ధరితబ్బం "అతిరేకచీవరట్ఠానే ఠస్సతీ"తి. తేనాహ **''తత్థేవ వా ఠితేన పచ్చుద్ధరితబ్బ''**న్తి. **సోతి** యస్స సమ్ముతి దిన్నా, సో రోగో. **లద్ధకప్పియమేవ** పున సమ్ముతిదానకిచ్చం నత్థీతి అధిప్పాయో.

అధిట్ఠితచీవరతాతి తిచీవరాధిట్ఠాననయేన అధిట్ఠితచీవరతా. **విప్పవాసో** నామ యది బద్ధసీమాయం చీవరం హోతి, తతో బహి అరుణుట్ఠాపనం. అథ అబద్ధసీమాయం, యథావుత్తగామాదీనం బహి హత్థపాసాతిక్కమే అరుణుట్ఠాపనం. బద్ధసీమాయం పన యత్థ కత్థచి చీవరం ఠపేత్వా అన్తోసీమాయమేవ యత్థ కత్థచి వసితుం వట్టతి. ఇధ అపచ్చుద్ధరణం అకిరియాతి సమ్బన్ధో.

ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. అకాలచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పురిమసిక్ఖాపదే వియ ఏత్థాపి **భిక్ఖునాతి** సామిఅత్థే కరణవచనన్తి ఆహ **''నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా''**తిఆది. "అకాలచీవరం నామ అనత్థతే కథినే ఏకాదసమాసే ఉప్పన్నం, అత్థతే కథినే సత్తమాసే ఉప్పన్నం, కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం, ఏతం అకాలచీవరం నామా"తి (పారా. ౫౦౦) పదభాజనియం వుత్తత్తా **''య్వాయం అనత్థతే కథినే''**తిఆదిమాహ. య్వాయం చీవరకాలో వుత్తోతి సమ్బన్ధో. **వస్సానస్సాతి** వస్సానసఙ్ఖాతస్స ఉతునో. **పచ్ఛిమో మాసో** నామ చీవరమాసో. తస్మిఞ్హి అనత్థతేపి కథినే ఉప్పన్నం చీవరం అనధిట్ఠితం, అవికప్పితం ఠపేతుం వట్టతి. **పఞ్చ మాసాతి** పచ్ఛిమకత్తికమాసో, హేమన్తికా చత్తారో చాతి పఞ్చ మాసా. **అఞ్ఞదాతి** అనత్థతే కథినే ఏకాదసమాసే, అత్థతే కథినే సత్తమాసే. **కాలేపీతి** "అనత్థతే కథినే చీవరమాసో, అత్థతే కథినే పఞ్చ మాసా"తి యథావుత్తచీవరకాలేపి. **''ఆదినా నయేనా''**తి ఇమినా "దదామి దజ్జామీ"తిఆదీనం (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౯౯) సఙ్గహో. కిఞ్చాపి చేతాని సబ్బాని "అకాలచీవర"న్తి వుత్తాని, తథాపి పిట్ఠిసమయేయేవ ఉప్పన్నాని "అకాలచీవర"న్తి ఇధాధిప్పేతాని.

''కాలే సఙ్ఘస్స ఇదం అకాలచీవర''న్తి దిన్నం పన అకాలచీవరసామఞ్ఞతో అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం. యథా పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నం చీవరం వుట్ఠవస్సేహి, సేసేహి చ సమ్ముఖీభూతేహి భాజేతుం లబ్భతీతి అకాలచీవరం నామ జాతం, తథేవిదమ్పీతి తదిదం అకాలచీవరసామఞ్ఞం. యది ఏవం "పుగ్గలస్స వా ఇదం తుయ్హం 'దమ్మీ'తిఆదినా నయేన దిన్న"న్తి కస్మా వుత్తం, న హి పుగ్గలస్స ఆదిస్స దిన్నం కేనచి భాజనీయం హోతీతి? నాయం విరోధో, ఆదిస్స దానసామఞ్ఞతో లబ్భమానమత్థం దస్సేతుం తథా వుత్తన్తి. **అత్తనో వా ధనేనాతి** అత్తనో కప్పాససుత్తాదినా ధనేన. ఇమస్స "ఉప్పజ్జేయ్యా"తి ఇమినా సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. **''సీమాయ దేతీ''**తిఆది పుగ్గలాధిట్ఠాననయేన వుత్తం. ఏత్థ పన సీమాయ దానం ఏకా మాతికా, కతికాయ దానం దుతియా...పే॰... పుగ్గలస్స దానం అట్ఠమా.

''పరిక్ఖేపారహట్ఠానేనా''తి ఇమినా అపరిక్ఖిత్తస్స విహారస్స ధువసన్నిపాతట్ఠానాదితో పఠమలేడ్డుపాతస్స అన్తో ఉపచారసీమాతి దస్సేతి. ఇదాని దుతియలేడ్డుపాతస్సపి అన్తో ఉపచారసీమాయేవాతి దస్సేతుం **''అపిచా''**తిఆది ఆరద్ధం.

ధువసన్నిపాతట్ఠానమ్పి సీమాపరియన్తగతమేవ వేదితబ్బం. **ఆవాసే వడ్ఢన్తే వడ్ఢతీ**తి సచే ఉపచారతో అబహిభూతో హుత్వా ఆవాసో వడ్ఢతీతి అధిప్పాయో. **మహాపచ్చరియం** పన "భిక్ఖూసుపి వడ్ఢన్తేసు వడ్ఢతీ"తి వుత్తం. "సచే విహారే సన్నిపతితభిక్ఖూహి సద్ధిం ఏకాబద్ధా హుత్వా యోజనసతమ్పి పూరేత్వా నిసీదన్తి, యోజనసతమ్పి ఉపచారసీమావ హోతి, సబ్బేసం లాభో పాపుణాతీ"తి (మహావ. అట్ఠ. ౩౭౯) **సమన్తపాసాదికాయం** వుత్తం. **భిక్ఖునీనం ఆరామపవేసనసేనాసనాపుచ్ఛనానీ**తి ఆగన్తుకగమికానం భిక్ఖునీనం ఆరామపవేసనాపుచ్ఛనం, సేనాసనాపుచ్ఛనఞ్చాతి అత్థో. తథా హి ఆగన్తుకాయ భిక్ఖునియా ఆరామపవేసనం ఆపుచ్ఛితబ్బం, గమికాయ సఙ్ఖికం దసవిధం సేనాసనం. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి "భిక్ఖునీన"న్తి వుత్తం, గమికస్స పన భిక్ఖుస్సాపి ఇమిస్సాయేవ సీమాయ వసేన సేనాసనాపుచ్ఛనం వేదితబ్బం.

పరివాసమానత్తారోచనన్తి పారివాసికమానత్తచారీనం పరివాసారోచనం, మానత్తారోచనఞ్చ. **వస్సచ్ఛేదనిస్సయసేనాసనగ్గాహాదివిధాన**న్తి వస్సచ్ఛేదవిధానం, నిస్సయగ్గాహవిధానం, సేనాసనగ్గాహవిధానన్తి అత్థో. **ఆది**సద్దేన నిస్సయపటిప్పస్సద్ధి, లాభగ్గాహో ఆగన్తుకవత్తం పూరేత్వా ఆరామపవేసనన్తి ఏవమాదికం సఙ్గణ్హాతి. **ఇమిస్సావ సీమాయ వసేనా**తి ఉపచారసీమాయేవాతి యథాసమ్భవం అన్తో, బహి చ ఇమస్స సబ్బస్స లబ్భనతో వుత్తం.

లాభత్థాయ ఠపితా సీమా **లాభసీమా** (మహావ. ౩౭౯), సా చ ఖో నేవ సమ్మాసమ్బుద్ధేన అనుఞ్ఞాతా, న ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరేహి ఠపితా, అపిచ ఖో లాభదాయకేహి. తేనాహ **''యం రాజరాజమహామత్తాదయో''**తిఆది. **సమన్తా**తి విహారస్స సమన్తా. **య**న్తి సుబ్బుససన్నిధి. "సీమం ఠపేన్తీ"తి పాఠసేసో. **ఏకస్స రఞ్ఞో ఆణాపవత్తిట్ఠాన**న్తి చోళభోగో కేరళభోగోతి ఏవం ఏకేకస్స రఞ్ఞో ఆణాపవత్తిట్ఠానం. ద్విధా ఆపో గతో ఏత్థాతి **దీపో,** ఓఘేన అనజ్ఝోత్థతో భూమిభాగో, సోవ సీమా **దీపసీమా**. తేనాహ **సముద్దన్తేనా''**తిఆది. చక్కవాళసీమా చక్కవాళపబ్బతేనేవ పరిచ్ఛిన్నాతి ఆహ **''ఏకచక్కవాళపబ్బతపరిక్ఖేపబ్భన్తరం చక్కవాళసీమా''**తి.

సేసాతి ఖణ్డసీమాదయో. **ఖణ్డసీమాయ దేమాతి దిన్న**న్తి ఖణ్డసీమాయ కేనచి కమ్మేన సన్నిపతితం సఙ్ఘం దిస్వా "ఖణ్డసీమాయం సఙ్ఘస్స దేమా"తి దిన్నం. ఖణ్డసీమాయ ఠితే రుక్ఖే వా పబ్బతే వా ఠితోపి హేట్ఠా వా పథవివేమజ్ఝగతోపి ఖణ్డసీమాయేవ ఠితోతి వేదితబ్బో. **సమానసంవాససీమాయ దిన్న**న్తి "సమానసంవాససీమాయ దమ్మీ"తి దిన్నం. ఏస నయో సేసేసుపి. **ఖణ్డసీమా సీమన్తరికట్ఠానం న పాపుణాతి** తత్థ సమానసంవాససీమాయ అభావతోతి అధిప్పాయో. సమానసంవాసఅవిప్పవాససీమాసు దిన్నస్స ఇదం నానాత్తం – "అవిప్పవాససీమాయ దమ్మీ"తి దిన్నం గామట్ఠానం న పాపుణాతి. కస్మా? "ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా"తి (మహావ. ౧౪౪) వుత్తత్తా . "సమానసంవాససీమాయ దమ్మీ"తి దిన్నం పన గామే ఠితానమ్పి పాపుణాతీతి. **అబ్భన్తరసీమాఉదకుక్ఖేపసీమాసు దిన్న**న్తి తత్థ ఉపోసథాదిఅత్థాయ సన్నిపతితే దిస్వా "ఇమిస్సా అబ్భన్తరసీమాయ దేమా"తిఆదినా దిన్నం. జనపదరట్ఠరజ్జదీపచక్కవాళసీమాసుపి గామసీమాదీసు వుత్తసదిసోవ వినిచ్ఛయోతి ఆహ **''జనపదసీమాదీసూ''**తిఆది. **ఏకోపి గన్త్వా సబ్బేసం సఙ్గణ్హితుం లభతీ**తి ఏకోపి గన్త్వా ఇధ వస్సగ్గేన భాజేత్వా గహేత్వా ఆగన్తుం లభతీతి అత్థో. **ఏకో**తి సభాగో ఏకో భిక్ఖు, అయమ్పి భాగమేవ గహేతుం లభతి. తేనాహ **''సభాగానం భాగం గణ్హాతీ''**తి.

ఏవం తావ యో సీమం పరామసిత్వా దేతి, తస్స దానే వినిచ్ఛయం వత్వా ఇదాని యో "అసుకసీమాయా"తి వత్తుం న జానాతి, కేవలం "సీమా"తి వచనమత్తమేవ జానన్తో విహారం ఆగన్త్వా "సీమాయ దమ్మీ"తి వా "సీమట్ఠకసఙ్ఘస్స దమ్మీ"తి

వా భణతి, తత్థ వినిచ్ఛయం దస్సేతుం ‘‘**యో పన విహారం పవిసిత్వా**’’తిఆదిమాహ. **కతరన్తి** కతరసీమం. **అహమేతం భేదం న జానామీతి** అహం “అసుకా సీమా”తి ఏతం విభాగం న జానామి. **ఉపచారసీమట్ఠేహి భాజేతబ్బం** లాభస్స ఉపచారసీమాయ పరిచ్ఛిన్నత్తాతి అధిప్పాయో. **సాతి** సమానలాభకతికా.

యత్థ మయ్హం ధువకారా కరీయన్తీతి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) ఏత్థ యస్మిం విహారే తస్స చీవరదాయకస్స సన్తకం సఙ్ఘస్స పాకవత్తం వా వత్తతి. యస్మిం విహారే భిక్ఖూ అత్తనో భారం కత్వా సదా గేహే భోజేతి, యత్థ వా అనేన ఆవాసో వా కారితో, సలాకభత్తాదీని వా నిబద్ధాని, ఇమే **ధువకారా** నామ. యేన పన సకలోపి విహారో పతిట్ఠాపితో, తత్థ వత్తబ్బమేవ నత్థి. తేనాహ ‘‘**యత్థ తస్స పాకవత్తం వా వత్తతీ**’’తిఆది. తత్థ **పాకవత్తన్తి** దానవత్తం. **వత్తతీతి** పవత్తతి. **యతోతి** యస్మా విహారా. **యత్థాతి** యస్మిం విహారే. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు విహారేసు. **మాతికం ఆరోపేత్వాతి** ఏకస్మిం విహారే భిక్ఖూ బహుతరా, ఏకస్మిం థోకతరా, ఏకఞ్చ వత్థం, ధువకారట్ఠానఞ్చ బహుకం, కత్థ దేమాతి పుచ్ఛిత్వా, యది పన మఞ్చో వా పీఠం వా ఏకమేవ హోతి, తం పుచ్ఛిత్వా యస్స వా విహారస్స, ఏకవిహారేపి వా యస్స సేనాసనస్స సో విచారేతి, తత్థ దాతబ్బం. సచేపి “అసుకభిక్ఖు గణ్హాతూ”తి వదతి, వట్టతి. అథ “మయ్హం ధువకారే దేథా”తి వత్వా అవిచారేత్వావ గచ్ఛతి, సఙ్ఘస్సపి విచారేతుం వట్టతి. ఏవం పన విచారేతబ్బం – “సఙ్ఘత్థేరస్స వసనట్ఠానే దేథా”తి వత్తబ్బం. సచే తత్థ సేనాసనం పరిపుణ్ణం హోతి, యత్థ నప్పహోతి, తత్థ దాతబ్బం. సచే ఏకో భిక్ఖు “మయ్హం వసనట్ఠానే సేనాసనపరిభోగభణ్డం నత్థీ”తి వదతి, తత్థ దాతబ్బం.

సఙ్ఘస్స దమ్మీతి దిన్నన్తి “ఇమాని చీవరాని సఙ్ఘస్స దమ్మీ”తి ఏవం దిన్నం. **తతో బహిద్ధాపీతి** ఉపచారసీమాతో బహిద్ధాపి. **తేహి సద్ధిన్తి** ఉపచారసీమాగతేహి సద్ధిం. **ఏకాబద్ధానఞ్చ పాపుణాతి** పరిసావసేన వడ్ఢితా సీమా హోతీతి కత్వాతి అధిప్పాయో. **తస్మాతి** యస్మా ఉపచారసీమాగతానం పాపుణాతి, యస్మా చ తతో బహిద్ధాపి ఉపచారసీమోక్కన్తేహి ఏకాబద్ధానం పాపుణాతి, తస్మా. **తేసన్తి** ఉపచారసీమాగతానం, తతో బహిద్ధా తేహి సద్ధిం ఏకాబద్ధానఞ్చ. **గాహతే సతీతి** అన్తేవాసికాదికే గణ్హన్తే సతి. **అసమ్పత్తానమ్పీతి** ఉపచారసీమాయం ఠితేహి ఘణ్టిం పహరిత్వా కాలం ఘోసేత్వా లాభభాజనట్ఠానం అసమ్పత్తానమ్పి ఉపచారసీమాయ పవిట్ఠానం, తేహి వా సద్ధిం ఏకాబద్ధానం హుత్వా అత్తనో విహారద్వారే వా అన్తోవిహారేయేవ వా ఠితానఞ్చాతి అత్థో. **భాగో దాతబ్బోతి** సఙ్ఘనవకస్స దిన్నేపీతి అధిప్పాయో. దుతియభాగే పన థేరాసనం ఆరుళ్హే ఆగతానం పఠమభాగో న పాపుణాతి. దుతియభాగతో వస్సగ్గేన దాతబ్బం.

సచే పన “బహిఉపచారసీమాయం ఠితానం దేథా”తి వదన్తి, న దాతబ్బం. యది పన విహారో మహా హోతి, థేరాసనతో పట్ఠాయ వత్థేసు దీయమానేసు అలసజాతికా మహాథేరా పచ్ఛా ఆగచ్ఛన్తి, “భన్తే, వీసతివస్సానం దీయతి, తుమ్హాకం ఠితికా అతిక్కన్తా”తి న వత్తబ్బా. ఠితికం ఠపేత్వా తేసం దత్వా పచ్ఛా ఠితికాయ దాతబ్బం.

“అసుకవిహారే కిర బహుచీవరం ఉప్పన్న”న్తి సుత్వా యోజనన్తరికవిహారతోపి భిక్ఖూ ఆగచ్ఛన్తి, సమ్పత్తసమ్పత్తానం ఠితట్ఠానతో పట్ఠాయ దాతబ్బం, అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారో పన **సమన్తపాసాదికాయ** చీవరక్ఖన్ధకవణ్ణనాయం (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) వుత్తనయేన వేదితబ్బో.

ఏవం విహారం పవిసిత్వా “ఇమాని చీవరాని సఙ్ఘస్స దమ్మీ”తి దిన్నేసు వినిచ్ఛయం వత్వా ఇదాని బహిఉపచారసీమాయం భిక్ఖుం దిస్వా “సఙ్ఘస్స దమ్మీ”తి దిన్నేసు వినిచ్ఛయం దస్సేతుం ‘‘**యం పనా**’’తిఆది వుత్తం.

ఏకాబద్ధపరిసాయ పాపుణాతీతి సచే యోజనం ఫరిత్వా పరిసా ఠితా హోతి, ఏకాబద్ధా చే, సబ్బేసం పాపుణాతీతి అత్థో. ఏకాబద్ధతా చేత్థ ద్వాదసహత్థబ్భన్తరతో పరిచ్ఛిన్దితబ్బా. తేనాహ "**యే పనా**"తిఆది.

ఉభతోసఙ్ఘస్స దిన్నన్తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) "ఉభతోసఙ్ఘస్స దమ్మీ"తి దిన్నం. "ద్వేధాసఙ్ఘస్స దమ్మి, ద్విన్నం సఙ్ఘానం దమ్మి, భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స చ దమ్మీ"తి వుత్తేపి ఉభతోసఙ్ఘస్స దిన్నమేవ హోతి. **ఉపడ్ఢం భిక్ఖూనం, ఉపడ్ఢం భిక్ఖునీనం దాతబ్బన్తి** ద్వే భాగే సమే కత్వా ఏకో భాగో భిక్ఖూనం, ఏకో భాగో భిక్ఖునీనం దాతబ్బో. **గహేతుం లభతి** ఉభతోసఙ్ఘగ్గహణేన గహితత్తాతి అధిప్పాయో. **చేతియస్సాతి** థూపాదినో. తఞ్హి ధాతాయతనాదిభావేన చితత్తా, లోకస్స చిత్తీకారట్ఠానతాయ చ "**చేతియ**"న్తి వుచ్చతి. న కోచి విసేసోతి ఆహ "**ఇధ పన చేతియస్సా**"తిఆది.

"ఉభతోసఙ్ఘస్స చ తుయ్హఞ్చ చేతియస్స చా"తి వుత్తే పన ద్వావీసతికోట్ఠాసే కత్వా దస భిక్ఖూనం, దస భిక్ఖునీనం, ఏకో పుగ్గలస్స, ఏకో చేతియస్స దాతబ్బో. తత్థ పుగ్గలో సఙ్ఘతోపి అత్తనో వస్సగ్గేన పున గహేతుం లభతి, చేతియస్స ఏకోయేవ. అయం పన వారో యథావుత్తేనేవ నయేన ఞాయతీతి కత్వా ఇధ న వుత్తో. **సమన్తపాసాదికాయం** (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) పన వుత్తోయేవ.

న మజ్ఝే భిన్దిత్వా దాతబ్బం "భిక్ఖునీన"న్తి పుగ్గలికవసేన వుత్తత్తా. **పుగ్గలో విసుం న లభతీ**తి పుబ్బే వియ విసుం పుగ్గలికకోట్ఠాసం న లభతి. **పాపుణనట్ఠానతో ఏకమేవ లభతీ**తి అత్తనో వస్సగ్గేన పత్తబ్బట్ఠానతో ఏకమేవ కోట్ఠాసం లభతి. కస్మా? భిక్ఖుసఙ్ఘగ్గహణేన గహితత్తా. "భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ భిక్ఖునీనఞ్చ తుయ్హఞ్చ చేతియస్స చా"తి వుత్తేపి చేతియస్స ఏకపుగ్గలపటివీసో లబ్భతి, పుగ్గలస్స విసుం న లబ్భతి. తస్మా ఏకం చేతియస్స దత్వా అవసేసం భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చ గణేత్వా భాజేతబ్బం. తేనాహ "**చేతియస్స చాతి వుత్తే పనా**"తిఆది.

తేహి సద్ధిం పుగ్గలచేతియపరామసనం అనన్తరనయసదిసమేవాతి తేహి భిక్ఖూహి భిక్ఖునీహి సద్ధిం పుగ్గలస్స చ చేతియస్స చ గహణం అనన్తరనయసదిసమేవాతి అత్థో. "భిక్ఖూనఞ్చ భిక్ఖునీనఞ్చ తుయ్హఞ్చ, భిక్ఖూనఞ్చ భిక్ఖునీనఞ్చ చేతియస్స చ, భిక్ఖూనఞ్చ భిక్ఖునీనఞ్చ తుయ్హఞ్చ చేతియస్స చా"తి వుత్తేపి చేతియస్స ఏకపటివీసో లబ్భతి, పుగ్గలస్స విసుం నత్థి, భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చ గణేత్వావ భాజేతబ్బన్తి వుత్తం హోతి. **పుగ్గలస్స విసుం న లబ్భతీతి** పుగ్గలస్స విసుం పటివీసో న లబ్భతి, వస్సగ్గేన ఏకోవ లబ్భతీతి అత్థో. "భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ చేతియస్స చా"తి వుత్తే పన చేతియస్స విసుం పటివీసో లబ్భతీతి ఆహ "**చేతియస్స పన లబ్భతీ**"తి. "భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ తుయ్హఞ్చ చేతియస్స చా"తి వుత్తేపి చేతియస్సేవ విసుం లబ్భతి, న పుగ్గలస్స. **చేతియస్స పన లబ్భతియేవాతి** "భిక్ఖూనఞ్చ చేతియస్స చా"తి వుత్తే పన చేతియస్స విసుం పటివీసో లబ్భతీతి అత్థో. "భిక్ఖూనఞ్చ తుయ్హఞ్చ చేతియస్స చా"తి వుత్తేపి చేతియస్సేవ విసుం లబ్భతి, న పుగ్గలస్స. భిక్ఖునిసఙ్ఘం ఆదిం కత్వాపి ఏవమేవ యోజేతబ్బం.

ఏత్థాహ – యం పనేతరహి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) పణ్డితమనుస్సా సధాతుకం పటిమం వా చేతియం వా ఠపేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స ఉభతోసఙ్ఘస్స దానం దేన్తి, పటిమాయ వా చేతియస్స వా పురతో ఆధారకే పత్తం ఠపేత్వా దక్ఖిణోదకం దత్వా "బుద్ధానం దేమా"తి, తత్థ యం పఠమం ఖాదనీయం భోజనీయం దేన్తి, విహారం వా ఆహరిత్వా "ఇదం చేతియస్స దేమా"తి పిణ్డపాతఞ్చ మాలాగన్ధాదీని చ దేన్తి, తత్థ కథం పటిపజ్జితబ్బన్తి? వుచ్చతే – మాలాగన్ధాదీని తావ చేతియే ఆరోపేతబ్బాని, వత్థేహి పటాకా, తేలేన పదీపా కాతబ్బా, పిణ్డపాతమధుఫాణితాదీని పన యో నిబద్ధచేతియజగ్గకో హోతి

పబ్బజితో వా గహట్ఠో వా, తస్స దాతబ్బాని. నిబద్ధజగ్గకే అసతి ఆహటభత్తం ఠపేత్వా వత్తం కత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతి. ఉపకట్ఠే కాలే భుఞ్జిత్వా పచ్ఛాపి వత్తం కాతుం వట్టతియేవ.

మాలాగన్ధాదీసు చ యం కిఞ్చి "ఇదం హరిత్వా చేతియపూజం కరోథా"తి వుత్తే దూరమ్పి హరిత్వా పూజేతబ్బం. "భిక్ఖుసఙ్ఘస్స హరా"తి వుత్తేపి హరితబ్బం. సచే పన "అహం పిణ్డాయ చరామి, ఆసనసాలాయం భిక్ఖూ అత్థి, తే హరిస్సన్తీ"తి వుత్తే "భన్తే, తుయ్హంయేవ దమ్మీ"తి వదతి, భుఞ్జితుం వట్టతి. అథ పన "భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దస్సామీ"తి హరన్తస్స గచ్ఛతో అన్తరావ కాలో ఉపకట్ఠో హోతి, అత్తనో పాపేత్వా భుఞ్జితుం వట్టతి.

వస్సంవుట్ఠసఙ్ఘస్స దమ్మీతి వదతీతి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) "వస్సంవుట్ఠసఙ్ఘస్స ఇమాని చీవరాని దమ్మీ"తి వదతి. **తేసం బహిసీమట్ఠానమ్పి పాపుణాతీ**తి అత్థతే కథినే బహిసీమట్ఠానమ్పి యావ కథినస్స ఉబ్భారా పాపుణాతి, తస్మా దిసాపక్కన్తస్సాపి సతి పటిగ్గాహకే దాతబ్బం. అనత్థతే పన కథినే అన్తోహేమన్తే, ఏవఞ్చ పన వత్వా దిన్నం పచ్ఛిమవస్సంవుట్ఠానమ్పి పాపుణాతి. **యత్థ కత్థచీ**తి యేసు కేసుచి విహారేసు. **ఏవం వదతీ**తి "వస్సంవుట్ఠసఙ్ఘస్స దమ్మీ"తి వదతి. తత్ర సమ్ముఖీభూతానం సబ్బేసం పాపుణాతి పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నత్తా. సచే పన "వస్సం వసన్తానం దమ్మీ"తి వదతి, అన్తోవస్సేయేవ వస్సం వసన్తావ లభన్తి, ఛిన్నవస్సా న లభన్తి. చీవరమాసే పన "వస్సం వసన్తానం దమ్మీ"తి వుత్తే పచ్ఛిమికాయ వస్సూపగతానంయేవ పాపుణాతి, పురిమికాయ వస్సూపగతానఞ్చ ఛిన్నవస్సానఞ్చ న పాపుణాతి.

చీవరమాసతో పట్ఠాయ యావ హేమన్తస్స పచ్ఛిమో దివసో, తావ "వస్సావాసికం దేమా"తి వుత్తే కథినం అత్థతం వా హోతు, అనత్థతం వా, అతీతవస్సంవుట్ఠానంయేవ పాపుణాతి. గిమ్హానం పఠమదివసతో పట్ఠాయ వుత్తే పన మాతికా ఆరోపేతబ్బా "అతీతవస్సావాసస్స పఞ్చ మాసా అతిక్కన్తా, అనాగతో చతుమాసచ్చయేన భవిస్సతి, కతరవస్సావాసస్స దేసీ"తి. సచే "అతీతవస్సంవుట్ఠానం దమ్మీ"తి వదతి, తంఅన్తోవస్సంవుట్ఠానమేవ పాపుణాతి, దిసా పక్కన్తానమ్పి సభాగా గణ్హితుం లభన్తి.

సచే "అనాగతే వస్సావాసికం దమ్మీ"తి వదతి, తం ఠపేత్వా వస్సూపనాయికదివసే గహేతబ్బం. అథ "అగుత్తో విహారో, చోరభయం అత్థి, న సక్కా ఠపేతుం, గణ్హిత్వా వా ఆహిణ్డితు"న్తి వుత్తే "సమ్పత్తానం దమ్మీ"తి వదతి, భాజేత్వా గహేతబ్బం. సచే వదతి "ఇతో మే, భన్తే, తతియే వస్సే వస్సావాసికం న దిన్నం, తం దమ్మీ"తి, తస్మిం అన్తోవస్సే వుట్ఠభిక్ఖూనం పాపుణాతి. సచే తే దిసా పక్కన్తా, అఞ్ఞో విస్సాసికో గణ్హాతి, దాతబ్బం. అథ ఏకోయేవ అవసిట్ఠో, సేసా కాలఙ్కతా, సబ్బం ఏకస్సేవ పాపుణాతి. సచే ఏకోపి నత్థి, సఙ్ఘికం హోతి, సమ్ముఖీభూతేహి భాజితబ్బం.

యేహి నిమన్తితేహి యాగు పీతాతి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) నిమన్తితేహి యేహి భిక్ఖూహి యాగు పీతా, యేహి పన భిక్ఖాచారవత్తేన ఘరద్వారేన గచ్ఛన్తేహి వా ఘరం పవిట్ఠేహి వా యాగు లద్ధా, యేసం వా ఆసనసాలతో పత్తం ఆహరిత్వా మనుస్సేహి నీతా, యేసం వా థేరేహి పేసితా, తేసం న పాపుణాతి. సచే పన నిమన్తితభిక్ఖూహి సద్ధిం అఞ్ఞేపి బహూ ఆగన్త్వా అన్తోగేహఞ్చ బహిగేహఞ్చ పూరేత్వా నిసిన్నా, దాయకో చ ఏవం వదతి "నిమన్తితా వా హోన్తు, అనిమన్తితా వా, యేసం మయా యాగు దిన్నా, సబ్బేసం ఇమాని వత్థాని హోన్తూ"తి, సబ్బేసం పాపుణాతి. యేహి పన థేరానం హత్థతో యాగు

లద్ధా, తేసం న పాపుణాతి. అథ సో "యేహి మయ్హం యాగు పీతా, సబ్బేసం హోతూ"తి వదతి, సబ్బేసం పాపుణాతి. **భత్తఖజ్జకాదీహీ**తి ఏత్థ **ఆది**సద్దేనపి చీవరసేనాసనభేసజ్జానం గహణం.

పుగ్గలస్సాతి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) సమ్ముఖాసమ్ముఖభూతస్స పుగ్గలస్స. తేనాహ ''**ఇదం చీవర**''న్తిఆది. సచే పన "ఇదం తుమ్హాకఞ్చేవ తుమ్హాకం అన్తేవాసికానఞ్చ దమ్మీ"తి ఏవం వదతి, థేరస్స చ అన్తేవాసికానఞ్చ పాపుణాతి. ఉద్దేసం గహేతుం ఆగతో, గహేత్వా గచ్ఛన్తో చ అత్థి, తస్సాపి పాపుణాతి. తుమ్హేహి సద్ధిం నిబద్ధచారికభిక్ఖూనం దమ్మీ"తి వుత్తే ఉద్దేసన్తేవాసికానం వత్తం కత్వా ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాదీని గహేత్వా విచరన్తానం సబ్బేసం పాపుణాతి. **ఏత్థా**తి అట్ఠసు మాతికాసు. యది పన అయమేత్థ సఙ్ఖేపకథా, విత్థారో పన కథం ఞాతబ్బోతి ఆహ ''**సమన్తపాసాదికాయం వుత్తో**''తి. సమన్తపాసాదికాయం చీవరక్ఖన్ధకవణ్ణనాయం (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) వుత్తోతి అత్థో.

"ఞాతకేహి వా మే చీవరత్థాయ పేసితం, మిత్తేహి వా పేసితం, తే ఆభతే చీవరే దస్సన్తీ"తి ఏవం ఞాతితో వా మిత్తతో వా పచ్చాసా హోతీతి వేదితబ్బం. **కప్పియభణ్డేనా**తి కప్పాససుత్తాదినా అత్తనో ధనేన. **సణ్హ**న్తి సుఖుమం. **అఞ్ఞం పచ్చాసాచీవరం లభిత్వా ఏవ కాలబ్భన్తరే కారేతబ్బ**న్తి అఞ్ఞం మూలచీవరసదిసం పచ్చాసాచీవరం లభిత్వాయేవ మాసబ్భన్తరే కారేతబ్బం. తఞ్చ ఖో సతియాయేవ పచ్చాసాయ, అసతియా పన పచ్చాసాయ మూలచీవరం దసాహం చే సమ్పత్తం, తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బం. తేనాహ ''**సచే న లభతీ**''తిఆది. **పచ్చాసాచీవరమ్పి పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠాతబ్బ**న్తి పఠమతరం ఉప్పన్నం థూలపచ్చాసాచీవరమ్పి సన్ధాయ వుత్తం. **పి**-సద్దేన న కేవలం మూలచీవరమేవాతి దస్సేతి.

అకాలచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

"అమ్హాకమేవ ఞాతీ"తి ఞాయతీతి **ఞాతి,** సావ **ఞాతికా,** న ఞాతికా **అఞ్ఞాతికా,** తాయ అఞ్ఞాతికాయ. తేనాహ ''**న ఞాతికాయా**''తి. **మాతితో వా పితితో వా**తి మాతిపక్ఖతో వా పితిపక్ఖతో వా. **యావ సత్తమం యుగ**న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౦౩-౨౦౫) యావ సత్తమస్స పురిసస్స, సత్తమాయ వా ఇత్థియా ఆయుప్పమాణం, యావ పితామహయుగం పితామహియుగం మాతామహయుగం మాతామహియుగన్తి వుత్తం హోతి. అథ వా **యావ సత్తమం యుగ**న్తి యావ సత్తమద్వన్దన్తి అత్థో. **యుగ**సద్దో చేత్థ ఏకసేసనయేన దట్ఠబ్బో "యుగో చ యుగో చ **యుగా**''తి. ఏవఞ్హి తత్థ తత్థ ద్వన్దం గహితం హోతి. **కేనచి ఆకారేన అసమ్బద్ధాయా**తి భాతుభగినిభాగినేయ్యపుత్తపపుత్తాదీసు యేన కేనచి ఆకారేన అసమ్బద్ధాయ. పితా, పితుపితా, తస్స పితా, తస్సాపి పితాతి ఏవం యావ సత్తమా యుగా, పితా, పితుమాతా, తస్సా పితా చ మాతా చ భాతా చ భగినీ చ, పుత్తా చ, ధీతరో చాతి ఏవమ్పి ఉద్ధఞ్చ అధో చ యావ సత్తమా యుగా, పితా, పితుభాతా, పితుభగినీ, పితుపుత్తా, పితుధీతరో, తేసమ్పి పుత్తధీతుపరమ్పరాతి ఏవమ్పి యావ సత్తమా యుగా, మాతా, మాతుమాతా, తస్సా మాతా, తస్సాపి మాతాతి ఏవం యావ సత్తమా యుగా, మాతా, మాతుపితా, తస్స పితా చ మాతా చ భాతా చ భగినీ చ పుత్తా చ ధీతరో చాతి ఏవమ్పి ఉద్ధఞ్చ అధో చ యావ సత్తమా యుగా, మాతా, మాతుభాతా, మాతుభగినీ, మాతుపుత్తా, మాతుధీతరో , తేసమ్పి పుత్తధీతుపరమ్పరాతి ఏవమ్పి యావ సత్తమా యుగా, తావ నేవ మాతుసమ్బన్ధేన, న పితుసమ్బన్ధేన యా సమ్బద్ధా, సా ''**అఞ్ఞాతికా నామా**''తి వుత్తం హోతి.

సాకియానియో వియాతి పఞ్చసతమత్తా సాకియానియో వియ. నిదస్సనమత్తఞ్చేతం, తస్మా భిక్ఖుభావే ఠత్వా పరివత్తలిఙ్గా భిక్ఖునియోపి ఇధ సుద్ధభిక్ఖుసఙ్ఘే "ఉపసమ్పన్నా" ఇచ్చేవ వేదితబ్బా. **ఉభతోసఙ్ఘే వాతి** భిక్ఖునిసఙ్ఘే ఞత్తిచతుత్థేన, భిక్ఖుసఙ్ఘే ఞత్తిచతుత్థేనాతి ఏవం ఉభతోసఙ్ఘే వా. **పురాణచీవరన్తి** ఏత్థ **చీవరన్తి** నివాసనపారుపనుపగమేవ అధిప్పేతన్తి ఆహ **"రజిత్వా"**తిఆది. **కప్పం కత్వాతి** కప్పబిన్దుం దత్వా. "ఇమినా అదిన్నకప్పం పాచిత్తియవత్థు న హోతీతి దస్సేతీ"తి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౫౦౩) వదన్తి. **పరిభోగసీసేనాతి** కాయేన ఫుసిత్వా పరిభోగసీసేన. **అంసేతి** జత్తుమ్హి. **మత్థకేతి** సీసమత్థకే. సచే పన పచ్చత్థరణస్స హేట్ఠా కత్వా నిపజ్జతి, హత్థేహి వా ఉక్ఖిపిత్వా ఆకాసే వితానం కత్వా సీసేన అసమ్ఫుసన్తో గచ్ఛతి, అయం పరిభోగో నామ న హోతి.

కాయవికారం వా కరోతీతి యథా సా "ధోవాపేతుకామో అయ"న్తి జానాతి, ఏవం కాయవికారం కరోతి. **"అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే ఠత్వా ఉపరి వా ఖిపతీ"**తి ఇమినా ఉపచారం ముఞ్చిత్వా ఓరతో ఖిపన్తస్స అనాపత్తీతి దస్సేతి. **అఞ్ఞస్స వా హత్థే పేసేతీతి** అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే ఠత్వా సిక్ఖమానసామణేరసామణేరిఉపాసకఇత్థియాదీసు యస్స కస్సచి అఞ్ఞస్స హత్థే వా పేసేతి. **నోతి** ఉపాసకో చ సామణేరో చ. **ఉపసమ్పజ్జిత్వా ధోవతీతి** ఏత్థ ఉపాసకో లిఙ్గే పరివత్తే భిక్ఖునీసు పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పజ్జిత్వా ధోవతి, సామణేరో లిఙ్గే పరివత్తే భిక్ఖునీసు ఉపసమ్పజ్జిత్వా ధోవతీతి యథాయోగం అత్థో గహేతబ్బో. సచే పన భిక్ఖునియా హత్థే దిన్నం హోతి, సచే లిఙ్గే పరివత్తే ధోవతి, వట్టతి.

ఏత్థ చ ఏకస్స తిక్ఖత్తుం నిస్సజ్జనాభావతో తీణిపి కారేన్తస్స ఏకేన నిస్సగ్గియం, ద్వీహి ద్వే దుక్కటాని. ద్వే కారేన్తస్స ఏకేన నిస్సగ్గియం, దుతియేన దుక్కటం. తేనాహ **"ధోవనాదీని తీణీ"**తిఆది. **"ఏకేన వత్థునా"**తి పఠమం కత్వా నిట్ఠాపితం సన్ధాయ వుత్తం. సచే పన "ఇమం చీవరం రజిత్వా ధోవిత్వా ఆనేహీ"తి వుత్తే సా భిక్ఖునీ పఠమం ధోవిత్వా పచ్ఛా రజతి, నిస్సగ్గియేన దుక్కటమేవ, ఏవం సబ్బేసు విపరీతవచనేసు నయో నేతబ్బో. సచే పన "ధోవిత్వా ఆనేహీ"తి వుత్తా ధోవతి చేవ రజతి చ, ధోవాపనపచ్చయా ఏవ ఆపత్తి, రజనే అనాపత్తి. ఏవం సబ్బత్థ. తేనాహ **"సచే పన'ధోవా'తి వుత్తా"**తిఆది. భిక్ఖూనం వసేన ఏకతో ఉపసమ్పన్నాయ ధోవాపేన్తస్స యథావత్థుకమేవాతి ఆహ **"భిక్ఖునిసఙ్ఘవసేనా"**తిఆది.

అఞ్ఞస్స వా సన్తకన్తి అఞ్ఞస్స సన్తకం పురాణచీవరం ధోవాపేన్తస్సాతి అత్థో. **నిసీదనపచ్చత్థరణన్తి** అఞ్ఞస్స వా అత్తనో వా సన్తకం నిసీదనఞ్చేవ పచ్చత్థరణఞ్చ. నివాసనపారుపనుపగస్సేవ చ ఇధ "పురాణచీవర"న్తి అధిప్పేతత్తా అత్తనో సన్తకమ్పి నిసీదనపచ్చత్థరణం ధోవాపేన్తస్స దుక్కటమేవ హోతి, న నిస్సగ్గియం. **అవుత్తా వా ధోవతీతి** ఉద్దేసాయ వా ఓవాదాయ వా ఆగతా కిలిట్ఠచీవరం దిస్వా ఠపితట్ఠానతో వా గహేత్వా, "దేథ అయ్య, ధోవిస్సామీ"తి ఆహరాపేత్వా వా ధోవతి చేవ రజతి చ ఆకోటేతి చ, అయం **అవుత్తా ధోవతి** నామ. యాపి "ఇమం చీవరం ధోవా"తి దహరం వా సామణేరం వా ఆణాపేన్తస్స భిక్ఖునో వచనం సుత్వా "ఆహరథయ్య, అహం ధోవిస్సామీ"తి ధోవతి, తావకాలికం వా గహేత్వా ధోవిత్వా రజిత్వా దేతి, అయమ్పి **అవుత్తా ధోవతి** నామ.

అఞ్ఞం వా పరిక్ఖారన్తి ఉపాహనత్థవికపత్తత్థవికఅంసబద్ధకకాయబన్ధనమఞ్చపీఠతట్టికాదిం యం కిఞ్చి. **"ఉపచారే ఠత్వా"**తి వచనతో పేసిత్వా ధోవనేపి అనాపత్తి. **ఉపచారేతి** అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే.

పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరప్పటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఛన్నన్తి ఖోమాదీనం ఛన్నం చీవరానం మజ్ఝే. **ఉపచారం ముఞ్చిత్వాతి** ద్వాదసహత్థూపచారం ముఞ్చిత్వా. **పి**-సద్దేన ధమ్మకథం కథేన్తస్స చతస్సో పరిసా చీవరాని చ నానావిరాగవత్థాని చ ఆహరిత్వా పాదమూలే ఠపేన్తి, ఉపచారే వా ఠత్వా ఉపరి ఖిపన్తి, ''**సచే సాదియతి, పటిగ్గహితమేవా**''తి ఏత్థ వత్తబ్బమేవ నత్థీతి దస్సేతి. **ఖిపతూతి** దివా వా రత్తిభాగే వా ఖిపతు. **పటిగ్గహితమేవ హోతీతి** కిఞ్చాపి "ఇదం భిక్ఖునియా, ఇదం అఞ్ఞేస"న్తి ఞాతుం న సక్కా, తథాపి అచిత్తకభావేన గహితమేవ హోతి. **యస్స కస్సచి పన అనుపసమ్పన్నస్సాతి** సిక్ఖమానసామణేరసామణేరిఉపాసకఉపాసికాదీసు యస్స కస్సచి అనుపసమ్పన్నస్స. **ఠపితన్తి** భిక్ఖునియా ఠపితం. **పంసుకూలం అధిట్ఠహిత్వాతి** "అస్సామికం ఇద"న్తి సఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా. అస్సామికఞ్హి "పంసుకూల"న్తి వుచ్చతి. ఇమినా "అమ్హాకమత్థాయ ఠపిత"న్తిఆదికాయ సఞ్ఞాయ గహేతుం న వట్టతీతి దస్సేతి. **అఞ్ఞత్ర పారివత్తకాతి** పరివత్తేతబ్బం **పరివత్తం,** పరివత్తమేవ **పారివత్తకం,** పరివత్తేత్వా దియ్యమానం, తం వినాతి అత్థో. తేనాహ ''**యం అన్తమసో హరీటకక్ఖణ్డమ్పి**''తిఆది. **ఆభోగం కత్వాతి** చిత్తేన సమన్నాహరిత్వా. సచే భిక్ఖునీ వస్సావాసికమ్పి దేతి, తమ్పి యథావుత్తవిధానం అకత్వా గహేతుం న వట్టతీతి వేదితబ్బం.

పటిలాభేనాతి గహణేన. **తికపాచిత్తియన్తి** తీణి పరిమాణాని అస్సాతి **తికం,**తికఞ్చ తం పాచిత్తియఞ్చాతి **తికపాచిత్తియం,** అఞ్ఞాతికాయ ఞాతికసఞ్ఞివేమతికఅఞ్ఞాతికసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియానీతి అత్థో. **ఏకతోఉపసమ్పన్నాయాతి** భిక్ఖునీనం సన్తికే ఉపసమ్పన్నాయ. తాయ హి హత్థతో అఞ్ఞత్ర పారివత్తకా చీవరం పటిగ్గణ్హన్తస్స దుక్కటం, భిక్ఖూనం సన్తికే ఉపసమ్పన్నాయ పన పాచిత్తియమేవ. ''**పత్తత్థవికాదిమ్హి చ అనధిట్ఠాతబ్బపరిక్ఖారే**''తి ఇమినా భిసిచ్ఛవిమ్పి సఙ్గణ్హాతి. సా హి మహన్తాపి సేనాసనసఙ్గహితత్తా చీవరసఙ్ఖం న గచ్ఛతీతి నేవ అధిట్ఠానుపగా, న వికప్పనుపగా చ. వుత్తఞ్హి **సమన్తపాసాదికాయం** "సచేపి మఞ్చప్పమాణా భిసిచ్ఛవి హోతి, వట్టతియేవా"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౧౪). "హత్థతో చీవరం పటిగ్గణ్హాతీ"తి వచనతో పన అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా పేసితగ్గహణేపి అనాపత్తి. పటిగ్గహణతో, పరివత్తనాకరణతో చ **కిరియాకిరియం.**

చీవరప్పటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

గేహస్స పతి జేట్ఠోతి **గహపతి,** తం గహపతిం, ఇధ పన అపబ్బజితో యో కోచి మనుస్సో అధిప్పేతో. తేనాహ ''**భిక్ఖూసు అపబ్బజితమనుస్స**''న్తి. ఏసేవ నయో **గహపతానిన్తి** ఏత్థాపి. ''**విఞ్ఞాపేయ్యా**''తి ఇదం సుద్ధకత్తుఅత్థే చ హేతుకత్తుఅత్థే చ వత్తతీతి ఆహ ''**యాచేయ్య వా యాచాపేయ్య వా**''తి. **యాచాపనఞ్చేత్థ** అత్తనో అత్థాయేవాతి దట్ఠబ్బం. ఏవఞ్చ పన కత్వా "అనాణత్తిక"న్తి ఇదం సమత్థితం హోతి. **అఞ్ఞత్ర సమయాతి** సమేతి ఏత్థ, ఏతేన వా సంగచ్ఛతి సత్తో, సభావధమ్మో వా సహజాతాదీహి, ఉప్పాదాదీహి వాతి **సమయో,** కాలో, ధమ్మప్పవత్తిమత్తతాయ అత్థతో అభూతోపి హి కాలో ధమ్మప్పవత్తియా అధికరణం, కరణం వియ చ కప్పనామత్తసిద్ధేన రూపేన వోహరీయతి, తం సమయం ఠపేత్వాతి అత్థో. తేనాహ ''**యో అచ్ఛిన్నచీవరో వా హోతీ**''తిఆది. తత్థ రాజాదీసు యేహి కేహిచి అచ్ఛిన్నం చీవరం ఏతస్సాతి **అచ్ఛిన్నచీవరో**. యథాహ "అచ్ఛిన్నచీవరో నామ భిక్ఖుస్స చీవరం అచ్ఛిన్నం హోతి, రాజూహి వా చోరేహి వా ధుత్తేహి వా యేహి కేహిచి వా అచ్ఛిన్నం హోతీ"తి. అగ్గిఆదీసు యేన కేనచి నట్ఠం చీవరమేతస్సాతి **నట్ఠచీవరో**. యథాహ "నట్ఠచీవరో నామ భిక్ఖుస్స

చీవరం అగ్గినా వా దడ్ఢం హోతి, ఉదకేన వా వుళ్హం హోతి, ఉన్దూరేహి వా ఉపచికాహి వా ఖాయితం హోతి , పరిభోగజిణ్ణం వా హోతీ’’తి (పారా. ౫౧౮). **సమయాతి** అఞ్ఞత్రసద్దాపేక్ఖాయ ఉపయోగత్థే నిస్సక్కవచనన్తి ఆహ **‘‘తం సమయ’’న్తి. అఞ్ఞస్మిన్తి** అఞ్ఞస్మిం సమయే.

తికపాచిత్తియన్తి అఞ్ఞాతకే అఞ్ఞాతకసఞ్ఞివేమతికఞ్ఞాతకసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **సమయేతి** యథావుత్తే అచ్ఛిన్నచీవరకాలే చ నట్ఠచీవరకాలే చ. **ఞాతకప్పవారితే వా విఞ్ఞాపేన్తస్సాతి** ఞాతకే, పవారితే చ ‘‘తుమ్హాకం సన్తకం దేథా’’తి యాచన్తస్స. ఏత్థ (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౨౧) చ సఙ్ఘవసేన పవారితే పమాణమేవ యాచితుం వట్టతి, పుగ్గలికవసేన పవారితే పన యం యం పవారేన్తి, తం తమేవ విఞ్ఞాపేతబ్బం. యో హి చతూహి పచ్చయేహి పవారేత్వా సయమేవ సల్లక్ఖేత్వా కాలానుకాలం చీవరాదీని దివసే దివసే యాగుభత్తాదీని దేతి, ఏవం యేన యేన అత్థో, తం తం దేతి, తస్స విఞ్ఞాపనకిచ్చం నత్థి. యో పన పవారేత్వా బాలతాయ వా సతిసమ్మోసేన వా న దేతి, సో విఞ్ఞాపేతబ్బో. యో ‘‘మయ్హం గేహం పవారేమీ’’తి వదతి, తస్స గేహం గన్త్వా యథాసుఖం నిసీదితబ్బం నిపజ్జితబ్బం, న కిఞ్చి గహేతబ్బం. యో పన ‘‘యం మయ్హం గేహే అత్థి, తం పవారేమీ’’తి వదతి, యం తత్థ కప్పియం, తం విఞ్ఞాపేతబ్బం. గేహే పన నిసీదితుం వా నిపజ్జితుం వా న లబ్భతి. **తస్సేవత్థాయాతి** ‘‘అఞ్ఞస్సా’’తి లద్ధవోహారస్స తస్సేవ బుద్ధరక్ఖితస్స వా ధమ్మరక్ఖితస్స వా అత్థాయ. **అత్తనో ధనేన గణ్హన్తస్సాతి** అత్తనో కప్పియభణ్డేన కప్పియవోహారేనేవ గణ్హన్తస్స చేతాపేన్తస్స, పరివత్తాపేన్తస్సాతి అత్థో.

అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తం-సద్దో చేత్థ పకతత్థవచనో. **చేతి** నిపాతమత్తం. **చేతి** వా యదీతి అత్థో, తస్స ‘‘పవారేయ్యా’’తి ఇమినా సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. **పవారేయ్య చేతి** యది పవారేయ్యాతి అత్థో. **‘‘అభీతి ఉపసగ్గో’’**తి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౫౨౩-౫౨౪) ఇమినా తస్స అత్థవిసేసాభావం దస్సేతి. తేనాహ **‘‘హరితున్తి అత్థో’’**తి. **పవార**సద్దస్స ఇచ్ఛాయం వత్తమానత్తా **‘‘ఇచ్ఛాపేయ్యా’’**తి వుత్తం. **ఇచ్ఛం ఉప్పాదేయ్యాతి** పచ్చయే ఇచ్ఛం ఉప్పాదేయ్య. ఉపనిమన్తనాయేతం అధివచనం. తేనాహ **‘‘యావత్తక’’**న్తిఆది. **నేక్ఖమ్మ**న్తి పబ్బజ్జం. **దట్ఠూతి** దట్టుం. ఛన్దానురక్ఖణత్థఞ్హేత్థ అనునాసికలోపో. **ఖేమతోతి** నిబ్భయతో. కాయేన వా వాచాయ వా అభిహరిత్వా నిమన్తేయ్యాతి సమ్బన్ధో. యథా చ కాయేన అభిహరేయ్య, వాచాయ చ, తం విధిం దస్సేతుం **‘‘ఉపనేత్వా’’**తిఆది వుత్తం **సఉత్తర**న్తి అన్తరవాసకసహితం. **ఉత్తర**న్తి ఉత్తరాసఙ్గం. **పరమ**న్తి అవసానం. **అస్స చీవరస్సాతి** అస్స సముదాయభూతస్స హరితబ్బస్స చీవరస్స. తగ్గుణసంవిఞ్ఞాణో హి అయం బాహిరత్థసమాసో యథా ‘‘లమ్బకణ్ణో’’తి దట్ఠబ్బం. తేనాహ **‘‘నివాసనేనా’’**తిఆది. ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన హి సబ్బే తంపరమంయేవ గహేతుం లభన్తి.

యస్మా అచ్ఛిన్నసబ్బచీవరేన తిచీవరమత్తకేనేవ భిక్ఖునా ఏవం పటిపజ్జితబ్బం, అఞ్ఞేన పన అఞ్ఞథాపి, తస్మా తం విభాగం దస్సేతుం **‘‘తత్రాయం వినిచ్ఛయో’’**తిఆది వుత్తం. **అధిట్ఠితచీవరస్సాతి** తిచీవరాధిట్ఠాననయేన వా పరిక్ఖారచోళవసేన వా యేన కేనచి అధిట్ఠితచీవరస్స, ఇదఞ్చ యేభుయ్యేన అధిట్ఠహిత్వా చీవరం పరిభుఞ్జతో వుత్తం, న పన అనధిట్ఠితచీవరస్స చీవరే అచ్ఛిన్నే అయం విధి న సమ్భవతీతి. యస్స వా తిచీవరతో అధికమ్పి చీవరం అఞ్ఞత్థ అత్థి, తత్థ నత్థి, తేనాపి తదా తత్థ అభావతో ద్వే సాదితుం వట్టతి. **పకతియావ సన్తరుత్తరేన చరతీతి** (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౫౨౩-౫౨౪)

అత్థతకథినత్తా వా సాసఙ్కసిక్ఖాపదవసేన వా అవిప్పవాససమ్ముతివసేన వా తతియస్స అలాభేన వా చరతి. “ద్వే నట్ఠానీ”తి అధికారత్తా వుత్తం **“ద్వే సాదితబ్బానీ”**తి. **ఏకం సాదియన్తేనేవ సమో భవిస్సతీ**తి తిణ్ణం చీవరానం ద్వీసు నట్ఠేన ఏకం సాదియన్తేన సమో భవిస్సతి ఉభిన్నమ్పి సన్తరుత్తరపరమతాయ అవట్ఠానతో. **యస్స ఏకంయేవ హోతీ** అఞ్ఞేన కేనచి కారణేన వినట్ఠసేసచీవరత్తా.

పఞ్చసు నట్ఠేసూతి తిచీవరం ఉదకసాటికా సంకచ్చికాతి ఇమేసు పఞ్చసు చీవరేసు నట్ఠేసు. “ఏకస్మిం వా నట్ఠే”తి వచనవిపరిణామం కత్వా యోజేతబ్బం. **తతో ఉత్తరీ**తి సన్తరుత్తరపరమతో ఉత్తరి.

సేసకం ఆహరిస్సామీతి ద్వే చీవరాని కత్వా “సేసకం పున ఆహరిస్సామీ”తి అత్థో. **సేసకం తుయ్హంయేవ హోతూతి వుత్తస్సా**తి దానసమయే ఏవం వుత్తస్స. సచే పన “సేసకం ఆహరిస్సామీ”తి వత్వా గహేత్వా గమనసమయేపి “సేసకం తుయ్హంయేవ హోతూ”తి వదన్తి, లద్ధకప్పియమేవ. **న అచ్ఛిన్ననట్ఠకారణా దిన్న**న్తి బాహుసచ్చాదిగుణవసేన దిన్నం. **వుత్తనయేనా**తి “ఞాతకప్పవారితే వా విఞ్ఞాపేన్తస్స, సమయే చ అఞ్ఞస్స వా ఞాతకప్పవారితే తస్సేవత్థాయ విఞ్ఞాపేన్తస్సా”తి వుత్తనయేన.

తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. పఠమఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా

భిక్ఖుం పనేవ ఉద్దిస్సాతి ఏత్థ పనాతి నిపాతమత్తం, తథా **ఏవ**-సద్దోపి. తేనాహ **“ఇత్థన్నామస్సా”**తిఆది. **అపదిసిత్వా**తి కథేత్వా, ఆరబ్భాతి వా అత్థో. **అఞ్ఞాతకస్స గహపతిస్సా**తి అఞ్ఞాతకగహపతినాతి అత్థో. కరణత్థే హి ఇదం సామివచనం. అట్ఠకథాయం పన ఇదం సువిఞ్ఞేయ్యన్తి న విచారితం. చీవరం చేతాపేన్తి పరివత్తేన్తి ఏతేనాతి **చీవరచేతాపన్నం** (సారత్థ. టీ. ౨.౫౨౮-౫౨౯), చీవరమూలం, **న**-కారో పనేత్థ ఆగమో, “చీవరచేతాపన”న్తిపి పఠన్తి. తం పన యస్మా హిరఞ్ఞాదీసు అఞ్ఞతరం హోతి, తస్మా **“హిరఞ్ఞాదిక”**న్తి వుత్తం. తత్థ **హిరఞ్ఞ**న్తి కహాపణో వుచ్చతి. **ఆదిసద్దేన** సువణ్ణాదీనం గహణం. **ఉపక్ఖట**న్తి ఉపట్ఠాపితం. తం ఉపక్ఖరణం తేసం తథా సజ్జితన్తి ఆహ **“ఉపక్ఖటం హోతీతి సజ్జితం హోతీ”**తి. **సంహరిత్వా ఠపిత**న్తి రాసిం కత్వా ఠపితం. పరివత్తనఞ్చ అకతస్స కారాపనం, కతస్స కిణనన్తి ఆహ **“కారేత్వా వా కిణిత్వా వాతి అత్థో”**తి. **అచ్ఛాదేస్సామీ**తి పారుపేస్సామీతి వుత్తం హోతి. తేనాహ **“వోహారవచనమేత”**న్తి. **వోహారవచన**న్తి చ ఉపచారవచనన్తి అత్థో.

“తత్ర చే సో భిక్ఖూ”తిఆదీసు కో పదసమ్బన్ధోతి ఆహ **“యత్ర సో గహపతి వా”**తిఆది. **పుబ్బే అప్పవారితో**తి “దస్సామి, కీదిసేన తే, భన్తే, చీవరేన అత్థో, కీదిసం తే చీవరం చేతాపేమీ”తి పుబ్బే అవుత్తో. **ఉపసఙ్కమిత్వా**తి **గన్త్వా**. పదభాజనే పచురవోహారవసేన “ఘరం గన్త్వా”తి (పారా. ౫౨౯) వుత్తం. ఏత్థ చ **పచురవోహారవసేనా**తి యేభుయ్యవోహారవసేన. యేభుయ్యేన హి ఘరసామికం దట్ఠుకామా తస్స ఘరం గచ్ఛన్తీతి తథేవ బహులవోహారో. **వికప్ప**న్తి విసిట్ఠో కప్పో **వికప్పో**, **వి**-సద్దో చేత్థ విసిట్ఠత్థో. తేనాహ **“విసిట్ఠకప్ప”**న్తి. ఇమినా వచనత్థమాహ. **“అధికవిధాన”**న్తి ఇమినా పన అధిప్పాయత్థం. **యథా పన తమాపజ్జతీ**తి యేనాకారేన తం వికప్పం ఆపజ్జతి. **తం దస్సేతు**న్తి తం ఆకారం దస్సేతుం.

“సాధూ”తి అయం సద్దో సమ్పటిచ్ఛనసమ్పహంసనసున్దరాయాచనాదీసు దిస్సతి. తథా హేస “సాధు, భన్తేతి ఖో సో భిక్ఖు భగవతో భాసితం అభినన్దిత్వా అనుమోదిత్వా”తిఆదీసు (మ. ని. ౩.౮౬) సమ్పటిచ్ఛనే దిస్సతి, “సాధు సాధు

సారిపుత్తా’’తిఆదీసు (దీ. ని. ౩.౩౪౯; మ. ని. ౧.౩౪౦) సమ్పహంసనే.

“సాధు ధమ్మరుచి రాజా, సాధు పఞ్ఞాణవా నరో;

సాధు మిత్తానమద్దుబ్భో, పాపస్సాకరణం సుఖ’’న్తిఆదీసు. (జా. ౨.౧౮.౧౦౧) –

సున్దరే, “సాధు మే, భన్తే భగవా, సంఖిత్తేన ధమ్మం దేసేతూ’’తిఆదీసు (సం. ని. ౩.౬౪-౬౮) ఆయాచనే, ఇధాపి ఆయాచనేయేవ దట్ఠబ్బోతి (దీ. ని. అట్ఠ. ౧.౧౮౯; మ. ని. అట్ఠ. ౧.౧ మూలపరియాయసుత్తవణ్ణనా; సు. ని. అట్ఠ. ౧.౧౧౦ అగ్గికభారద్వాజసుత్తవణ్ణనా; బు. వం. అట్ఠ. ౧.౪౯) ఆహ “**సాధూతి ఆయాచనే నిపాతో**’’తి. తత్థ **ఆయాచనే**తి అభిముఖం యాచనే, అభిపత్థనాయన్తి అత్థో. పరివితక్కే నిపాతోతి సమ్బన్ధో. **ఆలపతీ**తి ఆమన్తేతి. **ఆయతాదీసూ**తి ఏత్థ **ఆది**సద్దేన విత్థతఅప్పితసణ్ఠానం గహణం. యస్మా పన న ఇమస్స ఆపజ్జనమత్తేనేవ ఆపత్తి సీసం ఏతి, తస్మా “**తస్స వచనేనా**’’తిఆది వుత్తం. **పయోగే**తి సుత్తపరియేసనాదిపయోగే.

మహగ్ఘం చేతాపేతుకామం అప్పగ్ఘన్తి వీసతిఅగ్ఘనకం చీవరం చేతాపేతుకామం “అలం మయ్హం తేన, దసఅగ్ఘనకం వా అట్ఠగ్ఘనకం వా దేహీ’’తి వదన్తస్సాతి అత్థో. **ఏవరూప**న్తి ఏవం సమభాగం, ఇమినా సమకన్తి వుత్తం హోతి. తఞ్చ ఖో అగ్ఘవసేనేవ, న పమాణవసేన. అగ్ఘవడ్ఢనకఞ్హి ఇదం సిక్ఖాపదం.

పఠమఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుతియఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కస్మా ఇమినా నయేన అత్థో వేదితబ్బోతి ఆహ “**ఇదఞ్హీ**’’తిఆది. **హీ**తి కారణత్థే నిపాతో. న కోచి విసేసోతి ఆహ “**కేవల**’’న్తిఆది.

దుతియఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా

రాజతో భోగ్గన్తి రాజతో లద్ధభోగ్గం. **రాజభోగ్గో**తి రాజామత్తో. **రాజతో భోగో**తి రఞ్ఞా దిన్నం ఇస్సరియం. **ఇమినాతిఆదీ**తి “ఇమినా చీవరచేతాపన్నేన చీవరం చేతాపేత్వా ఇత్థన్నామం భిక్ఖుం చీవరేన అచ్ఛాదేహీ’’తి ఇదం. **ఆగమనసుద్ధి**న్తి మూలసుద్ధిం. యది హి ఇమినా కప్పియనీహారేన అపేసేత్వా “ఇదం ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో దేహీ’’తి పేసేయ్య, సోపి దూతో తం భిక్ఖుం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవం వదేయ్య “ఇదం ఖో, భన్తే, ఆయస్మన్తం ఉద్దిస్స చీవరచేతాపన్నం ఆభతం, పటిగ్గణ్హాతు ఆయస్మా చీవరచేతాపన్న’’న్తి (పారా. ౫౩౮), తదా పటిక్ఖిపిత్వాపి కప్పియకారకం పుట్ఠేన తం నిద్దిసితుం న వట్టతి. తేనాహ “**సచే హీ**’’తిఆది. **అకప్పియవత్థుం ఆరబ్భా**తి హిరఞ్ఞాదిం ఆరబ్భ. **ఈదిసేన దూతవచనేనా**తి “పటిగ్గణ్హాతు ఆయస్మా చీవరచేతాపన్న’’న్తి ఏవరూపేన దూతవచనేన. **తస్మా**తి యస్మా సమ్పటిచ్ఛితుం అకప్పియం హోతి, తస్మా. **సువణ్ణ**న్తి జాతరూపం. **రజత**న్తి రూపియం. **కహాపణేనా**తి సువణ్ణమయో వా రూపియమయో వా పాకతికో వా కహాపణో. **మాసకో**తి లోహమాసకో వా హోతు, దారుమాసకో వా హోతు, జతుమాసకో వా హోతు, యో యో యత్థ యత్థ జనపదే యదా యదా

వోహారం గచ్ఛతి, అన్తమసో అట్ఠిమయోపి చమ్మమయోపి రుక్ఖఫలబీజమయోపి సముట్ఠాపితరూపోపి అసముట్ఠాపితరూపోపి సబ్బో ఇధ మాసకోతి వేదితబ్బో. ఏత్థ చ యం వత్తబ్బం, తం రూపియసిక్ఖాపదే వక్ఖామ.

ముత్తాతి హత్థికుమ్భజాదికా అట్ఠవిధా ముత్తా. తథా హి హత్థికుమ్భం వరాహదాఠం, భుజఙ్గసీసం, వలాహకం, వేళు, మచ్ఛసిరో, సఙ్ఖో, సిప్పీతి అట్ఠ ముత్తాయోనియో. తత్థ యా మచ్ఛసఙ్ఖసిప్పిజాతా, సా **సాముద్దికా,** భుజఙ్గజాపి కాచి సాముద్దికా హోతి. ఇతరా **అసాముద్దికా**. యస్మా పన బహులం సాముద్దికావ ముత్తా లోకే దిస్సన్తి, తత్థాపి సిప్పిజావ, ఇతరా కదాచి. తస్మా **సమ్మోహవినోదనియం** "ముత్తాతి సాముద్దికముత్తా"తి (విభ॰ అట్ఠ॰ ౧౭౨) వుత్తం. **మణీ**తి ఠపేత్వా వేళురియాదికే అన్తమసో జాతిఫలికం ఉపాదాయ సబ్బోపి నీలపీతాదివణ్ణభేదో మణీతి వేదితబ్బో, పచిత్వా కతో పన కాచమణియేవేకో పత్తాదిభణ్డమూలత్థం సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతి. **వేళురియో** నామ వంసవణ్ణమణి. **సఙ్ఖో**తి ధమనసఙ్ఖో ధోతవిద్ధో రతనమిస్సో, పానీయసఙ్ఖో పన రతనామిస్సకతో, సో చ అఞ్జనాదిభేసజ్జత్థాయ, భణ్డమూలత్థాయ చ సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతి. **సిలా**తి ధోతవిద్ధా రతనసంయుత్తా ముగ్గవణ్ణా సిలా. రతనేన పన అమిస్సా సత్థకనిసానాదిఅత్థాయ పటిగ్గణ్హితుం వట్టతి. ఏత్థ చ ''**రతనసంయుత్తా**తి సువణ్ణేన సద్ధిం యోజేత్వా పచిత్వా కతా"తి వదన్తి. **పవాళ**న్తి ధోతమ్పి అధోతమ్పి సబ్బం పవాళం. **లోహితఙ్కో**తి రత్తమణి. **మసారగల్ల**న్తి కబరమణి. యం "మరకత"న్తిపి వుచ్చతి.

సత్త ధఞ్ఞానీతి సానులోమాని సాలిఆదీని సత్త ధఞ్ఞాని. నీవారాదిఉపధఞ్ఞస్స పన సాలిఆదిమూలధఞ్ఞన్తోగధత్తా "సత్త ధఞ్ఞానీ"తి వుత్తం. **దాసిదాసఖేత్తవత్థుపుప్ఫారామఫలారామాదయో**తి ఏత్థ **దాసీ** నామ అన్తోజాతధనక్కీతకరమరానీతప్పభేదా. తథా **దాసో**. **ఖేత్తం** నామ యస్మిం పుబ్బణ్ణం రుహతి. **వత్థు** నామ యస్మిం అపరణ్ణం రుహతి. యత్థ వా ఉభయమ్పి రుహతి, తం **ఖేత్తం**. తదత్థాయ అకతభూమిభాగో **వత్థు**. ఖేత్తవత్థుసీసేన చేత్థ వాపితళాకాదీనిపి సఙ్గహితానేవ. వస్సికాదీనం పుప్ఫనకో **పుప్ఫారామో**. అమ్బఫలాదీనం ఫలనకో **ఫలారామో**. న కేవలఞ్చ అత్తనోయేవత్థాయ సమ్పటిచ్ఛితుం న వట్టతి, సచేపి కోచి జాతరూపరజతం ఆనేత్వా "ఇదం సఙ్ఘస్స దమ్మి, ఆరామం వా కరోథ, చేతియం వా భోజనసాలాదీనం వా అఞ్ఞతర"న్తి వదతి, ఇదమ్పి సమ్పటిచ్ఛితుం న వట్టతి. "యస్స కస్సచి హి అఞ్ఞస్స అత్థాయ సమ్పటిచ్ఛన్తస్స దుక్కటం హోతీ"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౩౮-౫౩౯) **మహాపచ్చరియం** వుత్తం. తేనాహ ''**చేతియసఙ్ఘగణపుగ్గలానం వా అత్థాయ సమ్పటిచ్ఛితుం న వట్టన్తీ**''తి.

సచే పన సఙ్ఘం వా గణం వా పుగ్గలం వా అనామసిత్వా "ఇదం హిరఞ్ఞసువణ్ణం చేతియస్స దేమ, విహారస్స దేమ, నవకమ్మస్స దేమా"తి వదన్తి, పటిక్ఖిపితుం న వట్టతి. "ఇమే ఇదం భణన్తీ"తి కప్పియకారకానం ఆచిక్ఖితబ్బం. "చేతియాదీనం అత్థాయ తుమ్హే గహేత్వా ఠపేథా"తి వుత్తే పన "అమ్హాకం గహేతుం న వట్టతీ"తి పటిక్ఖిపితబ్బం.

వేయ్యావచ్చకరోతి కిచ్చకరో. ఇధ పన సబ్బో కిచ్చకరోవ "వేయ్యావచ్చకరో"తి అధిప్పేతోతి ఆహ ''**కప్పియకారకో**''తి. **ఏసో ఖో**తి "అసుకవీథియం అసుకఘరే అసుకనామో"తి పరమ్ముఖం వదతి. **ఇతరమ్పీ**తి పరమ్ముఖానిద్దిట్ఠమ్పి. "అత్థో మే, ఆవుసో, చీవరేనా"తి ఏతం చోదనాలక్ఖణనిదస్సనన్తి సమ్బన్ధో. తత్థ **చోదనాలక్ఖణనిదస్సన**న్తి వాచాయ చోదనాలక్ఖణనిదస్సనం. తేనాహ ''**సచే హి**''తిఆది. ఇదం వా వచనం వత్తబ్బన్తి సమ్బన్ధో. ఏతస్స వా అత్థో యాయ కాయచి భాసాయ వత్తబ్బోతి సమ్బన్ధో. "దేహి మే చీవరం, ఆహర మే చీవరం, పరివత్తేహి మే చీవరం, చేతాపేహి మే చీవర"న్తి ఏతాని పన వచనాని ఏతేసం వా అత్థో యాయ కాయచి భాసాయ న వత్తబ్బో. తేనాహ ''**దేహి మే**''తిఆది. **సాధేయ్యా**తి

నిప్ఫాదేయ్య. **ఇచ్చేతం కుసలన్తి** ఏవం యావతతియం చోదనేన తస్స చీవరస్స యదేతం అభినిప్ఫాదనం, ఏతం కుసలం సాధు సుట్ఠూతి అత్థో. తేనాహ **''ఏతం సున్దర''**న్తి.

ఛక్ఖత్తుం పరమో పరిచ్ఛేదో అస్సాతి **ఛక్ఖత్తుపరమం**. ఇదఞ్హి "ఠాతబ్బ"న్తి ఇమిస్సా కిరియాయ విసేసనం, ఛక్ఖత్తుపరమం ఠానం కాతబ్బన్తి అత్థో. తేనాహ **''భావనపుంసకవచనమేత''**న్తి, ఏతం భావే ఠాతబ్బన్తి వుత్తధాత్వత్థమత్తే సాధేతబ్బే నపుంసకలిఙ్గవచనన్తి అత్థో. **న నిసీదితబ్బన్తి** "ఇధ, భన్తే, నిసీదథా"తి వుత్తేపి న నిసీదితబ్బం . **న ఆమిసం పటిగ్గహేతబ్బన్తి** యాగుఖజ్జకాదిభేదం కిఞ్చి ఆమిసం "గణ్హథ, భన్తే"తి యాచియమానేనాపి న గణ్హితబ్బం. **న ధమ్మో భాసితబ్బోతి** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౩౮-౫౩౯) "మఙ్గలం వా అనుమోదనం వా భాసథా"తి యాచియమానేనాపి న కిఞ్చి భాసితబ్బం. **ఠానం భఞ్జతీతి** ఠితిం వినాసేతి. ఠత్వా చీవరం గహేతుం ఆగతేన హి తం ఉద్దిస్స తుణ్హీభూతేన ఠాతబ్బమేవ, న నిసజ్జాదికం కాతబ్బం. ఇమినా పన తం కతన్తి ఠానం వినాసితం హోతి. తేనాహ **''ఆగతకారణం వినాసేతీ''**తి. "ఆగతకారణం నామ ఠానమేవ, తస్మా 'న కాతబ్బ'న్తి వారితస్స కతత్తా నిసజ్జాదీసు కతేసు ఛసు ఠానేసు ఏకం ఠానం భఞ్జతీ"తి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౫౩౭-౫౩౯) అయమేత్థ అధిప్పాయో. ఛక్ఖత్తుపరమం తుణ్హీభూతేన ఉద్దిస్స ఠాతబ్బం. "న అఞ్ఞం కిఞ్చి కాతబ్బ"న్తి హి ఇదం ఠానలక్ఖణం. తేనేవాహ **''ఇద''**న్తిఆది. తత్థ **ఇదన్తి** "చతుక్ఖత్తుం పఞ్చక్ఖత్తుం, ఛక్ఖత్తుపరమం తుణ్హీభూతేన ఉద్దిస్స ఠాతబ్బ"న్తి వచనం. ఏత్థ చ "నిసీదనాదిమ్హి కతే పున చీవరం గహేతుం న లభతీ"తి కేచి. "ద్వే ఠానాని పరిహాయన్తీ"తి అఞ్ఞే. "ఏకం ఠానం పరిహాయతీ"తి అపరే. **ఉభయం కరోతీతి** చోదేతిపి తిట్ఠతిపి.

''తత్ర తత్ర ఠానే తిట్ఠతీ''తి ఇదం చోదకస్స ఠితట్ఠితట్ఠానతో అపక్కమ్మ తత్ర తత్ర చీవరం ఉద్దిస్స ఠానంయేవ సన్ధాయ వుత్తం. **ఏత్థాతి** ఏతేసు ద్వీసు చోదనాట్ఠానేసు.

కిం పన సబ్బకప్పియకారకేసు (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౩౮-౫౩౯; వి॰ సఙ్గ॰ అట్ఠ॰ ౬౫) ఏవం పటిపజ్జితబ్బన్తి? న పటిపజ్జితబ్బం. అయఞ్హి కప్పియకారకో నామ సఙ్ఖేపతో దువిధో నిద్దిట్ఠో చ అనిద్దిట్ఠో చ. తత్థ చ నిద్దిట్ఠో దువిధో భిక్ఖునా నిద్దిట్ఠో, దూతేన నిద్దిట్ఠోతి. అనిద్దిట్ఠోపి దువిధో ముఖవేవటికకప్పియకారకో, పరమ్ముఖకప్పియకారకోతి. తేసు భిక్ఖునా నిద్దిట్ఠో సమ్ముఖాసమ్ముఖవసేన చతుబ్బిధో హోతి, తథా దూతేన నిద్దిట్ఠోపి.

కథం? ఇధేకచ్చో భిక్ఖుస్స చీవరత్థాయ దూతేన అకప్పియవత్థుం పహిణతి, దూతో చ తం భిక్ఖుం ఉపసఙ్కమిత్వా "ఇదం, భన్తే, ఇత్థన్నామేన తుమ్హాకం చీవరత్థాయ పహితం, గణ్హథ న"న్తి వదతి. భిక్ఖు "ఇదం న కప్పతీ"తి పటిక్ఖిపతి. దూతో "అత్థి పన తే, భన్తే, వేయ్యావచ్చకరో"తి పుచ్ఛతి, పుఞ్ఞత్థికేహి చ ఉపాసకేహి "భిక్ఖూనం వేయ్యావచ్చం కరోథా"తి ఆణత్తా వా భిక్ఖూనం వా సన్దిట్ఠా సమ్భత్తా కేచి వేయ్యావచ్చకరా హోన్తి, తేసం అఞ్ఞతరో తస్మిం ఖణే భిక్ఖుస్స సన్తికే నిసిన్నో హోతి, భిక్ఖు తం నిద్దిసతి "అయం భిక్ఖూనం వేయ్యావచ్చకరో"తి . దూతో తస్స హత్థే అకప్పియవత్థుం దత్వా "థేరస్స చీవరం కిణిత్వా దేహీ"తి గచ్ఛతి, అయం **భిక్ఖునా సమ్ముఖానిద్దిట్ఠో.**

నో చే భిక్ఖుస్స (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౩౭; వి॰ సఙ్గ॰ అట్ఠ॰ ౬౫) సన్తికే నిసిన్నో హోతి, అపిచ ఖో భిక్ఖు నిద్దిసతి "అసుకస్మిం నామ గామే ఇత్థన్నామో భిక్ఖూనం వేయ్యావచ్చకరో"తి. సో గన్త్వా తస్స హత్థే అకప్పియవత్థుం దత్వా "థేరస్స చీవరం కిణిత్వా దదేయ్యాసీ"తి ఆగన్త్వా భిక్ఖుస్స ఆరోచేత్వా గచ్ఛతి, అయమేకో **భిక్ఖునా అసమ్ముఖానిద్దిట్ఠో.**

న హేవ ఖో సో దూతో అత్తనా ఆగన్త్వా ఆరోచేతి, అపిచ ఖో అఞ్ఞం పహిణతి “దిన్నం మయా, భన్తే, తస్స హత్థే చీవరచేతాపన్నం, చీవరం గణ్హేయ్యాథా”తి, అయం దుతియో **భిక్ఖునా అసమ్ముఖానిద్దిట్ఠో**.

న హేవ ఖో అఞ్ఞం పహిణతి, అపిచ ఖో గచ్ఛన్తోవ భిక్ఖుం వదతి “అహం తస్స హత్థే చీవరచేతాపన్నం దస్సామి, తుమ్హే చీవరం గణ్హేయ్యాథా”తి, అయం తతియో **భిక్ఖునా అసమ్ముఖానిద్దిట్ఠో**తి ఏవం ఏకో సమ్ముఖానిద్దిట్ఠో తయో అసమ్ముఖానిద్దిట్ఠాతి ఇమే చత్తారో **భిక్ఖునా నిద్దిట్ఠవేయ్యావచ్చకరా** నామ. ఏతేసు ఇమస్మిం రాజసిక్ఖాపదే వుత్తనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బం.

అపరో భిక్ఖు పురిమనయేనేవ దూతేన పుచ్ఛితో నత్థితాయ వా అవిచారేతుకామతాయ వా “నత్థమ్హాకం కప్పియకారకో”తి వదతి, తస్మిఞ్చ ఖణే కోచి మనుస్సో ఆగచ్ఛతి, దూతో తస్స హత్థే అకప్పియవత్థుం దత్వా “ఇమస్స హత్థతో చీవరం గణ్హేయ్యాథా”తి వత్వా గచ్ఛతి, అయం **దూతేన సమ్ముఖానిద్దిట్ఠో**.

అపరో దూతో గామం పవిసిత్వా అత్తనా అభిరుచితస్స కస్సచి హత్థే అకప్పియవత్థుం దత్వా పురిమనయేనేవ ఆగన్త్వా వా ఆరోచేతి, అఞ్ఞం వా పహిణతి, “అహం అసుకస్స నామ హత్థే చీవరచేతాపన్నం దస్సామి, తుమ్హే చీవరం గణ్హేయ్యాథా”తి వత్వా వా గచ్ఛతి, అయం తతియో **దూతేన అసమ్ముఖానిద్దిట్ఠో**తి ఏవం ఏకో సమ్ముఖానిద్దిట్ఠో, తయో అసమ్ముఖానిద్దిట్ఠాతి ఇమే చత్తారో **దూతేన నిద్దిట్ఠవేయ్యావచ్చకరా** నామ. ఏతేసు మేణ్డకసిక్ఖాపదే వుత్తనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బం.

వుత్తఞ్హేతం –

> “సన్తి, భిక్ఖవే, మనుస్సా సద్ధా పసన్నా, తే కప్పియకారకానం హత్థే హిరఞ్ఞం ఉపనిక్ఖిపన్తి ‘ఇమినా అయ్యస్స యం కప్పియం, తం దేథా’తి. అనుజానామి, భిక్ఖవే, యం తతో కప్పియం, తం సాదితుం, న త్వేవాహం, భిక్ఖవే, కేనచి పరియాయేన జాతరూపరజతం సాదితబ్బం పరియేసితబ్బన్తి వదామీ”తి (మహావ. ౨౯౯).

ఏత్థ చ చోదనాయ పరిమాణం నత్థి. మూలం అసాదియన్తేన సహస్సక్ఖత్తుమ్పి చోదనాయ వా ఠానేన వా కప్పియభణ్డం సాదితుం వట్టతి. నో చే దేతి, అఞ్ఞం కప్పియకారకం ఠపేత్వాపి ఆహరాపేతబ్బం. సచే ఇచ్ఛతి, మూలసామికానమ్పి కథేతబ్బం. నో చే ఇచ్ఛతి, న కథేతబ్బం.

అపరో భిక్ఖు పురిమనయేనేవ దూతేన పుచ్ఛితో “నత్థమ్హాకం కప్పియకారకో”తి వదతి, తదఞ్ఞో సమీపే ఠితో సుత్వా “ఆహర, భో, అహం అయ్యస్స చీవరం చేతాపేత్వా దస్సామీ”తి వదతి. దూతో “హన్ద, భో, దదేయ్యాసీ”తి తస్స హత్థే దత్వా భిక్ఖుస్స అనారోచేత్వావ గచ్ఛతి, అయం **ముఖవేవటికకప్పియకారకో**.

అపరో (పారా. అట్ఠ. ౨.౫౩౮-౫౩౯; వి. సఙ్గ. అట్ఠ. ౬౫) భిక్ఖునో ఉపట్ఠాకస్స వా అఞ్ఞస్స వా హత్థే అకప్పియవత్థుం దత్వా “థేరస్స చీవరం దదేయ్యాసీ”తి ఏత్తోవ పక్కమతి, అయం **పరమ్ముఖకప్పియకారకో**తి ఇమే ద్వే **అనిద్దిట్ఠకప్పియకారకా** నామ. ఏతేసు అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేసు వియ పటిపజ్జితబ్బం.

సచే సయమేవ చీవరం ఆనేత్వా దేన్తి, గహేతబ్బం. నో చే, న కిఞ్చి వత్తబ్బా. తేనాహ ''**సచే**''తిఆది. **కప్పియకారకేతి** సమ్ముఖాసమ్ముఖవసేన చత్తారో కప్పియకారకేతి అత్థో. ''**దాయకో సయమేవా**''తి ఇమినా భిక్ఖుం పటిక్ఖిపతి, న దూతం. తస్మా దూతేన నిద్దిట్ఠోపి యథారుచి చోదేతుం వట్టతి. ముఖం వివరిత్వా సయమేవ కప్పియకారకత్తం ఉపగతోతి **ముఖవేవటికకప్పియకారకో. ఏవన్తి** "ఏసో ఖో"తిఆదినా యథావుత్తేన ఆకారేన. **దస్సితా హోన్తి** సఙ్ఖేపతోతి అధిప్పాయో.

వుత్తచోదనాట్ఠానపరిమాణతోతి వుత్తచోదనాపరిమాణతో చ వుత్తట్ఠానపరిమాణతో చ. **సన్తికన్తి** సమీపం. **తత్థా**తి ఏత్థ కథమయమత్థో లబ్భతీతి ఆహ ''**సమీపత్థే హి ఇదం భుమ్మవచన**''న్తి . ఇదం వుత్తం హోతి – "గఙ్గాయం గోయూథాని చరన్తి, కూపే గగ్గకూల"న్తిఆదీసు వియ యస్మా సమీపాధారే ఇదం సత్తమీవిభత్తివచనం, తస్మా అయమత్థో లబ్భతీతి. **ఏవం అకరోన్తో**తి సామం వా అగచ్ఛన్తో, దూతం వా అపాహేన్తో.

అజ్జణ్హో, భన్తే, ఆగమేహీతి, భన్తే, అజ్జ ఏకదివసం అమ్హాకం తిట్ఠ, అధివాసేహీతి అత్థో. **తికపాచిత్తియ**న్తి అతిరేకేసు చోదనాట్ఠానేసు అతిరేకసఞ్ఞివేమతికఊనకసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. తిక్ఖత్తుం చోదనాయ ఛక్ఖత్తుం ఠానేన, ఊనకతిక్ఖత్తుం చోదనాయ ఊనకఛక్ఖత్తుం ఠానేన లద్ధేపి అనాపత్తి. **అప్పితతా**తి పతిట్ఠాపితతా, "సఞ్ఞత్తో సో మయా"తిఆదినా (పారా. ౫౩౮) కథితతాతి వుత్తం హోతి.

రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చీవరవగ్గో పఠమో.

౨. ఏళకలోమవగ్గో

౧. కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కోసియమిస్సకన్తి "కోసకారకా"తి లద్ధవోహారానం పాణకానం కోసతో నిబ్బత్తం అంసు **కోసియం,** తేన మిస్సం **కోసియమిస్సకం**. తేన పన కోసియేన అప్పకేనాపి మిస్సితం కోసియమిస్సకమేవ, న ఇదం అబ్బోహారికన్తి వత్తుం లబ్భా. తేనాహ ''**ఏకేనాపీ**''తిఆది. **కోసియంసునా**తి కిమికోససమ్భవేన అంసునా. ''**అన్తమసో**''తిఆదికం పన ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స అచిత్తకత్తా వుత్తం. **సన్థతం** నామ సన్థరిత్వా కతం అవాయిమం. తేనాహ ''**సమే భూమిభాగే**''తిఆది. **ఇమస్సేవ వచనస్స అనుసారేనా**తి ఇమస్సేవ పఠమసన్థతస్స నిస్సజ్జనవిధానవచనానుసారేన. **సబ్బసన్థతన్తి** సబ్బసన్థతనిస్సజ్జనవిధానం.

అఞ్ఞస్సత్థాయ కారాపనే దుక్కటత్తా అత్తనో అత్థాయ కారాపనవసేన ''**సాణత్తిక**''న్తి వుత్తం. **అత్తనా విప్పకతపరియోసాపననయేనా**తి "అత్తనా విప్పకతం అత్తనా పరియోసాపేతి, నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం. అత్తనా విప్పకతం పరేహి పరియోసాపేతి, నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం. పరేహి విప్పకతం అత్తనా పరియోసాపేతి, నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం. పరేహి విప్పకతం పరేహి పరియోసాపేతి, నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ"న్తి (పారా. ౫౪౫) ఇమినా నయేన. **వితానాదికరణే**తి వితానభూమత్థరణసాణిపాకారభిసిబిబ్బోహనకరణే. యథా చ వితానాదికరణే, ఏవం తేనాకారేన పరిభోగేపి అనాపత్తి. "అవాయిమ"న్తి (పారా. ౫౪౪) వుత్తత్తా వాయిత్వా కరోన్తస్సాపి అనాపత్తి.

కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సుద్ధకాళకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కాళకానన్తి సభావేన వా రజనేన వా కాళకానం. యథాహ "కాళకం నామ ద్వే కాళకాని జాతియా కాళకం వా రజనకాళకం వా"తి. **అఞ్ఞేహి అమిస్సితాన**న్తి అఞ్ఞేహి అమిస్సితకాళకానన్తి అత్థో. "యథా పఠమే 'ఏకేనాపి కోసియంసునా'తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం, తథా ఇధాపి 'ఏకేనాపి అఞ్ఞేన అమిస్సేత్వా'తి అవుత్తత్తా అఞ్ఞేన పన మిస్సకభోగేపి అపఞ్ఞాయమానరూపకం చే 'సుద్ధకాళక'మిచ్చేవ వుచ్చతీ"తి (వజిర॰ టీ॰ పారాజిక ౫౪౭) వదన్తి.

ఏత్థ చ "ఇదం మే, భన్తే, సుద్ధకాళకానం ఏళకలోమానం సన్థత"న్తిఆదినా (పారా॰ ౫౪౯) నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం. **సేస**న్తి పుబ్బపయోగదుక్కటచతుక్కపాచిత్తియాదికం. అఙ్గేసు పన ''**సుద్ధకాళకభావో**''తి అయం విసేసో.

సుద్ధకాళకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా

గహేతబ్బాతి యథా కాళకా అధికా న హోన్తి, తథా గహేతబ్బా. ఠపేత్వా చేత్థ కాళకఓదాతే అవసేసా గోచరియేసుయేవ సఙ్గహం గచ్ఛన్తీతి (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౫౫౨) దట్ఠబ్బం. ఏత్థ చ **ద్వే భాగా**తి ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదో కాళకానం అధికగ్గహణస్స పటిక్ఖేపవసేన సిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞత్తత్తా. తస్మా కాళకానం భాగద్వయతో అధికం న వట్టతి, ఊనకం వట్టతి. తేనాహ ''**ఏకస్సాపీ**''తిఆది. **ఏకస్సాపి కాళకలోమస్స అతిరేకభావే**తి తులాయ ధారయిత్వా ఠపితేసు అన్తమసో వాతవేగేనపి పతితస్స ఏకస్సాపి కాళకలోమస్స అధికభావే సతీతి అత్థో. ''**తతియం ఓదాతానం, చతుత్థం గోచరియాన**''న్తి ఇదం పన హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదో తేసం అధికగ్గహణే పటిక్ఖేపాభావతో. తస్మా తేసం వుత్తప్పమాణతో అధికమ్పి వట్టతి.

ఏత్థ చ "ఇదం మే, భన్తే, సన్థతం అనాదియిత్వా ద్వే తులే సుద్ధకాళకానం ఏళకలోమానం, తులం ఓదాతానం, తులం గోచరియానం సన్థతం కారాపితం నిస్సగ్గియ"న్తి (పారా॰ ౫౫౪) ఇమినా నయేన నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం. ఆదాయ చ వుత్తపరిచ్ఛేదేన అనాదాయ చ కరణతో **కిరియాకిరియం**. **సేస**న్తి పుబ్బపయోగదుక్కటచతుక్కపాచిత్తియాదికం. అయం పన విసేసో – తులం ఓదాతానం తులం గోచరియానం ఆదియిత్వా కరణే, బహుతరం ఓదాతానం బహుతరం గోచరియానం ఆదియిత్వా కరణే , సుద్ధం ఓదాతానం సుద్ధం గోచరియానం ఆదియిత్వా కరణే చ అనాపత్తీతి.

అఙ్గేసు పన పఠమఙ్గం కాళకానం ద్వేభాగతో అతిరేకభావోతి దట్ఠబ్బం. ఇమాని తీణి న కేవలం అనిస్సట్ఠానేవ పరిభుఞ్జితుం న వట్టన్తీతి ఆహ ''**ఇమాని పనా**''తిఆది. ''**పరిభుఞ్జితుం న వట్టన్తీ**''తి ఇమినా యది పరిభుఞ్జతి, దుక్కటన్తి దస్సేతి.

ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

యం సన్థతసమ్ముతిం దేతీతి సమ్బన్ధో. **గిలానస్స భిక్ఖునోతి** యస్స వినా సన్థతా న ఫాసు హోతి, న సక్కోతి చ సన్థతం ఆదాయ పక్కమితుం, ఏవంభూతస్స గిలానస్స భిక్ఖునో. **సన్థతసమ్ముతిం దేతీతి** "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అయం ఇత్థన్నామో భిక్ఖు గిలానో న సక్కోతి సన్థతం ఆదాయ పక్కమితు"న్తిఆదినా (పారా. ౫౬౦) పదభాజనే వుత్తాయ ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాయ సన్థతసమ్ముతిం దేతి.

సాతి సన్థతసమ్ముతి. **వూపసన్తో వా పున కుప్పతీతి** వూపసన్తో వా సో ఆబాధో పున కుప్పతి, అనువస్సమ్పి కాతుం వట్టతి, పున సమ్ముతిదానకిచ్చం నత్థీతి అధిప్పాయో. న కేవలం తస్మింయేవ రోగే కుప్పితే, అథ ఖో అఞ్ఞస్మిం రోగే కుప్పితేపి గతగతట్ఠానే అనువస్సం కాతుం లభతి. తేనేవ హి **సమన్తపాసాదికాయం** "సచే అరోగో హుత్వా పున మూలబ్యాధినావ గిలానో హోతి , సోయేవ పరిహారో, నత్థఞ్ఞం 'సమ్ముతికిచ్చ'న్తి **ఫుస్సదేవత్థేరో** ఆహ. **ఉపతిస్సత్థేరో** పన సో వా బ్యాధి పటికుప్పతు, అఞ్ఞో వా, సకిం 'గిలానో'తి నామం లద్ధం లద్ధమేవ, పున 'సమ్ముతికిచ్చం నత్థీ'తి ఆహా"తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౫౬౫) ఉపతిస్సత్థేరవాదో పచ్ఛా వుత్తో.

ఏత్థ చ "ఇదం మే, భన్తే, సన్థతం ఊనకఛబ్బస్సాని కారాపితం అఞ్ఞత్ర భిక్ఖుసమ్ముతియా నిస్సగ్గియ"న్తి (పారా. ౫౬౨) ఇమినా నయేన నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం. **''సేసం పఠమసదిసమేవా''**తి ఇమినా "అత్తనా కతం పరేహి పరియోసాపేతీ"తిఆదికం అతిదిట్ఠం. అయం పన విసేసో – పరిపుణ్ణే ఛబ్బస్సే వా అతిరేకఛబ్బస్సే వా అనాపత్తి. అఙ్గేసు చ ఛబ్బస్సానం అన్తోభావో నానాత్తం.

ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

నిసీదనసన్థతన్తి "నిసీదనం నామ సదసం వుచ్చతీ"తి ఏత్థ పదభాజనియం (పారా. ౫౬౮) వుత్తత్తా సదసం సన్థతం, ఏత్థ చ నిసీదనగ్గహణం సన్థతే చీవరసఞ్ఞానివారణత్థం, యతో తే భిక్ఖూ కమ్బలచీవరసఞ్ఞాయ సన్థతం ఛడ్డేత్వా ధుతఙ్గాని సమాదియింసు. సయనాసనప్పయోజనత్తా సన్థతస్స **''పురాణసన్థతం నామా''**తిఆది వుత్తం. **యత్థాతి** యస్మిం సన్థతే. **విదత్థిమత్త**న్తి సుగతవిదత్థిమత్తం. ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదో చాయం "అనాపత్తి అలభన్తో థోకతరం ఆదియిత్వా కరోతీ"తి (పారా. ౫౭౦) పదభాజనే వుత్తత్తా. **ఏకదేసేతి** ఇదాని కత్తబ్బనవసన్థతస్స ఏకప్పదేసే. **విజటేత్వాతి** విద్ధంసేత్వా. **అనాదాతి య-**కారలోపేనాయం నిద్దేసోతి ఆహ **''సతి పురాణసన్థతే అగ్గహేత్వా''**తి.

ఏత్థ చ "ఇదం మే, భన్తే, నిసీదనసన్థతం అనాదియిత్వా పురాణసన్థతస్స సామన్తా సుగతవిదత్థిం కారాపితం నిస్సగ్గియ"న్తి (పారా. ౫౬౮) ఇమినా నయేన నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం. **సన్థతవిస్సజ్జనవత్థుస్మిం పఞ్ఞత్త**న్తి భగవతా సన్థతాని విప్పకిణ్ణాని దిస్వా "సద్ధాదేయ్యవినిపాతనే కారణం నత్థి, పరిభోగుపాయం నేసం దస్సేస్సామీ"తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౫౬౬) సన్థతవిస్సజ్జనవత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తం. కిరియాకిరియత్తా ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స **''సేసం తతియసదిసమేవా''**తి వుత్తం, ద్వేభాగసిక్ఖాపదసదిసమేవాతి అత్థో. అయం పన విసేసో – పురాణసన్థతస్స సామన్తా సుగతవిదత్థియా ఆదాయ కరణే, అలభన్తస్స థోకతరం ఆదాయ కరణే, సబ్బథా అలభన్తస్స అనాదాయ కరణే చ అనాపత్తీతి. అఙ్గేసు పనేత్థ పఠమఙ్గపురాణసన్థతస్స సామన్తా సుగతవిదత్థిఅనాదియనాతి దట్ఠబ్బం.

నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్సాతి అద్ధానమేవ మగ్గో **అద్ధానమగ్గో,** తం పటిపన్నస్సాతి అత్థో. తేనాహ ''**అద్ధానసఙ్ఖాత**''న్తిఆది. అద్ధానసద్దేన విసేసితత్తా పన ''**దీఘమగ్గ**''న్తి వుత్తం. అద్ధానగమనసమయస్స విభఙ్గే ''అద్ధయోజనం గచ్ఛిస్సామీతి భుఞ్జితబ్బ''న్తిఆదివచనతో (పాచి. ౨౧౮) అద్ధయోజనమ్పి అద్ధానమగ్గో హోతి. ఏళకలోమాని చేతాని అద్ధానమగ్గతో అఞ్ఞత్థ ఉప్పన్నాని పటిగ్గహేతుం న వట్టన్తి, యతో ''అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్సా''తిఆదికం వుత్తన్తి అనుయోగం సన్ధాయాహ ''**సబ్బఞ్చేత**''న్తిఆది. తత్థ **సబ్బఞ్చేతన్తి** ''భిక్ఖునో పనేవ అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్స ఏళకలోమాని ఉప్పజ్జేయ్యు''న్తిఆదికం ఏతం సబ్బం. **వత్థుమత్తదీపనమేవాతి** ''తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరస్స భిక్ఖునో కోసలేసు జనపదే సావత్థిం గచ్ఛన్తస్స అన్తరామగ్గే ఏళకలోమాని ఉప్పజ్జింసూ''తిఆదికస్స (పారా. ౫౭౧) వత్థుమత్తస్స దీపనమేవ. **యత్థ కత్థచీతి** అద్ధానతో అఞ్ఞత్థాపి యత్థ కత్థచి ఠానేసు. **సహత్థాతి** కరణత్థే నిస్సక్కవచనన్తి ఆహ ''**సహత్థేనా**''తి. లక్ఖణవచనఞ్చేతం, తస్మా యేన కేనచి సరీరావయవేనాతి అత్థో దట్ఠబ్బో. తేనాహ ''**అత్తనా హరితబ్బానీతి అత్థో**''తి. **అసన్తే హారకేతి** ఏత్థ పదానం అన్తోగధావధారణతో అవధారణత్థో లబ్భతీతి ఆహ ''**అసన్తేయేవా**''తిఆది.

ఏత్థ చ ''ఇమాని మే, భన్తే, ఏళకలోమాని తియోజనం అతిక్కామితాని నిస్సగ్గియానీ''తిఆదినా (పారా. ౫౭౩) నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం. **తికపాచిత్తియన్తి** అతిరేకతియోజనే అతిరేకతియోజనసఞ్ఞివేమతికఊనకసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **వాసాధిప్పాయేన గన్త్వా తతో పరం హరణేతి** యత్థ గతో, తత్థ ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాదీనం వా పచ్చయాదీనం వా అలాభేన తతో పరం అఞ్ఞత్థ హరణే, తతోపి అఞ్ఞత్థాతి ఏవం యోజనసతమ్పి హరణే అనాపత్తి. **అచ్ఛిన్నం వా నిస్సట్ఠం వాతి** చోరేహి అచ్ఛిన్నం వా వినయకమ్మకతం వా. **కతభణ్డన్తి** కతం భణ్డం కమ్బలకోజవసన్థతాది యం కిఞ్చి అన్తమసో సుత్తకేన బద్ధమత్తమ్పి. తేనాహ ''**అన్తమసో**''తిఆది. యో పన తనుకపత్తత్థవికన్తరే (పారా. అట్ఠ. ౨.౫౭౫) వా ఆయోగఅంసబద్ధకకాయబన్ధనాదీనం అన్తరేసు వా పిప్ఫలికాదీనం మలరక్ఖణత్థం సిపాటికాయం వా అన్తమసో వాతాబాధికో కణ్ణచ్ఛిద్దేపి లోమాని పక్ఖిపిత్వా గచ్ఛతి , ఆపత్తియేవ. సుత్తకేన పన బన్ధిత్వా పక్ఖిత్తం కతభణ్డట్ఠానే తిట్ఠతి, వేణిం కత్వా హరతి, ఇదం నిధానముఖం నామ, ఆపత్తియేవ.

పఠమప్పటిలాభోతి అత్తనో అత్థాయ ఏళకలోమానం పఠముప్పత్తి. ఏతేన అచ్ఛిన్ననిస్సట్ఠప్పటిలద్ధానం పటిక్ఖేపో. **అఞ్ఞస్స అజానన్తస్స యానే పక్ఖిపిత్వాతి** (పారా. అట్ఠ. ౨.౫౭౨) గచ్ఛన్తే రథాదికే వా హత్థిపిట్ఠిఆదీసు వా సామికస్స అజానన్తస్సేవ ''హరిస్సతీ''తి పక్ఖిపిత్వా. అగచ్ఛన్తేపి ఏసేవ నయో. సచే పన అగచ్ఛన్తే రథాదిమ్హి వా హత్థిపిట్ఠిఆదీసు వా ఠపేత్వా ఆరోహిత్వా సారేతి, హేట్ఠా వా గచ్ఛన్తో చోదేతి, పక్కోసన్తో వా అనుబన్ధాపేతి, ''అఞ్ఞం హరాపేతీ''తి (పారా. ౫౭౫) వచనతో అనాపత్తి. ఏత్థ చ ''అజానన్తస్స యానే''తి ఇమినా జానన్తస్స చే యానే పక్ఖిపతి, అఞ్ఞం హరాపేతి నామాతి దస్సేతి. **అహరణపచ్చాహరణన్తి** హరణపచ్చాహరణానమభావో.

ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. ఏళకలోమధోవాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సక్కేసూతి "సక్యా వత, భో కుమారా"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౬౭) ఉదానం పటిచ్చ "సక్యా"తి లద్ధనామానం నివాసో ఏకోపి జనపదో రుళ్హిసద్దేన **"సక్కా"**తి వుచ్చతి, తస్మిం సక్కేసు జనపదే. **ఛబ్బగ్గియా** నామ పణ్డుకలోహితకాదయో ఛమూలకా, తేసం సిస్సా చ.

ఏళకలోమధోవాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. జాతరూపసిక్ఖాపదవణ్ణనా

రజతన్తి న కేవలం రూపియమేవ ఇధాధిప్పేతం, అథ ఖో యం కిఞ్చి వోహారగమనీయం కహాపణాది చ ఏతం అధిప్పేతన్తి ఆహ **"అపిచా"**తిఆది. తత్థ **కహాపణోతి** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౮౩-౫౮౪) సువణ్ణమయో వా రూపియమయో వా పాకతికో వా. **లోహమాసకో** నామ తమ్బలోహాదీహి కతమాసకో. **దారుమాసకో** నామ సారదారునా వా వేళుపేసికాయ వా అన్తమసో తాలపణ్ణేనపి రూపం ఛిన్దిత్వా కతమాసకో. **జతుమాసకో** నామ లాఖాయ వా నియ్యాసేన వా రూపం సముట్ఠాపేత్వా కతమాసకో. **"యే వోహారం గచ్ఛన్తీ"**తి ఇమినా పన పదేన యో యో యత్థ యత్థ జనపదే యదా యదా వోహారం గచ్ఛతి, అన్తమసో అట్ఠిమయోపి చమ్మమయోపి రుక్ఖఫలబీజమయోపి సముట్ఠాపితరూపోపి అసముట్ఠాపితరూపోపి సబ్బో సఙ్గహితో. **తదేవాతి** జాతరూపరజతమేవ. **హిరఞ్ఞం** నామ కహాపణో.

"సాదియతీ"తి వుత్తమేవత్థం విభావేతి **"గణ్హితుకామో హోతీ"**తి. న కేవలం కాయవాచాహి పటిక్ఖిత్తమేవ పటిక్ఖిత్తం హోతి, అథ ఖో మనసాపి పటిక్ఖిత్తం పటిక్ఖిత్తమేవ హోతీతి ఆహ **"కాయవాచాహీ"**తిఆది. సచే పన కాయవాచాహి అప్పటిక్ఖిపిత్వా చిత్తేన అధివాసేతి, కాయవాచాహి కత్తబ్బస్స పటిక్ఖేపస్స అకరణతో అకిరియసముట్ఠానం కాయవచీద్వారే ఆపత్తిం ఆపజ్జతి. మనోద్వారే పన ఆపత్తి నామ నత్థి.

ఏకో సతం (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౮౩-౫౮౪) వా సహస్సం వా పాదమూలే ఠపేతి "తుయ్హిదం హోతూ"తి, భిక్ఖు "నయిదం కప్పతీ"తి పటిక్ఖిపతి. ఉపాసకో "పరిచ్చత్తం మయా తుమ్హాక"న్తి గతో, అఞ్ఞో తత్థ ఆగన్త్వా పుచ్ఛతి "కిం, భన్తే, ఇద"న్తి. యం తేన చ అత్తనా చ వుత్తం, తం ఆచిక్ఖితబ్బం. సో చే వదతి "గోపేస్సామి, భన్తే, గుత్తట్ఠానం దస్సేథా"తి, సత్తభూమికమ్పి పాసాదం అభిరుహిత్వా "ఇదం గుత్తట్ఠాన"న్తి ఆచిక్ఖితబ్బం, "ఇధ నిక్ఖిపాహీ"తి న వత్తబ్బం. ఏత్తావతా కప్పియఞ్చ అకప్పియఞ్చ నిస్సాయ ఠితం హోతి, ద్వారం పిదహిత్వా రక్ఖన్తేన వసితబ్బం. సచే కిఞ్చి విక్కాయికభణ్డం పత్తం వా చీవరం వా ఆగచ్ఛతి, "ఇదం గహేస్సథ, భన్తే"తి వుత్తే "ఉపాసక, అత్థి అమ్హాకం ఇమినా అత్థో, వత్థు చ ఏవరూపం నామ సంవిజ్జతి, కప్పియకారకో నత్థీ"తి వత్తబ్బం. సచే సో వదతి "అహం కప్పియకారకో భవిస్సామి, ద్వారం వివరిత్వా దేథా"తి, ద్వారం వివరిత్వా "ఇమస్మిం ఓకాసే ఠపిత"న్తి వత్తబ్బం, "ఇమం గణ్హా"తి న వత్తబ్బం. ఏవమ్పి కప్పియఞ్చ అకప్పియఞ్చ నిస్సాయ ఠితమేవ హోతి. సో చేతం గహేత్వా తస్స కప్పియభణ్డం దేతి, వట్టతి. సచే అధికం గణ్హాతి, "న మయం తవ భణ్డం గణ్హామ, నిక్ఖమాహీ"తి వత్తబ్బో.

సఙ్ఘమజ్ఝేయేవ నిస్సజ్జితబ్బన్తి ఏత్థ యస్మా రూపియం నామ అకప్పియం, తస్మా "నిస్సజ్జితబ్బం సఙ్ఘస్స వా గణస్స వా పుగ్గలస్స వా"తి న వుత్తం. యస్మా పన తం పటిగ్గహితమత్తమేవ, న తేన కిఞ్చి కప్పియభణ్డం చేతాపితం, తస్మా ఉపాయేన పరిభోగదస్సనత్థం "సఙ్ఘమజ్ఝేయేవ నిస్సజ్జితబ్బ"న్తి వుత్తం. **ఆది**-సద్దేన తేలాదీనం గహణం. **సోతి** యో గహట్ఠో

“సప్పి వా తేలం వా వట్టతి ఉపాసకా”తిఆదినా నయేన వుత్తో, సో. **అఞ్ఞేన లభిత్వా**తి భిక్ఖునా వా ఆరామికేన వా అత్తనో వస్సగ్గేన లభిత్వా. **తతో నిబ్బత్తరుక్ఖచ్ఛాయాపీ**తి నిస్సగ్గియవత్థునా ఆహటబీజతో నిబ్బత్తరుక్ఖపరిచ్ఛేదేన రితచ్ఛాయాపి, పరిచ్ఛేదాతిక్కన్తా పన ఆగన్తుకత్తా వట్టతి. **నో చే ఛడ్డేతీ**తి అథ నేవ గహేత్వా గచ్ఛతి, న ఛడ్డేతి, “కిం మయ్హం ఇమినా బ్యాపారేనా”తి యేనకామం పక్కమతి. **పఞ్చహఙ్గేహి సమన్నాగతో** “యో న ఛన్దాగతిం గచ్ఛేయ్య, న దోసాగతిం గచ్ఛేయ్య, న మోహాగతిం గచ్ఛేయ్య, న భయాగతిం గచ్ఛేయ్య, ఛడ్డితాఛడ్డితఞ్చ జానేయ్యా”తి (పారా॰ ౫౮౪) ఏవం వుత్తపఞ్చఙ్గేహి సమన్నాగతో. **సమ్మన్నితబ్బో**తి “సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్లం, సఙ్ఘో ఇత్థన్నామం భిక్ఖుం రూపియఛడ్డకం సమ్మన్నేయ్యా”తిఆదినా పదభాజనే వుత్తాయ ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాయ సమ్మన్నితబ్బో.

అనిమిత్తం కత్వా గూథం వియ ఛడ్డేతబ్బన్తి పతితట్ఠానం సల్లక్ఖణవసేన నిమిత్తం అకత్వా గూథం వియ ఛడ్డేతబ్బం, అక్ఖీని నిమీలేత్వావ నదియా వా పపాతే వా వనగహనే వా గూథం వియ అనపేక్ఖేన పతితోకాసం అసమన్నాహరన్తేన పాతేతబ్బన్తి వుత్తం హోతి. తేనాహ “గూథం వియ ఛడ్డేతబ్బ”న్తి. **తికపాచిత్తియ**న్తి రూపియసఞ్ఞివేమతికఅరూపియసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **అరూపియే రూపియసఞ్ఞీనో**తి ఖరపత్తాదీసు సువణ్ణాదిసఞ్ఞినో. **రతనసిక్ఖాపదనయేనా**తి “అజ్ఝారామే వా అజ్ఝావసథే వా”తి (పాచి॰ ౫౦౬) ఏత్థ వుత్తవిధినా.

జాతరూపసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కతాదివసేనాతి కతఅకతకతాకతవసేన. సువణ్ణాదిచతుబ్బిధమ్పి నిస్సగ్గియవత్థు ఇధ రూపియగ్గహణేన గహితన్తి ఆహ ‘‘**జాతరూపరజతపరివత్తన**’’న్తి. ఇదఞ్చ ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. తేనాహ ‘‘**పురిమసిక్ఖాపదేన హీ**’’తిఆది. **పరివత్తన**న్తి సాదితరూపియస్స పరివత్తనం. **పురిమనయానుసారేనా**తి “అహం, భన్తే, నానప్పకారకం రూపియసంవోహారం సమాపజ్జిం, ఇదం మే నిస్సగ్గియ”న్తిఆదినా (పారా॰ ౫౮౯).

రూపియసంవోహారవత్థుస్మిన్తి పటిగ్గహణస్సేవ పటిక్ఖిత్తత్తా పటిగ్గహితపరివత్తనే దోసం అదిస్వా రూపియపరివత్తనే. **తస్స వా**తి పరివత్తితస్స వా. **ధనస్స వా**తి అత్తనో మూలధనస్స వా . అత్తనో వా హి అరూపియేన పరస్స రూపియం చేతాపేయ్య, అత్తనో వా రూపియేన పరస్స అరూపియం, ఉభయథాపి రూపియసంవోహారో కతోవ హోతీతి.

రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

రూపియసంవోహారస్స పన హేట్ఠాసిక్ఖాపదేన గహితత్తా కప్పియభణ్డానమేవేత్థ గహణన్తి ఆహ ‘‘**చీవరాదీన**’’న్తిఆది. తత్థ **చీవరాదీనం కప్పియభణ్డాన**న్తి అన్తమసో దసికసుత్తం ఉపాదాయ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయానం యేసం కేసఞ్చి కప్పియభణ్డానం. **కయం** నామ పరభణ్డస్స గహణం. **విక్కయం** నామ అత్తనో భణ్డస్స దానం. తేనాహ ‘‘**ఇమినా ఇమం దేహీ**’’తిఆది. **పరస్సా**తి ఠపేత్వా పఞ్చ సహధమ్మికే అఞ్ఞస్స. ఏత్థ చ “అహం, భన్తే, నానప్పకారకం కయవిక్కయం సమాపజ్జిం, ఇదం మే నిస్సగ్గియం, ఇమాహం సఙ్ఘస్స నిస్సజ్జామీ”తిఆదినా (పారా॰ ౫౯౫) నయేన నిస్సజ్జితబ్బం. తేనాహ

‘‘**వుత్తలక్ఖణవసేనా**’’తిఆది. నను చేత్థ చీవరధోవనే వా కేసచ్ఛేదనే వా భూమిసోధనాదినవకమ్మే వా పరభణ్డం అత్తనో హత్థగతం నిస్సజ్జితబ్బం నామ నత్థి, తత్థ కిం కాతబ్బన్తి ఆహ ‘‘**అసన్తే పాచిత్తియం దేసేతబ్బమేవా**’’తి. యథా నిస్సగ్గియవత్థుమ్హి పరిభుత్తే వా నట్ఠే వా పాచిత్తియం దేసేతి, ఏవం ఇధాపి దేసేతబ్బమేవాతి అధిప్పాయో.

ఇదం అమ్హాకం అత్థీతి ఇదం పటిగ్గహితం తేలం వా సప్పి వా అమ్హాకం సంవిజ్జతి. **అమ్హాకఞ్చ ఇమినా చ ఇమినా చ అత్థో**తి అమ్హాకఞ్చ తదఞ్ఞేన ఇమినా చ ఇమినా చ అప్పటిగ్గహితకేన అత్థో. ‘‘**రూపియసంవోహారే వుత్తనయమేవా**’’తి ఇమినా ‘‘తికపాచిత్తియం అకయవిక్కయే కయవిక్కయసఞ్ఞినో చ వేమతికస్స చ దుక్కట’’న్తి ఇమం నయమతిదిసతి.

కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏళకలోమవగ్గో దుతియో.

౩. పత్తవగ్గో

౧. పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అవికప్పితోతి ‘‘ఇమం పత్తం తుయ్హం వికప్పేమీ’’తిఆదినా నయేన అవికప్పితో. **అడ్ఢాళ్హకోదనం గణ్హాతీ**తి మగధనాళియా ద్విన్నం తణ్డులనాళీనం ఓదనం గణ్హాతి. ‘‘**మగధనాళి** నామ అడ్ఢతేరసపలా హోతీ’’తి **అన్ధకట్ఠకథాయం** వుత్తం. ‘‘సీహళదీపే పకతినాళి మహన్తా, దమిళనాళి ఖుద్దకా, మగధనాళి పమాణయుత్తా, తాయ మగధనాళియా దియడ్ఢనాళి ఏకా సీహళనాళి హోతీ’’తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౦౨) **మహాఅట్ఠకథాయం** వుత్తం. **అనుత్తణ్డుల**న్తి పాకతో ఉక్కన్తం తణ్డులం **ఉత్తణ్డులం,** న ఉత్తణ్డులం **అనుత్తణ్డులం. సబ్బసమ్భారసఙ్ఖతో**తి జీరకాదిసబ్బసమ్భారేహి సఙ్ఖతో. ఆలోపస్స చతుత్థభాగప్పమాణం బ్యఞ్జనం ఆలోపస్స అనురూపబ్యఞ్జనం.

ఏవం ఉక్కట్ఠపత్తం దస్సేత్వా ఇదాని మజ్ఝిమోమకాని దస్సేతుం ‘‘**ఉక్కట్ఠతో**’’తిఆదిమాహ. తత్రాయం నయో – సచే నాళికోదనాది సబ్బమ్పి పక్ఖిత్తం వుత్తనయేనేవ హేట్ఠిమరాజిసమం తిట్ఠతి, అయం **మజ్ఝిమో** నామ పత్తో. సచే తం రాజిం అతిక్కమ్మ థూపీకతం తిట్ఠతి, అయం **మజ్ఝిమోమకో** నామ పత్తో. సచే తం రాజిం న సమ్పాపుణాతి, అన్తోగధమేవ హోతి, అయం **మజ్ఝిముక్కట్ఠో** నామ పత్తో. సచే పత్థోదనాది సబ్బమ్పి పక్ఖిత్తం హేట్ఠిమరాజిసమం తిట్ఠతి, అయం **ఓమకో** నామ పత్తో. సచే తం రాజిం అతిక్కమ్మ థూపీకతం తిట్ఠతి, అయం **ఓమకోమకో** నామ పత్తో. సచే తం రాజిం న సమ్పాపుణాతి, అన్తోగధమేవ హోతి, అయం **ఓమకుక్కట్ఠో** నామ పత్తోతి. తేనాహ ‘‘**తేసమ్పి వుత్తనయేనేవ భేదో వేదితబ్బో**’’తి.

ఇదాని తేసు అధిట్ఠానవికప్పనానధిట్ఠానావికప్పనుపగే దస్సేతుం ‘‘**ఇచ్చేతేసూ**’’తిఆదిమాహ. తత్థ **ఉక్కట్ఠుక్కట్ఠో**తి ఉక్కట్ఠతో ఉక్కట్ఠో. తతో హి సో ‘‘అపత్తో’’తి వుత్తో. **ఓమకోమకో**తి ఓమకతో ఓమకో. తతో హి సో ‘‘అపత్తో’’తి వుత్తో. ఏతే పన భాజనపరిభోగేన పరిభుఞ్జితబ్బా, న అధిట్ఠానుపగా న వికప్పనుపగా, ఇతరే పన సత్త అధిట్ఠహిత్వా వా వికప్పేత్వా వా పరిభుఞ్జితబ్బా. తేనాహ ‘‘**సేసా సత్త పత్తా పమాణయుత్తా నామా**’’తి.

తస్మాతి యస్మా సత్త పత్తా పమాణయుత్తా, తస్మా. **సమణసారుప్పేన పక్కన్తి** ఏత్థ అయోపత్తో పఞ్చహి పాకేహి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౦౮) పక్కో సమణసారుప్పేన పక్కో హోతి, మత్తికాపత్తో ద్వీహి పాకేహి. సచే ఏకో పాకో ఊనో హోతి, న అధిట్ఠానుపగో. యథా చ సమణసారుప్పేన పక్కోయేవ అధిట్ఠానుపగో, తథా ఉభోపి యం మూలం దాతబ్బం, తస్మిం దిన్నేయేవ అధిట్ఠానుపగా. యది పన అప్పకమ్పి అదిన్నం హోతి, న అధిట్ఠానుపగా. తేనాహ **''సచే పనా''**తిఆది. **''కాకణికమత్తం** నామ దియడ్ఢవీహీ''తి వదన్తి. సచేపి పత్తసామికో వదతి ''యదా తుమ్హాకం మూలం భవిస్సతి, తదా దస్సథ, అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జథా''తి, నేవ అధిట్ఠానుపగో హోతి. పాకస్స హి ఊనత్తా పత్తసఙ్ఖం న గచ్ఛతి. మూలస్స సకలస్స వా ఏకదేసస్స వా అదిన్నత్తా సకభావం న ఉపేతి, అఞ్ఞస్సేవ సన్తకో హోతి. తస్మా పాకే చ మూలే చ నిట్ఠితేయేవ అధిట్ఠానుపగో హోతి. యో అధిట్ఠానుపగో, స్వేవ వికప్పనుపగో చ. తేనాహ **''అపచ్చుద్ధరన్తేనా''**తిఆది. **అపచ్చుద్ధరన్తేన వికప్పేతబ్బోతి** పురాణపత్తం అపచ్చుద్ధరన్తేన నవో పత్తో వికప్పేతబ్బోతి అత్థో, ఠపేతబ్బోతి అధిప్పాయో. **కఙ్గుసిత్థన్తి** సత్తన్నం ధఞ్ఞానం లామకధఞ్ఞసిత్థన్తి ఆహ **''కఙ్గుసిత్థనిక్ఖమనమత్తేన ఛిద్దేనా''**తి.

పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అస్సాతి ఇమస్స పత్తస్స. **తేన ఊనపఞ్చబన్ధనేనా**తి తేన ఊనపఞ్చబన్ధనేన పత్తేన ఉపలక్ఖితో హుత్వాతి అత్థో. ఊనపఞ్చబన్ధనో హి పత్తో ఏత్థ లక్ఖణభావేన గహితో. తేనేవాహ **''ఇత్థమ్భూతస్స లక్ఖణే కరణవచన''**న్తి. తత్థ **ఇత్థమ్భూతస్సా**తి కఞ్చి పకారం పత్తస్స. లక్ఖీయతే అనేనాతి **లక్ఖణం,** తస్మిం **కరణవచనం,** తతియావిభత్తీతి అత్థో. **''పకారో''**తి చ సామఞ్ఞస్స భేదకో విసేసో వుచ్చతి. తథా హి **ఊనపఞ్చబన్ధనేన పత్తేనా**తి ఏత్థ భిక్ఖుభావసామఞ్ఞస్స ఊనపఞ్చబన్ధనపత్తభావో పకారో, తం భిక్ఖు ఆపన్నో, తస్స పత్తో లక్ఖణం. యది అపరిపుణ్ణపఞ్చబన్ధనో పత్తో ఊనపఞ్చబన్ధనో నామ హోతి, అథ కస్మా ఇమస్స **పదభాజనియం** అబన్ధనోపి వుత్తోతి ఆహ **''తత్థా''**తిఆది. తత్థ **తత్థా**తి వాక్యోపఞ్ఞాసే. బన్ధనోకాసే సతి వా అసతి వా బన్ధనవిరహితో పత్తో అబన్ధనో, పఞ్చబన్ధనానం ఓకాసో అస్సాతి **పఞ్చబన్ధనోకాసో. అపత్తో**తి పత్తో నామ న హోతీతి అత్థో, పాకతికం కాతుం అసమత్థోతి వుత్తం హోతి. ఇదఞ్చ అఞ్ఞస్స విఞ్ఞాపనే కారణవచనం. తేనాహ **''తస్మా అఞ్ఞం విఞ్ఞాపేతుం వట్టతీ''**తి.

బన్ధనఞ్చ నామేతం యస్మా బన్ధనోకాసే సతి హోతి, అసతి న హోతి, తస్మా తస్స లక్ఖణం, బన్ధనవిధిఞ్చ దస్సేతుం **''యస్మిం పనా''**తిఆది వుత్తం. ముఖవట్టిసమీపే పన పత్తవేధకేన విజ్ఝియమానే కపాలస్స బహలత్తా భిజ్జతి, తస్మా హేట్ఠా విజ్ఝితబ్బో. తేనాహ **''హేట్ఠిమపరియన్తే''**తిఆది. **సుఖుమం వా ఛిద్దం కత్వా బన్ధితబ్బో**తి సుఖుమే ఛిద్దే తిపుపట్టాదీహి పయోజనం నత్థి, సుత్తం పక్ఖిపిత్వావ అధిట్ఠాతబ్బోతి అధిప్పాయో. న కేవలం తిపుసుత్తకాదినావ బన్ధితబ్బోతి ఆహ **''ఫాణిత''**న్తిఆది. **ఫాణితం ఝాపేత్వా పాసాణచుణ్ణేనా**తి పాసాణచుణ్ణేన సద్ధిం ఫాణితం పచిత్వా తథాపక్కేన పాసాణచుణ్ణేనాతి అత్థో. **నిస్సజ్జితబ్బో**తి ''అయం మే, భన్తే, పత్తో ఊనపఞ్చబన్ధనేన పత్తేన చేతాపితో నిస్సగ్గియో, ఇమాహం సఙ్ఘస్స నిస్సజ్జామీ''తి (పారా॰ ౬౧౩) నిస్సజ్జితబ్బో. తేనాహ **''నిస్సజ్జన్తేనా''**తిఆది. **సమ్మతేనా**తి –

> ''సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్లం, సఙ్ఘో ఇత్థన్నామం భిక్ఖుం పత్తగ్గాహాపకం సమ్మన్నేయ్య, ఏసా ఞత్తి . సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, సఙ్ఘో ఇత్థన్నామం భిక్ఖుం పత్తగ్గాహాపకం సమ్మన్నతి, యస్సాయస్మతో

ఖమతి ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో పత్తగ్గాహాపకస్స సమ్ముతి, సో తుణ్హస్స. యస్స నక్ఖమతి, సో భాసేయ్య. సమ్మతో సఙ్ఘేన ఇత్థన్నామో భిక్ఖు పత్తగ్గాహాపకో, ఖమతి సఙ్ఘస్స, తస్మా తుణ్హీ, ఏవమేతం ధారయామీ"తి (పారా. ౬౧౪) –

ఏవం పదభాజనే వుత్తాయ ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాయ సమ్మతేన. **పత్తస్స విజ్జమానగుణం వత్వాతి** "అయం, భన్తే, పత్తో పమాణయుత్తో సున్దరో థేరానురూపో"తిఆదినా (పారా. అట్ఠ. ౨.౬౧౩) విజ్జమానానిసంసం వత్వా. **పత్తపరియన్తోతి** పరియన్తే ఠితపత్తో. **అదేసేతి** మఞ్చపీఠచ్ఛత్తనాగదన్తకాదికే అదేసే. పత్తస్స హి నిక్ఖిపనదేసో "అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఆధారక"న్తిఆదినా నయేన ఖన్ధకే వుత్తోయేవ. **అపరిభోగేనాతి** యాగురన్ధనరజనపచనాదినా అయుత్తపరిభోగేన. అన్తరామగ్గే పన బ్యాధిమ్హి ఉప్పన్నే అఞ్ఞస్మిం భాజనే అసతి మత్తికాయ లిమ్పిత్వా యాగుం పచితుం, ఉదకం వా తాపేతుం వట్టతి. **విస్సజ్జేతీతి** అఞ్ఞస్స దేతి. సచే పన సద్ధివిహారికో వా అన్తేవాసికో వా అఞ్ఞం వరపత్తం ఠపేత్వా "అయం మయ్హం సారుప్పో, అయం థేరస్సా"తి గణ్హాతి, వట్టతి. అఞ్ఞో వా తం గహేత్వా అత్తనో పత్తం దేతి, వట్టతి. "మయ్హమేవ పత్తం ఆహరా"తి వత్తబ్బకిచ్చం నత్థి.

ఞాతకప్పవారితేతి ఏత్థ సఙ్ఘవసేన పవారితట్ఠానే పఞ్చబన్ధనేనేవ వట్టతి, పుగ్గలవసేన పన పవారితట్ఠానే ఊనపఞ్చబన్ధనేనాపి. **అకతవిఞ్ఞత్తి** నామ "వద, భన్తే, పచ్చయేనా"తి ఏవం అకతట్ఠానే విఞ్ఞత్తి.

ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉగ్గహేత్వాతి ఉగ్గహితకం కత్వా, అప్పటిగ్గహితం సయమేవ గహేత్వాతి అత్థో. సత్తాహాతిక్కమేపి అనాపత్తికతా చేత్థ అనజ్ఝోహరణీయతం ఆపన్నత్తాతి వేదితబ్బం. కస్మా ఏతేన ఇదం దస్సితం హోతీతి ఆహ ''**తాని హీ**''తిఆది. భిసక్కస్స ఇమాని తేన అనుఞ్ఞాతత్తాతి **భేసజ్జాని,** యేసం కేసఞ్చి సప్పాయానమేతం అధివచనం. తేనాహ ''**భేసజ్జకిచ్చం కరోన్తు వా, మా వా, ఏవం లద్ధవోహారానీ**''తి. ఇదాని సత్తాహకాలికం నిస్సగ్గియవత్థుభూతం సప్పినవనీతం దస్సేతుం ''**సప్పి నామ గవాదీన**''న్తిఆది వుత్తం. **ఆదిసద్దేన** అజికాదీనం గహణం. ''**యేసం మంసం కప్పతీ**''తి ఇమినా పాకటేహి గోఅజికాదీహి అఞ్ఞానిపి మిగరోహితాదీని సఙ్గణ్హాతి. యేసఞ్హి ఖీరం అత్థి, సప్పిపి తేసం అత్థియేవ. తం పన సులభం వా హోతు, దుల్లభం వా, అసంమోహత్థం వుత్తం. **మక్ఖికామధుమేవాతి** ఖుద్దకభమరమధుకరీహి తీహి మక్ఖికాహి కతం మధుమేవ. **ఉచ్ఛురసన్తి** సుద్ధోదకసమ్భిన్నానం వసేన దువిధమ్పి ఉచ్ఛురసం. "అగిలానస్స గుళోదక"న్తి (మహావ. ౨౮౪) పన ఉద్దిస్స అనుఞ్ఞాతత్తా ఉదకసమ్భిన్నో అగిలానస్స వట్టతి. ''**అవత్థుకపక్కా వా**''తి ఇమినా సవత్థుకపక్కా న వట్టతీతి దస్సేతి. **మహాపచ్చరియం** పన "ఏతం సవత్థుకపక్కం వట్టతి, నో వట్టతీతి పుచ్ఛం కత్వా ఉచ్ఛుఫాణితం పచ్ఛాభత్తం నోవట్టనకం నామ నత్థీ"తి వుత్తం, తం యుత్తన్తి **సమన్తపాసాదికాయం** (పారా. అట్ఠ. ౨.౬౨౩) వుత్తం. **ఉచ్ఛువికతీతి** ఉచ్ఛుమ్హా నిబ్బత్తా రసలసికాదికా. పకతత్తానం పటినిద్దేసత్తా **తం**-సద్దస్స తేన పకతానం భేసజ్జానం ఏవ గహణం, న తేసం వత్థూనన్తి ఆహ ''**తాని భేసజ్జానీ**''తిఆది. **న తేసం వత్థూనీతి** తేసం సప్పిఆదీనం కారణాని ఖీరాదీని అప్పటిగ్గహేత్వాతి అత్థో.

వసాతేలన్తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౬౨౩) "అనుజానామి, భిక్ఖవే, వసాని భేసజ్జాని అచ్ఛవసం మచ్ఛవసం సుసుకావసం సూకరవసం గద్రభవస"న్తి (మహావ. ౨౬౨) ఏవం అనుఞ్ఞాతవసానం తేలం. **యానీతి** యాని భేసజ్జాని. "అనుజానామి,

భిక్ఖవే, వసాని భేసజ్జాని అచ్ఛవసం మచ్ఛవసం సుసుకావసం సూకరవసం గద్రభవసం కాలే పటిగ్గహితం కాలే నిప్పక్కం కాలే సంసట్ఠం తేలపరిభోగేన పరిభుఞ్జితు"న్తి ఏవం తేలత్థం వసాపటిగ్గహణస్స అనుఞ్ఞాతత్తా ''**వసాతేలం పనా**''తిఆది వుత్తం. **కాలే**తి పురేభత్తం. **సంసట్ఠ**న్తి పరిస్సావితం. **తస్మా**తి యస్మా అనుఞ్ఞాతం, తస్మా. "అచ్ఛవస"న్తి వచనేన ఠపేత్వా మనుస్సవసం సబ్బేసం అకప్పియమంసానం వసాయ అనుఞ్ఞాతత్తా ''**ఠపేత్వా మనుస్సవస**''న్తి వుత్తం.

సామం పచిత్వాతి కాలేయేవ సామం పచిత్వా. **నిబ్బత్తితతేలమ్పీ**తి కాలేయేవ అత్తనా విపేచితతేలమ్పి. తివిధమ్పి చేతం కాలేయేవ వట్టతి. వుత్తమ్పి చేతం "కాలే చే, భిక్ఖవే, పటిగ్గహితం కాలే నిప్పక్కం కాలే సంసట్ఠం, తం చే పరిభుఞ్జేయ్య, అనాపత్తీ"తి. పచ్ఛాభత్తం పన పటిగ్గహేతుం వా కాతుం వా న వట్టతియేవ. వుత్తమ్పి చేతం "వికాలే చే, భిక్ఖవే, పటిగ్గహితం వికాలే నిప్పక్కం వికాలే సంసట్ఠం, తం చే పరిభుఞ్జేయ్య, ఆపత్తి తిణ్ణం దుక్కటానం. కాలే చే, భిక్ఖవే, పటిగ్గహితం వికాలే నిప్పక్కం వికాలే సంసట్ఠం, తం చే పరిభుఞ్జేయ్య, ఆపత్తి ద్విన్నం దుక్కటానం. కాలే చే, భిక్ఖవే, పటిగ్గహితం కాలే నిప్పక్కం వికాలే సంసట్ఠం, తం చే పరిభుఞ్జేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (మహావ. ౨౬౨). ''**సత్తాహం నిరామిసపరిభోగేన వట్టతీ**''తి ఇమినా పన "కాలే పటిగ్గహితం కాలే నిప్పక్కం కాలే సంసట్ఠం తేలపరిభోగేన పరిభుఞ్జితు"న్తి ఇదం నిరామిసపరిభోగం సన్ధాయ వుత్తన్తి దస్సేతి.

యం పనేత్థ (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౨౩) సుఖుమరజసదిసం మంసం వా న్హారు వా అట్ఠి వా లోహితం వా హోతి, తం అబ్బోహారికం. సచే పన అనుపసమ్పన్నో తాయ పటిగ్గహితవసాయ తేలం కత్వా దేతి, తం కథన్తి ఆహ ''**అనుపసమ్పన్నేనా**''తిఆది. **తదహూ**తి యస్మిం అహని పటిగ్గహితం, తదహు. పచ్ఛాభత్తతో పట్ఠాయ పన సత్తాహం నిరామిసమేవ వట్టతి. తత్రాపి అబ్బోహారికం అబ్బోహారికమేవ. యావకాలికవత్థూనం అఞ్ఞేసం వత్థుం పచితుం న వట్టతీతి సమ్బన్ధో. తత్థ **యావకాలికవత్థూన**న్తి యావకాలికం వత్థు ఏతేసన్తి యావకాలికవత్థూని, తేసం, యావకాలికవత్థుమన్తానన్తి అత్థో. **అఞ్ఞేస**న్తి వసాతేలతో అఞ్ఞేసం సప్పిఆదీనం. **వత్థు**న్తి ఖీరాదికం యావకాలికభూతం వత్థుం, పచితుం న వట్టతియేవ, సామంపాకత్తాతి అధిప్పాయో.

నిబ్బత్తితసప్పిం వాతి యావకాలికవత్థుతో విపేచితసప్పిం వా. యథా తత్థ దధిగతం వా తక్కగతం వా ఖయం గమిస్సతి, ఏవం ఝాపితం వాతి అత్థో. **నవనీతం వా**తి తక్కబిన్దూనిపి దధిగుళికాయోపి అపనేత్వా సుధోతనవనీతం పచితుం వట్టతి సామంపక్కాభావతోతి అధిప్పాయో. యది సయంపచితసత్తాహకాలికేన సద్ధిం ఆమిసం భుఞ్జతి, తం ఆమిసం సయంపచితసత్తాహకాలికేన మిస్సితం అత్తనో యావకాలికభావం సత్తాహకాలికేన గణ్హాపేతి. తథా చ యావకాలికం అపక్కమ్పి సయంపక్కభావం ఉపగచ్ఛతీతి ''**తం పన తదహుపురేభత్తమ్పి సామిసం పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీ**''తి వుత్తం. యథా సయంపక్కసత్తాహకాలికం వసాతేలం, సయంభజ్జితసాసపాదియావజీవికవత్థూనం తేలఞ్చ సామిసం తదహుపురేభత్తమ్పి న వట్టతి, తథా నవనీతసప్పీతి వేదితబ్బం. వుత్తఞ్చ –

> "యావకాలికఆదీని , సంసట్ఠాని సహత్తనా;
> గాహాపయన్తి సబ్భావ"న్తి చ;
> "తేహేవ భిక్ఖునా పత్తం, కప్పతే యావజీవికం;
> నిరామిసంవ సత్తాహం, సామిసే సామపాకతా"తి చ.

ఖీరాదితోతి ఏత్థ **ఆది**సద్దేన తిలాదీనం గహణం. **సామిసానిపీ**తి న కేవలం నిరామిసానేవాతి అత్థో. పచ్ఛాభత్తతో పన పట్ఠాయ న వట్టన్తియేవ. సత్తాహాతిక్కమేపి అనాపత్తి సవత్థుకానం పటిగ్గహితత్తా. "తాని పటిగ్గహేత్వా"తి (పారా. ౬౨౨) హి వుత్తం. తేనాహ "**పచ్ఛాభత్తతో పట్ఠాయా**"తిఆది. పచ్ఛాభత్తం పటిగ్గహితకేహి కతం పన అబ్భఞ్జనాదీసు ఉపనేతబ్బం, పురేభత్తమ్పి చ ఉగ్గహితకేహి కతం. ఉభయేసమ్పి సత్తాహాతిక్కమేపి అనాపత్తి. **అన్తోసత్తాహే**తి సత్తాహబ్భన్తరే. **అబ్భఞ్జనాదీన**న్తి ఏత్థ **ఆది**సద్దేన ముద్ధనితేలఅరుమక్ఖనఘురధూపనాదీనం గహణం. **అధిట్ఠహిత్వా**తి "ఇదాని న మయ్హం అజ్ఝోహరణత్థాయ భవిస్సతి, ఇదం సప్పి చ తేలఞ్చ వసా చ ముద్ధనితేలత్థం వా అబ్భఞ్జనత్థం వా భవిస్సతి, మధు అరుమక్ఖనత్థం వా ఫాణితం ఘురధూపనత్థం వా భవిస్సతీ"తి ఏవం చిత్తం ఉప్పాదేత్వా.

కో పనేత్థ యావకాలికయావజీవికవత్థూసు విసేసోతి ఆహ "**యావజీవికానీ**"తిఆది. **యావ అరుణస్స ఉగ్గమనా తిట్ఠతీ**తి సత్తమదివసే కతతేలం సచే యావ అరుణుగ్గమనా తిట్ఠతీతి అత్థో. **పాళియం అనాగతసప్పిఆదీన**న్తి ఏత్థ తావ మిగరోహితాదీనం సప్పి పాళియం అనాగతసప్పి, తథా నవనీతం, నాళికేరనిమ్బకోసమ్బకరమన్దసాసపఆదీనం తేలం పన పాళియం అనాగతతేలం, తథా మధుకపుప్ఫఫాణితం పాళియం అనాగతఫాణితన్తి వేదితబ్బం. న సబ్బం మధుకపుప్ఫఫాణితం ఫాణితగతికన్తి ఆహ "**సీతుదకేనా**"తిఆది. **సీతుదకేన కత**న్తి మధుకపుప్ఫాని సీతుదకే పక్ఖిపిత్వా అమద్దిత్వా పుప్ఫరసే ఉదకగతే సతి తం ఉదకం గహేత్వా పచిత్వా కతం. "**ఫాణితగతికమేవా**"తి ఇమినా సత్తాహకాలికన్తి దస్సేతి, న పన నిస్సగ్గియవత్థున్తి. తస్మా సత్తాహం అతిక్కామయతో దుక్కటన్తి వేదితబ్బం. వుత్తమ్పి చేతం **సమన్తపాసాదికాయం** సీతుదకేన కతం మధుకపుప్ఫఫాణితం పురేభత్తం సామిసం వట్టతి , పచ్ఛాభత్తతో పట్ఠాయ సత్తాహం నిరామిసమేవ, సత్తాహాతిక్కమే వత్థుగణనాయ దుక్కట"న్తి. సచే పన ఖీరం పక్ఖిపిత్వా కతం, యావకాలికం. ఖణ్డసక్ఖరం పన ఖీరజల్లికం అపనేత్వా సోధేన్తి, తస్మా వట్టతి, అమ్బజమ్బుపనసకదలిఖజ్జురిచిఞ్చాదీనం సబ్బేసం యావకాలికఫలానం ఫాణితం యావకాలికమేవాతి ఆహ "**అమ్బఫాణితాదీని యావకాలికానీ**"తి.

కాయికపరిభోగం వట్టతీతి కాయస్స వా కాయే అరునో వా మక్ఖనం వట్టతి, అజ్ఝోహరితుం పన న వట్టతి. **య**న్తి సత్తాహాతిక్కన్తం భేసజ్జం. **నిరపేక్ఖో పరిచ్చజిత్వా**తి అనపేక్ఖో సామణేరస్స దత్వా. **త**న్తి ఏవం పరిచ్చజిత్వా పున లద్ధభేసజ్జం. ఏవఞ్హి దిన్నం భేసజ్జం సచే సో సామణేరో అభిసఙ్ఖరిత్వా వా అనభిసఙ్ఖరిత్వా వా తస్స భిక్ఖునో దదేయ్య, గహేత్వా నత్థుకమ్మం వా కాతబ్బం, అఞ్ఞం వా కఞ్చి పరిభోగం. తేనాహ "**అజ్ఝోహరితుమ్పి వట్టతీ**"తి. సచే సో బాలో హోతి, దాతుం న జానాతి, అఞ్ఞేన భిక్ఖునా వత్తబ్బో "అత్థి తే, సామణేర, భేసజ్జ"న్తి, "ఆమ, భన్తే, అత్థీ"తి. "ఆహర, థేరస్స భేసజ్జం కరిస్సామా"తి, ఏవమ్పి వట్టతి. **వత్థుగణనాయా**తి సప్పిఆదివత్థుగణనాయ చేవ సప్పిపిణ్డాదివత్థుగణనాయ చ. మిస్సితేసు పన ఏకం నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం. ఏత్థ చ "ఇదం మే, భన్తే, భేసజ్జం సత్తాహాతిక్కన్తం నిస్సగ్గియం, ఇమాహం సఙ్ఘస్స నిస్సజ్జామీ"తి (పారా. ౬౨౩) నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం.

సాధారణపఞ్ఞత్తి. సత్తాహం అనతిక్కన్తేపి అతిక్కన్తసఞ్ఞినో చేవ వేమతికస్స చ దుక్కటం. అతిక్కన్తే అనతిక్కన్తసఞ్ఞినోపి వేమతికస్సపి నిస్సగ్గియం పాచిత్తియమేవ, తథా అనధిట్ఠితావిస్సజ్జితానట్ఠావినట్ఠాదడ్ఢావిలుత్తేసు అధిట్ఠితాదిసఞ్ఞినో. అన్తోసత్తాహం అధిట్ఠితే, విస్సజ్జితే, నట్ఠే, వినట్ఠే, దడ్ఢే, అచ్ఛిన్నే, విస్సాసేన గహితే ఉమ్మత్తకాదీనఞ్చ అనాపత్తి. ఆచారవిపత్తి. సప్పిఆదీనం అత్తనో సన్తకతా, గణనుపగతా, సత్తాహాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని. కథినసముట్ఠానం, అకిరియం,

నోసఞ్ఞావిమోక్ఖం, అచిత్తకం, పణ్ణత్తివజ్జం, కాయకమ్మం, వచీకమ్మం, తిచిత్తం, తివేదనం. తేనాహ ''**సేసం చీవరవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బ**''న్తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ కథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా).

భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పచ్ఛిమమాసస్స పఠమదివసతో పట్ఠాయాతి జేట్ఠమూలపుణ్ణమాసియా పచ్ఛిమపాటిపదదివసతో పట్ఠాయ. **తావా**తి తావ పరిమాణే కాలే. జేట్ఠమూలపుణ్ణమాసియా పచ్ఛిమపాటిపదదివసతో పట్ఠాయ యావ కత్తికపుణ్ణమా, ఇమస్మిం పఞ్చమాసేతి అత్థో. **కాలో వస్సికసాటికాయాతిఆదినా**తి ఏత్థ **ఆది**సద్దేన "సమయో వస్సికసాటికాయ, అఞ్ఞేపి మనుస్సా వస్సికసాటికచీవరం దేన్తీ"తి (పారా॰ ౬౨౮) ఇమేసం గహణం. **దేథ మే వస్సికసాటికచీవరన్తిఆదికాయా**తి ఏత్థ **ఆది**సద్దేన పన "ఆహరథ మే వస్సికసాటికచీవరం, పరివత్తేథ మే వస్సికసాటికచీవరం, చేతాపేథ మే వస్సికసాటికచీవర"న్తి ఇమేసం గహణం. అత్తనో అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేసు తదుభయం కరోన్తస్స కిం హోతీతి ఆహ ''**అఞ్ఞాతకఅప్పవారితట్ఠానే**''తిఆది. ''**వత్థభేదే దుక్కట**''న్తి ఇదం వస్సికసాటికం పుబ్బే అదేన్తే సన్ధాయ వుత్తం. యే పన పుబ్బేపి దేన్తి, తేసు వత్థభేదో నత్థి. వుత్తఞ్హి **సమన్తపాసాదికాయం** "యే మనుస్సా పుబ్బేపి వస్సికసాటికచీవరం దేన్తి, ఇమే పన సచేపి అత్తనో అఞ్ఞాతకఅప్పవారితా హోన్తి, వత్థభేదో నత్థి తేసు సతుప్పాదకరణస్స అనుఞ్ఞాతత్తా"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౨౮). **అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేన నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ**న్తి "యో పన భిక్ఖు అఞ్ఞాతకం గహపతిం వా గహపతానిం వా చీవరం విఞ్ఞాపేయ్య అఞ్ఞత్ర సమయా, నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ"న్తి (పారా॰ ౫౧౮) ఇమినా సిక్ఖాపదేన నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం. ఇదం పన పకతియా వస్సికసాటికదాయకేసుపి హోతియేవ.

గిమ్హానం పచ్ఛిమద్ధమాసస్స పఠమదివసతో పట్ఠాయాతి ఏత్థ జేట్ఠమూలకాళపక్ఖుపోసథస్స పచ్ఛిమపాటిపదదివసతో పట్ఠాయ యావ ఆసాళ్హీపుణ్ణమా, అయమద్ధమాసో గిమ్హానం పచ్ఛిమద్ధమాసో నామ, తస్స పఠమదివసతో పట్ఠాయాతి అత్థో, అద్ధమాసస్స పఠమపాటిపదదివసతో పట్ఠాయాతి వుత్తం హోతి. **కత్తికమాసస్స పచ్ఛిమదివసో** నామ పచ్ఛిమకత్తికమాసస్స పుణ్ణమా. **ఏత్తావతా**తి "మాసో సేసో గిమ్హానన్తి భిక్ఖునా వస్సికసాటికచీవరం పరియేసితబ్బం, అద్ధమాసో సేసో గిమ్హానన్తి కత్వా నివాసేతబ్బ"న్తి ఏత్తకేన గణనేన. **పరియేసనక్ఖేత్త**న్తి పరియేసనస్స ఖేత్తం. ఏతస్మిఞ్హి మాసే వస్సికసాటికం అలద్ధం పరియేసితుం వట్టతి. **కరణనివాసనక్ఖేత్తమ్పీ**తి కరణక్ఖేత్తఞ్చేవ నివాసనక్ఖేత్తఞ్చ. **పి**-సద్దేన పరియేసనక్ఖేత్తం సమ్పిణ్డేతి. ఏతస్మిఞ్హి అద్ధమాసే పరియేసితుం, కాతుం, నివాసేతుఞ్చ వట్టతి, అధిట్ఠాతుంయేవ న వట్టతి. యం పన **సమన్తపాసాదికాయం** కత్థచి పోత్థకే "జేట్ఠమూలపుణ్ణమాసియా పచ్ఛిమపాటిపదదివసతో పట్ఠాయ యావ కాలపక్ఖుపోసథో, అయమేకో అద్ధమాసో పరియేసనక్ఖేత్తఞ్చేవ కరణక్ఖేత్తఞ్చ. ఏతస్మిఞ్హి అన్తరే వస్సికసాటికం అలద్ధం పరియేసితుం , లద్ధం కాతుఞ్చ వట్టతి, నివాసేతుం, అధిట్ఠాతుఞ్చ న వట్టతీ"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౨౮) వచనం దిస్సతి, తం పమాదలిఖితం మాతికాయ విరోధతోతి దట్ఠబ్బం. "అద్ధమాసో సేసో గిమ్హానన్తి కత్వా నివాసేతబ్బ"న్తి (పారా॰ ౬౨౭) హి పాళి. **సబ్బమ్పీ**తి పరియేసనం, కరణం, నివాసనం, అధిట్ఠానఞ్చాతి సబ్బమ్పి. ఇమినా ఇమే చత్తారో మాసా పరియేసనకరణనివాసనాధిట్ఠానానం చతున్నమ్పి ఖేత్తన్తి దస్సేతి. ఏతేసు హి చతూసు మాసేసు అలద్ధం పరియేసితుం, లద్ధం కాతుం, నివాసేతుం, అధిట్ఠాతుఞ్చ వట్టతి.

వస్సం ఉక్కడ్ఢీయతీతి సంవచ్ఛరం ఉద్ధం కడ్ఢీయతి వడ్ఢీయతి, ఆరుయ్హతీతి అత్థో, వస్సానస్స పఠమమాసం ఉక్కడ్ఢిత్వా గిమ్హానం పచ్ఛిమమాసమేవ కరోన్తీతి వుత్తం హోతి. **వస్సూపనాయికదివసే అధిట్ఠాతబ్బా**తి వస్సానతో పుబ్బేయేవ దసాహస్స అతిక్కన్తత్తా వస్సూపనాయికదివసేయేవ అధిట్ఠాతబ్బా. తఞ్హి దివసం అతిక్కామేతుం న వట్టతి. అన్తోవస్సే పన లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ తస్మింయేవ అన్తోవస్సే లద్ధదివసతో పట్ఠాయ దసాహం నాతిక్కామేతబ్బా, దసాహాతిక్కమే నిట్ఠితా పన తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బా. దసాహే అప్పహోన్తే చీవరకాలం నాతిక్కామేతబ్బా. అయం తావ కతాయ పరిహారో. అకతాయ పన కో పరిహారోతి ఆహ ‘‘**సచే**’’తిఆది. **ఏకాహమ్పి న లభతి** ఇతో అఞ్ఞస్స పరిహారస్సాభావతోతి అధిప్పాయో.

నో కుతో హోతీతి ఆహ ‘‘**యావ హేమన్తస్స పఠమదివసో**’’తి, జేట్ఠమూలపుణ్ణమాసితో పట్ఠాయ యావ కత్తికపుణ్ణమాసియా పచ్ఛిమపాటిపదదివసో, తావాతి అత్థో. **ఏతేసు సత్తసు పిట్ఠిసమయమాసేసూ**తి పటిలోమక్కమేన వుత్తేసు కత్తికపుణ్ణమాసియా పచ్ఛిమపాటిపదాదీసు జేట్ఠమూలపుణ్ణమాసావసానేసు ఏతేసు సత్తసు పిట్ఠిసమయనామకేసు మాసేసు. **సతుప్పాదకరణేనా**తి ‘‘కాలో వస్సికసాటికాయా’’తిఆదినా నయేన సతుప్పాదకరణేన. **విఞ్ఞాపేన్తస్సా**తి ‘‘దేథ మే వస్సికసాటికచీవర’’న్తిఆదినా (పారా॰ ౬౨౮) నయేన విఞ్ఞత్తిం కరోన్తస్స. **తేన సిక్ఖాపదేన అనాపత్తీ**తి అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేన అనాపత్తి, ఇమినా పన సిక్ఖాపదేన ఆపత్తియేవ అసమయత్తా. వుత్తఞ్హేతం **భదన్తబుద్ధదత్తాచరియేన** –

‘‘కత్వా పన సతుప్పాదం, వస్ససాటికచీవరం;
నిప్ఫాదేన్తస్స భిక్ఖుస్స, సమయే పిట్ఠిసమ్మతే.

‘‘హోతి నిస్సగ్గియాపత్తి, ఞాతకాఞ్ఞాతకాదినో;
తేసుయేవ చ విఞ్ఞత్తిం, కత్వా నిప్ఫాదనే తథా’’తి.

ఏత్థ చ ‘‘ఇదం మే, భన్తే, వస్సికసాటికచీవరం అతిరేకమాసే సేసే గిమ్హానే పరియిట్ఠం అతిరేకద్ధమాసే సేసే గిమ్హానే కత్వా పరిదహితం నిస్సగ్గియ’’న్తి ఇమినా (పారా॰ ౬౨౮) నయేన నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం.

వస్సికసాటికపరియేసనవత్థుస్మిన్తి పటికచ్చేవ వస్సికసాటికపరియేసనవత్థుస్మిం. **తికపాచిత్తియ**న్తి అతిరేకమాసద్ధమాసేసు అతిరేకసఞ్ఞివేమతికఊనకసఞ్ఞీనం పరియేసననివాసనవసేన తీణి పాచిత్తియాని, ఏకసేసనిద్దేసో చాయం, సామఞ్ఞనిద్దేసో వా. **ఊనకమాసద్ధమాసేసూ**తి ఊనకమాసే చేవ ఊనకద్ధమాసే చ. **అతిరేకసఞ్ఞినో, వేమతికస్స వా దుక్కట**న్తి ఏత్థ ‘‘పరియేసననివాసనం కరోన్తస్సా’’తి పాఠసేసో. ఇదం వుత్తం హోతి – ‘‘ఊనకమాసే సేసే గిమ్హానే అతిరేకసఞ్ఞినో, వేమతికస్స వా పరియేసన్తస్స దుక్కటం, ఊనకద్ధమాసే సేసే గిమ్హానే చ అతిరేకసఞ్ఞినో, వేమతికస్స వా నివాసేన్తస్స దుక్కట’’న్తి. ‘‘**తథా**’’తి ఇమినా దుక్కటం అతిదిసతి, తఞ్చ దుక్కటం ఉదకపుసితగణనాయ అకత్వా న్హానపరియోసానవసేన పయోగే పయోగే కారేతబ్బం, తఞ్చ ఖో వివటఙ్గణే ఆకాసతో పతితఉదకేనేవ న్హాయన్తస్స, న న్హానకోట్ఠకవాపిఆదీసు ఘటేహి ఆసిత్తూదకేన న్హాయన్తస్స. తేనేవాహ ‘‘**సతియా వస్సికసాటికాయా**’’తిఆది. పోక్ఖరణియాదీసు పన నగ్గస్స న్హాయన్తస్స అనాపత్తీతి సమ్బన్ధో, పోక్ఖరణియాదీసు పన సతియాపి వస్సికసాటికాయ నగ్గస్స న్హాయన్తస్స నత్థి దుక్కటాపత్తీతి అత్థో.

ఏవం అన్తరాపత్తియా అనాపత్తిం దస్సేత్వా ఇదాని నిస్సగ్గియేన అనాపత్తిం దస్సేతుం ‘‘**అచ్ఛిన్నచీవరస్సా**’’తిఆది వుత్తం. తత్థ **అచ్ఛిన్నచీవరస్సాతి** అచ్ఛిన్నసేసచీవరస్స. తస్సాపి అసమయే నివాసతో అనాపత్తి. ఏస నయో **నట్ఠచీవరస్స వాతి** ఏత్థాపి. యథా చేత్థ నివాసేన్తానం తేసం అనాపత్తి, ఏవం తత్థ పరియేసన్తానమ్పీతి దట్ఠబ్బం. ఏత్థ పన మహగ్ఘవస్సికసాటికం ఠపేత్వా న్హాయన్తస్స చోరూపద్దవో ఆపదా నామాతి ఆహ ‘‘**అనివత్థ**’’న్తిఆది. **ఆపదాసు వా నివాసయతోతి** ఆపదాసు విజ్జమానాసు అసమయే నివాసేన్తస్స. యం పన **సమన్తపాసాదికాయం** ‘‘అచ్ఛిన్నచీవరస్సాతి ఏతం వస్సికసాటికంయేవ సన్ధాయ వుత్తం. తేసఞ్హి నగ్గానం కాయోవస్సాపనే అనాపత్తి. ఏత్థ చ మహగ్ఘవస్సికసాటికం నివాసేత్వా న్హాయన్తస్స చోరూపద్దవో ఆపదా నామా’’తి అచ్ఛిన్నచీవరాదినో నిస్సగ్గియేన అనాపత్తిం అదస్సేత్వా నగ్గస్స న్హాయతో దుక్కటేనేవ అనాపత్తిదస్సనం, తం యుత్తం వియ న దిస్సతి. సబ్బసిక్ఖాపదేసు హి మూలాపత్తియా ఏవ ఆపత్తిప్పసఙ్గే అనాపత్తిదస్సనత్థం అనాపత్తివారో ఆరభీయతి, న అన్తరాపత్తియాతి, తస్మా ఉపపరిక్ఖితబ్బం. **సచీవరతాతి** అన్తరవాసకఉత్తరాసఙ్గేహి సచీవరతా.

వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరఅచ్ఛిన్దనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**దత్వా**’’తి యం కిఞ్చి పచ్చాసీసమానస్సేవ దానమిహ అధిప్పేతం, న నిస్సట్ఠదానన్తి ఆహ ‘‘**వేయ్యావచ్చాదీనీ**’’తిఆది. **సకసఞ్ఞాయాతి** ‘‘సక’’న్తి సఞ్ఞాయ. ఇమినా పారాజికాభావం దస్సేతి. చజిత్వా దిన్నమ్పి హి సకసఞ్ఞాయ గణ్హతో నత్థి పారాజికం. **అచ్ఛిన్దన్తస్సాతి** ఏకతో అబద్ధాని, విసుం ఠపితాని చ బహూని అచ్ఛిన్దతో, ‘‘సఙ్ఘాటిం ఆహర, ఉత్తరాసఙ్గం ఆహరా’’తి ఏవం ఆహరాపయతో చ. తేనాహ ‘‘**వత్థుగణనాయ ఆపత్తియో**’’తి. ‘‘మయా దిన్నాని సబ్బాని ఆహరా’’తి వదతోపి ఏకవచనేనేవ సమ్బహులా ఆపత్తియో. ఏకం చీవరం పన ఏకాబద్ధాని చ బహూని అచ్ఛిన్దతో ఏకా ఆపత్తి. ‘‘**అచ్ఛిన్దా’’తి ఆణత్తియా దుక్కట**న్తి ‘‘మయా దిన్నాని సబ్బాని గణ్హా’’తి ఆణత్తియా ఏకం దుక్కటం, అచ్ఛిన్నేసు పన ఏకవచనేనేవ సమ్బహులా పాచిత్తియో. తేనాహ ‘‘అచ్ఛిన్నేసు వత్థుగణనాయ ఆపత్తియో’’తి. **అచ్ఛిన్నేసూతి** తేనాణత్తేన అచ్ఛిన్నేసు చీవరేసు. యత్థ పన పోత్థకేసు ‘‘**అచ్ఛిన్నేసు యత్తకాని ఆణత్తాని, తేసం గణనాయ ఆపత్తియో**’’తి పాఠో, తత్థ **యత్తకాని ఆణత్తానీతి** యత్తకాని చీవరాని గణ్హితుం ఆణత్తానీతి అత్థో. యం పన **సమన్తపాసాదికాయం** ‘‘చీవరం ‘గణ్హా’తి ఆణాపేతి, ఏకం దుక్కటం. ఆణత్తో బహూని గణ్హాతి, ఏకం పాచిత్తియ’’న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౩౩) వుత్తం, తం ఏకాబద్ధం సన్ధాయ. ఏవఞ్చ కత్వా సమన్తపాసాదికాయ సద్ధిం ఇమాయ అట్ఠకథాయ న కోచి విరోధో. సచే పన ‘‘సఙ్ఘాటిం గణ్హ, ఉత్తరాసఙ్గం గణ్హా’’తి ఆణాపేతి, వాచాయ వాచాయ దుక్కటం. అచ్ఛిన్నేసు వత్థుగణనాయ ఆపత్తియో. ఏత్థ చ ‘‘ఇదం మే, భన్తే, చీవరం భిక్ఖుస్స సామం దత్వా అచ్ఛిన్నం నిస్సగ్గియ’’న్తి (పారా॰ ౬౩౩) ఇమినా నయేన నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం.

తికపాచిత్తియన్తి ఉపసమ్పన్నే ఉపసమ్పన్నసఞ్ఞివేమతికఅనుపసమ్పన్నసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **అఞ్ఞం పరిక్ఖార**న్తి పత్తాదిం అఞ్ఞం పరిక్ఖారం, అన్తమసో సూచిమ్పీతి అత్థో. న కేవలం అనుపసమ్పన్నస్స చీవరంయేవ అచ్ఛిన్దతో దుక్కటన్తి ఆహ ‘‘**అనుపసమ్పన్నస్స చా**’’తిఆది. తత్థ **యం కిఞ్చీతి** చీవరం వా హోతు, పత్తాది, యం కిఞ్చి పరిక్ఖారం వా. **తస్స విస్సాసం గణ్హన్తస్సాతి** యస్స దిన్నం, తస్స విస్సాసేన గణ్హన్తస్స, తతియత్థే చేతం ఉపయోగవచనం. **ఉపసమ్పన్నతాతి** అచ్ఛిన్దనసమయే ఉపసమ్పన్నభావో. కిఞ్చాపి ఉపసమ్పన్నభావో **పాళియం,** మాతికట్ఠకథాయఞ్చ

దానగ్గహణేసు దిస్సతి, తథాపి అనుపసమ్పన్నకాలే చీవరం దత్వా ఉపసమ్పన్నకాలే అచ్ఛిన్దన్తస్స ఆపత్తితో అచ్ఛిన్దనకాలేయేవ ఉపసమ్పన్నతా అఙ్గన్తి వేదితబ్బం.

చీవరఅచ్ఛిన్దనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఛబ్బిధం ఖోమసుత్తాదిన్తి "సుత్తం నామ ఛ సుత్తాని ఖోమం కప్పాసికం కోసెయ్యం కమ్బలం సాణం భఙ్గ"న్తి (పారా. ౬౩౮) ఏవం వుత్తం ఛబ్బిధం ఖోమసుత్తాదిం. తత్థ **ఖోమ**న్తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౬౩౬-౩౮) ఖోమవాకేహి కతసుత్తం. **కప్పాసిక**న్తి కప్పాసతో నిబ్బత్తం. **కోసెయ్య**న్తి కోసియంసూహి కన్తిత్వా కతసుత్తం. **కమ్బల**న్తి ఏళకలోమసుత్తం. **సాణ**న్తి సాణవాకేన కతసుత్తం. **భఙ్గ**న్తి పాటేక్కం వాకసుత్తమేవాతి ఏకే. పఞ్చహిపి మిస్సేత్వా కతసుత్తం పన "భఙ్గ"న్తి వేదితబ్బం. **తేసం అనులోమ**న్తి తేసం ఖోమాదీనం అనులోమం దుకూలం పత్తుణ్ణం సోమారపట్టం చీనపట్టం ఇద్ధిజం దేవదిన్నన్తి ఛబ్బిధం సుత్తం.

తురీతి వాయనూపకరణో ఏకో దణ్డో, వీతవీతట్ఠానం యత్థ సంహరిత్వా ఠపేన్తి. **వేమ**న్తి వాయనూపకరణో ఏకో దణ్డో, సుత్తం పవేసేత్వా యేన ఆకోటేన్తో ఘనభావం సమ్పాదేన్తి. **తస్స సబ్బప్పయోగేసు దుక్కట**న్తి తన్తవాయస్స యే తే తురివేమసజ్జనాదికా పయోగా, తేసు సబ్బేసు పయోగేసు భిక్ఖుస్స దుక్కటం, తస్స తన్తవాయస్స పయోగే పయోగే భిక్ఖుస్స దుక్కటన్తి వుత్తం హోతి. తురిఆదీనం అభావే తేసం కరణత్థం వాసిఫరసుఆదీనం మగ్గననిసానరుక్ఖచ్ఛేదనాదిసబ్బప్పయోగేపి ఏసేవ నయో. తన్తూనం అత్తనో సన్తకత్తా వీతవీతట్ఠానం పటిలద్ధమేవ హోతీతి ఆహ "**పటిలాభేన నిస్సగ్గియం హోతీ**"తి, వికప్పనుపగపచ్ఛిమచీవరప్పమాణే వీతే నిస్సగ్గియం హోతీతి వుత్తం హోతి. తేనేవ వక్ఖతి "దీఘతో విదత్థిమత్తే, తిరియఞ్చ హత్థమత్తే వీతే నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ"న్తి. ఏత్థ చ "ఇదం మే, భన్తే, చీవరం సామం సుత్తం విఞ్ఞాపేత్వా తన్తవాయేహి వాయాపితం నిస్సగ్గియ"న్తి ఇమినా నయేన నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం.

తేనేవాతి విఞ్ఞాపితతన్తవాయేనేవ. **ఏవం ఇధ దుక్కట**న్తి ఇధాపి తన్తవాయేనేవ దీఘతో విదత్థిమత్తే, తిరియం హత్థమత్తే వీతే దుక్కటన్తి అత్థో. **అకప్పియసుత్తమయే**తి విఞ్ఞాపితసుత్తమయే. **ఇతరస్మి**న్తి అవిఞ్ఞత్తిసుత్తమయే పరిచ్ఛేదే. **తతో చే ఊనతరా**తి వుత్తప్పమాణతో చే ఊనతరా, అన్తమసో (పారా. అట్ఠ. ౨.౬౩౬-౬౩౮) అచ్ఛిమణ్డలప్పమాణాపీతి అధిప్పాయో. కప్పియతన్తవాయేనపి అకప్పియసుత్తం వాయాపేన్తస్స యథా పుబ్బే నిస్సగ్గియం, ఏవమిధ దుక్కటం. తేనేవ కప్పియఞ్చ అకప్పియఞ్చ సుత్తం వాయాపేన్తస్స సచే పచ్ఛిమచీవరప్పమాణా వా ఊనకా వా అకప్పియసుత్తపరిచ్ఛేదా హోన్తి, తేసు పరిచ్ఛేదగణనాయ దుక్కటం. కప్పియసుత్తపరిచ్ఛేదేసు అనాపత్తి. అథ ఏకన్తరికేన వా సుత్తేన, దీఘతో వా కప్పియం తిరియం అకప్పియం కత్వా వీతం హోతి, పమాణయుత్తే పరిచ్ఛేదే పరిచ్ఛేదే దుక్కటం.

యది పన (పారా. అట్ఠ. ౨.౬౩౬-౬౩౮) ద్వే తన్తవాయా హోన్తి ఏకో కప్పియో ఏకో అకప్పియో, సుత్తఞ్చ అకప్పియం, తే చే వారేన వినన్తి, అకప్పియతన్తవాయేన వీతే పమాణయుత్తే పరిచ్ఛేదే పరిచ్ఛేదే పాచిత్తియం, ఊనతరే దుక్కటం. ఇతరేన వీతే ఉభయత్థ దుక్కటం. సచే ద్వేపి వేమం గహేత్వా ఏకతో వినన్తి, పమాణయుత్తే పరిచ్ఛేదే పరిచ్ఛేదే పాచిత్తియం. అథ సుత్తం కప్పియం, చీవరఞ్చ కేదారబద్ధాదీహి సపరిచ్ఛేదం, అకప్పియతన్తవాయేన వీతే పరిచ్ఛేదే పరిచ్ఛేదే దుక్కటం,

ఇతరేన వీతే అనాపత్తి. సచే ద్వేపి ఏకతో వినన్తి, పమాణయుత్తే పరిచ్ఛేదే పరిచ్ఛేదే దుక్కటం. అథ సుత్తమ్పి కప్పియఞ్చ అకప్పియఞ్చ, తే చే వారేన వినన్తి, అకప్పియతన్తవాయేన అకప్పియసుత్తమయేసు పచ్ఛిమచీవరప్పమాణేసు పరిచ్ఛేదేసు వీతేసు పరిచ్ఛేదగణనాయ పాచిత్తియం, ఊనతరేసు కప్పియసుత్తమయేసు చ దుక్కటం. కప్పియతన్తవాయేన అకప్పియసుత్తమయేసు పమాణయుత్తేసు వా ఊనకేసు వా దుక్కటమేవ, కప్పియసుత్తమయేసు అనాపత్తి.

అథ ఏకన్తరికేన వా సుత్తేన, దీఘతో వా అకప్పియం తిరియం అకప్పియం కత్వా వినన్తి, ఉభోపి వా తే వేమం గహేత్వా ఏకతో వినన్తి, అపరిచ్ఛేదే చీవరే పమాణయుత్తే పరిచ్ఛేదే పరిచ్ఛేదే దుక్కటం, సపరిచ్ఛేదే పరిచ్ఛేదవసేన దుక్కటాని. తేనాహ **''ఏతేనేవ ఉపాయేనా''**తిఆది.

ఏత్థ చ తన్తవాయో తావ అఞ్ఞాతకఅప్పవారితతో విఞ్ఞత్తియా లద్ధో అకప్పియో, సేసో కప్పియో. సుత్తమ్పి సామం విఞ్ఞాపితం అకప్పియం, సేసం, ఞాతకాదివసేన ఉప్పన్నఞ్చ కప్పియన్తి వేదితబ్బం. **తికపాచిత్తియ**న్తి వాయాపితే వాయాపితసఞ్ఞీవేమతికఅవాయాపితసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **చీవరత్థాయ విఞ్ఞాపితసుత్త**న్తి సామం వా అఞ్ఞేన వా చీవరత్థాయ విఞ్ఞాపితసుత్తం . కిఞ్చాపి పాళియం "సామం సుత్తం విఞ్ఞాపేత్వా"తి వుత్తం, తథాపి ఇధ "చీవరత్థాయ సామం విఞ్ఞాపితసుత్త"న్తి అవత్వా కేవలం "చీవరత్థాయ విఞ్ఞాపితసుత్త"న్తి అఙ్గేసు వుత్తత్తా అఞ్ఞేన చీవరత్థాయ విఞ్ఞాపితసుత్తమ్పి సఙ్గహం గచ్ఛతీతి వేదితబ్బం. **అకప్పియవిఞ్ఞత్తియా**తి "చీవరం మే, ఆవుసో, వాయథా"తి ఏవంభూతాయ అకప్పియవిఞ్ఞత్తియా.

సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

చీవరసామికేహి పుబ్బే అప్పవారితో హుత్వాతి "కీదిసేన తే, భన్తే, చీవరేన అత్థో, కీదిసం తే చీవరం వాయాపేమి, వద, భన్తే, యదిచ్ఛసీ"తి చీవరసామికేహి పుబ్బే అవుత్తో హుత్వా. ఏత్థ చ ఆయతాదీహి తీహి సుత్తవడ్ఢనాకారేన సహ వాయనాకారం దస్సేతి, సువీతాదీహి చతూహి వాయనాకారమేవ. **''కిఞ్చిమత్తం అనుపదజ్జేయ్యామా''**తిఆది తస్స కత్తబ్బాకారమత్తదస్సనం, న పన అఙ్గదస్సనం సుత్తవడ్ఢనవసేనేవ ఆపజ్జితబ్బత్తాతి ఆహ **''న భిక్ఖునో పిణ్డపాతదానమత్తేనా''**తిఆది. ఏత్థ చ "ఇదం మే, భన్తే, చీవరం పుబ్బే అప్పవారితేన అఞ్ఞాతకస్స గహపతికస్స తన్తవాయే ఉపసఙ్కమిత్వా చీవరే వికప్పం ఆపన్నం నిస్సగ్గియ"న్తి (పారా॰ ౬౪౩) ఇమినా నయేన నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం. **తికపాచిత్తియ**న్తి అఞ్ఞాతకే అఞ్ఞాతకసఞ్ఞీవేమతికఞాతకసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని.

మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పఠమపదస్సాతి "దసాహానాగత"న్తి పదస్స. **పురిమనయేనేవా**తి అచ్చన్తసంయోగవసేనేవ. **తాని దివసానీ**తి తేసు దివసేసు. **అచ్చన్తమేవా**తి నిరన్తరమేవ, తేసు దసాహేసు యత్థ కత్థచి దివసేతి వుత్తం హోతి. **పవారణామాసస్సా**తి పుబ్బకత్తికమాసస్స. సో హి ఇధ పఠమపవారణాయోగతో "పవారణామాసో"తి వుత్తో. **జుణ్హపక్ఖపఞ్చమితో పట్ఠాయా**తి

సుక్కపక్ఖపఞ్చమిం ఆదిం కత్వా. **పవారణామాసస్స జుణ్హపక్ఖపఞ్చమితో**తి వా పవారణామాసస్స పకాసనతో పురిమస్స జుణ్హపక్ఖస్స పఞ్చమితో పట్ఠాయాతి అత్థో. యో పనేత్థ "కామఞ్చేస (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౬౫౦) 'దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బ'న్తి (పారా॰ ౪౬౩) ఇమినావ సిద్ధో, అట్ఠుప్పత్తివసేన పన అపుబ్బం వియ అత్థం దస్సేత్వా సిక్ఖాపదం ఠపిత"న్తి పాఠో దిస్సతి, సో పమాదపాఠో "దసాహానాగత"న్తి ఇమినా విరోధతోతి దట్ఠబ్బం. కిఞ్చి "జుణ్హపక్ఖపఞ్చమితో పట్ఠాయా"తి వుత్తత్తా అట్ఠకథాయేవ పుబ్బాపరవిరోధోపి సియా.

అచ్చేకచీవరన్తి అచ్చాయికచీవరం వుచ్చతి, సో చ అచ్చాయికభావో దాయకస్స గమికాదిభావేనాతి దస్సేతుం **''గమికగిలానగబ్భినిఅభినవుప్పన్నసద్ధానం పుగ్గలాన**''న్తిఆది వుత్తం. తత్థ **గమికో** నామ "సేనాయ వా గన్తుకామో హోతి, పవాసం వా గన్తుకామో హోతీ"తి (పారా॰ ౬౪౯) వుత్తో. **అఞ్ఞతరేన ''వస్సావాసికం దస్సామీ''తి ఏవం ఆరోచేత్వా దిన్న**న్తి గమికాదీనం అఞ్ఞతరేన గమనాదీహి కారణేహి దాతుకామేన దూతం వా పేసేత్వా, సయం వా ఆగన్త్వా "వస్సావాసికం దస్సామీ"తి ఏవం ఆరోచేత్వా దిన్నం చీవరం. ఏత్థ చ "ఇదం మే, భన్తే, అచ్చేకచీవరం చీవరకాలసమయం అతిక్కామితం నిస్సగ్గియ"న్తి (పారా॰ ౬౪౯) ఇమినా నయేన నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం.

సేసన్తి "సాధారణపఞ్ఞత్తీ"తిఆదికం. అయం పన విసేసో – తత్థ అతిరేకచీవరే అతిరేకచీవరసఞ్ఞిఆదినో దసాహాతిక్కమో, ఇధ అచ్చేకచీవరే అచ్చేకచీవరసఞ్ఞిఆదినో చీవరకాలాతిక్కమో. తథా అనచ్చేకచీవరే అచ్చేకచీవరసఞ్ఞినో, వేమతికస్స చ దుక్కటం. జాతిప్పమాణసమ్పన్నస్స అచ్చేకచీవరస్స అత్తనో సన్తకతా, దసాహానాగతాయ కత్తికతేమాసికపుణ్ణమాయ ఉప్పన్నభావో, అనధిట్ఠితఅవికప్పితతా, చీవరకాలాతిక్కమోతి చతురఙ్గభావోవ ఏత్థ విసేసో.

అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉపసమ్పజ్జన్తిఆదీసు వియాతి "పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ"తి (విభ॰ ౫౦౮) ఇమస్స విభఙ్గే "ఉపసమ్పజ్జా"తి ఉద్ధరితబ్బే "ఉపసమ్పజ్జ"న్తి ఉద్ధటం. తదిహ నిదస్సనం కతం. **ఆది**సద్దేన పన "అనాపుచ్ఛం వా గచ్ఛేయ్యా"తిఆదీనం (పాచి॰ ౧౧౧, ౧౧౫) సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. **ఉపగన్త్వా**తి ఉపసద్దస్సత్థమాహ. **వసిత్వా**తి అక్ఖణ్డం వసిత్వా. "యేన యస్స హి సమ్బన్ధో, దూరట్ఠమ్పి చ తస్స త"న్తి వచనతో **''ఇమస్స…పే… ఇమినా సమ్బన్ధో''**తి వుత్తం. తత్థ **ఇమస్సా**తి "ఉపవస్స"న్తి పదస్స. వినయపరియాయేన అరఞ్ఞలక్ఖణం అదిన్నాదానపారాజికే ఆగతం. తత్థ హి "గామా వా అరఞ్ఞా వా"తి అనవసేసతో అవహారట్ఠానపరిగ్గహేన తదుభయం అసఙ్కరతో దస్సేతుం "ఠపేత్వా గామఞ్చా"తిఆది వుత్తం. గాముపచారో హి లోకే గామసఙ్ఖమేవ గచ్ఛతీతి. ఇధ పన సుత్తన్తపరియాయేన "పఞ్చధనుసతికం పచ్ఛిమ"న్తి (పారా॰ ౬౫౪) ఆగతం ఆరఞ్ఞకం భిక్ఖుం సన్ధాయ. న హి సో వినయపరియాయికే అరఞ్ఞే వసన్తో "ఆరఞ్ఞకో పన్తసేనాసనో"తి (మ॰ ని॰ ౧.౯౧) సుత్తే వుత్తో, తస్మా తత్థ ఆగతమేవ లక్ఖణం గహేతబ్బన్తి దస్సేన్తో "సబ్బపచ్ఛిమాని ఆరోపితేన ఆచరియధనునా"తిఆదిమాహ. తత్థ **''ఆచరియధను** నామ పకతిహత్థేన నవవిదత్థిపమాణం. జియాయ పన ఆరోపితాయ చతుహత్థప్పమాణ"న్తి వదన్తి. **గామస్సా**తి పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స. **ఇన్దఖీలతో**తి ఉమ్మారతో. **పరిక్ఖేపారహట్ఠానతో**తి పరియన్తే ఠితఘరస్స ఉపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స పఠమలేడ్డుపాతతో. కిత్తకేన మగ్గేన మినితబ్బన్తి ఆహ **''సచే''**తిఆది.

మజ్ఝిమట్ఠకథాయం పన "విహారస్సాపి గామస్సేవ ఉపచారం నీహరిత్వా ఉభిన్నం లేడ్డుపాతానం అన్తరా మినితబ్బ"న్తి వుత్తం. **చోరానం నివిట్ఠోకాసాదిదస్సనేనాతి** ఆరామే, ఆరామూపచారే చ చోరానం నివిట్ఠోకాసాదిదస్సనేన కారణేన. **ఆదిసద్దేన** భుత్తోకాసట్ఠితోకాసనిసిన్నోకాసనిపన్నోకాసానం గహణం. **చోరేహి మనుస్సానం హతవిలుత్తాకోటితభావదస్సనతోతి** ఆరామే, ఆరామూపచారే చ హతవిలుత్తాకోటితభావదస్సనతో.

అన్తరఘరే నిక్ఖిపేయ్యాతి అన్తరే అన్తరే ఘరాని ఏత్థ, ఏతస్సాతి వా **అన్తరఘరం,** గామో, తస్మిం ఠపేయ్యాతి అత్థో. తేనాహ "**ఆరఞ్ఞకస్సా**"తిఆది. **తఞ్చాతి** నిక్ఖిపనఞ్చ. "**మహాపవారణాయ పవారితో హోతీ**"తి ఇదం వస్సచ్ఛేదం అకత్వా వుట్ఠభావం దస్సేతుం వుత్తం, న పన పవారణాయ అఙ్గభావం. తేనేవ హి బ్యతిరేకం దస్సేన్తేన **సమన్తపాసాదికాయం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౫౩-౬౫౪) వుత్తం "సచే పచ్ఛిమికాయ వా ఉపగతో హోతి ఛిన్నవస్సో వా, నిక్ఖిపితుం న లభతీ"తి. కత్తికమాసో నామ పుబ్బకత్తికమాసస్స కాళపక్ఖపాటిపదతో పట్ఠాయ యావ అపరకత్తికపుణ్ణమా, తావ ఏకూనత్తింస రత్తిన్దివా. **ఏవ**-సద్దేన కత్తికమాసతో పరం న లభతీతి దస్సేతి. ఊనప్పమాణే తావ అరఞ్ఞలక్ఖణాయోగతో న లభతు, కస్మా గావుతతో అతిరేకప్పమాణే న లభతీతి ఆహ "**యత్ర హీ**"తిఆది. నిమన్తితో పన అద్ధయోజనమ్పి యోజనమ్పి గన్త్వా వసితుం పచ్చేతి, ఇదమప్పమాణం. **సాసఙ్కసప్పటిభయమేవ హోతీతి** సాసఙ్కఞ్చేవ సప్పటిభయఞ్చ హోతి. **ఏవ**-సద్దేన అనాసఙ్కఅప్పటిభయేహి అఙ్గయుత్తేపి సేనాసనే వసన్తో నిక్ఖిపితుం న లభతీతి దస్సేతి. ఏత్తావతా పురిమికాయ ఉపగన్త్వా అక్ఖణ్డం కత్వా వుట్ఠవస్సో యం గామం గోచరగామం కత్వా పఞ్చధనుసతికపచ్ఛిమే ఆరఞ్ఞకసేనాసనే విహరతి, తస్మిం గామే చీవరం ఠపేత్వా సకలకత్తికమాసం తస్మింయేవ సేనాసనే తేన చీవరేన వినా వత్థుం అనుజానిత్వా ఇదాని విహారతో అఞ్ఞత్థ వసన్తస్స ఛారత్తం విప్పవాసం అనుజానన్తో "**సియా చ తస్స భిక్ఖునో**"తిఆదిమాహ. అసమాదానచారఞ్హి అత్థతకథినా ఏవ లభన్తి, నేతరేతి ఏత్థ ఇదమ్పి కారణం దట్ఠబ్బం. తత్థ **ఛారత్తపరమం తేన భిక్ఖునా తేన చీవరేన విప్పవసితబ్బన్తి** యో భిక్ఖు విహారే వసన్తో తతో అఞ్ఞత్థ గమనకిచ్చే సతి అన్తరఘరే చీవరం నిక్ఖిపతి, తేన భిక్ఖునా తేన చీవరేన ఛారత్తపరమం విప్పవసితబ్బం, ఛ రత్తియో తమ్హా విహారా అఞ్ఞత్థ వసితబ్బాతి వుత్తం హోతి. వుత్తఞ్హి భదన్తేన **బుద్ధదత్తాచరియేన** –

"యం గామం గోచరం కత్వా, భిక్ఖు ఆరఞ్ఞకే వసే;
తస్మిం గామే ఠపేతుం తం, మాసమేకం తు వట్టతి.

"అఞ్ఞత్థేవ వసన్తస్స, ఛారత్తపరమం మతం;
అయమస్స అధిప్పాయో, పటిచ్ఛన్నో పకాసితో"తి.

తేనేవాహ "**తతో చే ఉత్తరి విప్పవసేయ్యాతి ఛారత్తతో ఉత్తరి తస్మిం సేనాసనే సత్తమం అరుణం ఉట్ఠాపేయ్యా**"తిఆది. **తథా అసక్కోన్తేనాతి** గతట్ఠానస్స దూరతాయ సేనాసనం ఆగన్త్వా సత్తమం అరుణం ఉట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తేన. ఏవమ్పి అసక్కోన్తేన తత్రేవ ఠితేన పచ్చుద్ధరితబ్బం "అతిరేకచీవరట్ఠానే ఠస్సతీ"తి. **వసిత్వాతి** అరుణం ఉట్ఠాపేత్వా. భిక్ఖుసమ్ముతి ఉదోసితసిక్ఖాపదే వుత్తావ.

సేసన్తి "అఞ్ఞత్ర భిక్ఖుసమ్ముతియాతి అయమేత్థ అనుపఞ్ఞత్తీ"తిఆదికం. తత్థ హి అఙ్గేసు యం రత్తివిప్పవాసో చతుత్థమఙ్గం, తం ఇధ ఛారత్తతో ఉత్తరి విప్పవాసో హోతీతి అయమేవ విసేసో.

సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పరిణతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

నను చాయం సఙ్ఘస్స పరిణతో, న పరిచ్చత్తో, అథ కథం సఙ్ఘసన్తకో హోతీతి ఆహ ‘‘**నో హీ**’’తిఆది. తత్థ **నోతి** లాభో. **ఏకేన పరియాయేనాతి** పరిణతభావసఙ్ఖాతేన ఏకేన పరియాయేన. ‘‘**లభితబ్బ**’’న్తి ఇమినా **లాభ**సద్దస్స కమ్మసాధనమాహ. **చీవరాదివత్థు**న్తి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం అన్తమసో చుణ్ణపిణ్డమ్పి దన్తకట్ఠమ్పి దసికసుత్తమ్పి. **పరిణత**న్తి సఙ్ఘస్స నిన్నం సఙ్ఘస్స పోణం సఙ్ఘస్స పబ్భారం హుత్వా ఠితన్తి అత్థో. యేన పన కారణేన సో పరిణతో హోతి, తం దస్సేత్వా తస్స అత్థం దస్సేతుం ‘‘**దస్సామ కరిస్సామా**’’తిఆది వుత్తం. **అత్తనో పరిణామేన్తస్సాతి** ‘‘ఇదం మయ్హం దేహీ’’తి సఙ్ఘస్స పరిణతభావం ఞత్వా అత్తనో పరిణామేత్వా గణ్హన్తస్స. **పయోగేతి** పరిణామనప్పయోగే. ఏత్థ చ ‘‘ఇదం మే, భన్తే, జానం సఙ్ఘికం లాభం పరిణతం అత్తనో పరిణామితం నిస్సగ్గియ’’న్తి ఇమినా నయేన నిస్సజ్జనవిధానం వేదితబ్బం.

సఙ్ఘచేతియపుగ్గలేసూతి ఏత్థ చ అన్తమసో సునఖం ఉపాదాయ యో కోచి సత్తో ‘‘పుగ్గలో’’తి వేదితబ్బో. **అఞ్ఞసఙ్ఘాదీన**న్తి అఞ్ఞసఙ్ఘచేతియపుగ్గలానం. ఇదం వుత్తం హోతి – ‘‘సఙ్ఘస్స పరిణతం అఞ్ఞస్స సఙ్ఘస్స వా చేతియస్స వా పుగ్గలస్స వా, చేతియస్స పరిణతం అఞ్ఞస్స చేతియస్స వా సఙ్ఘస్స వా పుగ్గలస్స వా, పుగ్గలస్స పరిణతం అఞ్ఞస్స పుగ్గలస్స వా సఙ్ఘస్స వా చేతియస్స వా పరిణామేన్తస్స దుక్కట’’న్తి.

ఇదాని అనాపత్తిం దస్సేతుం ‘‘**అపరిణతసఞ్ఞినో**’’తిఆదిమాహ. పరిణతే, అపరిణతే చ అపరిణతసఞ్ఞినో చాతి సమ్బన్ధో, పరిణతే, అపరిణతే చాతి ఉభయత్థాపి అనాపత్తీతి అత్థో. వుత్తఞ్హేతం ‘‘పరిణతే అపరిణతసఞ్ఞీ అత్తనో పరిణామేతి, అనాపత్తి. అపరిణతే అపరిణతసఞ్ఞీ అనాపత్తీ’’తి (పారా. ౬౬౦). **దేయ్యధమ్మోతి** చత్తారో పచ్చయా. **ఆది**సద్దేన ‘‘పటిసఙ్ఖారం వా లభేయ్య, చిరట్ఠితికో వా అస్స, యత్థ వా పన తుమ్హాకం చిత్తం పసీదతి, తత్థ దేథా’’తి (పారా. ౬౬౧) వచనానం గహణం. సచే పన దాయకా ‘‘మయం సఙ్ఘభత్తం కత్తుకామా, చేతియపూజం కత్తుకామా, ఏకస్స భిక్ఖునో పరిక్ఖారం దాతుకామా, తుమ్హాకం రుచియా దస్సామ. భణథ, కత్థ దేమా’’తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౬౦) వదన్తి, ఏవం వుత్తే తేన భిక్ఖునా ‘‘యత్థ ఇచ్ఛథ, తత్థ దేథా’’తి వత్తబ్బా.

పరిణతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పత్తవగ్గో తతియో.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

నిస్సగ్గియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాచిత్తియకణ్డం

౧. ముసావాదవగ్గో

౧. ముసావాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సమ్పజానముసావాదేతి ఏత్థ **ముసా**తి అభూతం అతచ్ఛం వత్థు, **వాదో**తి తస్స భూతతో తచ్ఛతో విఞ్ఞాపనం, సమ్పజానస్స ముసావాదో **సమ్పజానముసావాదో,** తస్మిం సమ్పజానముసావాదేతి అత్థో. తేనాహ ''**పుబ్బే**''తిఆది. సో చ పన ముసావాదో పుబ్బభాగక్ఖణే, తఙ్ఖణే చ విజానన్తస్స హోతి ''పుబ్బేవస్స హోతి 'ముసా భణిస్స'న్తి, భణన్తస్స హోతి 'ముసా భణామీ'''తి (పాచి॰ ౪) వుత్తత్తాతి ఆహ ''**పుబ్బేపి జానిత్వా వచనక్ఖణేపి జానన్తస్సా**''తి. ఏతఞ్హి ద్వయం అఙ్గభూతం, ఇతరం పన హోతు వా, మా వా, అకారణమేతం. నను చేతం భణనమేవ ఞాయతీతి ఆహ ''**భణనఞ్చ నామా**''తిఆది. **అభూతస్సా**తి అతచ్ఛస్స.

హత్థకం సక్యపుత్తన్తి ఏత్థ **హత్థకో**తి తస్స థేరస్స నామం. సక్యానం పుత్తోతి **సక్యపుత్తో**. బుద్ధకాలే కిర సక్యకులతో అసీతి పురిససహస్సాని పబ్బజింసు, తేసం సో అఞ్ఞతరో. **అవజానిత్వా పటిజాననాదివత్థుస్మి**న్తి ఏత్థ **అవజానిత్వా పటిజాననం** నామ తిత్థియేహి సద్ధిం కథేన్తో అత్తనో వాదే కఞ్చి దోసం సల్లక్ఖేన్తో ''నాయం మమ వాదో''తి అవజానిత్వా పున కథేన్తో కథేన్తో నిద్దోసతం సల్లక్ఖేత్వా ''మమేవ అయం వాదో''తి పటిజానాతి. **ఆది**సద్దేన పటిజానిత్వా అవజాననం, అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరణం, సమ్పజానముసాభాసనం, సఙ్కేతం కత్వా విసంవాదకరణఞ్చ సఙ్గణ్హాతి. ఇదాని ఆపత్తిభేదదస్సనత్థం ''**ఉత్తరిమనుస్సధమ్మారోచనత్థ**''న్తిఆది వుత్తం.

అనుపధారేత్వా సహసా భణన్తస్సాతి అవీమంసిత్వా వేగేన దిట్ఠమ్పి ''అదిట్ఠం మే''తిఆదినా భణన్తస్స . ''**అఞ్ఞం భణిస్సామీ''తి అఞ్ఞం భణన్తస్సా**తి యో మన్దత్తా మోమూహత్తా పక్ఖలన్తో ''చీవర''న్తి వత్తబ్బే ''చీర''న్తిఆదీని భణతి, అయం ''అఞ్ఞం భణిస్సామీ''తి అఞ్ఞం భణతి నామ. యో పన సామణేరేన ''అపి, భన్తే, మయ్హం ఉపజ్ఝాయం పస్సిత్థా''తి వుత్తో కేళిం కురుమానో ''తవ ఉపజ్ఝాయో దారుసకటం యోజేత్వా గతో భవిస్సతీ''తి వా సిఙ్గాలసద్దం సుత్వా ''కస్సాయం సద్దో''తి వుత్తో ''మాతుయా తే యానేన గచ్ఛన్తియా కద్దమే లగ్గచక్కం ఉద్ధరన్తానం అయం సద్దో''తి వా ఏవం నేవ దవా, న రవా అఞ్ఞం భణతి, సో ఆపత్తిం ఆపజ్జతియేవ. అఞ్ఞా పూరణకథా నామ హోతి – ఏకో గామే థోకం తేలం లభిత్వా విహారం ఆగతో సామణేరం భణతి ''త్వం అజ్జ కుహిం గతో, గామో ఏకతేలో అహోసీ''తి వా, పచ్ఛికాయ ఠపితం పూవఖణ్డం లభిత్వా ''అజ్జ గామే పచ్ఛికాహి పూవే చారేసు''న్తి వా, అయం ముసావాదోవ హోతి. **విసంవాదనపురేక్ఖారతా**తి విసం వాదేన్తి ఏతేనాతి **విసంవాదనం,** వఞ్చనాధిప్పాయవసప్పవత్తం చిత్తం, తస్స పురేక్ఖారతా **విసంవాదనపురేక్ఖారతా,** విసంవాదనచిత్తస్స పురతో కరణన్తి అత్థో.

ముసావాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఓమసవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఓమసవాదేతి ఖుంసనగరహణవచనే. యస్మా పన తం నేవ కణ్ణసుఖం, న హదయసుఖం, తస్మా తేన కణ్ణఞ్చేవ హదయఞ్చ విజ్ఝతీతి ఆహ ''**ఓవిజ్ఝనవచనే**''తి, జాతిఆదీహి ఘటేత్వా వచనేతి వుత్తం హోతి. తేనాహ ''**జాతినామా**''తిఆది. తత్థ **జాతి** నామ బ్రాహ్మణాది ఉక్కట్ఠా చేవ చణ్డాలాది హీనా చ జాతి. **నామం** నామ అవకణ్ణకాది హీనఞ్చేవ బుద్ధరక్ఖితాది ఉక్కట్ఠఞ్చ నామం. **గోత్తం** నామ కోసియాది హీనఞ్చేవ గోతమాది ఉక్కట్ఠఞ్చ గోత్తం. **కమ్మం** నామ పుప్ఫఛడ్డకాది హీనఞ్చేవ కసివణిజ్జాది ఉక్కట్ఠఞ్చ కమ్మం. **సిప్పం** నామ నళకారాది హీనఞ్చేవ ముద్దాగణనాది ఉక్కట్ఠఞ్చ సిప్పం. **ఆబాధో** నామ సబ్బోపి రోగో హీనోయేవ. అథ వా మధుమేహో ఉక్కట్ఠో, సేసో హీనోతి వేదితబ్బో. **లిఙ్గం** నామ అతిదీఘాది హీనఞ్చేవ నాతిదీఘాది ఉక్కట్ఠఞ్చ లిఙ్గం. **కిలేసో** నామ రాగాదికో సబ్బోపి కిలేసో. **ఆపత్తి** నామ సోతాపత్తాదికా ఉక్కట్ఠా చేవ పారాజికాది అనుక్కట్ఠా చ ఆపత్తి. **అక్కోసో** నామ ''ఓట్ఠోసీ''తిఆదికో హీనో చేవ ''పణ్డితోసీ''తిఆదికో (పాచి. ౧౫) ఉక్కట్ఠో చ అక్కోసో.

యథా తథాతి పాళిఆగతానాగతపదానం యేన కేనచి ఆకారేన. ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే ఠపేత్వా భిక్ఖుం భిక్ఖునిఆదయో సబ్బే సత్తా అనుపసమ్పన్నట్ఠానే ఠితాతి ఆహ ''**ఇధ చా**''తిఆది. **దవకమ్యతా** నామ కేళిహసాధిప్పాయతా. **సబ్బత్థాతి** ఉపసమ్పన్నానుపసమ్పన్నేసు చేవ పాళిఆగతానాగతపదేసు చాతి సబ్బత్థ. **అత్థధమ్మఅనుసాసనిపురేక్ఖారానన్తి** ఏత్థ ''చణ్డాలోసీ''తిఆదికాయ పాళియా అత్థం వణ్ణేన్తో **అత్థపురేక్ఖారో** నామ. పాళిం వాచేన్తో **ధమ్మపురేక్ఖారో** నామ. అనుసిట్ఠియం ఠత్వా ''ఇదానిపి చణ్డాలోసి, పాపం మా అకాసి. మా తమోతమపరాయణో అహోసీ''తిఆదినా (పాచి. అట్ఠ. ౩౫) నయేన కథేన్తో **అనుసాసనిపురేక్ఖారో** నామాతి వేదితబ్బో.

ఓమసవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. పేసుఞ్ఞసిక్ఖాపదవణ్ణనా

భిక్ఖుపేసుఞ్ఞేతి పిసతీతి **పిసుణా,** యాయ వాచాయ సమగ్గే సత్తే అవయవభూతే వగ్గే భిన్నే కరోతి, సా వాచా పిసుణా, పిసుణా ఏవ **పేసుఞ్ఞం,** తాయ వాచాయ సమన్నాగతో **పిసుణో,** తస్స కమ్మం **పేసుఞ్ఞం,** భిక్ఖుస్స పేసుఞ్ఞం **భిక్ఖుపేసుఞ్ఞం,** తస్మిం భిక్ఖుపేసుఞ్ఞే, భిక్ఖుతో సుత్వా భిక్ఖునా, భిక్ఖుస్స వా ఉపసంహటపేసుఞ్ఞేతి అత్థో. తేనాహ ''**జాతిఆదీహి**''తిఆది. తఞ్చ ఖో ద్వీహి కారణేహి ఉపసంహరతీతి ఆహ ''**భిక్ఖునో పియకమ్యతాయ వా**''తిఆది. తత్థ **భిక్ఖునో పియకమ్యతాయాతి** యస్స తం భాసతి, తస్స భిక్ఖునో ''ఏవమహం ఏతస్స పియో భవిస్సామీ''తి అత్తనో పియభావం పత్థయమానతాయ. **భేదాధిప్పాయేనాతి** ''ఏవమయం తేన సద్ధిం భిజ్జిస్సతీ''తి పరస్స పరేన భేదం ఇచ్ఛన్తేన. అథ వా పియసుఞ్ఞకరణతో **పేసుఞ్ఞం** (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౩౬) నిరుత్తినయేన, యాయ వాచాయ యస్స తం భాసతి, తస్స హదయే అత్తనో పియభావం, పరస్స చ సుఞ్ఞభావం కరోతి, సా వాచా, ''భిక్ఖుస్స పేసుఞ్ఞం భిక్ఖుపేసుఞ్ఞ''న్తిఆదినా ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ''**వుత్తనయేనేవాతి** ''జాతిఆదీహి అక్కోసవత్థూహీ''తిఆదినా వుత్తనయేన.

పాళిముత్తకఅక్కోసూపసంహారేతి ''చోరోసీ''తిఆదినా అక్కోసస్స ఉపసంహారే. ''అనక్కోసవత్థుభూతం పన పేసుఞ్ఞకరం తస్స కిరియం, వచనం వా పియకమ్యతాయ ఉపసంహరన్తస్స కిఞ్చాపి ఇమినా సిక్ఖాపదేన ఆపత్తి న దిస్సతి, తథాపి దుక్కటేన భవితబ్బ''న్తి (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౩౬) వదన్తి. **పాపగరహితాయ వదన్తస్సాతి** ఏకం అక్కోసన్తం, ఏకఞ్చ

ఖమన్తం దిస్వా “అహో నిల్లజ్జో, ఈదిసమ్పి నామ భవన్తం పున వత్తబ్బం మఞ్ఞిస్సతీ”తి ఏవం కేవలం పాపగరహితాయ భణన్తస్స.

పేసుఞ్ఞసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పదసోధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పదసో ధమ్మం వాచేయ్యాతి ఏకతో పదం పదం ధమ్మం వాచేయ్య, కోట్ఠాసం కోట్ఠాసం వాచేయ్యాతి అత్థో. యస్మా న కేవలం తిస్సో సఙ్గీతియో ఆరుళ్హధమ్మంయేవ పదసో వాచేన్తస్స ఆపత్తి, తస్మా “**సఙ్గీతిత్తయం అనారుళ్హమ్పీ**”తిఆది వుత్తం. **ఆది**-సద్దేన (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౪౫) సీలూపదేస ధుతఙ్గపఞ్హాఆరమ్మణకథా బుద్ధికదణ్డకఞ్ఞాణవత్థుఅసుభకథాదీనం గహణం. మేణ్డకమిలిన్దపఞ్హేసు థేరస్స సకప్పటిభానే అనాపత్తి. యం రఞ్ఞో సఞ్ఞాపనత్థం ఆహరిత్వా వుత్తం, తత్థ ఆపత్తి. వణ్ణపిటకఅఙ్గులిమాలపిటకరట్ఠపాలగజ్జితఆళవకగజ్జితగూళ్హమగ్గగూళ్హవేస్సన్తరగూళ్హవినయవేదల్లపిటకాదీని పన అబుద్ధవచనానియేవ.

యస్మా పన తం పదం చతుబ్బిధం హోతి, తస్మా తం దస్సేతుం “**పదానుపదఅన్వక్ఖరానుబ్యఞ్జనేసూ**”తి వుత్తం. తత్థ **పద**న్తి ఏకో గాథాపాదో అధిప్పేతో. **అనుపద**న్తి దుతియపాదో. **అన్వక్ఖర**న్తి ఏకేకం అక్ఖరం. **అనుబ్యఞ్జన**న్తి పురిమబ్యఞ్జనేన సదిసం పచ్ఛాబ్యఞ్జనం. యం కిఞ్చి వా ఏకం అక్ఖరం **అన్వక్ఖరం**. అక్ఖరసమూహో **అనుబ్యఞ్జనం**. అక్ఖరానుబ్యఞ్జనసమూహో **పదం**. పఠమం పదం పదమేవ, దుతియం **అనుపద**న్తి ఏవమేత్థ నానాకరణం వేదితబ్బం. ఏతేసు పదాదీసు యం కిఞ్చి కోట్ఠాసం భిక్ఖుఞ్చ భిక్ఖునిఞ్చ ఠపేత్వా అవసేసపుగ్గలేహి సద్ధిం ఏకతో భణన్తస్స పదాదిగణనాయ పాచిత్తియన్తి సమ్బన్ధో.

ఏత్థ గాథాబన్ధేసు (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౪౫) తావ “మనోపుబ్బఙ్గమా ధమ్మా”తి (ధ॰ ప॰ ౧, ౨) ఏకమేకం పదం సామణేరేన సద్ధిం ఏకతో ఆరభిత్వా ఏకతోయేవ నిట్ఠాపేన్తస్స **పదగణనాయ** పాచిత్తియం. థేరేన “మనోపుబ్బఙ్గమా ధమ్మా”తి వుత్తే తం పదం అపాపుణిత్వా “మనోసేట్ఠా మనోమయా”తి వచనకాలే పత్తేన సామణేరేన ఏకతో భణన్తస్స **అనుపదగణనాయ**. “రూపం అనిచ్చ”న్తిఆది (మ॰ ని॰ ౧.౩౫౩, ౩౫౬) వచనకాలే తేన సద్ధిం “రూ” కారమత్తమేవ వాచేన్తస్స **అన్వక్ఖరగణనాయ**. ఏస నయో గాథాబన్ధేపి. “రూపం, భిక్ఖవే, అనిచ్చం, వేదనా అనిచ్చా”తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౫౩, ౩౫౬) ఇమం సుత్తం వాచయమానో థేరేన “రూపం అనిచ్చ”న్తి వుచ్చమానే సామణేరో సీఘపఞ్ఞతాయ “వేదనా అనిచ్చా”తి ఇమం అనిచ్చపదం థేరస్స “రూపం అనిచ్చ”న్తి ఏతేన అనిచ్చపదేన సద్ధిం ఏకతో భణన్తో వాచం నిచ్ఛారేతి, ఏవం వాచేన్తస్స **అనుబ్యఞ్జనగణనాయ** పాచిత్తియన్తి వేదితబ్బం.

తికపాచిత్తియన్తి అనుపసమ్పన్నే అనుపసమ్పన్నసఞ్ఞివేమతికఉపసమ్పన్నసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. అనుపసమ్పన్నేన సద్ధిం ఏకతో ఉద్దేసగ్గహణే ఏకతో భణన్తస్స అనాపత్తీతి సమ్బన్ధో. ఏస నయో “**సజ్ఝాయకరణే, తస్స సన్తికే ఉద్దేసగ్గహణే**”తి ఏత్థాపి. తత్రాయం వినిచ్ఛయో – ఉపసమ్పన్నో చ అనుపసమ్పన్నో చ నిసీదిత్వా ఉద్దిసాపేన్తి. ఆచరియో “నిసిన్నానం భణామీ”తి తేహి సద్ధిం ఏకతో వదతి, ఆచరియస్సేవ ఆపత్తి. అనుపసమ్పన్నేన సద్ధిం గణ్హన్తస్స అనాపత్తి. ద్వేపి ఠితా గణ్హన్తి, ఏసేవ నయో. దహరభిక్ఖు నిసిన్నో, సామణేరో ఠితో, “నిసిన్నస్స భణామీ”తి భణతో అనాపత్తి. సచే దహరో తిట్ఠతి, ఇతరో నిసీదతి, “ఠితస్స భణామీ”తి భణతోపి అనాపత్తి. సచే బహూనం భిక్ఖూనం అన్తరే ఏకో సామణేరో నిసిన్నో

హోతి, తస్మిం నిసిన్నే పదసో ధమ్మం వాచేన్తస్స అచిత్తకా ఆపత్తి. సచే సామణేరో ఉపచారం ముఞ్చిత్వా ఠితో వా నిసిన్నో వా హోతి, యేసం వాచేతి, తేసు అపరియాపన్నత్తా ఏకేన దిసాభాగేన పలాయనకగన్థం నామ గణ్హాతీతి సఙ్ఖం గచ్ఛతి, తస్మా అనాపత్తి.

సజ్ఝాయకరణేతి అనుపసమ్పన్నేన సద్ధిం ఏకతో సజ్ఝాయకరణే. **తస్స సన్తికే ఉద్దేసగ్గహణేతి** అనుపసమ్పన్నస్స సన్తికే ఉద్దేసగ్గహణే. **యేభుయ్యేన పగుణగన్థం భణన్తస్సాతి** సచే ఏకగాథాయ ఏకో పాదో నాగచ్ఛతి, అవసేసా ఆగచ్ఛన్తి, అయం యేభుయ్యేన పగుణగన్థో నామ. ఏతేన నయేన సుత్తేపి వేదితబ్బో, తం భణన్తస్స. **ఓసారేన్తస్స చాతి** పరిసామజ్ఝే సుత్తం ఉచ్చారేన్తస్స చ.

పదసోధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఠమసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఇధ “భిక్ఖుం ఠపేత్వా అవసేసో అనుపసమ్పన్నో నామా”తి (పాచి. ౫౨) వచనతో తిరచ్ఛానగతోపి అనుపసమ్పన్నోయేవ, సో చ ఖో న సబ్బో, మేథునధమ్మాపత్తియా వత్థుభూతోవాతి ఆహ **‘‘అన్తమసో’’**తిఆది. తస్స చ పరిచ్ఛేదో మేథునధమ్మాపత్తియా వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. **దిరత్తతిరత్తన్తి** ఏత్థ దిరత్తవచనేన న కోచి విసేసత్థో లబ్భతి, కేవలం లోకవోహారవసేన బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతాయ, ముఖారుళ్హతాయ ఏవం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **ద్విన్నం వా తిణ్ణం వా రత్తీనన్తి** పన వచనత్థమత్తదస్సనత్థం వుత్తం, నిరన్తరతిరత్తదస్సనత్థం వా దిరత్తగ్గహణం కతన్తి దట్ఠబ్బం. **సహసేయ్యన్తి** ఏకతో సేయ్యం. **సేయ్యాతి** చ కాయప్పసారణసఙ్ఖాతం సయనమ్పి వుచ్చతి “సయనం సేయ్యా”తి కత్వా, యస్మిం సేనాసనే సయన్తి, తమ్పి “సయన్తి ఏత్థాతి సేయ్యా”తి కత్వా. తదుభయమ్పి ఇధ సామఞ్ఞేన, ఏకసేసనయేన వా గహితన్తి ఆహ **‘‘సబ్బచ్ఛన్నపరిచ్ఛన్నే’’**తిఆది.

తత్థ యం సేనాసనం ఉపరి పఞ్చహి ఛదనేహి (పాచి. అట్ఠ. ౫౧), అఞ్ఞేన వా కేనచి అన్తమసో వత్థేనాపి సబ్బమేవ పరిచ్ఛన్నం, భూమితో పట్ఠాయ యావ ఛదనం ఆహచ్చ, అనాహచ్చాపి వా సబ్బన్తిమేన పరియాయేన దియడ్ఢహత్థుబ్బేధేన పాకారేన వా అఞ్ఞేన వా కేనచి అన్తమసో వత్థేనాపి పరిక్ఖిత్తం, ఇదం **సబ్బచ్ఛన్నసబ్బపరిచ్ఛన్నం** నామ. యస్స పన ఉపరి బహుతరం ఠానం ఛన్నం, అప్పం అచ్ఛన్నం, సమన్తతో చ బహుతరం పరిక్ఖిత్తం, అప్పం అపరిక్ఖిత్తం, ఇదం **యేభుయ్యేన ఛన్నం యేభుయ్యేన పరిచ్ఛన్నం** నామ. తస్మిం సబ్బచ్ఛన్నపరిచ్ఛన్నే, యేభుయ్యేన ఛన్నపరిచ్ఛన్నే వా.

విదహేయ్యాతి కరేయ్య, తఞ్చ ఖో అత్థతో సమ్పాదనన్తి ఆహ **‘‘సమ్పాదేయ్యా’’**తి. అయఞ్హేత్థ సఙ్ఖేపత్థో “సేనాసనసఙ్ఖాతం సేయ్యం పవిసిత్వా కాయప్పసారణసఙ్ఖాతం సేయ్యం కప్పేయ్య విదహేయ్య సమ్పాదేయ్యా”తి. **దియడ్ఢహత్థుబ్బేధో** వడ్ఢకిహత్థేన గహేతబ్బో. **ఏకూపచారోతి** వలఞ్జనద్వారస్స ఏకత్తం సన్ధాయ వుత్తం. సతగబ్భం వా చతుసాలం ఏకూపచారం హోతీతి సమ్బన్ధో. **తత్థ వాతి** పురిమపురిమదివసే యత్థ వుట్ఠం, తస్మింయేవ సేనాసనే వా. **అఞ్ఞత్థ వా తాదిసేతి** యథావుత్తలక్ఖణేన సమన్నాగతే అఞ్ఞస్మిం పుబ్బే అవుట్ఠసేనాసనే వా. **తేన వాతి** యేన సహ

పురిమపురిమదివసే వుట్ఠం, తేన వా. **అఞ్ఞేన వాతి** యేన సహ పురిమపురిమస్మిం దివసే వుట్ఠం, తతో అఞ్ఞేన వా. **సఙ్ఖేపోతి** సఙ్ఖేపవణ్ణనా. యది ఏవం విత్థారో కథం వేదితబ్బోతి ఆహ ''**విత్థారో పనా**''తిఆది.

ఉపడ్ఢచ్ఛన్నపరిచ్ఛన్నాదీసూతి ఆదిసద్దేన "సబ్బచ్ఛన్నే చూళకపరిచ్ఛన్నే దుక్కటం, యేభుయ్యేన ఛన్నే చూళకపరిచ్ఛన్నే దుక్కటం, సబ్బపరిచ్ఛన్నే చూళకచ్ఛన్నే దుక్కటం, యేభుయ్యేన పరిచ్ఛన్నే చూళకచ్ఛన్నే దుక్కట"న్తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౫౩) అట్ఠకథాయం వుత్తానం గహణం. **తతియాయ రత్తియా పురారుణా నిక్ఖమిత్వా పున వసన్తస్సాతి** తతియాయ రత్తియా అరుణతో పురేతరమేవ నిక్ఖమిత్వా అరుణం బహి ఉట్ఠాపేత్వా చతుత్థదివసే అత్థఙ్గతే సూరియే పున వసన్తస్స. **సబ్బచ్ఛన్నసబ్బాపరిచ్ఛన్నాదీసూతి** ఏత్థ పన **ఆది**సద్దేన "సబ్బపరిచ్ఛన్నే సబ్బఅచ్ఛన్నే, యేభుయ్యేన అచ్ఛన్నే యేభుయ్యేన అపరిచ్ఛన్నే"తి (పాచి॰ ౫౪) పాళియం ఆగతానం, "ఉపడ్ఢచ్ఛన్నే చూళకపరిచ్ఛన్నే అనాపత్తి, ఉపడ్ఢపరిచ్ఛన్నే చూళకచ్ఛన్నే అనాపత్తి, చూళకచ్ఛన్నే చూళకపరిచ్ఛన్నే అనాపత్తీ"తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౫౩) అట్ఠకథాయం ఆగతానఞ్చ గహణం.

పఠమసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. దుతియసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా

మనుస్సిత్థియాతి జీవమానకమనుస్సిత్థియా. "మతిత్థీ పన కిఞ్చాపి పారాజికవత్థుభూతా, అనుపాదిన్నపక్ఖే పన ఠితత్తా సహసేయ్యాపత్తిం న కరోతీ"తి (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౫౫) వదన్తి. అదిస్సమానరూపాహి పన యక్ఖిపేతీహి, మేథునస్స అవత్థుభూతాయ చ తిరచ్ఛానగతిత్థియా అనాపత్తి. **పఠమదివసేపీతి** పఠమస్మిం వియ సిక్ఖాపదే న చతుత్థేయేవ దివసే, అథ ఖో ఇధ పఠమదివసేపీతి అత్థో. ఇమినా ఇధ దివసపరిచ్ఛేదో నత్థీతి దస్సేతి. అఙ్గేసు పన పాచిత్తియవత్థుకసేనాసనం, తత్థ మాతుగామేన సహ నిపజ్జనం, సూరియత్థఙ్గమనన్తి తీణి అఙ్గానీతి అయమ్పి విసేసో దట్ఠబ్బో.

దుతియసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఛప్పఞ్చవాచాహీతి ఛహి పఞ్చహి వాచాహి. వాచాపరిచ్ఛేదో పనేత్థ కథం వేదితబ్బోతి ఆహ ''**ఉత్తరి ఛప్పఞ్చవాచాహీ**''తిఆది. **సబ్బత్థాతి** సుత్తే, అట్ఠకథాయఞ్చ. సచే అట్ఠకథం, ధమ్మపదం, జాతకాదివత్థుం వా కథేతుకామో హోతి, ఛప్పదమత్తమేవ కథేతుం వట్టతి. పాళియా సద్ధిం కథేన్తేన ఏకం పదం పాళితో, పఞ్చ అట్ఠకథాతోతి ఏవం ఛ పదాని అనతిక్కమిత్వావ కథేతబ్బం. **పురిసేనాతి** మనుస్సపురిసేన. తేనాహ ''**మనుస్సవిగ్గహం గహేత్వా పనా**''తిఆది.

తికపాచిత్తియన్తి మాతుగామే మాతుగామసఞ్ఞివేమతికఅమాతుగామసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **అఞ్ఞస్స వా మాతుగామస్సాతి** ఏకస్స మాతుగామస్స దేసేత్వా నిసిన్నే పున ఆగతస్స అఞ్ఞస్స మాతుగామస్స, ఏవం పన ఏకాసనే నిసిన్నేన మాతుగామసతస్సాపి దేసేతుం వట్టతి . "విఞ్ఞూమనుస్సిత్థియా"తి వచనతో అవిఞ్ఞుత్థియాపి దేసయతో అనాపత్తి. **ఇరియాపథపరివత్తాభావోతి** అత్తనో వా మాతుగామస్స వా ఇరియాపథపరివత్తాభావో. **కప్పియకారకస్సాభావోతి** విఞ్ఞుస్స

కప్పియకారకస్సాభావో, దుతియానియతే వుత్తలక్ఖణస్స మనుస్సస్స అభావోతి వుత్తం హోతి. **కిరియాకిరియ**న్తి ఏత్థ ఉత్తరి ఛప్పఞ్చవాచాహి ధమ్మదేసనా **కిరియా,** కప్పియకారకస్స అగ్గహణం **అకిరియా**తి దట్ఠబ్బం.

ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. భూతారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

నిప్పరియాయేనాతి "పఠమం ఝానం సమాపజ్జి"న్తిఆదినా (పాచి. ౭౧) ఉజుకమేవ. **పరియాయేన ఆరోచిత**న్తి "యో తే విహారే వసి, సో భిక్ఖు పఠమం ఝానం సమాపజ్జి, సమాపజ్జతి, సమాపన్నో"తిఆదినా (పాచి. ౭౭) అఞ్ఞాపదేసేన భణితం. పరినిబ్బానకాలే (పాచి. అట్ఠ. ౭౭), పన అన్తరా వా అతికడ్ఢియమానేన ఉపసమ్పన్నస్స భూతం ఆరోచేతుం వట్టతి. అనతికడ్ఢియమానేనాపి (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౭౭) తథారూపే కారణే సతి ఆరోచేతుం వట్టతియేవ. తేనేవ అఞ్ఞతరేన దహరభిక్ఖునా ఉపవదితో అఞ్ఞతరో థేరో "ఆవుసో, ఉపరిమగ్గత్థాయ వాయామం మా అకాసి, ఖీణాసవో తయా ఉపవదితో"తి ఆహ. థేరేన చ "అత్థి తే, ఆవుసో, ఇమస్మిం సాసనే పతిట్ఠా"తి పుట్ఠో దహరభిక్ఖు "ఆమ, భన్తే, సోతాపన్నో ఆహ"న్తి అవోచ. "కారకో అయ"న్తి ఇత్థాపి పటిపత్తియా అమోఘభావదస్సనేన సముత్తేజనాయ, సమ్పహంసనాయ చ అరియా అత్తానం పకాసేన్తియేవ. తేనాహ **"తథారూపే కారణే సతి ఉపసమ్పన్నస్స ఆరోచయతో"**తి. సుతపరియత్తిసీలగుణం పన అనుపసమ్పన్నస్సపి ఆరోచేతుం వట్టతి. కస్మా న ఇధ ఉమ్మత్తకాదయో గహితాతి ఆహ **"యస్మా పనా"**తిఆది. **ఆది**సద్దేన ఖిత్తచిత్తవేదనాట్టానం గహణం. **తస్మిం సతీ**తి ఉమ్మత్తకాదిభావే సతి. **ఇధ న గహితా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే పదభాజనియం న గహితా. **అచిత్తక**న్తి పణ్ణత్తిజాననచిత్తాభావేన అచిత్తకం. **కుసలాబ్యాకతచిత్తేహి ద్విచిత్త**"న్తి ఇదం ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన అరియపుగ్గలేయేవ సన్ధాయ వుత్తం. న హి పణ్ణత్తిం అజానన్తా ఝానలాభినో పుథుజ్జనా వత్థుమ్హి లోభవసేన అకుసలచిత్తేనాపి న ఆరోచేన్తీతి. దుక్ఖవేదనాయ వా అభావతో **"ద్వివేదన"**న్తి ఇమస్స అనురూపం కత్వా ఏవం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

భూతారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ద్విన్నం 'ఆపత్తిక్ఖన్ధానన్తి పారాజికసఙ్ఘాదిసేససఙ్ఖాతానం ద్విన్నం ఆపత్తిక్ఖన్ధానం. **ఆయతిం సంవరత్థాయా**తి "ఏవమేస పరేసు హిరోత్తప్పేనాపి ఆయతిం సంవరం ఆపజ్జిస్సతీ"తి ఆయతిం సంవరత్థాయ. **ఆపత్తీనఞ్చ కులానఞ్చ పరియన్తం కత్వా వా అకత్వా వా**తి "ఏత్తకా ఆపత్తియో ఆరోచేతబ్బా, ఏత్తకేసు కులేసు ఆరోచేతబ్బా"తి ఏవం ఆపత్తీనఞ్చ కులానఞ్చ పరియన్తం కత్వా వా అకత్వా వా.

అదుట్ఠుల్లాయాతి పారాజికసఙ్ఘాదిసేసం ఠపేత్వా అవసేసపఞ్చాపత్తిక్ఖన్ధసఙ్ఖాతాయ అదుట్ఠుల్లాయ ఆపత్తియా. **అవసేసే చ ఆపత్తిక్ఖన్ధే**తి సఙ్ఘాదిసేసవజ్జితే సేసే ఛ ఆపత్తిక్ఖన్ధే. **పురిమపఞ్చసిక్ఖాపదవీతిక్కమసఙ్ఖాతం దుట్ఠుల్ల**న్తి పాణాతిపాతవేరమణిఆదికస్స ఆదితో పఞ్చసిక్ఖాపదస్స వీతిక్కమసఙ్ఖాతం దుట్ఠుల్లం. **ఇతరం అదుట్ఠుల్లం వా అజ్ఝాచార**న్తి తతో అఞ్ఞం వికాలభోజనాదికపఞ్చకం, సుక్కవిసట్ఠికాయసంసగ్గదుట్ఠుల్లఅత్తకామఞ్చేతి అదుట్ఠుల్లం వా అజ్ఝాచారం.

వత్థుమత్తన్తి "అయం సుక్కవిస్సట్ఠిం ఆపన్నో, దుట్ఠుల్లం, అత్తకామం, కాయసంసగ్గం ఆపన్నో"తి ఏవం వత్థుమత్తం వా ఆరోచేన్తస్స. **ఆపత్తిమత్తన్తి** "అయం పారాజికం ఆపన్నో, సఙ్ఘాదిసేసం, థుల్లచ్చయం, పాచిత్తియం, పాటిదేసనీయం, దుక్కటం, దుబ్భాసితం ఆపన్నో"తి ఏవం ఆపత్తిమత్తం వా ఆరోచేన్తస్స. **వుత్తలక్ఖణస్సాతి** "పారాజికం అనజ్ఝాపన్నస్సా"తి కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) ఏవం వుత్తలక్ఖణస్స. **సవత్థుకోతి** వత్థునా సహ ఘటితో.

దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పథవీఖణనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పాసాణసక్ఖరకథలమరుమ్బవాలుకాదీసూతి ఏత్థ ముట్ఠిప్పమాణతో ఉపరి **పాసాణాతి** వేదితబ్బా. ముట్ఠిప్పమాణా **సక్ఖరా. కథలాతి** కపాలఖణ్డాని. **మరుమ్బాతి** కటసక్ఖరా. **వాలుకా** వాలికాయేవ. **అఞ్ఞతరస్స తతియభాగో హోతీతి** తతియో భాగో హోతి. ఇదం వుత్తం హోతి – యతో పంసుం వా మత్తికం వా ఆహరాపేత్వా విసుం విసుం కతే ద్వే కోట్ఠాసా పంసు వా మత్తికా వా ఏకో పాసాణాదీసు అఞ్ఞతరో హోతి, అయం **మిస్సకపథవీ** నామాతి. **ఓవట్టో** నామ దేవేన ఓవట్ఠో (పాచి॰ ౮౬). **వుత్తన్తి** పదభాజనియం, సీహళట్ఠకథాయమేవ వా వుత్తం . **అధికతరపాసాణాదిమిస్సాతి** అధికతరపాసాణాదీహి మిస్సా, అదడ్ఢాపి వుత్తప్పమాణతో అధికతరపాసాణాదిమిస్సాతి అధిప్పాయో. **వా**-సద్దో అవుత్తవికప్పత్థో, తేన ఊనకచతుమాసోవట్ఠపథవిం సఙ్గణ్హాతి. **సుద్ధపాసాణాదిభేదాయాతి** సుద్ధా పాసాణా ఏత్థాతి **సుద్ధపాసాణా,** సా ఆది యస్స భేదస్స సో **సుద్ధపాసాణాది. ఆది**-సద్దేన సుద్ధసక్ఖరాదీనం గహణం. సుద్ధపాసాణాదిభేదో యస్సా సా **సుద్ధపాసాణాదిభేదా,** తాయ సుద్ధపాసాణాదిభేదాయ, సుద్ధపాసాణాదిప్పకారాయాతి అత్థో.

సయం ఖణతీతి ఏత్థ యో అన్తమసో పాదఙ్గుట్ఠకేనపి ఖణతి, ఉదకమ్పి ఛడ్డేన్తో భిన్దతి, పాదఙ్గుట్ఠకేనపి విలిఖతి, పత్తమ్పి పచన్తో దహతి, సో సబ్బో ఖణతియేవాతి వేదితబ్బో. తేనాహ **''ఖణనభేదనవిలేఖనపచనాదీహి వికోపేతీతి**. పత్తం పచన్తేన (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౮౭) హి పుబ్బే పక్కట్ఠానేయేవ పచితబ్బో. అదడ్ఢాయ పథవియా అగ్గిం ఠపేతుం న వట్టతి. పత్తపచనకపాలస్స పన ఉపరి అగ్గిం ఠపేతుం వట్టతి. దారూనం ఉపరి ఠపేతి, సో అగ్గి తాని దహన్తో గన్త్వా పథవిం దహతి, న వట్టతి. **ఇట్ఠకపాసాణాదీసుపి** ఏసేవ నయో. తత్రాపి హి ఇట్ఠకాదీనంయేవ ఉపరి ఠపేతుం వట్టతి. కస్మా? తేసం అనుపాదానత్తా. న హి తాని అగ్గిస్స ఉపాదానసఙ్ఖం గచ్ఛన్తి. సుక్ఖఖాణురుక్ఖాదీసుపి అగ్గిం దాతుం న వట్టతి. సచే పన "పథవిం అపత్తమేవ నిబ్బాపేత్వా గమిస్సామీ"తి దేతి, వట్టతి. పచ్ఛా నిబ్బాపేతుం న సక్కోతి, అవిసయత్తా అనాపత్తి. **వుత్తనయేనేవాతి** "ఖణనభేదనవిలిఖనపచనాదీహీ"తి వుత్తేనేవ నయేన. **నియమేత్వాతి** సన్నిట్ఠానం కత్వా. **ఇతరోతి** ఆణాపకో.

"పోక్ఖరణిం ఖణా"తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౮౬) వదతి, వట్టతి. ఖతాయేవ పోక్ఖరణీ నామ హోతి, తస్మా అయం కప్పియవోహారో. ఏస నయో "వాపిం, తళాకం, ఆవాటం ఖణా"తిఆదీసుపి. "ఇమం ఓకాసం ఖణ, ఇమస్మిం ఓకాసే పోక్ఖరణిం ఖణా"తి పన వత్తుం న వట్టతి. "కన్దం ఖణ మూలం ఖణా"తి అనియమేత్వా వత్తుం వట్టతి. "ఇమం వల్లిం ఖణ, ఇమస్మిం ఓకాసే కన్దం వా మూలం వా ఖణా"తి వత్తుం న వట్టతి. తేనాహ **''ఓకాసం అనియమేత్వా...పే.... భణన్తస్సా''**తి. ఆతపేన సుక్ఖకద్దమో చ ఫలతి, తత్ర యో హేట్ఠా పథవియా అసమ్బద్ధో, తమేవ అపనేతుం వట్టతి. ఏస నయో గోకణ్టకేపి . తేనాహ **''ఆతపేన...పే.... అసమ్బద్ధ''**న్తి. తత్థ **గోకణ్టకో** (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౮౬) నామ గావీనం ఖురచ్ఛిన్నకద్దమో వుచ్చతి. సచే పన హేట్ఠిమతలేన

భూమిసమ్బన్ధో, వికోపేతుం న వట్టతి. **భిజ్జిత్వా పతితనదితటన్**తి భిజ్జిత్వా నదిసామన్తా పతితం ఓమకచాతుమాసం ఓవట్ఠం నదితటం. సచే పన భిజ్జిత్వా ఉదకేయేవ పకతి, దేవే అతిరేకచాతుమాసం ఓవట్ఠేపి ఉదకేయేవ ఉదకస్స పతితత్తా వట్టతి. **మహన్తమ్పి నఙ్గలచ్ఛిన్నమత్తికాపిణ్డన్**తి మహన్తమ్పి కసితట్ఠానే హేట్ఠా పథవియా అసమ్బద్ధం నఙ్గలచ్ఛిన్నమత్తికాపిణ్డం. **ఏవమాది**సద్దేన కూటాసిఞ్చనయోగ్గతనుకకద్దమాదీనం గహణం. **అసఞ్చిచ్చ రుక్ఖాదిపవట్టనేన భిన్దన్తస్సా**తి పాసాణరుక్ఖాదీని వా పవట్టేన్తస్స, కత్తరదణ్డేన వా ఆహచ్చ ఆహచ్చ గచ్ఛన్తస్స పథవీ భిజ్జతి, సా "తేన భిన్దిస్సామీ"తి ఏవం సఞ్చిచ్చ అభిన్నత్తా **అసఞ్చిచ్చ భిన్నా** నామ హోతి, ఇతి అసఞ్చిచ్చ రుక్ఖాదిప్పవట్టనేన భిన్దన్తస్స అనాపత్తి. **అసతియా పాదఙ్గుట్ఠకాదీహి విలిఖన్తస్సా**తి యో అఞ్ఞవిహితో కేనచి సద్ధిం కిఞ్చి కథేన్తో పాదఙ్గుట్ఠకేన వా కత్తరయట్ఠియా వా పథవిం విలిఖన్తో తిట్ఠతి, తస్స ఏవం అసతియా పాదఙ్గుట్ఠకాదీహి విలిఖన్తస్స అనాపత్తి.

పథవీఖణనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ముసావాదవగ్గో పఠమో.

౨. భూతగామవగ్గో

౧. భూతగామసిక్ఖాపదవణ్ణనా

''**భవన్తీ**''తి (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౯౦) ఇమినా విరుళ్హమూలే నీలభావం ఆపజ్జిత్వా వడ్ఢమానకే తరుణగచ్ఛే దస్సేతి. ''**అహేసు**''న్తి ఇమినా పన వడ్ఢిత్వా ఠితే మహన్తే రుక్ఖగచ్ఛాదికే దస్సేతి. తేనాహ ''**జాయన్తీ**''తిఆది. ఏత్థ చ "భవన్తీ"తి ఇమస్స వివరణం ''**జాయన్తి వడ్ఢన్తీ**''తి, "అహేసు"న్తి ఇమస్స ''**జాతా వడ్ఢితా**''తి. **గామో**తి సమూహో. **పతిట్ఠితహరితతిణరుక్ఖాదీనన్**తి భూమియం పతిట్ఠితస్స హరితతిణస్స చేవ హరితరుక్ఖాదీనఞ్చ. **ఆది**సద్దేన ఓసధిగచ్ఛలతాదయో వేదితబ్బా. నిమిత్తత్థే చ భుమ్మం. యో అత్థో సమ్భుజ్జతి, తమాహ ''**భూతగామపాతబ్యతాయా**''తిఆదినా.

నను చ రుక్ఖాదయో చిత్తరహితతాయ న జీవా, చిత్తరహితతా చ పరిప్ఫన్దాభావతో, ఛిన్నేపి విరుహనతో, విసదిసజాతికభావతో, చతుయోనియం అపరియాపన్నతో చ వేదితబ్బా, వుడ్ఢి పన పవాళసిలాలవణానమ్పి విజ్జతీతి న తేసం జీవభావే కారణం, విసయగ్గహణఞ్చ నేసం పరికప్పనామత్తం సుపనం వియ చిఞ్చాదీనం, తథా దోహళాదయో, అథ కస్మా భూతగామస్స పాతబ్యతాయ పాచిత్తియం ఇచ్ఛితన్తి? సమణఅసారుప్పతో, తన్నిస్సితసత్తానురక్ఖణతో చ. తేనేవాహ "జీవసఞ్ఞినో హి మోఘపురిసా మనుస్సా రుక్ఖస్మి"న్తిఆది (పాచి. ౮౯). **సాసపబీజకసేవాలమ్పీ**తి సాసపబీజకసఙ్ఖాతం సేవాలమ్పి, సాసపసేవాలం, బీజకసేవాలమ్పీతి అత్థో. తత్థ **సాసపసేవాలో** నామ సాసపమత్తో ఖుద్దకసేవాలో. **బీజకసేవాలో** నామ ఉపరి ఖుద్దకపత్తో హేట్ఠా ఖుద్దకమూలో సేవాలో.

మూలబీజఖన్ధబీజఫళుబీజఅగ్గబీజబీజబీజానన్తి ఏత్థ మూలమేవ బీజం **మూలబీజం**. ఏవం సేసేసుపి. తత్థ **మూలబీజం** హలిద్దిఆదికం. **ఖన్ధబీజం** అస్సత్థాదికం. **ఫళుబీజం** ఉచ్ఛుఆదికం. **అగ్గబీజం** హిరివేరాదికం. **బీజంబీజం** పుబ్బణ్ణాదికం. **భాజనగతన్**తి సరావాదిభాజనగతం. నిక్ఖన్తం మూలమత్తం ఏతస్మాతి **నిక్ఖన్తమూలమత్తం. మత్త** సద్దేన చేత్థ పణ్ణస్స నిక్ఖమనం పటిక్ఖిపతి. ఏస నయో **నిక్ఖన్తఅఙ్కురమత్తన్**తి ఏత్థాపి. సచే పన మూలఞ్చ పణ్ణఞ్చ నిగ్గతం,

భూతగామసఙ్ఖం గచ్ఛతి. **విదత్థిమత్తా పత్తవట్టి నిగ్గచ్ఛతీ**తి విదత్థిమత్తా అనీలవణ్ణా పత్తవట్టి నిక్ఖమతి. తేనాహ ''**నిక్ఖన్తే**''తిఆది. **హరితో న హోతీ**తి నీలవణ్ణో న హోతి. ముగ్గాదీనం పన పణ్ణేసు ఉట్ఠితేసు, వీహిఆదీనం వా అఙ్కురే హరితే భూతగామసఙ్గహం గచ్ఛన్తి. ఏస నయో అమ్బట్ఠిఆదీసు.

భూతగామబీజగామేతి ఏత్థ భూతగామతో వియోజితం విరుహనసమత్థమేవ మూలబీజాదికం బీజగామో నామాతి వేదితబ్బం. **ఉభయత్థా**తి భూతగామబీజగామేసు. **అతథాసఞ్ఞిస్సా**తి అభూతగామాబీజగామసఞ్ఞిస్స. కో పన వాదో అభూతగామాబీజగామేసు అభూతగామాబీజగామసఞ్ఞిస్స. **అసఞ్చిచ్చా**తి పాసాణరుక్ఖాదీని వా పవట్టేన్తస్స, సాఖం వా కడ్ఢన్తస్స, కత్తరదణ్డేన వా భూమిం పహరిత్వా గచ్ఛన్తస్స తిణాని కుప్పన్తి. తాని తేన "వికోపేస్సామీ"తి ఏవం సఞ్చిచ్చ అవికోపితత్తా **అసఞ్చిచ్చ వికోపితాని** నామ హోన్తి. ఇతి అసఞ్చిచ్చ వికోపేన్తస్స అనాపత్తి.

అసతియాతి అఞ్ఞవిహితో కేనచి సద్ధిం కిఞ్చి కథేన్తో పాదఙ్గుట్ఠకేన వా హత్థేన వా తిణం వా లతం వా వికోపేన్తో తిట్ఠతి, ఏవం అసతియా వికోపేన్తస్స అనాపత్తి.

అజానిత్వాతి ఏత్థ అబ్భన్తరే "బీజగామో"తి వా "భూతగామో"తి వా న జానాతి, "వికోపేమీ"తి పన జానాతి. ఏవం తిణే వా పలాలపుఞ్జే వా ఖణిత్తిం వా కుదాలం వా సఙ్గోపనత్థాయ ఠపేతి, డయ్హమానహత్థో వా అగ్గిం పాతేతి. తత్ర చే తిణాని ఛిజ్జన్తి వా డయ్హన్తి వా, ఏవం అజానిత్వా వికోపేన్తస్స అనాపత్తి.

యేన కేనచి అగ్గినాతి కట్ఠగ్గిగోమయగ్గిఆదీసు యేన కేనచి అగ్గినా, అన్తమసో లోహఖణ్డేనపి ఆదిత్తేన. ''**కప్పియ**''**న్తి వత్వా**తి యాయ కాయచి భాసాయ "కప్పియ"న్తి వత్వావ. **ఏవ**-సద్దేన పఠమం అగ్గినా ఫుసిత్వా పచ్ఛా "కప్పియ"న్తి వత్తుం న వట్టతీ"తి దస్సేతి. "పఠమం అగ్గిం నిక్ఖిపిత్వా తం అనుద్ధరిత్వావ 'కప్పియ'న్తి వుత్తే పన వట్టతీ"తి (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౯౩) వదన్తి. ఏస నయో సేసేసుపి. **తథేవా**తి 'కప్పియ'న్తి వత్వావ. అస్సమహింససూకరమిగగోరూపానం పన ఖురా అతిఖిణా, తస్మా తేహి న కాతబ్బం, కతమ్పి అకతం హోతీతి ఆహ ''**ఠపేత్వా గోమహింసాదీనం ఖురే**''తి. హత్థినఖా పన ఖురా న హోన్తి, తస్మా తేహి వట్టతి. **తిరచ్ఛానాన**న్తి సీహబ్యగ్ఘదీపిమక్కటానం, సకున్తానఞ్చ. తేసఞ్హి నఖా తిఖిణా హోన్తి, తస్మా తేహి కాతబ్బం. ''**అన్తమసో ఛిన్దిత్వా ఆహటేనపీ**''తి ఇమినా యేహి కాతుం వట్టతి, తేహి తత్థజాతకేహి కాతబ్బన్తి ఏత్థ వత్తబ్బమేవ నత్థీతి దస్సేతి. ''**సత్థే వుత్తనయేనేవా**''తి ఇమినా ఛేదం వా వేధం వా దస్సేన్తేన "కప్పియన్తి వత్వావా"తి వుత్తమతిదిసతి. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి "కప్పియన్తి వత్వావ కాతబ్బ"న్తిఆదినా కప్పియం కరోన్తేన కత్తబ్బాకారమేవ దస్సితం, తథాపి భిక్ఖునా "కప్పియం కరోహీ"తి వుత్తేయేవ అనుపసమ్పన్నేన "కప్పియ"న్తి వత్వా అగ్గిపరిజితాది కాతబ్బన్తి గహేతబ్బం. అవచనం పన "పునపి కప్పియం కరోహీతి కారేత్వావ పరిభుఞ్జితబ్బ"న్తి పఠమమేవ వుత్తత్తా.

ఏకస్మిం...పే.... కప్పియే కతే సబ్బం కతం హోతీతి ఏకంయేవ "కప్పియం కరోమీ"తి అధిప్పాయేనపి కప్పియే కతే ఏకాబద్ధత్తా సబ్బం కతం హోతి. **దారుకం విజ్ఝతీ**తి జానిత్వా వా అజానిత్వా వా విజ్ఝతి వా విజ్ఝాపేతి వా, వట్టతియేవ. **భత్తసిత్థే విజ్ఝతీ**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **తం విజ్ఝతి, న వట్టతీ**తి వల్లిఆదీనం భాజనగతికత్తాతి అధిప్పాయో. **భిన్దాపేత్వా కప్పియం కారేతబ్బ**న్తి బీజతో ముత్తస్స కటాహస్స భాజనగతికత్తా వుత్తం. **అబీజ**న్తి అఙ్కురజననసమత్థబీజరహితతరుణమ్బఫలాది. తేనాహ ''**యం పన ఫలం తరుణం హోతి, అబీజ**''న్తి. నిబ్బత్తబీజం నామ బీజం నిబ్బత్తేత్వా విసుం కత్వా పరిభుఞ్జితుం

సక్కుణేయ్యం అమ్బపనసాదిఫలం. తేనాహ ''**బీజం అపనేత్వా పరిభుఞ్జితబ్బ**''న్తి. తత్థ కప్పియకరణకిచ్చం నత్థి, సయమేవ కప్పియానీతి అధిప్పాయో.

భూతగామసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

యమత్థన్తి "త్వం కిర దుక్కటాపత్తిం ఆపన్నో"తిఆదికం యం కిఞ్చి అత్థం. **తతో అఞ్ఞ**న్తి పుచ్ఛితత్థతో అఞ్ఞమత్థం. **అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరణస్సా**తి వినయధరేన యం వచనం దోసపుచ్ఛనత్థం వుత్తం, తతో అఞ్ఞేన వచనేన పటిచ్ఛాదనస్స. పటిచ్ఛాదనత్థోపి హి చరసద్దో హోతి అనేకత్థత్తా ధాతూనం. **వుత్త**న్తి పాళియం వుత్తం.

సావసేసం ఆపత్తిం ఆపన్నోతి ఏత్థ ఠపేత్వా పారాజికం సేసా సావసేసాపత్తి నామ, తం ఆపన్నో. **అనుయుఞ్జియమానో**తి "కిం, ఆవుసో, ఇత్థన్నామం ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ"తి పుచ్ఛియమానో. **అఞ్ఞేన వచనేనా**తి "కో ఆపన్నో? కిం ఆపన్నో? కిస్మిం ఆపన్నో? కథం ఆపన్నో? కం భణథ? కిం భణథా"తి అఞ్ఞేన వచనేన. **అఞ్ఞ**న్తి "కిం త్వం ఇత్థన్నామం ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ"తిఆదికం అనుయుఞ్జకవచనం. **తథా తథా విక్ఖిపతీ**తి తేన తేన పకారేన విక్ఖిపతి. కిం వుత్తం హోతి? సో (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౯౪) కిఞ్చి వీతిక్కమం దిస్వా "ఆవుసో, ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ"తి సఙ్ఘమజ్ఝే ఆపత్తియా అనుయుఞ్జియమానో "కో ఆపన్నో"తి వదతి. తతో "త్వ"న్తి వుత్తే "అహం కిం ఆపన్నో"తి వదతి. అథ "పాచిత్తియం వా దుక్కటం వా"తి వుత్తే "అహం కిస్మిం ఆపన్నో"తి వదతి. తతో "అముకస్మిం నామ వత్థుస్మి"న్తి వుత్తే "అహం కథం ఆపన్నో, కిం కరోన్తో ఆపన్నోమ్హీ"తి పుచ్ఛతి. అథ "ఇదం నామ కరోన్తో ఆపన్నో"తి వుత్తే "కం భణథా"తి వదతి. తతో "తం భణామా"తి వుత్తే "కిం భణథా"తి ఏవమనేకేహి పకారేహి విక్ఖిపతీతి వుత్తం హోతి.

యో పన భిక్ఖు సావసేసం ఆపత్తిం ఆపన్నో, తం న కథేతుకామో తుణ్హీభావేన విహేసేతీతి సమ్బన్ధో. **విహేసేతీ**తి చిరనిసజ్జాచిరభాసనేహి పిట్ఠిఆగిలాయనతాలుసోసాదివసేన సఙ్ఘం విహేసేతి, పరిస్సమం తేసం కరోతీతి అత్థో. **పరిస్సమో** హి విహేసా నామ. **అఞ్ఞవాదకకమ్మ**న్తి అఞ్ఞవాదకస్స భిక్ఖునో అఞ్ఞవాదకారోపనత్థం కాతబ్బం ఞత్తిదుతియకమ్మం. **విహేసకకమ్మ**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **తస్మిం సఙ్ఘేన కతే**తి తస్మిం అఞ్ఞవాదకకమ్మే చ విహేసకకమ్మే చ సఙ్ఘేన ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాయ కతే. **తథా కరోన్తాన**న్తి తం పకారం కరోన్తానం, అఞ్ఞవాదకఞ్చ విహేసకఞ్చ కరోన్తానన్తి అత్థో.

"విహేసకేతి అయమేత్థ అనుపఞ్ఞత్తీ"తి అవచనఞ్చేత్థ "ఆపత్తికరా చ హోతి అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదాదీసు వియా"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా) వుత్తత్తాయేవ పఞ్ఞాయతీతి కత్వా. ఏస నయో ఉపరి సిక్ఖాపదేసు. **ధమ్మకమ్మే తికపాచిత్తియ**న్తి ధమ్మకమ్మే ధమ్మకమ్మసఞ్ఞీవేమతికఅధమ్మకమ్మసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **అధమ్మకమ్మే తికదుక్కట**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **అనారోపితే**తి కమ్మవాచాయ అనారోపితే, అప్పతిట్ఠాపితేతి అత్థో. **గేలఞ్ఞేనా**తి యేన కథేతుం న సక్కోతి, ముఖే తాదిసేన బ్యాధినా. **సఙ్ఘస్స భణ్డనాదీని భవిస్సన్తీ**తి సఙ్ఘమజ్ఝే కథితే తప్పచ్చయా సఙ్ఘస్స భణ్డనం వా కలహో వా విగ్గహో వా వివాదో వా సఙ్ఘభేదో వా సఙ్ఘరాజి వా భవిస్సతీతి ఇమినా వా అధిప్పాయేన న కథేన్తస్స. ఏత్థ చ **అధమ్మేనా**తి అభూతేన వత్థునా.

‘‘**సముట్ఠానాదీని అదిన్నాదానసదిసానీ**’’తి అవిసేసం అతిదిసిత్వా విసేసం దస్సేతుం ‘‘**ఇదం పనా**’’తిఆది వుత్తం. **సియా కిరియం** అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరన్తస్స. **సియా అకిరియం** తుణ్హీభావేన విహేసేన్తస్స.

అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఉజ్ఝాపనకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

యేన వచనేనాతి ‘‘ఛన్దాయ ఇత్థన్నామో ఇదం నామ కరోతీ’’తిఆదికేన యేన వచనేన. తేనాహ ‘‘**ఛన్దాయా**’’తిఆది. తత్థ **ఛన్దాయాతి** ఛన్దేన పక్ఖపాతేన. ‘‘అక్ఖరాయ వాచేతీ’’తిఆదీసు (పాచి. ౪౬) వియ లిఙ్గవిపల్లాసో ఏస. **ఇదం నామ కరోతీతి** అత్తనో సన్దిట్ఠసమ్భత్తానం పణీతం సేనాసనం వా పఞ్ఞపేతి, భత్తాదికం వాతి అధిప్పాయో. **సేనాసనపఞ్ఞాపకాదిభేదన్తి** ఏత్థ **ఆది**సద్దేన భత్తుద్దేసకయాగుభాజకఫలభాజకాదీనం గహణం. అనేకత్థత్తా ధాతూనం **ఝ**-సద్దో ఓలోకనత్థోపి హోతీతి ఆహ ‘‘**అవఞ్ఞాయ ఓలోకాపేన్తీ**’’తి. చిన్తనత్థోయేవ వా గహేతబ్బోతి ఆహ ‘‘**లామకతో వా చిన్తాపేన్తీ**’’తి. **తథేవ వదన్తాతి** ‘‘ఛన్దాయ ఇత్థన్నామో ఇదం నామ కరోతీ’’తిఆదీని వదన్తా. **వుత్తన్తి** పాళియం వుత్తం. ‘‘**ఖియ్యనకే**’’తి (పాచి. అట్ఠ. ౧౦౩) అయమేత్థ అనుపఞ్ఞత్తి.

అసమ్మతస్సాతి సఙ్ఘేన కమ్మవాచాయ అసమ్మతస్స. కేవలం ‘‘తవేసో భారో’’తి సఙ్ఘేన ఆరోపితభారస్స, భిక్ఖూనం వా ఫాసువిహారత్థాయ సయమేవ భారం వహన్తస్స, యత్ర వా ద్వే తయో భిక్ఖూ విహరన్తి, తత్ర తాదిసం కమ్మం కరోన్తస్సాతి అధిప్పాయో. **యస్స కస్సచీతి** ఉపసమ్పన్నస్స వా అనుపసమ్పన్నస్స వా యస్స కస్సచి. **అనుపసమ్పన్నస్స పన సమ్మతస్స వా అసమ్మతస్స వాతి** ఏత్థ పన (పాచి. అట్ఠ. ౧౦౬) కిఞ్చాపి అనుపసమ్పన్నస్స తేరస సమ్ముతియో దాతుం న వట్టన్తి, తథాపి యో ఉపసమ్పన్నకాలే లద్ధసమ్ముతికో పచ్ఛా అనుపసమ్పన్నభావే ఠితో, తం సన్ధాయ ‘‘సమ్మతస్స వా’’తి వుత్తం. యస్స పన బ్యత్తస్స సామణేరస్స కేవలం సఙ్ఘేన వా సమ్మతేన వా భిక్ఖునా ‘‘త్వం ఇదం కమ్మం కరోహీ’’తి భారో కతో, తం సన్ధాయ ‘‘అసమ్మతస్స వా’’తి వుత్తం. యస్మా ఉజ్ఝాపనఞ్చ ఖియ్యనఞ్చ ముసావాదవసేన పవత్తం, తస్మా ఆదికమ్మికస్స ఇమినావ అనాపత్తి, ముసావాదేన పన ఆపత్తియేవాతి గహేతబ్బం.

ఉజ్ఝాపనకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

మఞ్చం వాతి మసారకో, బున్దికాబద్ధో, కుళీరపాదకో, ఆహచ్చపాదకోతి ఇమేసు చతూసు యం కిఞ్చి మఞ్చం వా. **పీఠం వాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **భిసిం వాతి** ఉణ్ణభిసి, చోళభిసి, వాకభిసి, తిణభిసి, పణ్ణభిసీతి ఇమాసు పఞ్చసు భిసీసు యం కిఞ్చి భిసిం వా. తేనాహ ‘‘**మఞ్చాదీసూ**’’తిఆది. తత్థ ‘‘**మఞ్చసఙ్ఖేపేనా**’’తి ఇమినా పీఠసఙ్ఖేపం పటిక్ఖిపతి. **కప్పియచమ్మేనాతి** మిగాజేళకచమ్మేన. ఏత్థ పన మిగచమ్మే ఏణిమిగో, వాతమిగో, పసదమిగో, కురుఙ్గమిగో, మిగమాతుకో, రోహితమిగోతి ఏతేసంయేవ చమ్మాని వట్టన్తి, అఞ్ఞేసం పన –

మక్కటో కాళసీహో చ, సరభో కదలీమిగో;

యే చ వాళమిగా కేచి, తేసం చమ్మం న వట్టతీతి. (మహావ. అట్ఠ. ౨౫౯);

తత్థ **వాళమిగాతి** సీహబ్యగ్ఘఅచ్ఛతరచ్ఛా. న కేవలఞ్చ ఏతేయేవ, యేసం పన చమ్మం వట్టతీతి వుత్తం, తే ఠపేత్వా అవసేసా అన్తమసో గోమహింససససబిళారాదయోపి సబ్బే ఇమస్మిం అత్థే “వాళమిగా”త్వేవ వేదితబ్బా. ఏతేసఞ్హి సబ్బేసం చమ్మం న వట్టతి. **తాలీసపత్త**న్తి సుద్ధం తమాలపత్తం, అఞ్ఞేన మిస్సం పన వట్టతి. తిణవాకచోళేసు అకప్పియం నామ నత్థి. కిం పనేత్థ బిబ్బోహనే వియ నిసీదితుఞ్చ నిపజ్జితుఞ్చ న వట్టతీతి ఆహ ‘‘**తత్థా**’’తిఆది. న కేవలఞ్ఛేదమేవాతి ఆహ ‘‘**పమాణపరిచ్ఛేదోపి చేత్థ నత్థీ**’’తి, “ఏత్తకమేవ కాతబ్బ”న్తి భిసియా పమాణనియమోపి నత్థీతి అత్థో. మఞ్చభిసిపీఠభిసిభూమత్థరణభిసిచఙ్కమనభిసిపాదపుఞ్ఛనభిసీతి ఏతాసం పన అనురూపతో సల్లక్ఖేత్వా అత్తనో రుచివసేన పమాణం కాతబ్బం. **అన్తో సంవేల్లిత్వా బద్ధ**న్తి యథా వేమజ్ఝం సంఖిత్తం హోతి, ఏవం మజ్ఝే సుత్తేన వేఠేత్వా బద్ధం.

యే అట్ఠ మాసాతి సమ్బన్ధో. “అవస్సికసఙ్కేతా”తి ఏతస్సేవ వివరణం ‘‘**వస్సానమాసాతి ఏవం అపఞ్ఞాతా**’’తి, అప్పతీతా అప్పసిద్ధాతి అత్థో. ‘‘**అసఞ్ఞితా**’’తిపి పాఠో, తత్థ అవిఞ్ఞాతాతి అత్థో. **అట్ఠ మాసాతి** చత్తారో హేమన్తికా, చత్తారో గిమ్హికా మాసాతి అట్ఠ మాసా. **ఓవస్సకమణ్డపేతి** సాఖామణ్డపపదరమణ్డపానం యత్థ కత్థచి ఓవస్సకే మణ్డపే. **యత్థాతి** యేసు జనపదేసు. **సబ్బత్థాతి** సబ్బేసు జనపదేసు . **కాకాదీనం నిబద్ధవాసరుక్ఖమూలేతి** యత్థ ధువనివాసేన కాకా వా కులాలా వా అఞ్ఞే వా సకున్తా కులావకే కత్వా వసన్తి, తాదిసస్స కాకాదీనం నిబద్ధవాసస్స యస్స కస్సచి రుక్ఖస్స హేట్ఠా. యత్థ పన గోచరప్పసుతా సకున్తా విస్సమిత్వా గచ్ఛన్తి, తస్స రుక్ఖస్స మూలే నిక్ఖిపితుం వట్టతి. ‘‘**కదాచిపీ**’’తి ఇమినా న కేవలం వస్సికసఙ్కేతేయేవాతి దస్సేతి. **యత్థాతి** యస్మిం పదేసే. **యదాతి** యస్మిం కాలే.

సోతి యస్సత్థాయ సన్థతో, సో. **పకతిసన్థతేతి** పకతియావ సన్థతే, యం సేవత్తనా సన్థతం, న పరేన సన్థరాపితం, తస్మిన్తి వుత్తం హోతి. **లజ్జీ హోతీతి** లజ్జనసీలో హోతి, పరిక్ఖారవినాసనే భీతోతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**అత్తనో పలిబోధం వియ మఞ్ఞతీ**’’తి, ఇమినా అలజ్జిం ఆపుచ్ఛిత్వా గన్తుం న వట్టతీతి దస్సేతి. **నిరపేక్ఖోతి** “ఆగన్త్వా ఉద్ధరిస్సామీ”తి అపేక్ఖారహితో, ఇమినా సాపేక్ఖో చే గచ్ఛతి, అనాపత్తీతి దస్సేతి. తేనేవ హి అనాపత్తివారే “ఓతాపేన్తో గచ్ఛతీ”తి (పాచి. ౧౧౩) వుత్తం. **అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తోతి** తం మగ్గం అతిక్కమిత్వా అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తో. లేడ్డుపాతూపచారతో బహి ఠితత్తా ‘‘**పాదుద్ధారేన కారేతబ్బో**’’తి వుత్తం, అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తస్స పఠమపాదుద్ధారే దుక్కటం, దుతియపాదుద్ధారే పాచిత్తియన్తి అత్థో.

తికపాచిత్తియం సఙ్ఘికే సఙ్ఘికసఞ్ఞివేమతికపుగ్గలికసఞ్ఞీనం వసేన. ఇమినావ నయేన **తికదుక్కటమ్పి** వేదితబ్బం. **చిమిలికాదీనం** అత్థో దుతియసిక్ఖాపదే దస్సితోవ. **పాదపుఞ్ఛనీ** (పాచి. అట్ఠ. ౧౧౨) నామ రజ్జుకేహి వా పిలోతికాహి వా పాదపుఞ్ఛనత్థం కతా. **ఫలకపీఠం** నామ ఫలకమయం పీఠం. న కేవలం చిమిలికాదీనియేవ అజ్ఝోకాసే ఠపేత్వా గచ్ఛన్తస్స దుక్కటన్తి ఆహ ‘‘**యం వా పనా**’’తిఆది. యం కిఞ్చి దారుభణ్డం, యం కిఞ్చి మత్తికాభణ్డన్తి సమ్బన్ధో. ‘‘**అన్తమసో పత్తాధారకమ్పీ**’’తి ఇమినా తాలవణ్టబీజనిపత్తపానీయఉళఙ్కపానీయసఙ్ఖాదీసు వత్తబ్బమేవ నత్థీతి దస్సేతి.

అరఞ్ఞే (పాచి. అట్ఠ. ౧౧౦) పణ్ణకుటీసు వసన్తానం సీలసమ్పదాయ పసన్నచిత్తా మనుస్సా మఞ్చపీఠాదీని దేన్తి “సఙ్ఘికపరిభోగేన పరిభుఞ్జథా”తి, తత్థ కిం కాతబ్బన్తి ఆహ ‘‘**ఆరఞ్ఞకేన పనా**’’తిఆది. తత్థ **అసతి అనోవస్సకేతి** పబ్భారాదిఅనోవస్సకట్ఠానే అసతి. ఇదఞ్చ లక్ఖణవచనం “సభాగానం అభావే”తి చ ఇచ్ఛితబ్బత్తా. ఆరఞ్ఞకేన హి భిక్ఖునా తత్థ వసిత్వా అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తేన సామన్తవిహారే భిక్ఖూనం పేసేత్వా గన్తబ్బం. సభాగానం అభావే అనోవస్సకే నిక్ఖిపిత్వా గన్తబ్బం. అనోవస్సకే అసతి రుక్ఖే లగ్గేత్వా గన్తబ్బం.

న కేవలం ఇదంయేవ కత్వా గన్తుం వట్టతీతి ఆహ ‘‘**యథా వా**’’తిఆది. **యథా వా ఉపచికాహి న ఖజ్జతీ**తి యథా ఠపితే ఉపచికాహి సేనాసనం న ఖజ్జతి, ఏవం తథా పాసాణానం ఉపరి ఠపనం కత్వాతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – చతూసు (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౧౬) పాసాణేసు మఞ్చం ఠపేత్వా మఞ్చే అవసేసమఞ్చపీఠాని ఆరోపేత్వా ఉపరి భిసిఆదికం రాసిం కత్వా దారుభణ్డం మత్తికాభణ్డం పటిసామేత్వా గమికవత్తం పూరేత్వా గన్తబ్బన్తి.

అబ్భోకాసికేనాపి ‘‘అహం ఉక్కట్ఠఅబ్భోకాసికో’’తి చీవరకుటిమ్పి అకత్వా అసమయే అజ్ఝోకాసే పఞ్ఞపేత్వా నిసీదితుం వా నిపజ్జితుం వా న వట్టతీతి దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**అబ్భోకాసికేనా**’’తిఆది. సచే పన చతుగ్గుణేనపి చీవరేన కతకుటి అతేమేన్తం రక్ఖితుం నేవ సక్కోతి, సత్తాహవద్దలికాదీని భవన్తి, భిక్ఖునో కాయానుగతికత్తా వట్టతి. రుక్ఖమూలికస్సాపి ఏసేవ నయో.

యస్మిం విస్సాసగ్గాహో రుహతి, తస్స సన్తకం అత్తనో పుగ్గలికమివ హోతీతి ఆహ ‘‘**విస్సాసికపుగ్గలికే**’’తి. యస్మిం పన విస్సాసో న రుహతి, తస్స సన్తకే దుక్కటమేవ. **అమనుస్సో**తి యక్ఖో వా పేతో వా. **పలిబుద్ధం హోతీ**తి ఉపద్దుతం హోతి.

పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. దుతియసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

యం కిఞ్చి చమ్మన్తి కప్పియాకప్పియం యం కిఞ్చి చమ్మం. నను ‘‘న, భిక్ఖవే, మహాచమ్మాని ధారేతబ్బాని సీహచమ్మం బ్యగ్ఘచమ్మం దీపిచమ్మం, యో ధారేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా’’తి (మహావ॰ ౨౫౫) ఖన్ధకే సీహచమ్మాదీనం పటిక్ఖేపో కతోతి ఆహ ‘‘**సీహచమ్మాదీనఞ్హి**’’తిఆది. **పరిహరణేయేవ పటిక్ఖేపో**తి అత్తనో సన్తకం కత్వా తం తం విహారం హరిత్వా మఞ్చపీఠాదీసు అత్థరిత్వా పరిభోగేయేవ పటిక్ఖేపో, సేనాసనసన్తకం కత్వా భూమత్థరణవసేన పన పరిభోగే నేవత్థి దోసో. తేనాహ ‘‘**సేనాసనపరిభోగే పన అకప్పియచమ్మం నామ నత్థీ**’’తి. పావారేన్తి సఞ్ఛాదేన్తి సరీరం ఏతేనాతి **పావారో**. **కోజవో**తి ఉద్దలోమిఏకన్తలోమిఆదికోజవత్థరణం. **సేస**న్తి భిసి నిసీదనం తిణసన్థారో పణ్ణసన్థారోతి అవసిట్ఠం సేనాసనం. తత్థ **భిసీ**తి మఞ్చకభిసి వా పీఠకభిసి వా. **నిసీదన**న్తి సదసం వేదితబ్బం. **తిణసన్థారో**తి యేసం కేసఞ్చి తిణానం సన్థారో. ఏస నయో **పణ్ణసన్థారే**. ఏత్థ చ **భిసి** హేట్ఠా వుత్తత్తా పాకటా. **నిసీదనం** నిసీదనసిక్ఖాపదేనేవ (పాచి॰ ౫౩౧ ఆదయో) పాకటం. **తిణసన్థారపణ్ణసన్థారాని** పన లోకపసిద్ధానియేవ. తేనేవాహ ‘‘**పాకటమేవా**’’తి.

నేవ ఉద్ధరేయ్య, న ఉద్ధరాపేయ్యాతి అత్తనా వా ఉద్ధరిత్వా పతిరూపే ఠానే న ఠపేయ్య, పరేన వా తథా న కారేయ్య. తేనాహ ‘‘**యథా ఠపిత**’’న్తిఆది. తం ఠపేన్తేన చ ‘‘చతూసు పాసాణేసూ’’తిఆదినా (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౧౬) పుబ్బే వుత్తనయేనేవ అన్తోగేహే అనోవస్సకే నిక్ఖిపితబ్బం. సచే పన సేనాసనం ఓవస్సతి, ఛదనత్థఞ్చ తిణం వా ఇట్ఠకా వా ఆనీతా హోన్తి. సచే ఉస్సహతి, ఛాదేతబ్బం. నో చే సక్కోతి, యో ఓకాసో అనోవస్సకో, తత్థ నిక్ఖిపితబ్బం. సచే సబ్బమ్పి ఓవస్సతి, ఉస్సహన్తేన అన్తోగామే ఉపాసకానం ఘరే ఠపేతబ్బం. సచే తేపి ‘‘సఙ్ఘికం నామ, భన్తే, భారియం, అగ్గిదాహాదీనం భాయామా’’తి న సమ్పటిచ్ఛన్తి, అజ్ఝోకాసే పాసాణానం ఉపరి మఞ్చం ఠపేత్వా సేసం పుబ్బే వుత్తనయేనేవ నిక్ఖిపిత్వా తిణేహి చ పణ్ణేహి చ పటిచ్ఛాదేతబ్బం. యఞ్హి తత్థ అఙ్గమత్తమ్పి అవసిస్సతి, తం అఞ్ఞేసం తత్థ ఆగతానం భిక్ఖూనం ఉపకారం భవిస్సతీతి. **ఉపచార**న్తి సబ్బపచ్ఛిమసేనాసనతో ద్వే లేడ్డుపాతా.

అయమేత్థ ఆపుచ్ఛితబ్బానాపుచ్ఛితబ్బవినిచ్ఛయో – (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౧౮) యా తావ భూమియం దీఘసాలా వా పణ్ణసాలా వా హోతి, యం వా రుక్ఖత్థమ్భేసు కతగేహం ఉపచికానం ఉట్ఠానట్ఠానం హోతి, తతో పక్కమన్తేన ఆపుచ్ఛిత్వావ పక్కమితబ్బం. తస్మిఞ్హి కతిపయాని దివసాని అజగ్గియమానే వమ్మికావ సన్తిట్ఠన్తి. యం పన పాసాణపిట్ఠియం వా పాసాణత్థమ్భేసు వా కతసేనాసనం సిలుచ్చయలేణం వా సుధాలిత్తసేనాసనం వా, యత్థ ఉపచికాసఙ్కా నత్థి, తతో పక్కమన్తస్స ఆపుచ్ఛిత్వాపి అనాపుచ్ఛిత్వాపి గన్తుం వట్టతి. తేనాహ **''యత్థ పనా''**తిఆది. సచే తాదిసేపి సేనాసనే ఏకేన పస్సేన ఉపచికా ఆరోహన్తి, ఆపుచ్ఛిత్వావ గన్తబ్బం. **ఆపుచ్ఛనం పన వత్త**న్తి ఆపుచ్ఛనం గమికవత్తం. ఇదఞ్చ ఇతికత్తబ్బతాదస్సనత్థం వుత్తం, న పన వత్తభేదదుక్కటన్తి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౧౧౮) దస్సనత్థం. కేచి పన ''దుక్కటన్తి దస్సనత్థ''న్తి వదన్తి, తం న యుజ్జతి **వత్తక్ఖన్ధకట్ఠకథాయ** ''యం పాసాణపిట్ఠియం వా పాసాణత్థమ్భేసు వా కతసేనాసనం, యత్థ ఉపచికానారోహన్తి, తం అనాపుచ్ఛన్తస్సాపి అనాపత్తీ''తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౩౬౦) వుత్తత్తా. ఆపుచ్ఛన్తేన పన భిక్ఖుమ్హి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౧౬) సతి భిక్ఖు ఆపుచ్ఛితబ్బో, తస్మిం అసతి సామణేరో, తస్మిం అసతి ఆరామికో, తస్మిమ్పి అసతి యేన విహారో కారాపితో, సో విహారసామికో, తస్స వా కులే యో కోచి ఆపుచ్ఛితబ్బో.

''ఉపచారే''తి ఏతస్సేవ వివరణం **''బహి ఆసన్నే''**తి, విహారస్స బహి ఆసన్నట్ఠానేతి అత్థో. **ఉపట్ఠానసాలాయ వా**తి భోజనసాలాయం వా. **దుక్కటమేవా**తి వుత్తప్పకారఞ్హి దసవిధం సేయ్యం అన్తోగబ్భాదిమ్హి గుత్తట్ఠానే పఞ్ఞపేత్వా గచ్ఛన్తస్స యస్మా సేయ్యాపి సేనాసనమ్పి ఉపచికాహి పలుజ్జతి, వమ్మికరాసియేవ హోతి, తస్మా పాచిత్తియం వుత్తం. బహి పన ఉపట్ఠానసాలాదీసు పఞ్ఞపేత్వా గచ్ఛన్తస్స సేయ్యామత్తమేవ నస్సేయ్య ఠానస్స అగుత్తతాయ, న సేనాసనం, తస్మా ఏత్థ దుక్కటం వుత్తం. మఞ్చపీఠం పన యస్మా న సక్కా సహసా ఉపచికాహి ఖాయితుం, తస్మా తం విహారేపి సన్థరిత్వా గచ్ఛన్తస్స దుక్కటం వుత్తం. విహారూపచారే పన తం విహారచారికం ఆహిణ్డన్తా దిస్వావ పటిసామేన్తి.

ఉద్ధరణాని కత్వాతి ఏత్థ ఉద్ధరిత్వా గచ్ఛన్తేన మఞ్చపీఠకవానం సబ్బం అపనేత్వా (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౧౮) సంహరిత్వా చీవరవంసే లగ్గేత్వా గన్తబ్బం. పచ్ఛా ఆగన్త్వా వసనకభిక్ఖునాపి పున మఞ్చపీఠం వా పఞ్ఞపేత్వా సయిత్వా గచ్ఛన్తేన తథేవ కాతబ్బం. అన్తోకుట్టతో సేయ్యం బహికుట్టే పఞ్ఞపేత్వా వసన్తేన గమనకాలే పున గహితట్ఠానేయేవ పటిసామేతబ్బం. ఉపరిపాసాదతో ఓరోపేత్వా హేట్ఠాపాసాదే వసన్తస్సాపి ఏసేవ నయో. రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేసు మఞ్చపీఠం పఞ్ఞపేత్వాపి గమనకాలే పున గహితట్ఠానేయేవ ఠపేతబ్బం. ఉద్ధరాపేత్వా గమనేపి ఏసేవ నయో. ఆపుచ్ఛిత్వా గచ్ఛన్తేన పన ''భిక్ఖుమ్హి సతి భిక్ఖు ఆపుచ్ఛితబ్బో''తిఆదినా (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౧౬) హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ ఆపుచ్ఛిత్వా గన్తబ్బం.

దుతియసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

''జాన''న్తి వుత్తే ''అనుట్ఠాపనీయో 'అయ'న్తి జానన్తో''తి అయం విసేసో కుతో లబ్భతీతి ఆహ **''తేనేవస్సా''**తిఆది. నను పదభాజనేపి వుడ్ఢభావాదిజాననమేవ వుత్తం, న తు అనుట్ఠాపనీయభావన్తి అనుయోగం సన్ధాయాహ **''వుడ్ఢో హీ''**తిఆది. **బహూపకారత**న్తి ''భణ్డాగారికత్తాదిబహుఉపకారభావం''. న కేవలం ఇదమేవాతి ఆహ **''గుణవిసిట్ఠతఞ్చా''**తిఆది, తేన బహూపకారత్తేపి గుణవిసిట్ఠత్తాభావే, గుణవిసిట్ఠత్తేపి బహూపకారత్తాభావే దాతుం న వట్టతీతి దస్సేతి. ''భణ్డాగారికస్స

బహూపకారతం, ధమ్మకథికాదీనం గుణవిసిట్ఠతఞ్చ సల్లక్ఖేత్వా’’తి (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౧౯౯-౧౨౧) కేచి. **ధువవాసత్థాయాతి** నిచ్చవాసత్థాయ. **సమ్మన్నిత్వాతి** అపలోకనేన కమ్మేన సమ్మన్నిత్వా. కామఞ్చేత్థ గిలానస్సాపి సఙ్ఘోయేవ అనుచ్ఛవికం సేనాసనం దేతి, గిలానో పన అపలోకేత్వా సఙ్ఘేన అదిన్నసేనాసనోపి న పీళేతబ్బో అనుకమ్పితబ్బోతి దస్సేతుం విసుం వుత్తో.

సమన్తా దియడ్ఢో హత్థోతి మజ్ఝే పఞ్ఞత్తం మఞ్చపీఠం సన్ధాయ వుత్తం. ఏకపస్సేన చే పహోనకదిసా దిస్సతి, తతో గహేతబ్బం. **పాదధోవనపాసాణతోతి** ద్వారే నిక్ఖిత్తపాదధోవనపాసాణతో. **నిసీదన్తస్స వా నిపజ్జన్తస్స వా పాచిత్తియన్తి** ఏత్థ నిసీదనమత్తేన, నిపజ్జనమత్తేనేవ వా పాచిత్తియం. **పునప్పునం కరోన్తస్సాతి** ఉట్ఠాయుట్ఠాయ నిసీదతో వా నిపజ్జతో వా.

సఙ్ఘికే సఙ్ఘికసఞ్ఞివేమతికపుగ్గలికసఞ్ఞీనం వసేన **తికపాచిత్తియం** వేదితబ్బం. **తికదుక్కటం** పన పుగ్గలికే సఙ్ఘికసఞ్ఞివేమతికఅఞ్ఞపుగ్గలికసఞ్ఞీనం వసేన. **విహారస్స ఉపచారేతి** తస్స బహి ఆసన్నప్పదేసే.

అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నిక్కడ్ఢనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అనేకకోట్ఠకానీతి అనేకద్వారకోట్ఠకాని. ‘‘నిక్ఖమాతి వచనం సుత్వా అత్తనో రుచియా చే నిక్ఖమతి, అనాపత్తీ’’తి (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౧౨౬) వదన్తి.

తస్స పరిక్ఖారనిక్కడ్ఢనేతి తస్స సన్తకం యం కిఞ్చి పత్తచీవరపరిస్సావనధమ్మకరణమఞ్చపీఠభిసిబిబ్బోహనాదిభేదం అన్తమసో రజనఛల్లిపి అత్థి, తస్స పరిక్ఖారస్స నిక్కడ్ఢనే. **తఞ్చాతి** దుక్కటం పరామసతి. **నిక్కడ్ఢాపనేపి** ఏసేవ నయో. గాళ్హం బన్ధిత్వా ఠపితేసు పన ఏకావ ఆపత్తి.

భణ్డనకారకకలహకారకమేవ సకలసఙ్ఘారామతో నిక్కడ్ఢితుం లభతి. సో హి పక్ఖం లభిత్వా సఙ్ఘమ్పి భిన్దేయ్య. అలజ్జిఆదయో పన అత్తనో వసనట్ఠానతోయేవ నిక్కడ్ఢితబ్బా. సకలసఙ్ఘారామతో నిక్కడ్ఢితుం న వట్టతి. తేనాహ **‘‘సకలసఙ్ఘారామతోపీ’’**తిఆది.

నిక్కడ్ఢనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. వేహాసకుటిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉపరివేహాసకుటియాతి ఉపరిమతలే అసన్థతపదరాయ కుటియా. తేనాహ **‘‘ఉపరి అచ్ఛన్నతలాయా’’**తిఆది. యా హి కాచి ఉపరి అచ్ఛన్నతలా ద్విభూమికకుటికా వా తిభూమికాదికుటికా వా, సా ‘‘వేహాసకుటీ’’తి వుచ్చతి. ఇదఞ్హి వేహాసకుటిలక్ఖణం. యది ఏవం కస్మా పదభాజనే ‘‘మజ్ఝిమస్స పురిసస్స అసీసఘట్టా’’తి (పాచి. ౧౩౧) వుత్తన్తి ఆహ **‘‘పదభాజనే పనా’’**తిఆది. **ఇధ అధిప్పేతం కుటిం దస్సేతున్తి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే అధిప్పేతం వేహాసకుటిం దస్సేతుం. **మజ్ఝిమస్స పురిసస్సాతి** పమాణమజ్ఝిమస్స పురిసస్స. సబ్బహేట్ఠిమాహి తులాహి సీసం న ఘట్టేతీతి **అసీసఘట్టా. అజ్ఝే**

విజ్ఝిత్వాతి అటనియో విజ్ఝిత్వా. **పవేసితపాదక**న్తి పవేసితపాదసిఖం. **తస్మా**తి “భూమత్థే వా”తిఆదినా వుత్తమేవత్థం కారణభావేన పచ్చామసతి. యస్మా ఆహచ్చపాదకాదీసు యథావుత్తో అత్థో హోతి, తస్మాతి వుత్తం హోతి.

సహసాతి అభిభవిత్వా అజ్ఝోత్థరిత్వా. **అవేహాసకుటికాయా**తి భూమియం కతపణ్ణసాలాదీసు, తత్థ అనాపత్తి. న హి సక్కా తత్థ పరస్స పీళా కాతుం. **సీసఘట్టాయా**తి యా సీసం ఘట్టా హోతి, తత్థాపి అనాపత్తి. న హి సక్కా తత్థ హేట్ఠాపాసాదే అనోణతేన విచరితుం, తస్మా అసఞ్చరణట్ఠానత్తా పరపీళా న భవిస్సతి. **ఉపరితలం వా పదరసఞ్చిత**న్తి ఉపరిమతలం దారుఫలకేహి ఘనసన్థతం. **కిఞ్చి గణ్హాతి వా**తి ఉపరి నాగదన్తకాదీసు లగ్గితం చీవరాదిం యం కిఞ్చి గణ్హాతి వా. **లగ్గతి వా**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. పటిపక్ఖభూతా ఆణి **పటాణి**. యస్సా దిన్నాయ నిసీదన్తేపి పాదా న నిపతన్తి, ఏవంభూతా ఆణి మఞ్చపీఠానం పాదసిఖాసు దిన్నా హోతీతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**పాదసీసాన**’’న్తిఆది.

వేహాసకుటిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. మహల్లకవిహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పిట్ఠసఙ్ఘాటస్సాతి ద్వారబన్ధస్స. **సామన్తా అడ్ఢతేయ్యహత్థో పదేసో**తి యస్స (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౩౫) వేమజ్ఝే ద్వారం హోతి, ఉపరిభాగే చ ఉచ్చా భిత్తి, తస్స తీసు దిసాసు సామన్తా అడ్ఢతేయ్యహత్థో పదేసో. ఖుద్దకస్స పన విహారస్స ద్వీసు దిసాసు. తత్రాపి యం భిత్తిం వివరియమానం కవాటం ఆహనతి, సా అపరిపుణ్ణూపచారాపి హోతి. సచే పన ద్వారస్స అధోభాగేపి లేపోకాసో అత్థి, తమ్పి లిమ్పితుం వట్టతి. **అగ్గళట్ఠపనాయా**తి ఏత్థ **అగ్గళ**సద్దేన తంసమ్బన్ధతో ద్వారఫలకసహితం ద్వారబన్ధనం అధిప్పేతం. తేనాహ ‘‘**సకవాటకస్సా**’’తిఆది. ‘‘**నిచ్చలభావత్థాయా**’’తి ఇమినా తఞ్చ ఖో ఠపనం ఇధ నిచ్చలభావేనాతి దస్సేతి. కో పనేత్థ అధిప్పాయోతి ఆహ ‘‘**కవాటఞ్హీ**’’తిఆది. **కమ్పతీ**తి చలతి. **యావ ద్వారకోసా అగ్గళట్ఠపనాయ పునప్పునం లిమ్పితబ్బో వా లేపాపేతబ్బో వా**తి అగ్గళట్ఠపనత్థాయ యావ ద్వారకోసా పునప్పునం అత్తనా లిమ్పితబ్బో వా, పరేహి లేపాపేతబ్బో వాతి అత్థో.

నను చాయమత్థో నేవ మాతికాయం, న పదభాజనే వుత్తో, అథ కుతో దట్ఠబ్బోతి ఆహ ‘‘**తత్థా**’’తిఆది. **కిఞ్చాపీ**తి యదిపి. **అట్ఠుప్పత్తియ**న్తి సిక్ఖాపదస్స నిదానే. **అధికారతో**తి అనువత్తనతో. ఆలోకం సన్ధేతి పిధేతీతి **ఆలోకసన్ధి**. తేనాహ ‘‘**ఆలోకసన్ధీతి వాతపానకవాటకా వుచ్చన్తీ**’’తి. తత్థ **వాతపానకవాటకా**తి వాతపానఫలకా. అనుఞ్ఞాతప్పదేసతో పన అఞ్ఞత్థ పునప్పునం విలిమ్పితుం వా విలిమ్పాపేతుం వా న వట్టతి. “మత్తికాయ కత్తబ్బకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా పున చతుత్థలేపే దిన్నే పాచిత్తియ”న్తి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౧౩౫) కేచి. “పునప్పునం లేపదానస్స వుత్తప్పమాణతో అఞ్ఞత్థ పటిక్ఖిత్తమత్తం ఠపేత్వా పాచిత్తియస్స అవుత్తత్తా దుక్కట”న్తి అపరే.

అధిట్ఠాతబ్బన్తి సంవిధాతబ్బం. **అప్పహరితే**తి ఏత్థ **అప్ప**సద్దో “అప్పిచ్ఛో”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౫౨, ౩౩౬; సం॰ ని॰ ౨.౧౪౮) వియ అభావత్థోతి ఆహ ‘‘**అహరితే**’’తి. సాలివీహిఆది (సారత్థ॰ టీ॰ ౨.౩౦) **పుబ్బణ్ణం** “పురక్ఖతం సస్సఫల”న్తి కత్వా, తబ్బిపరియాయతో ముగ్గమాసాది **అపరణ్ణం. వుత్త**న్తి వపితం. ‘‘**తస్మిం ఠత్వా అధిట్ఠహన్తో దుక్కటం ఆపజ్జతీ**’’తి ఇమినా యస్మిం పదేసే సమన్తా వుత్తప్పమాణే పరిచ్ఛేదే పుబ్బణ్ణాదీని న సన్తి, తత్థ విహారో కారేతబ్బో. యత్థ పన సన్తి, తత్థ కారాపేతుం న వట్టతీతి దస్సేతి. **తథేవా**తి ముఖవట్టిఅన్తేన. **తస్మిం ఠాతబ్బం** పతన్తస్స విహారస్స అపతనోకాసత్తా, తస్స

భిక్ఖునో ఉపరి న పతేయ్యాతి అధిప్పాయో. యథాపరిచ్ఛిన్నస్స పన ఓకాసస్స అబ్భన్తరం విహారస్స పతన్తస్స ఓకాసో హోతీతి అప్పహరితేపి తస్మిం ఠత్వా అధిట్ఠాతుం న లభతి. తేనాహ **''తస్స అన్తో అహరితేపి ఠాతుం న లభతీ''**తి.

తతో చే ఉత్తరీతి తిణ్ణం మగ్గానం వా పరియాయానం వా ఉపరి చతుత్థే మగ్గే వా పరియాయే వాతి అత్థో. తేనాహ **''మగ్గేన ఛాదియమానే''**తిఆది. తత్థ **మగ్గేన ఛాదియమానే**తి అపరిక్ఖిపిత్వా ఉజుకమేవ ఛాదియమానే. **పరియాయేనా**తి పరిక్ఖేపేన. తత్థ మగ్గేన ఛాదనం ఇట్ఠకసిలాసుధాహి లబ్భతి, పరియాయేన ఛాదనం తిణపణ్ణేహీతి ఆహ **''ఇట్ఠకసిలాసుధాహీ''**తిఆది. తస్మా యథా ఇచ్ఛతి, తథా ద్వే మగ్గే వా ద్వే పరియాయే వా అధిట్ఠహిత్వా తతియం మగ్గం వా పరియాయం వా "ఏవం ఛాదేహీ"తి ఆణాపేత్వా పక్కమితబ్బం. సచే న పక్కమతి, తుణ్హీభావేన ఠాతబ్బం. సబ్బస్మిం చేతం ఛదనం ఛదనూపరి వేదితబ్బం. ఉపరూపరిఛన్నో హి విహారో చిరం అనోవస్సకో హోతీతి మఞ్ఞమానా ఏవం ఛాదేన్తి. **తిణముట్ఠిగణనాయా**తి తిణకరళగణనాయ.

తికపాచిత్తియన్తి అతిరేకద్వత్తిపరియాయే అతిరేకసఞ్ఞీవేమతికఊనకసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **సేతవణ్ణాదికరణే**తి సేతవణ్ణకాళవణ్ణగేరుకపరికమ్మమాలాకమ్మలతాకమ్మమకరదన్తకపఞ్చపటికానం కరణే. **లేణగుహాతిణకుటికాదీసూ**తి ఏత్థ **లేణ**న్తి ద్వారబద్ధం. **గుహా**తి కేవలా పబ్బతగుహా. **తిణకుటికా** పాకటా ఏవ.

మహల్లకవిహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఏకస్మిం ఘటే ఏకావ ఆపత్తీతి ఏకస్మిం ఉదకఘటే ఏకావ ఆపత్తి. ఏస నయో సబ్బభాజనేసు . **విచ్ఛిన్దన్తస్సా**తి ధారం విచ్ఛిన్దన్తస్స. **ఏకేకం పక్ఖిపన్తస్సా**తి ఏకేకం తిణం వా పణ్ణం వా మత్తికం వా అఞ్ఞం వా కట్ఠగోమయాదిం పక్ఖిపన్తస్స. **పరియాదాన**న్తి ఖయం.

"పదీపే (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౧౪౦) పతిత్వా పటఙ్గాదిపాణకా మరిస్సన్తీ"తి జానన్తస్సాపి కుసలచిత్తేన పదీపుజ్జలనం వియ "సిఞ్చనేన పాణకా మరిస్సన్తీ"తి పుబ్బభాగే జానన్తస్సాపి "ఇదం జలం సిఞ్చామీ"తి సిఞ్చన్తస్స వధకచిత్తం న హోతీతి ఆహ **''వినా వధకచేతనాయా''**తిఆది. ఏవఞ్చ కత్వా **''పణ్ణత్తివజ్జ''**న్తి ఇదమ్పి సమత్థితం హోతి. **తిచిత్త**న్తి కుసలాకుసలాబ్యాకతవసేన తిచిత్తం. తథా హి పణ్ణత్తిం మద్దిత్వా సిఞ్చన్తస్స వా సిఞ్చాపేన్తస్స వా అకుసలచిత్తేన హోతి, "ఆసనం ధోవిస్సామీ"తి చిత్తేన ధోవనత్థం సిఞ్చన్తస్స వా సిఞ్చాపేన్తస్స వా కుసలచిత్తేన హోతి, పణ్ణత్తిం అజానతా అరహతా సిఞ్చనాదికరణే అబ్యాకతచిత్తేన హోతీతి కుసలాకుసలాబ్యాకతచిత్తవసేన తిచిత్తం హోతి.

సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భూతగామవగ్గో దుతియో.

౩. ఓవాదవగ్గో

౧. ఓవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అట్ఠఙ్గసమన్నాగతస్సాతి “సీలవా హోతీ”తిఆదీహి (పాచి॰ ౧౪౭) అట్ఠహి అఙ్గేహి సమన్నాగతస్స. **అనుఞ్ఞాతాతి** ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స నిదానే అనుఞ్ఞాతా . **‘‘వస్ససతూపసమ్పన్నాయా’’**తిఆది వక్ఖమానఅట్ఠగరుధమ్మదస్సనం. తత్థ **సామీచికమ్మ**న్తి మగ్గసమ్పదానబీజనపానీయాపుచ్ఛనాదికం అనుచ్ఛవికం వత్తం. **ఆదిసద్దేన** –

> “న భిక్ఖునియా అభిక్ఖుకే ఆవాసే వస్సం వసితబ్బం, అన్వద్ధమాసం భిక్ఖునియా భిక్ఖుసఙ్ఘతో ద్వే ధమ్మా పచ్చాసీసితబ్బా ఉపోసథపుచ్ఛకఞ్చ ఓవాదూపసఙ్కమనఞ్చ, వస్సంవుట్ఠాయ భిక్ఖునియా ఉభతోసఙ్ఘే తీహి ఠానేహి పవారేతబ్బం దిట్ఠేన వా సుతేన వా పరిసఙ్కాయ వా, గరుధమ్మం అజ్ఝాపన్నాయ భిక్ఖునియా ఉభతోసఙ్ఘే పక్ఖమానత్తం చరితబ్బం, ద్వే వస్సాని ఛసు ధమ్మేసు సిక్ఖితసిక్ఖాయ సిక్ఖమానాయ ఉభతోసఙ్ఘే ఉపసమ్పదా పరియేసితబ్బా, న భిక్ఖునియా కేనచి పరియాయేన భిక్ఖు అక్కోసితబ్బో పరిభాసితబ్బో, అజ్జతగ్గే ఓవటో భిక్ఖునీనం భిక్ఖూసు వచనపథో, అనోవటో భిక్ఖూనం భిక్ఖునీసు వచనపథో”తి (చూళవ॰ ౪౦౩; అ॰ ని॰ ౮.౫౧) –

ఇమే సత్త ధమ్మే సఙ్గణ్హాతి. **గరుధమ్మే**తి గరుకే ధమ్మే. తే హి గారవం కత్వా భిక్ఖునీహి సమ్పటిచ్ఛితబ్బత్తా “గరుధమ్మా”తి వుచ్చన్తి.

అఞ్ఞేన వా ధమ్మేనాతి ఠపేత్వా అట్ఠ గరుధమ్మే అఞ్ఞేన యేన కేనచి ధమ్మేన. **భిక్ఖునీసు ఉపసమ్పన్నమత్తం వా ఓవదతో**తి భిక్ఖునీసు ఉపసమ్పన్నమత్తం గరుధమ్మేన ఓవదతో వా. భిక్ఖూనం సన్తికే ఉపసమ్పన్నాయ యథావత్థుకమేవ. **‘‘అధమ్మకమ్మే’’**తిఆదీసు భిక్ఖునోవాదసమ్ముతికమ్మం “కమ్మ”న్తి వేదితబ్బన్తి ఆహ **‘‘సమ్మతస్సాపీ’’**తిఆది. **వగ్గే భిక్ఖునిసఙ్ఘే ఓవదతో తికపాచిత్తియ**న్తి వగ్గే భిక్ఖునిసఙ్ఘే ఓవదతో వగ్గసఞ్ఞివేమతికసమగ్గసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **తథా వేమతికస్స చా**తి అధమ్మకమ్మే వేమతికస్స చ వగ్గే భిక్ఖునిసఙ్ఘే ఓవదతో తికపాచిత్తియన్తి అత్థో. ఏస నయో **ధమ్మకమ్మసఞ్ఞినో చా**తి ఏత్థాపి. యథా చ వగ్గే భిక్ఖునిసఙ్ఘే ఓవదతో నవ పాచిత్తియాని, ఏవం అధమ్మకమ్మే అధమ్మకమ్మసఞ్ఞినో సమగ్గే భిక్ఖునిసఙ్ఘే ఓవదతో తస్మిం సఙ్ఘే వగ్గసఞ్ఞివేమతికసమగ్గసఞ్ఞీనం వసేన తికపాచిత్తియం, తథా వేమతికస్స చ ధమ్మకమ్మసఞ్ఞినో చాతి నవ పాచిత్తియాని. తేనాహ **‘‘సమగ్గేపి భిక్ఖునిసఙ్ఘే నవా’’**తిఆది. ధమ్మకమ్మే పన అధమ్మకమ్మసఞ్ఞినో వగ్గం భిక్ఖునిసఙ్ఘం ఓవదతో తికదుక్కటం, తథా వేమతికస్స, ధమ్మకమ్మసఞ్ఞినో చాతి నవ దుక్కటాని. సమగ్గం పన భిక్ఖునిసఙ్ఘం ఓవదతో అట్ఠాతి సత్తరస దుక్కటాని. తేనాహ **‘‘సచే పనా’’**తిఆది. **అఞ్ఞం ధమ్మ**న్తి అఞ్ఞం సుత్తన్తం వా అభిధమ్మం వా. “సమగ్గామ్హాయ్యా”తి వచనేన హి ఓవాదం పచ్చాసీసన్తి. తస్మా ఠపేత్వా ఓవాదం అఞ్ఞం ధమ్మం భణన్తస్స దుక్కటం. **ఓవాదఞ్చ అనియ్యాతేత్వా**తి “ఏసో భగిని ఓవాదో”తి అవత్వా. **పరిపుచ్ఛం దేతీ**తి తస్సాయేవ పగుణాయ గరుధమ్మపాళియా అత్థం భణతి. **ఓసారేహీ**తి ఉచ్చారేహి, కథేహీతి అత్థో. **ఓసారేతీ**తి అట్ఠగరుధమ్మపాళిం వదతి. **పఞ్హం పుట్ఠో**తి గరుధమ్మనిస్సితం వా ఖన్ధాదినిస్సితం వా పఞ్హం భిక్ఖునియా పుట్ఠో.

ఓవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అత్థఙ్గతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఏకతోఉపసమ్పన్నన్తి భిక్ఖునిసఙ్ఘే ఉపసమ్పన్నమత్తం. ఇతో పరమ్పి చ యత్థ యత్థ “ఏకతోఉపసమ్పన్న”న్తి వుచ్చతి, సబ్బత్థ అయమేవ అత్థో దట్ఠబ్బో.

అత్థఙ్గతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. భిక్ఖునుపస్సయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సంవాసాయాతి ఉపోసథాదిఅత్థం. **ఇతరన్తి** ఉభతోసఙ్ఘే ఉపసమ్పన్నం.

భిక్ఖునుపస్సయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. ఆమిససిక్ఖాపదవణ్ణనా

తణ్హాదిట్ఠీహి ఆమసితబ్బతో **ఆమిసం,** చీవరాది, ఆమిసమేవ హేతు **ఆమిసహేతు**. తేనాహ **''చీవరాదీనం అఞ్ఞతరహేతూ''**తి. **ఆదిసద్దేన** పిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయసక్కారగరుకారమాననవన్దనపూజనానం గహణం. **అవణ్ణకామతాయాతి** అయసకామతాయేవ.

ధమ్మకమ్మేతిఆదీసు భిక్ఖునోవాదసమ్ముతికమ్మం "కమ్మ"న్తి వేదితబ్బం. తత్థ **తికపాచిత్తియ**న్తి ధమ్మకమ్మే ధమ్మకమ్మసఞ్ఞివేమతికఅధమ్మకమ్మసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. తథేవ **అధమ్మకమ్మే తికదుక్కటం** వేదితబ్బం. **అసమ్మత**న్తి సమ్మతేన వా సఙ్ఘేన వా భారం కత్వా ఠపితం ఉపసమ్పన్నం. నను ఓవాదసమ్ముతి ఉపసమ్పన్నస్సేవ దీయతి, న సామణేరస్సాతి ఆహ **''తత్థా''**తిఆది. సమ్మతేన వా సఙ్ఘేన వా ఠపితో పన బహుస్సుతో సామణేరో "అసమ్మతో"తి వేదితబ్బో. **పకతియా చీవరాదిహేతు ఓవదన్తం పన ఏవం భణన్తస్సాతి** పకతియా చీవరాదిహేతు ఓవదన్తం "ఏస చీవరాదిహేతు ఓవదతీ"తి సఞ్ఞాయ ఏవం భణన్తస్స. "న చీవరాదిహేతు ఓవదతీ"తి సఞ్ఞాయ పన ఏవం భణన్తస్స దుక్కటం. **అనామిసన్తరతాతి** ఆమిసచిత్తాభావో, "ఆమిసహేతు ఓవదిస్సామీ"తి ఏవం పవత్తఅజ్ఝాసయాభావోతి అత్థో. చిత్తపరియాయో హేత్థ **అన్తర**సద్దో "యస్సన్తరతో న సన్తి కోపా"తిఆదీసు (ఉదా. ౨౦) వియ.

ఆమిససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరదానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పఞ్చమసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

చీవరదానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. చీవరసిబ్బనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సూచిం పవేసేత్వా పవేసేత్వా నీహరణేతి ఆరాపథే ఆరాపథే పాచిత్తియం. "సిబ్బిస్సామీ"తి పన విచారేన్తస్స, ఛిన్దన్తస్సాపి దుక్కటం. **సతక్ఖత్తుమ్పి విజ్ఝిత్వా సకిం నీహరన్తస్సాతి** సకలసూచిం అనీహరన్తో దీఘసుత్తప్పవేసనత్థం సతక్ఖత్తుమ్పి విజ్ఝిత్వా సకిం నీహరన్తస్స. **''సిబ్బా''తి వుత్తోతి** సకిం "చీవరం సిబ్బా"తి వుత్తో. **నిట్ఠాపేతీతి** సబ్బం సూచికమ్మం పరియోసాపేతి. **తస్స ఆరాపథే ఆరాపథే పాచిత్తియన్తి** ఆణత్తస్స సూచిం పవేసేత్వా పవేసేత్వా నీహరణే ఏకమేకం పాచిత్తియం.

ఉదాయిత్థేరన్తి లాళుదాయిత్థేరం. **వుత్తలక్ఖణం సిబ్బనం వా సిబ్బాపనం వా**తి "సూచిం పవేసేత్వా"తిఆదినా వుత్తలక్ఖణం సిబ్బనం వా సిబ్బాపనం వా.

చీవరసిబ్బనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సంవిదహిత్వాతి "ఏహి, అసుకగామం గచ్ఛామా"తి వా "స్వే అహం గచ్ఛామి, త్వమ్పి ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి వా వత్వా. తఞ్చ ఖో సంవిదహనం అత్థతో సఙ్కేతకమ్మన్తి ఆహ ''**గమనకాలే సఙ్కేతం కత్వాతి అత్థో**''తి. **అకప్పియభూమియం సంవిదహన్తస్సా**తి అన్తోగామే, భిక్ఖునిఉపస్సయద్వారే, రథికాయ, అఞ్ఞేసు వా చతుక్కసిఙ్ఘాటకహత్థిసాలాదీసు ఠత్వా సంవిదహన్తస్స. తేనాహ ''**తత్థ ఠపేత్వా**''తిఆది. **ఆసన్నస్సాపీ**తి అచ్చాసన్నస్సాపి, రతనమత్తన్తరస్సాపీతి అధిప్పాయో. **అఞ్ఞస్స గామస్సా**తి యతో నిక్ఖమతి, తతో అఞ్ఞస్స గామస్స. **తం ఓక్కమన్తస్సా**తి తం అన్తరగామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్స. సచే దూరం గన్తుకామో హోతి, గామూపచారగణనాయ ఓక్కమన్తే ఓక్కమన్తే పురిమనయేనేవ ఆపత్తి. తేనాహ ''**ఇతి గామూపచారోక్కమనగణనాయ పాచిత్తియానీ**''తి. తస్స తస్స పన గామస్స అతిక్కమనే అనాపత్తి. **గామే అసతీ**తి అద్ధయోజనబ్భన్తరే గామే అసతి. తస్మిం పన గామే సతి గామన్తరగణనాయేవ పాచిత్తియాని. **అద్ధయోజనగణనాయ పాచిత్తియ**న్తి అద్ధయోజనే అద్ధయోజనే పాచిత్తియం, ఏకమేకం అద్ధయోజనం అతిక్కమన్తస్స "ఇదాని అతిక్కమిస్సామీ"తి పఠమపాదే దుక్కటం, దుతియపాదే పాచిత్తియన్తి అత్థో. ఇమస్మిఞ్హి నయే అతిక్కమనే ఆపత్తి, ఓక్కమనే అనాపత్తి.

విసఙ్కేతేనాతి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౮౩) ఏత్థ "పురేభత్తం గమిస్సామా"తి వత్వా పచ్ఛాభత్తం గచ్ఛన్తి, "అజ్జ వా గమిస్సామా"తి స్వే గచ్ఛన్తి, ఏవం కాలవిసఙ్కేతేయేవ అనాపత్తి. ద్వారవిసఙ్కేతే, పన మగ్గవిసఙ్కేతే, వా సతిపి ఆపత్తియేవ. **ఆపదాసూ**తి రట్ఠభేదే చక్కసమారుళ్హా జానపదా పరియాయన్తి, ఏవరూపాసు ఆపదాసు అనాపత్తి. **చక్కసమారుళ్హా**తి చ ఇరియాపథచక్కం వా సకటచక్కం వా సమారుళ్హాతి అత్థో. **మాతుగామసిక్ఖాపదేనా**తి (పాచి॰ ౪౧౩ ఆదయో) సప్పాణకవగ్గే సత్తమసిక్ఖాపదేన.

సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. నావాభిరుహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కీళాపురేక్ఖారోతి లోకస్సాదమిత్తసన్థవవసేన కీళాపురేక్ఖారో. **తథేవా**తి కీళావసేనేవ. **అగామకతీరపస్సేనా**తి అద్ధయోజనబ్భన్తరే గామానం అభావతో అగామకతీరపస్సేన. పాళియం "ఉద్ధంగామినిం వా అధోగామినిం వా"తి (పాచి॰ ౧౮౬) వచనతో పన వాపిసముద్దాదీసు కీళాపురేక్ఖారతాయపి గచ్ఛన్తస్స అనాపత్తి. తేనాహ ''**సముద్దే పన యథాసుఖం గన్తుం వట్టతీ**''తి. **విసఙ్కేతేనా**తి ఇధాపి కాలవిసఙ్కేతేనేవ అనాపత్తి, తిత్థవిసఙ్కేతేన, పన నావావిసఙ్కేతేన వా గచ్ఛన్తస్స ఆపత్తియేవ.

సేసన్తి సద్ధిం సముట్ఠానాదీహి అవసేసం, కేచి పన “కీళాపురేక్ఖారో ‘సంవిదహిత్వా’తి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౧౮౮) వచనతో ఇమం సిక్ఖాపదం అకుసలచిత్తం లోకవజ్జం, తస్మా ‘సేసం నామ ఠపేత్వా ‘పణ్ణత్తివజ్జం తిచిత్త’న్తి ఇదం ద్వయం అవసేస”న్తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. కీళాపురేక్ఖారతాయ హి అభిరుహిత్వాపి గామన్తరోక్కమనే, అద్ధయోజనాతిక్కమే వా సంవేగం పటిలభిత్వా అరహత్తం వా సచ్ఛికరేయ్య, నిద్దం వా ఓక్కమేయ్య, కమ్మట్ఠానం వా మనసి కరోన్తో గచ్ఛేయ్య, కుతో చస్స అకుసలచిత్తసమఙ్గితా, యేనిదం సిక్ఖాపదం అకుసలచిత్తం, లోకవజ్జఞ్చ సియాతి.

నావాభిరుహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పరిపాచితసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పరిపాచితన్తి పరిపాకమాపాదితం, యథా లభతి, తథా కత్వా ఠపితన్తి వుత్తం హోతి. తేనాహ **‘‘నేవ తస్సా’’**తిఆది **తస్సాతి** యో పరిభుఞ్జేయ్య, తస్స భిక్ఖునో. **భిక్ఖుస్స గుణం పకాసేత్వాతి** “అయ్యో భాణకో, అయ్యో బహుస్సుతో”తిఆదినా (పాచి॰ ౧౯౩) గుణం పకాసేత్వా . **పిణ్డపాతన్తి** పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరం. కమ్మసాధనోయం **సమారమ్భసద్దోతి** ఆహ **‘‘సమారద్ధ’’**న్తి. **పటియాదితస్సాతి** సమ్పాదితస్స. యస్మా ఞాతకప్పవారితేహి భిక్ఖుస్స అత్థాయ అసమారద్ధోపి పిణ్డపాతో అత్థతో సమారద్ధోవ హోతి యథాసుఖం హరాపేతబ్బతో, తస్మా **‘‘ఞాతకప్పవారితానం వా సన్తక’’**న్తి వుత్తం.

ఉభయత్థాతి పరిపాచితాపరిపాచితేసు. **అవసేసేతి** భిక్ఖునిపరిపాచితేపి యాగుఖజ్జకఫలాఫలాదికే సబ్బత్థ. నిమిత్తోభాసపరికథావిఞ్ఞత్తివసేన పన అవసేసేపి దుక్కటతో న ముచ్చతి.

పరిపాచితసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉపరీతి అచేలకవగ్గే. **ఉపనన్దస్స చతుత్థసిక్ఖాపదేనాతి** అప్పటిచ్ఛన్నే మాతుగామేన సద్ధిం రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదేన (పాచి॰ ౨౮౪ ఆదయో). తఞ్హి ఉపనన్దత్థేరం ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తేసు చతుత్థభావతో “ఉపనన్దస్స చతుత్థసిక్ఖాపద”న్తి వుత్తం. యది ఏకపరిచ్ఛేదం, అథ కస్మా విసుం పఞ్ఞత్తన్తి ఆహ **‘‘అట్ఠుప్పత్తివసేన పన విసుం పఞ్ఞత్త’’**న్తి. తత్థ **అట్ఠుప్పత్తివసేనాతి** అత్థస్స ఉప్పత్తివసేన, భిక్ఖునియా ఏవ రహోనిసజ్జాయ ఉప్పత్తివసేనాతి అత్థో. అయం హేత్థాధిప్పాయో – చతుత్థసిక్ఖాపదవత్థుతో ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స వత్థునో పఠమం ఉప్పన్నత్తా ఏకపరిచ్ఛేదేపి ఇదం పఠమం విసుం పఞ్ఞత్తన్తి.

రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఓవాదవగ్గో తతియో.

౪. భోజనవగ్గో

౧. ఆవసథసిక్ఖాపదవణ్ణనా

“అగిలానో”తి ఏత్థ అన్తమసో ద్విగావుతం గన్తుం సమత్థో అధిప్పేతోతి ఆహ “**అద్ధయోజనమ్పి గన్తుం సమత్థేనా**”తి. **ఆవసథపిణ్డో**తి ఆవసథే పిణ్డో, సాలాదీసు అనోదిస్స యావదత్థం పఞ్ఞత్తం పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరం భోజనన్తి అత్థో. తేనాహ “**ఇమేసం వా**”తిఆది. తత్థ **ఇమేసం వా**తి ఇమేసం పాసణ్డానం వా. **ఏత్తకానం వా**తి ఇమస్మిం పాసణ్డే ఏత్తకానం పాసణ్డానం వా. **పాసణ్డ**న్తి ఛన్నవుతివిధం సమణపరిబ్బాజకాదిం. తే హి తణ్హాపాసఞ్చేవ దిట్ఠిపాసఞ్చ డేన్తి ఓడ్డేన్తీతి **పాసణ్డా**తి వుచ్చన్తి. **అనోదిస్సా**తి అనుద్దిసిత్వా, అపరిచ్ఛిన్దిత్వాతి అత్థో. **సాలాదీసు యత్థ కత్థచీ**తి సాలారుక్ఖమూలఅబ్భోకాసాదీసు యత్థ కత్థచి ఠానేసు. **ఏకదివసమేవ భుఞ్జితబ్బో**తి ఏకదివసం సకింయేవ భుఞ్జితబ్బో, ఏకస్మిం దివసే పునప్పునం భుఞ్జితుం న వట్టతి. **దుతియదివసతో పట్ఠాయా**తి భుత్తదివసస్స దుతియదివసతో పట్ఠాయ. **అజ్ఝోహారే అజ్ఝోహారే పాచిత్తియ**న్తి ఆలోపే ఆలోపే కబళే కబళే పాచిత్తియం. నానాకులేహి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౦౬) పన నానాట్ఠానేసు పఞ్ఞత్తం, ఏకస్మిం ఠానే ఏకదివసం భుఞ్జిత్వా దుతియదివసే అఞ్ఞత్థ భుఞ్జితుం వట్టతి, పటిపాటిం పన ఖేపేత్వా పున ఆదితో పట్ఠాయ భుఞ్జితుం న వట్టతి. ఏకపూగనానాపూగఏకగామనానాగామేసుపి ఏసేవ నయో. యోపి ఏకకులస్స వా నానాకులానం వా ఏకతో పఞ్ఞత్తో తణ్డులాదీనం అభావేన అన్తరన్తరా ఛిజ్జతి, సోపి న భుఞ్జితబ్బో. సచే పన “న సక్కోమ దాతు”న్తి ఉపచ్ఛిన్దిత్వా పున కల్యాణచిత్తే ఉప్పన్నే దాతుం ఆరభన్తి, ఏతం పున ఏకదివసం భుఞ్జితుం వట్టతి.

తికపాచిత్తియన్తి అగిలానే అగిలానసఞ్ఞివేమతికగిలానసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **గిలానస్స గిలానసఞ్ఞినో**తి గిలానస్స పన “గిలానో అహ”న్తి సఞ్ఞినో అనువసిత్వా భుఞ్జన్తస్స అనాపత్తి. **సకిం భుఞ్జతీ**తి ఏకదివసం భుఞ్జతి. “**గచ్ఛన్తో వా**”తి ఇదం అద్ధయోజనవసేన గహేతబ్బం, తథా “**పచ్చాగచ్ఛన్తో**”తి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౨౦౮) ఇదమ్పీతి వదన్తి. **కేనచి ఉపద్దవేనా**తి నదిపూరచోరభయాదినా కేనచి ఉపద్దవేన. **అఞ్ఞ**న్తి యాగుఖజ్జకఫలాఫలాదిభేదం యం కిఞ్చి అఞ్ఞం. **అనువసిత్వా**తి పున వసిత్వా.

ఆవసథసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. గణభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

గణభోజనేతి గణేన లద్ధత్తా గణస్స సన్తకే భోజనే. తేనాహ “**గణస్స భోజనే**”తి. నను చేత్థ “గణస్స భోజనే”తి వుచ్చతి, సో చ ఖో గణో “కత్థచి ద్వీహి, కత్థచి తీహీ”తిఆదినా అనేకధా అధిప్పేతో, ఇధ కతిహీతి ఆహ “**ఇధ చా**”తిఆది. తం పనేతం గణభోజనం ద్వీహి పకారేహి పసవతి నిమన్తనతో వా విఞ్ఞత్తితో వాతి ఆహ “**తేసం నిమన్తనతో వా**”తిఆది. తత్థ **నిమన్తనతో వా**తి అకప్పియనిమన్తనతో వా. **ఓదనాదీనం పఞ్చన్న**న్తి ఓదనసత్తుకుమ్మాసమచ్ఛమంసానం పఞ్చన్నం.

“ఓదనేన నిమన్తేమి, ఓదనం మే గణ్హథా”తిఆదినా నయేన యేన కేనచి వేవచనేన వా భాసన్తరేన వా పఞ్చన్నం భోజనానం నామం గహేత్వా నిమన్తేతీతి సమ్బన్ధో. **చత్తారో**తి ఏకట్ఠానే వా నానాట్ఠానేసు వా ఠితే చత్తారో భిక్ఖూ. లక్ఖణవచనఞ్చేతం, తస్మా చత్తారో వా తతో వా అధికే భిక్ఖూతి అత్థో. **వేవచనేన వా**తి భత్తఅన్నాదిపరియాయసద్దేన వా. **భాసన్తరేన వా**తి అన్ధదమిళాదిభాసన్తరేన వా. **పఞ్చన్నం భోజనానం నామం గహేత్వా**తి పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరస్స నామం గహేత్వా. **ఓదనేన నిమన్తేమీ**తి తుమ్హే భన్తే ఓదనేన నిమన్తేమి. **ఆదిసద్దేన** “ఆకఙ్ఖథ ఓలోకేథ అధివాసేథ పటిమానేథ, సత్తునా నిమన్తేమి, సత్తుం మే గణ్హథ ఆకఙ్ఖథ ఓలోకేథ అధివాసేథ పటిమానేథా”తిఆదీనం (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౧౭-౨౧౮) గహణం. **ఏకతో వా**తి ఏకత్థ ఠితే వా నిసిన్నే వా భిక్ఖూ దిస్వా “తుమ్హే, భన్తే, ఓదనేన నిమన్తేమీ”తిఆదినా ఏవం

ఏకతో నిమన్తితా. **నానాతో వా నిమన్తితాతి** చత్తారి పరివేణాని వా విహారే వా గన్త్వా నానాతో వా నిమన్తితా. ఏకట్ఠానే ఠితేసుయేవ వా ఏకో పుత్తేన, ఏకో పితరాతి ఏవమ్పి నిమన్తితా నానాతోయేవ నిమన్తితా నామ హోన్తి. **ఏకతో గణ్హన్తీతి** అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ద్వాదసహత్థూపచారే ఠితా గణ్హన్తి.

కస్మా పన నానాతో భుత్తేపి గణభోజనం హోతీతి ఆహ ''**పటిగ్గహణమేవ హేత్థ పమాణ**''న్తి. యది ఏవం అథ కస్మా పాళియం "గణభోజనం నామ యత్థ చత్తారో భిక్ఖూ పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరేన భోజనేన నిమన్తితా భుఞ్జన్తి, ఏతం గణభోజనం నామా"తి (పాచి. ౨౧౮) వుత్తం? తం పటిగ్గహణనియమనత్థమేవ . న హి అప్పటిగ్గహితకం భిక్ఖూ భుఞ్జన్తీతి "భుఞ్జన్తీ"తి పదం పటిగ్గహణనియమవచనం హోతి. **ఏకతో వా నానాతో వా విఞ్ఞాపేత్వాతి** చత్తారో భిక్ఖూ ఏకతో ఠితా వా నిసిన్నా వా ఉపాసకం దిస్వా "అమ్హాకం చతున్నమ్పి భత్తం దేహీ"తి వా పాటేక్కం పవిసిత్వా "మయ్హం భత్తం దేహి, మయ్హం భత్తం దేహీ"తి వా ఏకతో వా నానాతో వా విఞ్ఞాపేత్వా. **తస్స దువిధస్సాపీతి** యఞ్చ నిమన్తనతో లద్ధం గణభోజనం, యఞ్చ విఞ్ఞత్తితో లద్ధం, తస్స దువిధస్సాపి గణభోజనస్స. **ఏవం పటిగ్గహణేతి** ఏకతో పటిగ్గహణే.

పాదానమ్పి ఫలితత్తాతి (పాచి. అట్ఠ. ౨౧౭-౨౧౮) అన్తమసో పాదానమ్పి యథా మహాచమ్మస్స పరతో మంసం దిస్సతి, ఏవం ఫలితత్తా. **న సక్కా పిణ్డాయ చరితున్తి** వాలికాయ వా సక్ఖరాయ వా ఫుట్ఠమత్తే దుక్ఖుప్పత్తితో అన్తోగామే పిణ్డాయ చరితుం న సక్కోతి. **చీవరే కరియమానేతి** సాటకఞ్చ సుత్తఞ్చ లభిత్వా చీవరే కరియమానే. **యం కిఞ్చి చీవరే కత్తబ్బకమ్మన్తి** చీవరవిచారణఛిన్దనమోఘసుత్తారోపనాది యం కిఞ్చి చీవరే కత్తబ్బం కమ్మం, అన్తమసో సూచివేధనమ్పీతి అధిప్పాయో. ''**అద్ధయోజనమ్పి**''తిఆది అవకంసతో వుత్తం. యో పన దూరం గన్తుకామో, తత్థ వత్తబ్బమేవ నత్థి, గచ్ఛన్తో అద్ధయోజనబ్భన్తరే గావుతేపి భుఞ్జితుం లభతి, గతో పన ఏకదివసం. యదా నావం అభిరుహితుకామో వా హోతి ఆరుళ్హో వా ఓరుళ్హో వా, అయం నావాభిరుహనసమయో నామాతి ఆహ ''**నావాభిరుహనసమయేపి ఏసేవ నయో**''తి. అయం పన విసేసో – అభిరుళ్హేన ఇచ్ఛితట్ఠానం గన్త్వాపి యావ న ఓరోహతి, తావ భుఞ్జితబ్బం. **చత్తారో భిక్ఖూతి** అన్తిమపరిచ్ఛేదో. యత్థ పన సతం వా సహస్సం వా సన్నిపతితం, తత్థ వత్తబ్బమేవ నత్థి. తస్మా తాదిసే కాలే "మహాసమయో"తి అధిట్ఠహిత్వా భుఞ్జితబ్బం. **యో కోచి పబ్బజితోతి** సహధమ్మికేసు వా తిత్థియేసు వా అఞ్ఞతరో.

యే చ ద్వే తయో ఏకతో గణ్హన్తీతి యేపి అకప్పియనిమన్తనం సాదియిత్వా ద్వే వా తయో వా ఏకతో గణ్హన్తి, తేసమ్పి అనాపత్తి. పణీతభోజనసూపోదనవిఞ్ఞత్తీహి పన ఆపత్తియేవాతి వదన్తి, ఉపపరిక్ఖితబ్బం. **నిచ్చభత్తాదీసూతి** నిచ్చభత్తే సలాకభత్తే పక్ఖికే ఉపోసథికే పాటిపదికే. తత్థ **నిచ్చభత్తన్తి** ధువభత్తం వుచ్చతి. "నిచ్చభత్తం గణ్హథా"తి వదన్తి , బహూనమ్పి ఏకతో గణ్హితుం వట్టతి. **సలాకభత్తాదీసుపి** ఏసేవ నయో.

గణభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

గణభోజనే వుత్తనయేనేవాతి భిక్ఖుం ఉపసఙ్కమిత్వా "తుమ్హే, భన్తే, ఓదనేన నిమన్తేమి, ఓదనం మే గణ్హథా"తిఆదినా (పాచి. అట్ఠ. ౨౧౭-౨౧౮) నయేన యేన కేనచి వేవచనేన వా భాసన్తరేన వా పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరస్స నామం గహేత్వా నిమన్తేతీతి వుత్తేనేవ నయేన . **నిమన్తితస్సాతి** అకప్పియనిమన్తనేన నిమన్తితస్స. **అవికప్పేత్వాతి**

సమ్ముఖాసమ్ముఖవసేన అవికప్పేత్వా, అపరిచ్చజిత్వాతి అత్థో. అయఞ్హి భత్తవికప్పనా నామ సమ్ముఖాపరమ్ముఖాపి వట్టతి. తేనాహ ''**యో భిక్ఖు పఞ్చసు సహధమ్మికేసూ**''తిఆది.

అఞ్ఞత్ర నిమన్తనభోజనవత్థుస్మిన్తి అఞ్ఞత్ర పఠమం నిమన్తితా హుత్వా అఞ్ఞస్మిం నిమన్తనే భుఞ్జనవత్థుస్మిం. యది తివిధా అనుపఞ్ఞత్తి, అథ కస్మా పరివారే "చతస్సో అనుపఞ్ఞత్తియో"తి వుత్తన్తి ఆహ ''**పరివారే పనా**''తిఆది. **వికప్పనమ్పి గహేత్వా**తి వికప్పనానుజాననమ్పి అనుపఞ్ఞత్తిసమానన్తి అనుపఞ్ఞత్తిభావేన గహేత్వా. **ఏకసంసట్ఠానీ**తి ఏకస్మిం మిస్సితాని. ఇదం వుత్తం హోతి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౨౯) – ద్వే తీణి కులాని నిమన్తేత్వా ఏకస్మిం ఠానే నిసీదాపేత్వా ఇతో చితో చ ఆహరిత్వా భత్తం ఆకిరన్తి, సూపబ్యఞ్జనం ఆకిరన్తి, ఏకమిస్సకం హోతి, ఏత్థ అనాపత్తీతి. సచే పన మూలనిమన్తనం హేట్ఠా హోతి, పచ్ఛిమం పచ్ఛిమం ఉపరి, తం ఉపరితో పట్ఠాయ భుఞ్జన్తస్స ఆపత్తి. హత్థం పన అన్తో పవేసేత్వా పఠమనిమన్తనతో ఏకమ్పి కబళం ఉద్ధరిత్వా భుత్తకాలతో పట్ఠాయ యథా తథా వా భుఞ్జన్తస్స అనాపత్తి. **ద్వే తీణి నిమన్తనాని ఏకతో వా కత్వా భుఞ్జతీ**తి ద్వే తీణి నిమన్తనాని ఏకతో పక్ఖిపిత్వా మిస్సేత్వా ఏకం కత్వా భుఞ్జతీతి అత్థో. ''**సకలేన గామేన వా**''తిఆదీసు సకలేన గామేన ఏకతో హుత్వా నిమన్తితస్సేవ యత్థ కత్థచి భుఞ్జతో అనాపత్తి. **పూగేపి** ఏసేవ నయో. **నిమన్తియమానో వా ''భిక్ఖం గహేస్సామీ''తి వదతీ**తి "భత్తం గణ్హా"తి నిమన్తియమానో "న మయ్హం తవ భత్తేన అత్థో, భిక్ఖం గహేస్సామీ"తి భణతి. **కిరియాకిరియ**న్తి ఏత్థ భోజనం కిరియం, అవికప్పనం అకిరియం.

పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. కాణమాతాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పహేణకత్థాయాతి పణ్ణాకారత్థాయ. **పాథేయ్యత్థాయా**తి మగ్గం గచ్ఛన్తానం అన్తరామగ్గత్థాయ. **సత్తూ**తి బద్ధసత్తు, అబద్ధసత్తు చ. **ద్వత్తిపత్తపూరే పటిగ్గహేత్వా**తి ముఖవట్టియా హేట్ఠిమలేఖాయ సమం పూరే ద్వత్తిపత్తపూరే గహేత్వాతి అత్థో. ఇమస్స చత్థస్స హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ పాకటత్తా తత్థ కత్తబ్బప్పకారమేవ దస్సేతుం ''**ఏత్థా**''తిఆదిమాహ. **సేస**న్తి తతో ఏకపత్తతో అఞ్ఞం పత్తం. సచే తయో పత్తపూరా గహితా ద్వే, సచే ద్వే గహితా, ఏకన్తి వుత్తం హోతి.

గమనే వా పటిప్పస్సద్ధేతి అన్తరామగ్గే ఉపద్దవం దిస్వా, అనత్థికతాయ వా "మయం ఇదాని న పేసిస్సామ న గమిస్సామా"తి ఏవం గమనే ఉపచ్ఛిన్నే దేన్తానన్తి అత్థో.

కాణమాతాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఠమపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

భుత్తవాతి కతభత్తకిచ్చో. **సాసపమత్తమ్పి అజ్ఝోహరిత**న్తి ఏవం పరిత్తమ్పి భోజనం సఙ్ఖాదిత్వా వా అసఙ్ఖాదిత్వా వా గిలితం. **పవారితో**తి పటిక్ఖేపితో. యో హి భుఞ్జన్తో పరివేసకేన ఉపనీతం భోజనం అనిచ్ఛన్తో పటిక్ఖిపతి, సో తేన పవారితో పటిక్ఖిపితో నామ హోతి. బ్యఞ్జనం పన అనాదియిత్వా అత్థమత్తమేవ దస్సేతుం ''**కతప్పవారణో కతప్పటిక్ఖేపోతి అత్థో**''తి వుత్తం. సోపి చ పటిక్ఖేపో యస్మా న పటిక్ఖేపమత్తేన, అథ ఖో పఞ్చఙ్గవసేన. తేనస్స పదభాజనే "అసనం పఞ్ఞాయతీ"తిఆది (పాచి॰ ౨౩౮) వుత్తం.

భోజనం పఞ్ఞాయతీతి పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరం పత్తాదీసు దిస్సతి. తేనాహ "**పవారణప్పహోనకం చే భోజన**"న్తిఆది. **సాలీ**తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౩౮-౨౩౯) అన్తమసో నీవారం ఉపాదాయ సబ్బాపి సాలిజాతి. **వీహీ**తి సబ్బాపి వీహిజాతి. **యవగోధుమేసు** భేదో నత్థి. **కఙ్గు**తి సేతరత్తకాళభేదా సబ్బాపి కఙ్గుజాతి. **వరకో**తి అన్తమసో వరకచోరకం ఉపాదాయ సబ్బాపి సేతవణ్ణా వరకజాతి. **కుద్రూసకో**తి కాళకోద్రవో చేవ సామాకాదిభేదా చ సబ్బాపి తిణధఞ్ఞజాతి.

నీవారవరకచోరకా చేత్థ "ధఞ్ఞానులోమా"తి వదన్తి. **యాగు**న్తి అమ్బిలయాగుఖీరయాగుఆదిభేదం యం కిఞ్చి యాగుం. ఇమినావ పాయాసస్సాపి గహితత్తా "అమ్బిలపాయాసాదీసు అఞ్ఞతరం పచామాతి వా"తి న వుత్తం. **పవారణం జనేతీ**తి అనతిరిత్తభోజనాపత్తినిబన్ధనం పటిక్ఖేపం సాధేతి. సచే పన ఓధి న పఞ్ఞాయతి, యాగుసఙ్గహం గచ్ఛతి, పవారణం న జనేతి. **పున పవారణం జనేతి** ఘనభావగమనతో పట్ఠాయ భోజనసఙ్గహితత్తాతి అధిప్పాయో.

ఉదకకఞ్జికఖీరాదీని ఆకిరిత్వాతి ఉదకఞ్చేవ కఞ్జికఞ్చ ఖీరాదీని చ ఆకిరిత్వా తేహి సద్ధిం అమద్దిత్వా భత్తమిస్సకే కత్వా. తేనాహ "**యాగుం గణ్హథా**"తిఆది. సచే పన భత్తే ఉదకకఞ్జికఖీరాదీని ఆకిరిత్వా మద్దిత్వా "యాగుం గణ్హథా"తి దేన్తి, పవారణా న హోతి. **యాగుయాపీ**తి ఏవం యాగుసఙ్గహం గతాయ వా అఞ్ఞాయ వా యాగుయాపి. సుద్ధరసకో, పన రసకయాగు వా న జనేతి.

పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరవసేన విప్పకతభోజనభావస్స ఉపచ్ఛిన్నత్తా "**ద్వేపి ఖాదితాని హోన్తి…పే॰… న పవారేతీ**"తి వుత్తం. అకప్పియమంసం (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౩౮-౨౩౯), అకప్పియభోజనఞ్చ బుద్ధపటికుట్ఠం పటిక్ఖిపతో పవారణాయ అవత్థుతాయ న పవారణా హోతీతి ఆహ "**యో పనా**"తిఆది. యఞ్హి భిక్ఖునో ఖాదితుం వట్టతి, తం ఏవ పటిక్ఖిపతో పవారణా హోతి. ఇదం పన జానన్తో అకప్పియత్తా పటిక్ఖిపతి. అజానన్తోపి పటిక్ఖిపితబ్బట్ఠానే ఠితమేవ పటిక్ఖిపతి నామ, తస్మా న పవారేతి. సచే పన అకప్పియమంసం ఖాదన్తో కప్పియమంసం వా భోజనం వా పటిక్ఖిపతి, పవారేతి. కస్మా? వత్థుతాయ. యఞ్హి తేన పటిక్ఖిత్తం, తం పవారణాయ వత్థు. యం పన ఖాదతి, తం కిఞ్చాపి పటిక్ఖిపితబ్బట్ఠానే ఠితం, ఖాదియమానం పన మంసభావం న జహతి, తస్మా పవారేతి. కో పన వాదో కప్పియమంసం ఖాదతో కప్పియమంసభోజనప్పటిక్ఖేపే. ఏస నయో అకప్పియభోజనం ఖాదతో కప్పియభోజనప్పటిక్ఖేపే.

భోజనే సతీతి పఞ్చసు భోజనేసు ఏకస్మిమ్పి భోజనే సతి. **అఞ్ఞం వుత్తలక్ఖణం భోజనన్తి** పత్తాదిగతతో అఞ్ఞం వుత్తలక్ఖణం పఞ్చసు భోజనేసు ఏకమ్పి భోజనం. "నిరపేక్ఖో హోతీ"తి ఏతస్సేవ వివరణం "**యం పత్తాదీసూ**"తిఆది. న కేవలం నిరపేక్ఖో వాతి ఆహ "**అఞ్ఞత్ర వా**"తిఆది. **నో పటిక్ఖిపన్తోపి న పవారేతీ**తి తస్మిం చే అన్తరే అఞ్ఞం భోజనం అభిహటం, తం నో పటిక్ఖిపన్తోపి న పవారేతి. కస్మా? విప్పకతభోజనభావస్స ఉపచ్ఛిన్నత్తా.

"**ఉపనామేతీ**"తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౩౮-౨౩౯) ఇమినా కాయాభిహారం దస్సేతి. **హత్థే వా ఆధారకే వా**తి ఏత్థ వా-సద్దో అవుత్తవికప్పత్థో, తేన "ఊరూసు వా"తి వికప్పేతి. దూరే నిసిన్నస్స దహరభిక్ఖుస్స పత్తం పేసేత్వా "ఇతో ఓదనం గణ్హాహీ"తి వదతి, గణ్హిత్వా పన గతో తుణ్హీ తిట్ఠతి, తమ్పి పటిక్ఖిపతో ఏసేవ నయో. కస్మా? భిక్ఖుస్స దూరభావతో, దూతస్స చ అనభిహరణతో. సచే పన గహేత్వా ఆగతో భిక్ఖు "ఇమం భత్తం గణ్హా"తి వదతి, తం పటిక్ఖిపతో పవారణా హోతి. **ఏవం వుత్తేపీ**తి "భత్తం గణ్హా"తి వుత్తేపి.

భత్తపచ్ఛిం గహేత్వా పరివిసన్తస్సాతి ఏకేన హత్థేన భత్తపచ్ఛిం గహేత్వా ఏకేన హత్థేన కటచ్ఛుం గహేత్వా పరివిసన్తస్స. **అఞ్ఞో ''అహం ధారేస్సామీ''తి గహితమత్తకమేవ కరోతీతి** అఞ్ఞో ఆగన్త్వా "అహం పచ్ఛిం ధారేస్సామి, త్వం ఓదనం దేహీ"తి వత్వా గహితమత్తకమేవ కరోతి. **అభిహటావ హోతీతి** పరివేసకస్సేవ అభిహటావ హోతి. ఇదాని అసతి తస్స దాతుకామాభిహారే గహణసమయేపి పటిక్ఖిపతో న హోతీతి దస్సేతుం **''సచే పనా''**తిఆది వుత్తం. **ఉద్ధటేతి** ఉద్ధటే భత్తే. కటచ్ఛుఅభిహారోయేవ హి తస్స అభిహారోతి అధిప్పాయో. **అనన్తరస్స దియ్యమానేతి** అనన్తరస్స భిక్ఖునో భత్తే దియ్యమానే. **కాయవికారేనాతి** "అఙ్గులిం వా హత్థం వా మచ్ఛికబీజనిం వా చీవరకణ్ణం వా చాలేతి, భముకాయ వా ఆకారం కరోతి, కుద్ధో వా ఓలోకేతీ"తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౩౮-౨౩౯) ఏవం వుత్తేన అఙ్గులిచలనాదినా కాయవికారేన. **''అలం మా దేహీ''తిఆదినా వచీవికారేనాతి** "అల"న్తి వా "న గణ్హామీ"తి వా "మా ఆకిరా"తి వా "అపగచ్ఛా"తి వా ఏవం యేన కేనచి వచీవికారేన.

అభిహటే పన భత్తే పవారణాయ భీతో హత్థే అపనేత్వా పునప్పునం పత్తే ఓదనం ఆకిరన్తం "ఆకిర ఆకిర, కోట్టేత్వా పూరేహీ"తి వదతో పవారణా న హోతి. ఏస నయో భత్తం అభిహరన్తం భిక్ఖుం సల్లక్ఖేత్వా "కిం, ఆవుసో, ఇతోపి కిఞ్చి గణ్హిస్ససి, దమ్మి తే కిఞ్చీ"తి వదతోపి.

''రసం పటిగ్గణ్హథా''తి అప్పవారణాజనకస్స నామం గహేత్వా వుత్తత్తా **''తం సుత్వా పటిక్ఖిపతో పవారణా నత్థీ''**తి వుత్తం. **మంసరసన్తి** ఏత్థ పన న కేవలం మంసస్స రసం "మంసరస"మిచ్చేవ విఞ్ఞాయతి, అథ ఖో మంసఞ్చ రసఞ్చ మంసరసన్తి ఏవం పవారణాజనకనామవసేనాపి. తస్మా తం పటిక్ఖిపతో పవారణావ హోతీతి ఆహ **''మంసరసన్తి వుత్తే పన పటిక్ఖిపతో పవారణా హోతీ''**తి. పరతో **మచ్ఛమంసం బ్యఞ్జనన్తి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **యస్మిం ఇరియాపథే పవారేతి, తం అవికోపేన్తేనేవ భుఞ్జితబ్బన్తి** యో గచ్ఛన్తో (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౩౮-౨౩౯) పవారేతి, తేన గచ్ఛన్తేనేవ భుఞ్జితబ్బం. కద్దమం వా ఉదకం వా పత్వా ఠితేన అతిరిత్తం కారేతబ్బం. సచే అన్తరా నదీ పూరా హోతి, నదితీరే గుమ్బం అనుపరియాయన్తేన భుఞ్జితబ్బం. అథ నావా వా సేతు వా అత్థి, తం అభిరుహిత్వాపి చఙ్కమన్తేనేవ భుఞ్జితబ్బం, గమనం న ఉపచ్ఛిన్దితబ్బం. ఏస నయో ఇతరఇరియాపథేసుపి. తం తం ఇరియాపథం కోపేన్తేన అతిరిత్తం కారేతబ్బం. యో ఉక్కుటికోవ నిసీదిత్వా పవారేతి, తేన ఉక్కుటికేనేవ భుఞ్జితబ్బం. తస్స పన హేట్ఠా పలాలపీఠం వా కిఞ్చి వా నిసీదనం దాతబ్బం. పీఠకే నిసీదిత్వా పవారితేన పన ఆసనం అచాలేత్వావ చతస్సో దిసా పరివత్తన్తేన భుఞ్జితుం లబ్భతి. మఞ్చే నిసీదిత్వా పవారితేన ఇతో వా ఏత్తో వా సంసరితుం న లబ్భతి. సచే పన సహ మఞ్చేన ఉక్ఖిపిత్వా అఞ్ఞత్ర నేన్తి, వట్టతి. నిపజ్జిత్వా పవారితేనాపి నిపన్నేనేవ భుఞ్జితబ్బం. పరివత్తన్తేన యేన పస్సేన నిపన్నో, తస్స ఠానం నాతిక్కమేతబ్బం.

అలమేతం సబ్బన్తి ఏతం సబ్బం అలం పరియత్తం, ఇదమ్పి తే అధికం, ఇతో అఞ్ఞం న లచ్ఛసీతి అధిప్పాయో. **యో అతిరిత్తం కరోతీతి** యో "అలమేతం సబ్బ"న్తి అతిరిత్తం కరోతి. **పటిపక్ఖనయేనాతి** "కప్పియకతం, పటిగ్గహితకతం, ఉచ్చారితకతం, హత్థపాసే కతం, భుత్తావినా కతం, భుత్తావినా పవారితేన ఆసనా అవుట్ఠితేన కతం 'అలమేతం సబ్బ'న్తి వుత్త"న్తి (పాచి॰ ౨౩౯) ఇమేహి సత్తహి వినయకమ్మాకారేహి యం అతిరిత్తం కప్పియం కతం, యఞ్చ గిలానాతిరిత్తం, తదుభయమ్పి అతిరిత్తన్తి ఏవం తస్సేవ పటిపక్ఖనయేన. ఏత్థ చ "అలమేతం సబ్బ"న్తి తిక్ఖత్తుం వత్తబ్బం, అయం కిర ఆచిణ్ణో. వినయధరా పన "సకిం ఏవ వత్తబ్బ"న్తి వదన్తి.

కస్మా తం నో పున కాతుం న లభతీతి ఆహ ‘‘**యఞ్చి**’’తిఆది. తత్థ **యఞ్చి అకత**న్తి యేన పఠమం కప్పియం కతం, తేన యం అకతం, తం కాతబ్బం. పఠమభాజనే పన కాతుం న లబ్భతి. **యేన చ అకత**న్తి అఞ్ఞేన భిక్ఖునా యేన పఠమం న కతం, తేన చ కాతబ్బన్తి అత్థో. **వుత్త**న్తి సీహళట్ఠకథాసు వుత్తం. **అఞ్ఞస్మిం పన భాజనే**తి యస్మిం పన భాజనే పఠమం కతం, తతో అఞ్ఞస్మిం పత్తే వా కుణ్డే వా పచ్ఛియం వా యత్థ కత్థచి పురతో ఠపేత్వా ఓనామితభాజనే.

అఞ్ఞత్ర భుఞ్జనవత్థుస్మిన్తి భుత్తావినా పవారితేన హుత్వా అఞ్ఞత్ర భుఞ్జనవత్థుస్మిం. **తికపాచిత్తియ**న్తి అనతిరిత్తే అనతిరిత్తసఞ్ఞివేమతికఅతిరిత్తసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **అజ్ఝోహారతో చ దుక్కట**న్తి అజ్ఝోహారతో అజ్ఝోహారే అజ్ఝోహారే దుక్కటం. సచే పన ఆమిససంసట్ఠాని హోన్తి, ఆహారత్థాయపి అనాహారత్థాయపి పటిగ్గహేత్వా అజ్ఝోహరన్తస్స పాచిత్తియమేవ. **తేసం అనుఞ్ఞాతపరిభోగవసేనా**తి యామకాలికాదీనం అనుఞ్ఞాతపరిభోగవసేన, యామకాలికం పిపాసాయ సతి పిపాసచ్ఛేదనత్థం, సత్తాహకాలికం యావజీవికఞ్చ తేన తేన ఉపసమేతబ్బకే ఆబాధే సతి తస్స ఉపసమనత్థన్తి వుత్తం హోతి. ఇదమ్పి అజ్ఝోహరణతో **కాయకమ్మం,** వాచాయ ‘‘అతిరిత్తం కరోథ భన్తే’’తి అకారాపనేన **వచీకమ్మ**న్తి ఆహ ‘‘**సముట్ఠానాదీని పఠమకథినసదిసానేవా**’’తి. **కిరియాకిరియ**న్తి ఏత్థ పటిక్ఖిపిత్వా భుఞ్జనం **కిరియం**. అతిరిత్తస్స అకరణం **అకిరియ**న్తి వేదితబ్బం.

పఠమపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. దుతియపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సుత్వా వాతి అఞ్ఞేన వా తేనేవ వా ఆరోచితం సుత్వా. ‘‘భుత్తస్మిం పాచిత్తియ’’న్తి (పాచి. ౨౪౩) వుత్తత్తా **భోజనపరియోసానే పాచిత్తియ**’’న్తి వుత్తం.

దుతియపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. వికాలభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

వికాలేతి ఏత్థ అరుణుగ్గమనతో పట్ఠాయ యావ మజ్ఝన్హికో, అయం బుద్ధాదీనం అరియానం ఆచిణ్ణసమాచిణ్ణో భోజనస్స **కాలో** నామ. తదఞ్ఞో **వికాలో** ‘‘విగతో కాలో’’తి కత్వా. తేనాహ ‘‘**విగతే కాలే**’’తిఆది. ఠితమజ్ఝన్హికోపి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౪౮-౨౪౯) కాలసఙ్గహం గచ్ఛతి. తతో పట్ఠాయ పన ఖాదితుం వా భుఞ్జితుం వా న సక్కా. సహసా పివితుం సక్కా భవేయ్య, కుక్కుచ్చకేన పన న కాతబ్బం. కాలపరిచ్ఛేదజాననత్థఞ్చ కాలత్థమ్భో యోజేతబ్బో. కాలబ్భన్తరేవ భత్తకిచ్చం కాతబ్బం. ‘‘**యం కిఞ్చి...పే.... ఖాదనీయం వా**’’తి ఇమినా యం తావ సక్ఖలిమోదకాది పుబ్బణ్ణాపరణ్ణమయం, తత్థ వత్తబ్బమేవ నత్థీతి దస్సేతి. **భోజనీయం** నామ పఞ్చ భోజనాని.

సతి పచ్చయేతి పిపాసాదికారణే విజ్జమానే. **రోమట్ఠకస్సా**తి రోమట్ఠకస్స భిక్ఖునో అజ్ఝోహరిత్వా ఉగ్గిరిత్వా ముఖేవ ఠపితో బహి ముఖద్వారా వినిగ్గతో భోజనస్స మగ్గా బహి నిగ్గతో ‘‘రోమట్ఠో’’తి పవుచ్చతి. ఇధ పన అజ్ఝోహరిత్వా ఉగ్గిరిత్వా ముఖేవ ఠపితోతి అధిప్పేతో. తేనాహ ‘‘**న చ, భిక్ఖవే**’’తిఆది. ఠపేత్వా రోమట్ఠకం సేసానం ఆగతం ఉగ్గారం ముఖే సన్ధారేత్వా గిలన్తానం ఆపత్తి. సచే పన అసన్ధారేన్తమేవ పరగలం గచ్ఛతి, వట్టతి.

వికాలభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. సన్నిధికారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**కారో కరణం కిరియాతి అత్థతో ఏక**’’న్తి ఏతేన **కార**సద్దస్స భావత్థతం దస్సేతి. సమ్మా నిధానం ఠపనం **సన్నిధి**. ‘‘**పటిగ్గహేత్వా ఏకరత్తం వీతినామితస్సేతం నామ**’’న్తి ఇమినా పటిగ్గహేత్వా ఏకరత్తం వీతినామితే ఇమస్స దుద్ధోతభావం దస్సేతి. కిఞ్చాపి యామకాలికం ఖాదనీయం, భోజనీయం వా న హోతి, ‘‘అనాపత్తి యామకాలికం యామే నిదహిత్వా భుఞ్జతీ’’తిఆది వచనతో పన తత్థాపి యామాతిక్కమే సన్నిధిపచ్చయా పాచిత్తియేన భవితబ్బన్తి ‘‘**యం కిఞ్చి యావకాలికం వా యామకాలికం వా**’’తి వుత్తం. ఇదాని దుద్ధోతభావమేవ విభావేతుం ‘‘**యం అఙ్గులియా**’’తిఆది వుత్తం. తత్థ **యం అఙ్గులియా ఘంసన్తస్స లేఖా పఞ్ఞాయతీ**తి యం పత్తం ధోతం అఙ్గులియా ఘంసన్తస్స పత్తే అఙ్గులిలేఖా పఞ్ఞాయతి, సో **పత్తో దుద్ధోతో** హోతీతి అత్థో. తేలవణ్ణపత్తే పన అఙ్గులిలేఖా పఞ్ఞాయతి, సా అబ్బోహారికా. **స్నేహో**తి తేలం. **సన్దిస్సతీ**తి యాగుయా ఉపరి సన్దిస్సతి. **తాదిసే పత్తేపీ**తి పటిగ్గహణం అవిస్సజ్జిత్వా సయం వా అఞ్ఞేన వా భోజనం నీహరిత్వా న సమ్మా ధోతే పత్తేపి. **పునదివసే భుఞ్జన్తస్స పాచిత్తియ**న్తి పత్తే లగ్గం అవిజహితప్పటిగ్గహణం హోతీతి దుతియదివసే భుఞ్జన్తస్స పాచిత్తియం. పరిచ్చత్తే పన పత్తే పునదివసే భుఞ్జన్తస్స అనాపత్తి.

యం పనాతి యం భోజనం పన. **అపరిచ్చత్తమేవ హీ**తి అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేన వా అనుపసమ్పన్నస్స నిరపేక్ఖదానేన వా అపరిచ్చత్తమేవ. **కప్పియ భోజన**న్తి అన్తమసో ఏకసిత్థమత్తమ్పి కప్పియభోజనం. **అకప్పియేసూ**తి అకప్పియమంసేసు. **సేసేసూ**తి మనుస్సమంసతో అవసేసేసు హత్థిఅస్ససునఖఅహిసీహబ్యగ్ఘదీపిఅచ్ఛతరచ్ఛమంసేసు చేవ అప్పటివేక్ఖితే ఉద్దిస్సకతమంసే చ. పాళియం ‘‘సత్తాహకాలికం యావజీవికం ఆహారత్థాయ పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా’’తిఆదినా (పాచి. ౨౫౫) సన్నిహితేసు సత్తాహకాలికయావజీవికేసు పురేభత్తమ్పి ఆహారత్థాయ అజ్ఝోహరణేపి దుక్కటస్స వుత్తత్తా యామకాలికేపి ఆహారత్థాయ అజ్ఝోహరణేపి విసుం దుక్కటేనాపి భవితబ్బన్తి ఆహ ‘‘**ఆహారత్థాయ అజ్ఝోహరతో దుక్కటేన సద్ధిం పాచిత్తియ**’’న్తి. **సబ్బవికప్పేసూ**తి ‘‘కప్పియభోజనం భుఞ్జన్తస్సా’’తిఆదినా వుత్తేసు సబ్బేసు వికప్పేసు అపరమ్పి పాచిత్తియం వడ్ఢతి. ఇదం వుత్తం హోతి (పాచి. అట్ఠ. ౨౫౩) – కప్పియభోజనే ద్వే పాచిత్తియాని, మనుస్సమంసే థుల్లచ్చయేన సద్ధిం ద్వే పాచిత్తియాని, అవసేసేసు పన అకప్పియమంసేసు దుక్కటేన సద్ధిం ద్వే పాచిత్తియాని. యామకాలికం సతి పచ్చయే సామిసేన ముఖేన అజ్ఝోహరతో ద్వే పాచిత్తియాని, నిరామిసేన ఏకమేవ. ఆహారత్థాయ అజ్ఝోహరతో వికప్పద్వయేపి దుక్కటేన సద్ధిన్తి.

అవసేసేసూతి యామకాలికాదితో అవసేసేసు. **పాచిత్తియం వడ్ఢతియేవా**తి అపరమ్పి పాచిత్తియం వడ్ఢతియేవ. ఇదం వుత్తం హోతి – సచే వికాలే అజ్ఝోహరతి, పకతిభోజనే సన్నిధిపచ్చయా చ వికాలభోజనపచ్చయా చ ద్వే పాచిత్తియాని, అకప్పియమంసేసు మనుస్సమంసే థుల్లచ్చయేన సద్ధిం ద్వే పాచిత్తియాని, అవసేసేసు దుక్కటేన సద్ధిం ద్వేతి.

బేలట్ఠసీసో నామ జటిలసహస్సస్స అబ్భన్తరే ఏకో మహాథేరో. **తికపాచిత్తియ**న్తి సన్నిధికారకే సన్నిధికారకసఞ్ఞివేమతికఅసన్నిధికారకసఞ్ఞీనం వసేన తీణి పాచిత్తియాని. **సంసట్ఠానీ**తి సంసట్ఠరసాని. సమ్భిన్నరసం సన్ధాయేవ హి ‘‘తదహుపటిగ్గహితం కాలే కప్పతీ’’తిఆది వుత్తం. తేనాహ ‘‘**తస్మా**’’తిఆది. ఏత్థ చ **అసమ్భిన్నరస**న్తి

అమిస్సితరసం. ఇదఞ్చ సీతలపాయాసాదినా సహ లద్ధం సప్పిపిణ్డాదికం సన్ధాయ వుత్తం. ''**సుధోతం వా**''తి ఇదం పన పిణ్డపాతేన సద్ధిం లద్ధం తక్కోలజాతిఫలాదిం, యాగుఆదీసు పక్ఖిపిత్వా దిన్నసిఙ్గీవేరాదికఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం.

తేనాతి సత్తాహకాలికేన. తదహు పటిగ్గహితం అస్సాతి **తదహుపటిగ్గహితం,** తేన తదహుపటిగ్గహితేన. ఏస నయో ''**ద్వీహపటిగ్గహితేనా**''తిఆదీసుపి. **తస్మా**తి యస్మా పురేభత్తం పటిగ్గహితమ్పి వట్టతి, తస్మా. **పటిగ్గహితం సత్తాహం కప్పతీతి వుత్త**న్తి "సత్తాహకాలికేన, భిక్ఖవే, యావజీవికం పటిగ్గహితం సత్తాహం కప్పతి, సత్తాహాతిక్కన్తే న కప్పతీ"తి (మహావ॰ ౩౦౫) **భేసజ్జక్ఖన్ధకే** వుత్తం. కిఞ్చాపి ముఖే ఏకరత్తం న వుత్తం, తథాపి ముఖే పక్ఖిత్తమేవ యస్మా సన్నిధి నామ హోతి, తస్మా ''**ముఖసన్నిధీ**''తి వుత్తం.

చతస్సో కప్పియభూమియోతి ఉస్సావనన్తికా, గోనిసాదికా, గహపతి, సమ్ముతీతి చతస్సో కప్పియకుటియో. తత్థ **ఉస్సావనన్తికా** (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౨౯౫) నామ గేహే కరియమానే సమ్పరివారేత్వా ఠితేహి "కప్పియకుటిం కరోమ, కప్పియకుటిం కరోమా"తి వా "కప్పియకుటి కప్పియకుటీ"తి వా వదన్తేహి ఠపితపఠమిట్ఠకథమ్భాదికా సఙ్ఘస్స వా ఏకస్స భిక్ఖునో వా కుటి. యో పన ఆరామో యేభుయ్యేన వా అపరిక్ఖిత్తో హోతి, సకలోపి వా , సో ''**గోనిసాదీ**''తి వుచ్చతి. **గహపతీ**తి యా ఠపేత్వా భిక్ఖుం సేసేహి "కప్పియకుటిం దేమా"తి దిన్నా, తేసం వా సన్తకా. **సమ్ముతి** నామ కమ్మవాచాయ సావేత్వా కతా. కథం పనేతాసం వినిచ్ఛయో జానితబ్బోతి ఆహ ''**తాసం వినిచ్ఛయో సమన్తపాసాదికాయం వుత్తో**''తి.

సన్నిధికారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పణీతభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

''**పణీతభోజనానీ**''తి ఇదం మజ్ఝే పదలోపం కత్వా నిద్దిట్ఠన్తి ఆహ ''**పణీతసంసట్ఠానీ**''తిఆది. **సబ్బోపి ''ఓదకో''తి వుత్తలక్ఖణో మచ్ఛో**తి "మచ్ఛో నామ ఓదకో వుచ్చతీ"తి (పాచి॰ ౨౬౦) ఏవం విభఙ్గే వుత్తలక్ఖణో, సబ్బోపి మచ్ఛో ఏవ. యో కోచి ఉదకే జాతో మచ్ఛో నామాతి వుత్తం హోతి. **మహానామసిక్ఖాపదేనా**తి –

> "అగిలానేన భిక్ఖునా చతుమాసపచ్చయపవారణా సాదితబ్బా అఞ్ఞత్ర పునపవారణాయ అఞ్ఞత్ర నిచ్చపవారణాయ. తతో చే ఉత్తరి సాదియేయ్య, పాచిత్తియ"న్తి –

ఇమినా సిక్ఖాపదేన (పాచి॰ ౩౦౬). ఏత్థ హి సఙ్ఘవసేన గిలానపచ్చయపవారణాయ పవారితట్ఠానే సచే తత్థ రత్తీహి వా భేసజ్జేహి వా పరిచ్ఛేదో కతో హోతి "ఏత్తికాయేవ రత్తియో, ఏత్తకాని వా భేసజ్జాని విఞ్ఞాపేతబ్బానీ"తి, తతో రత్తిపరియన్తతో వా భేసజ్జపరియన్తతో వా ఉత్తరి నభేసజ్జకరణీయేన వా భేసజ్జం, అఞ్ఞభేసజ్జకరణీయేన వా అఞ్ఞం భేసజ్జం విఞ్ఞాపేన్తస్స పాచిత్తియం వుత్తం. తస్మా అగిలానో గిలానసఞ్ఞీపి హుత్వా పఞ్చ భేసజ్జాని విఞ్ఞాపేన్తో నభేసజ్జకరణీయేన భేసజ్జం విఞ్ఞాపేన్తో నామ హోతీతి "మహానామసిక్ఖాపదేన కారేతబ్బో"తి వుత్తం.

యో పన నభేసజ్జత్థాయ విఞ్ఞాపేతి, అథ ఖో కేవలం అత్తనో భుఞ్జనత్థాయ, సో సూపోదనవిఞ్ఞత్తియాయేవ కారేతబ్బో. వుత్తఞ్హేతం **సమన్తపాసాదికాయం** "సుద్ధాని సప్పిఆదీని విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జన్తో పాచిత్తియం నాపజ్జతి , సేఖియేసు సూపోదనవిఞ్ఞత్తిదుక్కటం ఆపజ్జతీ"తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౫౯). **సూపోదనవిఞ్ఞత్తియా కారేతబ్బో**తి "న సూపం వా ఓదనం వా

అగిలానో"తిఆదినా (పాచి. ౬౧౩) సిక్ఖాపదేన కారేతబ్బో, దుక్కటేన కారేతబ్బోతి వుత్తం హోతి. **ఇమినాతి** ఇమినా పణీతభోజనసిక్ఖాపదేన.

"సప్పిభత్తం దేహీ"తి వుత్తే కిం హోతీతి ఆహ **"సప్పిభత్తం 'దేహీ'తి వుత్తే పనా"**తిఆది. సూపోదనవిఞ్ఞత్తియా దుక్కటమేవ హోతీతి సమ్బన్ధో. కస్మాతి ఆహ **"యస్మా"**తిఆది. అథ యథా "పణీతభోజనానీ"తి, ఏవం "సప్పిభత్త"న్తి ఇదమ్పి కస్మా న విఞ్ఞాయతీతి చే? అనేకన్తికత్తా. తథా హి "పణీతభోజనానీ"తి వుత్తే "పణీతసంసట్ఠాని భోజనాని పణీతభోజనానీ"తి అయమత్థో ఏకన్తతో పఞ్ఞాయతి, "సప్పిభత్త"న్తి వుత్తే పన "సప్పిమయం భత్తం సప్పిభత్త"న్తిపి విఞ్ఞాయమానత్తా 'సప్పిసంసట్ఠం భత్తం సప్పిభత్త'న్తి అయమత్థో న ఏకన్తతో పఞ్ఞాయతి. ఏస నయో "నవనీతభత్తం దేహీ"తిఆదీసుపి.

పురిమనయేనేవాతి "భత్తం దత్వా సప్పిం కత్వా భుఞ్జా"తి పురిమేనేవ నయేన. సచే పన "సప్పినా"తి వుత్తే కేవలం సేసేసు నవనీతాదీసు అఞ్ఞతరేన దేతి, విసఙ్కేతమేవ హోతి. **అనాపత్తీతి** విసఙ్కేతత్తా సబ్బాహియేవ ఆపత్తీహి అనాపత్తి. "కిఞ్చాపి అనాపత్తి, అత్తనో పన పయోగేన నిబ్బత్తత్తా న భుఞ్జితబ్బ"న్తి వదన్తి. **కప్పియసప్పినాతి** కప్పియమంససప్పినా. ఏస నయో **అకప్పియసప్పినాతి** ఏత్థాపి. కప్పియాకప్పియతా హి మంసానంయేవ, న సప్పిఆదీనం. ఠపేత్వా ఏకం మనుస్సవసాతేలం సబ్బేసం ఖీరదధిసప్పినవనీతవసాతేలేసు అకప్పియం నామ నత్థి.

పరిభోగేపి దుక్కటమేవ ఇధ అనధిప్పేతత్తాతి అధిప్పాయో. సచే అసతి అకప్పియసప్పిమ్హి పురిమనయేనేవ అకప్పియనవనీతాదీని దేతి "సప్పిం కత్వా భుఞ్జా"తి, అకప్పియసప్పినావ దిన్నం హోతి. యథా చ "కప్పియసప్పినా దేహీ"తి వుత్తే అకప్పియసప్పినా దేతి, విసఙ్కేతం, ఏవం "'అకప్పియసప్పినా'తి వుత్తే కప్పియసప్పినా దేతీ"తి ఏత్థాపి పటిపాటియా ఏకమేకం విత్థారేత్వా వుచ్చమానేపి అయమేవత్థో వత్తబ్బో సియా, సో చ సఙ్ఖేపేనపి సక్కా విఞ్ఞాతున్తి విత్థారనయం హిత్వా ఇమినావ నయేన సబ్బపదేసు వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి వుత్తం. అయఞ్హేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – యేన యేన విఞ్ఞత్తి హోతి, తస్మిం వా తస్స మూలే వా లద్ధే తం తం లద్ధమేవ హోతి. సచే పన అఞ్ఞం పాళియా ఆగతం వా అనాగతం వా దేతి, విసఙ్కేతన్తి. **నానాట్ఠానే వాతి** తస్మింయేవ ఘరే సప్పిం, ఇతరస్మిం నవనీతన్తిఆదినా నానాట్ఠానే వా.

పణీతభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. దన్తపోనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కాయేనాతి హత్థాదీసు యేన కేనచి సరీరావయవేన, అన్తమసో పాదఙ్గులియాపి గణ్హన్తో కాయేన గణ్హాతి నామాతి వేదితబ్బో. దానేపి ఏసేవ నయో. **కాయప్పటిబద్ధేనాతి** పత్తాదీసు యేన కేనచి సరీరసమ్బద్ధేన ఉపకరణేన. దానేపి ఏసేవ నయో. కటచ్ఛుఆదీసు యేన కేనచి ఉపకరణేన దిన్నం కాయప్పటిబద్ధేన దిన్నంయేవ హోతి. **అఞ్ఞతరేనాతి** కాయేన వా కాయప్పటిబద్ధేన వా నిస్సగ్గియేన వాతి అత్థో. తత్థ **నిస్సగ్గియేనాతి** (పాచి. అట్ఠ. ౨౬౫) కాయతో చ కాయప్పటిబద్ధతో చ మోచేత్వా హత్థపాసే ఠితస్స కాయే వా కాయప్పటిబద్ధే వా పాతియమానఞ్హి నిస్సగ్గియేన పయోగేన దిన్నం నామ హోతి. **తస్సాతి** పటిగ్గహితకస్స. **వుత్తవిపల్లాసవసేనాతి** వుత్తస్స పటిపక్ఖవసేన. ఇదం వుత్తం హోతి – యం

కాయకాయప్పటిబద్ధనిస్సగ్గియానం అఞ్ఞతరేన దియ్యమానే కాయేన వా కాయప్పటిబద్ధేన వా గణ్హాతి, ఏతం పటిగ్గహితం నామాతి.

సంహారిమేనాతి థామమజ్ఝిమేన పురిసేన సంహారిమేన, ఇమినా అసంహారిమే ఫలకే వా పాసాణే వా పటిగ్గహణం న రుహతీతి దస్సేతి. **ధారేతుం సమత్థేనాతి** సన్ధారేతుం యోగ్గేన, ఇమినా సుఖుమేసు తిన్తిణికాదిపణ్ణేసు పటిగ్గహణం న రుహతీతి దస్సేతి. **అతత్థజాతకరుక్ఖపణ్ణేనాతి** జాతట్ఠానతో చుతేన పదుమినిపణ్ణాదినా, ఇమినా పన మహన్తేపి తత్థజాతకే పదుమినిపణ్ణే వా కింసుకపణ్ణాదిమ్హి వా పటిగ్గహేతుం న వట్టతి. న హి తం కాయప్పటిబద్ధసఙ్ఖం గచ్ఛతీతి దస్సేతి. యథా చ తత్థజాతకే, ఏవం ఖాణుకే బన్ధిత్వా ఠపితమఞ్చాదిమ్హిపి. నను పటిబద్ధప్పటిబద్ధేనాపి పత్తాధారాదినా పటిగ్గణ్హన్తస్స పటిగ్గహణం రుహతి, అథ కస్మా కాయకాయప్పటిబద్ధేహియేవ పటిగ్గహణం ఇధ వుత్తం, న పటిబద్ధప్పటిబద్ధేనాపీతి ఆహ **''పటిబద్ధప్పటిబద్ధం నామ ఇధ నత్థీ''**తి. కేచి పన ''ఆధారకేన పటిగ్గహణం కాయప్పటిబద్ధప్పటిబద్ధేన పటిగ్గహణం నామ హోతి, తస్మా న వట్టతీ''తి వదన్తి, తం వచనమత్తమేవ. అత్థతో పన సబ్బమ్పి తం కాయప్పటిబద్ధమేవ హోతీతి దస్సేతి.

అకల్లకోతి గిలానో. **ముఖేన పటిగ్గణ్హాతీతి** సహత్థేన గహేత్వా పరిభుఞ్జితుం అసక్కోన్తో ముఖేన పటిగ్గణ్హాతి. **అభిహటభాజనతో పతితరజమ్పి వట్టతి** అభిహటత్తాతి అధిప్పాయో.

తస్మిం ఠత్వాతి తాదిసే హత్థపాసే ఠత్వా. **యన్తి** యం భారం. **మజ్ఝిమో పురిసోతి** థామమజ్ఝిమపురిసో. వినయే పఞ్ఞత్తం దుక్కటం **వినయదుక్కటం. తం అనుపసమ్పన్నస్స దత్వాతి** పిణ్డాయ చరిత్వా విహారం వా ఆసనసాలం వా గన్త్వా తం భిక్ఖం అనుపసమ్పన్నస్స దత్వా, ఇదఞ్చ పుబ్బాభోగస్స అనురూపవసేన వుత్తం. యస్మా పన తం ''అనుపసమ్పన్నస్స దస్సామీ''తి చిత్తుప్పాదమత్తేన తంసన్తకం నామ న హోతి, తస్మా వినాపి తస్స దానాదిం పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతి.

అస్సుఖేళసిఙ్ఘాణికాదీసూతి ఏత్థ **అస్సు** నామ అక్ఖిజలం. **ఖేళో** నామ లాలా. **సిఙ్ఘాణికాతి** అన్తోసీసతో పూతిసేమ్హభావం ఆపన్నం మత్థలుఙ్గం గలిత్వా తాలుమత్థకవివరేన ఓతరిత్వా నాసాపుటే పూరేత్వా ఠితం వుచ్చతి, **ఆది**సద్దేన ముత్తకరీససేమ్హదన్తమలఅక్ఖిగూథకణ్ణగూథకానం, సరీరే ఉట్ఠితలోణస్స చ గహణం. **ఠానతోతి** అక్ఖికూపాదితో. అన్తరా చే గణ్హాతి, కిం హోతీతి ఆహ **''ఉగ్గహితకం నామ హోతీ''**తి, దుట్ఠు గహితకం నామ హోతీతి అత్థో. **ఫలినిన్తి** ఫలవన్తం. **తత్థజాతకఫలినిసాఖాయ వాతి** తస్మిం రుక్ఖే జాతాయ **ఫలినిసాఖాయ వా. దురుపచిణ్ణదుక్కటన్తి** ''న కత్తబ్బ''న్తి వారితస్స కతత్తా దుట్ఠు ఆచిణ్ణం చరితన్తి **దురుపచిణ్ణం,** తస్మిం దుక్కటం దురుపచిణ్ణదుక్కటఞ్చ ఆపజ్జతీతి అత్థో.

ఆహరీయతీతి **ఆహారో,** అజ్ఝోహరితబ్బం యం కిఞ్చి, ఇధ పన చత్తారి కాలికాని అధిప్పేతానీతి ఆహ **''యం కిఞ్చీ''**తిఆది. తత్థ అరుణుగ్గమనతో యావ ఠితమజ్ఝన్హికా భుఞ్జితబ్బతో యావ కాలో అస్సాతి **యావకాలికం.** అరుణుగ్గమనతో యావ యామావసానా పిపాసాయ సతి పిపాసచ్ఛేదనత్థం పాతబ్బతో యామో కాలో అస్సాతి **యామకాలికం**. యావ సత్తాహం నిదహిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బతో సత్తాహం కాలో అస్సాతి **సత్తాహకాలికం**. యావజీవమ్పి పరిహరిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బతో యావ జీవం ఏతస్సాతి **యావజీవికం**. తేనాహ **''తత్థా''**తిఆది.

వనమూలపత్తపుప్ఫఫలాదీతి ఏత్థ తావ **మూలం** నామ మూలకఖారకచచ్చుతమ్బుకాదీనం తేసు తేసు జనపదేసు పకతిఆహారవసేన మనుస్సానం ఖాదనీయత్థఞ్చేవ భోజనీయత్థఞ్చ ఫరణకం సూపేయ్యపణ్ణమూలం. **పత్తం** నామ మూలకఖారకచచ్చుతమ్బుకాదీనం తాదిసంయేవ పత్తం. **పుప్ఫం** నామ మూలకఖారకాదీనం తాదిసంయేవ పుప్ఫం. **ఫలం**

నామ పనసలబుజాదీనం తేసు తేసు జనపదేసు పకతిఆహారవసేన మనుస్సానం ఖాదనీయత్థఞ్చేవ భోజనీయత్థఞ్చ ఫరణకం ఫలం. **ఆది**సద్దేన కన్దమూలాదీనం గహణం.

అమ్బపానన్తి (మహావ. అట్ఠ. ౩౦౦) ఆమేహి వా పక్కేహి వా అమ్బేహి కతపానం. తత్థ ఆమేహి కరోన్తేన అమ్బతరుణాదీని భిన్దిత్వా ఉదకే పక్ఖిపిత్వా ఆతపే ఆదిచ్చపాకేన పచిత్వా పరిస్సావేత్వా తదహుపటిగ్గహితేహి మధుసక్కరకప్పూరాదీహి యోజేత్వా కాతబ్బం. ఏవం కతం పురేభత్తమేవ కప్పతి. అనుపసమ్పన్నేన కతం లభిత్వా పన పురేభత్తం పటిగ్గహితం పురేభత్తం సామిసపరిభోగేనాపి వట్టతి, పచ్ఛాభత్తం నిరామిసపరిభోగేన యావ అరుణుగ్గమనా వట్టతి. ఏస నయో సబ్బపానేసు.

తేసు పన **జమ్బుపాన**న్తి జమ్బుఫలేహి కతపానం. **చోచపాన**న్తి అట్ఠికేహి కదలిఫలేహి కతపానం. **మోచపాన**న్తి అనట్ఠికేహి కదలిఫలేహి కతపానం. **మధుకపాన**న్తి మధుకానం జాతిరసేన కతపానం. తం పన ఉదకసమ్భిన్నం వట్టతి, సుద్ధం న వట్టతి. **ముద్దికాపాన**న్తి ముద్దికా ఉదకే మద్దిత్వా అమ్బపానం వియ కతపానం . **సాలూకపాన**న్తి రత్తుప్పలనీలుప్పలాదీనం సాలూకే మద్దిత్వా కతపానం. **ఫారుసకపాన**న్తి ఫారుసకేహి అమ్బపానం వియ కతపానం. ఇమినావ నయేన వేత్తపానాదీని వేదితబ్బాని. ఏతాని చ పన సబ్బాని పానాని అగ్గిపాకాని న వట్టన్తి. తేనాహ **''సీతోదకేనా''**తిఆది. **అవసేసేసుపి అనుఞ్ఞాతఫలపత్తపుప్ఫరసేసూతి** ధఞ్ఞఫలపక్కసాకమధుకపుప్ఫరసతో అవసేసేసు "అనుజానామి, భిక్ఖవే, సబ్బం ఫలరసం ఠపేత్వా ధఞ్ఞఫలరస"న్తిఆదినా (మహావ. ౩౦౦) అనుఞ్ఞాతకేసు ఫలపత్తపుప్ఫరసేసుపి.

ఖాదనీయత్థన్తి ఖాదనీయేన కత్తబ్బకిచ్చం. **నేవ ఫరతీ**తి న నిప్ఫాదేతి. **అనాహారేపి ఉదకే ఆహారసఞ్ఞాయా**తి "ఆహారం ఆహరేయ్యా"తి పదస్స పదభాజనే (పాచి. ౨౬౫) వుత్తమత్థం సమ్మా అసల్లక్ఖేత్వా "ఆహరీయతీతి ఆహారో"తి అనాహారేపి ఉదకే ఆహారసఞ్ఞాయ **కుక్కుచ్చాయన్తానం. దన్తపోనే చ ''ముఖద్వారం ఆహటం ఇద''న్తి సఞ్ఞాయా**తి ముఖద్వారం అనాహటమ్పి దన్తపోనం "ముఖద్వారం ఆహటం ఇదం దన్తపోన"న్తి విపల్లత్థసఞ్ఞాయ **కుక్కుచ్చాయన్తానం. యథాసుఖం పాతు**న్తి పటిగ్గహేత్వా వా అప్పటిగ్గహేత్వా వా యథాకామం పాతుం. **దన్తపోనపరిభోగేనా**తి దన్తకట్ఠపరిభోగేన, దన్తధోవనాదినాతి అత్థో, ఇమినా తస్స పన రసం గిలితుం న వట్టతీతి దస్సేతి.

చత్తారి మహావికటానీతి గూథం, ముత్తం, ఛారికా, మత్తికా (మహావ. ౨౬౮) చ "ఆసయాదివసేన విరూపాని జాతానీ"తి కత్వా **వికటానీ**తి వా అపకతిభోజనత్తా **వికటాని** "విరూపాని జాతానీ"తి వా అత్థో. **సతి పచ్చయే**తి కారణే సతి, సప్పదట్ఠేతి అత్థో. **ధూమాదిఅబ్బోహారికాభావో**తి ధూమపుప్ఫగన్ధదన్తఖయాదిఅబ్బోహారికాభావో.

దన్తపోనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భోజనవగ్గో చతుత్థో.

౫. అచేలకవగ్గో

౧. అచేలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అచేలకస్సాతి యస్స కస్సచి పబ్బజ్జాసమాపన్నస్స నగ్గస్స. **పరిబ్బాజకస్సా**తి ఠపేత్వా భిక్ఖుఞ్చ సామణేరఞ్చ అవసేసస్స యస్స కస్సచి పబ్బజ్జాసమాపన్నస్స. **పరిబ్బాజికాయా**తి ఠపేత్వా భిక్ఖునిం, సిక్ఖమానం, సామణేరిఞ్చ అవసేసాయ యాయ కాయచి పబ్బజ్జాసమాపన్నాయ. ఏతే చ సబ్బే అఞ్ఞతిత్థియా వేదితబ్బా. తేనాహ ''**ఏతేసం అచేలకాదీనం అఞ్ఞతిత్థియాన**''న్తి.

తేసన్తి అఞ్ఞతిత్థియానం. **భాజనం నిక్ఖిపిత్వా**తి ఆమిసభరితం భాజనం నిక్ఖిపిత్వా. **బాహిరాలేప**న్తి తేలాదిం.

అచేలకాదయో యస్మా, తిత్థియావ మతా ఇధ;
తస్మా తిత్థియనామేన, తికచ్ఛేదో కతో తయో.

అతిత్థియస్స నగ్గస్స, తథా తిత్థియలిఙ్గినో;
గహట్ఠస్సాపి భిక్ఖుస్స, కప్పతీతి వినిచ్ఛయో.

అతిత్థియస్స చిత్తేన, తిత్థియస్స చ లిఙ్గినో;
సోతాపన్నాదినో దాతుం, కప్పతీధ నో మతి.

అచేలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉయ్యోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

గామం వా నిగమం వాతి ఏత్థ నగరమ్పి గామగ్గహణేనేవ గహితన్తి దట్ఠబ్బం. **పవిసిస్సామా**తి ఏత్థ గహేత్వా ''గన్త్వా''తి పాఠసేసో, అసమన్నాహారో వా తస్సా ఇత్థియా తస్మిం గామే సన్నిహితభావం అజానన్తో వా ''ఏహావుసో, గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ పవిసిస్సామా''తి భిక్ఖుం గహేత్వా గన్త్వాతి అత్థో. **యం కిఞ్చి ఆమిస**న్తి యాగుఆదికం యం కిఞ్చి ఆమిసం. **ఉయ్యోజేయ్యా**తి అత్తనో కీళానురూపం ఇత్థిం దిస్వా ఉయ్యోజేయ్య పహిణేయ్య. తేనాహ ''**మాతుగామేన సద్ధి**''న్తిఆది. **ఆది**సద్దేన వుత్తావసేసం కాయవచీద్వారవీతిక్కమం సఙ్గణ్హాతి. ''**గచ్ఛా**''**తిఆదీని వత్వా**తి ''గచ్ఛావుసో, న మే తయా సద్ధిం కథా వా నిసజ్జా వా ఫాసు హోతి, ఏకకస్స మే కథా వా నిసజ్జా వా ఫాసు హోతీ''తి (పాచి॰ ౨౭౫) వత్వా. **ఏతం అనాచారమేవా**తి ఏతం యథావుత్తం హసనాదిఅనాచారమేవ. **న అఞ్ఞం పతిరూపం కారణ**న్తి ఠపేత్వా వుత్తప్పకారం అనాచారం ఉభిన్నం ఏకతో న యాపనాదిం అఞ్ఞం పతిరూపకారణం పచ్చయం కరిత్వా న హోతీతి అత్థో. **అస్సా**తి ఉయ్యోజకస్స. **సో**తి యో ఉయ్యోజితో, సో.

అనుపసమ్పన్నేతి సామణేరే. సోవ ఇధ అనుపసమ్పన్నోతి అధిప్పేతోతి వదన్తి. **ఉభిన్నమ్పీ**తి ఉపసమ్పన్నస్స వా అనుపసమ్పన్నస్స వాతి ద్విన్నమ్పి. **కలిసాసనారోపనే**తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౭౬) **కలీ**తి కోధో, తస్స సాసనం ఆణం **కలిసాసనం**, తస్సారోపనేతి అత్థో, ''అప్పేవ నామ ఇమినాపి ఉబ్బాళ్హో పక్కమేయ్యా''తి కోధవసేన ఠాననిసజ్జాదీసు దోసం దస్సేత్వా ''పస్సథ భో ఇమస్స ఠానం నిసజ్జం ఆలోకితం విలోకితం, ఖాణు వియ తిట్ఠతి, సునఖో వియ నిసీదతి, మక్కటో వియ ఇతో చితో చ విలోకేతీ''తి ఏవం అమనాపవచనస్స భణనేతి వుత్తం హోతి. సుద్ధచిత్తేన పనేవం భణనే దోసో నత్థి. **ఏవమాదీహీ**తి ఏత్థ **ఆది**సద్దేన ''మహగ్ఘం భణ్డం పస్సిత్వా లోభధమ్మం ఉప్పాదేస్సతీ''తి ఉయ్యోజేతి, ''మాతుగామం పస్సిత్వా అనభిరతిం

ఉప్పాదేస్సతీ"తి ఉయ్యోజేతి, "గిలానస్స వా ఓహియ్యకస్స వా విహారపాలస్స వా యాగుం వా భత్తం వా ఖాదనీయం వా నీహరా"తి ఉయ్యోజేతి, "న అనాచారం ఆచరితుకామో సతి కరణీయే ఉయ్యోజేతీ"తి (పాచి. ౨౭౮) ఏతేసం గహణం.

ఉయ్యోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. సభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

''**సభోజనే**''తి బాహిరత్థసమాసోయం, ఉభసద్దే ఉకారస్స చ లోపోతి ఆహ ''**సహ ఉభోహి జనేహీ**''తిఆది. తత్థ **ఉభోహి జనేహీ**తి జాయా చ పతి చాతి ఉభోహి జనేహి. భుఞ్జితబ్బన్తి వా **భోజనం,** ఇత్థీ చ పురిసో చ, తేన సహ వత్తతీతి **సభోజనన్తి** ఆహ ''**అథ వా**''తిఆది. **రాగపరియుట్ఠితస్సా**తి మేథునాధిప్పాయస్స. **సయనిఘరన్తి** సయనీయఘరం, వాసగేహన్తి అత్థో. **మహల్లకస్సా**తి మహల్లకస్స సయనిఘరస్స. **పిట్ఠసఙ్ఘాటతో**తి ద్వారబాహతో **ఖుద్దకస్స వా**తి యథా తథా వా కతస్స ఖుద్దకస్స సయనిఘరస్స. **పేమజ్ఝం అతిక్కమిత్వా నిసీదేయ్యా**తి పిట్ఠివంసం అతిక్కమిత్వా నిసీదేయ్య. ఖుద్దకం (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౨౮౦) నామ సయనిఘరం విత్థారతో పఞ్చహత్థప్పమాణం హోతి, తస్స చ మజ్ఝిమట్ఠానం పిట్ఠసఙ్ఘాటతో అడ్ఢతేయ్యహత్థప్పమాణమేవ హోతి, తస్మా తాదిసే సయనిఘరే పిట్ఠసఙ్ఘాటతో హత్థపాసం విజహిత్వా నిసిన్నో పిట్ఠివంసం అతిక్కమిత్వా నిసిన్నో నామ హోతి. ఏవం నిసిన్నో చ పేమజ్ఝం అతిక్కమిత్వా నిసిన్నో నామ హోతి. తేన వుత్తం పాళియం "పిట్ఠివంసం అతిక్కమిత్వా నిసీదతీ"తి (పాచి. ౨౮౧). **సచిత్తక**ఞ్చేత్థ అనుపవిసిత్వా నిసీదనచిత్తేన దట్ఠబ్బం.

సభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪-౫. రహోపటిచ్ఛన్నరహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

చతుత్థపఞ్చమసిక్ఖాపదే యం వత్తబ్బం సియా, తం సబ్బం అనియతద్వయే వుత్తమేవాతి ఆహ ''**సేసో కథానయో అనియతద్వయే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో**''తి.

రహోపటిచ్ఛన్నరహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. చారిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అన్తోఉపచారసీమాయ దస్సనూపచారే భిక్ఖుం దిస్వాతి యత్థ ఠితస్స కులాని పయిరుపాసనచిత్తం ఉప్పన్నం, తతో పట్ఠాయ గచ్ఛన్తో అన్తోఉపచారసీమాయ దస్సనూపచారే భిక్ఖుం పస్సే వా అభిముఖే వా దిస్వా. **పకతివచనేనా**తి యం ద్వాదసహత్థబ్భన్తరే ఠితేన సోతుం సక్కా, తాదిసేన వచనేన, ఇతో చితో చ పరియేసిత్వా ఆరోచనకిచ్చం పన నత్థి. యో హి ఏవం పరియేసితబ్బో, సో అసన్తోయేవ. తేనాహ ''**తాదిస**''న్తిఆది. **అనాపుచ్ఛిత్వా**తి అనారోచేత్వా.

అన్తరారామభిక్ఖునుపస్సయతిత్థియసేయ్యపటిక్కమనభత్తియఘరానీతి ఏత్థ **అన్తరారామన్తి** అన్తోగామే విహారో. **పటిక్కమనన్తి** ఆసనసాలా. **భత్తియఘరన్తి** నిమన్తితఘరం వా సలాకభత్తాదిదాయకానం వా ఘరం. **ఆపదాసూ**తి జీవితబ్రహ్మచరియన్తరాయేసు. **కిరియాకిరియన్తి** ఏత్థ కులేసు చారిత్తాపజ్జనం **కిరియం,** అనాపుచ్ఛనం **అకిరియన్తి** వేదితబ్బం.

చారిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. మహానామసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సబ్బఞ్చేతం వత్థువసేన వుత్తన్తి “అగిలానేన భిక్ఖునా చతుమాసపచ్చయపవారణా సాదితబ్బా అఞ్ఞత్ర పునపవారణాయ అఞ్ఞత్ర నిచ్చపవారణాయా”తి (పాచి॰ ౩౦౬) ఏతం సబ్బం సిక్ఖాపదనిదానసఙ్ఖాతస్స వత్థునో వసేన వుత్తం. తత్థ హి మహానామేన సక్కేన “ఇచ్ఛామహం, భన్తే, సఙ్ఘం చతుమాసం భేసజ్జేన పవారేతు”న్తిఆదినా (పాచి॰ ౩౦౩) ఉస్సన్నుస్సన్నేన చ భేసజ్జేన చతుమాసం పున నిచ్చం పవారణా కతా, తస్మా భగవతా తస్స వసేన ఏవం వుత్తన్తి వుత్తం హోతి. **అఞ్ఞత్ర పునపవారణాయాతి** యది పునపవారణా అత్థి, తం ఠపేత్వా. **అఞ్ఞత్ర నిచ్చపవారణాయాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. యది పన తాపి అత్థి, సాదితబ్బావాతి అధిప్పాయో. తేనాహ **“అయం పనేత్థ అత్థో”**తిఆది. **తత్థాతి** తిస్సం పవారణాయం. **భేసజ్జేహి వా పరిచ్ఛేదో కతో హోతీతి** “సప్పి తేల”న్తి ఏవమాదినా నామవసేన వా “పత్థేన నాళియా ఆళ్హకేనా”తిఆదినా పరిమాణవసేన వా “ఏత్తకాని వా భేసజ్జాని విఞ్ఞాపేతబ్బానీ”తి భేసజ్జేహి పరిచ్ఛేదో కతో హోతి. **నభేసజ్జకరణీయేతి** మిస్సకభత్తేనాపి చే యాపేతుం సక్కోతి, నభేసజ్జకరణీయం నామ హోతి. **అఞ్ఞం భేసజ్జన్తి** సప్పినా పవారితో తేలం, ఆళ్హకేన పవారితో దోణం.

యథాభూతం ఆచిక్ఖిత్వాతి “ఇమేహి తయా భేసజ్జేహి పవారితమ్హా, అమ్హాకఞ్చ ఇమినా చ ఇమినా చ భేసజ్జేన అత్థో, యాసు తయా రత్తీసు పవారితమ్హా, తా రత్తియో వీతివత్తా, అమ్హాకఞ్చ భేసజ్జేన అత్థో”తి యథాభూతం ఆరోచేత్వా. ఏవఞ్చ విఞ్ఞాపేతుం గిలానోవ లభతి, న ఇతరో.

మహానామసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఉయ్యుత్తసేనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

చతురఙ్గినిన్తి హత్థిఅస్సరథపత్తీతి చత్తారి అఙ్గాని ఏతిస్సాతి **చతురఙ్గినీ,** తం చతురఙ్గినిం. “ద్వాదసపురిసో హత్థీ, తిపురిసో అస్సో, చతుపురిసో రథో, చత్తారో పురిసా సరహత్థా పత్తీ”తి (పాచి॰ ౩౧౪) అయం పచ్ఛిమకోటియా చతురఙ్గసమన్నాగతా **సేనా** నామ, ఈదిసం సేనన్తి అత్థో. **తం పన విజహిత్వాతి** కేనచి అన్తరితా వా నిన్నం ఓరుళ్హా వా న దిస్సతి, ఇధ ఠత్వాన సక్కా దట్ఠున్తి తం దస్సనూపచారం విజహిత్వా అఞ్ఞం ఠానం గన్త్వా.

సేనాదస్సనవత్థుస్మిన్తి సేనం దస్సనాయ గమనవత్థుస్మిం. అయమేవ వా పాఠో. **హత్థిఆదీసు ఏకమేకన్తి** హత్థిఆదీసు చతూసు అఙ్గేసు ఏకమేకం, అన్తమసో ఏకపురిసారుళ్హహత్థిమ్పి ఏకమ్పి సరహత్థం పురిసన్తి అత్థో. **అనుయ్యుత్తా** నామ రాజా ఉయ్యానం వా నదిం వా గచ్ఛతి, ఏవం అనుయ్యుత్తా హోతి. **తథారూపప్పచ్చయేతి** “మాతులో సేనాయ గిలానో హోతీ”తిఆదికే (పాచి॰ ౩౧౭) అనురూపకారణే సతి. **ఆపదాసూతి** జీవితబ్రహ్మచరియన్తరాయేసు “ఏత్థ గతో ముచ్చిస్సామీ”తి గచ్ఛతో అనాపత్తి.

ఉయ్యుత్తసేనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సేనావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా

పటిసేనారుద్ధాయాతి యథా సఞ్చారో ఛిజ్జతి, ఏవం పటిసేనాయ రుద్ధాయ సేనాయ. **కేనచి పలిబుద్ధస్సాతి** వేరికేన వా ఇస్సరేన వా కేనచి రుద్ధస్స.

సేనావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. ఉయ్యోధికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సమ్పహారట్ఠానస్సాతి యుద్ధభూమియా. **బలస్స అగ్గం జానన్తీతి** "ఏత్తకా హత్థీ, ఏత్తకా అస్సా, ఏత్తకా రథా, ఏత్తకా పత్తీ"తి (పాచి. ౩౨౪) బలస్స కోట్ఠాసం జానన్తి. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, విహారగ్గేనా"తిఆదీసు (చూళవ. ౩౧౮) వియ కోట్ఠాసత్థో హేత్థ **అగ్గసద్దో**. తేనాహ **''బలగణనట్ఠానన్తి అత్థో''**తి. **సేనాయ వియూహన్తి** "ఇతో హత్థీ హోన్తు, ఇతో అస్సా హోన్తు, ఇతో రథా హోన్తు, ఇతో పత్తీ హోన్తూ"తి (పాచి. ౩౨౪) సేనాయ ఠపనం, రాసిం కత్వా ఠపనన్తి అత్థో. తేనాహ **''సేనాసన్నివేసస్సేతం నామ''**న్తి. **ద్వాదసపురిసో హత్థీతి** చత్తారో ఆరోహకా, ఏకేకపాదరక్ఖకా ద్వే ద్వేతి ఏవం ద్వాదసపురిసో హత్థీ. **తిపురిసో అస్సోతి** ఏకో ఆరోహకో, ద్వే పాదరక్ఖకాతి ఏవం తిపురిసో అస్సో. **చతుపురిసో రథోతి** ఏకో సారథి, ఏకో యోధో, ద్వే ఆణిరక్ఖకాతి ఏవం చతుపురిసో రథోతి.

ఉయ్యోధికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అచేలకవగ్గో పఞ్చమో.

౬. సురాపానవగ్గో

౧. సురాపానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పిట్ఠాదీహి కతం మజ్జం సురాతి పిట్ఠపూవఓదనకిణ్ణసమ్భారేహి కతం మజ్జం సురాతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – పిట్ఠసురా, పూవసురా, ఓదనసురా, కిణ్ణపక్ఖిత్తా, సమ్భారసంయుత్తాతి (పాచి. ౩౨౮) ఇమాని పఞ్చ సురా నామాతి. తత్థ పిట్ఠం భాజనే పక్ఖిపిత్వా తజ్జం ఉదకం దత్వా మద్దిత్వా కతా **పిట్ఠసురా** (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౩౨౬-౩౨౮). ఏవం సేసాసుపి. **కిణ్ణాతి** పన తస్సా సురాయ బీజం వుచ్చతి. యే "సురామోదకా"తిపి వుచ్చన్తి, తే పక్ఖిపిత్వా కతా **కిణ్ణపక్ఖిత్తా**. హరీతకిసాసపాదినానాసమ్భారేహి సంయోజితా **సమ్భారసంయుత్తా**.

పుప్ఫాదీహి కతో ఆసవో మేరయన్తి పుప్ఫఫలమధుగుళసమ్భారేహి కతో చిరపరివాసితో మేరయన్తి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – పుప్ఫాసవో, ఫలాసవో, మధ్వాసవో, గుళాసవో, సమ్భారసంయుత్తోతి పఞ్చమేరయం నామాతి. తత్థ మధుకతాలనాళికేరాది పుప్ఫరసో చిరపరివాసితో **పుప్ఫాసవో**. పనసాదిఫలరసో **ఫలాసవో**. ముద్దికారసో **మధ్వాసవో. సమన్తపాసాదికాయం పన** "ఫలాసవో నామ ముద్దికాఫలాదీని మద్దిత్వా తేసం రసేన కతో. మధ్వాసవో నామ ముద్దికానం జాతిరసేన కతో, మక్ఖికామధునాపి కరీయతీతి వదన్తీ"తి (పాచి. అట్ఠ. ౩౨౮) వుత్తం. ఉచ్ఛురసో **గుళాసవో**. హరీతకామలకకటుకభణ్డాదినానాసమ్భారానం రసో చిరపరివాసితో **సమ్భారసంయుత్తో**. ఏత్థ చ సురాయ, మేరయస్స చ

సమానేపి సమ్భారసంయోగే మద్దిత్వా కతా **సురా,** చిరపరివాసితమత్తేన **మేరయ**న్తి ఏవమిమేసం నానాకరణం దట్ఠబ్బం. **బీజతో పట్ఠాయా**తి సమ్భారే పటియాదేత్వా చాటియం పక్ఖిత్తకాలతో చేవ తాలనాళికేరాదీనం పుప్ఫరసస్స అభినవకాలతో చ పట్ఠాయ.

లోణసోవీరకం వా సుత్తం వాతి ఇమే ద్వే అనేకేహి భేసజ్జేహి అభిసఙ్ఖతా ఆసవవిసేసా. **వాసగ్గాహాపనత్థ**న్తి సుగన్ధభావగాహాపనత్థం. వత్థుం అజాననతాయ చేత్థ **అచిత్తకతా** వేదితబ్బా. అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయ **లోకవజ్జం**. యం పనేత్థ వత్తబ్బం సియా, తం సబ్బం పఠమపారాజికవణ్ణనాయ వుత్తనయమేవ.

సురాపానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అఙ్గులిపతోదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

హసాధిప్పాయస్సాతి ఖిడ్డాధిప్పాయస్స, ఇమినా కాయసంసగ్గాధిప్పాయం పటిక్ఖిపతి.

ఏత్థ చ భిక్ఖునిమ్పి హసాధిప్పాయేన ఫుసతో భిక్ఖుస్స దుక్కటం. తథా భిక్ఖుమ్పి ఫుసన్తియా భిక్ఖునియాతి ఆహ ‘‘**ఇధ పన భిక్ఖునీపి భిక్ఖుస్స, భిక్ఖు చ భిక్ఖునియా అనుపసమ్పన్నో ఏవా**’’తి. **కాయప్పటిబద్ధాదీసు సబ్బత్థా**తి ‘‘కాయేన కాయప్పటిబద్ధే, కాయప్పటిబద్ధేన కాయే, కాయప్పటిబద్ధేన కాయప్పటిబద్ధే, నిస్సగ్గియేన కాయే, నిస్సగ్గియేన కాయప్పటిబద్ధే, నిస్సగ్గియేన నిస్సగ్గియే’’తి (పాచి॰ ౩౩౨) సబ్బత్థ. **సతి కరణీయే ఆమసతో**తి సతి కరణీయే పురిసం ఆమసతో అనాపత్తి. ఇత్థీ పన సతి కరణీయేపి ఆమసితుం న వట్టతి.

అఙ్గులిపతోదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. హసధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉపరిగోప్ఫకేతి గోప్ఫకానం ఉపరిభాగప్పమాణే. **హసాధిప్పాయో**తి కీళాధిప్పాయో. **యేన యేన అఙ్గేనా**తి హత్థపాదాదీసు యేన యేన అఙ్గేన. **తథా నావాయ కీళతో**తి ఫియారిత్తాదీహి నావం పాజేన్తస్స వా తీరే ఉస్సారేన్తస్స వా దుక్కటన్తి అత్థో.

హసధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అనాదరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దువిధఞ్హేత్థ అనాదరియం పుగ్గలానాదరియఞ్చ ధమ్మానాదరియఞ్చాతి ఆహ ‘‘**పుగ్గలస్స వా**’’తిఆది. తత్థ యో భిక్ఖు ఉపసమ్పన్నేన పఞ్ఞత్తేన వుచ్చమానో ‘‘అయం ఉక్ఖిత్తకో వా వమ్భితో వా గరహితో వా, ఇమస్స వచనం అకతం భవిస్సతీ’’తి (పాచి॰ ౩౪౨) అనాదరియం కరోతి, అయం పుగ్గలే అనాదరియం కరోతి నామ. యో పన పఞ్ఞత్తేన వుచ్చమానో ‘‘కథాయం నస్సేయ్య వా వినస్సేయ్య వా అన్తరధాయేయ్య వా’’తి, తం వా నసిక్ఖితుకామో అనాదరియం కరోతి, అయం ధమ్మే అనాదరియం కరోతి నామ. తేనాహ ‘‘**తస్మా**’’తిఆది.

ఇదం న సల్లేఖాయ సంవత్తతీతి సమ్మా కిలేసే లిఖతీతి **సల్లేఖో**, అప్పిచ్ఛతా, తదత్థం నయిదం సంవత్తతి. **ఆది**సద్దేన “ఇదం న ధుతత్థాయ సంవత్తతి, న పాసాదికతాయ, న అపచయాయ, న వీరియారమ్భాయ సంవత్తతీ”తి (పాచి॰ ౩౪౩) ఇదం సఙ్గణ్హాతి. **అపఞ్ఞత్తేనా**తి సుత్తే వా అభిధమ్మే వా ఆగతేన. **పవేణిఆగత**న్తి సఙ్గీతికాలతో పట్ఠాయ మహాకస్సపాదిఆచరియపరమ్పరాయ ఆగతం. సచే పన యస్మా ఉచ్చురసో సత్తాహకాలికో, తస్స కసటో యావజీవికో, ద్విన్నంయేవ సమవాయో ఉచ్చుయట్ఠి, తస్మా వికాలే ఉచ్చుయట్ఠిం ఖాదితుం వట్టతి గుళహరీతకం వియాతి ఏవమాదికం గారయ్హాచరియుగ్గహం గహేత్వా “ఏవం అమ్హాకం ఆచరియానం ఉగ్గహో పరిపుచ్ఛా”తి భణతి, ఆపత్తియేవ.

అనాదరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. భింసాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

రూపాదీనీతి భయానకాని రూపసద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బాని. **భయానకకథ**న్తి చోరకన్తారవాళకన్తారపిసాచకన్తారప్పటిసంయుత్తకథం.

భింసాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. జోతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అగిలానోతి యస్స వినా అగ్గినా ఫాసు హోతి, సో ఇధ అగిలానో నామ. **జోతి**న్తి అగ్గిం.

భగ్గేసూతి ఏవంనామకే జనపదే. **భగ్గా**నామ జానపదినో రాజకుమారా, తేసం నివాసో ఏకోపి జనపదో రుళ్హీసద్దేన ‘‘**భగ్గా**’’తి వుచ్చతి. తేన వుత్తం “భగ్గేసూతి ఏవంనామకే జనపదే”తి. **తథా పతితాలాతం ఉక్ఖిపన్తస్సా**తి డయ్హమానం అలాతం పతితం ఉక్ఖిపన్తస్స తథా దుక్కటన్తి అత్థో. **తఞ్చా**తి దుక్కటం పరామసతి. **అవిజ్ఝాత**న్తి అనిబ్బుతాలాతం. **పదీపజోతికజన్తాఘరే**తి పదీపుజ్జలనపత్తపచనసేదకమ్మాదీసు జోతికరణే అగ్గిసాలాయఞ్చ సమాదహన్తస్స అనాపత్తీతి అత్థో. **తథారూపప్పచ్చయే**తి లభిత్వా పదీపాదీని అఞ్ఞస్మిమ్పి తథారూపపచ్చయే. **ఆపదాసూ**తి దుట్ఠవాళమిగఅమనుస్సేహి ఉపద్దవేసు.

జోతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నహానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘దియడ్ఢో మాసో సేసో గిమ్హాన’’న్తి ‘‘వస్సానస్స పఠమో మాసో’’ఇచ్చేతే అడ్ఢతేయ్యమాసా ఉణ్హసమయో, పరిళాహసమయోతి గిమ్హానం సేసో దియడ్ఢో మాసో ఉణ్హసమయో, వస్సానస్స పఠమో మాసో పరిళాహసమయోతి ఏవం ఏతే అడ్ఢతేయ్యమాసా కమేన ఉణ్హసమయో, పరిళాహసమయో నామ హోతీతి అత్థో తేనేవ **పదభాజనియం** “ఉణ్హసమయో నామ దియడ్ఢో మాసో సేసో గిమ్హాన”న్తి, “పరిళాహసమయో నామ వస్సానస్స పఠమో మాసో”తి వుత్తం. యదా వినా నహానేన న ఫాసు హోతి, అయం **గిలానసమయో. పదభాజనియం** (పాచి॰ ౩౬౪) పన గిలానే నిచ్ఛితే గిలానకాలో

నిచ్చితోవ హోతీతి “యస్స వినా నహానేన న ఫాసు హోతి, ‘గిలానసమయో’తి నహాయితబ్బ”న్తి వుత్తం. **పరివేణసమ్మజ్జనమత్తమ్పీ**తి అన్తమసో పరివేణసమ్మజ్జనమత్తమ్పి.

వాలుకం ఉక్కిరిత్వాతి సుక్ఖాయ నదియా వాలికం ఉత్తిరిత్వా. **ఆవాటేసుపీ**తి **పి**-సద్దేన నదియం వత్తబ్బమేవ నత్థీతి దస్సేతి. **ఆపదాసూ**తి భమరాదీహి అనుబన్ధేసు.

నహానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. దుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

లాభసద్దోయం కమ్మసాధనో “కో భవతా లాభో లద్ధో”తిఆదీసు వియ, సో చేత్థ అతీతకాలికోతి ఆహ **“అలబ్భీతి లభో”**తి , లద్ధన్తి అత్థో. **“లభో ఏవ లాభో”**తి ఇమినా సకత్థే ణపచ్చయోతి దస్సేతి. **కిం అలబ్భీ**తి కిం లద్ధం. **నవ**న్తి అభినవం. ఏత్తావతా చ నవఞ్చ తం చీవరఞ్చాతి **నవచీవరం,** నవచీవరం లాభో ఏతేనాతి **నవచీవరలాభో**తి ఏవమేత్థ సమాసో దట్ఠబ్బోతి. యది ఏవం కథం “నవం చీవరలాభేనా”తి వుత్తన్తి ఆహ **“ఇతి నవచీవరలాభేనా”**తిఆది. ఏత్థ చ “వికప్పనుపగం పచ్ఛిమ”న్తి న వుత్తత్తా **చీవర**న్తి యం నివాసేతుం వా పారుపితుం వా సక్కా హోతి, తదేవ వేదితబ్బన్తి ఆహ **“నివాసనపారుపనుపగం చీవర”**న్తి. **“దుబ్బణ్ణకరణం ఆదాతబ్బ”**న్తి ఏతం కప్పబిన్దుం సన్ధాయ వుత్తం, న నీలాదీహి సకలచీవరం దుబ్బణ్ణకరణం, తఞ్చ పన కప్పం ఆదియన్తేన చీవరం రజిత్వా చతూసు వా కోణేసు, తీసు వా ద్వీసు వా ఏకస్మిం వా కోణే మోరస్స అక్ఖిమణ్డలమత్తం వా మఙ్గులపిట్ఠిమత్తం వా ఆదాతబ్బన్తి ఆహ **“తస్సా”**తిఆది. **కంసనీలేనా**తి చమ్మకారనీలేన. **మహాపచ్చరియం పన** “అయోమలం లోహమలం, ఏతం కంసనీలం నామా”తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౩౬౮) వుత్తం . **పత్తనీలేనా**తి యేన కేనచి నీలవణ్ణేన పణ్ణరసేన. **కప్పబిన్దుం ఆదియిత్వా**తి వట్టం ఏకం కప్పబిన్దుం ఆదియిత్వా.

పాళికప్పకణ్ణికకప్పాదయో పన సబ్బట్ఠకథాసు పటిసిద్ధా. అగ్గళాదీని కప్పకతచీవరే పన పచ్ఛా ఆరోపేత్వా కప్పకరణకిచ్చం నత్థీతి ఆహ **“పచ్ఛా ఆరోపితేసూ”**తిఆది. **అగ్గళఅనువాతపరిభణ్డేసూ**తి ఉద్ధరిత్వా అల్లియాపనకఖణ్డపిట్ఠిఅనువాతకుచ్ఛిఅనువాతేసు. **కిరియాకిరియ**న్తి నివాసనపారుపనతో, కప్పస్స అనాదానతో కిరియాకిరియం.

దుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. వికప్పనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సమ్ముఖేన వికప్పనా **సమ్ముఖవికప్పనా.** పరమ్ముఖేన వికప్పనా **పరమ్ముఖవికప్పనా. సన్నిహితాసన్నిహితభావ**న్తి ఆసన్నదూరభావం. ఆసన్నదూరభావో చ అధిట్ఠానే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

మిత్తోతి దళ్హమిత్తో. **సన్దిట్ఠో**తి దిట్ఠమత్తో నాతిదళ్హమిత్తో. **అకతపచ్చుద్ధార**న్తి “మయ్హం సన్తకం పరిభుఞ్జ వా విస్సజ్జేహి వా”తిఆదినా అకతపచ్చుద్ధారం. **యేన వినయకమ్మం కత**న్తి యేన సద్ధిం వినయకమ్మం కతం.

పరిభోగేన **కాయకమ్మం,** అపచ్చుద్ధారాపనేన **వచీకమ్మ**న్తి ఆహ **‘‘సముట్ఠానాదీని పఠమకథినసదిసానేవా’’**తి. **కిరియాకిరియ**న్తి ఏత్థ పరిభుఞ్జనం **కిరియం.** అపచ్చుద్ధారాపనం **అకిరియం.**

వికప్పనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. అపనిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అధిట్ఠానుపగన్తి అధిట్ఠానయోగ్గం అయోపత్తఞ్చేవ మత్తికాపత్తఞ్చ. **సూకరన్తకం** నామ కుఞ్చికాకోసో వియ అన్తో సుసిరం కత్వా కోట్టితం.

అఞ్ఞం పరిక్ఖారన్తి పాళియా అనాగతపత్తత్థవికాదిం. **ధమ్మకథం కత్వా**తి ‘‘సమణేన నామ అనిహితపరిక్ఖారేన భవితుం న వట్టతీ’’తి ఏవం ‘‘ధమ్మకథం కథేత్వా దస్సామీ’’తి నిక్ఖిపతో అనాపత్తి.

అపనిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సురాపానవగ్గో ఛట్ఠో.

౭. సప్పాణకవగ్గో

౧. సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పాచిత్తియన్తి అన్తమసో మఞ్చపీఠం సోధేన్తో మఙ్గులబీజకేపి పాణసఞ్ఞీ నిక్కారుణికతాయ తం భిన్దన్తో అపనేతి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౩౮౨), పాచిత్తియం. తేనాహ **‘‘తం ఖుద్దకమ్పీ’’**తిఆది. **ఉపక్కమమహన్తతాయ అకుసలం మహన్తం హోతీతి** బహుక్ఖత్తుం పవత్తజవనేహి లద్ధాసేవనాయ సన్నిట్ఠాపకచేతనాయ వసేన పయోగస్స మహన్తత్తా అకుసలం మహన్తం హోతి, మహాసావజ్జం హోతీతి అధిప్పాయో.

సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఏత్థ చ పటఙ్గపాణకానం పతనం ఞత్వాపి సుద్ధచిత్తతాయ పదీపుజ్జలనే వియ సప్పాణకభావం ఞత్వాపి ఉదకసఞ్ఞాయ పరిభుఞ్జితబ్బతో **పణ్ణత్తివజ్జతా** వేదితబ్బా.

సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఉక్కోటనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తస్స తస్స భిక్ఖునోతి యేన యేన వూపసమితం, తస్స తస్స భిక్ఖునో. **‘‘అకతం కమ్మ’’న్తిఆదీని వదన్తోతి** ‘‘అకతం కమ్మం, దుక్కటం కమ్మం, పున కాతబ్బం కమ్మం, అనిహతం దున్నిహతం పున నిహనితబ్బ’’న్తి (పాచి॰ ౩౯౪) వదన్తో.

యథారితభావేన పతిట్ఠాతుం న దదేయ్యాతి తేసం పవత్తి ఆకారదస్సనత్థం వుత్తం. తేనాహ ''**యం పన ధమ్మేన అధికరణం నిహతం, తం సునిహతమేవా**''తి.

ఉక్కోటనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుట్ఠుల్లసిక్ఖాపదవణ్ణనా

చత్తారి పారాజికాని అత్థుద్ధారవసేన పదభాజనియం దస్సితానీతి ఆహ ''**దుట్ఠుల్లన్తి సఙ్ఘాదిసేసం అధిప్పేత**''న్తి. **యేన కేనచి ఉపాయేనాతి** "సామం వా జానాతి, అఞ్ఞే వా తస్స ఆరోచేన్తి, సో వా ఆరోచేతీ"తి (పాచి. ౩౯౯) వుత్తేసు యేన కేనచి ఉపాయేన. **పాచిత్తియం** ధురం నిక్ఖిత్తమత్తేయేవాతి అధిప్పాయో. సచే పచ్ఛాపి ఆరోచేతి, ధురనిక్ఖేపనే ఆపత్తితో న ముచ్చతి. తేనాహ ''**సచేపీ**''తిఆది. **సమణసతమ్పి ఆపజ్జతియేవాతి** సమణసతమ్పి సుత్వా యది ఛాదేతి, పాచిత్తియం ఆపజ్జతియేవాతి అత్థో. **యేనస్స ఆరోచితన్తి** యేన దుతియేన అస్స తతియస్స ఆరోచితం. **తస్సేవాతి** తస్స దుతియస్సేవ. **ఆరోచేతీతి** పటిచ్ఛాదనత్థమేవ "మా కస్సచి ఆరోచేసీ"తి వదతి. **కోటిఛిన్నా హోతీతి** (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౩౯౯) యస్మా పటిచ్ఛాదనపచ్చయా ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వావ దుతియేన తతియస్స ఆరోచితం, తస్మా తప్పచ్చయా పున తేన ఆపజ్జితబ్బాపత్తియా అభావతో ఆపత్తియా కోటి ఛిన్నా నామ హోతి.

ఆదిపదేతి దుట్ఠుల్లాపత్తిసఞ్ఞీ, వేమతికో, అదుట్ఠుల్లాపత్తిసఞ్ఞీతి ఇమేసు తీసు "దుట్ఠుల్లాపత్తిసఞ్ఞీ పటిచ్ఛాదేతీ"తి (పాచి. ౪౦౦) ఇమస్మిం పఠమపదే. **ఇతరేసు ద్వీసూతి** "వేమతికో పటిచ్ఛాదేతి, అదుట్ఠుల్లాపత్తిసఞ్ఞీ పటిచ్ఛాదేతీ"తి ఇమేసు పదేసు. **అదుట్ఠుల్లాయాతి** అవసేసపఞ్చాపత్తిక్ఖన్ధే. **అనుపసమ్పన్నస్స దుట్ఠుల్లే వా అదుట్ఠుల్లే వా అజ్ఝాచారేతి** అనుపసమ్పన్నస్స పురిమపఞ్చసిక్ఖాపదవీతిక్కమసఙ్ఖాతే దుట్ఠుల్లే వా ఇతరస్మిం అదుట్ఠుల్లే వా అజ్ఝాచారే. యం పన **సమన్తపాసాదికాయం** "అనుపసమ్పన్నస్స సుక్కవిసట్ఠి చ కాయసంసగ్గో చాతి అయం దుట్ఠుల్లఅజ్ఝాచారో నామా"తి (పాచి. అట్ఠ. ౪౦౦) వుత్తం, తం దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదట్ఠకథాయ (పాచి. అట్ఠ. ౭౮ ఆదయో) న సమేతి, న చాపి ఏవం వత్తుం యుజ్జతి "ఆరోచనే అనుపసమ్పన్నస్స దుట్ఠుల్లం అఞ్ఞథా అధిప్పేతం, పటిచ్ఛాదనే అఞ్ఞథా"తి (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౪౦౦) విసేసకారణస్సానుపలబ్భనతో, తస్మా తం ఉపపరిక్ఖితబ్బం.

దుట్ఠుల్లసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

గబ్భవీసోపి హి "పరిపుణ్ణవీసో" త్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతీతి ఆహ ''**పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయా**''తిఆది. తత్థ **పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయాతి** యం మాతుకుచ్ఛిస్మిం పఠమం చిత్తం ఉప్పన్నం పఠమం విఞ్ఞాణం పాతుభూతం, తం ఆదిం కత్వా. **సోతి** యో పుగ్గలో ఊనవీసతివస్సో ఉపసమ్పాదితో, సో పుగ్గలో. **అఞ్ఞం ఉపసమ్పాదేతీతి** ఉపజ్ఝాయో వా కమ్మవాచాచరియో వా హుత్వా అఞ్ఞం పుగ్గలం ఉపసమ్పాదేతి. **తన్తి** ఊనవీసతివస్సం పుగ్గలం. **సీమం వా సమ్మన్నతీతి** నవం సీమం బన్ధతి.

ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. థేయ్యసత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా

రాజానం వా వఞ్చేత్వాతి రాజానం థేనేత్వా రఞ్ఞో సన్తకం కిఞ్చి గహేత్వా, “ఇదాని తస్స న దస్సామా”తి **మగ్గప్పటిపన్నా అకతకమ్మా చేవ కతకమ్మా చ చోరా**తి వుత్తం హోతి. ఏస నయో **సుఙ్కం పరిహరితుకామా**తి ఏత్థాపి.

కాలవిసఙ్కేతేనాతి కాలస్స విసఙ్కేతేన, దివసవిసఙ్కేతేనాతి వుత్తం హోతి. మగ్గవిసఙ్కేతేన, పన అటవివిసఙ్కేతేన వా గచ్ఛతో ఆపత్తియేవ.

థేయ్యసత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

మాతుగామేనాతి ఇత్థియా. ఏకతోఉపసమ్పన్నా, పన సిక్ఖమానా, సామణేరీ చాతి ఇమా తిస్సోపి ఇధ సఙ్గహం గచ్ఛన్తి. ఇమాసం పన తిస్సన్నం సమయో రక్ఖతి. అయమేతాసం, మాతుగామస్స చ విసేసోతి వేదితబ్బం.

సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అరిట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తంతంసమ్పత్తియా (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౪౧౭) విబన్ధనవసేన సత్తసన్తానస్స అన్తరే వేమజ్ఝే ఏతి ఆగచ్ఛతీతి **అన్తరాయో,** దిట్ఠధమ్మికాదిఅనత్థో, అనతిక్కమనత్థేన తస్మిం అన్తరాయే నియుత్తా, అన్తరాయం వా ఫలం అరహన్తి, అన్తరాయస్స వా కరణసీలాతి **అన్తరాయికా**. తేనాహ ‘‘**సగ్గమోక్ఖానం అన్తరాయం కరోన్తీతి అన్తరాయికా**’’తి (మ. ని. అట్ఠ. ౧.౨౩౪). **తే కమ్మకిలేసవిపాకఉపవాదపణ్ణత్తివీతిక్కమవసేన పఞ్చవిధా**తి ఏత్థ చ పఞ్చానన్తరియకమ్మం **కమ్మన్తరాయికం** నామ, తథా భిక్ఖునిదూసకకమ్మం. తం పన మోక్ఖస్సేవ అన్తరాయం కరోతి, న సగ్గస్స. నియతమిచ్ఛాదిట్ఠిధమ్మా **కిలేసన్తరాయికా** నామ. పణ్డకతిరచ్ఛానగతఉభతోబ్యఞ్జనకానం పటిసన్ధిధమ్మా **విపాకన్తరాయికా** నామ. అరియూపవాదా **ఉపవాదన్తరాయికా** నామ. తే పన యావ అరియే న ఖమాపేన్తి, తావదేవ, న తతో పరం. సఞ్చిచ్చ ఆపన్నా ఆపత్తియో **పణ్ణత్తివీతిక్కమన్తరాయికా** నామ. తాపి యావ భిక్ఖుభావం వా పటిజానాతి, న వుట్ఠాతి వా న దేసేతి వా, తావదేవ, న తతో పరం.

తత్రాయం (మ. ని. అట్ఠ. ౧.౨౩౪; పాచి. అట్ఠ. ౪౧౭) అరిట్ఠో భిక్ఖు బహుస్సుతో ధమ్మకథికో సేసన్తరాయికే జానాతి, వినయే పన అకోవిదత్తా పణ్ణత్తివీతిక్కమన్తరాయికే న జానాతి, తస్మా రహోగతో ఏవం చిన్తేసి “ఇమే ఆగారికా పఞ్చ కామగుణే పరిభుఞ్జన్తా సోతాపన్నాపి సకదాగామినోపి అనాగామినోపి హోన్తి, భిక్ఖూపి మనాపికాని చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యాని రూపాని పస్సన్తి…పే.… కాయవిఞ్ఞేయ్యే ఫోట్ఠబ్బే ఫుసన్తి, ముదుకాని అత్థరణపావురణాదీని పరిభుఞ్జన్తి, ఏతం సబ్బం వట్టతి. కస్మా? ఇత్థిరూపా…పే.… ఇత్థిఫోట్ఠబ్బా ఏవ న వట్టన్తి, ఏతేపి వట్టన్తీ”తి ఏవం రసేన రసం సంసన్దిత్వా సచ్ఛన్దరాగపరిభోగఞ్చ నిచ్ఛన్దరాగపరిభోగఞ్చ ఏకం కత్వా థూలవాకేహి సద్ధిం అతిసుఖుమసుత్తం ఘటేన్తో వియ, సాసపేన సద్ధిం సినేరుం ఉపసంహరన్తో వియ చ పాపకం దిట్ఠిగతం ఉప్పాదేత్వా “కిం భగవతా మహాసముద్దం బన్ధన్తేన వియ మహతా

ఉస్సాహేన పఠమపారాజికం పఞ్ఞత్తం, నత్థి ఏత్థ దోసో”తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సద్ధిం పటివిరుజ్ఝన్తో భబ్బపుగ్గలానం ఆసం ఛిన్దన్తో జినస్స ఆణాచక్కే పహారమదాసి. తేనాహ **‘‘తేసూ’’**తిఆది.

తత్థ **తేసూతి** యథావుత్తేసు అన్తరాయేసు. **అట్ఠికఙ్కలూపమా కామాతి** ఏత్థ **అట్ఠికఙ్కలం** (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౪౧౭) నామ ఉరట్ఠి వా పిట్ఠికణ్టకం వా సీసట్ఠి వా. తఞ్హి నిమ్మంసత్తా “కఙ్కల”న్తి వుచ్చతి. విగతమంసాయ హి అట్ఠిసఙ్ఖలికాయ ఏకట్ఠిమ్హి వా **కఙ్కల**సద్దో నిరుళ్హో , తంసదిసా కామా అప్పస్సాదట్ఠేనాతి అత్థో. **ఆది**సద్దేన “మంసపేసూపమా కామా, తిణుక్కూపమా కామా, అఙ్గారకాసూపమా కామా, సుపినకూపమా కామా, యాచితకూపమా కామా, రుక్ఖఫలూపమా కామా, అసిసూనూపమా కామా, సత్తిసూలూపమా కామా, సప్పసిరూపమా కామా”తి (మ. ని. ౧.౨౩౪, ౨౩౬; ౨.౪౩-౪౮; పాచి. ౪౧౭; చూళవ. ౬౫) ఏతేసం గహణం.

తత్థ **మంసపేసూపమా కామా** (పాచి. అట్ఠ. ౪౧౭) బహుసాధారణట్ఠేన. **తిణుక్కూపమా కామా** అనుదహనట్ఠేన. **అఙ్గారకాసూపమా కామా** మహాభితాపనట్ఠేన. **సుపినకూపమా కామా** ఇత్తరపచ్చుపట్ఠానట్ఠేన. **యాచితకూపమా కామా** తావకాలికట్ఠేన. **రుక్ఖఫలూపమా కామా** సబ్బఙ్గపచ్చఙ్గపలిభఞ్జనట్ఠేన. **అసిసూనూపమా** అధికుట్టనట్ఠేన. **సత్తిసూలూపమా** వినివిజ్ఝనట్ఠేన. **సప్పసిరూపమా** సాసఙ్కసప్పటిభయట్ఠేన.

తథేవాతి “మా ఆయస్మా”తిఆదీహి. **ఇతరేసన్తి** నో సఙ్ఘమజ్ఝం ఆకడ్ఢిత్వా యేహి “మా ఆయస్మా”తిఆదినా వుత్తో, తత్థ తేహి అఞ్ఞేసం సుతానం భిక్ఖూనం. **ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేనాతి** “సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో ఏవరూపం పాపకం దిట్ఠిగతం ఉప్పన్న”న్తిఆదినా (పాచి. ౪౨౦) పదభాజనియం వుత్తేన ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన.

అరిట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అకతానుధమ్మేనాతి ఉక్ఖిపిత్వా అనోసారితేన. తేనాహ **‘‘అనుధమ్మో వుచ్చతీ’’**తిఆది. ఏత్థ అనుధమ్మోతి ఓసారణా వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో. ఉక్ఖేపనీయకమ్మస్సానురూపో, పచ్ఛా కత్తబ్బో వా ధమ్మోతి **అనుధమ్మో. అనులోమవత్తం దిస్వాతి** “న ఉపసమ్పాదేతబ్బం, న నిస్సయో దాతబ్బో”తిఆదికం (చూళవ. ౫౦) అట్ఠారసవిధం వత్తం దిస్వా, ఏతేసు అట్ఠారససు అనులోమవత్తేసు వత్తన్తం దిస్వాతి అధిప్పాయో. **ఆమిససమ్భోగం వా ధమ్మసమ్భోగం వాతి** ఏత్థ యం కిఞ్చి ఆమిసస్స దానం, పటిగ్గహణఞ్చ **ఆమిససమ్భోగో**. ధమ్మస్స ఉద్దిసనం, ఉద్దిసాపనఞ్చ **ధమ్మసమ్భోగో. సంవసేయ్యాతి** “ఉపోసథం వా పవారణం వా సఙ్ఘకమ్మం వా”తి (పాచి. ౪౨౫) ఏవం పదభాజనియం వుత్తం తివిధం సంవాసం కరేయ్య. యస్మా పనేత్థ ఉపోసథపవారణాపి సఙ్ఘేహియేవ కాతబ్బత్తా **సఙ్ఘకమ్మానియేవ** హోన్తి, తస్మా **‘‘ఉపోసథాదికం సఙ్ఘకమ్మం కరేయ్యా’’**తి వుత్తం. **పయోగే పయోగేతి** దానే దానే, గహణే గహణే చాతి అత్థో.

పణ్ణత్తిం అజానన్తేన అరహతాపి కిరియాబ్యాకతచిత్తేన ఆపజ్జితబ్బత్తా **‘‘తిచిత్త’’**న్తి వుత్తం.

ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కణ్టకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పిరేతి (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౪౨౮) నిపాతపదం సమ్బోధనే వత్తమానం పరసద్దేన సమానత్థం వదన్తీతి ఆహ ''**పర అమామకా**''తి, అమ్హాకం అనజ్ఝత్తికభూతాతి అత్థో. **పిరేతి** వా ''పరతో''తి ఇమినా సమానత్థం నిపాతపదం, తస్మా **చర పిరేతి** పరతో గచ్ఛ, మా ఇధ తిట్ఠాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

కణ్టకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సప్పాణకవగ్గో సత్తమో.

౮. సహధమ్మికవగ్గో

౧. సహధమ్మికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సహధమ్మికం వుచ్చమానోతి సహధమ్మికేన వుచ్చమానో. కరణత్థే చేతం ఉపయోగవచనం. ''పఞ్చహి సహధమ్మికేహి సిక్ఖితబ్బత్తా, తేసం వా సన్తకత్తా '**సహధమ్మిక**'న్తి లద్ధనామేన బుద్ధపఞ్ఞత్తేన సిక్ఖాపదేన వుచ్చమానోతి అత్థో''తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా; పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౨౧-౪౨౬) దుబ్బచసిక్ఖాపదే వుత్తత్తా ''**సహధమ్మికం వుచ్చమానోతి ఇమస్సత్థో దుబ్బచసిక్ఖాపదే వుత్తో**''తి వుత్తం. **అనాదరియభయాతి** అనాదరకరణే భయా, తత్థ పాచిత్తియభయాతి అత్థో. **లేసేన ఏవం వదన్తస్సాతి** ఉజుకం ''న సిక్ఖిస్సామీ''తి అవత్వా ''యావ న అఞ్ఞం భిక్ఖు''న్తిఆదినా లేసేన వదన్తస్స.

సహధమ్మికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. విలేఖనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఖుద్దకేహి చ అనుఖుద్దకేహి చాతి సఙ్ఘాదిసేసాదీహి ఖుద్దకేహి చేవ థుల్లచ్చయాదీహి అనుఖుద్దకేహి చ. ఠపేత్వా హి చత్తారి పారాజికాని అవసేసాని సబ్బాని సిక్ఖాపదాని పరియాయేన ఖుద్దకాని చేవ హోన్తి అనుఖుద్దకాని చ. వుత్తఞ్హేతం **పఞ్చసతికక్ఖన్ధకే** (చూళవ. ౪౪౧) –

> ''కతమాని పన, భన్తే, ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదానీతి? ఏకచ్చే థేరా ఏవమాహంసు – 'చత్తారి పారాజికాని ఠపేత్వా అవసేసాని ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదానీ'తి. ఏకచ్చే థేరా ఏవమాహంసు – 'చత్తారి పారాజికాని ఠపేత్వా తేరస సఙ్ఘాదిసేసే ఠపేత్వా అవసేసాని ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదానీ'తి. ఏకచ్చే థేరా ఏవమాహంసు – 'చత్తారి పారాజికాని ఠపేత్వా తేరస సఙ్ఘాదిసేసే ఠపేత్వా ద్వే అనియతే ఠపేత్వా అవసేసాని ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదానీ'తి. ఏకచ్చే థేరా ఏవమాహంసు – ''చత్తారి పారాజికాని ఠపేత్వా తేరస సఙ్ఘాదిసేసే ఠపేత్వా ద్వే అనియతే ఠపేత్వా తింస నిస్సగ్గియే పాచిత్తియే ఠపేత్వా అవసేసాని ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదానీ'తి. ఏకచ్చే థేరా ఏవమాహంసు – 'చత్తారి పారాజికాని ఠపేత్వా తేరస సఙ్ఘాదిసేసే ఠపేత్వా ద్వే అనియతే ఠపేత్వా తింస నిస్సగ్గియే పాచిత్తియే ఠపేత్వా ద్వేనవుతిపాచిత్తియే ఠపేత్వా అవసేసాని ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదానీ'తి. ఏకచ్చే థేరా ఏవమాహంసు 'చత్తారి

పారాజికాని ఠపేత్వా తేరస సఙ్ఘాదిసేసే ఠపేత్వా ద్వే అనియతే ఠపేత్వా తింస నిస్సగ్గియే పాచిత్తియే ఠపేత్వా ద్వేనవుతిపాచిత్తియే ఠపేత్వా చత్తారో పాటిదేసనీయే ఠపేత్వా అవసేసాని ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదానీ'''తి.

యం పన నాగసేనత్థేరేన మిలిన్దరఞ్ఞో వుట్ఠేన వుత్తం "దుక్కటం, మహారాజ, ఖుద్దకం సిక్ఖాపదం, దుబ్భాసితం అనుఖుద్దక"న్తి (మిం॰ ప॰ ४.౨.౧), తత్థ అన్తిమకోట్ఠాసమేవ గహేత్వా వుత్తం. తం వాదపథోపచ్ఛేదనత్థన్తి దట్ఠబ్బం.

సంవత్తనమరియాదపరిచ్ఛేదవచనన్తి సంవత్తనస్స మరియాదా అవధి **సంవత్తనమరియాదా,** తాయ నియమవసేన యో పరిచ్ఛేదో, తస్స వచనం **సంవత్తనమరియాదపరిచ్ఛేదవచనం**. ఇదాని తం మరియాదం వివరిత్వా దస్సేతుం ''**ఇదం వుత్తం హోతీ**''తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఉద్దిసన్తీ**తి ఆచరియా అత్తనో రుచియా ఉద్దిసన్తి. **ఉద్దిసాపేన్తీ**తి ఆచరియం యాచిత్వా అన్తేవాసికా ఉద్దిసాపేన్తి. **సజ్ఝాయన్తీ**తి ధారేన్తి. **కుక్కుచ్చవిప్పటిసారో**తి కుక్కుచ్చసఙ్ఖాతో విప్పటిసారో. **విహేసావిచికిచ్ఛామనోవిలేఖా**తి విహేసావిచికిచ్ఛాసఙ్ఖాతా మనోవిలేఖా. **గరహణే**తి నిన్దనే.

అనుపసమ్పన్నస్స వివణ్ణనేతి అనుపసమ్పన్నస్స సన్తికే నిన్దతో తస్స తస్మిం విమతిం ఉప్పాదేతుం వినయవివణ్ణనే.

విలేఖనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

३. మోహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తస్మిం అనాచారేతి తస్మిం అనాచారే ఆచిణ్ణే. **మోక్ఖో నత్థీ**తి తస్సా ఆపత్తియా మోక్ఖో నత్థి. **తస్స తే**తి తస్స తవ. **అలాభా**తి యే అఞ్ఞేసం పాతిమోక్ఖే ఉద్దిస్సమానే సాధుకం అట్ఠిం కత్వా మనసికరణస్స ఆనిసంససఙ్ఖాతా దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికా చ లాభా ఇచ్ఛితబ్బా, తే సబ్బే తుయ్హం అలాభా ఏవ హోన్తి. **దుల్లద్ధ**న్తి పుఞ్ఞవిసేసేన లద్ధమ్పి మనుస్సత్తం దుల్లద్ధం. **సాధుక**న్తి సుట్ఠు. **అట్ఠిం కత్వా**తి అత్థికభావం కత్వా, అత్థికో హుత్వాతి వుత్తం హోతి. **ఇత్తిదుతియేన కమ్మేనా**తి "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో"తిఆదినా (పాచి॰ ४४६) పదభాజనియం వుత్తేన మోహారోపనకేన ఇత్తిదుతియేన కమ్మేన.

అధమ్మకమ్మేతి ఏత్థ మోహారోపనకమ్మం అధిప్పేతం.

మోహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

४. పహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పహారం దదేయ్యాతి అన్తమసో ఉప్పలపత్తం ఉపాదాయ కాయకాయప్పటిబద్ధనిస్సగ్గియానం అఞ్ఞతరేన పహారం దదేయ్య. ఏవం పన పహారే దిన్నే హత్థో వా భిజ్జతు, పాదో వా సీసం వా, మరతు వా, పాచిత్తియమేవ. తేనాహ ''**పహరితుకామతాయా**''తిఆది.

అనుపసమ్పన్నేతి గహట్ఠే వా పబ్బజితే వా ఇత్థియా వా పురిసే వా అన్తమసో తిరచ్ఛానగతేపి. సచే పన రత్తచిత్తో ఇత్థిం పహరతి, సఙ్ఘాదిసేసో. **కేనచి విహేఠియమానస్సా**తి మనుస్సేన వా తిరచ్ఛానగతేన వా విహేఠియమానస్స.

మోక్ఖాధిప్పాయస్సాతి తతో అత్తనో మోక్ఖం పత్థయమానస్స. సచేపి అన్తరామగ్గే (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౪౫౩) చోరం వా పచ్చత్థికం వా విహేఠేతుకామం దిస్వా “ఉపాసక, ఏత్థేవ తిట్ఠ, మా ఆగమిత్థా”తి వత్వా వచనం అనాదియిత్వా ఆగచ్ఛన్తం “గచ్ఛ రే”తి ముగ్గరేన వా సత్థకేన వా పహరిత్వా యాతి, సో చే తేన పహారేన మరతి, అనాపత్తియేవ. వాళమిగేసుపి ఏసేవ నయో.

పహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. తలసత్తికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తలసత్తికన్తి తలమేవ తలసత్తికం. “పోథనసమత్థట్ఠేన సత్తిక”న్తి (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౪౫౬) ఏకే. **ఉచ్చారేయ్యా**తి ఉక్ఖిపేయ్య. **నపహరితుకామతాయ దిన్నత్తా దుక్కట**న్తి ఏత్థ పహరితుకామతాయ పహరితే పురిమసిక్ఖాపదేన పాచిత్తియం. ఉచ్చారేతుకామతాయ కేవలం ఉగ్గిరణమత్తే కతే ఇమినా పాచిత్తియం. ఇమినా పన విరజ్ఝిత్వా పహారో దిన్నో, తస్మా దుక్కటం. ఏత్థ పన “తిరచ్ఛానగతాదీనం అసుచికరణాదీని దిస్వా కుజ్ఝిత్వాపి ఉగ్గిరన్తస్స మోక్ఖాధిప్పాయోయేవా”తి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౪౫౧) వదన్తి.

తలసత్తికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అమూలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఛట్ఠసిక్ఖాపదం ఉత్తానమేవ.

అమూలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కుక్కుచ్చం ఉప్పాదేన్తస్సాతి (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౪౬౭) సంసయం జనేన్తస్స. పరో కుక్కుచ్చం ఉప్పాదేతు వా, మా వా, తం అప్పమాణం. **మఞ్ఞే**తి తక్కయామి. **ఆది**సద్దేన “వికాలే మఞ్ఞే తయా భుత్తం, మజ్జం మఞ్ఞే తయా పీతం, మాతుగామేన సద్ధిం రహో మఞ్ఞే తయా నిసిన్న”న్తిఆదీనం (పాచి॰ ౪౬౬) గహణం. **అనుపసమ్పన్నో**తి సామణేరో.

సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఉపస్సుతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సుయ్యతీతి **సుతి**, సద్దో, సుతియా సమీపం **ఉపస్సుతీ**తి ఆహ ‘‘**సుతిసమీప**’’న్తి, సద్దసమీపన్తి అత్థో. యత్థ పన ఠితేన సక్కా హోతి సద్దం సోతుం , తత్థ తిట్ఠన్తో సద్దసమీపే తిట్ఠతి నామాతి ఆహ ‘‘**యత్థ ఠత్వా**’’తిఆది. అథ వా ఉపేచ్చ సుయ్యతి ఏత్థాతి **ఉపస్సుతి,** ఠానం, యం ఠానం ఉపగతేన సక్కా హోతి కథేన్తానం సద్దం సోతుం, తత్థాతి ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **తురితగమనేపీ**తి పచ్ఛతో గచ్ఛన్తస్స పురతో గచ్ఛన్తానం సద్దసవనత్థం సీఘగమనేపి. **ఓహీయమానేపీ**తి పురతో గచ్ఛన్తస్స పచ్ఛతో గచ్ఛన్తానం వచనసవనత్థం ఓహీయమానేపి.

వూపసమిస్సామీతి ఉపసమం గమిస్సామి, కలహం న కరిస్సామి. **అత్తానం పరిమోచేస్సామీ**తి మమ అకారకభావం కథేత్వా అత్తానం పరిమోచేస్సామి. **సియా కిరియ**న్తి కదాచి సోతుకామతాయ గమనవసేన సముట్ఠానతో సియా కిరియం. **సియా అకిరియ**న్తి కదాచి ఠితట్ఠానం ఆగన్త్వా మన్తయమానానం అజానాపనవసేన సముట్ఠానతో సియా అకిరియం.

ఉపస్సుతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. కమ్మప్పటిబాహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ధమ్మికానన్తి ధమ్మేన వినయేన సత్థుసాసనేన కతత్తా ధమ్మో ఏతేసు అత్థీతి **ధమ్మికాని,** తేసం ధమ్మికానం. **కమ్మాన**న్తి చతున్నం సఙ్ఘకమ్మానం. తేనాహ **''ధమ్మేనా''**తిఆది. తత్థ **ధమ్మేనా**తి భూతేన వత్థునా. **వినయేనా**తి చోదనాయ చేవ సారణాయ చ. **సత్థుసాసనేనా**తి ఞత్తిసమ్పదాయ చేవ అనుస్సవనాసమ్పదాయ చ. **సమగ్గస్స సఙ్ఘస్సా**తి సీమట్ఠకసఙ్ఘం సోధేత్వా ఛన్దారహానం ఛన్దం ఆహరిత్వా కత్తబ్బత్తా కాయేన చేవ చిత్తేన చ ఏకీభూతస్స సఙ్ఘస్స. **తం తం వత్థు**న్తి అవణ్ణభణనాదిం తం తం వత్థు.

ఓసారేన్తి సఙ్ఘమజ్ఝం ఏతేనాతి **ఓసారణం.** నిస్సారేన్తి సఙ్ఘమ్హా ఏతేనాతి **నిస్సారణం. భణ్డుకమ్మ**న్తి ముణ్డకరణం, కేసచ్ఛేదనాపుచ్ఛనన్తి అత్థో. కమ్మమేవ లక్ఖణం **కమ్మలక్ఖణం.** ఓసారణాదయో వియ కమ్మఙ్చ హుత్వా అఞ్ఞఙ్చ నామం న లభతి, కమ్మమేవ హుత్వా లక్ఖీయతీతి కమ్మలక్ఖణన్తి అత్థో. "ఓసారణం నిస్సారణ"న్తి (పరి. అట్ఠ. ౪౮౨-౪౮౬) చేత్థ పదసిలిట్ఠతాయేతం వుత్తం. పఠమం పన నిస్సారణా హోతి, పచ్ఛా ఓసారణాతి ఆహ **''తత్థ కణ్టకసామణేరస్సా''**తిఆది. **కణ్టకసామణేరస్స నాసనా వియ నిస్సారణా**తి యథా కణ్టకసామణేరస్స దణ్డకమ్మనాసనా నిస్సారణా, తథా బుద్ధస్స వా ధమ్మస్స వా సఙ్ఘస్స వా అవణ్ణం భణతో, అకప్పియం "కప్పియ"న్తి దీపయతో, మిచ్ఛాదిట్ఠికస్స అన్తగ్గాహికాయ దిట్ఠియా సమన్నాగతస్స అఞ్ఞస్సాపి సామణేరస్స –

> "సఙ్ఘం, భన్తే, పుచ్ఛామి 'అయం ఇత్థన్నామో సామణేరో బుద్ధస్స వా ధమ్మస్స వా సఙ్ఘస్స వా అవణ్ణవాదీ మిచ్ఛాదిట్ఠికో, యం అఞ్ఞే సామణేరా లభన్తి దిరత్తతిరత్తం భిక్ఖూహి సద్ధిం సహసేయ్యం, తస్స అలాభాయ నిస్సారణా రుచ్చతి సఙ్ఘస్సా'తి. దుతియమ్పి…పే.… తతియమ్పి, భన్తే, సఙ్ఘం పుచ్ఛామి 'అయం ఇత్థన్నామో సామణేరో…పే.… రుచ్చతి సఙ్ఘస్సా'తి, చర పిరే వినస్సా"తి (పరి. అట్ఠ. ౪౮౨-౪౮౬) –

కత్తబ్బనాసనా నిస్సారణాతి అత్థో. **తాదిసంయేవ సమ్మావత్తన్తం దిస్వా పవేసనా ఓసారణా**తి తాదిసంయేవ అపరేన సమయేన "అహం, భన్తే, బాలతాయ అఞ్ఞాణతాయ అలక్ఖికతాయ ఏవం అకాసిం, స్వాహం సఙ్ఘం ఖమాపేమీ"తి ఖమాపేన్తం దిస్వా యావతతియం యాచాపేత్వా –

> "సఙ్ఘం, భన్తే, పుచ్ఛామి 'అయం ఇత్థన్నామో సామణేరో బుద్ధస్స వా ధమ్మస్స వా సఙ్ఘస్స వా అవణ్ణవాదీ మిచ్ఛాదిట్ఠికో, యం అఞ్ఞే సామణేరా లభన్తి భిక్ఖూహి సద్ధిం దిరత్తతిరత్తం సహసేయ్యం, తస్స అలాభాయ నిస్సారితో, స్వాయం ఇదాని సోరతో నివాతవుత్తి లజ్జిధమ్మం ఓక్కన్తో హిరోత్తప్పే పతిట్ఠితో కతదణ్డకమ్మో అచ్చయం దేసేతి,

ఇమస్స సామణేరస్స యథా పురే కాయసమ్భోగసామగ్గిదానం రుచ్చతి సఙ్ఘస్సా'తి. దుతియమ్పి...పే॰... తతియమ్పి, భన్తే, సఙ్ఘం పుచ్ఛామి...పే॰... రుచ్చతి సఙ్ఘస్సా"తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౯౫-౪౯౬) –

పవేసనా ఓసారణాతి అత్థో.

కేసచ్ఛేదనాపుచ్ఛనన్తి సీమాపరియాపన్నే భిక్ఖూ సన్నిపాతాపేత్వా పబ్బజ్జాపేక్ఖం తత్థ నేత్వా "సఙ్ఘం, భన్తే, ఇమస్స దారకస్స భణ్డుకమ్మం ఆపుచ్ఛామీ"తి తిక్ఖత్తుం వా ద్విక్ఖత్తుం వా సకిం వా వచనం. ఇధ చ "ఇమస్స దారకస్స భణ్డుకమ్మం ఆపుచ్ఛామా"తిపి "ఇమస్స సమణకరణం ఆపుచ్ఛామా"తిపి "ఇమస్స పబ్బాజనం ఆపుచ్ఛామా"తిపి "అయం సమణో హోతుకామో"తిపి "అయం పబ్బజితుకామో"తిపి వత్తుం వట్టతియేవ.

ముఖరస్సాతి ముఖేన ఖరస్స. యం అవన్దియకమ్మం అనుఞ్ఞాతన్తి సమ్బన్ధో. **ఊరుం వివరిత్వా దస్సనాదివత్థూసూతి** –

"తేన ఖో పన సమయేన ఛబ్బగ్గియా భిక్ఖూ భిక్ఖునియో కద్దమోదకేన ఓసిఞ్చన్తి 'అప్పేవ నామ అమ్హేసు సారజ్జేయ్యు'న్తి, కాయం వివరిత్వా భిక్ఖునీనం దస్సేన్తి, ఊరుం వివరిత్వా భిక్ఖునీనం దస్సేన్తి, అఙ్గజాతం వివరిత్వా భిక్ఖునీనం దస్సేన్తి, భిక్ఖునియో ఓభాసేన్తి, భిక్ఖునీహి సద్ధిం సమ్పయోజేన్తి 'అప్పేవ నామ అమ్హేసు సారజ్జేయ్యు'"న్తి (చూళవ॰ ౪౧౧) –

ఇమేసు వత్థూసు.

అచ్ఛిన్నచీవరకాదీనన్తి అచ్ఛిన్నచీవరజిణ్ణచీవరనట్ఠచీవరగిలానబహుస్సుతసఙ్ఘభారనిత్థరకాదీనం. **చీవరాదీనీతి** చీవరభేసజ్జసేనాసనాదీని. **పరిభుఞ్జితబ్బానీతి** పరిభుఞ్జితబ్బాని మూలతచపత్తఅఙ్కురపుప్ఫఫలాదీని. **అపనేతబ్బానిపి వత్థూనీతి** ఆవాసకరణాదిఅత్థం హరితబ్బానిపి ఛాయూపగఫలూపగరుక్ఖాదీని. **తథారూపం వా ధమ్మికం కతికం కరోన్తేహీతి** చీవరపిణ్డపాతత్థాయ దిన్నతో ఆవాసజగ్గనాదికం తాదిసం వా అఞ్ఞమ్పి ధమ్మికం కతికం కరోన్తేహి.

నేవ సుత్తం ఆగచ్ఛతీతి న మాతికా ఆగచ్ఛతి. **నో సుత్తవిభఙ్గోతి** వినయోపి న పగుణో. **బ్యఞ్జనచ్ఛాయాయ అత్థం పటిబాహతీతి** (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౨౩౩) బ్యఞ్జనమత్తమేవ గహేత్వా అత్థం పటిసేధేతి. జాతరూపరజతఖేత్తవత్థుప్పటిగ్గహణాదీసు వినయధరేహి భిక్ఖూహి ఆపత్తియా కారియమానే దిస్వా "కిం ఇమే ఆపత్తియా కారేథ, నను 'జాతరూపరజతప్పటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ'తి (దీ॰ ని॰ ౧.౧౦, ౧౯౪) ఏవం సుత్తే పటివిరతిమత్తమేవ వుత్తం, నత్థి ఏత్థ ఆపత్తీ"తి వదతి. అపరో ధమ్మకథికో సుత్తస్స ఆగతత్తా ఓలమ్బేత్వా నివాసేన్తానం ఆపత్తియా ఆరోపియమానాయ "కిం ఇమేసం ఆపత్తిం ఆరోపేథ, నను 'పరిమణ్డలం నివాసేస్సామీతి సిక్ఖా కరణీయా'తి (పాచి॰ ౨౭౬) ఏవం సిక్ఖాకరణమత్తమేవ వుత్తం, నత్థి ఏత్థ ఆపత్తీ"తి వదతి. **ఉబ్బాహిక వినిచ్ఛయేతి** సమథక్ఖన్ధకే వుత్తఉబ్బాహికవినిచ్ఛయే "సీలవా హోతీ"తిఆదికాయ హి దసఙ్గసమ్పత్తియా సమన్నాగతే ద్వే తయో భిక్ఖూ ఉచ్చినిత్వా వినిచ్ఛయో **ఉబ్బాహికవినిచ్ఛయోతి** దట్ఠబ్బో.

పవారణప్పచ్చుక్కడ్ఢనాతి పవారణాయ ఉక్కస్సనా, ఉద్ధం కడ్ఢనాతి అత్థో. **తిణవత్థారకసమథే సబ్బసఙ్గాహికఞత్తి చాతి** "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అమ్హాకం భణ్డనజాతానం...పే.... ఠపేత్వా గిహిప్పటిసంయుత్త"న్తి (చూళవ. ౨౧౨-౨౧౩) ఏవం తిణవత్థారకసమథే కతా సబ్బపఠమా **సబ్బసఙ్గాహికఞత్తి** చ.

అలాభాయ పరిసక్కనాదికేహీతి చతున్నం పచ్చయానం అలాభత్థాయ పయోగకరణాదికేహి. **ఆదిసద్దేన** "అనత్థాయ పరిసక్కనం, అనావాసాయ పరిసక్కనం, అక్కోసనపరిభాసనం, భిక్ఖూ భిక్ఖూహి భేదనం, బుద్ధస్స అవణ్ణభణనం, ధమ్మస్స అవణ్ణభణనం, సఙ్ఘస్స అవణ్ణభణన"న్తి (చూళవ. ౨౬౫) అవసేసం సత్తఙ్గం సఙ్గణ్హాతి. **అట్ఠహఙ్గేహి సమన్నాగతస్సాతి** అట్ఠహి చేవ అఙ్గేహి ఏకేకేనపి అఙ్గేన చ సమన్నాగతస్స. **అసమ్భోగకరణత్థన్తి** తేన దిన్నస్స దేయ్యధమ్మస్స అప్పటిగ్గహణత్థం. **పత్తనిక్కుజ్జనవసేనాతి** కమ్మవాచాయ పత్తనిక్కుజ్జనవసేన, న అధోముఖట్ఠపనవసేన. **పత్తుక్కుజ్జనవసేనాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **తస్సేవాతి** యో పత్తనిక్కుజ్జనవసేన కతనిస్సారణో, తస్సేవ ఉపాసకస్స. **సమ్మావత్తన్తస్సాతి** యేన సమన్నాగతస్స పత్తుక్కుజ్జనం, తేన సమన్నాగతస్స. **సాతి** యథావుత్తా నిస్సారణా, ఓసారణా చ.

సూచియాదిఅప్పమత్తకం తంతదత్థికానం విస్సజ్జేతి దేతీతి **అప్పమత్తకవిస్సజ్జకో. సాటియగ్గాహాపకోతి** వస్సికసాటియగ్గాహాపకో. కమ్మం కరోన్తే ఆరామికే పేసనత్థాయ దాతబ్బా సమ్ముతి **ఆరామికపేసకసమ్ముతి**. ఏస నయో **సామణేరపేసకసమ్ముతీతి** ఏత్థాపి.

తజ్జనీయకమ్మాదీనం సత్తన్నన్తి తజ్జనీయం, నియసం, పబ్బాజనీయం, పటిసారణీయం, తివిధఞ్చ ఉక్ఖేపనీయన్తి తజ్జనీయాదీనం సత్తన్నం. **అట్ఠయావతతియకాతి** భిక్ఖూనం వసేన చత్తారో, భిక్ఖునీనం వసేన చత్తారోతి అట్ఠ సఙ్ఘాదిసేసా.

ఞత్తికమ్మాదివసేనాతి ఞత్తికమ్మఞత్తిదుతియకమ్మఞత్తిచతుత్థకమ్మవసేన. "కరియమానం దళ్హతరం హోతి, తస్మా కాతబ్బ"న్తి ఏకచ్చే వదన్తి. ఏవం పన సతి కమ్మసఙ్కరో హోతి, తస్మా న కాతబ్బన్తి పటిక్ఖిత్తమేవ. సచే పన అక్ఖరపరిహీనం వా పదపరిహీనం వా దురుత్తపదం వా హోతి, తస్స సోధనత్థం పునప్పునం వత్తుం వట్టతి. ఇదం అకుప్పకమ్మస్స దళ్హీకమ్మం హోతి, కుప్పకమ్మే కమ్మం హుత్వా తిట్ఠతి. **సకలక్ఖణేనేవాతి** ఞత్తిఞ్చ చతస్సో చ కమ్మవాచాయో సావేత్వావ. **న సేసకమ్మవసేనాతి** అపలోకనకమ్మాదినా అవసేసకమ్మవసేన న కాతబ్బం.

కమ్మప్పటిబాహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. ఛన్దంఅదత్వాగమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఆరోచితం వత్థు అవినిచ్ఛితన్తి ఆరోచితవత్థు ఆపత్తికభావేన న వినిచ్ఛితం. ఏత్థ చ చోదకేన చ చుదితకేన చ అత్తనో కథా కథితా, అనువిజ్జకో సమ్మతో, ఏత్తావతా వత్థుమేవ ఆరోచితం హోతీతి దట్ఠబ్బం. **ఛన్దం అదత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కమేయ్యాతి** "కథం ఇదం కమ్మం కుప్పం అస్స, వగ్గం అస్స, న కరేయ్యా"తి (పాచి. ౪౮౧) ఇమినా అధిప్పాయేన ఛన్దం అదత్వా నిసిన్నాసనతో ఉట్ఠాయ గచ్ఛేయ్య. తేనాహ "**యో భిక్ఖూ**"తిఆది. **కిరియాకిరియన్తి** ఏత్థ గమనం **కిరియం,** ఛన్దస్స అదానం **అకిరియం.**

ఛన్దంఅదత్వాగమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. దుబ్బలసిక్ఖాపదవణ్ణనా

యథాసన్థుతన్తి యథామిత్తం. తేనాహ ‘‘**యో యో**’’తి ఆది. తత్థ **మిత్తసన్దిట్ఠసమ్భత్తవసేనాతి** మిత్తసన్దిట్ఠసమ్భత్తానం వసేన. తత్థ **మిత్తా** మిత్తావ. **సన్దిట్ఠా** తత్థ తత్థ సఙ్గమ్మ దిట్ఠమత్తా నాతిదళ్హమిత్తా. **సమ్భత్తా** సుట్ఠు భత్తా సినేహవన్తో దళ్హమిత్తాతి దట్ఠబ్బా.

పఞ్చ గరుభణ్డానీతి రాసివసేన పఞ్చ గరుభణ్డాని, సరూపవసేన పనేతాని బహూని హోన్తి. తేనాహ ‘‘**రాసివసేన పఞ్చ గరుభణ్డాని వుత్తానీ**’’తి. **ఆరామో** (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౩౨౧; వి॰ సఙ్గ॰ అట్ఠ॰ ౨౨౭) నామ పుప్ఫారామో వా ఫలారామో వా. **ఆరామవత్థు** నామ తేసంయేవ ఆరామానం అత్థాయ పరిచ్ఛిన్దిత్వా ఠపితోకాసో, తేసు వా ఆరామేసు వినట్ఠేసు తేసం పోరాణకభూమిభాగో . **విహారో** నామ యం కిఞ్చి పాసాదాదిసేనాసనం. **విహారవత్థు** నామ తస్స పతిట్ఠానోకాసో. **మఞ్చో** నామ మసారకో బున్దికాబద్ధో, కుళీరపాదకో, ఆహచ్చపాదకోతి ఇమేసం పుబ్బే వుత్తానం చతున్నం మఞ్చానం అఞ్ఞతరో. **పీఠం** నామ మసారకాదీనంయేవ చతున్నం పీఠానం అఞ్ఞతరం. **భిసి** నామ ఉణ్ణభిసిఆదీనం పఞ్చన్నం భిసీనం అఞ్ఞతరా. **బిబ్బోహనం** నామ రుక్ఖతూలలతాతూలపోటకితూలానం అఞ్ఞతరేన పుణ్ణం. **లోహకుమ్భీ** నామ కాళలోహేన వా తమ్బలోహేన వా యేన కేనచి లోహేన కతా కుమ్భీ. **లోహభాణకాదీసుపి** ఏసేవ నయో. ఏత్థ పన **భాణకన్తి** అరఞ్జరో వుచ్చతి. **వారకోతి** ఘటో. **కటాహం** కటాహమేవ. **వాసిఆదీసు, వల్లిఆదీసు** చ దువిఞ్ఞేయ్యం నామ నత్థి. ఏవం –

> ద్విసఙ్గహాని ద్వే హోన్తి, తతియం చతుసఙ్గహం;
> చతుత్థం నవకోట్ఠాసం, పఞ్చమం అట్ఠభేదనం.
>
> ఇతి పఞ్చహి రాసీహి, పఞ్చనిమ్మలలోచనో;
> పఞ్చవీసవిధం నాథో, గరుభణ్డం పకాసయి. (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౩౨౧; వి॰ సఙ్గ॰ అట్ఠ॰ ౨౨౭);

విస్సజ్జేతుం వా విభజితుం వా న వట్టతీతి మూలచ్ఛేజ్జవసేన విస్సజ్జేతుం వా విభజితుం వా న వట్టన్తి. పరివత్తనవసేన పన విస్సజ్జన్తస్స, విభజన్తస్స చ అనాపత్తి. తేనాహ ‘‘**థావరేనా**’’తిఆది. తత్థ **థావరేన థావరన్తి** ఆరామఆరామవత్థువిహారవిహారవత్థునా ఆరామం ఆరామవత్థుం విహారం విహారవత్థుం. **ఇతరేనాతి** అథావరేన, పచ్ఛిమరాసిత్తయేనాతి వుత్తం హోతి. **అకప్పియేనాతి** సువణ్ణమయమఞ్చాదినా చేవ అకప్పియభిసిబిబ్బోహనేహి చ. **మహగ్ఘకప్పియేనాతి** దన్తమయమఞ్చాదినా చేవ పావారాదినా చ. **ఇతరన్తి** అథావరం. **కప్పియపరివత్తనేన పరివత్తేతున్తి** యథా అకప్పియం న హోతి, ఏవం పరివత్తేతుం.

తత్రాయం పరివత్తననయో (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౩౨౧; వి॰ సఙ్గ॰ అట్ఠ॰ ౨౨౮) – సఙ్ఘస్స నాళికేరారామో దూరే హోతి, కప్పియకారకావ బహుతరం ఖాదన్తి, యమ్పి న ఖాదన్తి, తతో సకటవేతనం దత్వా అప్పమేవ ఆహరన్తి. అఞ్ఞేసం పన తస్సారామస్స అవిదూరే గామవాసీనం మనుస్సానం విహారస్స సమీపే ఆరామో హోతి, తే సఙ్ఘం ఉపసఙ్కమిత్వా సకేన ఆరామేన తం ఆరామం యాచన్తి, సఙ్ఘేన “రుచ్చతి సఙ్ఘస్సా”తి అపలోకేత్వా సమ్పటిచ్ఛితబ్బో. సచేపి భిక్ఖూనం రుక్ఖసహస్సం హోతి, మనుస్సానం పఞ్చసతాని, “తుమ్హాకం ఆరామో ఖుద్దకో”తి న వత్తబ్బం. కిఞ్చాపి అయం ఖుద్దకో, అథ ఖో ఇతరతో బహుతరం ఆయం దేతి. సచేపి సమకమేవ దేతి , ఏవమ్పి ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే పరిభుఞ్జితుం సక్కాతి

గహేతబ్బమేవ. సచే పన మనుస్సానం బహుతరా రుక్ఖా హోన్తి, “నను తుమ్హాకం బహుతరా రుక్ఖా”తి వత్తబ్బం. సచే “అతిరేకం అమ్హాకం పుఞ్ఞం హోతు, సఙ్ఘస్స దేమా”తి వదన్తి, జానాపేత్వా సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతి. భిక్ఖూనం రుక్ఖా ఫలధారినో, మనుస్సానం రుక్ఖా న తావ ఫలం గణ్హన్తి. కిఞ్చాపి న గణ్హన్తి, న చిరేన గణ్హిస్సన్తీతి సమ్పటిచ్ఛితబ్బమేవ. మనుస్సానం రుక్ఖా ఫలధారినో, భిక్ఖూనం రుక్ఖా న తావ ఫలం గణ్హన్తి, “నను తుమ్హాకం రుక్ఖా ఫలధారినో”తి వత్తబ్బం. సచే “గణ్హథ, భన్తే, అమ్హాకం పుఞ్ఞం భవిస్సతీ”తి దేన్తి, జానాపేత్వా సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతి. ఏవం ఆరామేన ఆరామో పరివత్తేతబ్బో, ఏతేనేవ నయేన ఆరామవత్థుపి విహారోపి విహారవత్థుపి ఆరామేన పరివత్తేతబ్బం. ఆరామవత్థునా చ మహన్తేన వా ఖుద్దకేన వా ఆరామం ఆరామవత్థుం విహారం విహారవత్థున్తి.

కథం విహారేన (చూళవ. అట్ఠ. ౩౨౧; వి. సఙ్గ. అట్ఠ. ౨౨౮) విహారో పరివత్తేతబ్బో? సఙ్ఘస్స అన్తోగామే గేహం హోతి, మనుస్సానం విహారమజ్ఝే పాసాదో, ఉభోపి అగ్ఘేన సమకా. సచే మనుస్సా తేన పాసాదేన తం గేహం యాచన్తి, సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతి. భిక్ఖూనం చే మహగ్ఘతరం గేహం హోతి, “మహగ్ఘతరం అమ్హాకం గేహ”న్తి వుత్తే “కిఞ్చాపి మహగ్ఘతరం పబ్బజితానం అసారుప్పం, న సక్కా తత్థ పబ్బజితేహి వసితుం, ఇదం పన సారుప్పం, గణ్హథా”తి వదన్తి, ఏవమ్పి సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతి. సచే పన మనుస్సానం మహగ్ఘం హోతి “నను తుమ్హాకం గేహం మహగ్ఘ”న్తి వత్తబ్బం. “హోతు, భన్తే, అమ్హాకం పుఞ్ఞం భవిస్సతి, గణ్హథా”తి వుత్తే పన సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతి. ఏవం విహారేన విహారో పరివత్తేతబ్బో. ఏతేనేవ నయేన విహారవత్థుపి ఆరామోపి ఆరామవత్థుపి విహారేన పరివత్తేతబ్బం. విహారవత్థునా చ మహగ్ఘేన వా అప్పగ్ఘేన వా విహారం విహారవత్థుం ఆరామం ఆరామవత్థుం. ఏవం తావ **థావరేన థావరపరివత్తనం** వేదితబ్బం.

ఇతరేన ఇతరపరివత్తనే పన మఞ్చపీఠం మహన్తం వా హోతు, ఖుద్దకం వా (చూళవ. అట్ఠ. ౩౨౧; వి. సఙ్గ. అట్ఠ. ౨౨౮), అన్తమసో చతురఙ్గులపాదకం గామదారకేహి పంసాగారకేసు కీళన్తేహి కతమ్పి సఙ్ఘస్స దిన్నకాలతో పట్ఠాయ గరుభణ్డం హోతి. సచేపి రాజా వా రాజమహామత్తాదయో వా ఏకప్పహారేనేవ మఞ్చసతం వా మఞ్చసహస్సం వా దేన్తి, సబ్బే కప్పియమఞ్చా సమ్పటిచ్ఛితబ్బా, సమ్పటిచ్ఛిత్వా వుడ్ఢప్పటిపాటియా “సఙ్ఘికపరిభోగేన పరిభుఞ్జథా”తి దాతబ్బా, న పుగ్గలికపరిభోగేన దాతబ్బా. అతిరేకమఞ్చే భణ్డాగారాదీసు పఞ్ఞపేత్వా పత్తచీవరం నిక్ఖిపిత్వా పరిభుఞ్జితుమ్పి వట్టతి. బహిసీమాయ “సఙ్ఘస్స దేమా”తి దిన్నమఞ్చో సఙ్ఘత్థేరస్స వసనట్ఠానే దాతబ్బో. తత్థ చే బహూ మఞ్చా హోన్తి, మఞ్చేన కమ్మం నత్థి. యస్స వసనట్ఠానే కమ్మం అత్థి, తత్థ “సఙ్ఘికపరిభోగేన పరిభుఞ్జథా”తి దాతబ్బో, న పుగ్గలికభోగేన. మహగ్ఘేన సతగ్ఘనకేన వా సహస్సగ్ఘనకేన వా మఞ్చేన అఞ్ఞం మఞ్చసతం లభతి, పరివత్తేత్వా గహేతబ్బం. న కేవలం మఞ్చేన మఞ్చోయేవ, ఆరామఆరామవత్థువిహారవిహారవత్థుపీఠభిసిబిబ్బోహనానిపి పరివత్తేతుం వట్టతి. ఏసేవ నయో **పీఠభిసిబిబ్బోహనేసుపి. వరసేనాసనాదీనం సంరక్ఖణత్థ**న్తి సచే దుబ్భిక్ఖం హోతి, భిక్ఖూ పిణ్డపాతేన న యాపేన్తి, ఏత్థ రాజరోగచోరభయాని, అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తానం విహారా పలుజ్జన్తి, తాలనాళికేరాదికే వినాసేన్తి, సేనాసనపచ్చయం సన్ధాయ యాపేతుం సక్కా హోతి, ఏవరూపే కాలే వరసేనాసనాదీనం సంరక్ఖణత్థం. **లామకాని విస్సజ్జేతు**న్తి లామకం లామకం విస్సజ్జేతుం, లామకకోటియా విస్సజ్జేతున్తి అధిప్పాయో. **విస్సజ్జేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ**తి విస్సజ్జేత్వా తతో లద్ధయాగుభత్తచీవరాదీని పరిభుఞ్జితుం వట్టతి. **కాళలోహతమ్బలోహకంసలోహవట్టలోహాన**న్తి ఏత్థ **కంసలోహం, వట్టలోహఞ్చ** కిత్తిమలోహం. తీణి హి కిత్తిమలోహాని కంసలోహం, వట్టలోహం, ఆరకూటన్తి. తత్థ తిపుతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **కంసలోహం,** సీసతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **వట్టలోహం,** రసకతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **ఆరకూటం**. తేన వుత్తం “కంసలోహం, వట్టలోహఞ్చ కిత్తిమలోహ”న్తి. **తతో అతిరేక**న్తి తతో అతిరేకగ్ఘనకో.

సరకోతి మజ్ఝే మకుళం దస్సేత్వా ముఖవట్టివిత్థతం కత్వా పిట్ఠితో నామేత్వా కాతబ్బం ఏకం భాజనం. “సరావ”న్తిపి వదన్తి. **ఆదిసద్దేన** కఞ్చనకాదీనం గిహిఉపకరణానం గహణం. తాని హి ఖుద్దకానిపి గరుభణ్డానేవ గిహిఉపకరణత్తాతి. **పి-**సద్దేన పగేవ మహన్తానీతి దస్సేతి. ఇమాని పన భాజనీయాని భిక్ఖూపకరణత్తాతి అధిప్పాయో. యథా చ ఏతాని, ఏవం కుణ్డికాపి భాజనీయా. వక్ఖతి హి “యథా చ మత్తికాభణ్డే, ఏవం లోహభణ్డేపి కుణ్డికా భాజనీయకోట్ఠాసమేవ భజతీ”తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుబ్బలసిక్ఖాపదవణ్ణనా). **సఙ్ఘికపరిభోగేనాతి** ఆగన్తుకానం వుడ్ఢతరానం దత్వా పరిభోగేన. **గిహివికటాతి** గిహీహి వికతా పఞ్ఞత్తా, అత్తనో వా సన్తకకరణేన విరూపం కతా. **పుగ్గలికపరిభోగేన న వట్టతీ**తి ఆగన్తుకానం అదత్వా అత్తనో సన్తకం వియ గహేత్వా పరిహరిత్వా పరిభుఞ్జితుం న వట్టతి. **పిప్ఫలికోతి** కత్తరి. **ఆరకణ్టకం** సూచివేధకం. **తాళం** యన్తం. **కత్తరయట్ఠివేధకో** కత్తరయట్ఠివలయం. **యథా తథా ఘనకతం లోహ**న్తి లోహవట్టి లోహగుళో లోహపిణ్డి లోహచక్కలికన్తి ఏవం ఘనకతం లోహం. **ఖీరపాసాణమయానీ**తి ముదుకఖీరవణ్ణపాసాణమయాని.

గిహివికటానిపి న వట్టన్తి అనామాసత్తా. **పి-**సద్దేన పగేవ సఙ్ఘికపరిభోగేన వా పుగ్గలికపరిభోగేన వాతి దస్సేతి. సేనాసనపరిభోగో పన సబ్బకప్పియో. తస్మా జాతరూపాదిమయా సబ్బేపి సేనాసనపరిక్ఖారా ఆమాసా. తేనాహ ‘‘**సేనాసనపరిభోగే పనా**’’తిఆది.

సేసాతి తతో మహత్తరీ వాసి. **యా పనాతి** యా కుదారీ పన. **కుదాలో** అన్తమసో చతురఙ్గులమత్తోపి గరుభణ్డమేవ. **నిఖాదనం** చతురస్సముఖం వా హోతు, దోణిముఖం వా వఙ్కం వా ఉజుకం వా, అన్తమసో సమ్ముఞ్జనిదణ్డకవేధనమ్పి దణ్డబన్ధం చే, గరుభణ్డమేవ. తేనాహ ‘‘**కుదాలో దణ్డబన్ధనిఖాదనం వా అగరుభణ్డం నామ నత్థీ**’’తి. **సిపాటికా** నామ ఖురకోసో. సిఖరం పన దణ్డబన్ధనిఖాదనం అనులోమేతీతి ఆహ ‘‘**సిఖరమ్పి నిఖాదనేనేవ సఙ్గహిత**’’న్తి. సచే తమ్పి పన అదణ్డకం ఫలమత్తం, భాజనీయం. **ఉపక్ఖరేతి** వాసిఆదిభణ్డాని.

పత్తబన్ధకో నామ పత్తస్స గణ్ఠికాదికారకో. “పటిమాసువణ్ణాదిపత్తకారకో”తిపి వదన్తి. తిపుచ్ఛేదనకసత్థం, సువణ్ణచ్ఛేదనకసత్థం, కతపరికమ్మచమ్మచ్ఛిన్దనకఖుద్దకసత్థన్తి ఇమాని చేత్థ తీణి పిప్ఫలికం అనులోమేన్తీతి ఆహ ‘‘**అయం పన విసేసో**’’తిఆది. **ఇతరానీ**తి మహాకత్తరిఆదీని.

అడ్ఢబాహుప్పమాణాతి (సారత్థ॰ టీ॰ చూళవగ్గ ౩.౩౨౧) కప్పరతో పట్ఠాయ యావ అంసకూటప్పమాణా, విదత్థిచతురఙ్గులప్పమాణాతి వుత్తం హోతి. **తత్థజాతకాతి** సఙ్ఘికభూమియం జాతా. ఆరక్ఖసంవిధానేన రక్ఖితత్తా రక్ఖితా చ సా మఞ్జూసాదీసు పక్ఖిత్తం వియ యథా తం న నస్సతి, ఏవం గోపనతో గోపితా చాతి **రక్ఖితగోపితా.** తత్థజాతకాపి పన అరక్ఖితా గరుభణ్డమేవ న హోతి. ‘‘**సఙ్ఘకమ్మే చ చేతియకమ్మే చ కతే**’’తి ఇమినా సఙ్ఘసన్తకేన చేతియసన్తకం రక్ఖితుం, పరివత్తితుఞ్చ వట్టతీతి దీపేతి. **సుత్తం పనాతి** వట్టితఞ్చేవ అవట్టితఞ్చ సుత్తం.

అట్ఠఙ్గులసూచిదణ్డమత్తోతి అన్తమసో దీఘసో అట్ఠఙ్గులమత్తో, పరిణాహతో సీహళపణ్ణసూచిదణ్డమత్తో. **ఏత్థాతి** వేళుభణ్డే. దడ్ఢం గేహం యేసం తేతి **దడ్ఢగేహా. న వారేతబ్బాతి** “మా గణ్హిత్వా గచ్ఛథా”తి న నిసేధేతబ్బా. దేసన్తరగతేన సమ్పత్తవిహారే సఙ్ఘికావాసే ఠపేతబ్బా.

అవసేసఞ్చ ఛదనతిణన్తి ముఞ్జపబ్బజేహి అవసేసం యం కిఞ్చి ఛదనతిణం. యత్థ పన తిణం నత్థి, తత్థ పణ్ణేహి ఛాదేన్తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౩౨౧). తస్మా పణ్ణమ్పి తిణేనేవ సఙ్గహితన్తి ఆహ ''**ఛదనతిణసఙ్ఖేపగతేసూ**''తిఆది. **అట్ఠఙ్గులప్పమాణోపీతి** విత్థారతో అట్ఠఙ్గులప్పమాణో. లిఖితపోత్థకో పన గరుభణ్డం న హోతి.

వేళుమ్హి వుత్తప్పమాణోతి "అట్ఠఙ్గులసూచిదణ్డకమత్తోపీ"తి వేళుభణ్డే వుత్తప్పమాణో. **సఙ్ఘస్స దిన్నో వాతి** దారుదుల్లభట్ఠానే సఙ్ఘస్స దిన్నో వా. కురున్దియం వుత్తక్కమేన దారుభణ్డవినిచ్ఛయం వత్వా ఇదాని మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తక్కమేన వత్తుం ''**అపిచా**''తిఆదిమాహ. **ఆసన్దికాదీనీతి** ఏత్థ **ఆసన్దికోతి** చతురస్సపీఠం వుచ్చతి. "ఉచ్చకమ్పి ఆసన్దిక"న్తి వచనతో ఏకతోభాగేన దీఘపీఠమేవ హి అట్ఠఙ్గులపాదకం వట్టతి. చతురస్సాసన్దికో పన పమాణాతిక్కన్తోపి వట్టతీతి వేదితబ్బో. **ఆదిసద్దేన** "సత్తఙ్గో, భద్దపీఠకం, ఏళకపాదకపీఠం, ఆమలకవట్టకపీఠం, ఫలకం, కోచ్ఛం, పలాలపీఠక"న్తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౩౨౧) ఇమే సఙ్గణ్హాతీతి వేదితబ్బం. తేనాహ ''**అన్తమసో**''తిఆది. **పణ్ణేహి వాతి** కదలిపణ్ణాదీహి వా. బ్యగ్ఘచమ్మోనద్ధమ్పి వాళరూపపరిక్ఖిత్తం రతనపరిసిబ్బితం కోచ్ఛకం గరుభణ్డమేవ.

ఘట్టనఫలకం నామ యత్థ ఠపేత్వా రజితచీవరం హత్థేన ఘట్టేన్తి. **ఘట్టనముగ్గరో** నామ అనువాతాదిఘట్టనకోతి వదన్తి. **దణ్డముగ్గరో** నామ యేన రజితచీవరం పోథేన్తి. **అమ్బణన్తి** ఫలకేహి పోక్ఖరణీ వియ కతం పానీయభాజనం. **రజనదోణీతి** పక్కరజనం ఆకిరిత్వా ఠపనభాజనం.

అకప్పియచమ్మన్తి సీహాదీనం చమ్మం. ''**భూమత్థరణం కాతుం వట్టతీ**''తి ఇదం అకప్పియచమ్మం సన్ధాయ వుత్తం. ''**పచ్చత్థరణగతిక**''న్తి ఇమినా మఞ్చపీఠేపి అత్థరితుం వట్టతీతి దీపేతి. పావారాదిపచ్చత్థరణమ్పి గరుభణ్డన్తి ఏకే. నోతి అపరే. వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **కప్పియచమ్మానీతి** మిగాదీనం చమ్మాని.

సబ్బం చక్కయుత్తయానన్తి రథసకటాదికం సబ్బచక్కయుత్తయానం. విసఙ్ఖరితచక్కం పన యానం భాజనీయం. **అనుఞ్ఞాతవాసి** నామ యా సిపాటికాయ పక్ఖిపిత్వా పరిహరితుం సక్కాతి వుత్తా. **ముట్ఠిపణ్ణన్తి** తాలపత్తం. తఞ్హి ముట్ఠినా గహేత్వా పరిహరన్తీతి "ముట్ఠిపణ్ణ"న్తి వుచ్చతి. **ముట్ఠిపణ్ణన్తి** ఛత్తచ్ఛదనపణ్ణమేవాతి కేచి. **అరణిసహితన్తి** అరణియుగళం, ఉత్తరారణీ, అధరారణీతి అరణిద్వయన్తి అత్థో.

ఫాతికమ్మం కత్వాతి అన్తమసో తంఅగ్ఘనకవాలికాయపి థావరం వడ్ఢికమ్మం కత్వా. ఫాతికమ్మం అకత్వా గణ్హన్తేన తత్థేవ వలఞ్జేతబ్బో. గమనకాలే సఙ్ఘికే ఆవాసే ఠపేత్వా గన్తబ్బం. అసతియా గహేత్వా గతేన పహిణిత్వా దాతబ్బో. దేసన్తరగతేన సమ్పత్తవిహారే సఙ్ఘికావాసే ఠపేతబ్బో. **ఏత్థాతి** మత్తికాభణ్డే. **కుణ్డికాతి** అయోకుణ్డికా చేవ తమ్బలోహకుణ్డికా చ. **భాజనీయకోట్ఠాసమేవ భజతీతి** భాజనీయపక్ఖమేవ సేవతి, న తు గరుభణ్డన్తి అత్థో. కఞ్చనకో పన గరుభణ్డమేవాతి అధిప్పాయో. **ఇతరన్తి** గరుభణ్డం.

దుబ్బలసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. పరిణామనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ద్వాదసమే న కిఞ్చి వత్తబ్బం అత్థి.

పరిణామనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సహధమ్మికవగ్గో అట్ఠమో.

౯. రతనవగ్గో

౧. అన్తేపురసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అనిక్ఖన్తరాజకే అనిగ్గతరతనకేతి ఏత్థ “సయనిఘరే”తి పాఠసేసో దట్ఠబ్బోతి ఆహ ‘‘**అనిక్ఖన్తో రాజా ఇతో**’’తిఆది. తత్థ **ఇతో**తి సయనిఘరతో. **సయనిఘరే**తి సయనీయఘరే. యత్థ రఞ్ఞో సయనం పఞ్ఞత్తం హోతి, అన్తమసో సాణిపాకారపరిక్ఖిత్తమ్పి, తస్మిన్తి వుత్తం హోతి. రతిజననట్ఠేన **రతనం,** హత్థిఆది. ఇధ పన ఇత్థిరతనం అధిప్పేతన్తి ఆహ ‘‘**రతనం వుచ్చతి మహేసీ**’’తి.

ఉభోసూతి రాజమహేసీసు. **కిరియాకిరియ**న్తి ఏత్థ ఇన్దఖీలాతిక్కమో **కిరియం,** అప్పటిసంవిదితం **అకిరియ**న్తి దట్ఠబ్బం.

అన్తేపురసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. రతనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ముత్తాదిదసవిధన్తి “ముత్తా మణి వేళురియో సఙ్ఖో సిలా పవాళం రజతం జాతరూపం లోహితఙ్కో మసారగల్ల”న్తి (పాచి॰ ౫౦౬) దసవిధం రతనం. **అజ్ఝావసథే**తి గేహే. తేనాహ ‘‘**పరిక్ఖిత్తస్స**’’తిఆది, పరిక్ఖిత్తస్స ఆవసథస్సాతి అత్థో. **ఆవసథో**తి చేత్థ అన్తోగామే నివిట్ఠగేహం అధిప్పేతం. ఆరామే నివిట్ఠగేహం పన అజ్ఝారామగ్గహణేనేవ గహితం. ‘‘**ఆవసథో**తి చేత్థ అన్తోఆరామే వా హోతు, అఞ్ఞత్థ వా, అత్తనో వసనట్ఠానం వుచ్చతీ”తి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౫౦౬) కేచి. **సబ్బేసమ్పి అత్థాయ దుక్కటమేవా**తి అత్తనో వా తేసం సఙ్ఘాదీనం వా అత్థాయ ఉగ్గణ్హన్తస్స వా ఉగ్గణ్హాపేన్తస్స వా దుక్కటమేవ. సచే పన మాతాపితూనం సన్తకం అవస్సం పటిసామేతబ్బం కప్పియభణ్డం హోతి, అత్తనో అత్థాయ గహేత్వా పటిసామేతబ్బన్తి ఆహ ‘‘**తాదిసం పనా**’’తిఆది. **తాదిస**న్తి యం మాతాపితూనం సన్తకం అవస్సం పటిసామేతబ్బం కప్పియభణ్డం, తాదిసం. **ఛన్దేనపి భయేనపీ**తి వడ్ఢకిఆదీసు ఛన్దేనపి, రాజవల్లభేసు భయేనపి.

తాదిసే ఠానేతి మహావిహారసదిసస్స మహారామస్స పాకారపరిక్ఖిత్తే పరివేణే. **సఞ్ఞాణం కత్వా**తి “ఏత్తకా కహాపణా”తిఆదినా రూపేన వా లఞ్ఛనాదినిమిత్తేన వా సఞ్ఞాణం కత్వా, సల్లక్ఖేత్వాతి అత్థో. **పతిరూపానం భిక్ఖూనం హత్థే**తి లజ్జీనం కుక్కుచ్చకానం భిక్ఖూనం హత్థే. లోలజాతికానఞ్హి హత్థే ఠపేతుం న లబ్భతి. **నేవ పక్కమతీ**తి నేవ తమ్హా ఆవాసా పక్కమతి. ‘‘**థావరం సేనాసనం వా**’’తిఆదినా అత్తనో చీవరాదిమూలం న కాతబ్బన్తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౫౦౬) దస్సేతి. **తం దస్సేత్వా**తి యం థావరసేనాసనాది కతం, తం ఉపాసక తవ సన్తకేన ఇదం నామ కతన్తి ఏవం దస్సేత్వా. **సమాదపేత్వా**తి అఞ్ఞం సమాదపేత్వా, “ఉద్దిస్స అరియా తిట్ఠన్తి, ఏసా అరియాన యాచనా”తి వుత్తనయేన యాచిత్వాతి అత్థో.

అనుఞ్ఞాతట్ఠానేతి అజ్ఝారామఅజ్ఝావసథే. **ఆమాస**న్తి ఆమసితబ్బఞ్చేవ పటిసామేతబ్బఞ్చ వత్థాది.

రతనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. వికాలగామప్పవేసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

చారిత్తేతి చారిత్తసిక్ఖాపదే. **ఉపచారన్తి** దుతియలేడ్డుపాతం. **అఞ్ఞం గామం గచ్ఛన్తానం పున ఆపుచ్ఛనకిచ్చం నత్థీ**తి ఉస్సాహం అప్పటిప్పస్సమ్భేత్వా అఞ్ఞం గామం గచ్ఛన్తానం గామసతమ్పి హోతు, పున ఆపుచ్ఛనకిచ్చం నత్థీతి అత్థో. తేనాహ ''**సచే పనా**''తిఆది. **ఉస్సాహన్తి** గామప్పవిసనుస్సాహం. **అన్తరారామాదీసు** (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౫౧౫) న కేవలం అనాపుచ్ఛా గచ్ఛన్తస్సేవ, కాయబన్ధనం అబన్ధిత్వా సఙ్ఘాటిం అపారుపిత్వా గచ్ఛన్తస్సాపి అనాపత్తి. **ఆపదాసూ**తి సీహో వా బ్యగ్ఘో వా ఆగచ్ఛతి, మేఘో వా ఉట్ఠేతి, అఞ్ఞో వా కోచి ఉపద్దవో ఉప్పజ్జతి , అనాపత్తి. ఏవరూపాసు ఆపదాసు బహిగామతో అన్తోగామం పవిసితుం వట్టతి.

వికాలగామప్పవేసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. సూచిఘరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తం అస్స అత్థీతి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౫౧౭) పఠమం భిన్దిత్వా పచ్ఛా దేసేతబ్బత్తా తం భేదనకం అస్స పాచిత్తియస్స అత్థీతి.

అరణికేతి అరణిధనుకే. **విధే**తి వేధకే. **వాసిజటే**తి వాసిదణ్డకే చ.

సూచిఘరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. మఞ్చపీఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అట్ఠఙ్గులపాదకన్తి భావనపుంసకనిద్దేసో. ''**ఛేదనకం భేదనకసదిసమేవా**''తి ఇమినా ''ఛేదనమేవ ఛేదనకం, తం అస్స అత్థీతి ఛేదనక''న్తి ఇమమత్థం అతిదిసతి.

యథా పమాణమేవ ఉపరి దిస్సతి, ఏవం నిఖణిత్వా వాతి సచే పన న ఛిన్దితుకామో హోతి, యథా పమాణమేవ ఉపరి దిస్సతి, ఏవం భూమియం నిఖణిత్వా వా. **అట్టకం వా బన్ధిత్వా**తి ఉక్ఖిపిత్వా తులాసఙ్ఘాతే ఠపేత్వా అట్టం కత్వా.

మఞ్చపీఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. తూలోనద్ధసిక్ఖాపదవణ్ణనా

చిమిలికం పత్థరిత్వా తూలం పక్ఖిపిత్వాతి మఞ్చపీఠానం ఉపరి చిమిలికం పత్థరిత్వా తస్స ఉపరి తూలం పక్ఖిపిత్వాతి అత్థో. **ఉపరి చిమిలికాయా**తి ఉపరిమభాగే చిమిలికాయ.

సీసప్పమాణన్తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౨౯౭; సారత్థ॰ టీ॰ చూళవగ్గ ౩.౨౯౭) యత్థ గలవాటకతో పట్ఠాయ సబ్బసీసం ఉపదహన్తి, తం సీసప్పమాణం. తఞ్చ ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదతో తిరియం ముట్ఠిరతనం హోతి, దీఘతో ద్విరతనన్తి దస్సేతుం **''యస్స విత్థారతో తీసు కోణేసూ''**తిఆదిమాహ. **ద్విన్నం అన్తరం విదత్థి చతురఙ్గులం హోతీ**తి ద్విన్నం కోణానం అన్తరం మినియమానం విదత్థి చేవ చతురఙ్గులఞ్చ హోతి. **మజ్ఝే ముట్ఠిరతనన్తి** బిబ్బోహనస్స మజ్ఝం తిరియతో ముట్ఠిరతనప్పమాణం హోతి. అయఞ్హి సీసప్పమాణస్స ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదో. తతో ఉద్ధం న వట్టతి, హేట్ఠా వట్టతి. అగిలానస్స సీసూపధానఞ్చ పాదూపధానఞ్చాతి ద్వయమేవ వట్టతి. గిలానస్స బిబ్బోహనాని సన్థరిత్వా ఉపరి పచ్చత్థరణం దత్వా నిపజ్జితుమ్పి వట్టతి.

తూలోనద్ధసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సత్తమం ఉత్తానమేవ.

నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. కణ్డుప్పటిచ్ఛాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అధోనాభిఉబ్భజాణుమణ్డలన్తి నాభియా హేట్ఠా జాణుమణ్డలానం ఉపరి. **కణ్డుపీళకఅస్సావథుల్లకచ్ఛాబాధానన్తి** ఏత్థ **కణ్డూ**తి కచ్ఛు. **పీళకా**తి లోహితతుణ్డికా సుఖుమపీళకా. **అస్సావో**తి అరిసభగన్దలమధుమేహానం వసేన అసుచిపగ్ఘరణం. **థుల్లకచ్ఛాబాధో**తి మహాపీళకాబాధో వుచ్చతి.

కణ్డుప్పటిచ్ఛాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯-౧౦. వస్సికసాటికనన్దసిక్ఖాపదవణ్ణనా

నవమం దసమఞ్చ ఉత్తానమేవ.

వస్సికసాటికనన్దసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

రతనవగ్గో నవమో.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

పాచిత్తియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాటిదేసనీయకణ్డం

౧. పఠమపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అన్తరఘరం పవిట్ఠాయాతి రథికం బ్యూహం సిఙ్ఘాటకం ఘరం పవిట్ఠాయ. **అసప్పాయన్తి** సగ్గమోక్ఖానం అహితం అననుకూలం. భిక్ఖునియా అన్తరఘరే ఠత్వా దదమానాయ వసేనేత్థ ఆపత్తి వేదితబ్బా, భిక్ఖుస్స ఠితట్ఠానం పన అప్పమాణం. తేనాహ ‘‘**అన్తరఘరం పవిట్ఠాయాతి వచనతో**’’తిఆది. **అన్తరారామాదీసూతి** అన్తరారామభిక్ఖునుపస్సయతిత్థియసేయ్యాపటిక్కమనేసు. **రథియాబ్యూహసిఙ్ఘాటకఘరానన్తి** ఏత్థ **రథియాతి** రచ్ఛా. **బ్యూహన్తి** అనిబ్బిజ్ఝిత్వా ఠితా గతపచ్చాగతరచ్ఛా. **సిఙ్ఘాటకన్తి** చతుక్కోణం వా తికోణం వా మగ్గసమోధానట్ఠానం. **ఘరన్తి** కులఘరం. యథా చ రథియాదీసు ఠత్వా దదమానాయ గణ్హతో ఆపత్తి, ఏవం హత్థిసాలాదీసుపి దట్ఠబ్బం.

‘‘**యామకాలికాదీసు పటిగ్గహణేపి అజ్ఝోహరణేపి దుక్కట**’’న్తి ఇదం ఆమిసేన అసమ్భిన్నం సన్ధాయ వుత్తం, సమ్భిన్నే పన ఏకరసే పాటిదేసనీయమేవ. **ఏకతో ఉపసమ్పన్నాయాతి** భిక్ఖునీనం సన్తికే ఉపసమ్పన్నాయ, భిక్ఖూనం సన్తికే ఉపసమ్పన్నాయ పన యథావత్థుకమేవ.

ఞాతికాయ వా దాపేన్తియాతి సయం అదత్వా యాయ కాయచి ఞాతికాయ దాపేన్తియా, అఞ్ఞాతికాయాతి అత్థో. **ఉపనిక్ఖిపిత్వా వా దదమానాయాతి** భూమియం ఠపేత్వా ‘‘ఇదం, అయ్య, తుమ్హాకం దమ్మీ’’తి దదమానాయ. ఏవం దిన్నం ‘‘సాధు, భగినీ’’తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తాయ ఏవ వా భిక్ఖునియా, అఞ్ఞేన వా కేనచి పటిగ్గహాపేత్వా ఇదం భుఞ్జితుం వట్టతి.

పఠమపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

యో చ పటిగ్గహేత్వా భుఞ్జతీతి సమ్బన్ధో. **అత్తనో వా భత్తం దాపేన్తియాతి** ఏత్థ సచేపి అత్తనో భత్తం దేతి, ఇమినా సిక్ఖాపదేన అనాపత్తియేవ, పురిమసిక్ఖాపదేన ఆపత్తి. **అఞ్ఞేసం వా భత్తం దేన్తియాతి** ఏత్థ పన సచే దాపేయ్య, ఇమినా సిక్ఖాపదేన ఆపత్తి భవేయ్య, దేన్తియా పన నేవ ఇమినా, న పురిమేన ఆపత్తి.

దుతియపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

లద్ధసేక్ఖసమ్ముతికానీతి ఞత్తిదుతియేన కమ్మేన లద్ధసేక్ఖసమ్ముతికాని. యఞ్హి కులం సద్ధాయ వడ్ఢతి, భోగేన హాయతి, ఏవరూపస్స కులస్స ఞత్తిదుతియేన కమ్మేన సేక్ఖసమ్ముతిం దేన్తి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

ఘరతో నీహరిత్వాతి ఘరతో ఆసనసాలం వా విహారం వా ఆనేత్వా. తేనాహ ‘‘**ఆసనసాలాదీసు వా**’’తి. ఇమస్స ‘‘దేన్తీ’’తి ఇమినా సమ్బన్ధో. **ద్వారమూలే వా ఠపితం దేన్తీతి** ద్వారమూలే ఠపితం పచ్ఛా సమ్పత్తస్స దేన్తి. భిక్ఖుం పన దిస్వా అన్తోగేహతో నీహరిత్వా దియ్యమానం న వట్టతి. **నిచ్చభత్తకేతి** నిచ్చం దాతబ్బభత్తకే. **సలాకభత్తేతి** రుక్ఖసారమయాయ

సలాకాయ వా వేళువిలీవతాలపణ్ణాదిమయాయ పట్టికాయ వా "అసుకస్స నామ సలాకభత్త"న్తి ఏవం అక్ఖరాని ఉపనిబన్ధిత్వా గాహాపేత్వా దాతబ్బభత్తే. **పక్ఖికే**తి ఏకస్మిం పక్ఖే ఏకదివసే దాతబ్బభత్తే. **ఉపోసథికే**తి ఉపోసథే దాతబ్బభత్తే. **పాటిపదికే**తి పాటిపదదివసే దాతబ్బభత్తే.

తతియపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తస్స పరివారం కత్వా, అఞ్ఞం వా తేన సద్ధిం బహుకమ్పీతి యాగుయా పటిసంవిదితం కత్వా "కిం సుద్ధాయ యాగుయా దిన్నాయ, పూవభత్తాదీనిపి ఏతిస్సా యాగుయా పరివారం కత్వా, దస్సామా"తిఆదినా తస్స ఖాదనీయస్స వా భోజనీయస్స వా పరివారం కత్వా, అఞ్ఞం వా యం కిఞ్చి తేన సద్ధిం బహుకమ్పి ఆహరీయతు. **ఖాదనీయ**న్తి నిదస్సనమత్తం "భోజనీయం వా"తిపి ఇచ్ఛితబ్బత్తా. **తేన సద్ధిం ఆహరన్తూ**తి తేన సద్ధిం అత్తనో దేయ్యధమ్మం ఆహరన్తు. "యాగుయా పటిసంవిదితం కత్వా పూవం వా భత్తం వా ఆహరన్తి, ఏతమ్పి వట్టతీ"తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౫౬౩) **కురున్దియం** వుత్తం.

పటిసంవిదితగిలానావసేసకం వాతి పటిసంవిదితఞ్చ గిలానో చ **పటిసంవిదితగిలానా,** తేసం అవసేసకం, పటిసంవిదితస్స చ గిలానస్స చ సేసకన్తి అత్థో. ఏకస్సత్థాయ పటిసంవిదితం కత్వా ఆహటం, తస్స సేసకం అఞ్ఞస్సాపి పరిభుఞ్జితుం వట్టతి. చతున్నం వా పఞ్చన్నం వా పటిసంవిదితం కత్వా బహూనం ఆహటం హోతి, అఞ్ఞేసమ్పి దాతుం ఇచ్ఛన్తి, ఏతమ్పి పటిసంవిదితసేసకమేవ, సబ్బేసమ్పి వట్టతి. అథ అధికమేవ హోతి, సన్నిధిం మోచేత్వా ఠపితం దుతియదివసేపి వట్టతి. గిలానస్సాహటావసేసేపి ఏసేవ నయో. యం పన అప్పటిసంవిదితమేవ కత్వా ఆభతం, తం బహిఆరామం పేసేత్వా పటిసంవిదితం కారేత్వా ఆహరాపేతబ్బం, భిక్ఖూహి వా గన్త్వా అన్తరామగ్గే గహేతబ్బం. యమ్పి విహారమజ్ఝేన గచ్ఛన్తో వా వనచరకాదయో వా వనతో ఆహరిత్వా దేన్తి, పురిమనయేనేవ పటిసంవిదితం కారేతబ్బం. కత్థచి పన పోత్థకేసు "పటిసంవిదితం కత్వా ఆహటం వా గిలానావసేసకం వా"తి పాఠో దిస్సతి, సో న గహేతబ్బో. **తత్థజాతకమేవ వా**తి ఆరామే జాతకమేవ. **మూలఫలాదిన్తి** మూలఫలతచపత్తాదిం అఞ్ఞేన కప్పియం కత్వా దిన్నం పరిభుఞ్జతో అనాపత్తి. సచే పన తం గామం హరిత్వా పచిత్వా ఆహరన్తి, న వట్టతి. పటిసంవిదితం కారేతబ్బం.

చతుత్థపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

పాటిదేసనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సేఖియకణ్డం

౧. పరిమణ్డలసిక్ఖాపదవణ్ణనా

“అన్తరఘరే”తి విసేసేత్వా న వుత్తత్తా **“ఆరామేపి అన్తరఘరేపి సబ్బత్థా”**తి వుత్తం. **ఆరామేపీతి** బుద్ధూపట్ఠానాదికాలం సన్ధాయ వుత్తం. యథా “తత్రిమే చత్తారో పారాజికా ధమ్మా ఉద్దేసం ఆగచ్ఛన్తీ”తిఆదినా తత్థ తత్థ పరిచ్ఛేదో కతో, ఏవమేత్థాపి “తత్రిమే పఞ్చసత్తతి సేఖియా ధమ్మా ఉద్దేసం ఆగచ్ఛన్తీ”తి కస్మా పరిచ్ఛేదో న కతోతి ఆహ **“ఏత్థ చా”**తిఆది. **వత్తక్ఖన్ధకే వుత్తవత్తానిపీతి** ఆగన్తుకావాసికగమికానుమోదనభత్తగ్గపిణ్డచారికారఞ్ఞికసేనాసనజన్తాఘరవచ్చకుటిఉపజ్ఝాచరియసద్ధివిహారికఅన్తేవాసికవత్తాని. ఇదఞ్చ నిదస్సనమత్తం అఞ్ఞేసమ్పి ఖన్ధకవత్తానం ఏత్థేవ సఙ్గహస్స ఇచ్ఛితబ్బత్తా. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – సేఖియగ్గహణేన చేత్థ **వత్తక్ఖన్ధకాదీసు** (చూళవ. ౩౫౬ ఆదయో) ఆగతవత్తాదీనమ్పి గహణం. తేపి హి సిక్ఖితబ్బట్ఠేన **“సేఖియా”**తి ఇచ్ఛితా. తస్మా మాతికాయం పారాజికాదీనం వియ సేఖియానం పరిచ్ఛేదో న కతోతి. న కేవలం **వత్తక్ఖన్ధకాదీసు** (చూళవ. ౩౫౬ ఆదయో) ఆగతవత్తాదీనం గహణత్థమేవాతి ఆహ **“చారిత్తవినయదస్సనత్థఞ్చా”**తి. ఏత్థాపి **పరిచ్ఛేదో న కతోతి** ఆనేత్వా యోజేతబ్బం. మాతికాయ “దుక్కట”న్తి అవుత్తే కథం పనేత్థ దుక్కటన్తి వేదితబ్బన్తి ఆహ **“యో పనా”**తిఆది.

అట్ఠఙ్గులమత్తన్తి పకతఙ్గులేన అట్ఠఙ్గులమత్తం. యో పన సుక్ఖజఙ్ఘో వా మహాపిణ్డికమంసో వా హోతి, తస్స సారుప్పత్థాయ అట్ఠఙ్గులాధికమ్పి ఓతారేత్వా నివాసేతుం వట్టతి.

పాసన్తన్తి పాసస్స అన్తం, దసామూలన్తి అత్థో.

అపరిమణ్డలం నివాసేస్సామీతి “పురతో వా పచ్ఛతో వా ఓలమ్బేత్వా నివాసేస్సామీ”తి ఏవం **అసఞ్చిచ్చ**. కిఞ్చాపి పరిమణ్డలం నివాసేతుం అజానన్తస్స అనాపత్తి, తథాపి నివాసనవత్తం సాధుకం ఉగ్గహేతబ్బమేవ. సఞ్చిచ్చ అనుగ్గహణఞ్హి అనాదరియం సియాతి ఆహ **“అపిచ నివాసనవత్తం ఉగ్గహేతబ్బ”**న్తి.

పరిమణ్డలసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియపరిమణ్డలసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పటిక్ఖిత్తం గిహిపారుతన్తి ఖుద్దకవత్థుఖన్ధకే పటిక్ఖిత్తం గిహిపారుతం. ఇదాని “న, భిక్ఖవే”తిఆదినా (చూళవ. ౨౮౦-౨౮౧) సఙ్ఖేపేన వుత్తమత్థమేవ విత్థారేత్వా దస్సేతుం **“తత్థా”**తిఆదిమాహ. యం కిఞ్చి అఞ్ఞథా పారుతన్తి సమ్బన్ధో. **తస్మాతి** యస్మా సేతపటపారుతాది గిహిపారుతం నామ, తస్మా. **సేతపటాతి** ఏతస్సేవ వివరణం. **అడ్ఢపాలకనిగణ్ఠాతి** అడ్ఢం పాలేన్తీతి **అడ్ఢపాలకా,** అడ్ఢపాలకా చ తే నిగణ్ఠా చాతి **అడ్ఢపాలకనిగణ్ఠా**. తే హి ఉపరి ఏకమేవ సేతవత్థం ఉపకచ్ఛకే పవేసేత్వా పరిదహన్తి, హేట్ఠా నగ్గాపి అడ్ఢమేవ పాలేన్తి. **పరిబ్బాజకాతి** గిహిబన్ధనం పహాయ పబ్బజ్జుపగతా. **ఉరం వివరిత్వాతి**

హదయమజ్ఝం వివరిత్వా. **అక్ఖితారకామత్తన్తి** అక్ఖిమత్తం. **ఆరామే వాతి** బుద్ధుపట్ఠానాదికాలం సన్ధాయ వుత్తం. **అన్తరఘరే వాతి** అన్తరే ఘరాని ఏత్థ, ఏతస్సాతి వా ''**అన్తరఘర**''న్తి లద్ధనామే గామే.

దుతియపరిమణ్డలసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩-౪. సుప్పటిచ్ఛన్నసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సుట్ఠు పటిచ్ఛన్నోతి జత్తుమ్పి ఉరమ్పి అవివరిత్వా పటిచ్ఛాదేతబ్బట్ఠానే పటిచ్ఛాదనేన పటిచ్ఛన్నో, న సీసపారుతో. తేనాహ ''**గణ్ఠికం పటిముఞ్చిత్వా**''తిఆది. తత్థ **గణ్ఠికం పటిముఞ్చిత్వా**తి గణ్ఠికం పాసకే పటిముఞ్చిత్వా. **అన్తరఘరే వాతి** గోచరగామే. ఏకదివసమ్పి వాసూపగతస్స సన్తికం యథాసుఖం గన్తుం వట్టతి, కో పన వాదో చతుప్పఞ్చాహం వాసమధిట్ఠాయ వసితభిక్ఖూనం సన్తికన్తి గణ్ఠిపదే లిఖితం.

వాసూపగతస్సాతి రత్తివాసత్థాయ ఉపగతస్స రత్తిభాగే వా దివసభాగే వా కాయం వివరిత్వా నిసీదతో అనాపత్తి.

సుప్పటిచ్ఛన్నసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫-౬. సుసంవుతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సుసంవుతోతి సుసంయతో. యథా పనేత్థ సుసంవుతో నామ హోతి, తం దస్సేతుం ''**హత్థం వా**''తిఆది వుత్తం.

సుసంవుతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭-౮. ఓక్ఖిత్తచక్ఖుసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కిత్తకేన పన ఓక్ఖిత్తచక్ఖు హోతీతి ఆహ ''**యుగమత్తం భూమిభాగం పేక్ఖమానో**''తి. యుగయుత్తకో హి దన్తో ఆజానేయ్యో యుగమత్తం పేక్ఖతి, పురతో చతుహత్థప్పమాణం భూమిభాగం, ఇమినాపి ఏత్తకం పేక్ఖన్తేన గన్తబ్బం. యో అనాదరియం పటిచ్చ తం తం దిసాభాగం పాసాదం కూటాగారం వీథిం ఓలోకేన్తో గచ్ఛతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. **హత్థిఅస్సాదిపరిస్సయాభావన్తి** పరిస్సయనట్ఠేన, అభిభవనట్ఠేన, విహేఠనట్ఠేన వా **పరిస్సయో,** హత్థిఅస్సాదియేవ పరిస్సయో **హత్థిఅస్సాదిపరిస్సయో,** తస్సాభావం, హత్థిఅస్సాది ఉపద్దవాభావన్తి అత్థో. "యథా చ ఏకస్మిం ఠానే ఠత్వా, ఏవం గచ్ఛన్తోపి పరిస్సయాభావం ఓలోకేతుం లభతియేవ, తథా గామే పూజా"న్తి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౫౭౬) వదన్తి.

ఓక్ఖిత్తచక్ఖుసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯-౧౦. ఉక్ఖిత్తకాయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అన్తోఇన్దఖీలతో పట్ఠాయాతి పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స అన్తోఉమ్మారతో పట్ఠాయ, అపరిక్ఖిత్తస్స పన దుతియలేడ్డుపాతతో పట్ఠాయ న ఏవం గన్తబ్బం.

ఉక్ఖిత్తకాయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧-౧౨. ఉజ్జగ్ఘికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

హసనీయస్మిం వత్థుస్మిన్తి నిమిత్తత్థే భుమ్మం, హసితబ్బవత్థుకారణాతి అత్థో.

ఉజ్జగ్ఘికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౩-౧౪. ఉచ్చసద్దసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కిత్తావతా అప్పసద్దో హోతీతి ఆహ ''**అయం పనేత్థా**''తిఆది. **సద్దమేవ సుణాతీ**తి అపరిబ్యత్తక్ఖరం సద్దమత్తమేవ సుణాతి. తేనాహ ''**కథం న వవత్థపేతీ**''తి.

ఉచ్చసద్దసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౫-౨౦. కాయప్పచాలకాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

"కాయాదీని పగ్గహేత్వా"తి ఏతస్సేవ వివరణం ''**నిచ్చలాని ఉజుకాని ఠపేత్వా**''తి **గన్తబ్బఞ్చేవ నిసీదితబ్బఞ్చా**తి సమేన ఇరియాపథేన గన్తబ్బఞ్చేవ నిసీదితబ్బఞ్చ. కాయప్పచాలకాదియుత్తం ఛక్కం.

కాయప్పచాలకాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౬. పల్లత్థికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దుస్సపల్లత్థికాయాతి ఏత్థ ఆయోగపల్లత్థికాపి దుస్సపల్లత్థికాయేవ.

పల్లత్థికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఛబ్బీసతిసారుప్పసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౭. సక్కచ్చపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సతిం ఉపట్ఠపేత్వాతి ఛడ్డేతుకామో వియ అహుత్వా పిణ్డపాతే సతిం ఉపట్ఠపేత్వా, "పిణ్డపాతం గణ్హిస్సామీ"తి సతిం ఉపట్ఠపేత్వా.

సక్కచ్చపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౮. పత్తసఞ్ఞీపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉపనిబద్ధసఞ్ఞీ హుత్వాతి పిణ్డపాతం దేన్తే అనాదరియం పటిచ్చ తహం తహం అనోలోకేత్వా పత్తే ఆభోగసఞ్ఞీ హుత్వా.

పత్తసఞ్ఞీపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౯. సమసూపకపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సమసూపకన్తి పమాణయుత్తం సూపవన్తం కత్వా, భావనపుంసకనిద్దేసో చాయం. బ్యఞ్జనం పన అనాదియిత్వా అత్థమత్తమేవ దస్సేతుం ‘‘**సమసూపకో నామా**’’తిఆది వుత్తం. **సబ్బాపి సూపేయ్యబ్యఞ్జనవికతీతి** ఓలోణిసాకసూపేయ్యమచ్ఛమంసరసాదికా సబ్బాపి సూపేయ్యబ్యఞ్జనవికతి.

సమసూపకపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩౦-౩౨. సమతిత్తికాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సమతిత్తికన్తి భావనపుంసకనిద్దేసో, సమతిత్తికం కత్వాతి అత్థో. ఏవమఞ్ఞేసుపి ఈదిసేసు ఠానేసు అత్థో దట్ఠబ్బో. **సమపుణ్ణన్తి** (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౬౦౨) పత్తస్స అన్తోముఖవట్టిలేఖాసమపుణ్ణం. **సమభరితన్తి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. తఞ్చ ఖో అధిట్ఠానుపగపత్తస్సేవ, నేతరస్స. తేనాహ ‘‘**అధిట్ఠానుపగపత్తస్సా**’’తిఆది. **రచితన్తి** కతం, పక్ఖిత్తం పూరితన్తి అత్థో. **యం కిఞ్చి యావకాలికన్తి** యాగుభత్తఫలాఫలాదిం యం కిఞ్చి ఆమిసజాతికం. **యత్థ కత్థచీతి** అధిట్ఠానుపగో వా హోతు, అనధిట్ఠానుపగో వా యత్థ కత్థచి పత్తే . **థూపీకతానీతి** థూపం వియ కతాని, అధిట్ఠానుపగస్స పత్తస్స అన్తోముఖవట్టిలేఖం అతిక్కమిత్వా కతానీతి అత్థో. ఇదఞ్చ “యామకాలికాదీనీ”తి ఇమస్స వసేన వుత్తం, “యావకాలిక”న్తి ఇమస్స పన వసేన వచనబ్యత్తయం కత్వా “థూపీకతమ్పి వట్టతీ”తి యోజేతబ్బం. **పి**-సద్దేన అథూపీకతాని వట్టన్తీతి ఏత్థ కథావ నత్థీతి దస్సేతి. **హేట్ఠా ఓరోహతీతి** సమన్తా ఓకాససబ్భావతో చాలియమానం హేట్ఠా భస్సతి . **తక్కోలవటంసకాదయోతి** ఏత్థ మత్థకే ఠపితతక్కోలమేవ వటంసకసదిసత్తా తక్కోలవటంసకం. **ఆదిసద్దేన** పుప్ఫవటంసకకటుకఫలాదివటంసకానం (పాచి. అట్ఠ. ౬౦౨) గహణం, న తం థూపీకతం నామ హోతి పాటేక్కం భాజనత్తా పణ్ణాదీనం.

సమతిత్తికాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩౩-౩౪. సపదానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సపదానన్తి (సారత్థ. టీ. పాచిత్తియ ౩.౬౦౮) ఏత్థ **దానం** వుచ్చతి అవఖణ్డనం, అపేతం దానతో **అపదానం,** అనవఖణ్డన్తి అత్థో, సహ అపదానేన **సపదానం,** అవఖణ్డనవిరహితం, అనుపటిపాటియాతి వుత్తం హోతి. తేనాహ ‘‘**తత్థ తత్థ ఓధిం అకత్వా అనుపటిపాటియా**’’తి.

సపదానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩౬. ఓదనప్పటిచ్ఛాదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

మాఘాతసమయాదీసూతి ఏత్థ యస్మిం సమయే “పాణో న హన్తబ్బో”తి రాజానో భేరిం చరాపేన్తి, అయం **మాఘాతసమయో** నామ. **బ్యఞ్జనం పటిచ్ఛాదేత్వా దేన్తీతి** బ్యఞ్జనం ఛన్నం కత్వా దేన్తి.

ఓదనప్పటిచ్ఛాదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩౭. సూపోదనవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఏకాదసమేతి సూపోదనవిఞ్ఞత్తియం. ఏత్థ పన యస్స ముఖే పక్ఖిపిత్వా విప్పటిసారే ఉప్పన్నే పున ఉగ్గిరితుకామస్సాపి సచే సహసా పవిసతి, అయం **అసఞ్చిచ్చ పరిభుఞ్జతి** నామ. యో పన విఞ్ఞత్తమ్పి అవిఞ్ఞత్తమ్పి ఏకస్మిం ఠానే ఠితం సహసా అనుపధారేత్వా గహేత్వా భుఞ్జతి, అయం **అసతియా భుఞ్జతి** నామ.

సూపోదనవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩౮. ఉజ్ఝానసఞ్ఞీసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉజ్ఝాయతి ఏతేనాతి **ఉజ్ఝానం,** చిత్తం, తస్మిం సఞ్ఞా **ఉజ్ఝానసఞ్ఞా**తి ఆహ ‘‘**ఉజ్ఝానసఞ్ఞీ**’’తిఆది. **ఓలోకేన్తస్సా**తి పరేసం పత్తం ఓలోకేన్తస్స.

ఉజ్ఝానసఞ్ఞీసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩౯. కబళసిక్ఖాపదవణ్ణనా

“మయూరణ్డం అతిమహన్త”న్తి వచనతో మయూరణ్డప్పమాణోపి కబళో న వట్టతి. కేచి పన “మయూరణ్డతో మహన్తోవ న వట్టతి, న మయూరణ్డప్పమాణో”తిపి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. **కుక్కుటణ్డం అతిఖుద్దక**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో, గిలానస్స పన అతిఖుద్దకం కబళం కరోతోపి అనాపత్తి.

కబళసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪౧-౪౨. అనాహటసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సకలం హత్థన్తి సకలా అఙ్గులియో. **హత్థ**సద్దో చేత్థ తదేకదేసేసు అఙ్గులీసు దట్ఠబ్బో “హత్థముద్దా”తిఆదీసు వియ. ఏవఞ్చ కత్వా సబ్బగ్గహణం సమత్థితం హోతి. అఞ్ఞథా సకలం హత్థం ముఖే పవేసేతుమసక్కుణేయ్యత్తా సబ్బగ్గహణమసమత్థితమేవ సియా. సముదాయే పవత్తస్స చ వోహారస్స అవయవేపి పవత్తనతో ఏకఙ్గులిమ్పి తతో ఏకదేసమ్పి ముఖే పక్ఖిపితుం న వట్టతి.

అనాహటసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪౩. సకబళసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తత్తకే సతి వట్టతీతి తత్తకే ముఖమ్హి సతి కథేతుం వట్టతి.

సకబళసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫౦-౫౧. చపుచపుకారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**చపు చపూ**’’**తి ఏవం సద్దం కత్వా**తి “చపు చపూ”తి ఏవం అనుకరణసద్దం కత్వా. ‘‘**పఞ్చవీసతిమేపి ఏసేవ నయో**’’తి ఇమినా ‘‘**సురుసురుకారకన్తి** ‘సురూ సురూ’తి ఏవం సద్దం కత్వా”తి ఇమమత్థమతిదిసతి.

చపుచపుకారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తింసభోజనప్పటిసంయుత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫౭. ఛత్తపాణిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

యం కిఞ్చి ఛత్తన్తి సేతచ్ఛత్తకిలఞ్జచ్ఛత్తపణ్ణచ్ఛత్తేసు యం కిఞ్చి ఛత్తం. యమ్పి తత్థజాతకదణ్డకేన కతం ఏకపణ్ణచ్ఛత్తం హోతి, తమ్పి ఛత్తమేవ. **యత్థ కత్థచి సరీరావయవేతి** అంసఊరుఆదికే యత్థ కత్థచి సరీరావయవేతి.

ఛత్తపాణిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬౦. ఆవుధపాణిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సబ్బాపి ధనువికతీతి చాపకోదణ్డాదిభేదా సబ్బాపి ధనువికతి. **చాపోతి** (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౬౩౭) మజ్ఝే వఙ్కా కాజదణ్డసదిసా ధనువికతి. **కోదణ్డోతి** వట్టలదణ్డా ధనువికతి. **పటిముక్కన్తి** పవేసితం లగ్గితం. **యావ న గణ్హాతీతి** యావ హత్థేన న గణ్హాతి, అయమేవ వా పాఠో. **తావ వట్టతీతి** తావ ధమ్మం దేసేతుం వట్టతి.

ఆవుధపాణిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬౧-౬౨. పాదుకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కేవలం అక్కన్తస్సాతి కేవలం పాదుకం అక్కమిత్వా ఠితస్స. **పటిముక్కస్సాతి** పటిముఞ్చిత్వా ఠితస్స. తేనాహ ‘‘**పవేసేత్వా ఠానవసేనా**’’తి.

పాదుకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬౩. యానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

యానగతస్సాతి “యానం నామ వయ్హం, రథో, సకటం, సన్దమానికా, సివికా, పాటఙ్కీ”తి (పాచి॰ ౬౪౦, ౧౧౮౭) వుత్తం యానం ఉపాదాయ అన్తమసో హత్థసఙ్ఘాటమ్పి గతస్స. తేనాహ ‘‘**సచేపి ద్వీహి జనేహీ**’’తిఆది. **వయ్హాదికేతి** ఏత్థ వయ్హన్తి ఉపరి మణ్డపసదిసం పదరచ్ఛదనం, సబ్బపాలిగుణ్ఠిమం వా ఛాదేత్వా కతం సకటవిసేసం “వయ్హ”న్తి వదన్తి. **ఆదిసద్దేన** రథాదీనం గహణం.

యానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭౫. ఉదకేఉచ్చారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పకిణ్ణకన్తి వోమిస్సకనయం. **సచిత్తక**న్తి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ३.౨౩౬) వత్థువిజాననచిత్తేన, పణ్ణత్తివిజాననచిత్తేన చ సచిత్తకం. "అనాదరియం పటిచ్చా"తి (పాచి॰ ౬౩౪) వుత్తత్తా యస్మా అనాదరియవసేనేవ ఆపజ్జితబ్బతో ఇదం సబ్బం కేవలం అకుసలమేవ, తఞ్చ పకతియా వజ్జం, సఞ్చిచ్చ వీతిక్కమనఞ్చ దోమనస్సికస్సేవ హోతి, తస్మా "**లోకవజ్జం అకుసలచిత్తం దుక్ఖవేదన**"న్తి వుత్తం. సేసేసుపి ఏసేవ నయో.

ఏకూనవీసతిధమ్మదేసనాపటిసంయుత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

సేఖియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధికరణసమథవణ్ణనా

గణనపరిచ్ఛేదోతి సఙ్ఖ్యాపరిచ్ఛేదో. అధికరీయన్తి ఏత్థాతి **అధికరణాని**. కే అధికరీయన్తి? సమథా. కథం అధికరీయన్తి? సమనవసేన. తస్మా తే తేసం సమనవసేన పవత్తన్తీతి ఆహ "**అధికరణాని సమేన్తీ**"తిఆది. **ఉప్పన్నానం ఉప్పన్నాన**న్తి ఉట్ఠితానం ఉట్ఠితానం. కిఞ్చాపి అధికరణట్ఠేన ఏకవిధం, తథాపి వత్థువసేన నానా హోతీతి "అధికరణాన"న్తి బహువచనం కతం. ఇదాని తస్స నానత్తం దస్సేత్వా వివరితుం "**వివాదాధికరణ**"న్తిఆదిమాహ. వివాదోయేవ అధికరణం **వివాదాధికరణం**. ఏస నయో సేసేసుపి. **సమథత్థ**న్తి సమనత్థం.

అధికరణస్స సమ్ముఖా వినయనతో **సమ్ముఖావినయో**. దబ్బమల్లపుత్తత్థేరసదిసస్స సతివేపుల్లప్పత్తస్స ఖీణాసవస్సేవ దాతబ్బో వినయో **సతివినయో**. సమ్మూళ్హస్స గగ్గభిక్ఖుసదిసస్స ఉమ్మత్తకస్స దాతబ్బో వినయో **అమూళ్హవినయో**. పటిఞ్ఞాతేన కరణభూతేన కరణం **పటిఞ్ఞాతకరణం**. అథ వా పటిఞ్ఞాతే ఆపన్నభావాదికే కరణం కిరియా, "ఆయతిం సంవరేయ్యాసీ"తి పరివాసదానాదివసేన చ పవత్తం వచీకమ్మం పటిఞ్ఞాతకరణం. యస్సా కిరియాయ ధమ్మవాదినో బహుతరా, ఏసా **యేభుయ్యసికా** నామ. యో పాపుస్సన్నతాయ **పాపియో,** పుగ్గలో, తస్స ఉపవాళభిక్ఖుసదిసస్స కత్తబ్బతో **తస్సపాపియసికా,** అలుత్తసమాసోయం. తిణవత్థారకసదిసత్తా **తిణవత్థారకో**. యథా (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౨౧౨) హి గూథం వా ముత్తం వా ఘట్టియమానం దుగ్గన్ధతాయ బాధతి, తిణేహి అవత్థరిత్వా సుప్పటిచ్ఛాదితస్స పనస్స గన్ధో న బాధతి, ఏవమేవ యం అధికరణం మూలానుమూలం గన్త్వా వూపసమియమానం కక్ఖళత్తాయ వాళత్తాయ భేదాయ సంవత్తతి, తం ఇమినా కమ్మేన వూపసన్తం గూథం వియ తిణవత్థారకేన పటిచ్ఛన్నం సువూపసన్తం హోతి. తేన వుత్తం "తిణవత్థారకసదిసత్తా తిణవత్థారకో"తి.

తత్రాతి తేసు సత్తసు అధికరణసమథేసు. "**అట్ఠారసహి వత్థూహీ**"తి లక్ఖణవచనమేతం "యది మే బ్యాధికా భవేయ్యుం, దాతబ్బమిదమోసధ"న్తిఆదినా (సం॰ ని॰ టీ॰ ౨.३.३౯-౪౨) వియ. తస్మా తేసు అఞ్ఞతరేన వివదన్తా అట్ఠారసహి వత్థూహి వివదన్తీతి వుచ్చతి. **వివాదో**తి విపచ్చనీకవాదో. **ఉపవదనా**తి అక్కోసో. **చోదనా**తి అనుయోగో. **ద్వే**తి

ధుల్లచ్చయదుబ్బాసితాపత్తియో ద్వే. **చతున్నం కమ్మానం కరణన్తి** చతున్నం కమ్మానం అన్తరే యస్స కస్సచి కమ్మస్స కరణం.

ఏవం అధికరణాని దస్సేత్వా ఇదాని తేసు ఇదం అధికరణం ఏత్తకేహి సమథేహి సమ్మతీతి దస్సేతుం **"తత్థా"**తిఆది వుత్తం. యస్మిం విహారే ఉప్పన్నం , తస్మింయేవ వా సమ్మతీతి సమ్బన్ధో. ఏవం సేసేసుపి. తత్థ **యస్మిం విహారే ఉప్పన్నన్తి** "యస్మిం విహారే మయ్హం ఇమినా పత్తో గహితో, చీవరం గహిత"న్తిఆదినా (పరి॰ అట్ఠ॰ ౩౪౧) నయేన పత్తచీవరాదీనం అత్థాయ వివాదాధికరణం ఉప్పన్నం హోతి. **తస్మింయేవ వా సమ్మతీతి** తస్మిం విహారేయేవ ఆవాసికేహి సన్నిపతిత్వా "అలం, ఆవుసో"తి అత్థపచ్చత్థికే సఞ్ఞాపేత్వా పాళిముత్తకవినిచ్ఛయేనేవ వూపసమేన్తేహి సమ్మతి. సచే పన తం అధికరణం నేవాసికా వూపసమేతుం న సక్కోన్తి, అథఞ్ఞో వినయధరో ఆగన్త్వా "కిం, ఆవుసో, ఇమస్మిం విహారే ఉపోసథో వా పవారణా వా ఠితా"తి పుచ్ఛతి, తేహి చ తస్మిం కారణే కథితే తం అధికరణం ఖన్ధకతో చ పరివారతో చ సుత్తేన వినిచ్ఛినిత్వా వూపసమేతి. ఏవమ్పి ఏతస్మింయేవ సమ్మతీతి దట్ఠబ్బం.

అఞ్ఞత్థ వూపసమేతుం గచ్ఛన్తానం అన్తరామగ్గే వా సమ్మతీతి "న మయం ఏతస్స వినిచ్ఛయే తిట్ఠామ, నాయం వినయే కుసలో, అముకస్మిం నామ గామే వినయధరా థేరా వసన్తి, తత్థ గన్త్వా వినిచ్ఛినిస్సామా"తి గచ్ఛన్తానం అన్తరామగ్గే వా కారణం సల్లక్ఖేత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం సఞ్ఞాపేన్తేహి, అఞ్ఞేహి వా తే భిక్ఖూ నిజ్ఝాపేన్తేహి సమ్మతి. న హేవ ఖో పన అఞ్ఞమఞ్ఞసఞ్ఞత్తియా వా సభాగభిక్ఖునిజ్ఝాపనేన వా వూపసన్తం హోతి, అపిచ ఖో పటిపథం ఆగచ్ఛన్తో ఏకో వినయధరో దిస్వా "కత్థావుసో, గచ్ఛథా"తి పుచ్ఛిత్వా "అముకం నామ గామం ఇమినా నామ కరణేనా"తి వుత్తే "అలం, ఆవుసో, కిం తత్థ గతేనా"తి తత్థేవ ధమ్మేన వినయేన తం అధికరణం వూపసమేతి. ఏవమ్పి అన్తరామగ్గే వూపసమ్మతి నామ.

యత్థ గన్త్వా సఙ్ఘస్స నియ్యాతితం, తత్థ సఙ్ఘేన వాతి సచే పన "అలం, ఆవుసో, కిం తత్థ గతేనా"తి వుచ్చమానాపి "మయం తత్థేవ గన్త్వా వినిచ్ఛయం పాపేస్సామా"తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౩౪౧) వినయధరస్స వచనం అనాదియిత్వా యత్థ గన్త్వా సభాగభిక్ఖుసఙ్ఘస్స అధికరణం నియ్యాతితం, తత్థ సఙ్ఘేన "అలం, ఆవుసో, సఙ్ఘసన్నిపాతం నామ గరుక"న్తి తత్థేవ నిసీదిత్వా వినిచ్ఛితం సమ్మతి. న హేవ ఖో పన సభాగభిక్ఖూనం సఞ్ఞత్తియా వూపసన్తం హోతి, అపిచ ఖో సఙ్ఘం సన్నిపాతేత్వా ఆరోచితం సఙ్ఘమజ్ఝే వినయధరా వూపసమేన్తి. ఏవమ్పి తత్థ సఙ్ఘేన వినిచ్ఛితం సమ్మతి నామ.

ఉబ్బాహికాయ సమ్మతపుగ్గలేహి వా వినిచ్ఛితన్తి అపలోకేత్వా వా ఖన్ధకే వుత్తాయ వా ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాయ సమ్మతేహి పుగ్గలేహి విసుం వా నిసీదిత్వా, తస్సాయేవ వా పరిసాయ "అఞ్ఞేన న కిఞ్చి కథేతబ్బ"న్తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౨౩౧) సావేత్వా వినిచ్ఛితం. **అయన్తి** అయం యథావుత్తా చతుబ్బిధా సమ్ముఖతా.

కారకసఙ్ఘస్సాతి వూపసమేతుం సన్నిపతితస్స కారకసఙ్ఘస్స. **సఙ్ఘసామగ్గివసేన సమ్ముఖీభావోతి** "యావతికా భిక్ఖూ కమ్మప్పత్తా, తే ఆగతా హోన్తి, ఛన్దారహానం ఛన్దో ఆహటో హోతి, సమ్ముఖీభూతా న పటిక్కోసన్తీ"తి (చూళవ. ౨౨౮) ఏవం వుత్తసఙ్ఘసామగ్గివసేన సమ్ముఖీభావో, ఏతేన యథా తథా పధానకారకపుగ్గలానం సమ్ముఖతామత్తం సఙ్ఘసమ్ముఖతా నామ న హోతీతి దస్సేతి. **భూతతాతి** తచ్ఛతా. సచ్చపరియాయో హి ఇధ **ధమ్మసద్దో** "ధమ్మవాదీ"తిఆదీసు (దీ. ని. ౧.౯, ౧౯౪) వియ. వినేతి ఏతేనాతి **వినయో,** తస్స తస్స అధికరణస్స వూపసమనాయ భగవతా వుత్తవిధి, తస్స వినయస్స

సమ్ముఖతా **వినయసమ్ముఖతా**. తేనాహ ''**యథా తం...పే.... వినయసమ్ముఖతా**''తి. **యేనాతి** యేన పుగ్గలేన. **అత్థపచ్చత్థికానన్తి** (సారత్థ॰ టీ॰ చూళవగ్గ ౩.౨౨౮) వివాదవత్థుసఙ్ఖాతే అత్థే పచ్చత్థికానం. **సఙ్ఘసమ్ముఖతా పరిహాయతి** సమ్మతపుగ్గలేహేవ వూపసమనతో.

నన్తి వివాదాధికరణం. **పఞ్చఙ్గసమన్నాగతన్తి** (చూళవ॰ ౨౩౪) "న ఛన్దాగతిం గచ్ఛతి, న దోసాగతిం గచ్ఛతి, న మోహాగతిం గచ్ఛతి, న భయాగతిం గచ్ఛతి, గహితాగహితం జానాతీ"తి వుత్తేహి పఞ్చహఙ్గేహి సమన్నాగతం. **గూళ్హకవివటకసకణ్ణజప్పకేసు తీసు సలాకగ్గాహేసూతి** "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తేసం భిక్ఖూనం సఞ్ఞత్తియా తయో సలాకగ్గాహకే గూళ్హకం, వివటకం, సకణ్ణజప్పక"న్తి (చూళవ॰ ౨౩౧) **సమథక్ఖన్ధకే** వుత్తేసు తీసు సలాకగ్గాహేసు. **సలాకం గాహేత్వాతి** ధమ్మవాదీనఞ్చ అధమ్మవాదీనఞ్చ సలాకాయో నిమిత్తసఞ్ఞం ఆరోపేత్వా చీవరభోగే కత్వా సమథక్ఖన్ధకే వుత్తనయేన గాహాపేత్వా. ఏవఞ్హి తత్థ **వుత్తం** –

> "కథఞ్చ, భిక్ఖవే, గూళ్హకో సలాకగ్గాహో హోతి? తేన సలాకగ్గాహాపకేన భిక్ఖునా సలాకాయో వణ్ణావణ్ణాయో కత్వా ఏకమేకో భిక్ఖు ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమస్స వచనీయో 'అయం ఏవంవాదిస్స సలాకా, అయం ఏవంవాదిస్స సలాకా, యం ఇచ్ఛసి, తం గణ్హాహీ'తి. గహితే వత్తబ్బో 'మా చ కస్సచి దస్సేహీ'తి. సచే జానాతి 'అధమ్మవాదీ బహుతరా'తి, 'దుగ్గహో'తి పచ్చుక్కడ్ఢితబ్బం. సచే జానాతి 'ధమ్మవాదీ బహుతరా'తి , 'సుగ్గహో'తి సావేతబ్బం. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, గూళ్హకో సలాకగ్గాహో హోతి.
>
> "కథఞ్చ, భిక్ఖవే, వివటకో సలాకగ్గాహో హోతి? సచే జానాతి 'ధమ్మవాదీ బహుతరా'తి, విస్సట్ఠేనేవ వివటేన గాహేతబ్బో. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, వివటకో సలాకగ్గాహో హోతి.
>
> "కథఞ్చ, భిక్ఖవే, సకణ్ణజప్పకో సలాకగ్గాహో హోతి? తేన సలాకగ్గాహాపకేన భిక్ఖునా ఏకమేకస్స భిక్ఖునో ఉపకణ్ణకే ఆరోచేతబ్బం 'అయం ఏవంవాదిస్స సలాకా, అయం ఏవవాదిస్స సలాకా, యం ఇచ్ఛసి, తం గణ్హాహీ'తి. గహితే వత్తబ్బో 'మా చ కస్సచి ఆరోచేహీ'తి. సచే జానాతి 'అధమ్మవాదీ బహుతరా'తి, 'దుగ్గహో'తి పచ్చుక్కడ్ఢితబ్బం. సచే జానాతి 'ధమ్మవాదీ బహుతరా'తి, 'సుగ్గహో'తి సావేతబ్బం. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, సకణ్ణజప్పకో సలాకగ్గాహో హోతీ"తి.

ఏత్థ చ అలజ్జుస్సన్నాయ (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౨౩౧) పరిసాయ గూళ్హకో సలాకగ్గాహో కాతబ్బో, లజ్జుస్సన్నాయ వివటకో, బాలుస్సన్నాయ సకణ్ణజప్పకోతి వేదితబ్బో. **ధమ్మవాదీనం యేభుయ్యతాయాతి** ధమ్మవాదీనం ఏకేనపి అధికతాయ, కో పన వాదో ద్వీహి తీహి.

''**చతూహి సమథేహి సమ్మతీ**''తి ఇదం సబ్బసఙ్గాహకవసేన వుత్తం, తత్థ పన ద్వీహి ఏవ వూపసమనం దట్ఠబ్బం. **ఏవం వినిచ్ఛితన్తి** సచే ఆపత్తి నత్థి, ఉభో ఖమాపేత్వా, అథ అత్థి, ఆపత్తిం దస్సేత్వా రోపనవసేన వినిచ్ఛితం. పటికమ్మం పన ఆపత్తాధికరణసమథే పరతో ఆగమిస్సతీతి. న సమణసారుప్పం **అస్సామణకం,** సమణేహి అకత్తబ్బం, తస్మిం. **అజ్ఝాచారే** వీతిక్కమే సతి.

పారాజికసామన్తేన వాతి దుక్కటేన వా థుల్లచ్చయేన వా. మేథునధమ్మో హి పారాజికసామన్తా నామ దుక్కటం హోతి, అదిన్నాదానాదీసు థుల్లచ్చయం. **పటిచరతోతి** పటిచ్ఛాదేన్తస్స. **అచ్ఛిన్నమూలో భవిస్సతీతి** పారాజికం అనాపన్నో భవిస్సతి, సీలవా భవిస్సతీతి వుత్తం హోతి. **సమ్మా వత్తిత్వాతి** వత్తం పూరేత్వా. **ఓసారణం లభిస్సతీతి** కమ్మప్పటిప్పస్సద్ధిం లభిస్సతి.

తస్సాతి ఆపత్తాధికరణస్స. **సమ్ముఖావినయేనేవ వూపసమో నత్థి** పటిఞ్ఞాయ, తథారూపాయ ఖన్తియా వా వినా అవూపసమనతో. యా పన పటిఞ్ఞాతి సమ్బన్ధో.

ఏత్థాతి ఆపత్తిదేసనాయం. **సియాతి** అవస్సం. **కక్ఖళత్తాయ వాళత్తాయాతి** కక్ఖళభావాయ చేవ వాళభావాయ చ. **థుల్లవజ్జన్తి** పారాజికఞ్చేవ సఙ్ఘాదిసేసఞ్చ. **గిహిప్పటిసంయుత్తన్తి** గిహీనం హీనేన ఖుంసనవమ్భనధమ్మికప్పటిస్సవేసు ఆపన్నం ఆపత్తిం.

యథానురూపన్తి “ద్వీహి సమథేహి, తీహి, చతూహి, ఏకేనా”తి ఏవం వుత్తనయేనేవ యథానురూపం. **ఏత్థాతి** ఇమస్మిం సమథాధికారే. **వినిచ్ఛయనయోతి** వినిచ్ఛయనయమత్తం. తేనాహ **“విత్థారో పనా”**తిఆది. **అస్సాతి** విత్థారస్స. **సమన్తపాసాదికాయం వుత్తోతి** సమన్తపాసాదికాయ నామ వినయట్ఠకథాయం వుత్తో. తస్మా తత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బోతి అధిప్పాయో.

ఏత్తకన్తి ఏతంపరమం, న ఇతో భియ్యో.

అధికరణసమథవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

భిక్ఖుపాతిమోక్ఖవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

భిక్ఖునీపాతిమోక్ఖవణ్ణనా

పారాజికకణ్డం

నాథో భిక్ఖునీనం హితత్థాయ యం పాతిమోక్ఖం పకాసయీతి సమ్బన్ధో. తత్థ **పకాసయీ**తి దేసయి, పఞ్ఞాపయీతి అత్థో.

సాధారణపారాజికం

౧. మేథునధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అభిలాపమత్తన్తి వచనమత్తం, న అత్థోతి అధిప్పాయో. **లిఙ్గభేదమత్త**న్తి పురిసలిఙ్గం ఇత్థిలిఙ్గన్తి విసేసమత్తం. **విసేసో**తి నానాత్తం. **ఛన్దేన చేవా**తి పేమేన చేవ, సినేహేన చేవాతి అత్థో . **రుచియా చా**తి ఇచ్ఛాయ చ. **పధంసితాయా**తి దూసితాయ. పరిపుణ్ణా ఉపసమ్పదా యస్సా సా **పరిపుణ్ణూపసమ్పదా,** ఉభతోసఙ్ఘేన ఉపసమ్పన్నాతి అత్థో.

మేథునధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అసాధారణపారాజికం

౫. ఉబ్భజాణుమణ్డలసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉబ్భకప్పరన్తి దుతియమహాసన్ధితో ఉద్ధం. **ఇతో చితో చ సఞ్చరణ**న్తి హత్థస్స వా కాయస్స వా తిరియం ఇతో చితో చ సఞ్చరణం.

ఏకతోఅవస్సుతేతి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ६६७) భిక్ఖునియా అవస్సవే, భిక్ఖునియా కాయసంసగ్గరాగేన అవస్సుతభావే సతీతి అత్థో. భిక్ఖునియా వసేనేవ చ ఏకతోఅవస్సుతభావో గహేతబ్బో. వుత్తఞ్హేతం **సమన్తపాసాదికాయం** (పాచి॰ అట్ఠ॰ ६६७) –

> ‘‘ఏకతోఅవస్సుతేతి ఏత్థ కిఞ్చాపి ‘ఏకతో’తి అవిసేసేన వుత్తం, తథాపి భిక్ఖునియా ఏవ అవస్సుతే సతి అయం ఆపత్తిభేదో వుత్తోతి వేదితబ్బో’’తి.

పురిసస్స కాయన్తి పురిసస్స యం కఞ్చి కాయం. **ఉభతోఅవస్సుతేపీ**తి భిక్ఖునియా చేవ పురిసస్స చ కాయసంసగ్గరాగేన అవస్సుతభావే సతిపి. **కాయేనా**తి యథాపరిచ్ఛిన్నేన అత్తనో కాయేన. **కాయప్పటిబద్ధ**న్తి పురిసస్స కాయప్పటిబద్ధం. **అవసేసకాయేన వా**తి యథాపరిచ్ఛిన్నకాయతో అవసేసేన కాయేన, ఉబ్భక్ఖకఅధోజాణుమణ్డలఅధోకప్పరసఙ్ఖాతేన కాయేనాతి వుత్తం హోతి. **తస్స కాయ**న్తి అవస్సుతస్స తస్స పురిసస్స యం కఞ్చి కాయం. యథా చేత్థ సయం ఆమసన్తియా థుల్లచ్చయం, ఏవం తస్స ఆమసనం సాదియన్తియాపీతి దట్ఠబ్బం. **పురిసస్స కాయసంసగ్గరాగో నత్థీ**తి పురిసస్స మేథునరాగో, గేహసితపేమం, సుద్ధచిత్తం వా. **అవసేసే**తి పారాజికఖేత్తతో అవసేసే. **కాయప్పటిబద్ధేన కాయప్పటిబద్ధాదిభేదే**తి ‘‘కాయప్పటిబద్ధేన కాయప్పటిబద్ధం ఆమసతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా’’తిఆదికే (పాచి॰ ६५८, ६६७) సబ్బవారే. **‘‘అసఞ్చిచ్చా’’**తిఆదీసు విరజ్ఝిత్వా వా ఆమసన్తియా, అఞ్ఞవిహితాయ

వా, “అయం పురిసో”తి వా “ఇత్థీ”తి వా అజానన్తియా వా, తేన ఫుట్ఠాయపి తం ఫస్సం అస్సాదయన్తియా వా ఆమసనేపి సతి అనాపత్తి.

ఉబ్భజాణుమణ్డలసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. వజ్జప్పటిచ్ఛాదికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నన్తి భిక్ఖూహి సాధారణానం చతున్నం, అసాధారణానం చతున్నఞ్చాతి అట్ఠన్నమఞ్ఞతరం అజ్ఝాపన్నం. ఇదఞ్చ పారాజికం (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౬౬౬) పచ్ఛా పఞ్ఞత్తం, సఙ్గీతికారకాచరియేహి పన పురిమేన సద్ధిం యుగళం కత్వా ఇమస్మిం ఓకాసే ఠపితన్తి వేదితబ్బం. “అట్ఠన్నం పారాజికానం అఞ్ఞతర”న్తి (పాచి॰ ౬౬౬) వచనతో పన వజ్జప్పటిచ్ఛాదికం యా పటిచ్ఛాదేతి, సాపి వజ్జప్పటిచ్ఛాదికా ఏవాతి దట్ఠబ్బం. కిఞ్చాపి వజ్జప్పటిచ్ఛాదనం పేమవసేన హోతి, తథాపి సిక్ఖాపదవీతిక్కమచిత్తం దోమనస్సమేవ హోతీతి కత్వా దుక్ఖవేదనం హోతీతి ‘‘**తత్ర హి పాచిత్తియం…పే॰… సేసం తాదిసమేవా**’’తి వుత్తం.

వజ్జప్పటిచ్ఛాదికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. ఉక్ఖిత్తానువత్తికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సత్థుసాసనేనాతి ఞత్తిసమ్పదాయ చేవ అనుస్సావనసమ్పదాయ చ. ఇధ పన చోదనాసారణాపుబ్బకమేవ ఞత్తిఅనుస్సావనం సత్థుసాసనన్తి ఆహ ‘‘**ఇధాపీ**’’తిఆది. **కరణ**న్తి ఞత్తిట్ఠపనఞ్చేవ అనుస్సావనావచనఞ్చ. **అనాదర**న్తి పుగ్గలే చేవ ధమ్మే చ ఆదరవిరహితం. తేనాహ ‘‘**యేనా**’’తిఆది. **తత్థ పరియాపన్నగణే వా**తి తస్మిం సఙ్ఘే పరియాపన్నే సమ్బహులపుగ్గలసఙ్ఖాతే గణే వా. ‘‘**సమ్మావత్తనాయ అవత్తమానన్తి అత్థో**’’తి ఇమినా అధిప్పాయత్థో వుత్తో. **ఏకకమ్మాదికే**తి ఏకకమ్మఏకుద్దేససమసిక్ఖాతాయ. **సహ అయనభావేనా**తి సహ వత్తనభావేన. సమానో సంవాసో ఏతేసన్తి **సమానసంవాసకా**.

ఇదాని యేన సంవాసేన తే “సమానసంవాసకా”తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౬౬౮) వుత్తా, సో సంవాసో తస్స ఉక్ఖిత్తకస్స తేహి సద్ధిం నత్థి, యేహి చ సద్ధిం తస్స సో సంవాసో నత్థి, న తేన తే భిక్ఖూ అత్తనో సహాయా కతా హోన్తి, తస్మా సో **అకతసహాయో** నామాతి ఇమమత్థం దస్సేతుం ‘‘**యస్స పనా**’’తిఆది వుత్తం. ఏవం పదవణ్ణనం కత్వా ఇదాని అత్థమత్తం దస్సేతుం ‘‘**సమానసంవాసకభావం అనుపగతన్తి అత్థో**’’తి వుత్తం. కిం తం అనువత్తనన్తి కస్సచి ఆసఙ్కా సియాతి తం సరూపతో దస్సేన్తో ‘‘**యందిట్ఠికో సో హోతీ**’’తిఆదిమాహ. తత్థ **సో**తి యో ఉక్ఖిత్తకో, సో.

ఉక్ఖిత్తానువత్తికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అట్ఠవత్థుకాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

లోకస్సాదమిత్తసన్థవవసేనాతి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౬౭౫) లోకస్సాదసఙ్ఖాతస్స మిత్తసన్థవస్స వసేన. కిం తన్తి ఆహ ‘‘**కాయసంసగ్గరాగేనా**’’తి. కాయసంసగ్గరాగేనేవ తిన్తా ఇధ అవస్సుతా నామ, న మేథునరాగేనాతి. కథమేతం విఞ్ఞాయతీతి ఆహ ‘‘**అయమేవ హీ**’’తిఆది. కిం పనేత్థ కారణన్తి ఆహ ‘‘**సమన్తపాసాదికాయం పనస్స విచారణా కతా**’’తి.

తత్థాయం విచారణా – ఏత్థ చ **అసద్ధమ్మో**తి కాయసంసగ్గోవ వేదితబ్బో, న మేథునధమ్మో. న హి మేథునస్స సామన్తా థుల్లచ్చయం హోతి. "విఞ్ఞూ పటిబలో కాయసంసగ్గం సమాపజ్జితు"న్తి (పాచి. ౬౭౬) వచనమ్పి చేత్థ సాధకన్తి. యం యేన కతం, తం తస్సేవ హోతీతి. **పురిసపుగ్గలస్సా**తి సామివచనన్తి దస్సేతుం "**యం పురిసపుగ్గలేనా**"తిఆది వుత్తం. తత్థ **హత్థో**తి అత్తనో హత్థో. న కేవలఞ్చేత్థ **హత్థగ్గహణ**న్తి "హత్థో నామ కప్పరం ఉపాదాయ యావ అగ్గనఖా"తి (పాచి. ౬౭౬) వుత్తస్స హత్థస్సేవ గహణం, అథ ఖో తస్స చ అఞ్ఞస్సపి అపారాజికఖేత్తస్స గహణం ఏకజ్ఝం కత్వా "హత్థగ్గహణ"న్తి వుత్తం. తథా **సఙ్ఘాటికణ్ణగ్గహణ**న్తి న కేవలం సఙ్ఘాటికణ్ణస్సేవ గహణం, అథ ఖో తస్స చ అఞ్ఞస్సపి యస్స కస్సచి చీవరప్పదేసస్స గహణం వుత్తన్తి దస్సేతుం "**ఏత్థ చ యస్స కస్సచీ**"తిఆది వుత్తం. **ఇత్థన్నామం ఠాన**న్తి ఏవంనామకం ఠానం. "**పటిపాటియా వా ఉప్పటిపాటియా వా పూరేత్వా**"తి ఇదం నిదస్సనమత్తం. తస్మా పటిపాటియా వా ఉప్పటిపాటియా వా ఏకన్తరికాయ వా యేన తేన నయేన పూరేత్వాతి అత్థో.

తా ఆపత్తియోతి తా ఆపన్నా ఆపత్తియో. యథా చేకేకస్మిం వత్థుస్మిం ఏవం విసుం విసుం సత్తసు వత్థూసు సతక్ఖత్తుమ్పి వీతిక్కన్తేసు తా ఆపత్తియో దేసేత్వా ముచ్చతి. **గణనూపికా**తి దేసితగణనం ఉపగచ్ఛతి. **ధురనిక్ఖేపం కత్వా**తి "అఞ్ఞం వత్థుం ఆపజ్జిస్సామీ"తి ఉస్సాహం ఠపేత్వా.

అట్ఠవత్థుకాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

భిక్ఖునిపాతిమోక్ఖే పారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘాదిసేసకణ్డం

౧. ఉస్సయవాదికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

మానుస్సయవసేన కోధుస్సయవసేనాతి బాహుల్లనయేన వుత్తం. తేనేవ వక్ఖతి "తిచిత్తం తివేదన"న్తి. **అడ్డకరణత్థాయాతి** ఏత్థ **అడ్డోతి** వోహారికవినిచ్ఛయో వుచ్చతి. యం పబ్బజితా "అధికరణ"న్తిపి వదన్తి, తస్స కరణత్థాయ వోహారికవినిచ్ఛయత్థాయాతి వుత్తం హోతి. **వీతిక్కమక్ఖణేయేవాతి** వత్థుజ్ఝాచారక్ఖణేయేవ, న తతియాయ సమనుభాసనాయాతి అధిప్పాయో. **భిక్ఖునిం సఙ్ఘతో నిస్సారేతీతి** ఆపన్నం భిక్ఖునిం భిక్ఖునిసఙ్ఘమ్హా నిస్సారేతి. హేతుమ్హి చాయం కత్తువోహారో "నిస్సారణహేతుభూతధమ్మో 'నిస్సారణీయో'తి వుత్తో"తి కత్వా.

యత్థ రితాయాతి ఉపస్సయభిక్ఖాచారమగ్గాదీసు యస్మిం ఠానే రితాయ. **తతో పట్ఠాయ గచ్ఛన్తియాతి** తతో పట్ఠాయ వోహారికానం సన్తికం గచ్ఛన్తియా. **దుతియేతి** దుతియారోచనే. **తేనాతి** ఉపాసకేన. **ఏవం వుత్తాయాతి** "మమ చ తవ చ కథం త్వంయేవ ఆరోచేహీ"తి వుత్తాయ. **అఞ్ఞేన కథాపేతీతి** కప్పియకారకేన కథాపేతి. **యథా వా తథా వా హి ఆరోచియమానేతి** కప్పియకారకో వా భిక్ఖునియా కథం పఠమం ఆరోచేతు, ఇతరో వా అత్తనో కథం (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౬౭౯). కప్పియకారకో వా ఉభిన్నమ్పి కథం, ఇతరో వా ఉభిన్నమ్పి కథం ఆరోచేతూతి ఏవం యథా తథా ఆరోచియమానే. **ఉభిన్నమ్పి పన కథం సుత్వాతి** యథా తథా వా ఆరోచితం పన ఉభిన్నమ్పి కథం సుత్వా.

ఆకడ్ఢియమానా గచ్ఛతీతి వుచ్చమానా వోహారికానం సన్తికం గచ్ఛతి, ఇమస్స "తస్సా అనాపత్తీ"తి ఇమినా సమ్బన్ధో. ఏవం సేసేసుపి. **రక్ఖం యాచతీతి** ధమ్మికం రక్ఖం యాచతి. ఇదాని యథా యాచితా రక్ఖా ధమ్మికా హోతి, తం దస్సేతుం "**ఉపస్సయే అఞ్ఞేహి కతం అనాచారం అనోదిస్స ఆచిక్ఖన్తీ**"తి వుత్తం. తత్థ అతీతం ఆరబ్భ అత్థి ఓదిస్స ఆచిక్ఖనా (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౬౭౯), అత్థి అనోదిస్స ఆచిక్ఖనా, అనాగతం ఆరబ్భాపి అత్థి ఓదిస్స ఆచిక్ఖనా, అత్థి అనోదిస్స ఆచిక్ఖనా.

కథం **అతీతం ఆరబ్భ ఓదిస్స ఆచిక్ఖనా** హోతి? భిక్ఖునుపస్సయే గామదారకా, ధుత్తాదయో వా యే కేచి అనాచారం వా ఆచరన్తి, రుక్ఖం వా ఛిన్దన్తి, ఫలాఫలం వా హరన్తి, పరిక్ఖారే వా అచ్ఛిన్దన్తి. భిక్ఖునీ వోహారికే ఉపసఙ్కమిత్వా "అమ్హాకం ఉపస్సయే ఇదం నామ కత"న్తి వదతి. "కేనా"తి వుత్తే "అసుకేన చ అసుకేన చా"తి ఆచిక్ఖతి. ఏవం అతీతం ఆరబ్భ ఓదిస్స ఆచిక్ఖనా హోతి, సా న వట్టతి. తఞ్చే సుత్వా తే వోహారికా తేసం దణ్డం కరోన్తి, సబ్బం భిక్ఖునియా గీవా హోతి. "దణ్డం గణ్హిస్సన్తీ"తి అధిప్పాయేపి సతి గీవాయేవ హోతి. సచే పన తస్స "దణ్డం గణ్హథా"తి వదతి, పఞ్చమాసకమత్తే గహితే పారాజికం హోతి.

తేహి "కేనా"తి వుత్తే పన "అసుకేనా'తి వత్తుం అమ్హాకం న వట్టతి, తుమ్హేయేవ జానిస్సథ. కేవలఞ్హి మయం రక్ఖం యాచామ, తం నో దేథ, అవహటభణ్డమ్పి ఆహరాపేథా"తి వత్తబ్బం. ఏవం **అనోదిస్స ఆచిక్ఖనా** హోతి, సా వట్టతి. ఏవం వుత్తే సచేపి తే వోహారికా తే కారకే గవేసిత్వా తేసం దణ్డం కరోన్తి, సబ్బం సాపతేయ్యమ్పి గహితం, భిక్ఖునియా నేవ గీవా, న ఆపత్తి.

పరిక్ఖారం హరన్తే దిస్వా తేసం అనత్థకామతాయ "చోరో చోరో"తి వత్తుమ్పి న వట్టతి. ఏవం వుత్తేపి హి యం తేసం దణ్డం కరోన్తి, సబ్బం భిక్ఖునియా గీవా హోతి. అత్తనో వచనకరం పన "ఇమినా మే పరిక్ఖారో గహితో, తం ఆహరాపేహి, మా చస్స

దణ్డం కరోథా"తి వత్తుం వట్టతి. దాసదాసివాపిఆదీనం అత్థాయ అడ్డం కరోన్తి, అయం అకప్పియఅడ్డో నామ, న వట్టతి.

కథం **అనాగతం ఆరబ్భ ఓదిస్స ఆచిక్ఖనా** హోతి? వుత్తనయేనేవ పరేహి అనాచారాదీసు కతేసు భిక్ఖునీ వోహారికే ఏవం వదతి "అమ్హాకం ఉపస్సయే ఇదఞ్చిదఞ్చ కరోన్తి, రక్ఖం నో దేథ ఆయతిం అకరణత్థాయా"తి. "కేన ఏవం కత"న్తి వుత్తే "అసుకేన చ అసుకేన చా"తి ఆచిక్ఖతి. ఏవం అనాగతం ఆరబ్భ ఓదిస్స ఆచిక్ఖనా హోతి, సాపి న వట్టతి. తేసఞ్హి దణ్డే కతే పురిమనయేనేవ సబ్బం భిక్ఖునియా గీవా. సేసం పురిమసదిసమేవ.

సచే పన వోహారికా భిక్ఖునుపస్సయే ఏవరూపం అనాచారం కరోన్తానం "ఇమం నామ దణ్డం కరోమా"తి భేరిం చరాపేత్వా ఆణాయ అతిట్ఠమానే పరియేసిత్వా దణ్డం కరోన్తి, భిక్ఖునియా నేవ గీవా, న ఆపత్తి.

యో చాయం భిక్ఖునీనం వుత్తో, భిక్ఖూనమ్పి ఏసేవ నయో. భిక్ఖునోపి హి ఓదిస్స ఆచిక్ఖనా న వట్టతి, యం తథా ఆచిక్ఖితే తేసం దణ్డం కరోన్తి, తం సబ్బం గీవా హోతి. వుత్తనయేనేవ దణ్డం గణ్హాపేన్తస్స పారాజికం. యో పన "దణ్డం కరిస్సన్తీ"తి జానన్తోపి అనోదిస్స కథేతి, తే చ పరియేసిత్వా దణ్డం కరోన్తియేవ, న దోసో. విహారసీమాయ రుక్ఖాదీని ఛిన్దన్తానం వాసిఫరసుఆదీని గహేత్వా పాసాణే కోట్టేన్తి, న వట్టతి. సచే ధారా భిజ్జతి, కారాపేత్వా దాతబ్బా. ఉపధావిత్వా తేసం పరిక్ఖారే గణ్హన్తి, తమ్పి న కాతబ్బం. లహుపరివత్తఞ్హి చిత్తం, థేయ్యచేతనాయ ఉప్పన్నాయ మూలచ్ఛేజ్జమ్పి గచ్ఛేయ్య.

ఉస్సయవాదికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. చోరివుట్ఠాపికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

మల్లగణభటిపుత్తగణాదికన్తిఆదీసు (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౬౮౩) **మల్లగణో** నామ నారాయనభత్తికో తత్థ తత్థ పానీయట్ఠపనపోక్ఖరణిఖణనాదిపుఞ్ఞకమ్మకారకో గణో. **భటిపుత్తగణో** నామ కుమారభత్తికగణో. **ధమ్మగణో**తి సాసనభత్తికో అనేకప్పకారపుఞ్ఞకమ్మకారకో గణో. **గన్ధికసేణీ**తి అనేకప్పకారసుగన్ధివికతికారకో గణో. **దుస్సికసేణీ**తి దుస్సవాణిజసమూహో, పేసకారగణోతి అత్థో.

వుట్ఠాపేన్తియాతి ఉపసమ్పాదేన్తియా. కేనచి కరణీయేన పక్కన్తాసు భిక్ఖునీసు అగన్త్వా ఖణ్డసీమం యథానిసిన్నట్ఠానేయేవ అత్తనో నిస్సితకపరిసాయ సద్ధిం వుట్ఠాపేన్తియా వాచాచిత్తతో సముట్ఠాతి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౬౮౩), అఞ్ఞం సీమం వా నదిం వా గన్త్వా వుట్ఠాపేన్తియా కాయవాచాచిత్తతో సముట్ఠాతీతి ఆహ "**చోరివుట్ఠాపనసముట్ఠాన**"న్తి. అనాపుచ్ఛా వుట్ఠాపనవసేన **కిరియాకిరియం**. పఞ్ఞత్తిం అజానన్తా అరియాపి వుట్ఠాపేన్తీతి వా కమ్మవాచాపరియోసానే ఆపత్తిక్ఖణే విపాకాబ్యాకతసమఙ్గితావసేన వా **తిచిత్తం**.

చోరివుట్ఠాపికాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఏకగామన్తరగమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అఞ్ఞో గామో **గామన్తరం. నదిపార**న్తి నదియా పారిమతీరం. "గామన్తరం గచ్ఛేయ్యా"తి (పాచి॰ ౬౮౭, ౬౯౧) వుత్తత్తా అఞ్ఞస్మిం గామేయేవ ఆపత్తి, న సకగామేతి ఆహ "**సకగామతో తావా**"తిఆది. **పరిక్ఖేపే వా ఉపచారే వా అతిక్కన్తే**తి పరిక్ఖిత్తస్స

గామస్స పరిక్ఖేపే వా అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానే వా అతిక్కన్తే. **దుతియేన అతిక్కన్తమత్తే**తి దుతియేన పాదేన ఇతరస్స గామస్స పరిక్ఖేపే వా ఉపచారే వా అతిక్కన్తమత్తే. యేసు పన పోత్థకేసు "ఏకేన పాదేన ఇతరస్స గామస్స పరిక్ఖేపే వా అతిక్కన్తే, ఉపచారే వా ఓక్కన్తే థుల్లచ్చయం, దుతియేన అతిక్కన్తమత్తే, ఓక్కన్తమత్తే వా సఙ్ఘాదిసేసో"తి పాఠో దిస్సతి, తత్థ "ఓక్కన్తే, ఓక్కన్తమత్తే వా"తి ఏతాని ద్వే పదాని పాళియా విరుజ్ఝన్తి. "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం అతిక్కామేన్తియా"తి (పాచి॰ ౬౮౨) హి పాళి. తథా **సమన్తపాసాదికాయపి** విరుజ్ఝన్తి. తత్థ హి –

> "పరిక్ఖేపారహట్ఠానం ఏకేన పాదేన అతిక్కమతి, థుల్లచ్చయం. దుతియేన అతిక్కన్తమత్తే సఙ్ఘాదిసేసో. అపిచేత్థ సకగామతో…పే॰… ఏకేన పాదేన ఇతరస్స గామస్స పరిక్ఖేపే వా ఉపచారేవా అతిక్కన్తమత్తే థుల్లచ్చయం, దుతియేన అతిక్కన్తమత్తే సఙ్ఘాదిసేసో"తి –

వుత్తం. "పఠమం పాదం అతిక్కామేన్తియా"తిఆదివచనతో (పాచి॰ ౬౮౨) పదసా గమనమేవ ఇధాధిప్పేతన్తి ఆహ **''పదసా పవిసన్తియా ఆపత్తీ''**తి. ఇమినా సచేపి హత్థిపిట్ఠిఆదీహి వా ఇద్ధియా వా పవిసతి, వట్టతియేవాతి దస్సేతి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన **సమన్తపాసాదికాయ** (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౬౮౨) వుత్తోతి అధిప్పాయో.

నదిపారగమనే వుత్తలక్ఖణాయ నదియాతి "నదీ నామ తిమణ్డలం పటిచ్ఛాదేత్వా యత్థ కత్థచి ఉత్తరన్తియా అన్తరవాసకో తేమియతీ"తి (పాచి॰ ౬౮౨) **నదిపారగమనవిభఙ్గే** వుత్తలక్ఖణాయ నదియా. నదిపారగమనవిభఙ్గో హి ఇధ **నదిపారగమన**సద్దేన వుత్తో. **పున ఓరిమతీరమేవ పచ్చుత్తరన్తియా వా**తి పరతీరం గన్తుకామతాయ ఓతిణ్ణత్తా వుత్తం. ఇతరిస్సా పన అయం పక్కన్తట్ఠానే ఠితా హోతి, తస్మా పరతీరం గచ్ఛన్తియా అనాపత్తి. సచే సజ్ఝాయం వా పధానం వా అఞ్ఞం వా కిఞ్చి కమ్మం కురుమానా "పురే అరుణేయేవ దుతియికాయ సన్తికం గమిస్సామీ"తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౬౮౨) ఆభోగం కరోతి, అజానన్తియా ఏవ తస్సా అరుణో ఉగ్గచ్ఛతి , అనాపత్తీతి ఆహ **''పురే అరుణేయేవా''**తిఆది. అథ పన "యావ అరుణుగ్గమనా ఇధేవ భవిస్సామీ"తి వా అనాభోగేన వా విహారస్స ఏకదేసే అచ్ఛతి, దుతియికాయ హత్థపాసం న ఓతరతి, అరుణుగ్గమనే సఙ్ఘాదిసేసో. హత్థపాసోయేవ హి ఇధ పమాణం. హత్థపాసాతిక్కమే ఏకగబ్భోపి న రక్ఖతి. తేనాహ **''ఏకగబ్భే…పే॰… ఆపత్తీ''**తి.

దస్సనూపచారం వా సవనూపచారం వాతి ఏత్థ **దస్సనూపచారో** నామ యత్థ ఠితం దుతియికా పస్సతి. **సవనూపచారో** నామ యత్థ ఠితా మగ్గమూళ్హసద్దేన వియ, ధమ్మస్సవనారోచనసద్దేన వియ చ "అయ్యే"తి సద్దాయన్తియా సద్దం సుణాతి. **తస్మా**తి యస్మా ఓహీయనం నామ దస్సనూపచారసవనూపచారానమఞ్ఞతరస్స విజహనం, తస్మా. అన్తోగామే పన ఓహీయనం వట్టతీతి ఆహ **''ఇన్దఖీలాతిక్కమతో పట్ఠాయా''**తి ఆది. తత్థ **ఇన్దఖీలాతిక్కమతో**తి ఉమ్మారాతిక్కమతో. **బహిగామే**తి గామస్స బహిపదేసే. మగ్గమూళ్హా ఉచ్చాసద్దం కరోన్తీతి ఆహ **''మగ్గమూళ్హసద్దేన వియా''**తి. మగ్గమూళ్హం అవ్హాయన్తస్స సద్దేన వియాతిపి వదన్తి. **సద్దాయన్తియా**తి సద్దం కరోన్తియా. **''సద్దస్సవనాతిక్కమే ఆపత్తియేవా''**తి ఇమినా దస్సనూపచారో ఏవరూపే సవనూపచారే విజహితే న రక్ఖతి, జహితమత్తేవ ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సాతి దస్సేతి.

మగ్గం గచ్ఛన్తీతి ఏకమగ్గం గచ్ఛన్తి. సచే పురిమాయో అఞ్ఞేన మగ్గేన గచ్ఛన్తి, పక్కన్తా నామ హోన్తి, అనాపత్తియేవ. ద్విన్నం గచ్ఛన్తీనం ఏకా అనుబన్ధితుం అసక్కోన్తీ "గచ్ఛతు అయ"న్తి ఓహీయతి, ఇతరాపి "ఓహీయతు అయ"న్తి గచ్ఛతి,

ద్విన్నమ్పి ఆపత్తి. సచే పన గచ్ఛన్తీసు పురిమాపి అఞ్ఞం మగ్గం గణ్హాతి, పచ్ఛిమాపి అఞ్ఞం, ఏకా ఏకిస్సా పక్కన్తట్ఠానే తిట్ఠతి, ద్విన్నమ్పి అనాపత్తి.

‘‘**సఙ్ఘాదిసేసా చతురో**’’తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౭౮) అయం పఞ్హో అరుణుగ్గమనే గామన్తరపరియాపన్నం నదిపారం ఓక్కన్తభిక్ఖునిం సన్ధాయ వుత్తో. సా హి సకగామతో పచ్చూససమయే నిక్ఖమిత్వా అరుణుగ్గమనకాలే వుత్తప్పకారం నదిపారం ఓక్కన్తమత్తావ రత్తివిప్పవాసగామన్తరనదిపారగమనగణమ్హాఓహీయనలక్ఖణే ఏకప్పహారేనేవ చతురో సఙ్ఘాదిసేసే ఆపజ్జతి.

పక్ఖసఙ్కన్తాయ వాతి తిత్థాయతనం సఙ్కన్తాయ. **అనన్తరాయేనా**తి హత్థిమోచనాదిఅన్తరాయం వినా.

ఏకగామన్తరగమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. ఉక్ఖిత్తకఓసారణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తస్సేవ కారకసఙ్ఘస్సాతి యో ఉక్ఖేపనీయకమ్మకారకో గణో, తస్సేవ కారకసఙ్ఘస్స. **వత్తే వా వత్తన్తి**న్తి తేచత్తాలీసప్పభేదే నేత్థారవత్తే వత్తమానం.

ఉక్ఖిత్తకఓసారణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. భోజనప్పటిగ్గహణపఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఏకతోఅవస్సుతేతి పుగ్గలస్స వా భిక్ఖునియా వా అవస్సుతే. **మహాపచ్చరియం** పనేత్థ ‘‘భిక్ఖునియా అవస్సుతభావేతి దట్ఠబ్బ’’న్తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౭౦౧) వుత్తం. తం ‘‘అనవస్సుతోతి జానన్తీ పటిగ్గణ్హాతీ’’తి (పాచి॰ ౭౦౩) ఇమాయ పాళియా న సమేతి. యది హి పుగ్గలస్స అవస్సుతభావో నప్పమాణం, కిం ‘‘అనవస్సుతోతి జానన్తీ’’తి ఇమినా వచనేన, ‘‘అనాపత్తి ఉభతోఅనవస్సుతా హోన్తి, అనవస్సుతా పటిగ్గణ్హాతీ’’తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బం సియా. **ఉభోసు అనవస్సుతేసూ**తి పుగ్గలో చేవ భిక్ఖునీ చాతి ఉభోసు అనవస్సుతేసు గణ్హన్తియా సబ్బథాపి అనాపత్తి. ‘‘**అనవస్సుతో**’’**తి వా ఞత్వా గణ్హన్తియా**తి సయం అనవస్సుతా సమానా అవస్సుతేపి ‘‘అనవస్సుతో అయ’’న్తి సఞ్ఞాయ తస్స హత్థతో పటిగ్గణ్హన్తియా. అథ సయం అనవస్సుతాపి అఞ్ఞం అవస్సుతం వా అనవస్సుతం వా ‘‘అవస్సుతో’’తి ఞత్వా పటిగ్గణ్హాతి, దుక్కటమేవ. వుత్తఞ్హేతం **అనన్తరసిక్ఖాపదే** ‘‘కిస్స త్వం, అయ్యే, న పటిగ్గణ్హాసీతి, అవస్సుతా, అయ్యేతి, త్వం పన, అయ్యే, అవస్సుతాతి, నాహం, అయ్యే, అవస్సుతా’’తి.

భోజనప్పటిగ్గహణపఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. భోజనప్పటిగ్గహణదుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దుక్కటాదికా సఙ్ఘాదిసేసపరియోసానా ఆపత్తియో ఇమినా సిక్ఖాపదేన ఉయ్యోజికాయేవ, ఇతరిస్సా పన ఆపత్తిభేదో పఠమసిక్ఖాపదేనాతి ఆహ ‘‘**సా ఏవం ఉయ్యోజనేనా**’’తిఆది.

కులానుద్దయతాయాతి కులానుకమ్పకతాయ.

భోజనప్పటిగ్గహణదుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭-౧౩. సఞ్చరిత్తాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సత్తమాదీని ఉత్తానత్థానేవ.

సఞ్చరిత్తాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౪-౧౭. సఙ్ఘభేదకాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

భిక్ఖునీ సఙ్ఘం న భిన్దతీతి కమ్మం, ఉద్దేసో చాతి ద్వీహి భేదో, సో తాయ సద్ధిం నత్థీతి భిక్ఖునీ సఙ్ఘం న భిన్దతి. న కేవలం పరివాసాభావోయేవాతి ఆహ ‘‘**ఛాదనపచ్చయాపీ**’’తిఆది. ఏత్థ చ ‘‘**ఛాదనపచ్చయాపి న దుక్కటం ఆపజ్జతీ**’’తి పాఠో దట్ఠబ్బో, ఛాదనపచ్చయాపి దుక్కటం న ఆపజ్జతీతి అత్థో. ఏవఞ్చ కత్వా –

‘‘ఆపజ్జతి గరుకం సావసేసం;
ఛాదేతి అనాదరియం పటిచ్చ;
న భిక్ఖునీ నో చ ఫుసేయ్య వజ్జం;
పఞ్హామేసా కుసలేహి చిన్తితా’’తి. (పరి॰ ౪౮౧) –

ఏత్థ భిక్ఖునినిసేధో ఉపపన్నో హోతి. యేసు పన పోత్థకేసు ‘‘ఛాదనపచ్చయా పన దుక్కటం ఆపజ్జతీ’’తి వినా **న**-కారం పాఠో దిస్సతి, సో పమాదలేఖోతి దట్ఠబ్బం. **తస్మా**తి యస్మా పరివాసో నామ నత్థి, తస్మా. **అత్తనో సీమం సోధేత్వా విహారసీమాయ వా**తి విహారే బద్ధసీమమేవ సన్ధాయ వుత్తం. **సోధేతుం అసక్కోన్తీహీ**తి విహారసీమం సోధేతుం అసక్కోన్తీహి.

ముఖమత్తనిదస్సనన్తి పవేసోపాయమత్తనిదస్సనం. ఏత్థాహ – అథ కస్మా యథా భిక్ఖుమానత్తకథాయ ‘‘పరిక్ఖిత్తస్స విహారస్స పరిక్ఖేపతో, అపరిక్ఖిత్తస్స విహారస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానతో ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమ్మా’’తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిగమనవణ్ణనా) వుత్తం, ఏవమవత్వా ‘‘**గామూపచారతో చ భిక్ఖూనం విహారూపచారతో చ ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా**’’తి ఇధ వుత్తన్తి? తత్ర చేకే వదన్తి ‘‘భిక్ఖూనం వుత్తప్పకారం పదేసం అతిక్కమిత్వా గామేపి తం కమ్మం కాతుం వట్టతి, భిక్ఖునీనం పన గామే న వట్టతి, తస్మా ఏవం వుత్త’’న్తి. అపరే పన భణన్తి ‘‘భిక్ఖూనమ్పి గామే న వట్టతి, భిక్ఖువిహారో నామ పుబ్బేయేవ గామూపచారం అతిక్కమిత్వా తిట్ఠతి , తస్మా గామం అవత్వా విహారూపచారమేవ హేట్ఠా వుత్తం. భిక్ఖునీనం పన విహారో గామేయేవ, న బహి, తస్మా గామూపచారఞ్చ విహారూపచారఞ్చ ఉభయమేవేత్థ దస్సితం. తస్మా ఉభయత్థాపి అత్థతో నానాత్థం నత్థీ’’తి. వీమంసిత్వా యఞ్ఞేత్థ యుజ్జతి, తం గహేతబ్బం.

తతో పట్ఠాయాతి ఆరోచితకాలతో పట్ఠాయ.

సఙ్ఘభేదకాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

భిక్ఖునిపాతిమోక్ఖే సఙ్ఘాదిసేసవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిస్సగ్గియకణ్డం

౧. పత్తవగ్గో

౧. పత్తసన్నిచయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పఠమం ఉత్తానత్థమేవ.

పత్తసన్నిచయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అకాలచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

యం అత్తనా లద్ధం, తం నిస్సగ్గియం హోతీతి యం చీవరం భాజాపితాయ అత్తనా లద్ధం, తమేవ నిస్సగ్గియం హోతి, తం వినయకమ్మం కత్వాపి అత్తనా న లబ్భతి. తేనాహ ‘‘**నిస్సట్ఠ**’’న్తిఆది. తత్థ **నిస్సట్ఠం పటిలభిత్వాపీ**తి ‘‘అయ్యాయ, దమ్మీ’’తి ఏవం నిస్సట్ఠం పటిలభిత్వాపి. **యథాదానేయేవ ఉపనేతబ్బ**న్తి యథా దాయకేహి దిన్నం, తథేవ ఉపనేతబ్బం, అకాలచీవరపక్ఖేయేవ ఠపేతబ్బన్తి వుత్తం హోతి.

అకాలచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. చీవరపరివత్తనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

మేతన్తి మే ఏతం. సకసఞ్ఞాయ గహితత్తా పాచిత్తియఞ్చేవ దుక్కటఞ్చ వుత్తం, ఇతరథా భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బం.

చీవరపరివత్తనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అఞ్ఞవిఞ్ఞాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పటిలాభేనాతి పఠమవిఞ్ఞత్తితో ఊనతరస్సాపి అఞ్ఞస్స పటిలాభేన.

తస్మిం అప్పహోన్తే పున తఞ్ఞేవాతి యం పఠమం విఞ్ఞత్తం, థోకత్తా తస్మిం అప్పహోన్తే పున తఞ్ఞేవ విఞ్ఞాపేన్తియాతి అత్థో. **అఞ్ఞేన**పి అత్థే సతీ తి పఠమం విఞ్ఞత్తితో అఞ్ఞేనపి అత్థే సతి. **తేన సద్ధిం అఞ్ఞఞ్చా**తి యం పఠమం విఞ్ఞత్తం, తేన సద్ధిం అఞ్ఞఞ్చ. కిం వుత్తం హోతి? సచే పఠమం సప్పి విఞ్ఞత్తం, ‘‘యమకం పచితబ్బ’’న్తి చ వేజ్జేన వుత్తత్తా తేలేనాపి అత్థో హోతి. తతో ‘‘తేలేనాపి మే అత్థో’’తి ఏవమాదినా అఞ్ఞఞ్చ విఞ్ఞాపేన్తియాతి వుత్తం హోతి. **ఆనిసంసం దస్సేత్వా**తి ‘‘సచే కహాపణస్స సప్పి ఆభతం హోతి, ఇమినా మూలేన ద్విగుణం తేలం లబ్భతి, తేలేనాపి చ ఇదం కిచ్చం నిప్పజ్జతి, తస్మా తేలం ఆహరా’’తి ఏవం ఆనిసంసం దస్సేత్వా.

అఞ్ఞవిఞ్ఞాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. అఞ్ఞచేతాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తతో అఞ్ఞం చేతాపేయ్యాతి పఠమం చేతాపితతో యం కిఞ్చి అఞ్ఞం చేతాపేయ్య.

అఞ్ఞచేతాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. పఠమసఙ్ఘికచేతాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అఞ్ఞస్సత్థాయ దిన్నేనాతి యం చేతాపేతి, తతో అఞ్ఞస్సత్థాయ దిన్నేన. **అఞ్ఞుద్దిసికేనాతి** పురిమస్సేవత్థదీపనం.

సేసకం ఉపనేన్తియాతి యదత్థాయ దిన్నో, తం చేతాపేత్వా అవసేసం అఞ్ఞస్సత్థాయ ఉపనేన్తియా. **సామికే అపలోకేత్వాతి** దాయకే ఆపుచ్ఛిత్వా. **ఏవరూపాసూ ఆపదాసు ఉపనేన్తీనన్తి** ఏవరూపేసు ఉపద్దవేసు అఞ్ఞస్స యస్స కస్సచి అత్థాయ ఉపనేన్తీనం.

పఠమసఙ్ఘికచేతాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. దుతియసఙ్ఘికచేతాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

న కేవలం తేనేవ పరిక్ఖారేనాతి ఆహ ‘‘**సయం యాచితకేనాపీ**’’తి. వుత్తఞ్హేతం పాళియం ‘‘భిక్ఖునియో తేన చ పరిక్ఖారేన సయమ్పి యాచిత్వా భేసజ్జం చేతాపేత్వా పరిభుఞ్జింసూ’’తి (పాచి॰ ౭౬౩). మాతికాయం పన గమ్యమానత్తా పి-సద్దో నప్పయుత్తో. గమ్యమానత్థస్స హి సద్దస్స పయోగం పతి కామచారోతి యుత్తి.

దుతియసఙ్ఘికచేతాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮-౯-౧౦. పఠమగణికచేతాపనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అట్ఠమనవమదసమాని ఉత్తానత్థానేవ.

పఠమగణికచేతాపనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పత్తవగ్గో పఠమో.

౨. చీవరవగ్గో

౧౧. గరుపావురణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

యస్మా పవారితట్ఠానే విఞ్ఞత్తి నామ న పటిసేధేతబ్బా, తస్మా భగవా ధమ్మనిమన్తనవసేన పవారితట్ఠానే ‘‘వదేథాయ్యే, యేనత్థో’’తి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౭౮౪) వుత్తాయ చతుక్కంసపరమం విఞ్ఞాపేతబ్బన్తి పరిచ్ఛేదం దస్సేతీతి వేదితబ్బం.

తేనేవ ‘‘**చేతాపేతబ్బన్తి ఠపేత్వా సహధమ్మికే చ ఞాతకప్పవారితే చ అఞ్ఞేన కిస్మిఞ్చిదేవ గుణే పరితుట్ఠేన ‘వదేథాయ్యే, యేనత్థో’తి వుత్తాయ విఞ్ఞాపేతబ్బ**’’న్తి వుత్తం. **రాజానన్తి** పసేనదికోసలరాజానం.

గరుపావురణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. లహుపావురణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దుతియం ఉత్తానత్థమేవ.

లహుపావురణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చీవరవగ్గో దుతియో.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

భిక్ఖునిపాతిమోక్ఖే నిస్సగ్గియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాచిత్తియకణ్డం

౧. లసుణవగ్గో

౧. లసుణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**లసుణ**’’న్తి కిఞ్చాపి అవిసేసేన వుత్తం, తథాపి మగధేసు జాతం లసుణమేవ ఇధాధిప్పేతం, తమ్పి భణ్డికలసుణమేవాతి ఆహ **మగధరట్ఠే జాత**’’న్తిఆది.

భణ్డికలసుణన్తి పోట్టలికలసుణమేవ, సమ్పుణ్ణమిఞ్జానమేతం అధివచనం. తేనాహ ‘‘**న ఏకద్వితిమిఞ్జక**’’న్తి. **అజ్ఝోహారే అజ్ఝోహారే**తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౭౯౩) ఏత్థ సచే ద్వే తయో భణ్డికే ఏకతోయేవ సఙ్ఖాదిత్వా అజ్ఝోహరతి, ఏకం పాచిత్తియం. భిన్దిత్వా ఏకేకమిఞ్జకం ఖాదన్తియా పన పయోగగణనాయ పాచిత్తియాని.

పలణ్డుకాదీనం వణ్ణేన వా మిఞ్జాయ వా నానాత్తం వేదితబ్బం – వణ్ణేన తావ **పలణ్డుకో** నామ పణ్డువణ్ణో హోతి, **భఞ్జనకో** లోహితవణ్ణో, **హరితకో** హరితపణ్ణవణ్ణో. మిఞ్జాయ పన పలణ్డుకస్స ఏకా మిఞ్జా హోతి, భఞ్జనకస్స ద్వే, హరితకస్స తిస్సో. **చాపలసుణో** అమిఞ్జకో. అఙ్కురమత్తమేవ హి తస్స హోతి. **మహాపచ్చరియాదీ**సు పన ‘‘పలణ్డుకస్స తీణి మిఞ్జాని, భఞ్జనకస్స ద్వే, హరితకస్స ఏక’’న్తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౭౯౭) వుత్తం. ఏతే పలణ్డుకాదయో సభావేనేవ వట్టన్తి. సూపసమ్పాకాదీసు పన మాగధకమ్పి వట్టతి. తఞ్హి పచ్చమానేసు ముగ్గసూపాదీసు వా మచ్ఛమంసవికతియా వా తేలే వా బదరసాళవాదీసు వా అమ్బిలసాకాదీసు వా ఉత్తరిభఙ్గేసు వా యత్థ కత్థచి అన్తమసో యాగుభత్తేపి పక్ఖిత్తం వట్టతి. **బదరసాళవం** (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౭౯౩-౭౯౭) నామ బదరఫలాని సుక్ఖాపేత్వా చుణ్ణేత్వా కత్తబ్బా ఖాదనీయవికతి.

లసుణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సమ్బాధలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘పటిచ్ఛన్నోకాసే’’తి ఏతస్స విభాగదస్సనత్థం ‘‘**ఉపకచ్ఛకేసు చ ముత్తకరణే చాతి అత్థో**’’తి వుత్తం.

ఆబాధపచ్చయాతి కణ్డుకచ్ఛుఆదిఆబాధపచ్చయా సంహరాపేన్తియా అనాపత్తి. ‘‘భిక్ఖుస్స ఏత్థ చ లసుణే చ దుక్కట’’న్తి (వజిర॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౮౦౦) పోరాణా.

సమ్బాధలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తలఘాతకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తలఘాతకేతి ముత్తకే పహారదానే, తఞ్చ ఖో తలం ‘‘ముత్తకరణే పహారం దేతీ’’తి (పాచి॰ ౮౦౪) **పదభాజనియం**వుత్తత్తా ‘‘ముత్తకరణస్సా’’తి విఞ్ఞాయతీతి ఆహ ‘‘**ముత్తకరణస్స తలఘాతనే**’’తి. **పురిమనయేనేవ సాణత్తికన్తి** అత్తనో అత్థాయ అఞ్ఞం ఆణాపేన్తియా సాణత్తికం.

తలఘాతకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. జతుమట్ఠకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

వత్థువసేనేతం వుత్తన్తి ‘‘జతుమట్ఠకే’’తి ఏతం నిదానవసేన ఉప్పన్నస్స వత్థునో వసేనేవ వుత్తం. యం కిఞ్చి పన దణ్డకం పవేసేన్తియా ఆపత్తియేవ. తేనాహ ‘‘**కామరాగేన పనా**’’తిఆది.

జతుమట్ఠకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. ఉదకసుద్ధికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఆదాతబ్బన్తి పవేసేతబ్బం. **అగ్గపబ్బ**న్తి కేసగ్గమత్తమ్పి అగ్గపబ్బం. **తతియం పబ్బం పవేసేతీ**తి కేసగ్గమత్తమ్పి తతియం పబ్బం పవేసేతి. వుత్తఞ్హేతం **సమన్తపాసాదికాయం** (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౮౧౨) ‘‘గమ్భీరతో ద్విన్నం పబ్బానం ఉపరి కేసగ్గమత్తమ్పి పవేసేన్తియా పాచిత్తియ’’న్తి.

అతిగమ్భీరం ఉదకసుద్ధికం ఆదియనవత్థుస్మిన్తి అతిఅన్తో పవేసేత్వా ఉదకధోవనకరణవత్థుస్మిం. ఉదకసుద్ధిపచ్చయేన (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౮౧౨) పన సతిపి ఫస్సస్సాదియనే యథావుత్తపరిచ్ఛేదే అనాపత్తి.

ఉదకసుద్ధికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఉపతిట్ఠనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తక్కాదీసు వా అఞ్ఞతరేనాతి తక్కదధిమత్థురసఖీరాదీసు అఞ్ఞతరేన. **యాయ కాయచి బీజనియా**తి అన్తమసో చీవరకణ్ణం ఉపాదాయ యాయ కాయచి బీజనియా.

ఇమం పివథాతి ఇమం పానీయం వా సూపాదిం వా పివథ. **ఇమినా బీజథా**తి ఇమినా తాలవణ్టేన బీజథ. **దాపేన్తియా**తి అఞ్ఞేన ఉభయమ్పి దాపేన్తియా.

ఉపతిట్ఠనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. ఆమకధఞ్ఞసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తస్మాతి యస్మా విఞ్ఞత్తి చేవ భోజనఞ్చ పమాణం, తస్మా. న కేవలఞ్చేత్థ పటిగ్గహణేయేవ దుక్కటం హోతి, పటిగ్గహేత్వా పన అరఞ్ఞతో ఆహరణేపి సుక్ఖాపనేపి వద్దలిదివసే భజ్జనత్థాయ ఉద్ధనసజ్జనేపి కపల్లసజ్జనేపి దబ్బిసజ్జనేపి దారూని ఆదాయ అగ్గికరణేపి కపల్లమ్హి ధఞ్ఞపక్ఖిపనేపి దబ్బియా సఙ్ఘట్టనేసుపి కోట్టనత్థం ఉదుక్ఖలముసలాదిసజ్జనేసుపి కోట్టనపప్ఫోటనధోవనాదీసుపి యావ ముఖే ఠపేత్వా అజ్ఝోహరణత్థం దన్తేహి సఙ్ఖాదతి, తావ సబ్బప్పయోగేసు దుక్కటానీతి ఆహ ‘‘**పటిగ్గహణతో పట్ఠాయ యావ దన్తేహి సంఖాదనం, తావ పుబ్బప్పయోగేసు దుక్కటానీ**’’తి.

ఆమకధఞ్ఞసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. పఠమఉచ్చారఛడ్డనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తిరోకుట్టేతి ఘరకుట్టస్స పరభాగే. **తిరోపాకారే**తి పరిక్ఖేపపాకారస్స తిరోభాగే, తే చ ఖో కుట్టపాకారా ఇట్ఠకసిలదారూనం వసేన తిప్పకారాతి ఆహ ‘‘**యస్స కస్సచి కుట్టస్స వా పాకారస్స వా పరతో**’’తి. **సబ్బానిపేతాని ఏకతో ఛడ్డేన్తియాతి** ఏతాని చత్తారిపి వత్థూని ఏకతో ఛడ్డేన్తియా. పాటేక్కం పన ఛడ్డేన్తియా వత్థుగణనాయ ఆపత్తియో. ఆణత్తియమ్పి ఏసేవ నయో.

భిక్ఖుస్స దుక్కటన్తి భిక్ఖుస్స సబ్బత్థ దుక్కటం.

పఠమఉచ్చారఛడ్డనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుతియఉచ్చారఛడ్డనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

భిక్ఖునియాపీతి పి-సద్దేన భిక్ఖుం సముచ్చినోతి. అనిక్ఖిత్తబీజేసు (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౮౩౦) పన ఖేత్తేసు కోణాదీసు వా అసఞ్జాతరోపిమేసు ఖేత్తమరియాదాదీసు వా ఛడ్డేతుం వట్టతి. మనుస్సానం కచవరఛడ్డనట్ఠానేపి వట్టతియేవ. **ఛడ్డితఖేత్తే**తి మనుస్సేసు సస్సం ఉద్ధరిత్వా గతేసు ఛడ్డితఖేత్తం నామ హోతి, తత్థ వట్టతి. యత్థ పన “లాయితమ్పి పుబ్బణ్ణాది పున ఉట్ఠహిస్సతీ”తి రక్ఖన్తి, తత్థ యథావత్థుకమేవ. **సామికే అపలోకేత్వా**తి ఏత్థ ఖేత్తపాలకా, ఆరామాదిగోపకా చ సామికావ. ఇమినా చ సఙ్ఘసన్తకే భిక్ఖుస్స ఛడ్డేతుం వట్టతి సఙ్ఘపరియాపన్నత్తా, న భిక్ఖునీనం. భిక్ఖునీనం పన అత్తనో సన్తకే భిక్ఖుసన్తకే వుత్తనయేనేవ వట్టతీతి దస్సేతి, ఏవం సన్తేపి సారుప్పవసేన కాతబ్బం.

దుతియఉచ్చారఛడ్డనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. నచ్చగీతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

నచ్చన్తి నటాదయో వా నచ్చన్తు, సోణ్డా వా అన్తమసో మోరసువమక్కటాదయోపి, సబ్బమేతం నచ్చమేవ. తేనాహ ‘‘**నచ్చన్తి అన్తమసో మోరనచ్చమ్పీ**’’తి . **గీత**న్తి నటాదీనం వా గీతం హోతు, అరియానం పరినిబ్బానకాలే రతనత్తయగుణూపసంహితం సాధుకీళితగీతం వా, అన్తమసో “దన్తగీతమ్పి గాయిస్సామా”తి పుబ్బభాగే ఓకూజన్తా కరోన్తి, సబ్బమేతం గీతమేవ. తేనాహ ‘‘**గీతన్తి అన్తమసో ధమ్మభాణకగీతమ్పీ**’’తి. తత్థ **ధమ్మభాణకగీతం** నామ అసఞ్ఞతభిక్ఖూనం తం తం వత్తం భిన్దిత్వా అతిదీఘం కత్వా గీతస్సరేన ధమ్మభణనం, తమ్పి నేవ భిక్ఖునో, న భిక్ఖునీనం వట్టతి. తథా హి వుత్తం పరమత్థజోతికాయ **ఖుద్దకట్ఠకథాయ** (ఖు॰ పా॰ అట్ఠ॰ ౨.పచ్ఛిమపఞ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా) “ధమ్మూపసంహితం గీతం వట్టతి, గీతూపసంహితో పన ధమ్మో న వట్టతీ”తి. తస్మా ధమ్మం భణన్తేన జాతకవత్తాదిం తం తం వత్తం అవినాసేత్వా చతురస్సేన (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౨౪౯) వత్తేన పరిమణ్డలాని పదబ్యఞ్జనాని దస్సేతబ్బాని. **వాదిత**న్తి తన్తిబద్ధాదివాదనీయభణ్డవాదితం వా హోతు, కుటభేరివాదితం వా అన్తమసో ఉదకభేరివాదితమ్పి, సబ్బమేపేతం వాదితమేవ. తేనాహ ‘‘**వాదితన్తి అన్తమసో ఉదకభేరివాదిత**’’న్తి. యం పన నిట్ఠుభన్తీ వా సాసఙ్కే వా రిత్తా అచ్ఛరికం వా ఫోటేతి, పాణిం వా పహరతి, తత్థ అనాపత్తి. దస్సనేన చేత్థ సవనమ్పి సఙ్గహితం విరూపేకసేసనయేన.

ఆలోచనసభావతాయ వా పఞ్చన్నం విఞ్ఞాణానం సవనకిరియాయపి దస్సనసఙ్ఖేపసబ్భావతో "దస్సనాయ"ఇచ్చేవ వుత్తన్తి ఆహ ''**ఏతేసు యం కిఞ్చి దస్సనాయ గచ్ఛన్తియా**''తి. **యత్థ ఠితా**తి ఏవం గన్త్వా యస్మిం పదేసే ఠితా.

నను చ సయంనచ్చనాదీసు పాచిత్తియం పాళియం న వుత్తం, అథ కథం గహేతబ్బన్తి ఆహ ''**సబ్బఅట్ఠకథాసు వుత్త**''న్తి, ఇమినా పాళియం అవుత్తేపి అట్ఠకథాపమాణేన గహేతబ్బన్తి దస్సేతి. **సముట్ఠానాదీని ఏళకలోమసదిసానీ**తి పన మాతికాగతపాచిత్తియస్సేవ వసేన వుత్తం, సబ్బేసం వసేన పన ఛసముట్ఠానన్తి గహేతబ్బం. ''**ఆరామే ఠత్వా**''తి ఇదం నిదస్సనమత్తం సేసఇరియాపథేహి యుత్తాయ పస్సన్తియా అనాపత్తియా ఇచ్ఛితబ్బత్తా. ఇతరథా హి నిసిన్నాపి పస్సితుం న లభేయ్య. "పస్సిస్సామీ"తి విహారతో విహారం గచ్ఛన్తియా ఆపత్తియేవ. ఆసనసాలాయ నిసిన్నా పస్సతి, అనాపత్తి, "పస్సిస్సామీ"తి ఉట్ఠహిత్వా గచ్ఛన్తియా ఆపత్తి. వీథియం ఠత్వా గీవం పరివత్తేత్వా పస్సన్తియాపి ఆపత్తియేవ. భిక్ఖుస్సాపి ఏసేవ నయో, ఆపత్తిభేదోవ నానం.

నచ్చగీతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

లసుణవగ్గో పఠమో.

౨. రత్తన్ధకారవగ్గో

౧. రత్తన్ధకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అరహోపేక్ఖాయాతి నరహోఅస్సాదాపేక్ఖాయ. **అఞ్ఞవిహితాయా**తి రహోఅస్సాదతో అఞ్ఞవిహితావ హుత్వా ఞాతిం వా పుచ్ఛన్తియా, దానే వా పూజాయ వా మన్తేన్తియా.

రత్తన్ధకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨-౩. పటిచ్ఛన్నోకాసఅజ్ఝోకాససల్లపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దుతియతతియాని ఉత్తానత్థానేవ.

పటిచ్ఛన్నోకాసఅజ్ఝోకాససల్లపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. దుతియికఉయ్యోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

''**పురిమనయేనేవా**''తి ఇమినా ''**సన్తిట్ఠేయ్య వా**తి హత్థపాసే ఠితమత్తాయ పాచిత్తియం, **సల్లపేయ్య వా**తి తత్థ ఠత్వా గేహసితకథం కథేన్తియాపి పాచిత్తియమేవ, **నికణ్ణికం వా జప్పేయ్యా**తి కణ్ణమూలే జప్పేన్తియాపి పాచిత్తియమేవా"తి ఇమం నయం దస్సేతి.

దుతియికఉయ్యోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. అనాపుచ్ఛాపక్కమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఆసీదన్తి ఏత్థాతి **ఆసనన్తి** ఆహ ‘‘**పల్లఙ్కస్సోకాసభూతే**’’తి, ఊరుబద్ధాసనస్స ఓకాసేతి అత్థో. **అనోవస్సకన్తి** నిబ్బకోకాసం. **అజ్ఝోకాసే ఉపచారన్తి** అజ్ఝోకాసే నిసీదిత్వా ద్వాదసహత్థప్పమాణం పదేసం. **గిలానాయాతి** యా తాదిసేన గేలఞ్ఞేన ఆపుచ్ఛితుం న సక్కోతి . **ఆపదాసూతి** ఘరే అగ్గి వా ఉట్ఠితో హోతి, చోరో వా, ఏవరూపే ఉపద్దవే అనాపుచ్ఛా పక్కమతి, అనాపత్తి.

అనాపుచ్ఛాపక్కమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అనాపుచ్ఛాఅభినిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ధువపఞ్ఞత్తేతి భిక్ఖునీనం అత్థాయ నిచ్చపఞ్ఞత్తే.

అనాపుచ్ఛాఅభినిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. అనాపుచ్ఛాసన్థరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కులానీతి కులస్స ఘరాని.

అనాపుచ్ఛాసన్థరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. పరఉజ్ఝాపనకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అట్ఠమం ఉత్తానత్థమేవ.

పరఉజ్ఝాపనకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పరఅభిసపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

మనుస్సదోభగ్గేన వాతి ‘‘కాణా హోమి, కుణీ హోమి, ఇతరా వా ఈదిసా హోతూ’’తిఆదినా మనుస్సవిరూపభావేన. **అత్థధమ్మఅనుసాసనిపురేక్ఖారానన్తి** ఏత్థ **అత్థపురేక్ఖారాయాతి** అట్ఠకథం కథేన్తియా. **ధమ్మపురేక్ఖారాయాతి** పాళిం వాచేన్తియా. **అనుసాసనిపురేక్ఖారాయాతి** ‘‘ఇదానిపి త్వం ఏదిసా, సాధు విరమస్సు, నో చే విరమసి, అద్ధా పున ఏవరూపాని కమ్మాని కత్వా నిరయే ఉప్పజ్జిస్ససి, తిరచ్ఛానయోనియా ఉప్పజ్జిస్ససీ’’తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౮౭౮) ఏవం అనుసాసనియం ఠత్వా వదన్తియా.

పరఅభిసపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. రోదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దసమం ఉత్తానత్థమేవ.

రోదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

రత్తన్ధకారవగ్గో దుతియో.

౩. నగ్గవగ్గో

౧-౨. నగ్గాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఇదన్తి ఇదం ఉదకసాటికచీవరం.

దుతియం ఉత్తానత్థమేవ.

నగ్గాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. చీవరసిబ్బనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

విసిబ్బేత్వాతి విజటేత్వా. **ధురం నిక్ఖిత్తమత్తే**తి ధురే నిక్ఖిత్తమత్తే, ధురం నిక్ఖిపిత్వా సచేపి పచ్ఛా సిబ్బతి, ఆపత్తియేవాతి అత్థో.

చీవరసిబ్బనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. సఙ్ఘాటిచారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

‘‘**ఇదం మే చీవరం మహగ్ఘం ఈదిసే చోరభయే న సక్కా ధారేతున్తి ఏవరూపాసు ఆపదాసూ**’’తి ఏత్థ పాఠో. సో పన కాకపదసఞ్ఞితమోహేహి లేఖకేహి ఉపరిసిక్ఖాపదే లిఖితో. కిఞ్చాపి తత్థ లిఖితో, ఏత్థేవ పన దట్ఠబ్బో.

సఙ్ఘాటిచారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరసఙ్కమనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఆపదాసు వా ధారేతీతి సచే అపారుతం వా అనివత్థం వా చోరా హరన్తి, ఏవరూపాసూ ఆపదాసు ధారేతి, అనాపత్తి.

చీవరసఙ్కమనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. గణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అఞ్ఞస్మిం పరిక్ఖారేతి యత్థ కత్థచి థాలకాదీనం వా సప్పితేలాదీనం వా అఞ్ఞతరస్మిం. ‘‘**సమగ్ఘకాలే దస్సథా**’’**తి ఏవం ఆనిసంసం దస్సేత్వా నివారేన్తియా**తి ‘‘కిత్తకం అగ్ఘనకం దాతుకామత్థా’’తి పుచ్ఛిత్వా (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౯౦౯) ‘‘ఏత్తకం నామా’’తి వుత్తే ‘‘ఆగమేథ తావ, ఇదాని వత్థం మహగ్ఘం, కతిపాహేన కప్పాసే ఆహటే సమగ్ఘం భవిస్సతి, తస్మిం కాలే దస్సథా’’తి ఏవం ఆనిసంసం దస్సేత్వా నివారేన్తియా.

గణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭-౧౦. పటిబాహనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఆనిసంసం దస్సేత్వా పటిబాహన్తియాతి “ఏకిస్సా ఏకం సాటకం నప్పహోతి, ఆగమేథ తావ, కతిపాహేన ఉప్పజ్జిస్సతి, తతో భాజేస్సామా”తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౯౧౭) ఏవం ఆనిసంసం దస్సేత్వా పటిబాహన్తియా అనాపత్తి.

అట్ఠమనవమాని ఉత్తానత్థానేవ.

సేసన్తి “ధమ్మికే వేమతికాయా”తిఆదికం అవసేసం. తత్థ **ఆనిసంసం దస్సేత్వా పటిబాహన్తియాతి** “భిక్ఖునిసఙ్ఘో జిణ్ణచీవరో, కథినానిసంసమూలకో మహాలాభో”తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౯౩౧) ఏవరూపం ఆనిసంసం దస్సేత్వా పటిబాహన్తియా అనాపత్తి.

పటిబాహనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నగ్గవగ్గో తతియో.

౪. తువట్టవగ్గో

౧-౩. ఏకమఞ్చతువట్టనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పఠమం ఉత్తానత్థమేవ.

వవత్థానం దస్సేత్వాతి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౯౪౦) మజ్ఝే కాసాయం వా కత్తరయట్ఠిం వా అన్తమసో కాయబన్ధనమ్పి ఠపేత్వా నిపజ్జన్తీనం అనాపత్తీతి అత్థో.

తతియం ఉత్తానత్థమేవ.

ఏకమఞ్చతువట్టనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪-౯. నఉపట్ఠాపనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పరియేసిత్వా అలభన్తియాతి అఞ్ఞం ఉపట్ఠాయికం అలభన్తియా. **గిలానాయాతి** సయం గిలానాయ. **ఆపదాసూతి** తథారూపే ఉపద్దవే సతి.

పఞ్చమఛట్ఠసత్తమ అట్ఠమనవమాని ఉత్తానత్థానేవ.

నఉపట్ఠాపనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. చారికనపక్కమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ధురే నిక్ఖిత్తమత్తేతి సచే ధురం నిక్ఖిపిత్వా పచ్ఛా పక్కమతి, ఆపత్తియేవాతి అత్థో. **అన్తరాయే సతీతి** దసవిధేసు అన్తరాయేసు అఞ్ఞతరస్మిం సతి. "గచ్ఛిస్సామీ"తి నిక్ఖన్తా, నదీ వా పూరా, వనదాహో వా ఆగతో, చోరా వా మగ్గే హోన్తి, మేఘో వా ఉట్ఠహతి, నివత్తితుం వట్టతి.

చారికనపక్కమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తువట్టవగ్గో చతుత్థో.

౫. చిత్తాగారవగ్గో

౧. రాజాగారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కీళనచిత్తసాలన్తి న రఞ్ఞోవ కీళనచిత్తసాలం, అథ ఖో యేసం కేసఞ్చి మనుస్సానం కీళనత్థం యత్థ కత్థచి కతసాలం. ఏస నయో **"కీళనఉపవన"**న్తిఆదీసుపి. యథాహ "రాజాగారం నామ యత్థ కత్థచి రఞ్ఞో కీళితుం రమితుం కతం హోతీ"తిఆదికో (పాచి. ౯౭౮) విత్థారో. తత్థ **కీళనఉపవన**న్తి కీళనత్థం అన్తోనగరే కతం ఆరామం. **కీళనుయ్యాన**న్తి తథేవ బహినగరే కతం ఉయ్యానం.

రాజాగారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఆసన్దిపరిభుఞ్జనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అతిక్కన్తప్పమాణాతి అట్ఠఙ్గులతో అతిక్కన్తప్పమాణపాదకా. **వుత్తోతి** పదభాజనియం వుత్తో. "అకప్పియరూపాకులో అకప్పియమఞ్చో పల్లఙ్కో"తి (సారత్థ. టీ. మహావగ్గ ౩.౨౫౪) **సారసమాసాచరియో**.

ఆసన్దిపరిభుఞ్జనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. సుత్తకన్తనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉజ్జవుజ్జవేతి ఉగ్గిరిత్వా ఉగ్గిరిత్వా వేఠనే. **కన్తితసుత్తం కన్తన్తియాతి** దసికసుత్తాదిం సఙ్ఘాటేత్వా కన్తన్తియా, దుక్కన్తితం వా పటికన్తన్తియా.

సుత్తకన్తనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. గిహివేయ్యావచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అత్తనో వేయ్యావచ్చకరస్స చాతి సచేపి మాతాపితరో ఆగచ్ఛన్తి, యం కిఞ్చి బీజనిం వా సమ్ముఞ్జనిదణ్డకం వా కారాపేత్వా వేయ్యావచ్చకరట్ఠానే ఠపేత్వా యం కిఞ్చి వా పచితుం వట్టతి.

గిహివేయ్యావచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫-౬. అధికరణాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అనన్తరాయికినీతి దసవిధేసు అన్తరాయేసు ఏకేనాపి అనన్తరాయికినీ. ధురం నిక్ఖిపిత్వా పచ్ఛా వినిచ్ఛినన్తీ ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వావ వినిచ్ఛినాతి.

ఛట్ఠం ఉత్తానత్థమేవ.

అధికరణాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. ఆవసథచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఆపదాసూతి మహగ్ఘచీవరం సరీరతో మోచేత్వా సుప్పటిసామితమ్పి చోరా హరన్తి, ఏవరూపాసు ఆపదాసు అనిస్సజ్జిత్వా నివాసేన్తియా అనాపత్తి.

ఆవసథచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఆవసథవిహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కవాటబద్ధవిహారన్తి ద్వారబద్ధవిహారం. **గిలానాయా**తి వచీభేదం కాతుం అసమత్థాయ. **ఆపదాసూ**తి రట్ఠే భిజ్జన్తే ఆవాసే ఛడ్డేత్వా గచ్ఛన్తి, ఏవరూపాసు ఆపదాసు.

ఆవసథవిహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. తిరచ్ఛానవిజ్జాపరియాపుణనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

హత్థిఆదీసుపి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ౩.౧౦౧౫) **సిప్పసద్దో** పచ్చేకం యోజేతబ్బో, తథా **ఆథబ్బణాదీసు మన్త**సద్దో. తత్థ **థరూ**తి ఖగ్గముట్ఠి. **ఆథబ్బణమన్తో** నామ ఆథబ్బణవేదవిహితో పరూపఘాతకరో మన్తో. **ఖిలనమన్తో** నామ దారుసారఖిలం మన్తేత్వా పథవియం పవేసేత్వా మారణమన్తో. **అగదప్పయోగో** నామ విసయోజనం.

తిరచ్ఛానవిజ్జాపరియాపుణనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. తిరచ్ఛానవిజ్జావాచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

లేఖేతి లిఖసిప్పే. **ధారణాయ వా**తి ధారణసత్థే, యస్మిం వుత్తనయేన పటిపజ్జన్తా బహూనిపి గన్థాని ధారేన్తి. **నాగమణ్డలాదికే**తి ఏత్థ **నాగమణ్డలం** నామ సప్పానం పవేసనివారణత్థం మణ్డలబద్ధమన్తో.

తిరచ్ఛానవిజ్జావాచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చిత్తాగారవగ్గో పఞ్చమో.

౬. ఆరామవగ్గో

౧-౨. ఆరామపవిసనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సీసానులోకికాయాతి సీసం అనులోకేన్తియా. **యత్థ వా భిక్ఖునియో సన్నిపతితా**తి యత్థ భిక్ఖునియో పకతమతరం సజ్ఝాయనచేతియవన్దనాదిఅత్థం సన్నిపతితా. **ఆపదాసూ**తి కేనచి ఉపద్దుతా హోతి, ఏవరూపాసు ఆపదాసు పవిసితుం వట్టతి.

దుతియం ఉత్తానత్థమేవ.

ఆరామపవిసనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩-౪. గణపరిభాసనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సేసన్తి "అత్థధమ్మఅనుసాసనిపురేక్ఖారాయా"తిఆదికం అవసేసం. తత్థ **అనుసాసనిపురేక్ఖారాయా**తి "ఇదానిపి త్వం బాలా అబ్యత్తా"తిఆదినా (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౦౩౬) నయేన అనుసాసనిపక్ఖే ఠత్వా వదన్తియా అనాపత్తి.

చతుత్థం ఉత్తానత్థమేవ.

గణపరిభాసనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. కులమచ్ఛరినీసిక్ఖాపదవణ్ణనా

కులే మచ్ఛరో కులమచ్ఛరోతి పురిమస్మిం పక్ఖే సకత్థే **ఇనీ**పచ్చయో, తం కులం అస్సద్ధం అప్పసన్నన్తి కులస్స అగుణం, అయసం వా భాసన్తియాతి అత్థో. **భిక్ఖునీనం అవణ్ణం భాసన్తియా**తి "భిక్ఖునియో దుస్సీలా పాపధమ్మా"తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౦౪౩) భిక్ఖునీనం అగుణం, అయసం వా భాసన్తియా.

సన్తంయేవ ఆదీనవన్తి కులస్స వా భిక్ఖునీనం వా సన్తంయేవ అగుణం.

కులమచ్ఛరినీసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬-౮. అభిక్ఖుకావాసాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సమన్తపాసాదికాయం వుత్తోతి సమన్తపాసాదికాయ ఓవాదవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౪౪) వుత్తో.

సత్తమట్ఠమాని ఉత్తానత్థానేవ.

అభిక్ఖుకావాసాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯-౧౦. ఓవాదూపసఙ్కమనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉపోసథస్స పుచ్ఛనం **ఉపోసథపుచ్ఛా,** సావకపచ్చయం, రస్సత్తఞ్చ కత్వా ‘‘**ఉపోసథపుచ్ఛక**’’న్తి వుత్తాతి ఆహ ‘‘**ఉపోసథపుచ్ఛన**’’న్తి. **ఓవాదత్థాయా**తి ఓవాదయాచనత్థాయ.

దసమం ఉత్తానత్థమేవ.

ఓవాదూపసఙ్కమనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆరామవగ్గో ఛట్ఠో.

౭. గబ్భినీవగ్గో

౧-౨. గబ్భినీఆదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పఠమం ఉత్తానత్థమేవ.

థనే భవం **థఞ్ఞం,** ఖీరం. **యం పాయేతీ**తి యం దారకం పాయేతి.

గబ్భినీఆదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. పఠమసిక్ఖమానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పదభాజనే వుత్తనయేనాతి “పాణాతిపాతా వేరమణిం ద్వే వస్సాని అవీతిక్కమ్మ సమాదానం సమాదియామి…పే॰… వికాలభోజనా వేరమణిం ద్వే వస్సాని అవీతిక్కమ్మ సమాదానం సమాదియామీ”తి (పాచి॰ ౧౦౭౯) పదభాజనసమీపే అట్ఠుప్పత్తియం వుత్తనయేన. ఇమా పన ఛ సిక్ఖాయో సట్ఠివస్సాయపి పబ్బజితాయ దాతబ్బాయేవ, న ఏతాసు అసిక్ఖితా ఉపసమ్పాదేతబ్బా.

పఠమసిక్ఖమానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪-౫. దుతియసిక్ఖమానాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పదభాజనే వుత్తా ఉపసమ్పదాసమ్ముతి న దిన్నా హోతీతి పదభాజనసమీపే అట్ఠుప్పత్తియం వుత్తా ఉపసమ్పదాసమ్ముతి ఇత్తిదుతియాయ కమ్మవాచాయ న దిన్నా హోతి.

పఞ్చమం ఉత్తానత్థమేవ.

దుతియసిక్ఖమానాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬-౧౦. దుతియగిహిగతాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దసవస్సాయ గిహిగతాయ సిక్ఖాసమ్ముతిం దత్వా పరిపుణ్ణద్వాదసవస్సం ఉపసమ్పాదేతుం వట్టతి.

సత్తమఅట్ఠమనవమదసమాని ఉత్తానత్థానేవ.

దుతియగిహిగతాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

గబ్భినీవగ్గో సత్తమో.

౮. కుమారిభూతవగ్గో

౧-౩. పఠమకుమారిభూతాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సబ్బపఠమా ద్వే మహాసిక్ఖమానాతి గబ్భినివగ్గే వుత్తా ద్వే సిక్ఖమానా. **''సిక్ఖమానా''ఇచ్చేవ వత్తబ్బాతి** సమ్ముతికమ్మాదీసు ఏవం వత్తబ్బా. **''గిహిగతా''తి వా ''కుమారిభూతా''తి వా న వత్తబ్బాతి** సచే వదన్తి, కమ్మం కుప్పతీతి అధిప్పాయో.

చతుత్థపఞ్చమాని ఉత్తానత్థానేవ.

పఠమకుమారిభూతాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬-౮. ఖీయనధమ్మాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

వుట్ఠాపనసమ్ముతియా యాచితాయాతి ఉపసమ్పదాసమ్ముతియా యాచితాయ.

సత్తమట్ఠమాని ఉత్తానత్థానేవ.

ఖీయనధమ్మాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సోకావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఆగచ్ఛమానాతి ఆగచ్ఛన్తీ.

సోకావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. అననుఞ్ఞాతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

తేసం అత్థిభావం అజానన్తియాతి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౧౬౩) తేసం మాతాదీనం అత్థిభావం అజానన్తియా. **అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానన్తి** యం వాచతో, కాయవాచతో, వాచాచిత్తతో, కాయవాచాచిత్తతో చ సముట్ఠాతి, తం

అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానం. కథం? అబ్భానకమ్మాదీసు కేనచిదేవ కరణీయేన ఖణ్డసీమాయం నిసిన్నా “పక్కోసథ సిక్ఖమానం, ఇధేవ నం ఉపసమ్పాదేస్సామా”తి ఉపసమ్పాదేతి, ఏవం వాచతో సముట్ఠాతి. “ఉపస్సయతో ఉట్ఠాయ ఉపసమ్పాదేస్సామీ”తి వత్వా ఖణ్డసీమం గచ్ఛన్తియా కాయవాచతో సముట్ఠాతి. ద్వీసు ఠానేసు పణ్ణత్తిం జానిత్వా వీతిక్కమం కరోన్తియా వాచాచిత్తతో, కాయవాచాచిత్తతో చ సముట్ఠాతి. అననుజానాపేత్వా ఉపసమ్పాదనతో **కిరియాకిరియం.**

అననుఞ్ఞాతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. పారివాసికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

దారుణన్తి పాపం. **పతిమానేన్త**న్తి ఓలోకేన్తం.

పారివాసికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. అనువస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఏకన్తరికన్తి ఏకేన వస్సేన అన్తరికం కత్వా.

అనువస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౩. ఏకవస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

మాతికాయం **ఏకం వస్సం ద్వే**తి ఏకన్తరికే ఏకేకస్మిం సంవచ్ఛరే ద్వే. **ఏకన్తరికం వుట్ఠాపేన్తియా**తి ఇమస్మిం వస్సే ఏకం, పున ఏకన్తరికం ఏకన్తి ద్వే వుట్ఠాపేన్తియా అనాపత్తి.

ఏకవస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

కుమారిభూతవగ్గో అట్ఠమో.

౯. ఛత్తుపాహనవగ్గో

౧-౨. ఛత్తుపాహనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

వుత్తలక్ఖణం ఛత్తన్తి “ఛత్తం నామ తీణి ఛత్తాని – సేతచ్ఛత్తం, కిలఞ్జచ్ఛత్తం, పణ్ణచ్ఛత్తం మణ్డలబద్ధం, సలాకబద్ధ”న్తి (పాచి॰ ౧౧౮౧) ఏవం పదభాజనే వుత్తలక్ఖణం ఛత్తం. **తాదిసం ఠానం పత్వా**తి గచ్ఛకద్దమాదీసు తం తం ఠానం పత్వా.

ఛత్తస్సేవాతి కద్దమాదీని పత్వా ఉపాహనా ఓముఞ్చిత్వా ఛత్తస్సేవ ధారణం. **ఉపాహనానంయేవ వా**తి గచ్ఛాదీని దిస్వా ఛత్తం అపనామేత్వా ఉపాహనానంయేవ ధారణం.

దుతియం ఉత్తానత్థమేవ.

ఛత్తుపాహనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩-౫. సఞ్ఛాణిఆదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సఞ్ఛాణిన్తి కటియం అనుభవితబ్బం ఆభరణం. తేనాహ ''**యం కిఞ్చి కటూపగ**''న్తి.

చతుత్థపఞ్చమాని ఉత్తానత్థానేవ.

సఞ్ఛాణిఆదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. వాసితకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

గన్ధవాసితకేనాతి గన్ధపరిభావితేన.

వాసితకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭-౧౦. భిక్ఖునిఉమ్మద్దాపనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

గిలానాయాతి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౨౦౮) అన్తమసో మగ్గగమనపరిస్సమేనాపి ఆబాధికాయ. **ఆపదాసూ**తి చోరభయాదినా సరీరకమ్పనాదీసు.

అట్ఠమనవమదసమేసు కిఞ్చి వత్తబ్బం నత్థి.

భిక్ఖునిఉమ్మద్దాపనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. అనాపుచ్ఛాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఉపచారం సన్ధాయాతి సమన్తా ద్వాదసహత్థూపచారం సన్ధాయ.

అనాపుచ్ఛాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. పఞ్హాపుచ్ఛనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

అనోదిస్సాతి "అముకస్మిం నామ ఠానే పుచ్ఛామీ"తి ఏవం అనియమేత్వా కేవలం "పుచ్ఛితబ్బం అత్థి, పుచ్ఛామి, అయ్యా"తి ఏవం వత్వా.

పఞ్హాపుచ్ఛనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౩. అసంకచ్చికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం, అపరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారం అతిక్కమన్తియా వా ఓక్కమన్తియా వాతి ఏత్థ పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తియా వా అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తియా వాతి యథాక్కమం సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. **ఆపదాసూ**తి మహగ్ఘం సంకచ్చికం పారుపిత్వా గచ్ఛన్తియా ఉపద్దవో ఉప్పజ్జతి, ఏవరూపాసు ఆపదాసు.

అసంకచ్చికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఛత్తుపాహనవగ్గో నవమో.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

భిక్ఖునిపాతిమోక్ఖే పాచిత్తియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అసాధారణసముట్ఠానవణ్ణనా

అచిత్తకానీతి (సారత్థ॰ టీ॰ పాచిత్తియ ३.౧౨౧४) "నచ్చ"న్తిఆదినా అజానిత్వా దస్సనాదిం కరోన్తియా ఆపత్తిసమ్భవతో వత్థుఅజాననచిత్తేన అచిత్తకాని. **లోకవజ్జానీ**తి "నచ్చ"న్తిఆదినా జానిత్వా దస్సనాదిం కరోన్తియా అకుసలేనేవ ఆపజ్జనతో లోకవజ్జాని. తేనాహ "**అయం పనేత్థ అధిప్పాయో**"తిఆది **సచిత్తకానీ**తి "చోరీ"తిఆదినా వత్థుం జానిత్వా కరణేయేవ ఆపత్తిసమ్భవతో సచిత్తకాని. ఉపసమ్పాదాదీనం ఏకన్తాకుసలచిత్తేనేవ అకత్తబ్బత్తా **పణ్ణత్తివజ్జాని**. "ఇధ సచిత్తకాచిత్తకతా పణ్ణత్తిజాననాజాననతాయ అగ్గహేత్వా వత్థుజాననాజాననతాయ గహేతబ్బా"న్తి వదన్తి.

అసాధారణసముట్ఠానవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాటిదేసనీయకణ్డం

౨. తేలవిఞ్ఞాపనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

పాళియం అనాగతేసు పన అట్ఠసుపీతి పాళిముత్తకేసు సప్పిఆదీసు అట్ఠసుపి.

తేలవిఞ్ఞాపనాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

భిక్ఖునిపాతిమోక్ఖే పాటిదేసనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧. పరిమణ్డలాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

సేఖియాని చేవాతి పఞ్చసత్తతి సేఖియాని చేవ. ''**భిక్ఖుపాతిమోక్ఖవణ్ణనాయం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా**''తి ఇమినా యస్మా తాదిసంయేవేత్థ అత్థవినిచ్ఛయం విదూ వదన్తి, తస్మా విసుం తేసం అత్థవణ్ణనా న వుత్తా. తత్థ యా వుత్తా, సా ఇధాపి వుత్తాయేవాతి దస్సేతి.

పరిమణ్డలాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి కఙ్ఖావితరణియా పాతిమోక్ఖవణ్ణనాయ

వినయత్థమఞ్జూసాయం లీనత్థప్పకాసనియం

భిక్ఖునిపాతిమోక్ఖవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిగమనకథావణ్ణనా

యం పాతిమోక్ఖస్స వణ్ణనం ఆరభిన్తి సమ్బన్ధో. ''**మహావిహారవాసీన**''న్తి ఇదం పురిమపచ్ఛిమపదేహి సద్ధిం సమ్బన్ధితబ్బం, మహావిహారవాసీనం పోరాణట్ఠకథాహి వాతి చ. **పాళియత్థఞ్చ కేవల**న్తి సకలం పాళిఅత్థఞ్చ, ఉభతోవిభఙ్గఞ్చాతి వుత్తం హోతి. **ఏత్థా**తి ఏతిస్సం కఙ్ఖావితరణియం. యస్మా న హి అత్థీతి సమ్బన్ధో. **య**న్తి యం పదం. **సీహళట్ఠకథానయ**న్తి సీహళమాతికట్ఠకథానయం. **అట్ఠకథాసార**న్తి సీహళమాతికట్ఠకథాయం అత్థసారం, అథ వా వినయట్ఠకథాసు అత్థసారం. తేనేతం దస్సేతి – సీహళమాతికట్ఠకథాయం అత్థసారం ఆదాయ ఇమం కఙ్ఖావితరణిం కరోన్తో వినయట్ఠకథాసుపి ఇధ వినిచ్ఛయే యోగక్ఖమం అత్థసారం ఆదాయేవ అకాసిన్తి.

ఇదాని సదేవకస్స లోకస్స అచ్చన్తసుఖాధిగమాయ అత్తనో పుఞ్ఞం పరిణామేన్తో ‘‘**యథా చ నిట్ఠం సమ్పత్తా**’’తిఆదిగాథాద్వయమాహ. **కల్యాణనిస్సితా**తి కుసలనిస్సితా. **సబ్బసత్తాన**న్తి కామావచరాదిభేదానం సబ్బేసం సత్తానం.

నిగమనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిగమనకథా

ఏత్తావతా చ –

౧. లఙ్కిస్సరో యో విజితారిరాజో;
రాజా **పరక్కన్తభుజో** యసస్సీ;
తిధాగతం సీహళమేకరజ్జం;
అకా నికాయఞ్చ తథా సమగ్గం.

౨. పురే **పులత్థిమ్హి** వరే పురానం;
మజ్ఝమ్హి నానారతనాకరానం;
అనన్తసమ్పత్తిభరాభిరామే;
వరాచలుత్తఙ్గఘరాభిరామే.

౩. అభేజ్జపాకారసుగోపురస్మిం ;
నిరాకులానేకకులాకులస్మిం;
మునిన్దదాఠఙ్కురవాసభూతే;
యో లోచనానన్దవహే వసన్తో.

౪. సుఫుల్లితమ్భోరుహసాదుసీత
పసన్ననీరేహి జలాసయేహి;
సుపుప్ఫితానేకకదమ్బజమ్బు-
పున్నాగనాగాదిహి వాభిరమ్మే.

౫. సుధావదాతేహి మనోహరేహి;
పాకారపన్తీహి చ గోపురేహి;
వికిణ్ణముత్తాఫలసన్నిభేహి;
విలోకనీయేహి సుధాతలేహి.

౬. కత్వాన పాసాదసహస్సరమ్మే;

తహిం తహిం పీతికరే విహారే;
మహోదయో జేతవనాదయోపి;
సుసంయమానం యతినం అదాసి.

౭. యో సాదుభూతం చతుపచ్చయఞ్చ;
గుణప్పసన్నో సమణేసు తేసు;
నిచ్చం మహోఘం వియ వత్తయన్తో;
యోజేతి తే గన్ధవిపస్సనాసు.

౮. కారితేసు విహారేసు, తేన తేసు యసస్సినా;
రమ్మో యో పచ్ఛిమారామో, పుప్ఫారామాదిసోభితో.

౯. పరివేణమ్హి నామేన, తహిం **చోళకులన్తికే**;
పాసాదే దస్సనీయమ్హి, వసన్తో కరుణాపరో.

౧౦. సిస్సో ససీకరస్సచ్ఛ-సీలాచారస్స ధీమతో;
సారిపుత్తమహాథేర-మహాసామిస్స తాదినో.

౧౧. ధీరానేకగుణోఘేన, థేరేన సుచివుత్తినా;
వినయట్ఠితికామేన, **సుమేధేనా**భియాచితో.

౧౨. సో **బుద్ధనాగత్థేరో**హం, భిక్ఖూనం పరమం హితం;
మహావిహారవాసీనం, యతీనం సమయానుగం.

౧౩. వినయత్థాదిమఞ్జూసం , లీనత్థస్స పకాసనిం;
మాతికట్ఠకథాయేమం, అకాసిం సాధు వణ్ణనం.

౧౪. సాయం సుబోధా బుధవణ్ణనీయా;
సంవణ్ణనా సత్తసహస్సమత్తా;
నిరాకరోన్తీ వినయమ్హి మోహం;
తమం చరన్తీ ససి ఖేవ భాతు.

౧౫. ఆకఙ్ఖమానేన పరత్థమిట్ఠం;
మహత్థసారం సువినిచ్ఛయఞ్చ;
సంవణ్ణనం సాధు పకుబ్బతా యం;
చితం మయా పుఞ్ఞమనప్పభూతం.

౧౬. పుఞ్ఞేన తేనాచితదానసీల-
మయాదినానేకవిధేన చేవ;
సత్తా అనీఘా సుఖినో అవేరా;
పప్పోన్తు సబ్బే సుగతిం సివఞ్చ.

౧౭. సద్ధిం యథోపద్దవమన్తరేన;
గతా హి లీనత్థపదీపనీయం;
తథా జనానం అపి ధమ్మయుత్తా;
మనోరథా సిద్ధిముపేన్తు నిచ్చం.

౧౮. కాలే పవస్సన్తు సదా పయోదా;
ధమ్మేన పాలేన్తు మహిం మహిన్దా;
సత్తా పసన్నా రతనత్తయస్మిం;
దానాదిపుఞ్ఞాభిరతా భవన్తూతి.

వినయత్థమఞ్జూసా లీనత్థప్పకాసనీనామికాకఙ్ఖావితరణీఅభినవటీకా నిట్ఠితా.